

Gathercole S. - The Composition of the Gospel of Thomas. Original Language and Influences

TAM METİN EKSİKSİZ TÜRKÇE TERCÜME (336 Sayfa)

Gnostik Araştırma Kütüphanesi Arşivi

--- SAYFA 1 ---

Bu kitap, Thomas İncili üzerine yapılan güncel araştırmalardaki iki temel soruyu ele alıyor: Orijinal dili neydi ve hangi ilk Hristiyan eserleri onu etkiledi? Günümüzde Thomas'ın Sami bir eser olduğu yönündeki teoriler oldukça fazladır. Simon Gathercole, Thomas'ın Yunan edebiyatı olduğunu ve Thomas'ın orijinal dili sorununun daha da tartışmalı bir soruyla bağlantılı olduğunu ileri sürerek bu yaklaşımları çürütüyor: Thomas ile kanonik Yeni Ahit arasındaki ilişki sorunu. Thomas'ın Matta, Markos ve Luka'dan bağımsız olduğunu (Thomas'a ilişkin Batı Aramice teorilerinin çoğunda olduğu gibi) veya tamamen dört İncil'e bağımlı olduğunu (Süryanice yaklaşımların çoğunda olduğu gibi) savunmak yerine, Gathercole, Thomas'ın Sinoptik İncillerden nasıl etkilendiğine dair yeni, dizginlenmiş bir yaklaşım geliştirir. Thomas'ın Matta'dan bir İncil yazarı olarak bahsettiği görülebilir ve Thomas'ın Luka'ya özgü bir anlatım tarzı kullandığını ve aynı zamanda özel Lukan dilini de genişlettiğini gösteren kanıtlar tartışılmaktadır. s imon g athercole, Cambridge Üniversitesi'nde Yeni Ahit Çalışmaları alanında Kıdemli Öğretim Görevlisi ve Cambridge'deki Fitzwilliam College'da Teoloji Araştırmaları Üyesi ve Direktörüdür. Övünmek Nerede? kitabının yazarıdır. Romalılar 1-5'te Erken Yahudi Soteriolojisi ve Pavlus'un Yanıtı (2002), Önceden Var Olan Oğul: Matta, Markos ve Luka'nın Kristolojilerini Kurtarmak (2006) ve Yahuda İncili: Erken Hristiyanlığı Yeniden Yazmak (2007). The Book of Tobit (2004) kitabının (L.T. Stuckenbruck ve S.D.E. Weeks ile birlikte) ve (J.M.G. Barclay ile birlikte) Divine and Human Agency (Paul ve Kültürel Çevresi, 2006) kitaplarının ortak editörüdür. THOMAS İNCİLİNİN OLUŞUMU

--- SAYFA 2 [Görsel / Boş] ---

--- SAYFA 3 ---

YENİ AHİT ÇALIŞMALARI DERNEĞİ MONOGRAF SERİSİ Genel Editör: John Court 151 THOMAS İNCİLİNİN OLUŞUMU ORJİNAL DİL VE ETKİLERİ

--- SAYFA 4 ---

YENİ AHİT ÇALIŞMALARI DERNEĞİ MONOGRAF SERİSİ Serinin son başlıkları 127. Matthew's Trilogy of Parables wesley g. olmstead 128. Kıyamet'te Tanrı'nın Halkı stephen pattemore 129. Luka-Elçilerin İşleri'ndeki Şeytan Çıkarma Hikayeleri todd klutz 130. Yahudiler, Yahudi olmayanlar ve Etnik Uzlaşma tet-lim n. evet 131. Antik Retorik ve Pavlus'un Savunması frederick j. uzun 132. Roman Philippi'de Onurun Yeniden İnşası joseph h. Helleman 133. Teolojik Hermenötik ve 1 Selanikliler angus paddison 134. Greko-Romen Kültürü ve İsa'nın Celilesi mark a. Chancy 135. Markos İncili'nde Kristoloji ve Müritlik suzanne watts henderson 136. Yahudi Yoksulları ve Dördüncü İncil timothy j.m. ling 137. Pavlus, Stoacılar ve İsa'nın Bedeni michelle lee 138. Damat Mesih ve Tanrı'nın Halkı jocelyn mcwhirter 139. Yırtık Peçe daniel m. gurtner 140. Ruhları Ayırt Etmek andr É munzinger 141. Ağıl Koyunu edward w. klink iii 142. Markos'un Çilesi'ndeki Ağıt Mezmurları stephen s. aherne-kroll 143. İbranilerde Kozmoloji ve Eskatoloji kenneth l. schenck 144. Elçilerin İşleri'nde Yabancıların Konuşmaları osvaldo padilla 145. Luka'nın Varsayılan Yazar Birliği ve Elçilerin İşleri patricia walters 146. Elçilerin İşleri'nde Coğrafya ve Yükseliş Anlatısı matthew sleeman 147. İturalılar ve Roma Yakın Doğusu e.a. myers 148. Romalılarda Miras Politikası mark forman 149. Peter'in İlk Mektubunda Kurtuluş Doktrini martin williams 150. İsa ve Günahların Bağışlanması tobias h Ä gerland

--- SAYFA 5 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu Orijinal Dili ve Etkileri S I M O N G A T H E R C O L E

--- SAYFA 6 ---

cambridge University Press Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapur, São Paulo, Delhi, Mexico City Cambridge University Press Edinburgh Binası, Cambridge CB2 8RU, Birleşik Krallık Amerika Birleşik Devletleri'nde Cambridge University Press, New York tarafından yayımlanmıştır www.cambridge.org Bu başlıkla ilgili bilgiler: www.cambridge.org/9781107009042 © Simon Gathercole 2012 Bu yayının telif hakkı saklıdır. Yasal istisnalara ve ilgili toplu lisans sözleşmelerinin hükümlerine tabi olarak, Cambridge University Press'in yazılı izni olmadan herhangi bir kısmı çoğaltılamaz. İlk yayımı 2012 Birleşik Krallık'ta University Press, Cambridge'de basılmıştır. Bu yayına ilişkin bir katalog kaydı Britanya Kütüphanesi Kongre Kütüphanesi'nde mevcuttur. Yayın verilerinin kataloglanması Gathercole, Simon J. Thomas İncili'nin kompozisyonu: orijinal dil ve etkiler / Simon Gathercole. P. santimetre. – (Yeni Ahit Çalışmaları Derneği monografi serisi; 151) Bibliyografik referansları (s. 271) ve indeksi içerir. ISBN 978-1-107-00904-2 (ciltli) 1. Thomas İncili (Kıpti İncili) – Dil, stil. 2. Thomas İncili (Kıpti İncili) – Eleştiri, yorum vb. I. Başlık. BS2860.T52.G37 2012 229'.8–dc23 2011049513 ISBN 978-1-107-00904-2 Ciltli Cambridge University Press, bu yayında atıfta bulunulan harici veya üçüncü taraf internet web sitelerine ilişkin URL'lerin kalıcılığı veya doğruluğu konusunda hiçbir sorumluluğa sahip değildir ve bu tür web sitelerindeki herhangi bir içeriğin doğru veya uygun olduğunu veya kalacağını garanti etmez.

--- SAYFA 7 ---

vii Teşekkür sayfası ix Kısaltmalar listesi xi Giriş 1 BÖLÜM I: THOMAS'IN ORJİNAL DİLİ 17 1 Thomas'ın orijinal dili sorunu 19 2 Semitik teorilerle ilgili metodolojik sorunlar 24 3 Thomas'ta Önerilen Semitizm: eleştirel bir analiz 43 4 Yunanca dilinin kökenine dair olumlu kanıt 105 BÖLÜM II: SİNOPTİK İNCİLLER VE THOMAS 127 5 Bağımsızlık iddialarına yanıtlar 129 6 Thomas ve Sinoptikler: etkiyi değerlendirmek için bir yöntem 145 7 Thomas'ın İncili'ndeki Matta 168 8 Luka ve Thomas'ın İncili 185 9 Sinoptikler ve Thomas: özet ve değerlendirme 209 BÖLÜM III: TOMAS VE DİĞER İLK HİRİSTİYAN EDEBİYATI 225 10 Pavlus ve Thomas İncili 227 11 İbranilere Mektup ve GTh 56; 80; 111 250 12 “İki Yol” geleneği ve GTh üzerine bir not 25 263 İÇİNDEKİLER

--- SAYFA 8 ---

İçindekiler viii Sonuç 267 Kaynakça 271 Locorum Dizini 303 Konu Dizini 313 Yazar Dizini 318

--- SAYFA 9 ---

ix TEŞEKKÜR Bu kitabın gelişimi oldukça yavaş oldu, ancak diğer bazı kişilerin yardımı olmasaydı muhtemelen çok daha kalitesiz bir kitabı çok daha hızlı bir şekilde yazardım. Öncelikle, bu kitabın her bölümünü okuyacak kadar talihli olan, şimdi çok iyi bir dostum ve meslektaşım olan saygıdeğer eski öğretmenim Dr. James Carleton Paget'e teşekkür ederim. Ayrıca aşağıda Kısım I'de yer alan metni okudukları için Dr. Christian Askeland, Sian Thomas, Peter Williams ve Stephan Witetschek'e de minnettarım. Prof. Graham Davies ve Dr. J.F. Coakley ile yapılan görüşmeler bu bölümdeki daha karmaşık Semitica konularının bazıları konusunda çok yardımcı oldu. Dr Paul Foster, Matthew bölümünü cömertçe okudu ve kitabın bölümleri hakkında bana değerli geri bildirimler sağlayan Aberdeen, Cambridge ve Duke Üniversitelerindeki seminerlere teşekkür etmek istiyorum. Önce Aberdeen'de (özellikle Francis Watson, Andrew Clarke, Pete Williams ve Howard Marshall) ve şimdi de Cambridge'de, özellikle de Neutestamentler/-innen Morna Hooker, William Horbury, Judy Lieu, Andrew Chester, James Carleton Paget, Justin Meggitt, Peter Head, Peter Williams, Dirk Jongkind ve özellikle merhum Prof. Graham Stanton gibi harika meslektaşlarımla kutsandım. Burada tartışılan unsurların sayısı. Kalan yüzeysellik benim hatamdır. Beni unicode yazı tiplerinin karanlık sanatlarıyla tanıştırdığı için Eski Ahit'teki meslektaşım Dr. James Aitken'e de çok minnettarım. Cildi yayına kabul ettikleri için Cambridge University Press'ten Laura Morris ve Anna Lowe'ye ve seri editörü John Court'a şükranlarımı sunmak isterim. Her zamanki gibi en büyük borcum aileme, özellikle de eşim Rosie'ye. Martha, yol boyunca epeyce eğlence sağladı; Freddie de, belki ara sıra benim Tank Motoru Thomas hakkında bir kitap yazdığımı sanan Freddie'nin yaptığı gibi.

--- SAYFA 10 ---

x Teşekkür Son olarak, olağanüstü Doktorvater Jimmy Dunn'a teşekkür etmek istiyorum. Onu tanımak akademik kariyerimin en büyük mutluluklarından biri oldu. Sık sık tartışırız; bu ikimizin de hoşuna giden bir şeydir! – ama sonuçta onun en azından kısmen katılabileceği bir kitap yazabilmek bir zevk. Bu cilt ona ithaf edilmiştir. Çok güzel.

--- SAYFA 11 ---

xi KISALTMALAR AB Sapkınlara Karşı İncil AH/Adversus Haereses (Irenaeus'lu) ANRW Aufstieg und Niedergang der römischen Welt ARC ARC, Dini Araştırmalar Fakültesi Dergisi (McGill Üniversitesi) Asc. İsa. Isaiah As'ın göğe yükselişi. Mos. Musa'nın Varsayımı ATANT Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments BCNH Bibliothèque copte de Nag Hammadi BETL Bibliotheca Ephemeridum theologicarum Lovaniensium BHT Beiträge zur historischen Theologie BIFAO Bulletin de l'Institut Français d'Archéologie Orientale BThZ Berliner Theologische Zeitschrift BZ Biblische Zeitschrift BZNW Beihefte zur Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft CBQ Katolik İncil Üç Aylık Bülteni c. Cels. Contra Celsum CCSA Corpus Christianorum. Seri Apocryphorum CIS Corpus Inscriptionum Semiticarum CJT Kanada İlahiyat Dergisi CRINT Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum Dem. Gösteriler (Aphrahat'ın) DSS Ölü Deniz Parşömenleri EH Kilise Tarihi (Eusebius'un) ETL Ephemerides theologicae Lovanienses ETR Études théologiques et religieuses EvTh Evangelische Theologie Expository Times GCS Die griechischen christlichen Schriftsteller

--- SAYFA 12 ---

xii Kısaltmalar listesi GTh Gospel of Thomas HE Historia Ecclesiastica HO Handbuch der Orientalistik HTR Harvard Theological Review HTS Harvard Theological Studies ICC Uluslararası Eleştirel Yorum Uluslararası Yorumlama JAAR Amerikan Din Akademisi Dergisi JAC Jahrbuch für Antike und Christentum JBL İncil Edebiyatı Dergisi JETS Evangelical Theological Society Dergisi JSNT Yeni Araştırmalar Dergisi Ahit JSNTSS Yeni Ahit Araştırma Dergisi Ek Serisi JSOT Eski Ahit Araştırma Dergisi JSOT Eski Ahit Araştırma Dergisi Press JSP Pseudepigrapha Çalışması Dergisi JSPSS Pseudepigrapha Çalışması Dergisi Ek Serisi JTS İlahiyat Çalışmaları Dergisi LAB Liber Antiquitatum Biblicarum Ps.-Philo) LNTS Yeni Ahit Çalışmaları Kütüphanesi LSJ Liddell-Scott-Jones, Yunanca-İngilizce Sözlük LTK Lexikon für Theologie und Kirche LXX Septuagint Neot Neotestamentica NHD Nag Hammadi Deutsch NHMS Nag Hammadi ve Maniheizt Çalışmaları NHS Nag Hammadi Çalışmaları NIGTC Yeni Uluslararası Yunanca Metin Yorumu NovT Novum Testamentum NovTSuppS Novum Testamentum Ek Serisi NTA Neutestamentliche Abhandlungen NTD Das Neue Testament Deutsch NTS Yeni Ahit Çalışmaları NTT Nederlands theologisch tijdschrift NTTS Yeni Ahit Araçları ve Çalışmaları OECGT Oxford Erken Hristiyan İncil Metinleri OrChr Oriens Christianus OS Eski Süryanice

--- SAYFA 13 ---

xiii Kısaltmalar listesi PG Patrologia Graeca (ed. Migne) PGL Lampe, Patristic Greek Lexicon PL Patrologia Latina (ed. Migne) Plant . De Plantatione (Philo'dan) RBL İncil Edebiyatı İncelemesi REJ Revue des études juives RevB Revue biblique SBL İncil Edebiyatı Topluluğu SBLSP İncil Edebiyatı Topluluğu Seminer Bildirileri SC Kaynaklar Chrétiennes SCM Öğrenci Hristiyan Hareketi SecCent İkinci Yüzyıl: Erken Hristiyan Çalışmaları Dergisi SJC İsa Mesih'in Sofya SNTSMS Yeni Ahit Çalışmaları Derneği Monografi Serisi Soph . Sofist (Platon'un) Strom. Stromateis (İskenderiyeli Clement'in) TC TC: İncil Metin Eleştirisi Dergisi ThR Theologische Rundschau TLG Thesaurus Linguae Graecae TLZ Theologische Literaturzeitung TS Teolojik Çalışmalar TU Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur TynB Tyndale Bulletin TZ Theologische Zeitschrift VigChr Vigiliae Christianae VigChrSupps Vigiliae Christianae Takviyeleri Vir. Hasta . De viris illustribus (Jerome) WBC Word İncil Yorumu WMANT Wissenschaftliche Monographien zum Alten und Neuen Testament WUNT Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament ZAC Zeitschrift für Antikes Christentum/ Journal of Ancient Christian ZNW Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft ZPE Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

--- SAYFA 14 [Görsel / Boş] ---**--- SAYFA 15 ---**

1 1 Tema: Thomas'ın kompozisyonu Bazı açılardan, Thomas İncili'nin, eski klişenin ifade ettiği gibi, girişe ihtiyacı yoktur. İsa hareketinin kökenleri ve gelişimindeki yeri, günümüzde erken dönem Hristiyan araştırmalarında en hararetle tartışılan konulardan biridir. Halihazırda yüzlerce kitap ve makaleye konu olmuştur, ancak bu cilt yine de aşağıda belirtilen nedenlerden dolayı yeni bir katkı sağlamayı umut etmektedir. Bu özel anda neden Thomas hakkında başka bir çalışma yapmamız gerektiği, özellikle de kısmen Thomas'ın Sinoptik İncillerle olan ilişkisine dair eski huysuzlukla ilgili bir çalışma yapmamız gerektiği pekala sorulabilir. Göreceğimiz gibi, pek çok bilim adamı için bu mesele çözülmüştür. Ancak gerçekte bu kitabın iki ana (ve kesişen) konusu hala tartışma konusudur. Bu kitabın başlığı elbette bir dizi farklı konuyu kapsayabilir: “kompozisyon” tek başına çok aydınlatıcı bir terim değildir. İngilizce kelime, ya bir eserin oluşturulduğu sürece ya da burada yer alan faktörlere (“besteleme”) ya da bir eserin oluştuğu şeye (neyden oluştuğuna) atıfta bulunabilmesi açısından belirsizdir. Dolayısıyla, bu kitabın iki alana odaklandığını belirtmek gerekir; birincisi Thomas'ın orijinal dili, ikincisi ise Thomas üzerindeki ilk Hristiyan etkileri. 1.1 Orijinal dil O halde ilk mesele, Bölüm I'de ele alınan Thomas'ın orijinal dilidir. Thomas İncili'nin hayatta kalan tek tam el yazması Kıpti dilindedir, ancak hiçbir bilim adamı Thomas'ın orijinal bir Kıpti kompozisyonu olduğunu düşünmemektedir. Küçük Thomasine loncasının dışındakiler için eserin orijinal dilinin bu kadar duygusal bir konu olması şaşırtıcı olabilir, ancak karşıt görüşler - en başından beri öyleydi.

--- SAYFA 16 ---

Thomas bursunun Thomas İncili'nin Kompozisyonu 2 - çeşitli farklı yönlerde şiddetle tartışıldı. Bunun bir nedeni, bu konuyla ilgili sonuçların Thomas'ın tarihi ve menşei ile kanonik İncillerle ilişkisi hakkındaki soruları etkileyebilmesidir. Bunun nedeni, daha sonra daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, Thomas'ın Batı Aramice orijinalinin veya onun bazı bölümlerinin, Hristiyan kökenlerinin araştırılmasında çoğunlukla en azından Sinoptik İnciller kadar önemli ve belki de daha da önemli bir konuma sahip olduğu anlamına gelmesidir. 1 Öte yandan Süryanice Thomas, genellikle Thomas'ın ikinci yüzyılın sonlarındaki uzun otların arasında bırakıldığı anlamına gelir - burada yalnızca İnciller değil aynı zamanda Tatian'ın Diatessaron'u aracılığıyla da genellikle İsa'dan üç aşama çıkarılır. 2 Elinizdeki kitabın 1. Kısmı, bu aşırı görüşlerin her ikisinin de, genel ya da özel durumlarda Aramiliklerle ilgili bir takım (çoğunlukla benzer) yanlış yargılara bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Burada bunun yerine Yunanca orijinali için bir tartışma yapılacaktır. Bu kitabın bu ilk bölümü, bildiğim kadarıyla, Aramice/Süryanice hipotezinin sürekli bir eleştirisinin, Yunanca bir orijinal için verilen olumlu kanıtlarla birlikte ilk kez yapıldığı zamandır. 1.2 Diğer erken Hristiyan literatüründen etkiler Bunun, Thomas: Matta ve Luka'nın yanı sıra Pavlus, İbraniler ve erken dönem Hristiyan "İki Yol" geleneği üzerinde etki yaratan çalışmalara odaklanan II. ve III. Kısımların konusuyla ilgili (Bölüm 5'te açıklanan) çeşitli sonuçları vardır. Kısaca bu aşamada Bölüm I'in iki çıkarımından söz edebiliriz. (1) Bazı bilim adamlarının itibar ettiği varsayılan erken dönem Aramice Thomas'ın Sinoptiklerden etkilenmesi pek muhtemel değildir, ancak bir Yunan Thomas ile onun Yunan İncilleri (ve mektupları) arasındaki ilişki sorunu daha doğal bir şekilde ortaya çıkar. (2) Eğer Aramice'den gelen sözlerin farklı Yunanca çevirileri bir yanda Sinoptik'te, diğer yanda Thomas'ta tespit edilebiliyorsa, o zaman bu, Thomas'ın Sinoptik'ten bağımsız olduğu lehine konuşur: Ancak 2-3. Bölümler, bu tür farklı çevirileri bulmanın zor olduğunu göstermektedir. 1 A.D. DeConick, *The Original Gospel of Thomas in Translation: With a Commentary and New English Translation of the Complete Gospel* (LNTS 287; London/New York: T&T Clark International, 2006), örneğin, Thomas'ın çok erken (MS 1. yüzyılın ortası) Aramice çekirdeğini savunur. 2 Örneğin bkz. N. Perrin, *Thomas ve Tatian: Thomas İncili ile Diatessaron Arasındaki İlişki* (Atlanta: İncil Edebiyatı Topluluğu, 2002).

--- SAYFA 17 ---

Giriş 3 Kitabın II. Kısmı, Thomas biliminin başına bela olan başka bir ikilemi, yani Thomas'a yönelik yazılı ve sözlü yaklaşımlar arasındaki ikilemi ortadan kaldırmayı amaçlıyor. İlkini aşırı bir örneğini ele alırsak, Quispel (ya da en azından "erken Quispel") İncil'i bütünüyle iki edebi kaynağın (İbranilerin İncili ve Mısırlıların İncili) birleşimi olarak kabul etti ve başka hiçbir şey değildi. Öte yandan Thomas'ın daha önceki edebi eserlerden bağımsızlığından bahsetmek ve Thomas'ı esas itibarıyla sözlü bir kompozisyon olarak ele almak artık daha moda. Bu kitap, Thomas'ın kaynaklarıyla ilişkisine aşırı "yazıcı" bir yaklaşımdan kaçınmayı ve aynı zamanda Thomas'ın bağımsızlığına ilişkin görüşlerle ilgili sorunları gündeme getirmeyi amaçlıyor. Bu ikinci yaklaşım zorluklarla doludur. Bunlardan en önemlileri Kısım II'de (özellikle Bölüm 5'te) ele alınmakta olup, burada daha sonra (Bölüm 6'da) "Thomas ve Sinoptikler" sorusuna ilişkin güvenilir sonuçların elde edilebileceği olumlu bir yöntem ortaya konulmaktadır. Thomas'ın Sinoptiklerle ilişkisine ilişkin bu kitabın iki amacı var. İlk olarak amaç, bilim adamlarını Thomas'ın Matta ve Luka'nın Markos redaksiyonunu nereye dahil ettiği konusunda ikna etme şansı en yüksek olan bir iddia ortaya koymaktır: Bu, etkiyi tanımlamanın en güvenilir yöntemi olarak kabul edilir, çünkü az çok bilinen üç edebi eserle uğraşıyoruz. İkincisi, ikincil bir amaç, Thomas'ın malzemesinin ne kadar büyük bir kısmının Sinoptiklerden etkilenebileceğini, yani etkinin önemsiz mi yoksa önemli mi olduğunu belirlemektir. Sinoptik İncillere bu şekilde odaklandıktan sonra, Bölüm III'teki bazı ek kısa çalışmalar, yukarıda bahsedilen diğer eserlerin Thomas üzerindeki olası etkilerine değinecektir. Burada, bu kitabın II. ve III. Bölümlerinin, sanki bu mümkünmüş gibi, Thomas'ın tüm kaynaklarını belirlemeye yönelik herhangi bir sistematik girişim sunmadığını belirtmek gerekir. 2 Mevcut Thomas araştırmasındaki bazı tutarsızlıklar ve alternatif bir yaklaşım Yukarıda belirtildiği gibi, Thomas'ın Sinoptiklerden bağımsızlığı konusunda henüz bir cadit quaestio telaffuz edilmemelidir. Benzer şekilde Thomas'ın orijinal dili sorunu da çözülmüş olmaktan uzaktır. Bu kitabın hazırlanmasındaki dürtünün bir kısmı, bu sorunları son yıllarda yalnızca Thomas araştırmalarında değil (veya hatta öncelikli olarak) değil aynı zamanda erken dönem Yahudilik, daha geniş anlamda Yeni Ahit/erken Hristiyanlık çalışmaları ve Klasikler üzerine yapılan araştırmalarda meydana gelen bir dizi tektonik değişimin ışığında görme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Sıkıcı bir hizmet vermek yerine

--- SAYFA 18 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 4 Thomas'a yönelik araştırmaların tarihi burada, bu tektonik değişimlerin en önemlilerinden bazılarını ve bunların Thomas biliminin bazı bölümlerinde benimsenen varsayımlar için ortaya çıkardığı sorunları özetleyeceğiz. 2.1 Samicilik üzerine son araştırmalar ışığında Thomas'ın kompozisyonuna ilişkin Semitik teorilerin yeniden canlandırılması Bu çalışmanın I. Kısımında, Thomas'ın orijinal dili sorunuyla ilgili olarak resimlendiğini göreceğimiz gibi, hem bir bütün olarak Thomas'ın hem de bireysel söylemlerin Sami kökenlerini tartışmaya yönelik ilgi artık yeniden canlanıyor. Bu, 1950'lerin sonlarında ve 1960'larda zaten öne çıkan bir konuydu, ancak o zamandan beri bu gündemi sürekli olarak sürekli olarak zorlamaya devam eden tek bilim adamı Gilles Quispel'di. (David Scholer'in bibliyografyaları, Quispel'in Thomas hakkında yazdığı 41 makale ve kitabı listeliyor; bunların neredeyse tamamı bir şekilde Thomas'ın Sami geçmişine ve İbranilerin İncili ile olan ilişkisine değiniyor.) Semitik bir alt katmana yapılan vurgu (İbranilerin İncili'ne özel bir bağlılığı olmasa da) son zamanlarda yeniden öne çıktı, ancak iki farklı şekilde. Bir tarafta, DeConick kısa süre önce Thomas'ın erken (Batı) Aramice çekirdeğini (MS 50'den önce Kudüs'te ortaya çıkan) savunmaya başladı. Yelpazenin diğer ucunda, Thomas'ın Aramice orijinaline ilişkin argümanlar, Perrin'in, Thomas'ın Süryanice yazıldığı ve Tatian'ın Diatessaron'undan yararlandığı yönündeki iddiasıyla geliştirildi. Thomas'ın orijinal dili bir kez daha Thomas'ın erken Hristiyanlıktaki yerini belirlemede çok önemli bir faktör haline geldiğinden, bu iki tez Bölüm I'de ayrıntılı olarak tartışılacaktır. Bununla birlikte, bilimin bazı bölümlerinin Thomas'a Sami alt katman bulma konusunda daha fazla güven duyması ile aynı zamanda aynı türden alanlardaki bilim adamlarının paralel girişimlere karşı daha şüpheci hale gelmesi dikkate değerdir. Hem DeConick'in hem de Perrin'in yapılarının altında yatan zorluklardan biri, Semitizm ve Semitik Vorlagen'in keşfini sanki kolay bir işmiş gibi ele almalarıdır. Yaklaşık otuz yıl önce Wilcox, kişinin bir gramer ve yararlanabileceği bir sözlük sağlamak için o döneme ait yeterli Aramice veya Süryanice edebiyatına sahip olması gerektiği gerçeğini vurguladı. 3 LXX'in Kıpti çevirileri hakkındaki tartışmasında Perttilä, bir Kıpti metninin retroversiyonu yoluyla bir Yunanca Vorlage'ı tanımlamanın içerdiği bazı zorlukları tartıştı. 4 3 M. Wilcox, 'Yeni Ahit'te Semitizm', ANRW 2.25.2 (1984), 978-1029. 4 E. Perttilä, 'Sahidic Coptic'in Arkasındaki Yunanca Metin Nasıl Okunmalı', A. Voiteda ve J. Jokiranta, eds. Geçiş Halindeki Kutsal Yazılar: Raija Sollamo Onuruna Septuagint, İbranice İncil ve Ölü Deniz Parşömenleri Üzerine Denemeler (Leiden/New York/Köln: Brill, 2008), 367-77.

--- SAYFA 19 ---

Giriş 5 Ayrıca, Davila'nın Eski Ahit Pseudepigrapha'sı üzerine yazdığı yakın tarihli bir makale, Sami Vorlagen'in tanımlanmasındaki diğer zorlukları vurgulamaktadır. 5 Yunancadaki (ya da bizim durumumuzda Kipti) sorunları tespit etmek gerekir; bunu yapmak için dilde oldukça iyi olmanız gerekir; hayatta kalan metnin aynen tercüme edildiğini bilmek gerekir; Semitizmelerin Mısırcılık ya da Septuagintalizm vb. olmadığından emin olmak gerekir. Bu faktörlerin hiçbirisi DeConick veya Perrin tarafından yeterince tartışılmamıştır. Thomas bilimindeki bu özel değişim benim görüşüme göre yanlış yönlendirilmiş bir değişimdir ve Davila'nın gibi çalışmaların ışığında yeniden değerlendirilmesi gereken bir değişimdir. Daha önce belirtildiği gibi, tüm bu alan Kısım I'deki 1-4. Bölümlerde tartışmanın konusu olacaktır. 2.2 Biçim eleştirisi "yasalarına", bunların öznel doğalarının açığa çıkması ve hatta yanlışlanması ışığında devam eden bağlılık Farklı türde bir tektonik kayma, biçim eleştirisi hakkında ortaya çıkan şüphelerin birikmesidir. Kuşkusuz, biçim eleştirisi yalnızca seçiren bir ceset değildir, ancak eski kesinliklerinin çoğuna artık güvenilemediği için, başını bir zamanlar olduğu kadar dik tutamayacağı açıktır. Bultmann, malzemenin gelişimindeki 'Gesetz ä ß igeit'in ve 'popüler anlatıyı ve geleneği yöneten yasaların' tanınmasından bahsetmişti. 6 Jeremias 1950'lerde ve 1960'larda kendi 'dönüşüm yasalarını' geliştirdi ve böylece Bultmann'ın silahlarını ona karşı kullandı. 7 Thomas'ın İncili ile bağlantılı olarak Quispel, 1966'da kolaylıkla 'kısa biçimlerin daha uzun olma eğiliminde olduğu bir metin eleştirisi, biçim eleştirisi ve kaynak eleştirisi yasası' yazabildi. 8 Her ne kadar artık çok az kişi bu tür şeyleri bu kadar kategorik olarak ifade ediyor olsa da, birçoğunun hâlâ üstü kapalı veya açık bir şekilde benzer varsayımlarla hareket ettiği açıktır. 2008'de Plisch, Thomas'ın hardal tohumu benzetmesindeki unsurların (GTh 20) Sinoptik muadillerine göre "daha basit ve daha orijinal" olduğu yorumunu yaptı. 9 Pokorný 2009 tarihli yorumunda benzer şekilde Thomas'ın ekici benzetmesinin Sinoptik'teki benzetmeden daha basit olduğu ve dolayısıyla 5 J.R. Davila, '(How) Can We Tell if a Greek Apocryphon or Pseudepigraphon Has Been Translated from İbranice veya Aramice' olduğu önermesini kabul eder.', JSP 15 (2005), 3-61. 6 R.K. Bultmann, Die Geschichte der synoptischen Tradition (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1931), 7. İkinci ifade, R. Bultmann ve K. Kundsın, Form Criticism: Two Essays on New Testament Research (New York: Harper, 1962) kitabının 4. Bölümünün başlığıdır. 7 J. Jeremias, İsa'nın Meselleri, rev. ed, (London: SCM Press, 1963), 114. 8 G. Quispel, 'Thomas'ın İncili ve İbranilerin İncili', NTS 12 (1966), 371-82 (378). 9 İngiltere-K. Plisch, Thomas'ın İncili: Şerhli Orijinal Metin (Peabody, MA: Hendrickson, 2008), 79.

--- SAYFA 20 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 6 bağımsız. 10 Burada özellikle John Dominic Crossan ve Helmut Koester'in etkisi belirgindir. Ancak 1960'ların sonlarında yapılan iki katkı, bu alanda çok daha dikkatli olunmasına yol açmalıydı. İlk olarak, 1968'de Michael Goulder'ın benzetmeler üzerine ihmal edilen makalesi, benzetmelerin edebi evrimindeki doğrusal gelişmeleri haritalandırabilecek bir "grafik" in olmadığını gösterdi: örneğin, Matta'nın benzetmeleri Markos'un benzetmelerinden daha alegorik olsa da, Luka'ninkiler daha az alegoriktir. 11 Ertesi yıl E.P. Sanders, "Sinoptik gelenekte eğilimler" olduğu sürece bunların oldukça değişken olduğunu ve Quispel tarafından ifade edilenlere benzer kuralların bazen geçerli bazen de geçerli olmadığını makul şüphelerin ötesinde gösterdi. 12 Sanders'ın bu çalışma için önemi, vardığı sonuçların, basit/düzenli/zarif → karmaşık/düzensiz/karmaşık evrimin basit bir uygulamasının, örneğin Matthew ve Thomas'taki bir benzetmeyi karşılaştırırken sürdürülemez olduğunu göstermesidir. Bu, yalnızca Thomas'ın sözlerinin ilkelliğini göstermek için bu kriteri kullananlar için değil ("yasalar" çoğunlukla kullanıldığı için) aynı zamanda Thomas'ın bağımlılığını göstermek isteyenler için de geçerlidir. Thomas bilimi, Goulder ve Sanders'ın çalışmalarında en çarpıcı biçimde görülen bu önemli gelişmeleri yakalamakta oldukça yavaş olmuştur; bu noktaya, 5. Bölüm'de daha ayrıntılı olarak döneceğiz. 2.3 Thomas'taki sözlü faktörlere ilişkin, bunların tahmin edilebilirliği ve ayırt edilebilirliği konusunda başka yerlerdeki şüphelerin ışığında güvenilir değerlendirmeler. Öte yandan, tam da biçim eleştirisine duyulan güvenin azaldığı bir anda, Thomas'a duyulan güvenin artması oldukça anormal görünüyor. Sözlü aktarımı ve sözlü performansı neyin karakterize ettiği konusunda burs. Thomas'taki ifade geçişlerini 'edebi gelişimden ziyade sözlü aktarımın sonucu'¹³ veya alegorik yorum eksikliği nedeniyle 'anlaşılabilir 10 P. Pokorný, A Commentary on the Gospel of Thomas: From Interpretations to the Interpreted (London/New York: T&T Clark, 2009), 49' olarak belirten akademisyenleri bulmak çok yaygındır. 11 M. Goulder, 'Çeşitli İncillerdeki Kıssaların Özellikleri', JTS 19 (1968), 51-69. 12 E.P. Sanders, The Tendency of the Synoptic Tradition'da (SNTSMS 9; Cambridge University Press, 1969), bu edebi gözlemleri sözlü geleneğe uygulamak konusunda erken davranmış olabilir, ancak buna daha sonra geri döneceğiz. 13 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 129.

--- SAYFA 21 ---

Giriş 7 sözlü bir ortamda', 14 veya 'sözlü bir ortamda bağımsız bir geleneğin normal gelişmeleri' olarak. 15 Koester, benzetmelerle ilgili tartışmasında sözlü ve edebi aktarım tarzlarını keskin bir şekilde ikiye ayırarak çalışır: 'meseller bazen anlamlı değişikliklerle anlatılır; ya da benzetmeler kopyalanır ve alegorileştirilir. ... İlk olarak, yazılı kaynakların bilinçli kullanımı ve bunların redaksiyona tabi tutulması pek olası değildir; ikinci durumda, yazılı materyaller muhtemelen her zaman kullanılır ve kasıtlı olarak düzenlenir.'¹⁶ Ancak bilimdeki daha geniş eğilimlerin ışığında bu tür iddialarla ilgili iki özel zorluk ortaya çıktı. Bunlar Bölüm 9'da daha ayrıntılı olarak tartışılacaktır, ancak burada belirtilebilirler. Birincisi, "sözlü faktörler"deki artış, sözlü anlatım ve performansın Thomas'ın çalışmasıyla alakasız unsurlar olması nedeniyle değil, etkilerinin ölçülmesinin muhtemelen imkansız olması nedeniyle anormaldir. Tutarlı sonuçlar olmasa da en azından edebi ve yazıya yönelik eğilimleri ölçebiliyoruz. Ancak bazı bilim adamlarının bu kadar emin olduğu bu ayırt edici sözlü anlatım eğilimlerini tespit etmek, durumun doğası gereği imkansızdır. Bölüm 9'da göreceğimiz gibi, sözlülüğün kendisi kültürel olarak özeldir: Sözlü aktarımın antropolojik açıdan evrensel özelliklerini ayırt etmek imkansız olmakla kalmaz, aynı zamanda bu tür özelliklerin, belirli bir kültürün belirli bir tür malzemeyi nasıl ele aldığına göre değiştiği bile gösterilmiştir. Bunu tekrar biçim-eleştirel ilkelerle ilgili önceki noktamızla ilişkilendirecek olursak: Eğer edebi ortamlardaki 'dönüşüm yasaları' hakkındaki somut delillere sahip olduğumuz eski kesinliklere artık güvenemezsek, daha da önemlisi, "sözlü faktörleri" neyin oluşturduğuna nasıl güvenebiliriz? İkincisi ve bir o kadar da sorunlu olan, yalnızca sözlü aktarımın karakteristik özelliğinin ne olduğunu değil, aynı zamanda onu diğerlerinden ayıran şeyin ne olduğunu belirlemek de çok zordur. Yani, sözlü gelenekteki eğilimleri tespit edebilmek bile, bunlar mutlaka edebi uyarlama veya yazılı kopyalamanın özelliklerinden farklı mı olacaktır? Whittaker'ın Yunan edebiyatındaki edebi uyarlamalar (özellikle Platoncu gelenek) hakkındaki makalesi, daha sonraki yazarların, kendi edebi kaynaklarına tam erişime sahip olsalar bile, 14 A.J. Dewey, 'Bulana Kadar Konuşmaya Devam Edin...: Thomas ve Sözlü Mimesis Okulu', R. Cameron ve M.P. Miller, editörler. Hristiyan Kökenlerini Yeniden Tanımlamak (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2004), 109-32 (111). 15 G.J. Riley, 'Son Burslarda Thomas'ın İncili', Currents in Research 2 (1994), 227-52 (235). 16 H. Koester, 'Three Thomas Parables', A. Logan ve A. Wedderburn, eds. Yeni Ahit ve Gnosis: Robert McLaughlan Wilson Onuruna Yazılar (Edinburgh: T&T Clark, 1983), 195-203 (195).

--- SAYFA 22 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 8'i çiziyorlar. 17 Kısacası, 9. Bölüm'de göreceğimiz gibi, bu yazarların kaynaklarını kullanma biçimini sözlü aktarımdaki değişkenliklerden ayırmak son derece zordur. 2.4 Yakın zamanda "Sinoptik problemin çözülmesi" ışığında Q hakkında ayrıntılı bilgi varsayımı Son zamanlardaki araştırmaların bir diğer önemli yönü, J.A.T. Robinson 1975'te "Sinoptik problemin çözülmesi" adını verdi. 18 W.R. Farmer ve öğrencilerinin Griesbach hipotezinin Markan önceliğine geçerli bir alternatif sağladığı konusundaki ısrarlarına atıfta bulunuyordu. Günümüzde bu buz çözme işlemi Robinson'un bahsettiğinden oldukça farklı bir türdedir. Markan'ın önceliği muhtemelen Sinoptik çalışmalarda en az şimdiye kadar olduğu kadar sağlam bir konuma sahiptir ve Griesbach hipotezi son zamanlarda gerçekten güçlü bir desteğe sahip değildir. Öte yandan, Q şüpheliğinin şu anda İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana herhangi bir zamanda olduğundan daha güçlü olduğunu söylemek muhtemelen doğrudur. Farrer ve Goulder'ın zamanlarında biraz eksantrik olarak görülen şey, şimdi, büyük ölçüde Goodacre'ın çalışmaları sayesinde, hâlâ bir azınlık pozisyonu olsa da, daha ana akım bir pozisyon haline geldi. 19 Bunun Thomas'ın incelenmesi açısından açık çıkarımları vardır; kısmen Thomas'ın Q'ya yaygın olarak duyurulan benzerliği nedeniyle; ikisi birlikte, erken Hristiyanlıktaki teologia crucis'in aksine hem "sözler-İncil" türünün hem de bilgelik teolojisinin önemini ortaya koyar. Geçmişte, Q'nun içeriğinin kendinden emin bir şekilde yeniden yapılandırılması, Thomas'ın Sinoptiklerden bağımsızlığı yönündeki argümanlarda önemli bir rol oynamıştı. Örneğin Koester, Thomas'ın bazı sözlerinin Matta ve Luka tarafından kullanılan Q versiyonundan daha ilkel bir biçimi koruduğunu ileri sürmüştür. 20 17 J. Whittaker, 'Yunan Felsefi Metinlerinin Oluşturulmasında Dolaylı Geleneğin Değeri veya Yanlış Alıntı Sanatı', J.N. İmtiyazlı. Yunanca ve Latince Metinlerin Düzenlenmesi: Yirmi Üçüncü Yıllık Editöryal Sorunlar Konferansında Verilen Makaleler (New York: AMS Press, 1989), 63-95. 18 J.A.T. Robinson, 'Kötü Kocaların Hikayesi: Sinoptik İlişkilerin Testi', NTS 21 (1975), 443-61 (443). 19 Son zamanlarda Goodacre'ın etkisi ör. F.B. Watson, 'Q as Hypothesis: A Study in Methodology', NTS 55 (2009), 397-415 ve J.C. Poirier'de Q şüpheliği araştırması, 'The Synoptic Problem and the Field of New Testament Introduction', JSNT 32 (2009), 179-90. 20 H. Koester, Eski Hristiyan İncilleri (Philadelphia: Trinity Press International, 1990), özellikle. 89-90.

--- SAYFA 23 ---

Giriş 9 Öte yandan Tuckett, Q'nun bazı Matthean ve Lukan redaksiyonlarının Thomas'ta da yerini bulduğunu iddia etti. 21 Dolayısıyla Thomas'ın, Q'yu düzenledikleri sürece yazılı İncillere bağlı olduğu gösterilebilir. Tuckett'in kendisi de buradaki bazı zorlukları kabul eder: süreç Matta ve Luka'nın Q'nun tamamen aynı biçimde olmasını gerektirir. Bu nedenle, Thomas'ın Sinoptiklerle ilişkisi sorununu çözmek için Q'nun yeniden inşasını kullanmanın iki temel zorluğu vardır. Birincisi, çoğunluk görüşü açıkça onun varlığından yana olsa da, giderek daha fazla sorgulanmaya başlayan Q'nun varlığı ilk etapta. Ancak ikinci sorun daha ciddidir. Her ne kadar son yıllarda Q'nun asıl metninin yayımlandığı görülse de, artık kritik baskıyı elinizde tutabilirsiniz! - metnini ne kadar güvenilir bir şekilde yeniden oluşturabileceğimiz konusunda şüpheli olmalıyız. Q ve Thomas'taki bir deyiş arasındaki karşılaştırmaların genellikle Q'nun Matta ve Luka hakkındaki kararlara dayalı olarak yeniden yapılandırılması ile diğer yandan Thomas'ın Kıpti dilinden alınan deyişinin geriye çevrilmesi arasında olduğu unutulmamalıdır. Hatta Patterson gibi kesin bir Q savunucusunun belirttiği gibi: 'Q metninin yeniden inşası, genellikle en iyi ihtimalle yalnızca geçici sonuçlar üreten zor bir iştir.' 22 Thomas'ın orijinal metninin yeniden inşasındaki paralel belirsizliklerle birleştğinde, bu pek de güven için pek de büyük bir gerekçe değildir. Bu nedenle, benim görüşüme göre, bu kitapta olduğu gibi, Thomas'ın değerlendirmelerinde Q'ya güvenmekten kaçınmak artık akademisyenlere düşüyor. Veya en azından mevcut ortamda, Q üzerine inşa edilen tartışmaların bu süreçte oldukça arka planda kalması muhtemelen gerekli. 2.5 Thomas bilimindeki bazı sorgulamalara rağmen "bağımsız sözlü gelenek" ile "edebi bağımlılık" arasındaki ısrarlı kutuplaşma Çoğu bilim insanı, Riley'nin ifade ettiği gibi, "Bilim adamlarının karşılaştığı en tartışmalı konu, GTh'nin gerçek bir metin olup olmadığıdır" konusunda hemfikirlerdir. SANTİMETRE. Tuckett, 'Thomas and the Synoptics', NovT 30 (1988), 132-57; Tuckett, 'Q ve Thomas: İlkel Bir "Bilgelik İncili'nin Kanıtı? H. Koester'e Yanıt, ETL 67 (1991), 346-60. 22 S.J. Patterson, '(Yahuda) Thomas'ın İncili ve Sinoptik Sorun', P. Foster, A. Gregory, J.S. Kloppenborg ve J. Verheyden, eds. Sinoptik Sorunda Yeni Çalışmalar: Oxford Konferansı, Nisan 2008. Christopher M. Tuckett Onuruna Yazılar (Leuven/ Paris/Walpole, MA: Peeters, 2011), 783-808 (791); bkz. S.J. Patterson, 'Evet, Virginia, Bir Soru Var', Bible Review 11.5 (1995), 39-40!

--- SAYFA 24 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 10 İsa'ya kadar uzanan bağımsız bir gelenek akışına tanıklık etmektedir.' 23 Thomas üzerine yapılan çalışmaların en başından beri, Thomas ile kanonik (özellikle Sinoptik) İnciller arasındaki ilişki en bölücü konu olmuştur. O zamanlar bölünmenin ikili olması gerekmiyordu: Quispel yüksek sesle bağımsızlığı, McArthur ise bağımlılığı savunurken, Wilson meselenin siyah ve beyaz olmadığını, daha çok "grinin çeşitli tonlarından" oluştuğunu söyleyerek yanıt verdi. 24 Ancak Wilson'ın uyarısına rağmen retoriğin büyük bölümü antitetikti; en berbat örnek Quispel'di: Ona göre Thomas'ın bağımsızlığı basitçe "kurulmuştu". Kasser'in aksi yöndeki iddialarına yanıt olarak Quispel, tıpkı Krogmann'ın kendisine yönelik eleştirilerindeki "önyargılı saçmalıkları" yayımladığı için ZNW yayın kurulunu kınadığı gibi, "zihin düzeyini" sorguladı. 25 Ancak tartışmanın ilk aşamasının ilginç noktalarından biri, bugünkü tartışmanın çoğunluğunun aksine, anlaşmazlığın bağımlılıktan yana olan "muhafazakarlar" ile bağımsızlıktan yana olan "liberaler" arasında olmamasıydı. Quispel, Jeremias ve diğerleri için Thomas, Sinoptiklerle rekabet eden bir İncil değil, daha ziyade - Bultmann'ın şüpheciliği bağlamında - onların bir tür dışsal doğrulamasıydı. Bu nedenle Quispel'in şu ifadesi: 'Tomas İncili, İncil'in güvenilirliğini doğrulamaktadır'. 26 Ancak aynı zamanda, Sieber'in tezi ve Koester ile Crossan'ın ilk çalışmaları (her ikisi de bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'ndeydi), Thomas'ı Sinoptiklere bir alternatif olarak ve karşılaştırma yaparak İsa'nın sözlerinin daha ilkel versiyonlarını içerdiğini öne sürmeye başladı. 1970'lerde Stephen Patterson'un "kıtasal sürüklenme" olarak adlandırdığı şeyin başlangıcı ortaya çıktı; bir yanda Avrupa ile diğer yanda Kuzey Amerika arasında Thomas'a karşı artan tutum farklılığı ortaya çıktı. 27 Quispel'in bağımsızlık savunuculuğunun Avrupa'da nispeten az yer kazanması nedeniyle, Britanya'daki ve kıtadaki çoğu bilim adamı şunu savundu: Thomas 23 Riley, 'The Gospel of Thomas in Contemporary Scholarship', 232. 24 R.McL. Wilson, 'Thomas and the Synoptic Gospels', ExpT 72 (1960), 36-9 (36). 25 Quispel, 'Yahudi Hristiyanlığının Tartışması', 85. 26 G. Quispel, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', VigChr 11 (1957), 189-207 (207). 27 S.J. Patterson, The Gospel of Thomas and Jesus (Sonoma, CA: Polebridge, 1993), 10. İlginçtir ki, Kanada'da yazan Horman, 1979'da bağımlılık sorununun çözülmediğini savunmak zorunda olduğunu hissetti; Thomas'ın Sinoptiklere bağımlılığı konusunda neredeyse fikir birliğine varıldığını güçlü bir şekilde hissetti. J.F. Horman, 'Thomas İncili'ndeki Ekici Meselinin Versiyonunun Kaynağı', NovT 21 (1979), 326-43. Bununla birlikte, delil olarak gösterdiği çeşitli bilim adamlarının (Grant ve Freedman hariç) hepsinin Avrupalı olması belki dikkate değerdir.

--- SAYFA 25 ---

Giriş 11, Sinoptiklerden etkilenmiştir; Haenchen ve Schrage belki de özellikle etkili olmuştur. J.-M. Sevrin, tam bağımsızlığı savunanların sayısının az olduğunu kaydetti. 28 Öte yandan, Koester ve Robinson tarafından yazılan *Trajectories through Early Christian* (Erken Hristiyanlık Yoluyla Trajectories) adlı eser Thomas'ı kısa bir süre tartıştı, onun bağımsızlığını savundu ve aynı zamanda müjdenin kökenleri konusunda Bauerci bir bakış açısını savunarak bu bağımsızlık için daha geniş bir çerçeve oluşturdu. Bazen sadece anlaşma eksikliği değil, aynı zamanda anlaşmanın düzeyi konusunda da anlaşma eksikliği yaşıyor. Yamauchi, 1984'te MacRae ve Kaestli'nin bilim adamlarının çoğunluğunun Sinoptiklerden (sırasıyla) bağımsızlıktan mı yoksa ona bağımlılıktan mı yana olduğu konusunda tamamen çelişkili iki açıklamasına dikkat çekti. 29 (Bu muhtemelen MacRae'nin Kuzey Amerika bakış açısı ve Kaestli'nin İsviçre bakış açısıyla da açıklanabilir.) Amerika Birleşik Devletleri'nden Davies, Thomas'ın bağımsızlığının yalnızca çoğunluk görüşü değil aslında bir fikir birliği olduğu yorumunu yaptı: Bununla birlikte, kitabının tamamında yalnızca iki yabancı dilde yayına atıfta bulunması dikkat çekicidir. 30 Uzlaşmanın nerede olduğuna dair bazı yanlış algılamaların retorik bir amacı vardı; ancak elbette bazıları 'kabul edilen' görüşte teselli ararken bazıları da savaş halindeki bir azınlık olmayı tercih ediyor! Kısım, bilimin çokluğu nedeniyle Thomas'ın çalışmasındaki belirli konularda çoğunluk görüşünün nerede bulunduğunu tespit etmek oldukça zor olmaya başladı. 1971'de David Scholer'in Nag Hammadi Bibliyografyası'nın (1948-69) ilk cildi görüldü; bunların 1789-2244'ü (yani 456'sı) Thomas'ın çalışmalarından oluşuyordu. 1970 ile 1994 yılları arasında 465 madde eklendi ve 1995 ile 2006 arasında 448 madde daha eklendi. Bununla birlikte, devam eden görüş ayrılığı net olarak kaldı. 1985 yılında, yalnızca Thomas İncili'ni (aynı zamanda Petrus İncili'ni ve diğer eserleri) Sinoptik İncillerle eşit bir zemine oturtmakla kalmayıp, aynı zamanda çeşitli yeni Thomas sözlerini (örn. GTh 97, 98, 113) gerçek olarak ilan eden İsa Semineri toplandı. 31 1988'de Tuckett 28 J.-M. Sevrin, 'L'Évangile selon Thomas: paroles de J é sus et ré vé lation gnostique', *Revue th é ologique de Louvain* 8 (1977), 265-92 (277-8). 29 E.M. Yamauchi, 'Hristiyanlık Öncesi Gnostisizm, Yeni Ahit ve Son Tartışmalarda Nag Hammadi', *Themelios* 10 (1984), 22-7 (24). 30 S.L. Davies, *The Gospel of Thomas and Christian Wisdom* (New York: Seabury Press, 1983), 5. 31 Bkz. R.W. Funk ve R.W. Hoover, eds. *İsa Seminerinin özgün olduğunu düşündüğü şeyler için The Five Gospels: The Search for the Authentic Words of Jesus* (San Francisco: HarperSanFrancisco, 1993) ve J.D. Crossan, *The Historical Jesus: The Life of a Mediterranean Jewish Peasant* (San Francisco: HarperCollins, 1991), xiii-xxvi, Thomas'ta dominant olarak gördüğü şeyler için.

--- SAYFA 26 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 12, devam eden kutuplaşma tehlikesi konusunda uyardı. 32 Aynı yıl Fallon ve Cameron'dan bir Forschungsbericht, bilim adamlarının "keskin biçimde bölünmüş" kaldığını belirtiyor. 33 Neiryneck'in 1989'daki düşüncesi, tartışmanın "hâlâ çok canlı" olduğu yönündeydi. 34 ve 1994'teki başka bir araştırma tarihinde Riley hâlâ şu yorumu yapıyor: "Bilim adamları, GTh'nin teolojik karakteri ve onun kanonik İncillerle ilişkisine ilişkin temel konularda bölünmüş durumdadır." 35 1995'te Wilson, Tuckett'in endişelerinin, Patterson'un monografisinde ve Fieger'in yorumunda sergilenen karşıt konumlar. 36 Neiryneck aynı zamanda Davies'in The Gospel of Thomas ve Christian Wisdom adlı monografisindeki tamamen karşıt iki görüşe dayanarak kutuplaşmadan da söz ediyor; Crossan bu kitabı Thomas hakkındaki en iyi kitap olarak tanımlamış, Blomberg ise onu fena halde tek taraflı olarak tanımlamıştı. 37 1989 ile 1990 yılları arasında Snodgrass ve Hedrick'in Second Century'nin özel sayısında (sayı 7, 1989-1990) çelişkili makaleler görüldü. Snodgrass ayrıca ABD'deki değişen konum ile Britanya ve Kıta Avrupası'ndaki bağımlılık konusundaki net görüş arasında da ayırım yapıyor. 38 Robinson, küçümseyici bir tavırla, bunun esaslı bir fark olmadığını, yalnızca Avrupa biliminin, Kuzey Amerika biliminin Nag Hammadi keşiflerinin önemine ilişkin takdirine yetişmede geç kaldığını yorumluyor. 39 Bunun aksine, 1999'da Petersen "diese Einschätzung der Thomas-Parabeln entspricht einer Tendenz der amerikanischen Forschung"dan bahsetti. 40 Hala 2001'de, Liebenberg 32 Tuckett, 'Thomas and the Synoptics', 132. 33 F.T. Fallon ve R. Cameron. 'Thomas'ın İncili: Bir Forschungsbericht ve Analiz', ANRW Principat 2.25.6 (1988), 4195-251 (4213). Aynı sayfada yazarlar Thomas'ı bağımlı olarak kabul eden bilim adamlarının bir listesini sunuyorlar. 34 F. Neiryneck, 'The Apocryphal Gospels and the Gospel of Markos', J.-M. Sevrin, ed. Erken Hristiyanlıkta Yeni Ahit: La réception des écrits néotestamentaires dans le christianisme primitif (Leuven University Press/Peeters, 1989), 123-75 (133). 35 Riley 'Son Burslarda Thomas İncili', 244. 36 R.McL. Wilson, 'The Gospel of Thomas Reconsidered', C. Fluck, L. Langener ve S. Richter, Divitiae Aegypti: Koptologische und verwandte Studien zu Ehren von Martin Krause (Wiesbaden: Reichert, 1995), 331-6 (335-6), re M. Fieger, Das Thomasevangelium: Einleitung, Kommentar und Systematik (Münster: Aschendorff, 1991) ve Patterson, The Gospel of Thomas and Jesus. 37 Neiryneck, 'The Apocryphal Gospels and the Gospel of Mark', 133. 38 Snodgrass, 'The Gospel of Thomas: A Secondary Gospel', SecCent 7 (1989 -90), 19-38 (20); bkz. daha sonra C.M. Tuckett, 'Thomas'ın İncili: İsa'nın Kanıtı mı?', NTT 52 (1998), 17-32 (22). 39 J.M. Robinson, 'Nag Hammadi'den Sonra Tarihsel İsa'nın İncelenmesi', Semeia 44 (1988), 45-55 (48-9). 40 S. Petersen, 'Adolf Jülicher und die Parabeln des Thomasevangeliums', U. Mell, ed. Gleichnisreden Jesu 1899-1999: Beiträge zum Dialog mit Adolf Jülicher (Berlin: Walter de Gruyter, 1999), 179-207 (184), Alman akademisyenlerin çoğunluğunun Thomas'ın Sinoptiklere bağımlılığı açısından düşündüğünü ekliyor.

--- SAYFA 27 ---

Giriş 13'te bağımlılık ve bağımsızlık sorununa atıfta bulunarak 'kıtalararası bir çıkmaz' yazıldı. 41 Benzer şekilde 2005 yılında Wood şu yorumu yaptı: 'Şu anda Gos'un kökenine ilişkin soru. Thom. bir çıkmaza girmiş gibi görünüyor ya da daha az iyimser bir yaklaşımla bir ağız dalaşı yaşanıyor.' 42 Zaman zaman akademisyenler (görünüşe göre her zaman bağımsızlıktan yana olanlar) tartışmayı sonlandırma girişiminde bulundular. Sieber şu yorumu yapmıştır: 'Thomas'ın sinoptik sözleri açısından Yeni Ahit'e bağlı olduğu görüşünü savunanların çoğu, çalışmalarını 1960'ların başlarında yapmıştır.' 43 Sellev ayrıca 'Thomas'ın Yeni Antlaşma İncilleri ile ilişkisi hakkındaki ünlü tartışmalarla birlikte 1960'lar ve 1970'lerin başları'na atıfta bulunarak konuyu antik tarihe havale etmiştir. 44 Ancak tartışmanın devam ettiği açıkça görüldüğü üzere bu oldukça arsız bir retorik hiledir. Sellev'in bu yorumuyla birlikte düzenlenmiş aynı ciltte Sevrin şöyle itiraz etti: "Thomas İncili'ni Sinoptik'ten bağımsız gören eleştirel yaklaşımın artan başarısına rağmen, onun kaynaklarına ilişkin tartışmanın sonuçlanmış olduğu düşünülemez." 45 Mevcut çalışma biraz endişeyle bu devam eden mücadeleye giriyor. Yine de, bu kutuplaşmayı ortadan kaldırma potansiyeline sahip olabilecek ve bu cildin tam olarak dikkate almayı amaçladığı bazı yollar (Thomas'ın araştırmalarında zaten bir dereceye kadar belirgin olan bazı "tektonik kaymalar") vardır. Birincisi, geçmiş nesildeki kutuplaşmalardan biri, sözlü, bağımsız bir Thomas ile Sinoptiklere oldukça ahşap bir yazım tarzıyla doğrudan bağımlı olan bir Thomas arasında olma eğilimindeydi. Kutupluluğun bir örneği olarak Kaestli'den alıntı yapmak gerekirse: GTh'nin yazarı, İsa'nın Sinoptik İncillerle örtüşen sözlerini nereden aldı? Bunları doğrudan Mt, Mk ve Lk'den mi çekti? Yoksa paralel bir gelenek mi kullanmıştır, 41 J. Liebenberg, *The Language of the Kingdom and Jesus: Parable, Aphorism, and Metaphor in the Sayings Material Common to the Synoptic Tradition and the Gospel of Thomas* (Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2001), 519. 42 J.H. Wood, 'Yeni Ahit İncilleri ve Thomas'ın İncili: Yeni Bir Yön', NTS 51 (2005), 579-95 (585). 43 J.H. Sieber, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. Sanders, editörler. *İncilin Kökenleri ve Hristiyan Başlangıçları*: James M. Robinson'un Onuruna (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 64-73 (65). 44 P. Sellev, 'The Gospel of Thomas: Prospects for Future Research', J.D. Turner ve A. McGuire, eds. *Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatı Anma Derneği Tutanakları* (Leiden: Brill, 1997), 327-46 (328). 45 J.-M. Sevrin, 'L'Interprétation de l'Évangile selon Thomas, entre gelenek et rédaction', J.D. Turner ve A. McGuire, eds. *Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatı Anma Derneği Bildirileri* (Leiden: Brill, 1997), 347-60 (359, İngilizce özet).

--- SAYFA 28 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 14 kanonik İncillerden bağımsız mı? GTh'nin kaynaklarına ilişkin bu sorunun NT yorumcularının dikkatinde gururla yer alması şaşırtıcı değildir. 46 Bazı öncüller olmasına rağmen, Risto Uro sözlü/metinsellik ayırımından kurtulmanın bir yolu olarak "ikincil sözlülük" kavramını savundu. Bu modele göre, sadece Thomas'ın (örneğin) Matta'yı kopyalaması değil, daha ziyade Matta'nın Thomas'ı besleyen sözlü geleneği etkilemiş olmasıdır. Bu en azından edebi ve sözlü faktörlerin hakkını vermek isteyenleri bir araya getirme potansiyeline sahip olabilir, ancak bunun da biraz spekülasyon olabileceğini göreceğiz. Bu konuya aşağıdaki 6. ve 9. Bölümlerde daha fazla odaklanılacaktır. İkincisi, Sinoptik'in Thomas üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik en önemli yöntemin ne olacağına dair artan bir farkındalık var. Bazı açılardan "bağımlılık teorisi" kötü bir başlangıç yaptı. İlk günlerde bunu savunan en önemli çalışma, Thomas'ı öncelikli olarak İncillerin Kıpti tercümeleriyle karşılaştırmanın sorunlu yöntemine dayanan Schrage'nin çalışmasıydı. 47 Anlaşılır bir şekilde Koester, "metodolojik prosedürün gelişiminin... benim anlayışımın ötesinde olduğunu" ilan ederek saldırdı. 48 Artık her iki tarafın da çoğu bu düşünceye katılıyor. Bağımlılığı göstermeye yönelik diğer bazı girişimler de benzer şekilde temelsizdir. 2. ve 3. Bölümlerde daha ayrıntılı bir tartışmanın konusu olacak olan Perrin'in görüşündeki zorluklara zaten değinmiştik. Daha yakın zamanlarda, John Halsey Wood'un çalışması Koester'in ve onu takip edenlerin biçim-eleştirel ve edebi-eleştirel varsayımlarına ilişkin bir dizi etkileyici eleştiri sunuyor. 49 Öte yandan, 46 J.-D. Kaestli, 'L'Évangile de Thomas: son önemi pour l'étude des paroles de J é sus et du Gnosticisme chré tien', É tudes th é ologiques et religieuses 54 (1979), 375-96 (381): 'D'o ù l'auteur de l' ETh tient-il les J'nin sözleri, É'nin özetleriyle uyumlu mu? Mt, Mc et Luc'a mı yönlendirileceksin? Yoksa bu kullanım, geleneksel kanonik kitaplara paralel ve aynı şekilde bir gelenek midir? ETh'nin kaynaklarına dair bu soru, önde gelen şefin dikkatini eski é g è tes du NT'ye ait tutacak kadar fazla değil. Çeviri benim. 47 W. Schrage, Das Verhã ltnis des Thomas-Evangeliums zur synoptischen Tradition und zu den koptischen Evangelien ü bersetzungen: Zugleich ein Beitrag zur gnostischen Synoptikerdeutung (BZNW; Berlin: Tö pelmann, 1964). 48 H. Koester, 'GNOMAI DIAPHOROI: The Origin and Nature of Diversiication in the History of Early Christian', J.M. Robinson ve H. Koester, Trajectories through Early Christian (Philadelphia: Fortress, 1971), 114-57 (130-1 n. 45). Bkz. Sieber, 'Thomas'ın İncili ve Yeni Ahit', 66-8; Fallon ve Cameron. 'Thomas'ın İncili: Bir Forschungsbericht ve Analiz', 4216. Belki de garip bir şekilde Sevrin, Schrage'nin kitabının o dönemde oldukça olumlu karşılandığını belirtiyor. Sevrin, 'L'Évangile selon Thomas', 279. 49 Wood, 'Yeni Ahit İncilleri ve Thomas'ın İncili'.

--- SAYFA 29 ---

Giriş 15 Olumlu öneri ikna edici olamayacak kadar belirsizdir. Thomas'ın, diğer ikinci yüzyıl eserlerinin (özellikle, Markos'un Uzun Sonu, Justin ve Tatian'ın Diatessaron'unun yazıları) Yeni Antlaşma'yı özellikle 'redaksiyon, uyarlama ve uyumlaştırma' veya yine 'Yeni Antlaşma İncil materyalinin farklı düzenlemeleri, görünür uyumlaştırmaları, düzenlemeleri ve çoğaltmaları' yoluyla kullanma biçiminin profilini oluşturduğunu ileri sürer. 50 Ancak bu öğeler çok geneldir ve tanımlanmadan bırakıldığında neredeyse her türlü kullanımı içerebilir. Wood şu sonuca varıyor: 'Bu Gos olabilir. Thom'un müjde materyalini tutarsız ve akıcı kullanımı, onun Yeni Antlaşma İncillerine bağımlılığını tam olarak gösteren şeydir. 51 Bu, Wood'u bir kazan-kazan durumuna soktuğu yönündeki bariz suçlamaya açıktır: Eğer Thomas NT'den daha kapsamlı ve kesin bir şekilde alıntı yapmış olsaydı, bu bağımlılık gösterirdi; zaten bağımlılık göstermemesi. Daha umut verici bir şekilde, özellikle Christopher Tuckett'in çalışmalarıyla (yine öncüller olmasına rağmen), "redaksiyonel yöntemin" kullanımı öne çıktı. Yani, Thomas'ın ikincil olduğunu savunan akademisyenler, Mattean ve Lukan redaksiyonunun Thomas'a sızdığı yerleri belirlemeye çalıştılar ve bu, kesinlikle bir miktar anlaşılmaya varılan bir alan haline geldi. Ancak bu yöntemin daha güvenli hale getirilmesi için daha fazla geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Daha önceki bir yazımda bu konuda bazı girişimlerde bulunmuştum, 52 ve Bölüm 6 bunu daha kapsamlı bir şekilde yapmayı hedefliyor. Üçüncüsü, Thomas'la ilgili pek çok araştırmada, karşıt kamplarla gerektiği gibi ilişki kurmada çoğu zaman başarısız olunması dikkat çeken bir sorun olmuştur. Benim Britanya/Avrupa bakış açımına göre, Crossan'ın Tarihsel İsa'sı ve Patterson'un Thomas ve İsa'nın İncili gibi kitapların Tuckett'in önemli Novum Testamentum makalesinden bahsetmeyi bile başaramaması neredeyse inanılmaz görünüyor. Jens Schröter'in önemli monografisi Erinnerung an Jesu Worte de ihmale uğradı. 53 Davies'in etkili monografisinde, 2005'teki ikinci baskıda geliştirilmeyen, yabancı dil literatürüne yapılan üzücü atıf eksikliğinden daha önce bahsetmiştik. Thomas'ın araştırmalarının büyük bir kısmında mezhepsel bir karakter var gibi görünüyor. Bu sadece Avrupa'nın ABD tarafından ihmal edilmesi veya marjinalleştirilmesi meselesi de değil. Başka bir bağlamda, diğer Avrupalıların İspanyol bilimini ihmal etmelerine, özellikle de Trevijano'nun çok sayıda makalesine değinmiştim. 54 Ayrımın sadece 50 Wood, 'The New Testament Gospels and the Gospel of Thomas', 589, 593. 51 Wood, 'The New Testament Gospels and the Gospel of Thomas', 594. 52 S.J. Gathercole, 'Thomas İncili'nde Luka', NTS 57 (2011), 114-44. 53 Neukirchen: Neukirchener, 1997. 54 S.J. Gathercole, "Gökler ve Yer Yuvarlanacak": Thomas İncili'nin Eskatolojisi', H.-J. Eckstein, C. Landmesser ve H. Lichtenberger,

--- SAYFA 30 ---

Kıta Avrupası'nda Koester gibi ikonoklastik Bauercilerin ABD'de bile Snodgrass gibi daha muhafazakar bilim adamlarına karşı bazen sergilediği küçümseyici tutum vardır. Yine de Thomas hakkında, herhangi bir çözüm olmasa bile, en azından sağlıklı tartışmaların olduğu bazı akademik kaynaklar mevcut. 55 Bununla birlikte, hâlâ çok daha fazlası olabilir ve bu kitap, en azından, Thomas'a ilişkin oldukça geniş bir uluslararası bilim dalını kapsamaya çalışmayı amaçlamaktadır. 56 Bu kitap elbette herkesi (hatta hiç kimseyi) memnun etmeyecek, ancak argümanları tek tek ele alarak muhalefete adalet sağlamaya çalışıyor. İra et studio'da duygusal olmayan bir nesnellik bakış açısıyla yazdığımı hayal edecek kadar saf değilim, ancak bu kitabın amacı - değiş tokuş edilen binlerce dipnota rağmen - son derece duygusal olan bir tartışmaya biraz ağırbaşlılık kazandırmaktır. eds. Eschatologie – Eschatology: Altıncı Durham-T ü bingen Araştırma Sempozyumu: Eski Ahit, Eski Yahudilik ve Erken Hristiyanlıkta Eskatoloji (Tü bingen, Eylül 2009) (WUNT; T ü bingen: Mohr Siebeck, 2011), 280-302. 55 James Robinson, Christoph Heil, Stanley Porter ve Jens Schröter'in de dahil olduğu, GTh'nin en eski formuna ilişkin kapsamlı tartışmaya tanık olun³⁶. 56 Her ne kadar tercüme edilmemiş çok az şey olsa da Hollandacanın bu edebiyatla gerektiği gibi kapsamlı bir şekilde ilgilenmem için yeterli olmamasından üzüntü duyuyorum.

--- SAYFA 31 ---

BÖLÜM I Thomas'ın orijinal dili

--- SAYFA 32 [Görsel / Boş] ---

--- SAYFA 33 ---

19 1 THOMAS'IN ORİJİNAL DİLİ SORUNU 'Bir dizi çeviri hatası, orijinalin Aramice yazıldığını kesinleştiriyor.' Peter Nagel 1968'de Thomas İncili'nde böyle yazmıştı. 1 Kesinlikle herkes Aramice bir orijinalin 'kesin' olduğu görüşünü paylaşmadı, ancak Thomas'ın orijinal dilini tartışan yayınların büyük çoğunluğu kitapta Semitizm konusuna odaklanmıştı. Thomas bursunun ilk günlerinde eserin orijinal dili hakkında çeşitli görüşler ortaya atıldı. Puech'in Thomas İncili'nin tamamının keşfedildiğine ilişkin bildirimi, Nagel'in aksine, bir Yunan orijinaliyle karşı karşıya olduğumuzdan "kesin" olduğunu öne sürüyordu. 2 Bir yıl sonra Guillaumont, Aramice'den tercüme edilen sözlerin argümanları olarak zaten bir takım yanlış çevirileri ve Thomas ile Sinoptikler arasındaki farklılıkları öne sürmüştü. 3 G. Garitte 1960 yılında bir Kıpti orijinali önerdi. 4 Yanıt olarak Guillaumont, Sami bir kompozisyon için daha önceki argümanlarından bazılarını yeniden ileri sürdü; 5 buna Garitte, orijinal olarak bilinen bir versiyonu önermenin çok daha iyi olduğunu söyleyerek karşılık verdi, 1 P. Nagel, 'Erwä gungen zum Thomas-Evangelium', F. Altheim ve R. Stiehl, eds. Die Araber in der alten Welt, cilt. V, pt 2 (Berlin: Walter de Gruyter, 1969), 368-92 (379): 'Eine Reihe von Übersetzungsfehlern machen jedoch zur Gewissheit, daß das Original aramäisch geschrieben war.' 2 H.-C. Puech, 'Une collection de paroles de Jésus récemment retrouvée: L'Évangile selon Thomas', Académie des Inscriptions et Belles Lettres: comptes rendus (1957), 146-67 (147: 'sûr'). 3 A. Guillaumont, 'Sémitismes dans les logia de Jésus retrouvés à Nag Hamâdi', Journal asiatique 246 (1958), 113-23. 4 G. Garitte, 'Les "Logia" d'Oxyrhynque et l'apocryphe copte dit "Évangile de Thomas"', Muséon 73 (1960), 151-72, özellikle GTh 3.1'de Kıpti ⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓ olduğunu öne sürüyor ⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓ'nin Yunanca οἱ ἑλκοντες'in arkasında durma olasılığı tam tersi (156-60) yerine çok daha yüksektir ve aynı durum ⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓⲛⲓⲁⲓ ve πολιεύθες için de geçerlidir. νθεραπειλάς (GTh 31.2). Bunlar, Garitte'nin daha küçük göstergeler olarak gördüğü bazı şeyleri eklediği tartışmanın iki ana noktasıydı. 5 A. Guillaumont, 'Les "Logia" d'Oxyrhynchus sont-ils traduits du copte?', Muséon 73 (1960), 325-33. Ayrıca οἱ ἑλκοντες'in Semitik bir kökene (327-8) geri gittiğini gösteren bir durum sunmuş ve Platon'un Devlet Adamı 298e'deki πολιεύθες için bir paralellik temelinde tartışmıştır. deyimisel Yunanca (330).

--- SAYFA 34 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 20 6 G. Garitte, 'Les «Logoi» d'Oxyrhynque sont traduits du copte', *Muséon* 73 (1960), 335-49 (340): 'purement conjectural'. 7 K. Kuhn, 'Thomas'a göre Kıpti İncili Üzerine Bazı Gözlemler', *Muséon*, 73 (1960), 317-23. 8 J.E. Mé nard, *L'Évangile selon Thomas: giriş, çeviri, yorum* (NHS 5; Leiden: Brill, 1975), 27: 'une gnose syriaque naissante'. Ancak burada Mé nard'ın dilsel anlamdan ziyade kültürel anlamda 'Süryani' anlamına gelmesi muhtemeldir. Bu kitapta coğrafi sıfat olarak "Süryanice", dilsel sıfat olarak da "Süryanice" kullanılacaktır. Mé nard, 'Les Probl è mes de l'Évangile selon Thomas', M. Krause, ed.'de Semitizm'in bir dizi olası örneğini kendisi tartışıyor. Alexander Bö hlig Onuruna Nag Hammadi Metinleri Üzerine Yazılar (Leiden: Brill, 1972), 59-73; ayrıca bkz. Mé nard, 'Der syrische Synkretismus und das Thomasevangelium', A. Dietrich, ed. *Synkretismus im syrisch-persischen Kulturgebiet* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1975), 65-79 ve 'La gelenek synoptique et l'Évangile selon Thomas', F. Paschke, J. Dummer, J. Irmischer ve K. Treu, eds., *Überlieferungsgeschichtliche Untersuchungen*'de (Berlin: Akademie, 1981), 411-26 (415-17). 9 Örneğin bkz. (diğer birçok yerin yanı sıra) G. Quispel 'The Gospel of Thomas and the New Testament', *VigChr* 11 (1957), 189-207 (194); ayrıca Quispel, 'L'Évangile selon Thomas et les Clé mentines', *VigChr* 12 (1958), 181-96; Quispel, 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', *NTS* 5 (1958 -9), 276-90; Quispel, 'L'Évangile selon Thomas et le Diatessaron', *VigChr* 13 (1959), 87-117. 10 A. Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas: essai de classement', R. van den Broek ve M.J. Vermaseren, eds. 65. Doğum Günü Vesilesiyle Gilles Quispel'e Sunulan Gnostisizm ve Helenistik Dinler Üzerine Çalışmalar (Leiden: Brill, 1981), 190-204: bkz. 190 n. 1. Semitizm'in çeşitli türleri arasında ayırım yapmak amacıyla. 'tamamen varsayımsal' olandan ziyade. 6 Hem bu yanıt hem de yanıt aynı zamanda Le Musé on'un aynı cildinde yer aldı; ayrıca K. Kuhn'un Guillaumont tarafından önerilen bazı Semitizmlerin yalnızca İncil'deki deyimler olduğunu ve bir Sami dilinde bir kompozisyonun sonuçlandırılmasını gerektirmediğini vurgulayan bir makalesi de vardı. 7 Öte yandan, Guillaumont'un argümanlarına geniş çapta atıfta bulunuldu ve bu durum, örneğin Ménard'ı, Thomas'ın "yeni doğmakta olan bir Süryani bilgisinin" ürünü olduğu sonucuna varmasına yol açtı. 8 Bu ilk çatışmadan bu yana, bir dizi makale Sami orijinalinin varlığını güçlendirmeye çalıştı. Quispel, Thomas'ın, Tatian'ın Diatessaron'u gibi, büyük ölçüde İbrani İncili'ne bağımlı olduğu yönündeki hipotezini doğrulamak amacıyla, pek çok sözde Sami kökenini tespit etmeye çalışan bir dizi makale yayınladı. 9 Nagel'in daha önce bahsettiği makale, yanlış tercüme iddialarını öne sürüyordu. 1981'de Guillaumont, Thomas'taki çeşitli Semitizm türlerini ayırt etme çabasıyla önceki incelemelerden daha incelikli olan ve aynı zamanda ek sözlerin Sami orijinaline destek sunduğuna dair bir dizi yeni argüman sunan ek bir makale yayınladı. 10 Ancak bir makalede bu durum bazı eleştirilere maruz kaldı.

--- SAYFA 35 ---

Alexander Bö hlig'in Thomas 21 adlı eserinin orijinal dili sorunu, Nag Hammadi külliyatını daha geniş bir şekilde kapsamaktadır. 11 Son zamanlarda, Thomas'ın iki büyük ölçekli incelemesi, orijinal kompozisyona yayılan geniş bir Sami etkisi oluşturmayı amaçlayan bir malzeme barajını farklı şekillerde sunmuştur. Nicholas Perrin, Thomas'taki sloganların doğasının Süryanice bir kompozisyona ve Diatessaron'a bağlılığa işaret ettiğini ve bunun bir miktar etki yarattığını savundu. 12 Nisan DeConick'in son yorumu, Batı Aramice yazılmış bir kompozisyonu destekleyen ve daha sonra Süryanice konuşulan bir ortamda redaksiyona tabi tutulan veya yeniden icra edilen çok sayıda materyali bir araya getirdi. 13 Son zamanlarda Perrin, DeConick'in Batı Aramice lehine argümanlarına yanıt verdi ve Aramice orijinallerinden bazılarının yalnızca Süryanice'de işe yaradığını savundu. 14 Farklı şekillerde bir Sami orijinali için geniş çapta kanıt sunmayı amaçlayan tüm bu yayınlara ek olarak, bireysel sözlerin Aramice veya Süryanice orijinallerini tartışan çeşitli makaleler de ortaya çıkmıştır. 15 Bazen 11 A. B ö hlig, 'Das Problem aram ä ischer Elemente in den Texten von Nag Hammadi', F. Junge, ed. Studien zu Sprache und Religion Ägyptens, cilt. II, Din (FS W. Westendorf) (Göttingen: F. Junge, 1984), 983-1011; A. Bö hlig, Gnosis und Synkretismus: Gesammelte Aufsä tze zur spä tantiken Religionsgeschichte, pt 2'de yeniden basılmıştır (WUNT 48; T ü bingen: Mohr, 1989), 414-53. Sonraki sayfa referansları 1989 versiyonunadır. 12 N. Perrin, Thomas ve Tatian: Thomas İncili ile Diatessaron Arasındaki İlişki (Atlanta: İncil Edebiyatı Topluluğu, 2002). Bunu 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Fragments (P.Oxy 1, 654, 655): Overlooked Evidence for a Süryanice Gospel of Thomas', VigChr 58 (2004), 138-51 takip etmiştir. Monografideki argümanların bir özeti N. Perrin, 'Thomas: The Fifth Gospel?', JETS 49 (2006), 67-80'de bulunmaktadır. Bu argümanlar ör. C.A. Evans, Fabricating Jesus: How Modern Scholars Distort the Gospels (Downers Grove, IL: InterVarsity, 2006), 73, ve N.T. Wright, Judas and the Gospel of Jesus (Londra: SPCK, 2006), 36. C.L. Blomberg, Jesus and the Gospels: An Introduction and Survey, 2. baskı (Nashville: Broadman & Holman, 2009), 39, Perrin'in teorisini bir seçenek olarak sunar, tıpkı R. Buth & B. Kvasnica, 'Temple Authorities and Tithe Evasion: The Linguistic Background and Impact of the Parable of the Vineyard, the Tenants and the Son', R.S. Notley, M. Turnage ve B. Becker, eds. İsa'nın Geçen Haftası: Sinoptik İncillerde Kudüs Çalışmaları. Birinci Cilt (Leiden: Brill, 2006), 53-80 (61). 13 M.S. DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili: Tam İncil'in Yorumu ve Yeni İngilizce Çevirisi ile (LNTS 287; Londra/New York: T&T Clark International, 2006). Buradaki Semitizm lehindeki argümanlar esas olarak 12 n.'de belirtilen ikincil literatürün bir derlemesidir. 17; 14-15'e ilişkin verilerin çok uygun bir özeti de var. Ayrıca bkz. A.D. DeConick, Recovering the Original Gospel of Thomas: A History of the Gospel and its Growth (LNTS 286; Londra/New York: T&T Clark, 2005), 232-3. 14 N. Perrin, 'The Aramice Origins of the Gospel of Thomas - Revisited', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 50-9. 15 Bireysel değişlerle ilgili tartışmalar için aşağıya bakınız, özellikle: Baarda (GTH 8); Quecke (GTH 21); Quispel (GTH 25); Guillaumont, Baker (GTH 27); Baarda (GTH 42); Gershenson ve Quispel (GTH 72); Strobel (GTH 86); DeConick (90); Guey (GTH 100).

--- SAYFA 36 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 22 İbranice kökenli bazı sözler için de argümanlar yapılmıştır, ancak bunlar nadirdir ve benim bildiğim kadarıyla, Thomas'ın dilde bütün bir kompozisyonu hakkındaki teorileri kapsayacak şekilde genişletilmemiştir. 16 Aramice ya da Süryanice bir kompozisyon lehine ezici bir konsensüs olduğu söylenemez, ancak son zamanlarda tüm çabaların bu tür çizgilere baskı yapanlar tarafından yapıldığı açıktır. 17 Bildiğim kadarıyla artık hiç kimse Garitte'in Kıpti orijinali hakkındaki görüşünü kabul etmiyor. 18 Yunanca kompozisyonla ilgili ifadeler oldukça sıktır, ancak ne Sami literatürünü gerçek anlamda ele almış ne de Yunanca lehine sonuç çıkarmak için herhangi bir olumlu neden sunmuştur. Robert Grant, ilk başlarda açıkça 'Thomas İncili'nin orijinalinin Yunanca yazıldığını' ifade etti. 19 Helmut Koester, Kıpti Gnostik Kütüphanesi baskısındaki Thomas'ın girişinde de aynısını yapıyor. 20 Valantasis ve Pearson yakın zamanda Yunan lehine görüş belirtmişlerdir. 21 Yunancayı tercih edenlerin çoğu, muhtemelen (makul olmayan bir şekilde) Yunanca ve Kıpti metinlerinin mevcut kanıtları göz önüne alındığında, varsayılan varsayımın Yunanca orijinal olması gerektiğini varsaymışlardır. Bununla birlikte, bildiğim kadarıyla, Yunanca orijinali konusunda hiçbir zaman esaslı bir argüman olmamıştır. Orijinal dil meselesi sadece kendi başına ilginç olmakla kalmıyor, aynı zamanda menşe ve tarihle ilgili sorular ve dolayısıyla eserin yorumlanması ve 16 16 Örneğin aşağıdaki Bölüm 3'teki tartışmalara bakınız. GTh 3, 42 ve 61. 17 T. Baarda'nın, Thomas hakkında çok şey yazdığı göz önüne alındığında, Süryanice orijinalin savunucusu olduğunu da belirtmek gerekir. Bkz. erken bir açıklama için onun 'Rabula'nın Biyografisindeki İncil Metni', VigChr 14 (1960), 102-27 (112). Bununla birlikte, bir Yunan aracı olduğunu varsaymaktadır: 'The Cornerstone': An Araism in the Diatessaron and the Gospel of Thomas?', NovT 37 (1995), 285-300 (295) adlı eserinde Yunanca Kıpti Vorlage'ı hakkındaki yorumuna bakınız. 18 J.-M. Sevrin, 'L'Évangile selon Thomas: paroles de J é sus et ré v é lation gnostique', Revue th é ologique de Louvain 8 (1977), 265-92 (272): 'Reste l'hypoth è se du copte orijinal. Elle n'à gu è re eu de partisans dé clar é s.' F.T.'ye göre bir istisna. Fallon ve R. Cameron, 'The Gospel of Thomas: A Forschungsbericht and Analysis', ANRW Principat 2.25.6, 4195-251 (4199), P. de Suarez, L'Évangile selon Thomas: traduction, pré sentation et commentaires (Marsanne: Éditions Mé tano ĩ a, 1974). E. Haenchen, 'Literatur zum Thomasevangelium', ThR 27 (1961), 147-78 (157-60), Garitte'in konumuna yönelik eleştirilerinde etkilidir. 19 R.M. Grant, 'Thomas'ın İncili Üzerine Notlar', VigChr 13 (1959), 170-80 (170). 20 H. Koester, 'Giriş' (Thomas'ın İncili'ne), B. Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 38-49 (38): 'Kompozisyonun dili Yunancaydı.' 21 R. Valantasis, The Gospel of Thomas (New Testament Readings; London: Routledge, 1997), 3; B.A. Pearson, Antik Gnostisizm: Gelenekler ve Edebiyat (Minneapolis: Fortress, 2007), 267; J.M. Robinson, 'A Pre-Canonical Greek Reading in Saying 36', Robinson, The Sayings Gospel Q: Collected Essays (Leuven University Press, 2005), içinde 845-83 (859), aynı zamanda 'Yunan orijinalinden' bahseder.

--- SAYFA 37 ---

Thomas'ın orijinal dili sorunu 23 Thomas'ın dokunabileceği veya dokunmayabileceği Hristiyan kökenleri hakkındaki daha geniş sorular. Örneğin Thomas'ın Yunanca yazılmış olması, tarih ve yazım yerleri konusunda Süryanice'ye kıyasla çok daha geniş bir seçenek yelpazesi sunar. Tarihleme açısından Perrin'e göre Süryanice bir kompozisyon, 'ikinci yüzyılın ortalarından daha erken olmayan' bir yazım dönemini gerektirir; 22 diğer uçta ise Sami orijinali yönündeki argümanlar, DeConick'in, Thomas'ın esasının Aramice yazılmış ve birinci yüzyılın ortalarında erken Kudüs misyonundan kaynaklanan bir konuşma kitabı olduğu yönündeki iddiasında rol oynuyor. 23 Bu kitabın ilk kısmı, Thomas İncili'nin Aramice veya Süryanice orijinali yönündeki önerilere yönelik bir eleştiri sunmakta ve buna karşılık, Yunanca orijinalinin çok daha muhtemel olduğunu öne sürmektedir. Argüman üç bölümden oluşuyor. 2. Bölümde Sami orijinali için kanıtların bir araya getirilmesi olasılığı hakkında bazı uyarıcı açıklamalarda bulunulacaktır. 3. Bölüm'de önerilen Semitizm sistematik olarak ve mümkün olduğu kadar kapsamlı bir şekilde değerlendirilecektir. 4. Bölüm'de, Yunan kompozisyonuna ilişkin olumlu kanıtlar içeren bazı düşündürücü argümanlar sunulacaktır. Yunanca orijinalin lehine olan bu sonuç, Yeni Ahit İncilleri ile mevcut bilimde sıklıkla görülen daha yakın bir ilişki görmenin yolunu açacaktır. 22 Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Fragmentleri', 151; bkz. H.J.W. Drijvers, 'Erken Süryanice Konuşan Hristiyanlıkta Gerçekler ve Sorunlar', SecCent 2 (1982), 157-75 (173), aynı zamanda Süryanice bir orijinali ve MS 200 civarında bir tarihi de savunur. 23 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 21. DeConick ve Perrin arasındaki mevcut tartışma, birçok bakımdan, bir nesil önce Quispel ve Baarda arasındaki çok benzer konuşmalar dizisinin yeniden yayınlanmasıdır. Öte yandan Guillaumont'a göre kompozisyon süreci o kadar karmaşıktır ki Thomas'ın Sami orijinali görünüşe göre hem Sinoptiklerden bağımsız olarak İsa'nın Aramice sözlerinden hem de aynı İncillerin Süryanice versiyonlarından etkilenmiştir. Görünüşe göre Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197 bunu ima ediyor.

--- SAYFA 38 ---

24 Giriş Tek tek sözlerin ele alındığı Bölüm 3'e ve son olarak Yunanca orijinaline ilişkin olumlu kanıtlara ilişkin Bölüm 4'e başlamadan önce, farklı bir dilde mevcut olan bir metin için Sami Vorlage'ın tanımlanması ve yeniden yapılandırılmasıyla ilgili genel sorunları ele almak yararlı olacaktır. (Thomas İncili üç Yunanca parça ve neredeyse tamamına yakın bir Kipti metin halinde hayatta kaldığı için, burada Yunanca ve Kipti'nin altındaki bir Sami alt katmanıyla uğraşıyoruz.) Bu alan, özellikle Yeni Ahit araştırmalarında ve aynı zamanda J.R. Davila'nın yakın tarihli önemli bir makalesinde görülebileceği gibi, Eski Antlaşma Apocrypha ve Pseudepigrapha çalışmalarında zaten çok fazla tartışmanın konusu olmuştur. 1 Aşağıdaki uyarı niteliğindeki hususlar genel olarak üç alana ayrılmaktadır. İlk alan Semitizm'in nasıl tanımlanıp değerlendirileceği sorusunu çevreliyor. Bu, aşağıdakilerin nasıl yapılabileceği ile ilgili zorlukların değerlendirilmesini içerir: (1) Yunanca ve/veya Kipti dilindeki bir eksiklik veya tuhaflığa dikkat çekerek Sami etkisine dair bir argümanı hayata geçirmek; (2) yeniden yapılandırılmış bir Vorlage için temel olarak kullanılabilecek Aramice/Süryanice materyallerden oluşan bir külliyatı tanımlamak; (3) farklı Semitizmleri, (4) kompozisyon dili sorununu yanıtlamadaki önemini değerlendirmek amacıyla sınıflandırmak. Daha sonra, bu Semitizmlerin önerilen nedenlerini belirlemedeki zorlukları, yani (5) Semitik orijinalin yanlış tercümesinin veya ahşap gibi birebir tercümesinin belirlenmesi veya (6) Thomas'ın farklı Yunanca veya Kipti metinlerinin veya farklı Thomasın ve kanonik okumaların ortak bir Semitik Vorlaja referansla açıklanabileceği farklı çevirilerin tanımlanması aracılığıyla inceleyeceğiz. Son olarak SEMİT TEORİLERİNE İLİŞKİN 2 METODOLOJİK SORUN 1 J.R. Davila, 'Yunan Apokrifonu veya Pseudepigrafon'un İbranice veya Aramiceden Çevrildiğini(Nasıl) Anlayabiliriz?', JSP 15 (2005), 3-61.

--- SAYFA 39 ---

Sami teorileriyle ilgili metodolojik problemler 25 (7-10, bkz. ayrıca 2) kapsamında, özellikle Süryanice kompozisyon fikriyle ilgili dört ek problemi inceleyeceğiz. 1 Bir Semitizmi tartışmadan önce Yunanca ve Kipti açıklamalarını ortadan kaldırma ihtiyacı Belirtildiği gibi, Semitizmlerin tanımlanması ve değerlendirilmesiyle ilgili zorluklar Yeni Ahit araştırmalarında zaten çokça tartışılmıştır. Konuyla ilgili çok sayıda literatür, bir yapıyı Sami yapı olarak tanımlamanın ve kabul edilemez bir Yunanca olarak tanımlamanın zorluğunu sıklıkla tartışmaktadır. Bir klasikçinin yakın zamanda yaptığı bir gözlemi ele alırsak, Colvin'in Yunanca tarihi hakkındaki son kitabında Markos'un parataksisinin "çoğunlukla Aramice (veya LXX) etkisi olarak anıldığı ... ama aynı zamanda çağdaş yerel Gk'yi de yansıtır gibi görüldüğü" belirtiliyor. 2 Aristoteles'in de bundan hoşlandığını eklemek mümkündür. 3 Semitizmi görmenin önkoşulu sorunlu bir Yunan veya Kipti yapısı olduğundan, kabul edilebilir ve kabul edilemez Yunan veya Kipti arasında ayırım yapmak olmazsa olmaz bir koşuldur. Burada çeşitli faktörlerin akılda tutulması gerekir. Birincisi, mevcut metin mevcut haliyle kabul edilebilirken bir Vorlage'ı başka bir dilde varsaymak özellikle akıllıca olmayan bir stratejidir: belki de Thomas'ta iddia edilen Semitizm'in en az ikna edici örnekleri, Yunanca veya Kipti'nin oldukça düzenli olduğu durumlardır. 3. Bölüm'deki bireysel sözler üzerinde tartışırken, 'cennette' (GTH 44), 'kalbinde olan' (GTH 45) ve 'kendisi için bu tek inciye satın aldı' (GTH 76) ifadelerinin özellikle dikkat çekici olmadığını göreceğiz. İkincisi, en azından dikkate alınması gereken bir olasılık, orijinal kompozisyon aşamasındaki bir sorundur. Moulton ve Howard'ın dilbilgisi ekinde Yeni NT Semitizmleri tartışmasında buna dikkat çekilerek şu yorum yapılıyor: 'En güçlü neden olsa bile 2 S. Colvin, A Historical Greek Reader: Mycenaean to the Koine (Oxford University Press, 2007), 269. 3 Bununla birlikte, belirli bir eserde aynı zamanda bir Semitizm olan Grekizm veya Kipticilik de olabilir ve Sami etkisinden kaynaklandığı şeklinde daha iyi açıklanabilir. Ancak pratikte bu özelliğin Semitizm olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu belirlemek zordur. Karar vermenin özellikle zor olacağı iki durum (1) Yunanca/Kipti ve Sami dilbilgisi ve anlambilimi arasındaki basit örtüşme alanında ve aynı zamanda (2) Psichari'nin "en quelque sorte, n é gatifs" olan Semitizm'in kullanımı olarak adlandırdığı alandadır. Burada Semitizm, kulağa arkaik veya Attika tarzı gibi geliyor ve bu nedenle aynı anda hem Semitik hem de yüce Yunan olarak karşımıza çıkıyor. Bkz. J. Psichari, 'Essai sur le grec de la Septante', REJ 55 (1908), 161-208 (202), be shem için É ν ó μ α τ ι dahil örnekler veriyor.

--- SAYFA 40 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 26 Bir çevirmenin hatasından şüphelenmek için, bunun orijinal belgedeki bir bozulmadan mı [veya] orijinal metnin yanlış çevrilmesinden mi kaynaklandığı konusunda sıklıkla şüpheye düşeriz.' 4 Sağladıkları harika örnek, Mommsen'in İngilizce versiyonunda ("i re-brigade" yerine) "i reworks" ifadesinin görünmesidir. Mommsen'in (ya da Alman matbaacının) Feuerwerk'in Feuerwehr için orijinalinde basılmasına yol açan bir hatası var mıydı? Yoksa hata çevirmenin mi hatasıydı? Karışıklık her durumda kabaca eşit büyüklüktedir. Moulton ve Howard, kişinin mutlaka kanunsuz bir orijinal olduğunu varsayamayacağını öne sürüyorlar. Üçüncüsü, yazım bozulması bir metnin anlamlı olmayabilmesinin bir başka nedenidir. Bu, GTh 27 ile ilgili tartışmamızda görülecektir; buradaki tuhaf ifade $\nu \eta \sigma \tau \epsilon \acute{\upsilon} \epsilon \iota \nu \tau \delta \nu \kappa \acute{o} \sigma \mu \circ \nu$ Taylor tarafından bir yazım hatası olarak alınırken, diğerleri bunu Süryanilik olarak görüyor. Benzer şekilde, GTh 13.8 ve GTh 60.1'deki hatalar, bazıları tarafından Sami orijinaline delil olarak, bazıları tarafından ise kopyacının hatası olarak görülmüştür. Dördüncüsü, Semitizme başvurunun çözmeyi iddia ettiği zorluk, söz konusu deyimın yanlış anlaşılmasından kaynaklanabilir. Örneğin Elçilerin İşleri'ndeki bir vakada Torrey, Elçilerin İşleri 15.23'teki $\omicron \iota \pi \rho \epsilon \sigma \beta \acute{\upsilon} \tau \epsilon \rho \omicron \iota \acute{\alpha} \delta \epsilon \lambda \phi \omicron \iota$ ile ilgili Aramice "1. Perdeler" kaynağından kaynaklanan bir sorun önerdi; bu, de Zwaan'ın "bir tefsir vakası" olduğunu söylediği bir sorundur. Zorluklar tamamen hayali olabilir ve nihai çözüm "büyük kardeşler" olabilir.' 6 Bizim amaçlarımız açısından GTh 12.2, GTh 69 ve GTh 80'in bunun örnekleri olduğunu göreceğiz. Son olarak, Thomas İncili gibi doğrudan anlaşılamayan bir yazı olduğunu açıkça ortaya koyan bir eserde durumun daha da zor olması da mümkündür: Eserin başındaki programatik bir ifadede İsa şöyle der: 'Bu sözlerin yorumunu bulan kişi ölümü tatmayacaktır' (GTh 1). 7 Ayrıca aşağıdaki ifadeye göre bu 4 J.H. Moulton ve W.F. Howard (C.L. Bedale ile birlikte), 'Ek: Yeni Ahit'te Semitizm', Moulton ve Howard, A Grammar of New Testament Greek, cilt. II Kaza ve Kelime Oluşumu (Edinburgh: T&T Clark, 1929), 411-85 (479). 5 CC Torrey, The Composition and Date of Acts (HTS 1; Cambridge, MA: Harvard University Press, 1916), 7, 39, Harnack ve Preuschen'in zorluğuna ilişkin değerlendirmesini takiben onu 'kusursuz Aramice deyim' olarak tanımlıyor. 6 J. de Zwaan, 'Elçilerin İşleri'nde Yunan Dilinin Kullanımı', F.J. Foakes Jackson ve K. Lake, eds. Hristiyanlığın Başlangıçları, 1. bölüm, Havarilerin İşleri, cilt. II, Prolegomena II: Eleştiri (Londra: Macmillan, 1922), 30-65 (49). 7 'İncil, anlamını kasıtlı olarak gizlemiştir.' Böylece C.C. Richardson, 'Thomas'ın İncili: Gnostik mi Encratite mi?', D. Neiman ve M.A. Schatkin, eds. Erken Kilisenin Mirası: Georges Vasilievich Florovsky Onuruna Yazılar (Roma: Pont. Institutum Studiorum Orientalium, 1973), 65-76 (69). Bkz. Sevrin'in Thomas'ın kasıtlı olarak kafa karıştırıcı olduğu yönündeki görüşü: J.-M. Sevrin, 'L'Interprétation de l'Évangile selon Thomas, entre

--- SAYFA 41 ---

Yorumlama "aramayı" ve "bulmayı" gerektirir - belki de kasıtlı olarak şaşırtıcı ve rahatsız edici sonuçlarla: 'Arayan, bulana kadar aramaya devam etsin. Bulduğunda başı dertte olacak. Sıkıntılınca hayrete düşer' (GTh 2)! Belki de Thomasine'in tuhaflığına karşı yetersiz toleransın bir sonucu olarak, bazı sözler bilim adamlarına anlaşılabilir göründü: Bunu, aşağıdaki bazı deyişlerin ele alınmasında göreceğiz (önceki paragrafta bahsedilenler dahil). Eğer Thomas'tan "tuhaf" olan her şeyi çıkarırsak, muhtemelen çok daha kısaltılmış bir versiyonla karşılaşırız. 2 Semitizmlerin tanımlanması için dilsel temel oluşturma ihtiyacı Eğer varsayımsal bir temel ifadeyi doğru zaman ve yerden alınan dilsel verilerle eşleştirmeye yeterince dikkat edilmezse, Thomas gibi MS 1. veya 2. yüzyıla ait bir belgede Semitizm'in incelenmesi ciddi bir zorluk teşkil eder; yani, Aramice veya İbranice bir kelime çok daha sonraki bir dönemden alınmışsa ve İncil'in Vorlage'nının bir parçası olarak yer aldığı varsayılıyorsa. Bu konunun doğruları ve yanlışları konusuna girmeden, İnsanoğlu sorununa ilişkin bazı görüşler, Aramice'deki kronolojik gelişmelere yeterince dikkat edilmemesi nedeniyle eleştirilmiştir. 8 Aşağıdaki 3. Bölümde, Thomas'ın durumunda, Nagel'in çeşitli sözlerin Aramice orijinallerini tartışırken Mandence deyime başvurması gibi anakronik kanıtların örneklerini sorgulamak için nedenimiz olacak (örneğin, aşağıdaki GTh 27.2'ye bakınız). Öte yandan Wilcox, haklı olarak Yeni Antlaşma belgelerinin Sami orijinallerini varsaymaya başladığımız anda (onun incelemesinin kapsamı), 'bunun, MS Birinci Yüzyıl Yahudi Aramice ve İbranice modellerimizi dayandırmamız gereken materyaller sorununu gündeme getirdiğini' haklı olarak belirtiyor. 9 Onun bu tür materyaller için kriterleri arasında coğrafi ve kronolojik yakınlık, bunların kendilerinin gelenek et ré daction'da Semitik olmaları gerekliliği yer alıyor, J.D. Turner ve A. McGuire, eds. Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatı Anma Derneği Tutanakları (Leiden: Brill, 1997), 347-60 (359-60). 8 Örneğin bkz. P. Owen ve D. Shepherd, 'Kumran, Dalman ve İnsan Oğlu adına Konuşmak: Bar Enasha, İsa'nın Zamanında 'İnsan' için Kullanılan Ortak Bir Terim miydi?', JSNT 81 (2001), 81-122; ÖĞLEDEN SONRA. Casey, The Solution to the "Son of Man" Problem (LNTS 343; London/New York: T&T Clark, 2007), 45-6 ve başka yerlerde Aramice dilinin istikrarını savunarak yanıt veriyor. 9 M. Wilcox, 'Yeni Ahit'te Semitizm', ANRW 2.25.2 (1984), 978-1029 (986).

--- SAYFA 42 ---

Thomas İncili Kompozisyonu 28 kompozisyonunun (çeviri belgeleri değil) ve kullanılabilir bir örnek sağlayacak kadar büyük olması. 10 Bu kriterlerin en iyi olduğu külliyatlar Kumran, Masada, Murabbaat ve Bar Kochba metinleri ile döneme ait diğer yazıtlardır. 11 Bu, konuya tam anlamıyla titiz bir yaklaşımın iyi bir örneğidir ve bu çerçevede, örneğin Manday dilbilgisinin birinci veya ikinci yüzyıldan kalma bir metne uygulanmasına duyulan güven, oldukça şüpheli bir şekilde ele alınmalıdır. Buradaki önemli nokta, mutlaka Kumran metinleri ve yukarıda belirtilen diğerlerinin kullanılması gereken Aramice kaynaklar olduğu anlamına gelmez, ancak önerilen bir Semitik Vorlage'ın nadiren veya çok daha sonraki bir metinde kanıtlanan bir yapıya veya kelimeye dayanması durumunda şüphe duyulması gerekir. Bununla birlikte, Süryanice'nin tamamen veya kısmen Thomas'ın orijinal dili olma ihtimali göz önüne alındığında (Thomas için çok geç bir tarih önerilse bile), sorunlar daha da ciddidir. Bu durumda, Yunanca ve Kıpti metnimiz için Süryanice Vorlage hakkındaki yargılar kaçınılmaz olarak çok zayıf bir dilsel temele dayanmaktadır. 12 Örneğin birinci yüzyıldaki Süryanice bilgimiz, biri dokuz tamamlanmamış satırdan oluşan MS 6'dan, diğeri ise dokuz tam satırdan oluşan anıtsal bir yazıt olan MS 73'ten olmak üzere toplam iki yazıtı dayanmaktadır. 13 Daha sonra bazı epigrafik ve nümizmatik kanıtların (yaklaşık bir düzine yazıt ve üç veya dört madeni para) bulunduğu 160'lara kadar elimizde hiçbir şey kalmadı. 14 İkinci yüzyıldaki durum, Süleyman'ın kasidelerine sahip olmamızla iyileştirilebilir (her ne kadar orijinal dilleri tartışmalı olsa da: aşağıya bakınız) ve pekala doğru zamandan gelmiş olan Eski Antlaşma'nın Peşitta'sı da kullanılabilir; ancak ikincisi çeviri edebiyatı olduğundan, güvenilir bir ölçüt oluşturmak için Süryanice edebiyatının temiz bir örneği değildir: örneğin Wilcox'un yukarıda belirtilen şartını karşılamaz 10 Wilcox, 'Semitisms in the New Testament', 986. 11 Wilcox, 'Semitisms in the New Testament', 986-7. Benzer şekilde Casey, özellikle DSS'nin önemini vurguluyor: 'Parşömenlerde sözcüklerin bulunmadığı durumlarda, diğer Aramice'yi dikkatli kullanmalıyız.' Casey, *An Aramice Approach to Q: Sources for the Gospels of Matta ve Luka* (SNTSMS 122; Cambridge University Press, 2002), 61. 12 A.D. DeConick, *The Original Gospel of Thomas in Translation: With a Commentary and New English Translation of the Complete Gospel* (LNTS 287; London/New York: T&T Clark International, 2006), 8, 13, bir Süryani kompozisyonunu değil, Thomas'ın Kudüs'ten Suriye'ye taşınmasının ardından MS 50-120 yılları arasında Süryani unsurların geldiğini savunuyor. 13 Tarihli yazıtların listesi için bkz. H.J.W. Drijvers ve J.F. Healey, *Edessa ve Osrhoene'nin Eski Süryanice Yazıtları: Metinler, Çeviriler ve Yorum* (HO 42; Leiden: Brill, 1999), 4 ve s. 140-4 ve 193-7'deki yazıtlar. 14 Drijvers ve Healey, *Eski Süryanice Yazıtlar*, genel olarak yazıtlar üzerine 4 ve madeni paralar için s. 225-9. Mevcut parşömenler üçüncü yüzyılın ortalarında ortaya çıkıyor: bkz. Drijvers ve Healey, *Eski Süryanice Yazıtlar*, 231-48.

--- SAYFA 43 ---

Semitik teorilerle ilgili metodolojik problemler 29 Karşılaştırma için materyaller ilgili dilde hazırlanmış olmalıdır. Davila'nın yeniden yapılandırılan Vorlage'ın 'doğru zaman ve mekandaki lehçede olması gerektiği' yönündeki yorumu, Thomas'ın yazdığı dönemde Süryanice hakkında çok az şey bildiğimiz sorununun altını çiziyor. 15 Süryanice Vorlage'ın savunucularının paralellikler için çok daha sonraki yazarlara başvurmak zorunda kalması şaşırtıcı değil, ancak bu açıkça çözmeyi iddia ettiği kadar çok soruyu da gündeme getiriyor. 3 Semitizmleri sınıflandırmanın zorluğu Semitizmlerin tanımlanmasından sonra, onların öneminin değerlendirilmesinden önceki aşama, sınıflandırma aşamasıdır. De Zwaan'ın ifade ettiği gibi: 'Daha fazla ilerlemeden, Yunanca çeviri ile 'kutsal düzyazı' arasındaki sürekli karışıklığı ve diğer bazı yanlış anlamaları önlemek için 'Semitizm' kavramının keskin bir şekilde tanımlanması gerektiği açıktır.'16 Öncelikle, Semitizm araştırmalarında, Yunanca'da yeniden üretilen Semitik ifadeler herhangi bir özel önem atfederken özellikle dikkatli olunması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir. OT. 17 Bunlara genellikle Septuagintalizm adı verilir ve bu terim -tamamen tatmin edici olmasa da, ne kadar dar veya geniş anlamda "Septuagint" olarak tanımlansa da- İncil aracılığıyla Yunancaya giren Semitizm için bir şemsiye terim olarak kullanılabilir. Elçilerin İşleri'ndeki tartışmada de Zwaan, Septuagintal dilinin etkisinin iki nedenini tespit ediyor: Birincisi, Luka'nın "yerel renk" sağlamaya, yani ilgili karakterlerin Yahudiler gibi konuşmasını sağlamaya olan ilgisi; diğeri ise bunun sadece Luka'nın 'kutsal düzyazı' yazma arzusunun bir işlevi olduğudur. 18 Bunun Thomas tartışmalarıyla ilgisine dair bir örnek, Guillaumont ve DeConick'in, GTh 97.2'de geçen 'uzun bir yolculuk' için bir deyim olan 'uzak olan bir yol' ifadesini Thomas'ın Sami bir kaynaktan yaptığı tercümenin kanıtı olarak almalarından kaynaklanmaktadır (aşağıdaki tartışmaya bakınız). Bununla birlikte, aynı deyim bazı Yunanca (ve aslında Kıpti) İncil tercümelerinde de kullanılmış olması bu görüş için bir sorundur: Sonuç olarak, Thomas'ın aktarımının Yunanca aşamasında kolaylıkla etkili olabilir. 15 Davila, 'İbraniceden mi Aramiceden mi çevrildi?', 44. 16 De Zwaan, 'Use of the Greek Language in Act', 53. 17 Bununla ilgili tartışmalar için bkz. C.F.D. Moule, An Idiom-Book of New Testament Greek, 2. baskı (Cambridge University Press, 1959), 171-2; Davila, 'İbraniceden mi Aramiceden mi çevrildi?', 31-7 ve sağladıkları kaynakçalar. 18 De Zwaan, 'Elçilerin İşleri'nde Yunan Dilinin Kullanımı', 46-7.

--- SAYFA 44 ---

Thomas İncil'i'nin Kompozisyonu 30 Yunanca ve Kıpti dillerindeki bu örnekler, özel bir İbranice deyimini yansıttıkları için kesinlikle anlamsızdır, dilin bu haliyle anlamlı olduğu ancak "İncil'deki ifade" olduğu durumlardan ayırt edilebilir. Bunun Thomas'taki örnekleri aşağıda GTh 33.3 ("dışarı çıkma ve içeri girme") ve GTh 36 ("sabahtan akşama ve akşamdan sabaha") ile ilgili olarak tartışılacaktır. Dahası, Yunanca ifadeler başlı başına İncil'e ait olmasalar bile, Deissmann'ın "analojik oluşumlar" olarak adlandırdığı, yani Yunanca İncil dili temel alınarak veya buna yakın olarak türetilmiş olabilirler. 19 GTh 27.2'de, örneğin, $\sigma \alpha \beta \beta \alpha \tau \acute{\iota} \zeta \epsilon \iota \nu \tau \delta \sigma \acute{\alpha} \beta \beta \alpha \tau \omicron \nu$ ifadesi Yunanca İncil'deki $\sigma \alpha \beta \beta \alpha \tau \acute{\iota} \zeta \epsilon \iota \nu \tau$ ifadesine çok yakındır. $\acute{\alpha} \sigma \acute{\alpha} \beta \beta \alpha \tau \alpha$ bu etki muhtemeldir. Son olarak, Sami kökenli olan ancak İncil'de bulunmayan bazı deyimleri açıkça tespit edebiliriz; bunlara İncil sonrası Semitizm denilebilir. Ancak "ölümü tatmak" ve "dünya buna layık değil" gibi ifadeler Yahudilerin kullandığı bazı dillerde yaygındır ve dolayısıyla herhangi bir dilsel arka planın göstergesi değildir. 20 4 Bir kompozisyonun orijinal dili açısından Semitizm'in önemini değerlendirmenin zorluğu Septuagintalizm ve diğer daha az önemli unsurların hariç tutulduğu bir dizi anlamlı Semitizm bir araya getirildiğinde bile, daha fazla değerlendirme yapılması hâlâ gereklidir. Birincisi, Yunan kökenleri tartışılmaz olan, Semitizmle dolu Yahudi ve Hristiyan kompozisyonlarına rastlamak son derece yaygındır. Örneğin Didache'nin genellikle 19 G.A. olduğu varsayılır. Deissmann, Bible Studies (Edinburgh: T&T Clark, 1901), 166. 20 Aynı zamanda tutarlı olmasa da sıklıkla "birincil" ve "ikincil" Semitizm arasında da ayırım yapılır. De Zwaan'ın açıklamasına göre, Yunanca konusunda eksik bilgi sahibi olan bir yazar veya çevirmen, kendi doğal üslubu nedeniyle (birincil) Semitizm'i tanıtıyor (aşağıdaki "iki dilli müdahale" tartışmasına bakınız) ile deyimsel Yunanca'nın doğal olduğu ancak (ikincil) Semitizm'i ya bilinçli bir tasarımla (kompozisyon durumunda) ya da - çeviri durumunda - Semitik kaynağın kısıtlamaları nedeniyle (de) getiren kişi arasında bir fark vardır. Zwaan, 'Elçilerin İşleri'nde Yunan Dilinin Kullanımı', 54). Thomas'ın durumunda bu iki genel tip arasında ayırım yapmak çok zordur. Bununla birlikte, Semitizm üzerine ikincil literatürde başka bir zorluk da, "birincil" ve "ikincil" kavramlarının hiçbir şekilde burada olduğu gibi aynı anlamda ayırt edilmemesidir: Aslında, Moulton ve Howard iki kategoriye neredeyse ters yönde kullanırlar. Moulton ve Howard'ın "saf" ve "ikincil" Semitizm hakkındaki (kafa karıştırıcı da olsa) tartışmasına bakınız, 'Semitisms in the New Testament', 414.

--- SAYFA 45 ---

Rendell Harris'in eserinde çok büyük bir Semitizm koleksiyonunu çok hızlı bir şekilde tanımlamasına rağmen, Sami teorileriyle ilgili metodolojik sorunlar³¹ Yunanca yazılmıştır. 21 Septuagintalizmler konusunda, de Zwaan'ın yaptığı gibi 'mevcut Septuagintalizmlerin tartışmadan çıkarılması gerektiğini' beyan etmemiz mutlaka doğru değildir. 22 Aksine, Davila'nın daha makul bir şekilde ifade ettiği gibi, Yunan eserlerindeki görünürdeki Semitizmlerin LXX'i taklit eden üslup özellikleri olabileceği ihtimalini hesaba katmalıyız. Pek çok bilim insanının belirttiği mantıksal sonuç, Septuagintalizm'lerin (LXX Yunancasında sıklıkla bulunan ifadelerin yanı sıra belirli LXX pasajlarına doğrudan göndermeler) bir Semitik Vorlage'dan yapılan çeviri nedeniyle Semitik müdahalenin kesin kanıtları olarak ileri sürülemeyeceğidir. 23 Guillaumont'un Thomas'ta tanımladığı Semitizm dağını yorumladığı gibi, bunların birçoğu Septuagintal oldukları için oldukça önemsizdir ve güçlü bir Semitik renk katan, ancak doğrudan Sami etkisi gibi bir şey kurmayan İncil'deki üslupların çok sayıda örneği vardır. 24 Son zamanlarda paralel bir durumda Watson ve Davila, Baruch'un apokrif kitabının muhtemelen Yunanca yazılmış olduğunu ileri sürdüler. Davila şu sonuca varıyor: 'Kısacası Baruh'un kitabı Yunanca yazılmıştır. Görünürdeki Sami etkisi, yazarın ağırlıklı olarak Yunanca İncil'in içerik ve üslubundan alıntı yapmasından kaynaklanan bir yanılsamadır.'²⁵ Bu görüş mutlaka doğru olmayabilir, ancak şu anda bunun yanlış olduğunu göstermek çok zordur. Son olarak, bir kompozisyonun bir kısmının Sami kökenli olduğunun belirlenmesinin, bütünü Sami kökenli olduğu anlamına gelmediğini belirtmekte fayda var. Örneğin, kanonik İncillerde, nihai olarak Sami kaynaklara (en tartışmasız şekilde Eski Antlaşma'dan alıntılar) kadar uzanan kısımlar olduğu kadar, ortak fikir birliğine göre ilahi olan İsa geleneğine (örneğin, Tanrı'nın krallığını ilan etmesi) de açıkça rastlanır. 26 Ancak başka 21 J.R. Harris, *The Teaching of the Apostles* (faksimile metinle birlikte) (London: C.J. Clay and Sons, 1887), 78-90. 22 De Zwaan, 'Elçilerin İşleri'nde Yunan Dilinin Kullanımı', 47. 23 Davila, 'İbraniceden mi, Aramiceden mi Çevrilmiş?', 34. Vurgu benim. 24 A. Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas: essai de classement', R. van den Broek ve M.J. Vermaseren, eds. *Gilles Quispel'in 65. Doğum Günü Vesilesiyle Sunulan Gnostisizm ve Helenistik Dinler Üzerine Çalışmalar* (Leiden: Brill, 1981), 190-204 (190, 191). 25 Davila, 'İbraniceden mi Aramiceden mi çevrildi?', 54; bkz. F.B. Watson, *Paul ve İnanç Hermeneutiği* (London/New York: T&T Clark, 2004), 456-8. 26 Örneğin bkz. E.P. Sanders, *Jesus and Judaism* (London: SCM Press, 1985), 326 ve İsa geleneğinin 'kesin veya neredeyse kesin' olan unsurlarına ilişkin sınıflandırması.

--- SAYFA 46 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 32 bölüm, bunlar neredeyse tartışmasız şekilde Yunan kompozisyonunun büyük bölümleridir (örn. Yuhanna 1.1-14). 27 Eğer tüm bu potansiyel tuzaklardan kaçınılmışsa, Thomas'a göre Sami Vorlage'ı tanımlamak için önerilen iki temel yol vardır: yanlış çevirilerin ve farklı çevirilerin tanımlanması. 5 Yanlış çeviriler veya tahta çeviriler Mevcut metinden farklı bir dildeki bir Vorlage'ın en açık işaretlerinden biri, yanlış çevirinin işaretidir; yani anlamsız veya son derece zor olan ancak varsayılan orijinal dile geri döndürüldüğünde çok anlamlı olan metindir. 28 Mevcut metnin, açıklama yapmamızı gerektirecek kadar ilginç olduğu konusunda tatmin olduğumuzda, Sami Vorlage için neredeyse tek güvenli zemin olarak yanlış çeviriyle baş başa kalırız. 29 Ne var ki, bu yaklaşıma en çok bağlı olanlar bile bu görevin içerdiği ciddi zorlukları sıklıkla dile getirmişlerdir. Torrey, yanlış çevirinin tespitinin "ikna edici olduğu ender durumlarda son derece değerli olduğunu: çevirinin bu kadar doğrudan ikna edici olan başka bir dahili kanıtı yoktur" diye belirtiyor ve şunu ekliyor: Ancak burada dikkatli olunması gereken ihtiyaç başka herhangi bir yerden daha fazla. Kişi bu alanda ne kadar çok deneyime sahip olursa, sürekli hata yapma tehlikesini o kadar açık bir şekilde görür... Dolayısıyla on vakadan dokuzunda, keşfettiğimiz "yanlış çeviriler" üzerine yeniden yapılan inceleme bize hiçbir çevirinin olmadığını ya da tamamen doğru olduğunu gösterir. 30 Yanlış bir çevirinin tespitinin ikna edici olması için, teklifi yapanın yanlış anlaşılan orijinal metnin yeniden inşasını sunması gerekir. Bununla birlikte, geriye döndürme girişimindeki temel zorluklardan biri, bunun olasılığının (bizim durumumuzda) Thomas'ın Semitik İncili'nin Yunanca ve Kipti dillerine şu şekilde çevrilmiş olmasına bağlı olmasıdır. Moulton ve Howard, 'Yeni Ahit'te Semitizm', 479; Davila, 'İbraniceden mi Aramiceden mi çevrildi?', 39 ve bibliyografya 39 n. 92. 29 Örneğin bkz. Torrey'in üç kriteri hakkındaki tartışmasında - (1) bir Sami halkası; (2) yanlış çeviri; ve (3) Sami deyiminin tutarlı kullanımı - Moulton, (1) ve (3)'ü Semitik Yunanca bir kompozisyonda, bir Sami dilinden yapılan bir çeviride olduğu gibi kolayca hayal edilebilecek kadar göz ardı ediyor. 30 CC Torrey, 'Orijinal Aramice İncillerden Yapılan Çeviriler', D.G. Lyon ve G.F. Moore, editörler. Dinler Tarihi Çalışmaları: Crawford Howell Toy'a sunuldu (New York: Macmillan, 1912), 269-317 (283, 284).

--- SAYFA 47 ---

Sami kuramlarıyla ilgili metodolojik problemler 33 oldukça gerçekçidir (ya da "biçimseldir" - bu ayrım mevcut argümanın amaçlarıyla alakalı değildir). Elimizde Yunancası olmayan bir Kıpti deyişinin bir Yunan aracısı aracılığıyla nasıl Aramice veya Süryanice aslına dönebileceği hayal edildiğinde bu durum daha da kötüleşiyor. Örneğin Guillaumont, bu sürece birkaç kez giriyor ve hem Yunanca versiyonun hem de Süryanice büyükbaba veya büyükannenin deyimlerini varsaymaktan oldukça mutlu oluyor. 31 Bununla birlikte, her iki çeviri sürecinin de bu geriye dönmeyi kolaylaştıracak kadar gerçekçi olduğunu varsaymanın tehlikeli olduğu düşünülmelidir. Sorun sadece cehaletimiz değil, her ne kadar bu başlı başına önemli bir engel olsa da. Buradaki zorluk aynı zamanda, aşağıdaki farklı çeviriler hakkındaki tartışmada göreceğimiz gibi, çevirinin bu çok ihtiyaç duyulan gerçekçiliğinin aslında kanıtlarla çelişmesidir. Bazı akademisyenler, uygulamadaki yanlış çevirilerin belirlenmesi konusunda akademik anlaşmazlık sorununa da dikkat çekiyor. NT vakalarıyla ilgili olarak Moulton, 'Semitistlerin kendilerinin aynı fikirde olmadığı' yorumunu yaptı. 32 OT Apocrypha ve Pseudepigrapha için Davila şu uyarıda bulunmuştur: 'Maalesef, Vorlage'ın yokluğunda bu tür yanlış anlamaları göstermek çok zordur ve Yunanca metinler için bu tür birçok hata önerilmiş olmasına rağmen, çok azı bilim adamları arasında genel kabul görmüştür.' 33 Bunun Thomas'ın çalışmalarında iyi bir örneği, Salome'nin sorduğu garip soruyla birlikte GTH 61'de görülmektedir. İsa'ya: 'Sen kimsin, ey dostum, kanepeme gelip masamdan yemek yiyen biri (ܐܢܬܐ ܕܡܬܐ ܕܡܬܐ ܕܡܬܐ ܕܡܬܐ) kim?' Bazı editörler burada metnin bozuk olduğunu düşünüyor ve rahatsız edici kelimeleri siliyorlar, ancak aynı zamanda olası bir Vorlage hakkında oldukça parlak iki öneri de var. Kıpti ortaya çıkıyor (aşağıdaki GTh 61.2 tartışmasına bakın). Ne yazık ki, biri yanlış çevrilmiş bir Aramice, diğeri ise yanlış çevrilmiş bir Yunanca Vorlage önerisidir: iki açıklama birbirini dışlar ama aynı derecede ustacdır ve yanlışlanamadığı kadar kanıtlanamaz da. Bütün bunlardaki zorluk, bilimsel yaratıcılık üzerinde hiçbir kontrolün olmamasıdır. Yazarın iki dilli olabileceği düşünüldüğünde başka bir zorluk ortaya çıkar. Bu durumda, Davila'nın belirttiği gibi, "yazarın, yalnızca Semitik bir düşünceye sahip olduğu için Sami müdahalesi unsurları içeren bir [Yunanca] metin üretmesi tamamen mümkündür - hatta muhtemeldir - 31 A. Guillaumont, 'S é mitismes dans les logia de J é sus retrouv é s à Nag Hamâ di', Journal asiatique 246 (1958), 113-23 (örneğin 119, 120 ve bkz. 123 m. 20). 32 Moulton ve Howard, 'Yeni Ahit'te Semitizm', 478. 33 Davila, 'İbranice mi, Aramiceden mi çevrildi?', 39.

--- SAYFA 48 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 34 dili'. 34 Moulton ve Howard'ın belirttiği gibi, "yazarın zihninde hiçbir belgesel nedeni olmayan dilsel bir kafa karışıklığı" ile karşı karşıya kalırdık. 35 Bu, onların "Bay Hilare Belloc gibi mükemmel bir iki dil bilen birinin Fransız Devrimi üzerine bir konferansta "tenis kortunda vaaz"dan bahsettiğini (Fransızca "vaaz" yerine "vaaz" diyor) duyma deneyimleri ile açıklanmaktadır. 36 Onlara göre bu, diyelim ki Yuhanna İncili'nin olası gerçek (bir bakıma) Aramice versiyonunun hayaletini gündeme getiriyor - ancak bu versiyon yalnızca yazarın Yunancasını yazarken aklında var oldu. Bu, ya yanlış çevrilmiş (sahte ami ile bir çeviriye yol açan) ya da ahşap gibi harfi harfine çevrilmiş bir Yunanca ya da Kıpti biçimiyle uğraştığımızda ortaya çıkabilir (örneğin aşağıdaki GTh 102 tartışmasına bakınız). Thomas'ı ele aldığımızda, pek çok kişi çeşitli çalışmalarla bağlantılı olarak Suriye menşeli olmanın doğal olarak Yunanca kompozisyona engel teşkil etmediğine işaret etmiştir. 37 Gerçekten de, eğer biri Edessa'nın kompozisyon yeri olduğundan şüpheleniyorsa -Suriye menşei savunuların çoğunun yaptığı gibi- o zaman buranın "kültürel olarak bir Yunan şehri" olduğu ve "Yunanca dil etkisinin en azından başından beri güçlü olduğu" gerçeğini hesaba katması gerekir. 38 Son zamanlardaki araştırmalar, Edessa'nın iki dilli olduğu konusunda giderek artan bir takdir görüyor: 'Yunanca ve Süryanice dillerinde ve her iki dilde de aboneliklerle dolu yasal belgeler içeren yakın zamanda keşfedilen arşiv, dilin kültürel bir engel olarak işlev görmediği tamamen iki dilli bir kültürün bu resmini ancak doğrulayabilir.' 39 Bununla birlikte, Suriye ortamında bir Yunanca kompozisyonu tasavvur edilirse, Aramice/Süryanice'den müdahale olasılığı akılda tutulmalıdır. 6 Farklı çevirileri belirlemek Thomas'ın durumunda, bir Sami Vorlage'ı oluşturmak için yalnızca yanlış çeviriye güvenmemek gibi mutlu bir konumda olmamız da mümkündür. Bunun nedeni Thomas'ın 34 Davila, 'İbranice mi yoksa Aramiceden mi çevrildi?', 37. 35 Moulton ve Howard, 'Yeni Ahit'te Semitizm', 479. 36 Moulton ve Howard, 'Yeni Ahit'te Semitizm', 479. 37 H.-J. Klauck, *Apocryphal Gospels: An Introduction* (Londra/New York: T&T Clark, 2003 [2002]), 108, Thomas hakkında. Ayrıca aşağıda Bölüm III'te Philip'in İncili ve Yarışmacı Thomas'ın Kitabı gibi Nag Hammadi metinlerinin tartışılmasına bakınız. Ayrıca bkz. Klijn, 'Edessa'da Hristiyanlık ve Thomas'ın İncili: Barbara Ehlers Üzerine, "Kann das Thomasevangelium aus Edessa stammen?"', *NovT* 14 (1972), 70-7 (72-3): başlığın da belirttiği gibi, Klijn, Ehlers'i Edessa'da Yunanca kullanımını ihmal ettiği için eleştirir. 38 Drijvers ve Healey, *Eski Süryanice Yazıtlar*, 32. 39 Drijvers ve Healey, *Eski Süryanice Yazıtlar*, 38, Edessa'daki Yunanca yazıtlara da dikkat çekiyor. Cilt aynı zamanda iki dilli yazıtları ve parşömenleri de içermektedir.

--- SAYFA 49 ---

Semitik teorilerle ilgili metodolojik problemler Bir Semitik Vorlage'ın farklı şekilde tercüme edilmiş olabileceği yerler: dolayısıyla, (1) Thomas'ta Yunanca ve Kıpti metinlerin farklılaştığı yerlerden bir Semitik Vorlage belirlenebilir ve (2) Thomas ile kanonik Sinoptiklerin farklılaştığı yerlerden bir Semitik Vorlage tanımlanabilir. Aramice bir kaynaktan farklı çevirilerin belirlenmesi, bir asırdan fazla bir süredir "Q" tartışmasının bir parçası olmuştur. Aramice Q'ya ilişkin en eski ve hala en çok kabul gören kanıtlardan biri Wellhausen'in Matta 23.26 ve Luka 11.41 hakkındaki argümanıdır. Wellhausen, Matta'nın "arındırmak" ve Luka'nın "sadaka vermek"ten söz etmesinin Aramice dakkau ile zakkau arasındaki kafa karışıklığına dayandığı yorumunu yaptı. 40 Moulton ve Howard bu konuyu şu şekilde yorumluyorlar: Wellhausen'in İnciller üzerine çalışmasında onun zor τ ᾱ ἔ ν ὁ ν τ α δ ὁ τ ε ἔ λ ε η μ ο σ ὁ ν η ν (Lk) çözümünden daha parlak bir varsayım yoktur. 11 41). Anlam κ α θ ᾽ ὅ ρ ῃ σ ο ν'u gerektirir ki bu aslında Matthean paralelinde (Mt 23 26) bulunur ve gördüğümüz gibi... Wellhausen Aramice'yi geri getirerek bunu ahlaki bir kesinlik haline getirir. 41 Streeter bunu "Matta ile Luka arasındaki çeşitliliğin Aramice'den yapılan bağımsız çeviriyle makul bir şekilde açıklanabildiği İncillerdeki çok az örnek arasında en çarpıcı olanı" olarak değerlendirdi. 42 Benzer şekilde, Q'nun Aramice arka planına ilişkin monografisinde Casey, bu noktada Wellhausen'den birkaç kez yararlanır. 43 Black zaten hipotezin 'eleştirilerden sağ kurtulmuş' olduğunu övmüştü. 44 Öte yandan, onun hayatta kalmasını sorgulayan bir dizi uyumsuz ses de mevcut. Moule, Prof. C.H. Dodd'un Semineri'ndeki 'görünüşe göre parlak öneri' çeşitli gerekçelerle büyük eleştirilere maruz kaldı. 45 Daha yakın zamanlarda Williams, Wellhausen'in teorisine karşı oldukça yıkıcı bazı argümanlar sunmuştur; en azından 40 J. Wellhausen, Einleitung in die drei ersten Evangelien, 2. baskı (Berlin: Georg Reimer, 1911), 27. 41 Moulton ve Howard, 'Semitisms in the New Testament', 479. 42 B.H. Streeter, Dört İncil: Kökenler Üzerine Bir Araştırma, rev. edn (Londra: Macmillan, 1930 [1924]), 254n. 1, alıntılanan W.D. Davies ve D.C. Allison, A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel'e göre Saint Matthew: Matthew 19–28 (Edinburgh: T&T Clark, 1997), 283–4: Wellhausen'in doğru olduğundan 'şiddetle şüpheleniyorlar' (299). 43 Casey, Q'ya Aramice Bir Yaklaşım. 44 M. Black, İncillere ve Elçilerin İşleri'ne Aramice Bir Yaklaşım, 3. baskı (Oxford: Clarendon, 1967), 2; bu referans (önceki bir baskıda) Moule, Idiom-Book, 186'dan gelmektedir. 45 Moule, Idiom-Book, 186.

--- SAYFA 50 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 36 Matta ve Lukan bağlamlarına oldukça özgü bir dizi noktaya değinmektedir. 46 Bununla birlikte, bir unsur daha genel bir uygulamaya sahiptir ve Thomas'ın sözleriyle ilgili tartışmalara katılan sorunları ele alırken çeşitli noktalarda tekrarlanacaktır; eleştiri: 'Wellhausen'in önerisi, bir evanjelistin $\kappa \alpha \theta \acute{\alpha} \rho \iota \sigma \omicron \nu$ ve diğerinin $\delta \acute{o} \tau \epsilon \acute{\epsilon} \lambda \epsilon \eta \mu \omicron \sigma \acute{u} \nu \eta \nu$ kullanması dışında iki söz birbirine yakın olsaydı makul olurdu, ancak durum böyle değil.' 47 Aslında Matta ve Luka'daki sözler tamamen farklıdır. Bu, birçok Thomasine vakasında görülen bir sorundur. İlk olarak, Thomas'ın Yunanca ve Kipti versiyonları arasında farklılıklar var. Bunun, birebir çeviri fikri ve dolayısıyla, aşağıda tartışıldığı gibi, örneğin GTh 3.2 ve GTh 6 durumlarında, geriye çevirme görevi açısından önemli sorunlar teşkil ettiği görülebilir. İkinci olarak, hem Thomas hem de bir veya daha fazla Sinoptik İncil için ortak bir Vorlage arayışına girildiğinde, söz konusu dört İncil (yani Matta, Markos, Luka ve Thomas) arasındaki farklılıklara dair bol miktarda kanıta sahibiz. Örneğin, GTh 12, 35 ve 48 örneklerinde, Thomas ile Sinoptikler arasındaki benzerlikler, her iki durumda da tam anlamıyla çevrilmiş olan ortak bir Vorlage önermeye yetecek kadar yakın değildir. Benzer şekilde, GTh 107'de Guillaumont, sırasıyla Sinoptiklerin Yunanca fiiline ve Thomas'ın Kipti fiiline eksik bir Aramice/Süryanice Vorlage sağlar; Ancak Synoptics'in versiyonu ile Thomas'ın versiyonu arasında o kadar çok fark var ki, her ikisinin de birebir çeviri olamayacağını zaten biliyoruz. Sonuç olarak Guillaumont'un bu soruyla ilgili son makalesinin açılış sözlerinde Kipti Thomas'ı tanımlamasında "Traduit plus ou moins i d è lement du grec" şeklinde bir sorun var. 48 Ancak retroversiyon projesi sadece 'az ya da çok sadık'tan daha yakın bir çeviri gerektirmiyor mu? Benzer şekilde Perrin, "Kipti dilinin genel anlamda Yunancaya dayandığı varsayımına" atıfta bulunuyor. 49 Bununla birlikte, retroversiyon süreci, Vorlage'a "gevşek bir şekilde dayalı" olmaktan çok daha fazlası olan mevcut bir versiyona dayanır. Yunan ve Kiptilerin olduğu yerleri ne kadar çok görürsek akşam 46. Head ve P.J. Williams, 'Q Review', TynB 54 (2003), 119-44 (Wellhausen argümanına ilişkin 132-6). Makale, oldukça şifreli bir şekilde, Casey'nin Q'ya yaklaşımının tartışılmasından Williams'ın sorumlu olduğunu belirtmektedir (s. 120 n. 4). 47 Head ve Williams, 'Q Review', 133. Benzer şekilde J.S. Kloppenborg, The Formation of Q: Trajectories in Ancient Wisdom Collections (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1999), 58: 'yanlış çeviriye başvurmak, Matta ve Luka arasındaki diğer (önemli) farklılıkları açıklamaz'. 48 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 190. 49 N. Perrin, 'NHC II,2 and the Oxyrhynchus Fragments (P.Oxy 1, 654, 655): Overlooked Evidence for a Suriyec Gospel of Thomas', VigChr 58 (2004), 138-51 (149).

--- SAYFA 51 ---

Semitik teorilerle ilgili metodolojik sorunlar yalnızca "genel olarak" veya "artı ou moins" olarak benzerdir ve Thomas ile Sinoptikler arasındaki paralelliklerin özellikle yakın olmadığı durumlarda, varsayımsal Vorlagen'i yeniden inşa etme projesinin tamamı daha istikrarsız hale gelir. Karşılaşacağımız bir başka zorluk da bilim adamlarının dikkat çektiği farklılıkların genellikle çok küçük olmasıdır. Wellhausen'in işaret ettiği, 'arındırmak' ile 'sadaka vermek' arasında açık bir farkın olduğu örneğin aksine, bazen aşağıdaki durumlarda çok küçük farklarla uğraşıyoruz: örneğin 'çizmek' ve 'sürüklemek' (GTH 3 ve 114), 'acı çeken' ruh ve 'acı çeken' ruh (GTH 28) ve benzerleri arasında. Bazen, farklılığın oldukça hayali olduğu bile açık olacaktır (örneğin bkz. GTh 33.2). Bununla birlikte, bir fark olsa bile, eğer çok küçükse, bunu açıklamak için üçüncü bir varlığa başvurmayı haklı çıkarmaz. 50 Başka bir dilden farklı çevirileri belirleme projesiyle ilgili ek bir sorun da, mevcut farklılıkları açıklamak için başka bir dile başvurmanın, hangi dil kullanılırsa kullanılsın, mutlaka olumlu sonuçlar üretmesidir. Gerçek anlamda anlamsal örtüşme olmadan, yani birbirlerinin yerine geçebilecekleri bir bağlam olmaksızın, anlam bakımından oldukça yakın olan iki Yunanca kelimeyi, "kelime 1" ve "kelime 2"yi hayal edelim. Ancak başka bir dilde "kelime 1" ve "kelime 2" ile tam olarak aynı anlamsal alana sahip iki kelime bulunmayacaktır; onları tercüme etmek için sıklıkla kullanılan iki kelimeye sahip olabilirler: sırasıyla "A kelimesi" ve "B kelimesi" diyelim. Bununla birlikte, "kelime 1" ve "kelime 2" anlamsal olarak yakınsa, o zaman "A kelimesi" bazen Yunancada "kelime 2"yi kullanma eğiliminde olan bir bağlamda kullanılabilir ve/veya "B kelimesi" yalnızca "kelime 2" ile değil aynı zamanda "kelime 1" ile de bazı anlamsal örtüşmelere sahip olabilir. Denkleme başka bir dilin eklenmesi gerçeği -ki bu dilin hangi dil olduğu en ufak bir fark yaratmazdı- farklı çevirilerin açıklamalarının otomatik olarak üretilmesini mümkün kılacaktı. Bu, kişinin aradığını bulma görevinin çok daha kolaylaştığı, ancak aynı zamanda sonuca varmanın çok daha az güvenli olduğu anlamına gelir. Son olarak, eğer Q tartışması farklı çeviriler konusunda çok fazla anlaşmaya yol açmadıysa, o zaman Thomas'ın durumunda durum daha da kötü olabilir. Bunun nedeni, teorik Aramice bir kaynaktan gelen iki Yunanca versiyonumuzun (Luka ve Matta'da olduğu gibi) olmamasıdır; daha ziyade, daha önce de belirtildiği gibi, genellikle Kıpti Thomas'ı Yunan Thomas'la ya da Yunan kanonik İnciliyle karşılaştırıyoruz. 50 Kloppenborg'un Bussmann'a yanıt olarak belirttiği gibi, bussmann'ın iddia edilen bazı çeviri varyantları sanal eşanlamlıdır (Kloppenborg, The Formation of Q, 55-6).

--- SAYFA 52 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 38 Yukarıda iddia edilen tamamen yanlış çeviri örneğinde olduğu gibi, iki dilli müdahale olasılığının, farklı çevirilerin tespit edilmesinde de zorluklara neden olduğu eklenebilir. Teorik olarak, basit bir yanlış çeviri olduğu iddiasında farklı bir çeviri teorisinin tek bir öge yerine iki öge olması gerektiğine dair bilimsel spekülasyonlar üzerinde daha büyük bir kontrol olabilir, ancak Wellhausen'in Matta 23.36 ve Luka 11.41 hakkındaki teorisinin kaderi, en 'parlak varsayımın' bile çok savunmasız olabileceğini göstermektedir. Son olarak, özellikle Süryanice kompozisyona ilişkin teorileri kuşatan dört ek sorun daha var. 7 İlgili dönemde Süryanice literatürün azlığı Şu noktayı da göz önünde bulundurmalıyız ki, eğer Tomas İncili birinci veya ikinci yüzyılın bir bölümünde Süryanice yazılmış olsaydı, Süryanice edebiyatı tarihinin neredeyse yeniden yazılmasını gerektirecekti, çünkü üçüncü yüzyılın başlarındaki Ülkelerin Kanunları Kitabı ve Thomas'ın Elçileri'ne kadar Süryanice yazılmış açıkça yazılmış bir edebiyat kaydına sahip değiliz. Mara'nın Serapion'a Mektubu olası bir erken örnektir, ancak tarihi oldukça belirsizdir. 51 Süleyman'ın Gazelleri, Süryanice edebiyat külliyatına olası ama yalnızca mümkün, erken bir katkıdır. Odes'in Suriye menşei konusunda fikir birliği olmasına ve çoğunluk muhtemelen birinci yüzyılın sonu ile ikinci yüzyılın ortası arasında bir tarih verilmesini desteklemesine rağmen, 52 orijinal dili (Yunanca veya Süryanice) büyük ölçüde bir tartışma konusu. Bazıları Yunancayı, bazıları Süryaniceyi savunuyor; 53 kişi ise sorunun çözülmediğini, 54 hatta çözümlenemeyeceğini söylüyor. 55 51 A. Merz, D. Rensberger ve T. Tieleman'ın yeni monografisi/basımı, Mara bar Serapion: Letter to His Son (Tübingen: Mohr, 2011), bu eseri MS 1. yüzyıla tarihleme konusunda neredeyse kesinlikle azınlıktadır. 52 M. Lattke, 'Süleyman'ın Odes'inin Tarihlendirilmesi', *Antichthon* 27 (1993), 45–59; Lattke'de yeniden basılmıştır, *Oden Salomos in ihrer Bedeutung für Neues Testament und Gnosis*, 4 cilt. (Fribourg: Éditions Universitaires, 1979–98), IV.113–32 (127), ikinci yüzyılın ilk çeyreğindeki Yunan Odes'leri için bir terminus ad quem olduğunu ileri sürdü; Lattke, 'Oden Salomos', *LTK* 7 (3. baskı; 1998), 972–3'te Zeit hakkında şu yorumu yapar: 'wahrscheinlich frühes 2. Jh. n.C., kaum 1. veya 3. Jh.' (973). 53 Bkz. M. Franzmann, *Odes of Solomon: An Analysis of the Poetical Structure and Form* (Freiburg Universitätstverlag/Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1991), 3, Süryani lehine yeni akademisyenler için. 54 Franzmann, *Odes of Solomon*, 3: 'Süryanice mi yoksa Yunanca aslına ilişkin tartışma çözümsüz kaldı'. M. Lattke, *Oden Salomos: Übersetzt und eingeleitet* (Fontes Christiani 19; Freiburg: Herder, 1995), 16–18 bu soruyu 'Offene Fragen' başlığı altında belirtiyor; Lattke, *The Odes of Solomon* (Hermeneia; Minneapolis: Fortress Press, 2009), 11'de ise Yunan orijinali konusunda daha kesindir. 55 B. Ehlers (Aland), 'Kann das Thomasevangelium aus Edessa stammen?' *Kasım* 12 (1970), 284–317 (300).

--- SAYFA 53 ---

Semitik teorilerle ilgili metodolojik problemler 39 Peşitta Eski Ahit'in (c. ikinci yüzyılın ortası-sonu?), 56 Tatian'ın Diatessaron'unun (c. 180) ve Eski Süryanice İncillerinin (üçüncü yüzyılın başı?) ortaya çıkmasıyla birlikte Süryanice İncil tercümelemleri bulunmaktadır. 57 Ancak Süryanice yazılmış edebi eserler açısından, MS ilk iki yüzyıl için alan neredeyse bomboştur. Sonuç olarak, o halde, varsayımsal bir Süryanice Thomas'ın tarihi ne kadar erken tarihlenirse, onu Süryanice'nin edebi bir dil olarak kullanımının neredeyse benzeri görülmemiş bir örneği olarak görmek de o kadar zorlaşır. 8 Süryanice eserlerin Yunancaya çevirisinin nadirliği Sebastian Brock, Süryaniceden Yunancaya çevrilen eserlerin sayısının 'Süryaniceye çevrilen çok sayıda Yunanca metinle karşılaştırıldığında çok küçük' olduğu yorumunu yaptı. 58 Brock'un belirttiği bu küçültülmüş külliyatın en eski örneği, Pseudo-Clementine edebiyatında Yunancaya ve Eusebius'un Praeparatio'suna giren Ülkelerin Kanunları Kitabı'nın özetidir. 59 Sonra Eusebius'un İsa-Abgar yazışmalarının Süryanice'den Yunancaya tercüme edildiğine dair yazısı var. 60 Jerome, Ephrem'in Yunanca eserlerinden birçoğunu bildiğini söylüyor; Sahte Ephrem külliyatındaki (Ephrem graecus) diğer bazı eserlerin Süryanice orijinallerine geri döndüğü görülüyor, ancak bazıları öyle değil. 61 Brock ayrıca daha sonraki Şehitlerin Elçilerinin İşleri'ne de dikkat çeker. Beşinci yüzyıldan itibaren Süryaniceden Yunancaya pek çok eser çevrilmiştir. 62 Bu açıkça 56 P.J. Williams, 'İncil'in Süryanice Versiyonları', J.N. Carleton Paget ve J. Schaper, eds. İncil'in Yeni Cambridge Tarihi, cilt. I (Cambridge University Press, yakında çıkacak). 57 Bkz. N. Perrin, Thomas ve Tatian: The Relationship Among the Gospel of Thomas and the Diatessaron (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2002), 19–21 ve Williams, 'Syriac Versions', Diatessaron'un Eski Süryanice İnciller karşısında önceliği hakkındaki bilimsel fikir birliği hakkında. 58 S. Brock, 'Greek into Süryanice ve Süryanice içine Yunanca', Brock, Süryanice Perspektifler on Geç Antik Çağ (London: Variorum, 1984), 1–16 (11), Journal of the Süryanice Akademisi 3 (1977), 1–16'dan yeniden basılmıştır. Aslında şöyle devam ediyor: 'Yunanca ve Latince'nin diğer kültürlerin edebiyatlarına karşı genel anlayış eksikliği göz önüne alındığında, herhangi bir Süryanice metnin Yunancaya çevrilmiş olması belki de şaşırtıcı olabilir'. (11). Bununla birlikte, böyle bir 'algılama eksikliği' hakkındaki bu genelleme en azından sorgulanabilir. 59 Brock, 'Yunancadan Süryaniceye ve Süryaniceden Yunancaya', 12. 60 Brock, 'Yunancadan Süryaniceye ve Süryaniceden Yunancaya', 13. 61 Brock, 'Yunancadan Süryaniceye ve Süryaniceden Yunancaya', 13. 62 Beşinci ve altıncı yüzyıllarda tercüme edilenler büyük ölçüde popüler edebiyattır. Yedinci yüzyılda tercüme edilen iki yazara rastlanır: Methodius'un Kıyametinin yazarı ve Suriyeli İshak (Brock, 'Yunancadan Süryaniceye ve Süryaniceden Yunancaya', 15). Brock, diğer birçok durumda, bir eserin ilk olarak Yunanca mı yoksa Süryanice mi geldiğini değerlendirmenin çok zor olduğunu düşünüyor (s. 14). Daha sonra, 11. yüzyılda, Sinbad'ın hikayesi, kendisi de Arapça'dan çevrilmiş olan Süryanice versiyonundan Yunancaya çevrildi.

--- SAYFA 54 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 40, özellikle erken dönemdeki küçük koleksiyon. O halde yine, orijinal olduğu varsayılan Süryanice Thomas'ın daha sonra Yunancaya çevrilmesi, yukarıdaki (7) numaralı noktada olduğu gibi, göreceli bir tarihsel tuhaflık olacaktır. Brock'un makalesinin artık Süryanice'den Yunancaya çevrilmiş Maniheist eserlere (örneğin Köln Mani Kodeksi) ilişkin kanıtların ışığında güncellenmesi gerekiyor, ancak bu, açıkça Mani ve Maniçilerden öncesine dayanan Thomas'ın çalışmasıyla özellikle alakalı değil. 63 9 İki dilli kompozisyon olasılığı Daha da karmaşık hale getiren bir faktör de, bazılarının inandığı gibi Thomas İncili'nin Suriye'de çok geç yazıldığı sonucuna varacaksa, başlangıçtan itibaren iki dilli bir kompozisyonu hesaba katmamız gerekebileceğidir. Örneğin Thomas'ın İşleri'ne bakıldığında, bazı bilim adamları bu eserin Süryanice yazıldığını ve daha sonra Yunancaya tercüme edildiğini düşünmektedir. Ancak Klauck, "her iki dilde de esere ilişkin az çok eş zamanlı bir anlayışa sahip olabileceğimiz" görüşünü benimsiyor. 64 Ya da yine esere ilişkin tercüme ve şerhinde A.F.J. Klijn, Thomas'ın İşleri'nin orijinal olarak Süryanice yazıldığını, ancak aynı zamanda (neredeyse aynı anda) Yunanca da yazıldığını düşünmektedir: Ona göre Yunanca muhtemelen Süryanice'nin bir tercümesi değildir. 65 Yine Suriye kökenli olduğu varsayımına bağlı kalınırsa, teorik olarak aynı şey Thomas İncili için de geçerli olabilir. 10 "Slogan" teorisinin zorluğu Bölüm I'deki genel girişim, belirli bilim adamlarının kendi görüşlerine odaklanmak değil, N. Perrin'in son monografisi yoruma değer. 3. Bölüm, birden fazla akademisyen tarafından öne sürülen veya ayrıntılı yorumlara konu olan Semitizmlere odaklanacak ve bu nedenle (yine kendisi de muhtemelen Pehlevi orijinalinden) önerilen 502 Süryanice sloganın tamamının tartışmasına yer verme girişiminde bulunulmayacaktır (s. 16). Aynı çevirmen, Ezop'un bir kısmını Süryanice versiyonundan tekrar Yunancaya aktarmıştır (s. 16-17). 63 Mani Kodeksinin Süryaniceden Yunancaya tercümesine ilişkin bir yorum için bkz. Bö hlig, 'Das Problem aramä ischer Elemente in den Texten von Nag Hammadi', F. Junge, ed. Studien zu Sprache und Religion Ägyptens, cilt. II, Din (FS W. Westendorf) (Göttingen: F. Junge, 1984), 983-1011; A. Bö hlig, Gnosis und Synkretismus'ta yeniden basılmıştır: Gesammelte Aufsätze zur spätantiken Religionsgeschichte, pt. 2. (WUNT 48; Tübingen: Mohr, 1989), 414-53 (415). 64 H.-J. Klauck, The Apocryphal Acts of the Apostles: An Introduction (Waco, TX: Baylor, 2008 (2005)), 142. 65 A.F.J. Klijn, Thomas'ın İşleri: Giriş, Metin ve Yorum, 2. rev. edn (NovTSuppS; Leiden: Brill, 2003), 1, 3.

--- SAYFA 55 ---

Semitik teorilerle ilgili metodolojik problemler 41 Perrin ! 66 Perrin'in Thomas ve Tatian'ı, Tatian'ın Diatessaron'una bağımlılık argümanı ile bağlantılı olan Thomas'ın Süryanice orijinalini savunmaya yönelik sürekli bir girişimdir. Süryanice bir orijinal olduğu iddiasını destekleyen başlıca yol, Thomas'ın Süryanice'ye geri çevrilmesi sırasında ortaya çıkan çok sayıda Süryanice slogandır. Başlıca metodolojik sorun, önerilen yanlış çevirilere veya farklı çevirilere kıyasla çok daha büyük ölçüde kontrolün çok az olması veya hiç olmamasıdır. Yanlış çeviri durumunda, sorunlu bir Yunanca veya Kıpti sözcüğü X belirlenmeli ve bu sözcüğün bağlamda daha anlamlı olan Sami dilindeki eşdeğeri bulunmalıdır. Farklı çeviriler söz konusu olduğunda, her ikisiyle de örtüşen bir Sami terimi bulunması gereken X ve Y sözcükleri vardır (ya Yunanca ve Kıpti Thomas'ta ya da Thomas ve Sinoptik'te paraleldir). Ancak slogan arayışında çok daha büyük bir "fırsat" var. Rastgele iki orta büyüklükteki bitişik ifadeyi ele alalım: GTh 76 ve 77. Bu sözler sırasıyla 43 ve 33 Kıpti kelimedenden oluşuyor: Sonuç olarak test edilecek potansiyel olarak 1419 kelime çifti var. Ve tabi ki bu kelime çiftlerinin çoğunda, her iki Kıpti kelime için birden fazla Süryanice eşdeğer bulunabilir, bu da bağlantı bulma potansiyelini daha da artırır. Ayrıca slogan, 'bitişik bir sözcükte bulunan başka bir sözcükle anlamsal, etimolojik veya fonolojik olarak ilişkilendirilebilen herhangi bir sözcük' olarak tanımlanır. 67 Dolayısıyla saf buluş açısından tehlikenin ne kadar büyük olduğu ortadadır. Bir eleştirmenin ifade ettiği gibi: '[Perrin'in] tam da aradığı slogan çağrışımlarını ortaya koyan yeniden inşalar sunması muhtemel değil mi?' 68 Süryanice ve Diatessaron uzmanları tarafından yeniden inşalarla ilgili bir takım daha spesifik sorunlar tespit edildi. İlk olarak, GTh 44-5'in Diatessaron'la ortak düzeni olduğu yönündeki argümana karşı, Tatian'la edebi bir ilişki olduğu yönündeki olumlu durumu ortadan kaldıran karşı kanıtlar var. 69 Elbette tüm önerilerin sistematik bir değerlendirmesi yapılmamış olsa da, Thomas'ın en iyi kanıtlanmış bölümlerinden alınan belirli örnekler Williams tarafından tartışılmıştır. 70 Başka bir bilim adamı tek anlamlı, nadir ve hatta var olmayan Süryanice kelimelerin kullanımını tespit etmiştir. 71 Sonuç olarak 66 Perrin, Thomas ve Tatian'ın olması pek olası görünmüyor. 67 Perrin, Thomas ve Tatian, 50. 68 R.F. Shedinger, Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi, RBL 3 (2003). 69 D.C. Parker, Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi, TC 8 (2003), §§6-11; Shedinger, Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi. 70 Bkz. P.J. Williams, 'Thomas'ın İncili'nde İddia Edilen Süryanice Sözler', VigChr 63 (2009), 71-82. 71 J. Joosten, Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi, Aramice Araştırmalar 2 (2004), 126-30 (128).

--- SAYFA 56 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 42 Perrin'in önerdiği sloganların çoğuna büyük önem verilecektir, ancak 3. Bölüm'de onun bazı makalelerinde daha ayrıntılı olarak tartışılanları inceleyeceğiz; bunların bazıları aynı zamanda DeConick ile önerilen Sami alt katmanının Batı Aramice mi yoksa Eski Süryanice mi olma ihtimalinin daha yüksek olduğu konusundaki tartışmanın da bir parçasıdır. Sonuç Özetle, bu uyarılar bizi Aramice mi yoksa Süryanice bir orijinalin tespit edilebilir olup olmadığı konusunda merak etmeye sevk edebilir; en azından ispat yükünün ağır bir şekilde böyle bir Semitik Vorlage'ı savunanlara ait olduğu anlamına gelmeli. Mé nard gibi bir meraklının bile Semitizm araştırma alanını bataklık kumuyla karşılaştırmasına yol açan şey kesinlikle yukarıdaki gibi faktörlerdir. 72 Belirli örnekleri araştırmaya devam ettikçe, arazinin gerçekten de belirsiz olduğunu göreceğiz. 72 J.-E. Mé nard, L'Évangile selon Thomas: giriş, çeviri, yorum (NHS 5; Leiden: Brill, 1975), 23: 'le arazi des s é mitismes est un peu un sol mouvant'.

--- SAYFA 57 ---

43 Giriş Bu bölüm, bilim adamları tarafından Thomas'a göre Aramice veya Süryanice Vorlage'ın kanıtı olarak öne sürülen geniş bir Semitizm kümesini incelemektedir. 1 Bunların uygun bir listesi DeConick'in özellikle Quispel ve Guillaumont tarafından tanımlananların bir kısmını bir araya getiren The Original Gospel of Thomas in Translation adlı kitabında yer alan listedir. 2 Bu bölüm aynı zamanda bu listeyi, özellikle birden fazla bilim insanı tarafından tekliflerin yapıldığı veya belirli çalışmaların konusu olduğu bilimsel literatürdeki başka örneklerle de tamamlamaktadır. Sonuçta bu yayınlardan elde edilen büyük toplam bile bir seçkidir. 3 Ancak bunun geniş bir seçim olduğu fark edilecektir. Açıkçası, Sami bir geçmişi sorunsallaştırmaya yönelik herhangi bir girişim, iddia edilen Semitizmlerin oldukça geniş bir örneğinin tartışılmasını gerektirir; Yalnızca küçük bir sayıyı tartışmak ve kanıtların yalnızca küçük bir kısmını tartışarak erken bir zafer iddia etmek yeterli değildir. Bu bölümün hemen hemen her durumda alternatif açıklamaların hazır olduğunu göstermesi ve sonuç olarak Yunanca ve Kıpti metinlerimizin altında yatan Semitik Vorlage iddiasının büyük ölçüde abartıldığını ve aslında çok savunmasız olduğunu öne sürmesi umulmaktadır. Orijinal dille ilgili acil ilgiye ek olarak, bu bölüm aynı zamanda Thomas'ın bağımsızlığı sorunu (daha sonra Kısım II'de geniş bir şekilde ortaya çıkacak) açısından da önemlidir, çünkü tartışacağımız dönem için ikisi arasındaki ayrım ne dil ne de yazım açısından açıkça işaretlenmediğinden Aramice ve Süryanice aşağıda harf çevirisi olarak basılmıştır. O halde tutarlılık sağlamak amacıyla birkaç İbranice kelime de harf çevirisiyle basılmıştır. 2 Bkz. A.D. DeConick, The Original Gospel of Thomas in Translation: With a Commentary and New English Translation of the Complete Gospel (LNTS 287; Londra/New York: T&T Clark International, 2006), 14–15 (DeConick'in belirttiği gibi, çoğunlukla diğerlerinden bir derleme: bkz. 12 n. 17). 3 Yukarıdaki 2. Bölümde belirtildiği gibi, N. Perrin, Thomas ve Tatian: The Relationship Among the Gospel of Thomas and the Diatessaron (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2002) kitabında önerilen 502 Süryanice sloganın tamamını tartışmaya dahil etme girişiminde bulunmuyorum.

--- SAYFA 58 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 44 burada Thomas ve Sinoptikler tarafından farklı (ve dolayısıyla bağımsız) tercüme edilen Aramice Vorlagen'in bazı iddia edilen vakalarını ele alıyor. Söylemek 1 İlk sözle ilgili bazı tartışmalarda, 'ölümü tatmak' ifadesinin Sami kökenli bir kompozisyonu çağrıştırdığı yönündeki cesur iddiayla karşılaşırız. 4 Bu tabir Aramice ya da özel olarak Süryanice Vorlage'a kadar gidebilir ama buna gerek yok. Aslında, bu ifadenin ilk örnekleri açıkça Yunanca eserlerde bulunmaktadır: Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın hepsinde bu ifade vardır (Mat. 16.28; Markos 9.1; Luka 9.27; Yuhanna 8.52). Üstelik İbraniler 2.9 örneğinde (İsa ölüyor ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσεται θανάτου) eski bir döneme geri dönme iddiası bile olmayan bir örneğimiz var. Aramice konuşan kişi: bu ifade Yahudi/Hristiyan Yunanca deyim bir parçası haline gelmiştir. Bu nedenle, GTh 1 (ve GTh 18, 19 ve 85'teki deyim diğer örnekleri) durumunda Semitik Vorlage'a başvurmak gereksizdir. 3.1 diyen Guillaumont, GTh 3'ün Yunancasında 'seni sürükleyenler' (οἱ ἔλκοντες <ὁ>μᾶς) ifadesinin tuhaf olduğunu, 5 ve hem Yunanca hem de Kıpti dilinin (ⲉⲗⲕⲟⲛⲧⲉⲥ) olduğunu savundu. ⲉⲗⲕⲟⲛⲧⲉⲥ, 'size liderlik edenler') en iyi şekilde Aramice ngd'ye ("sürükleme" veya "öncülük etme") geri dönmek olarak açıklanabilir. 6 Diğerleri burada GTh 3'teki anlamın 'öncülük' olması gerektiğini açıkça hissetmişlerdir. 7 Ancak bu, ἔλκω: 8 oİ 4'ün daha geniş kullanımına yönelik takdir eksikliğine dayanmaktadır. DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 47, bu ifadeyle ilgili diğer tartışmalara atıfta bulunuyor. 5 Aslında ilki, yukarıda belirttiğimiz argümanında, Yunanca'nın Kıpti dilinden bir çeviri olduğunu söyleyen Garitte'ti. 6 A. Guillaumont, 'Les "Logia" d'Oxyrhynchus sont-ils traduits du copte?', Musée on 73 (1960), 325–33 (327–8) ve Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas: essai de classement', R. van den Broek ve M.J. Vermaseren, ed. Gilles Quispel'e 65. Doğum Günü Vesilesiyle Sunulan Gnostisizm ve Helenistik Dinler Üzerine Çalışmalar (Leiden: Brill, 1981), 190–204 (194); DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 52. 7 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 52: 'Anlamı açıkça "öncülük etmek"tir.'; bkz. N. Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Fragments (P.Oxy 1, 654, 655): Overlooked Evidence for a Süryani İncili Thomas', VigChr 58 (2004), 138–51 (148), Süryanice olasılığı üzerine. 8 Guillaumont ve Perrin ayrıca Yunanca οἱ ἔλκοντες ve Kıpti ⲉⲗⲕⲟⲛⲧⲉⲥ'nin temelde eşanlamlı ("çekenler") olduğu yönündeki iddialarında ⲉⲗⲕⲟⲛⲧⲉⲥ ⲉⲗⲕⲟⲛⲧⲉⲥ bileşik fiilinin önemini küçümsemektedirler, ancak bunları çekenlerin isimleri olarak tuhaftırlar. muhtemelen Thomasine müritlerini krallığa dair tuhaf görüşlerle karşı karşıya bırakacaktır (Guillaumont, 'Les

--- SAYFA 59 ---

Thomas 45 ἔλκοντες'da Önerilen Semitizm, Thomasine müritlerini bir mahkeme veya yargıç önüne sürükleyebilecek kişilere atıfta bulunmak için makul olarak alınabilir. Bu, örneğin Yakup 2.6'daki (çapraz başvuru Elçilerin İşleri 16.19) ἔλκω'nın anlamıdır. Conon Şehitliği'nde benzer bir ifade olan οἱ ἐφέλκοντες αὐτόν (neokorolar ve Conon'u valinin huzuruna çıkaran askerlere atıfta bulunur) için bir örnek bulunur. 9 Bu nedenle, hem Yunanca hem de Kıpti, bu haliyle yeterince anlamlıdır: Kıpti fiili (ⲉⲗⲕⲱ ⲛⲁⲛⲁ), Yunanca ἔλκω fiilinden oldukça daha geneldir. 10 Bu nedenle üçüncü bir dile başvurmak gerekli değildir. 3.2 Söylemek Burada açıklanması gereken zorluk, Yunancadaki 'yeraltı' (ὑπὸ τῆν γῆν) ile Kıpti dilindeki 'deniz' (ⲛⲁⲛⲁⲛⲁⲛⲁ) arasındaki farktır. Marcovich, burada GTh 3.2'nin bu deyişin İbranice bir kökeni olduğunu öne sürdüğünü düşündü, çünkü hem Yunanca hem de Kıpti İbranice thwm'nin yorumları olabilir. 11 Son zamanlarda Perrin, iki versiyonun uçuruma (thwm') gönderme yapan Süryanice Vorlage'a dayandığı yönündeki iddiasında bunu yineledi. 'Yer altı' ile 'deniz' arasındaki farka 'tutarsızlık' diyor; sorun ilkinde yatıyor; ikincisini, "denizde"yi Perrin bthwm'nin harfi harfine çevirisi olarak ele alır. 12 Ancak bu sorunlu bir argümandır, çünkü θάλασσα thwm'yi hiçbir OT oluşumunda asla tercüme etmez; NT θάλασσα asla é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 194; Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Parçaları', 148). 9 Mart. Con. 2.7. Metinde katılımcı ifadesi datifte yer almaktadır. Conon'un Şehitliği tarihi hakkında J. Carleton Paget'deki kısa tartışma ve kaynakçaya bakınız, 'Yahudiler Arasında Dört', M. Bockmuehl ve D.A. Hagner, editörler. Yazılı İncil (Cambridge University Press, 2005), 205–21 (219). 10 Ancak burada bile Bö hlig, Asclepius'un paralel versiyonlarında ⲛⲁⲛⲁ ⲛⲁⲛⲁ'nin Latince compellere'ye eşdeğer olarak bulunduğunu belirtmektedir: A. Bö hlig, 'Das Problem aram ä ischer Elemente in den Texten von Nag Hammadi', Bö hlig, Gnosis und Synkreismus: Gesammelte Aufs ä'da tze zur spä tantiken Religionsgeschichte, pt 2 (WUNT 48; T ü bingen: Mohr, 1989), 414–53 (444). ἔλκω benim bilgilerime göre ⲛⲁⲛⲁ ⲛⲁⲛⲁ'nin eşdeğeri olarak kanıtlanmasa da, Yunanca fiil genellikle basit ⲛⲁⲛⲁ (Crum 325a, b; 326a'daki örneklerle bakın) ve diğer bileşikler (Crum 326b; 327a, b; 328a) ile çevrilir. Guillaumont, 'Les "Logia" d'Oxyrhynchus sont-ils traduits du copte?', 327–8, ancak ἔλκω'nın 1 Macc'de 'entra î ner', 'conduire' anlamını taşıdığını belirtiyor. 10.82 . Çeşitli duyulardan bazıları hakkında daha fazla tartışma için bkz. W. Eisele, 'Ziehen, F ü hren und Verf ü hren: Eine begriffs- und motiv-geschichtliche Untersuchung zu EvThom 3,1', J. Frey, J. Schrö ter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung – Rezeption – Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 380–415. 11 M. Marcovich, 'Thomas'ın İncili Üzerine Metin Eleştirisi', JTS 20 (1969), 53–74 (59); Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Parçaları', 148–9. 12 Perrin, 'NHC II,2 and the Oxyrhynchus Fragments', 149: bthwm ' 'orijinal metinde olduğu sanılıyor'.

--- SAYFA 60 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 46 Eski Süryanice veya Peşitta İncillerinde thwm' (hemen hemen her zaman ym'dir) tarafından çevrilmiştir. 13 Marcovich ve Perrin, her iki versiyonun da uçuruma gönderme yaptığını söylerken şüphesiz haklılar, ancak bunları anlamlandırmak için Yunanca ve Kipti dilinin altında yatan başka bir versiyonu öne sürmeye gerek yok: her iki versiyon da mevcut haliyle mantıklıdır. Perrin şu yorumu yapıyor: 'Kipti dilinin genel anlamda Yunanca'ya dayandığı varsayımıyla, kişinin 'yerin altından' 'denize' nasıl geçebileceğini hayal etmek kolay değil'. 14 Ancak burada iki zorluk var. Birincisi, daha önce de belirttiğimiz gibi, Aramice veya Süryanice'ye geri dönüş projesinin tamamı, Yunanca'ya yapılan varsayılan çevirinin sadece "gevşek bir şekilde" değil, tutarlı ve resmi olarak yapılmasına bağlıdır. İkincisi, GTh 3'te 'yeraltı'ndan 'deniz'e geçişi yalnızca modern kozmoloji açısından hayal etmek zordur. Yunanca'da 'yeryüzünün altı' açıkça balıkların yaşadığı yerdir, dolayısıyla 'denizde' son derece makul bir çeviri olacaktır. 15 3.3 derken Perrin, 'Ve/Ama (Yunanca καί; Kipti 𐩦𐩣𐩪𐩬) (Tanrı'nın) krallığı sizin içinizdedir' cümlesindeki καί ve 𐩦𐩣𐩪𐩬'nin en iyi Aramice veya Süryanice w-'ye geri dönüş olarak anlaşıldığını ileri sürer. 16 Bununla birlikte, bir Kipti çevirmenin w- harfini olumsuz olarak çevirmesinin, bir Kipti çevirmenin καί harfini καί adversativum olarak yorumlayıp 𐩦𐩣𐩪𐩬 olarak çevirmesi yerine neden daha muhtemel olduğu açık değildir. Belki de burada, Kipti dilindeki Yunanca bir alıntı kelimenin her zaman Yunancadaki aynı kelimeye döndüğüne dair bir varsayım vardır. Ancak bağlaçlar söz konusu olduğunda bu özellikle güvenilmez bir ilkedir. G. Mink, Yeni NT'nin Kipti versiyonları üzerine yaptığı çalışmada, İncillerde 13 Örnek kırk yedi kez geçtiğine atıfta bulunarak, Kipti parçacıklarının öngörülemezliğine özel dikkat çekmiştir. 14 Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Fragments', 149. 15 Tertullianus, balıkların ölümlerle aynı yeri işgal ettiğine dair bir örnek veren ve böylece bir anlamda 'deniz' ve 'yeraltı' bölgesi kimliğini güçlendiren bir apocryphon'dan alıntı yapıyor: 'Ve ben deniz balıklarına komuta edeceğim ve onlar tüketilen kemikleri kusacaklar ve ben eklemleri eklemlere getireceğim ve Kemik kemiğe.' (Etin Dirilişi Üzerine 32). R.J.'den çeviri Bauckham, 'Ölümleri Geri Vermek Olarak Diriliş: Pseudepigrapha ve John'un Kıyametinde Geleneksel Bir Diriliş İmajı', J.H. Charlesworth ve C.A. Evans, editörler. The Pseudepigrapha and Early Biblical Interpretation (Studies in Scripture in Early Judaism and Christian 2; JSPSS 14; Sheffield: JSOT Press, 1993), 269-91 (273; 272'deki metin), burada pasajın tartışılmasına da bakınız (ve 281). Buradaki referans sadece denizde ölenlere yönelik olabilir (1 En. 61.5'e göre), ancak bu net değildir. 16 Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Parçaları', 149-50.

--- SAYFA 61 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizmler 47 Yunancadan alıntı sözcük parçacıklarının 'ziemlich wahllos' olarak kullanılması. 17 Feder, Yeremya külliyatının Sahidik versiyonunda kâf'nin 've' için Kipti sözcüklerle (ⲕⲁⲓ, ⲕⲁⲓⲛ) ve aynı zamanda ⲕⲁⲓⲛ, ⲕⲁⲓ veya ⲕⲁ ile temsil edilebileceğini belirtiyor. 18 İstatistiksel veriler yakın zamanda Elina Perttilä tarafından başka bir durum için, 1 Samuel'in Kipti versiyonu için sağlanmıştır. 1 Samuel'deki tüm kâf örneklerinden yalnızca yüzde 32'sinin standart Kipti 've' (ⲕⲁⲓ) kelimesiyle çevrildiğini söylüyor. 19 GTh 3.3'teki özel durum olan kâf / ⲕⲁⲓⲛ için, 1 Samuel'de kâf'nin ⲕⲁⲓ ile çevrildiği altı durum olduğunu belirtiyor. 20 Şöyle özetliyor: 'Bağlaçlar söz konusu olduğunda Kipti metninin arkasındaki Yunancayı okumak çoğunlukla imkansızdır.' 21 Bu muhtemelen bir Kipti metninin arkasında Sami orijinalini yeniden yapılandırma çabaları için de aynı şekilde geçerlidir. 6.1 Söylemek 6'nın 'yalnızca Süryanice bir metinle açıklanabilecek' bir farklılık sergilediği iddia ediliyor. 22 Yunancadaki sorular ("Nasıl oruç tutmalıyız?") ve Kipti dilindeki karşılığı ("Oruç tutmamızı ister misin?") aralarındaki fark nedeniyle muğlak bir Süryanice orijinalinden türetildiği düşünülüyor. Buradaki sorun yine çevirinin birebir olduğu varsayımında yatmaktadır; bu varsayım, deyişinin iki biçimiyle açıkça çalışmaktadır: Herhangi bir hipotezde, ya Yunanca 'İstiyor musun...' (ⲕⲁⲓⲛⲓⲛ ⲕⲁⲓⲛ -) ifadesini atlamıştır ya da Kipti bunu tanıtmıştır. 7.2 Söylemek Peter Nagel'in 1. Bölüm'de bahsedilen 'çeviri hataları dizisi'nin ilki, Thomas'ın en gizemli sözlerinden biridir: 'Blessed is 17 G. Mink, 'Die koptischen Versionen des Neuen Testaments: Die sprachlichen Probleme bei ihrer Bewertung f ü r die griechische Textgeschichte', K. Aland, ed., Die alten Ü bersetzungen des Neuen Testaments, die Kirchenvä terzitate und Lektionare: Der gegenwä rtige Stand ihrer Erforschung und ihre Bedeutung f ü r die griechische Textgeschichte (Berlin: Walter de Gruyter, 1972), 160-299 (242). Bu tartışmayla ilgili bilgi verdiği için Christian Askeland'a minnettarım. 18 F. Feder, Ieremias, Lamentationes (Threni), Epistula Ieremiae et Baruch (Biblia Sahidica; Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002), 86-7. 19 E. Perttilä, 'Sahidik Coptic'in Arkasındaki Yunanca Metin Nasıl Okunmalı', A. Voitila ve J. Jokiranta, eds. Geçiş Halindeki Kutsal Yazılar: Raija Sollamo Onuruna Septuagint, İbranice İncil ve Ölü Deniz Parşömenleri Üzerine Denemeler (Leiden/New York/Köln: Brill, 2008), 367-77 (371). 20 Perttilä, 'Sahidik Kipti'nin Arkasındaki Yunanca Metin Nasıl Okunmalı', 372. 21 Perttilä, 'Sahidik Kipti'nin Arkasındaki Yunanca Metin Nasıl Okunmalı', 376. 22 Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Parçaları', 150.

--- SAYFA 62 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 48 İnsanın yediği aslan ve aslanın insana dönüştüğü; aslanın yediği adam lanetlidir ve aslan insana dönüşür (ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ).' 23 Aslanın insan haline gelmesinin bu ikinci örneği genellikle bir sorun olarak kabul edilir, çünkü paralellik açıkça bozulmuştur - lanette beklenebilir adam aslan olur. Nagel bunun, kelime sırasının hangi kelimenin özne, hangisinin yüklem olduğunu belirlemediği bir Aramice Vorlage ile açıklanabileceğini söylüyor; normalde öznenin yüklemden önce geleceğini kabul ediyor, ancak bunun tersinin de mümkün olduğuna dikkat çekiyor. Bu açıklama mümkündür, ancak Aramice kompozisyonun son derece beceriksiz bir parçasını hesaba katmak gerekir: Bir paralellik kanonunu tatmin ederken, Aramice'deki anlamının zaten neredeyse anlaşılmaz olan Kıpti dilinden daha belirsiz hale geleceği yönünde bir sözle karşı karşıya kalınır. Ortaya çıkan anlam gizemli olsa da, Kıpti dilindeki sözdizimi açıktır. Nagel'in önerdiği gibi bir Aramice Vorlage, mantığa aykırı sözdizimine sahip olacaktır: Eğer özne genellikle yüklemden önce geliyorsa, o zaman Aramice yazarın, hangisinin özne ve hangisinin yüklem olduğu bir fark yarattığı bir durumda sırayı tersine çevirmesi tuhaf olacaktır. Sonuç olarak, ifadenin belirsizliği daha da artacaktır. O halde yeniden yapılandırılmış bir Aramice Vorlage'a başvurmak durumu daha da karmaşık hale getiriyor; bu da bunun haklı olmadığına bir işareti olabilir. 8.3 Söylemek 8.3 Buradaki zorluk, dragnet benzetmesinde, Matthew'un iyi balıkları toplayan shermen'e yaptığı gönderme (Mat. 13.48'de $\sigma\upsilon\nu\epsilon\lambda\epsilon\chi\alpha\nu\ \tau\alpha\ \kappa\alpha\lambda\acute{\alpha}$) ile Thomas'ın büyük balıkları seçen shermen'i (Mat. 13.48'de) arasındaki tutarsızlıkla ilgilidir. ܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ ܕܐܠܗܐ ; GTh 8.3). (Batılı) Aramice savunucuları, 'seçmek' ile 'toplamak' arasındaki farkın belirsiz gb'den kaynaklandığını ileri sürüyorlar; Öte yandan diğer 24 kişi de bu iki fiilin özellikle Süryanice orijinaline dayanması gerektiğini savunuyor. 25 23 P. Nagel, 'Erwä gungen zum Thomas-Evangelium', F. Altheim ve R. Stiehl, eds. Die Araber in der alten Welt, cilt. V, bölüm 2 (Berlin: Walter de Gruyter, 1969), 368-92 (381). 24 Quispel'in argümanları ve bunlara ilişkin (olumsuz) değerlendirme için bkz. T. Baarda, "'Chose" or "Collected": Concerning an Araism in Logion 8 of the Gospel of Thomas and the Question of Independence', HTR 84 (1991), 373-97 (384). 25 Guillaumont, 'Les sémitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197-8 Süryanice'yi Matt'in Süryanice versiyonlarında kullanılan gb' fiiline dayanarak sunmaktadır. 13.48; ayrıca bkz. Baarda, "'Seçilmiş" veya "Toplanmış", 386, ancak Thomas'ın burada Aramice/Süryanice bir alt tabakayı yansıttığı konusunda oldukça kararsız; N. Perrin, 'The Aramic Origins of the Gospel of Thomas - Revisited', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das

--- SAYFA 63 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 49 Ancak aslında tüm bu soru yanıtlanmıştır. Birbirinden oldukça farklı olan iki hikaye, fiillerdeki farklılığı talep etmektedir: Matta'nın eskatolojik yargı benzetmesi, Tanrı'nın çoğul doğrulu haklı çıkarması ile ilgilidir - dolayısıyla toplanmaya gönderme yapılır. Ancak yalnızca bir i sh'yi συλλέγειν yapmak imkansızdır, dolayısıyla Thomas'ın hikayesinde kaçınılmaz olarak farklı bir fiil kullanılması gerekir. Farklı fiillere farklı nesneler karar verir: Bunların her biri, içinde yer aldıkları belirli anlatıların şekillenmesinin bir parçasıdır ve dolayısıyla şu veya bu bilinmeyen Vorlage'dan bir açıklama aramaya gerek yoktur. 9.2 (a) diyerek, İkinci benzetmesinde, 26 Sinoptik İncillerde Markos 4.4'teki yoldan düşen tohumlar ve paralellikler vardır; Kıpti Thomas'ın '(ⲭⲁ) yola/yola' düşmesini sağlar. Bazı bilim adamlarına göre, bu edatlar arasındaki uyumsuzluk, her ikisinin de Aramice'ye dayanmasından kaynaklanmaktadır. 27 Ancak burada en az üç faktörün akılda tutulması gerekir. Birincisi, παρὰ τὴν ὁδόν, Kıpti dilinde olduğu gibi son derece mantıklıdır ("yol boyunca") ve edatlar aslında çok farklı değildir. İkinci olarak, NT'nin Kıpti tercümelerinin edatların tercümesinde tutarlı olmadığı kaydedildi. 28 Üçüncüsü, aynı dilde bile aktarımdaki edatlar alanında değişiklik beklenebilir. 29 Thomasevangelium'daki dört toprakla ilgili çeşitli edatlar kullanıldığında: Entstehung – Rezeption – Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 50–9 (56). 26 DeConick'in Sami bir ifade olarak belirttiği 'eli doldurma'ya yapılan atıf pek dikkate değer değildir (Orijinal Gospel of Thomas in Translation, 72). 27 G. Quispel 'Thomas'ın İncili ve Yeni Ahit', VigChr 11 (1957), 189–207 (201–2); ayrıca Quispel, 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', NTS 5 (1958 –9), 276–90 (277–8); M. Black, An Aramic Approach to the Gospels and Acts, 3. baskı (Oxford: Clarendon, 1967), 162 (Wellhausen ve Torrey'nin 'l ile olası bir Vorlage'ı tartıştığı Thomas'ın keşfinden önce bu tartışmanın nasıl gerçekleştiğine dikkat çekiyor); Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 199; DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 14, 72; Perrin, 'Thomas İncili'nin Aramice Kökenleri', 52–3. 28 J.M. Plumley, 'Yunancayı Temsil Etmede Kıpti (Sahidik) Sınırlamaları', B.M. Metzger, The Early Versions of the New Testament: They Origin, Transmission, and Limitations (Oxford: Clarendon, 1977), 141–52 (148): 'Orijinal Yunanca metinlerde hangi Yunanca edatların temsil edildiğini mutlak bir kesinlikle belirlemek nadiren mümkündür.' 29 Bu benzetmede görülen metinsel varyasyona dikkat edin; Mark'ın versiyonu: ör. Mark 4.7'de ⲥ * ve B'de εἰς varken CDW'de ἐπὶ var. Bkz. R. Swanson, ed. Yeni Ahit El Yazmaları: Codex Vaticanus'a Karşı Yatay Çizgilerde Düzenlenmiş Çeşitli Okumalar: Mark (Shefi eld Academic Press, 1995), 51.

--- SAYFA 64 ---

Benzetmenin en eski biçimleri karşılaştırıldığında, hiçbir iki eserin aynı olmadığı görülebilir: Burada Thomas'ın (veya kaynağının) Sinoptik'teki gibi bir Yunanca versiyona bağlı olduğunu, ancak aynı edatı değiştirmeden kullanarak dört örneği basitçe düzelttiğini varsaymak da aynı derecede mantıklıdır. İlginç bir şekilde, benzetmenin aktarımının başka yerlerinde de aynı tür "düzeltmenin" gerçekleştiğini görüyoruz. Markos'un tohumun farklı varış noktalarına ilişkin referanslarında, (1-3) tekil tohum (ὁ μὲν..., ἄλλο... ἄλλο ...) vardır, ancak son olarak (4) tohum çoğul (ἄλλα) kullanır. 32 Diğer tüm versiyonlar - Matta, Luka ve Thomas - bunları şu ya da bu şekilde düzeltir: Matta dördünü de tekil yapar, Luka ve Tomas hepsini çoğul yapar. O halde, diğer versiyonlardan elde edilen kanıtların da gösterdiği gibi, doğal varyasyon, bir Semitik Vorlage'dan zorunlu olarak farklı tercümelerden ziyade, çeşitli farklılıklar için çok muhtemel bir açıklamadır. 9.2 (b)'yi söyleyen Guillaumont, Sinoptikler ile Thomas arasındaki başka bir farklılığın, kuşların yola düşen tohumla ne yaptığının ifade edilmesindeki ortak Aramice Vorlage ile açıklanabileceği yorumunu yapar. Sinoptiklerin hepsinde kuşların yemek yemesi (κατέφαγεν) var, Thomas ise kuşların toplamasını sağlıyor (συνεπιποιεῖν, συνεποιεῖν = 'topla', 'topla'dan). Guillaumont, Süryanice lqt@'nin hem 'toplamak' hem de 'gagalamak' anlamına gelebileceği için her ikisini de güzel bir şekilde açıkladığını söylüyor ve Syrus Sinaiticus'un Matta 13.4'te καταφαγεῖν'yu lqt@ ile çevirdiğine dikkat çekiyor. 33 Burada konuyla ilgili üç nokta var. İlk olarak, hem Thomas'ta hem de Justin'de ortak olan Aramice bir alt katmanla kolaylıkla uğraşamayız, Dial. 125. 31 1 Clem . 24.5; paralellik kesin değil. 32 Ancak buradaki metinsel gelenekte farklılıklar vardır: ör. Codex Sinaiticus'un ilk düzelticisi orijinal eli düzeltir. 33 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 198; ayrıca bkz. J. Payne Smith, Özet Süryanice Sözlüğü (Oxford: Clarendon, 1902), 244. Mark παρά ... ἐπί ... εἰς ... εἰς ... Matthew παρά ... ἐπί ... ἐπί ... ἐπί ... Luke παρά ... ἐπί ... ἐν μέσῳ ... εἰς Thomas ⲡⲉⲣⲁ ... ⲡⲉⲣⲁ ... ⲡⲉⲣⲁ ... ⲡⲉⲣⲁ ... Justin 30 εἰς ... εἰς ... ἐπί ... ἐπί ... (1 Clement 31 εἰς ... εἰς ...)

--- SAYFA 65 ---

Thomas 51 Synoptics'te Önerilen Semitizmler burada. Iqt@, Payne Smith'in Sözlüğünde 'yemek'in olası anlamı ile parlatılmıştır, ancak oldukça belirsiz bir örnek verilmiştir. Ne Jastrow'da ne de Kapsamlı Aramice Sözlük'te böyle bir açıklama görünmüyor, bu da Iqt@'nin Batı Aramice'de bu anlama sahip olmadığını gösteriyor. O halde burada Aramice orijinalinden iki farklı çeviriyle ilgilenmiyoruz. 34 Mümkün olan tek doğrudan ilişki, eğer varsa, şu şekilde olacaktır: GkMatt→OSMatt→ GTh veya GkMatt→ GTh →OSMatt. İkincisi, burada önemli bir anlamsal örtüşme var. Hem Matta'nın (tüm versiyonlarda) hem de Thomas'ın düşüncesi, kuşların 'topladığı', yani yol kenarında kalanları topladığı yönündedir. Sinoptik'in κατέφαγεν'si yalnızca olup bitenlerin sıradan bir açıklamasıdır, ancak Thomas'taki tanım "toplama" motifini ele alır: elbette, bir kuş topladığında sonuç aynı zamanda hemen yemektir. Yani iki versiyon kendi bağlamlarında çok da farklı değil. Sinoptiklerde kuşlar topluyor ve yemek yiyor (yine de işaretlenmiş olan yemektir); Thomas'ta da aynısını yapıyorlar, ancak belirgin olan toplamadır. O halde yanıtlanması gereken tek soru şudur: OS Matthew ve Thomas neden Yunan Sinoptiğine karşı çıkıyorlar? Benzetmedeki toplama sahnesi hem Thomas'ı hem de Eski Süryanice'yi toplama için bir terim sağlamaya yöneltmiş olabilir. Ya da Thomas yerel bir Suriyelinin bu benzetmeyi anlatmasından, hatta Süryanice bir metinden etkilenmiş olabilir. 35 Bununla birlikte, Thomas'ın gerçek bir Süryanice orijinalini ortaya koymak için ikincisinin oldukça fazla örneğine ihtiyaç vardır. Öte yandan, bitişik benzetmelerden ikisinde (daralar benzetmesi ve yorumlanması ve tuzak ağı benzetmesi) "toplama"/"toplama" konusuna odaklanmanın bir miktar etkisi olmuş olabilir (üçü de Matta 13'te yer almaktadır; krş. GTh 8, 9, 57). 12.1 Söylemek Bir sonraki deyiş, öğrencilerin, İsa gittiğinde onların liderliğinde kimin halefi olacağına ilişkin sorusunu içerir: 'Bizden ayrılacağınızı biliyoruz: liderimiz kim olacak (ܐܝܬܐ ܕܡܪܝܬܐ ܕܡܬܐܝܬܐ)?' Bazı bilim adamları burada öğrencilerin sorusu 34 ile ortak bir kaynak tespit ediyor DeConick'in önerisine ayak uydurun: 'a Semitik alt katman, Süryanice Iqt@ sözcüğünün hem "toplamak" hem de "gagalamak" anlamına gelebileceği gerçeğiyle desteklenmektedir (Orijinal İncil'deki Thomas'ın Çevirisi, 72). DeConick'in burada çekirdek düzeyinde (M.S. 50'den öncesine tarihlenen malzeme) bir Süryanice etkisi görmesi bir tutarsızlık gibi görünüyor. Bu sözün çekirdeğe atfedilmesi, Original Gospel of Thomas in Translation, 72; bkz. diğer Süryanice terimler s. Çekirdek Aramaizmleri listesinde 14. 35 Alternatif olarak Matta'nın Süryanice tercümanının Thomas'tan etkilenmiş olması bile mümkündür.

--- SAYFA 66 ---

[illegible]

--- SAYFA 67 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 53 Thomas, diğer müritleri yakma ihtimalini tehdit ediyordu. Bazı bilim adamları, fiil üzerinde dişil tekil öneki x ile yanan i re (Kipti dilinde eril) referansının (ܝܪܝܬܐ ...ܝܪܝܬܐ), i re'nin (' št ' veya nwr ') dişil olduğu Aramice orijinalinden kalma bir akşamdan kalma olduğunu iddia etmişlerdir. Hikayeye göre, Kipti ismi erkeksi olduğundan ve i re (πῦρ) için kullanılan en yaygın Yunanca kelime nötr olduğundan, bu durum Semitik Vorlage'ın varlığını oldukça olası kılıyor. 40 Ancak bununla ilgili iki sorun var. En büyük engel, Aramice'den Kipti diline bir çeviri gerektirmesi ve arada Yunanca'ya herhangi bir ara çeviri gerektirmemesidir: Eğer Yunanca'da bir ara çeviri olsaydı, bu kesinlikle uyumsuzluğu ortadan kaldırırdı, çünkü Yunanca - Kipti dilinden farklı olarak - fiillerin çekimlerinde cinsiyeti belirtmez. 41 Ancak aşağıda göreceğimiz gibi, mevcut Kipti versiyonu için Yunanca Vorlage'ın sorgulanması çok zordur. 42 İkincisi, eğer Kipti fiilin dişil öznesi kaynak dilden kaynaklanan bir müdahalenin sonucuysa, bu durum aynı şekilde Yunanca temel alınarak, belki πυρίνη ('i re') ya da İncil'deki ortak φλόξ ('l ame', bağlamda işe yarar) kelimesiyle açıklanabilir. Burada amaç Yunan alternatifini önermek değil, yalnızca başka olasılıkların da olduğunu öne sürmektir. Böhlig 3. kadın olma ihtimalinden bahsediyor. şarkı söylemek. bazen (nadiren de olsa) başka yerlerde olduğu gibi burada da kişisel olmayabilir. 43 Alternatif olarak, metnin editörlerinin çoğu metinsel bir bozulma önermektedir. Dokuz Yunanca kelimedenden oluşan bir deyişte, belki de Sami kökene dair daha sağlam bir delile ihtiyaç vardır. 14.3'ü söyleyen Guillaumont, GTH 14'teki 'ruhlarınıza zarar verin' ifadesinin Aramice veya Süryanice'de göreceli bir ifadeye dayandığını, 'ruhlarınız'ın 'sizler' anlamına gelen bir Semitizm olduğunu iddia eden ilk kişiydi. 44 40 tane Guillaumont var, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 196; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 15, 84. 41 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 196, aslında bu deyişin 'davet à mettre en soru l'existence d'un interm é diaire grec' bile olabileceğini düşünüyor. 42 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 196, bu Semitizmi gönülsüzce ileri sürüyor ve aslında Kipti dilinin Yunancadan tercüme edildiğini düşünüyor. 43 B ö hlig, 'Das Problem aram ä ischer Elemente', 446. 44 A. Guillaumont, 'S é mitismes dans les logia de J é sus retrouv é s à Nag-Hamâ di', Journal asiatique 246 (1958), 113-23 (117-18); Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 201-2.

--- SAYFA 68 ---

Ancak bu teoriyi kesin olmaktan uzak kılan zorluklar vardır. Birincisi, 'ruh' Aramice veya Süryanice'de göreceliği ifade etmenin standart yolu değildir. (np š ' kullanımı rw h? ' kullanımından çok daha yaygındır.) Guillaumont, Payne Smith'in Thesaurus'unda rwh? ' ile ilgili bazı paralellikler aktarır, ancak bunlar zorluksuz değildir: muhtemelen hiçbir gerçekten göreceli değildir. 45 İkincisi, 'ruh' Thomas'ta temalaştırılmıştır (GTh 29, 53, 114). GTh 29'da 'büyük zenginlik' olarak yorumlanıyor: Son derece değerli olan şey olarak Thomas'ın ona zarar vermeme endişesi anlaşılabilir. Üçüncüsü, Yunan edebiyatında 'ruha zarar verme' fikrine atıf oldukça yaygındır (örn. Philo, Det. 109; Sent. Sext. 318, her ikisi de Yunanca'da βλάπτει ψυχὴν ile; bkz. Elçilerin İşleri 14.2: ἐκάκωσαν τὰς) ψυχὰς). Özellikle Thomas'ın "ruha zarar vermesi"ne en yakın paralellik muhtemelen Hermas Çobanı'ndadır: ἄρον οὖν ἀπὸ σεαυτοῦ τὴν λύπην καὶ μὴ θλίβε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν σοὶ κατοικοῦν (Mand . 10.2.5), burada 'ruh' duygusu ne yalnızca göreceli ne de ilahi bir hipostazdır. Seneca'daki ruha iyi davranma ihtiyacı da karşılaştırılabilir. 46 Son olarak, Thomas'taki Kipti sözcüğünün bu haliyle burada anlamlı olduğu yine akılda tutulmalıdır. 16.2'de Quispel, İsa'nın GTH 16'da 'bölgeler ve ateş ile kılıç ve savaş' (ܩܝܣܦܝܠܐ ܕܥܡܬܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ)' getirdiği iddiasındaki son iki unsurun Aramice h?rb'den çifte tercüme olduğunu belirtir. hem 'kılıç' hem de 'savaş' anlamına gelir. 47 Bu bir bakıma doğrudur ancak h?rb'nin 'savaş' anlamına geldiğini söylemek pek doğru değildir; daha ziyade bu sadece 'kılıç'ın mecazi bir kullanımıdır. Bunun gibi 'kılıç' kelimesinin mecazi kullanımları birçok dilde görülmektedir. İngiliz atasözü 'kalem kılıçtan keskindir', modern savaşların ortaya çıkmasına ve kalemin kullanımının azalmasına rağmen kullanılmaya devam etti. Yeni NT Yunanca örneğini vermek gerekirse, Romalılar 13.4'te adli ceza anlamı vardır. Yani burada belirgin Aramice bir şey yok. Elbette Matta 10.34'te zaten mecazidir, yani 45 (1) Mısır'dan Çıkış'taki paralellik durumunda. 5.21, göreceli değildir çünkü özne ikinci şahıstır ve (varsayılan) nesne ise birinci şahıstır ("ruhumuzu kötüleştirdiniz..."). Diğer iki durumda, Prof. Graham Davies bana, açıkça içsel bir vurgu olmadığında 'ruhlar' ve 'ruhlar'a yapılan göndermelerin anlam açısından göreceli olarak değerlendirilmesinin tercih edileceği yorumunu yaptı. Ancak diğer iki örnekte de tam olarak mevcut olan şey budur: (2) Mal'da. 2.15'te ruh ve et eşleşmesi vardır ve (3) Efendim'dedir. 2.17 Kalp ile ruh arasında bir paralellik vardır. 46 'Kutsal bir ruh içimizde yaşıyor... bize nasıl davranıyorsa, bize de öyle davranıyor' (Ep. Mor. 41.2). 47 Quispel, 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', 279. Bkz. Jastrow 498a, alt h? rb.

--- SAYFA 69 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizmler 55 GTh 16.2'de □□□□□□□□ aynı şekilde yorumlayıcı bir genişletme olabilir 48 - ve kelimenin □□□□□□□□ olduğu göz önüne alındığında, kişi doğal olarak bunun Thomas'ın Yunanca versiyonunda gerçekleştiğini görmeye yönelebilir. 16.3 Söylemek Bu karmaşık örnekte, Guillaumont, Luka 12.52-3'ün Kıpti Thomas ve Süryanice versiyonlarının (Süryanice ve özellikle Süryanice) evdeki kişiler arasındaki bölünmeyle ilgili atasözünün orijinal Aramice sözdizimini daha doğru bir şekilde koruduğunu ileri sürer. 49 Buradaki zorluk, Yunancadaki διαμεμερισμένοι ile ilgilidir ve bu, açılış cümlesiyle ("... bir evdeyim...") veya "... üçe karşı ikiye..." ile eşleşebilir: Guillaumont, Yunanca sıfatın uygunsuz bir şekilde eklenmesinden dolayı Yunancanın gerçekten tatmin edici olmadığını söylüyor. 50 Kıpti dili, zarif sadeliğiyle (ve Yunancadaki iki kelimenin aksine hiçbir bölme fiili içermemesiyle) bu değişim orijinal biçimini koruyacaktır. Ancak Guillaumont'un Sina Süryanice ve Kıpti deyim biçimlerinin önceliğine ilişkin teorisini karmaşıklaştıran bazı faktörler var. Birincisi, Guillaumont'un paralelliğinde de gösterildiği gibi, bu zor sıfatın kendisi bir Semitizm olabilir. 51 Ancak belki de asıl zorluk, Sina Süryanice ve Kıpti biçimlerinin gerçekte Guillaumont'un ima ettiği kadar yakın olmamasıdır, çünkü Kıpti dilinde bölme fiillerinden söz edilmemiştir; bu, bu değişim diğer versiyonlarıyla ortak olarak paylaşılmadığı bir özelliktir. Dahası, Guillaumont'un Sami bir arka planla ilgili ana argümanı, yani başlangıçtaki sahneyi belirleyen ifadenin ("bir evde ben varım") bir koşullu cümlenin devamını ifade etmenin Semitik bir yolu olduğu yönündeki iddiası, bu değişim tüm versiyonlarında ortak bir özelliktir. Bunda hiçbir sorun yok; bu, Semitik sözdiziminin yeterince yaygın bir örneğidir. 52 Ancak tüm bunların anlamı, Luka 12.52-3 ve GTh 16'nın sonuçta 48'e geri döndüğüdür. Yani C.M. Tuckett, 'Thomas and the Synoptics', NovT 30 (1988), 132-57 (147). 49 Guillaumont, 'Sé mitismes dans les logia', 118-19. Luka 12.52-3'ü karşılaştırın: ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι τρεῖς ἐπὶ δύοισιν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν Bu, sizin için önemli olan bir şey değil. ve GTh 16 : □□×□ □ □ ×□ ... □□ †□□ □□□ □□... ž □□□□□ □□ ω□□□ □□ω□□□ □× □□□□ □□□ □□□□ □× ω□□□ □□□□□ □× □ω□□□ □□□ □ω□□□ □× □□□□□ . 50 Guillaumont, 'Sé mitismes dans les logia', 118, 119; onu J.-E takip ediyor. Mé nard, 'Les Probl è mes de l'Évangile selon Thomas', M. Krause, ed. Alexander Bö hlig Onuruna Nag Hammadi Metinleri Üzerine Yazılar (Leiden: Brill, 1972), 59-73 (63). Bu nokta aynı zamanda Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193'te de tekrarlanıyor ve ardından DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 96 geliyor. 51 M.'den alıntı yapıyor. Yaklaşık 3.2, 'bir araya gelen iki kişiye' (she-yō shevim) atıfta bulunur. 52 Bkz. m'den paralel. Abbot yukarıda belirtti.

--- SAYFA 70 ---

The Composition of the Gospel of Thomas 56 bir Semitik kaynaktır, ancak Guillaumont'un argümanının işe yaraması için savunması gerektiği gibi GTh 16'nın mutlaka Luka'nın Yunancasından bağımsız olduğu söylenemez. 53 Son olarak Guillaumont'un, Thomas'ın versiyonunun basitliğinin daha orijinal olduğu anlamına geldiği yönündeki iddiası sadece bir iddiadır. 5. Bölüm'de daha detaylı tartışılacağı gibi, basitlik hiçbir şekilde ikelliğin güvenilir bir göstergesi değildir. Aslında, Luka'nın versiyonunun özgünlüğü için de benzer bir kriter kullanılabilir: Thomas, evde olduğundan bahsediyor, ikiye karşı üçe ve üçe ikiye karşı, ancak yalnızca bir baba ve bir oğuldan bahsediyor. Ancak Luke'un versiyonu daha sık çünkü onun aile üyeleri var: babası, annesi, kızı, oğlu ve gelini. Sonuç olarak, teoride Guillaumont'un kriteri ona karşı kullanılabilir. 16.4 Gilles Quispel şunu belirtmiştir: 'Thomas'ın İncili, evren tarihinde "monachos" ismini kullanan ilk yazıdır.'⁵⁴ Thomas'ta □□□□□□'ye yapılan bu atıflar birçok farklı nedenden dolayı tartışılmıştır ve Guillaumont, bu terimin ifadeye Süryanice Vorlage'in kanıtı olduğunu ileri sürmüştür. 've bekarlar olarak ayakta kalacaklar (□□□□□□)'. 55 Dördüncü yüzyıldan ve manastırcılığın yayılmasından önce μοναχός kelimesinin Yunanca'da nadir olduğunu ve isim olarak tasdik edilmediğini yorumluyor. Buna karşılık, terimin kullanıldığı en eski Süryanice metinlerdeki Süryanice yh?ydy' -'keşiş' anlamını kazanmadan önce- özel bir inançlı münzevi kategorisine gönderme yapıyordu. Ancak Guillaumont'un kendisinin de belirttiği gibi, terimin kullanıldığı bu en eski Süryanice metinler, dördüncü yüzyılda yazılan Aphrahat ve Ephrem'dir. 56 μοναχός kelimesinin bir Hristiyan adanmış anlamında ilk Yunanca tasdiki aslında ortaya çıkmaktadır. 53 Guillaumont, Kıpti Thomas ve Syrus Sinaiticus'un logion'un ilkel sözdizimini koruduklarını sorgulamanın zor olduğunu belirtmektedir ('S é mitismes dans les logia', 119). 54 G. Quispel, 'The Gospel of Thomas Revisited', B. Barc, Colloque international sur les textes de Nag Hammadi (Quebec City: Presses de l'Université Laval, 1981), 218-66 (237). 55 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 202-3; ayrıca DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 98. 56 Tartışma için S.H. Griffith, 'Tanrı'nın Hizmetinde "Bekarlar": Aphrahat ve Suriyeli Ephraem'in eserlerinden İhdaye üzerine düşünceler', The Harp: A Review of Süryani ve Öryantal Araştırmalar 4 (1991), 145-59. Aphrahat ve Ephrem'deki kullanımı tartışıyor ve terimin Süleyman'ın Odes'inde veya Thomas'ın Elçileri'nde görünmediğini belirtiyor, ancak Thomas'ın Vorlage'inde görünme olasılığını artırıyor. Bu referans için Dr J.F. Coakley'e minnettarım. Bazı güncel kaynakçalarla birlikte en son tartışma, D.F. Bumazhnov, 'MONAXOC Döneminin Erken Tarihine İlişkin Bazı Diğer Gözlemler', J. Baun, A. Cameron, M.J. Edwards ve M. Vinzent, eds. Studia Patristica, cilt. XLV (Leuven: Peeters, 2010), 21-6.

--- SAYFA 71 ---

Yaklaşık aynı zamanlarda (6 Haziran 324!) Thomas 57'de önerilen Semitizm. 57 Süryanice kullanımının iki yüzyıl öncesine (veya daha fazlasına) dayanması elbette mümkündür: DeConick bu kaydı MS 80-120'ye tarihlendirir, 58 ancak şu anda buna dair hiçbir kanıt yoktur. Bu nedenle, bu sözün Süryanice orijinali sadece spekülâtif değil, aynı zamanda bu konuda tedbirsiz bir spekülasyondur. 59 Monachos terminolojisine ilişkin en bilgilî çalışmanın yazarının, daha önce Süryanice bir orijinale duyduğu güvenden, daha sonra bir Yunanca olasılığını daha fazla kabul etmeye yönelik fikrini değiştirmesi dikkat çekicidir. 60 Quispel'in yukarıdaki gözlemiyle ilgili olarak, bir kelimenin isim mi yoksa sıfat mı olduğunu söylemenin çoğu zaman zor olduğu ve aslında Thomas'ın monachos'u doğrudan isim olarak kullanıp kullanmadığının açık olmadığı da belirtilmelidir. Aslında, 'monachoi'ler ve seçilmişler mübarektir' ifadesi (ܡܢܚܝܐܝܐ ܕܡܢܚܝܐܝܐ ܕܡܢܚܝܐܝܐ) GTh 49 bunun bir isim olmayabileceğini öne sürüyor. Eğer biri 'monachoi seç' ifadesiyle karşılaşır (ܡܢܚܝܐܝܐ ܕܡܢܚܝܐܝܐ gibi bir şey), o zaman ܡܢܚܝܐܝܐ'nin bir isim olduğunu varsayılabilir. Ancak aslında iki kelimenin bir 've' ile birleştirildiğini görüyoruz: 'bekar ve seçilmiş olanlara ne mutlu'. (Aslında, Matta ve Luka'daki mutluluk ifadelerinde çoğunlukla sıfatlar ve sıfatlar kullanılır.) Bu noktaya değinilmemelidir, ancak eğer doğruysa, Yunanca Vorlage ile ilgili her türlü zorluğu bir vuruşta ortadan kaldırır, çünkü Yunanca μοναχός'un Aristoteles ve Epikuros zamanından kalma bir sıfat olduğu tasdik edilmiştir. 61 Son olarak, ܡܢܚܝܐܝܐ (aynen böyle) kelimesi Kurtarıcı'nın Diyaloğu'nda (120.26, 121.18) tasdik edilmektedir; bu eser, benim bildiğim kadarıyla hiçbir bilim adamı tarafından Süryanice orijinaline geri dönme olarak kabul edilmemektedir. 62 57 Bkz. E.A. Yargıç, 'Monachos'un "Keşiş" için İlk Kullanımı (P. Coll. Youtie 77) ve Manastırcılığın Kökenleri', JAC 20 (1977), 72-89 (ve Thomas'ta 86-8). 58 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 99. 59 ܡܢܚܝܐܝܐ'nin anlamının daha ihtiyatlı bir değerlendirmesi için, ki bu daha sonraki kavramların Thomas'a geri okunmasına dayanmaz, bkz. R. Uro, 'Asceticism and Anti-Familial Language in the Gospel of Thomas', H. Moxnes, ed. Erken Hristiyan Aileleri Oluşturmak: Sosyal Gerçeklik ve Metafor Olarak Aile (Londra: Routledge, 1997), 216-34 (224-5). Terimin daha ayrıntılı bir tartışması için bkz. M. Harl, 'À propos des logia de Jésus: le sens du mot μοναχός', Revue des études grecques 73 (1960), 464-74; L. Leloir, 'Influences dualistes chez les Pères du désert', J. Ries, Y. Janssens ve J.-M. Sevrin, der. Gnosticisme et monde hellénistique (Université Catholique de Louvain, 1982), 326-36 (331). 60 F.-E. Morard, 'Monachos, moine: histoire du terme grec jusqu'au 4e siècle', Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie 20 (1973), 332-411 (Thomas'taki kullanıma göre Süryani arka planına ilişkin 333 ve 362-77); F.-E. Morard, 'Encore quelques réflexions sur monachos', VigChr 34 (1980), 395-401 (399), Yunan veya Süryanice orijinaliyle ilgili agnostisizm için. 61 Morard'daki kanıtlara bakınız, 'Monachos, moine', 338-40. 62 Morard, 'Encore quelques réflexions sur monachos', 395, Kadran'a gönderme yapıyor. Sav. Bunlar belki de Thomas'ın Süryanice aslına sahip olmasının gerekliliği konusundaki fikrini değiştirmesi açısından önemlidir.

--- SAYFA 72 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 58 Deyiş 18.3 “Ölümü tatmak” hakkında, yukarıdaki söz 1'e bakınız. 19.3 İsa'nın öğrencilerine cennette beş ağaç vaat ettiği esrarengiz sözde Nagel, özellikle bu kadar çok sayıda ağacın on iki havariyle orantısız olacağı göz önüne alındığında, neden ben varım sorusunu sorar. 63 Birkaç aşamadan oluşan büyüleyici bir cevap veriyor. (1) Aramice orijinali, Yaratılış 3.3'teki geleneksel resme göre bahçenin ortasındaki tek bir ağaca atıfta bulunuyordu. (2) Bu orta konum, 'yarı yol' anlamına gelen Aramice bir ifadeyle ifade edildi (bh?ms = 'yarı yol', 'ortada'). (3) Daha sonra bu, h?mš' (= 'i ve') ile karıştırıldı: cennetteki beş ağaç da buradan geliyor. Nagel'in özetinde (sırayı diğer tarafa koyarsak): 'Im Aramäischen konnte h? ammeš, h? bu ve bunun gibi *bh'ler arasında "eğlenceli" bir deneyim mi var? ms statt *bh? mš verstanden werden, und dieses war év ἡμῶς , ayrıca zu jüd.-aram. hemisu, ha? ümes ἡμῶς gehörig, vgl. H? mysin efendim. hmysin „ ἡμῶς , semissis “.' 64 O halde Nagel orijinalinin 'Denn ihr habt dort in der Hälfte (= halbwegs) einen Baum im Paradies' anlamına geldiğini öne sürüyor. 65 Burada bir takım sorular ortaya çıkıyor. İlk olarak, š ve s'nin karıştırıldığını varsaymalıyız; bu nadir de olsa belki de aşılabilir bir engel değildir. Ancak bu kesinlikle varsayılması gereken tek şey değildir. İkinci olarak, 'i ve'/'orta'dan 'ortada'ya ulaşmak için varsayılan Vorlage'a 'içeri' (b-) eklenmesi gerekir. Üçüncüsü, görünüşe göre h? arasında da bir karışıklık olduğunu varsaymamız gerekiyor. ve h: Süryanice hmysin 'yarım'/'yarım dinar' anlamında tasdik edilir (ve o zaman bile yalnızca Bar Bahlul'un Sözlüğünde), fakat benim bildiğim kadarıyla h ile tasdik edilmez mi? ilk harf olarak. 66 Dördüncüsü, sözcük sırası sorunludur. Kesinlikle 'ortasında' ifadesinin cennetten hemen önce görünmesini beklerdik (Yaratılış 3.3; Ep. Diogn. 12.3; G. Phil. 73.15-16'da olduğu gibi), ancak Kıpti dilinde söz konusu kelime (ⲛⲓⲛⲓ) cennetten önce değil, ağaçların önünde görünür. Son olarak, söz konusu alıntı kelime 'yarı' anlamında olduğu kadar 'orta' anlamında da kanıtlanıyor mu? Nagel kesinlikle bu anlamı destekleyen herhangi bir kanıt sunmuyor. 63 Nagel, 'Erwägungen zum Thomas-Evangelium', 382. 64 Nagel, 'Erwägungen zum Thomas-Evangelium', 383. 65 Nagel, 'Erwägungen zum Thomas-Evangelium', 382. 66 Bkz. R. Payne Smith, Thesaurus Suriyecus (Oxford: Clarendon, 1901), 1020.

--- SAYFA 73 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 59 Ek olarak, cennette beş ağacın varlığı hiç de nadir değildir: motif Pistis Sophia, 1-2 Jeu, Bruce Codex'ten İsimsiz Metin, Kephalaia, Maniheist Mezmur Kitabı ve bir Balaizah parçasında başka yerlerde görülmektedir. 67 Thomas'ın nakil tarihindeki bir yanlış tercümenin diğer tüm olaylara yol açması ihtimali vardır, ancak durumun böyle olabileceğine dair başka bir gösterge yoktur. 68 Temanın kapsamlı bir şekilde uygulanması, cennette bu kadar çok sayıda ağacın varlığının Nagel'in öne sürdüğü kadar aykırı olmadığını da ortaya koyuyor. 19.4 "Ölümü tatmak" üzerine, yukarıdaki 1. söze bakınız. Söylemek 21.4 Perrin ve DeConick'e göre, bir tarlada yaşayan ve "soyunan" (𐤓𐤌𐤍𐤏𐤍𐤕𐤌𐤍) ve sahipleri gelip tarlayı terk eden çocukların benzetmesinde bir Aramilik ortaya çıkar. Bu "soyunma" Süryanice srq'ye atıfla açıklanabilir; bu "soyunmak" anlamına gelebilir ama aynı zamanda "feragat etmek" anlamına da gelebilir, burada ikincisi daha iyidir (yani çocuklar üzerinde hiçbir hak iddia etmedikleri alandan vazgeçerlerdi). 69 Ancak bu yorumda zorluklar vardır. İlk olarak çocuklarla çıplaklık arasındaki bağlantı daha sonra Thomas'ta GTh 37'de ortaya çıkıyor. Bu, açıkça arkontik güçlerle yüzleşmeyi konu alan ve DeConick'in de söylediği gibi "soyunmanın" muhtemelen bedenin terk edilmesinin bir metaforu olduğu GTh 21'de mantıklıdır. 70 İkinci olarak, Joosten'in belirttiği gibi 'soyulmak' srq'nin normal anlamı gibi görünmüyor, bu da ona daha yakın. 67 Bkz. PS I.1; I.10; II.86; II.93; II.96; 1 Jeu 41; 2 Jeu 42, 44 (bis), 50; Başlıksız Metin 4 ; Keph. VI, s. 30, çevirisi için bkz. I. Gardner ve S.N.C. Lieu, ed. ve tr. Roma İmparatorluğu'ndan Maniheist Metinler (Cambridge University Press, 2004), 200; Not: ayrıca Mezmur Kitabı 161,17-29 . Son olarak, az bilinen Balaizah fr.'deki beş ağaç beş gücü temsil ediyor. 52, bunun için bkz. W.E. Crum, 'A Gnostic Fragment', JTS 44 (1943), 176-9 ve 'Ek 6: Bala'izah Fragment 52' olarak yeniden basıldı, M. Waldstein ve F. Wisse, eds. Yuhanna'nın Apokrifatı: Nag Hammadi Yazmalarının Özeti II,1; III,1; ve IV,1 ile BG 8502,2 (NHMS 33; Leiden/New York/Cologne: Brill, 1995), 195. Konunun tartışılması için bkz. H.-C. Puech, En quē te de la gnose, cilt. II, Sur l' Évangile selon Thomas: esquisse d' une interpré tation syst é matique (Paris: Gallimard, 1978), 99-105. 68 Mezmur Kitabı 161.17-29 ise GTh 19'a bir gönderme gibi görünüyor. 69 Perrin, Thomas ve Tatian, 44; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 15, 109. 70 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 109: 'Bu çocuk çıplak soyunduğunda bu dünyayı egemen ibislere terk ediyor; bu, bedenden feragat etmenin bir metaforu.' O halde, bunu onun "çıplak soyunmak" referansının bir "çeviri hatası" olduğu yönündeki ifadesiyle bağdaştırmak zordur (Thomas'ın Orijinal İncili, Çeviri, 15).

--- SAYFA 74 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 60'ı 'boşaltmak' için; Payne Smith, zırhın çıkarılmasıyla ilgili olarak yalnızca bir karşılaştırılabilir örnek veriyor. 71 Ek olarak, srq'nin bu 'kalkış' anlamı ethpe'el'de vardır, ancak muhtemelen pa ' el'de 'feragat' anlamına gelecektir. 72 Bu yalnızca bir işaret farklılığı değil, aynı zamanda -bir ünsüz, bir mem (bir katılımcı değilse, o zaman birden fazla ünsüz) arasında bir işaret farkı olacaktır: ayrıca, srq semkath ile başladığından, ethpe ' el katılımcıda ethpe'el ön biçimlendiricisinin s ve t'leri yer değiştirecek ve yanlış okumayı daha da azaltacaktır. Üçüncüsü, bir nesne olmaksızın "feragat"e yapılan bir atıf kulağa tuhaf gelebilir: Orijinal metinde bir zamir ekinin ("o") bulunması beklenir; bu ek, harfi harfine çeviri durumunda Kıpti dilinde de varlığını sürdürecektir. O halde, önerilen Süryanice orijinalde, onu kullanılamaz hale getiren çeşitli zorluklar var. 21.5 Söylemek Bu sözdeki bir başka olası Semitizm, Quecke tarafından Aramilik ve Süryanice bir kökene kanıt olarak alınan ilginç 'krallığının evi' (ܡܡܠܟܘܬܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ) ifadesidir. 73 Guillaumont, Quecke'nin görüşünü coşkuyla benimsemiş ve buradaki Süryani geçmişinin "çok muhtemel" olduğunu öne sürmüştür. 74 Ancak bu örnekte dört sorun var. Birincisi, Exegesis on the Soul'da 'onun doğasının yeniliği' ifadelerinde iyelik ekinin aynı şekilde ikiye katlandığı iki yer vardır (ܡܡܠܟܘܬܐ ܕܡܠܟܐ ...ܐܢܝܢ ܡܡܠܟܘܬܐ , 131.35-132.1) ve 'dul kalmasının utancı' (ܡܡܠܟܘܬܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ , 133.13-14). Ruh Üzerine Tefsir kesinlikle Yunanca orijinaline dayandığından, 75 anlatım dilinin kolaylıkla Semitizm olduğu belirlenemez. Böhlig, 71 J. Joosten, Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi, Aramice Araştırmalar 2 (2004), 126-30 (127); Payne Smith, Özet Süryanice Sözlüğü, 393a. Bkz. Perrin'in görüşüne göre bu, "soyunmak" için kullanılan standart kelimedir (Thomas ve Tatian, 44). 72 Bkz. Payne Smith, Eş Anlamlılar Sözlüğü, Suriye, 2747-9. 73 H. Quecke, "'Sein Haus seines Königsreichs": Zum Thomasevangelium 85,9f.', Museon 76 (1963), 47-53. Guillaumont, 'Les sémitismes dans l'Évangile selon Thomas', 195. 74 Guillaumont, 'Les sémitismes dans l'Évangile selon Thomas', 195: 'tr è s vraisemblable'. 75 W.C. Robinson, 'Ruh Üzerine Açıklayıcı İnceleme: Giriş', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII ile birlikte, 2*, Brit. Lib Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. II (NHS 21; Leiden/New York/Köln: Brill, 1989), 136-41 (Leiden: Brill, 1989), 136-41 (136). Homer'dan alıntılarla, Exeg. Ruh, bir Yunan kompozisyonuna kadar uzanan Nag Hammadi risalesinin en açık örneklerinden biridir. Ek olarak, buradaki tek tek ifadelerde (ܡܡܠܟܘܬܐ ܕܡܠܟܐ ...ܐܢܝܢ ܡܡܠܟܘܬܐ ve ܡܡܠܟܘܬܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ), dört isimden üçü Yunancadan alınan kelimelerdir ve bu ifadeler için Yunanca orijinalerin lehine de konuşabilir.

--- SAYFA 75 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 61 örneği, Bohairic lehçesinde de olsa, Atasözleri 2.1'den 'emirlerimin sözleri' (ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ). 76 İkincisi, Süryanice'deki 'krallığın evi' ifadesi (byth dmlkwth) baytah dmalkuteh ('evi, yani kendi topraklarının evi') olarak telaffuz edilir çünkü mlkwt dışıdır. 77 'Krallık' Süryanice ve Kıpti dilinde dışı olduğundan, birebir çevirinin '... onun [masc.] krallığının' değil, 'onun [dışı] krallığının evi' (ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ) olmasını beklerdik (... ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ). Bu durumda tercümandan sadece harfi harfine tercüme yapmasını değil Süryaniceyi yanlış okumasını da beklemeliyiz. Üçüncüsü, eğer (muhtemelen olduğu gibi) 'ev' ve 'krallık' farklılaştırılmazsa ve 'krallığının' epexegetic ise, bu durum Süryanice'ye mutlu bir şekilde geri dönmez: Nöldeke, önceden iyelik ekinin Süryanice'de yalnızca iyelik tamlaması ile birlikte ortaya çıktığını söyler. Kimlik ve nitelik tamlamaları durumlarında iyelik ekinin 'pek kabul edilemez' olduğunu belirtiyor. 78 Son olarak, bir Sami orijinal ile mevcut Kıpti arasında bir Yunanca aracı olduğu varsayımına dayanarak, yalnızca bir Yunanca çevirmenin bunu beceriksizce ó οἴκος αὐτοῦ τῆς βασιλείας αὐτοῦ gibi bir şekilde tercüme ettiğini değil, aynı zamanda Kıpti çevirmenin de bunu yaptığını varsaymamız gerekir. Görünüşte saçma olan bir cümleyi düşünmeden tekrarladı (aslında Kıpti dilinde bu o kadar da tuhaf değil). Bu eleştirilerden ilki olan Ruh Üzerine İnceleme ile paralelliği Quecke'nin hipotezine yeterince zarar vermektedir; ikinci, üçüncü ve dördüncü zorluk daha da artıyor. Genel olarak bakıldığında bu o kadar da "pek olası" değil. 25.1 demek Thomas'ta Süryanilik için belki de en yaygın öneri 25'tir: 'Kardeşini kendi ruhun gibi sev': Perrin'in belirttiği gibi, bu ifade Batı Aramice'de olduğundan çok daha fazla Süryaniliktir. 79 14 deme durumunda gördüğümüze benzer şekilde, 76 Bö hlig, 'Das Problem aram ä ischer Elemente', 446. 77 Bu gözlem için Dr J.F. Coakley'e minnettarım. Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 195, bu sorunu geçiştiriyor ve sadece ilk ismin 'lu masc' olduğunu söylüyor. -eh, onun yerine. -ah .' 78 T. Nöldeke, Özet Süryanice Dilbilgisi (Londra: Williams ve Norgate, 1904), 205C. 79 Perrin, 'Aramaic Origins of the Gospel of Thomas', 58, Süryanice için, DeConick'e karşı, Original Gospel of Thomas in Translation, 124, Aramice için; benzer şekilde Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197 burada Süryanice bir fon görüyor. Çeşitli Targumları Lev ile karşılaştırın. 19.18 , burada npš ' ile rel exive kullanılmaz. Olarak not edildi

--- SAYFA 76 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 62, Sami Vorlage'da 'ruhunuzun' göreceli bir anlamda işlev gördüğünü varsayıyordu (ve mantıksız bir şekilde değil), tıpkı 'ruhunuz gibi' ('yk npšk) Eski Süryanice ve Peşitta İncillerindeki emirlerin tüm örneklerinde görüldüğü gibi. 80 Öte yandan, ikinci yüzyıldaki ikinci aşk emrinin Yunanca'da canlı ve sağlıklı olan ilginç bir varyasyonu vardır: ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὑπὲρ τὴν ψυχὴν σου (Barn . 19.5 ; cf. 1.4 ; Did . 2.7 : ... οὗς δὲ ἀγαπήσεις ὑπὲρ τὴν ψυχὴν σου). 81 Bildiğim kadarıyla, Barnabas Mektubu veya Didache'nin orijinal Semitik versiyonları hakkında herhangi bir argüman yoktur, 82 ve bu noktada bu iki çalışma muhtemelen Doctrina Apostolorum'un erken bir formuna bağlı olduğundan, böyle bir Yunanca formülasyonun pekala birinci yüzyıla kadar dayanması mümkündür. Muhtemelen Yunan kompozisyonları olduğu düşünülen On İki Patrik'in Ahitleri'nde (bu tartışmalı olsa da) iki benzer örnek vardır: Joseph ἡγάπησεν ἡμᾶς ὡς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (T. Sim . 4.6) ve 'iyi adam' τοὺς δὲ δικαίους ἀγαπᾷ ὡς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (T. Benj . 4.3). (İlginçtir ki, bir el yazmasında T. Benj'de ὡς yerine ὑπὲρ vardır. 4.3.) Yunanca bir formülasyon olarak ne kadar erken olduğu göz önüne alındığında, Thomas'ın buradaki söylediklerinin Yunanca orijinaline dönmemesi için hiçbir neden yok gibi görünüyor. Bu deyişin Barnabas Mektubu'na yakın bir Yunanca bağlamda geliştirilmiş olması ihtimali, belki de GTh 25'in ikinci yarısının ("Onu gözbebeğiniz gibi koruyun") Barnabas Mektubu 19.9'a son derece yakın bir paralelliğe sahip olması gerçeğiyle güçlenmiştir: ἀγαπήσεις ὡς κόρην τοῦ Bu, sizin için çok önemli bir şey. Thomas'ta bitişik olan özdeyişlerin (GTH 25.1 ve 25.2), zaten G. Garitte'de bulunan Aramicilikle bu kadar yakın paralellik göstermesi dikkat çekicidir, 'Le Premier Volume de l'édition photographique des manuscrits gnostiques coptes et l'Évangile de Thomas', Musé on 70 (1957), 59–73 (65–6). 80 Perrin, 'Thomas İncili'nin Aramice Kökenleri', 58 n. 32; metinler için bkz. G.A. Kiraz, Süryanice İncillerin Karşılaştırmalı Baskısı: Sinaiticus, Curetonianus, Peshitta ve Harklean Versiyonlarının Hizalanması (Leiden: Brill, 1996). 81 Ayrıca Rordorf-Tuillier tarafından yeniden oluşturulan Doctrina Apostolorum metnine de bakınız, H. van de Sandt ve D. Flusser'de yeniden basılmıştır, The Didache: It's Jewish Sources and its Place in Early Judaism and Christian (CRINT; Minneapolis: Fortress, 1995), 114–16. Didache'deki formülasyon için bkz. G. Quispel, 'Love your Brother', Quispel, Gnostic Studies, cilt. II (Leiden: Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut te İstanbul, 1975), 169–79 (172–8). Quispel, Didache ve Thomas'ın birleşiminin, bu deyişin Batı Suriye'de çok erken dönemde 'ruhun gibi' biçiminde dolaştığını gösterdiği sonucuna varıyor. Ancak bu deyişin eskiliği veya menşei meselesinin bizi burada oyalamasına gerek yok çünkü biz sadece diliyle ilgileniyoruz. 82 A. Milavec, The Didache: Text, Translation, Analysis, and Commentary (Collegeville, MN: Liturgical Press, 2004), xii, dilin birinci yüzyıl koinesine özgü olduğu yönünde yorum yapıyor, ancak bu muhtemelen tam olarak doğru değil: NB the mountain of "Hebraisms", J.R. Harris, The Teaching of the Apostles (faksimile metinle birlikte) kitabında bir araya getirilmiştir. (Londra: C.J. Clay and Sons, 1887), 78–90.

--- SAYFA 77 ---

Thomas 63 Barnabas'ta Önerilen Semitizm (Bölüm Barn. 19.5 ve 19.9), aşağıda Bölüm 12'de geliştirilecek olan bir noktadır. 83 Söylemek 27.1 Bazı akademisyenler 'dünyaya hızlı gitmek' (νηστεύειν τὸν κόσμον) ifadesinin güçlü bir şekilde Süryanice orijinali akla getirdiği yorumunu yapmıştır. 84 Yunanca'da νηστεύειν fiilinin doğrudan nesne alması bir tekilliktir; 85 Oruç 'dan' normalde ἀπό ile veya ἀπό olmadan genitifi alır. 86 Buradaki Yunancanın Süryanice s[' m l'm ' ("dünyaya hızlı gitmek") kelimesinin ahşap bir tercümesi olduğu ileri sürülmektedir. Bu teori, s[ml'm' ifadesinin Aphrahat'ta olduğu gibi Liber Graduum'da da üç kez geçmesiyle güçlendirilmiştir. 87 İddiaya göre ilave destek, Kıpti dilindeki 'dünyaya oruç tutmak' (ⲛⲉⲧⲉⲩⲉⲛ ⲛⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲁ) referansından geliyor: bu nedenle Fitzmyer ve Baker, hem Süryanice s[' m l – hem de Kıpti olduğu sonucuna varıyor. ⲛⲉⲧⲉⲩⲉⲛ ⲛⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲁ - dolaylı nesne olarak 'dünya' ile 'hızlı olmak', yani 'hızlı olmak' anlamına gelir. 88 Dolayısıyla hem Yunanca hem de Kıpti, Suriye ortamına ve muhtemelen Süryanice deyimlere de dayanmaktadır. Ancak ilk zorluk, Kıpti dilindeki ⲛⲉⲧⲉⲩⲉⲛ ⲛⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲁ kelimesinin anlamına ilişkin bir kafa karışıklığı oldu. Fitzmyer ve Baker'ın tahmin ettiği gibi, "davet" "to"nun bir örneği olmak şöyle dursun, burada ⲛⲉⲧⲉⲩⲉⲛ ayrılığa sahibiz. 89 Bu nedenle, "Kıpti müjdesini datifi sağlamaya neyin teşvik ettiğini hâlâ merak etmeye bırakıldık" durumu söz konusu değil. 90 Kıpti 83 yapar İlginç bir şekilde Matt versiyonunda ⲱⲥ ve ⲱⲡⲉⲣ arasındaki varyasyonla da karşılaşılmaktadır. Yılanlar 'gibi' (ⲱⲥ, yani Matta) bilge olmayı değil, onlardan 'daha fazla/ötesinde' (ⲱⲡⲉⲣ) bilge olmayı tavsiye eden "Yahudi İncili" 10.16. Bkz. A.F.J. Klijn, Yahudi-Hristiyan İncil Geleneği (VigChrSupps 17; Leiden/New York/Köln: Brill, 1992), 109–10 (#28). 84 A. Guillaumont, 'NHSTEYEIN TON KOΣMON (P. Oxy. 1, verso, l. 5–6)', BIFAO 61 (1962), 15–23 (21); A. Baker, "'Dünyaya Oruç Tutmak'", JBL 84 (1965), 291–4; Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 203; Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Parçaları', 145–6. 85 Bunun istisnası aynı kökenli suçlayıcıdır (νηστεῖαν νηστεύειν), 1 Kg'da olduğu gibi. 20.9; Zech. 7.5 . Yunanca'da oruçla ilgili zaman ifadeleri de yaygındır. 86 LSJ 1175a, Empedocles'ten bir örnek veriyor; Lampe PGL, 912b–913a, Clement, Strom'a dikkat çekiyor. 3.15; 7.12 ve ayrıca GTh 27'den bahsediyor. Garip bir şekilde Baker ('Fasting to the World', 291, 294), Clement'in genel halinin tuhaf olduğunu düşünüyor. 87 Liber Graduum, Memra 15.16 (sütun 373) bis; Memra 29.7 (sütun 828); Aphrahat, Dem. 14. 88 J.A. Fitzmyer, 'İsa'nın Oxyrhynchus Logosu ve Thomas'a göre Kıpti İncili', TS 20 (1959), 505–60 (533); Baker, 'Dünyaya Oruç Tutmak', 292; Baker, 'Thomas'ın İncili ve Süryani Liber Graduum', NTS 12 (1965), 49–55 (50). 89 Yani, haklı olarak, Guillaumont, 'NHSTEYEIN TON KOΣMON', 17. 90 Baker, 'Oruç Dünyaya', 292. Vurgu benim.

--- SAYFA 78 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 64 çok doğru bir anlam taşır ve 'dünyaya hızlı' değil, 'dünyadan hızlı' anlamına gelir. GTh 27'ye s[' m l' m ' ile Süryanice Vorlage getirilmesi fikrindeki belki de en önemli sorun, bu Süryanice ifadenin $\eta\sigma\tau\epsilon\acute{\upsilon}\epsilon\iota\nu\ \tau\acute{o}\nu\ \kappa\acute{o}\sigma\mu\omicron\nu$ veya İngilizce 'hızlı dünyaya' ifadesinden daha az tuhaf olmamasıdır (her ne kadar Thomas araştırmacıları ilginç İngilizce ifadelerle alışmış olsa da). ifade). Payne Smith'in Thesaurus'unun fazlasıyla kanıtladığı gibi, 'hızlı bir şekilde' ifadesini kullanmanın standart yolu s[wm l - değil, s[' m mn'dir. Liber Graduum (dördüncü yüzyılın ortası - sonu ya da beşinci yüzyılın başı 91) söz konusu olduğunda, buradaki ifadenin Thomas'tan alınmış olması oldukça muhtemeldir: Liber Graduum'un yalnızca apokrif edebiyat ve genel olarak "agrapha" ile değil, aynı zamanda Thomas'ın Elçileri 92 ve muhtemelen Thomas'ın İncili ile de çeşitli bağlantıları vardır. 93 Aynı şey, daha az ölçüde de olsa Aphrahat için de geçerlidir: Thomas hakkında dolaylı olarak bir şeyler biliyor olabilir. 94 Kowalski, Liber Graduum'da (farklı bir yoldan da olsa) 'insolita espressione' arayışının 'Oxyrhynchus'un papirilerinden bir tanesinin Logia Iesu kapsamına bağlı olduğu' sonucuna varmıştır. 95 LG açısından bakıldığında bu muhtemel; Aphrahat'taki örnek, GTh 27.1'in arkasında bir Semitizm olasılığını açık bırakıyor; ancak Aphrahat'ın Gösterileri LG'den öncesine ait olmasına rağmen, ilkinin Thomas'tan yaklaşık iki yüzyıl sonra olduğu da unutulmamalıdır. Yunancaya dönecek olursak, burada açıkça bir zorluk var: Muhtemelen kabul edilebilir bir Yunancamız yok. Çeşitli alternatif açıklamalar yapılmıştır. Bazıları tuhaflığına rağmen bu ifadeyi korudu. Bazıları yazım hatasını tercih etti. 96 P. Oxy'deki bazı noktalarda standart olmayan yazım ve hatalar, yazım hatası teorisini desteklemektedir. 1. 97 It 91 R.A. Mutfak ve M.F.G. Parmentier, The Book of Steps: The Süryani Liber Graduum (Kalamazoo, MI: Sistercian, 2004), viii, dördüncü yüzyılın ortası-sonuna tarih verir. I. Hausherr, 'Quanam aetate prodierit Liber Graduum', *Orientalia Christiana Periodica* I (1935), 495-502, dördüncü yüzyılın sonu veya beşinci yüzyılın başına tarih verir. 92 M. Kmosko, Liber Graduum: *Patrologia Suriyeca*, cilt. I, pt 3 (Paris: Firmin-Didot, 1926), clxvii. 93 Bakınız Baker, 'The Gospel of Thomas and the Süryanice Liber Graduum'. 94 Poirier'nin Thomas'ın tek başına ayakta durmaya ilişkin göndermeleri arasında gözlemlediği çarpıcı benzerlik için bkz. P.-H. Poirier, 'L'Évangile selon Thomas (log. 16 ve 23) et Aphraate (Dé m. XVIII, 10-11)', [editör yok] *Mélanges Antoine Guillaumont: contributions à l'étude des christianismes orientaux* (Cenevre: Patrick Cramer, 1988), 15-18. 95 A. Kowalski, *Perfezione e giustizia de Adamo nel Liber Graduum* (*Orientalia Christiana Analecta*; Roma: Pontificum Institutum Orientale, 1989), 134 n. 33. 96 I.e. Clement gibi yazarın da τοῦ κόσμου yazması gerekirdi. So C. Taylor, *The Oxyrhynchus Logia and the Apocryphal Gospels* (Oxford: Clarendon, 1899), 11. 97 Yazarın bir noktada düzelttiği (recto l. 1) yaygın ε / αı ve εı / ι (verso ll. 6, 7, 13; recto l. 14) kafa karışıklıklarına ek olarak), ω için οı vardır (rekto l. 15); rekto l'de. 17'de katip $\upsilon\eta\eta\lambda\omicron\upsilon\varsigma$ yazdı ve kısmen yanlış son işareti silmeye çalıştı. Orada ayrıca muhtemelen recto l'de eksik bir akraba zamiri (ὁ) var. 20.

--- SAYFA 79 ---

Thomas 65'te Önerilen Semitizmde de τὸν κόσμον'un saygı suçlayıcısı olması ihtimalini sürdürüyor. 98 Ancak bu noktada Thomas'a Süryanice bir Vorlage önermek, sorunları bazılarının öne sürdüğü kadar kolay ortadan kaldırmıyor. Söyleme 27.2 Bu söz üzerine ikinci olarak σαββατίζειν τὸ σάββατον ifadesi Semitizm olarak ileri sürülmektedir. 99 Septuagintalizm'e (σαββατίζειν τὰ σάββατα) çok yakın olduğundan (LXX Lev. 23.32; krş. Lev. 23.35; 2 Tarihler 36.21), ancak Sami bir orijinal için önemli bir kanıt olarak kabul edilemez. Alternatif olarak Nagel, Kıpti versiyonundaki ⲡⲓⲛⲁⲓ ... ⲡⲓⲛⲁⲓⲛⲓⲛⲓ ifadesinin kullanımında, ⲡⲓⲛⲁⲓ'nun 'kutlama' anlamına gelebilecek Aramice 'bd'ye geri dönebileceğini belirtiyor. 100 Bu bir yandan gereksizdir, çünkü ⲡⲓⲛⲁⲓ ... ⲡⲓⲛⲁⲓⲛⲓⲛⲓ mevcut Yunancadaki σαββατίζειν'nin bir çevirisi olarak tamamen anlaşılabilir; Matta 26.18'deki Kıpti ifadesi ⲡ-ⲡⲓⲛⲁⲓ ile karşılaştırılabilir. Diğer bir zorluk ise -Nagel'in dediği gibi- Yunan aracısı olmadan Aramice'den Kıpti'ye doğrudan çeviriye dayanmasıdır. 101 Ek olarak Nagel, düşüncelerden (1) Şabat'a yapılan ikinci göndermenin gereksiz olduğu ve (2) 'Şabat'ın her seferinde farklı şekilde yazıldığı (ⲡⲓⲛⲁⲓⲛⲓⲛⲓ / ⲡⲓⲛⲁⲓⲛⲓⲛⲓ), kelimelerin aslında Şabat'ta farklı köklere gidebileceği sonucunu çıkarmaya devam ediyor. orijinal. Ancak aslında Şabat'a yapılan çifte atıf bir fazlalık değildir, çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi σαββατίζειν τὰ σάββατα ifadesi Septuagintal'dır. Ek olarak, Nagel'in ikinci ⲡⲓⲛⲁⲓⲛⲓⲛⲓ açıklaması sorunludur: Bunu Aramice šbt'ye ('övgü') geri götürüyor, ancak bu yalnızca Manden Aramice'sinde, tarihlerinin çok eski olduğunu belirlemek zor olan üç eserde açıkça kanıtlanıyor. 102 Ek olarak, Nagel'in hipotezine göre, Yunanca ve Kıpti çevirmenler birbirinden bağımsız olarak 98 So Fitzmyer, 'The Oxyrhynchus Logoi of Jesus', 533. 99 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 131. 100 Nagel, 'Erwägungen zum Thomas-Evangelium', 382. 101 Nagel, 'Erwägungen zum Thomas-Evangelium', 382: 'Freilich würde es dann zur Annahme zwingen, dass die koptische Übersetzung aus dem aramäischen Original unmittelbar erfolgt sei, ohne griechische Zwischenübersetzung.' 102 Bkz. E.S. Drower ve R. Macuch, A Mandaic Dictionary (Oxford: Clarendon, 1963), 439a. Referanslar DC (= Drower Koleksiyonu) 48, on altıncı yüzyıldan kalma bir el yazması (A.H. 972) ve Alf Trisar Şualia II no. 146 ve II no. 345. MSS'nin tarihleri için bkz. E.S. Drower, The Thousand and Twelve Questions/Alf Trisar Şualia (Berlin: Akademie, 1960), 3 (on dokuzuncu yüzyıldan bir el yazması, 1684'ten [= A.H. 1088] bir el yazması, daha eski bir el yazması, ancak kendisi spesifik değildir). Daha fazla bilgi için bkz. Buckley, The Mandaean: Ancient Texts and Modern People (Oxford University Press, 2002), AT Ş'nin (çok belirsiz) tarihinin tartışılması için.

--- SAYFA 80 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 66 Aramice, tesadüfen tamamen aynı sonucu veriyor. Özetle, Nagel'in iki önerisi ustaca ama fazlasıyla spekülatif. 28.3 derken Perrin burada, İsa'nın Yunanca'da 'ruhum endişeli/endişeli (πνεῦμα)' ve Kıpti dilinde 'ruhum acı çekiyor (ⲡⲓⲛⲁⲓ)' söylemesi arasında bir tutarsızlık olduğunu söylüyor: ikincisi ilkinden daha yoğun. 103 Perrin'e göre bunun en iyi açıklaması, her ikisinin de Aramice/Süryanice 'n' tercümesinden farklı satırları yansıtmasıdır. İncil dilindeki fiil 'ilgilenmek' anlamına gelebilirken, aph'el dilinde daha yoğun bir anlam taşıyabilir. Bununla birlikte, bir zil ile bir aph'el arasındaki bir karışıklık basitçe geçirilemez, çünkü kelime her durumda farklı şekilde yazılır: eğer biri Thomas'taki şimdiki zamanların arkasında bir katılımcı varsayılırsa, aph'el öneki x m-yi gerektirir. Ayrıca tamamen Yunanca ve Kıpti dillerine dayanan bir açıklama bulmak da zor değil. Crum'un ⲡⲓⲛⲁⲓ için verdiği ilk eşdeğer πνεῦμα'dır; bu, πνεῦμα'nun ⲡⲓⲛⲁⲓ ile çevrilmesinden daha karmaşık bir açıklama aramadan önce bize bir duraklama vermesi gereken bir gerçektir. 104 Bu şaşırtıcı değil, çünkü πνεῦμα sadece 'endişeli' veya 'endişeli' olmak zorunda değildir, aynı zamanda kolayca 'acı çekmek' anlamına da gelebilir. 30.1'i Söylemek Guillaumont'un 1958'deki öncü makalesi, 30'u söylemenin bazı tuhafliklerini ortadan kaldırmayı amaçlıyordu. Kıpti dilindeki "üç tanrının olduğu yerde, onlar tanrıdır" ifadesi yeterince zordur ve bu zorluklar, kısa ve öz Yunanca versiyonunda daha da büyümektedir. Guillaumont'a göre 'üç tanrının' anlamı Mişna Abot 3.6: 105'te Mezmur 82'nin Rabbinik tefsiri ile açıklanmaktadır. R. Halafta b. Kefar Hanania'lı Dosa şunları söyledi: Eğer on kişi bir arada oturur ve Kanunla meşgul olursa, İlahi Mevcudiyet onların arasında kalır, çünkü şöyle yazılmıştır: Tanrı, Tanrı'nın cemaatinde durur (Mezmur 82.1). Ve 103 Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Fragments', 146. 104 Crum 407b'den bile [bunu nereden öğreniyoruz? Crum'un örneklerine Rev. 16.11 eklenebilir. 105 Guillaumont, 'Sémitismes dans les logia de Jésus', 114-16; 'Les sémitismes dans l'Évangile selon Thomas', 194-5'te tekrarlandı; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 136-7 ve aşağıda belirtilen ek makale; bkz. Perrin, 'NHC II,2 ve Oxyrhynchus Parçaları', 146-8.

--- SAYFA 81 ---

Thomas 67'de Önerilen Semitizm ve? Çünkü yazılmıştır: Ve kendi grubunu yeryüzünde kurmuştur (Am. 9.6). Peki üçü nereden? Yazıldığı için tanrılar/yargıçlar arasında hükmeder (Mezm. 82.1). (tr. Danby) Bu nedenle, Thomas'taki ima, Tanrı'nın huzurunda hükmü bildirmek için üç yargıcın gerekli ve yeterli olduğu şeklindeki Rabbinik fikrin temelini oluşturan Mezmur 82'nin Yahudi yorumudur. Benzer şekilde GTh 30, bu üç yargıç yetersayısına atıfta bulunur: Guillaumont'un şu deyişi tercüme ettiği gibi, 'üç tanrının/yargıcın ('lhym) olduğu yerde, onlar yargıçtır'. 106 Bununla birlikte Guillaumont'un kendisi de böyle bir yorumun zorunlu olarak bir Sami Vorlage'ından ziyade bir Sami ortamının işlevi olduğunu belirtmektedir. 107 Dilbilimsel etki için argümanı genişletmenin bir zorluğu, İbranice bir köken gerektirmesidir: Aramice `lh ( `), İbranice `lhym kadar kolay bir şekilde 'yargıçları' ifade edemez. 108 Dahası, Mosser'in Mezmur 82'nin erken dönem kabulüne ilişkin çalışması, Mezmur'un patristik okumalarının çoğunun İkinci Tapınak Yahudi yorumlarıyla ortak unsurlara sahip olduğunu ve dolayısıyla bunun bir Sami ortamı meselesi bile olmadığını, yalnızca ortak bir yorum geleneği meselesi olabileceğini göstermektedir. 109 33.2 Deyişinde DeConick, bir lambayı 'bodruma' (εἰς κρύπτην, Luka 11.33) veya 'gizli bir yere' (ἡ ἰσὺς τοῦ θεοῦ, GTh 33) koymanın farklı tercümeler olduğu yorumunu yapar. str(`) ("gizli yer" veya "bodrum") referansı ile Aramice Vorlage'a geri dönün. 110 Ancak Perrin, κρύπτη'nin kolaylıkla 'gizli 106 M.S. DeConick', 'Thomas İncili'nin Eleştirel Okumasında Düzeltmeler' anlamına gelebileceğine itiraz eder, VigChr 60 (2006) 201–8 (203) Guillaumont'un kendi görüşüne katıldığı yönündeki yanıtları, yani. Orijinalin anlamı 'üç kişinin (insanın) olduğu yerde Elohim oradadır' şeklindeydi. Dolayısıyla bu okumada çoğul Elohim, tanrıların çoğulluğu anlamına gelecek şekilde yanlış çevrilmiştir, dolayısıyla θεοί. 107 Bu sözle ilgili tartışmasının sonunda, 'semble se r é soudre par le recours non seulement à un contexte, mais à un substrat s é mitique' ('S é mitismes dans les logia de J é sus', 116) 80 ifadesini tartışmaya devam edeceğini belirtiyor. 108 Ne Jastrow ne de Payne Smith, 'lh' veya 'lh' için sözlük tanımı olarak 'yargıç' ifadesini vermez. 109 C. Mosser, 'Mezmur 82'nin En Eski Patristik Yorumları, Yahudi Öncülleri ve Hristiyan Tanrının Kökeni', JTS 56 (2005), 30–74, örn. 71: 'Haham yorumlarına ilişkin bu kısa tartışmadan bile, mezmurun patristik okumalarıyla çok sayıda benzerlik açıkça görülmektedir... Mezmurun patristik ve rabbinik yorumlarında yorumsal temasın izleri bulunsa da, ana ortak özelliklerin, İkinci Tapınak döneminde geçerli olan yorumlayıcı bir gelenekten miras alındığı neredeyse kesindir.' 110 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 14, 145.

--- SAYFA 82 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 68 yer', Yunanca ve Kıpti arasındaki üçüncü bir varlıktan açıklama gerektiren herhangi bir farkı ortadan kaldırıyor. 111 κρύπτη kelimesinin nadirliği 112 ve Vulgata'nın εἰς κρύπτην kelimesini in abscondito ile tercüme etmesi Perrin'in Yunanca hakkındaki görüşünü destekler niteliktedir. In abscondito, Kıpti dilinde olduğu gibi 'gizli bir yerde' anlamına gelir. Tüm girişimin kesinliği, Luka 11.33'ün çeşitli yerlerindeki metin açısından kritik problemler tarafından da zayıflatılmaktadır; en azından P45 ve diğer bazı el yazmalarında burada tartışılan yerde εἰς κρύπτ ο v vardır. 113 33.3 derken Guillaumont burada Luka'nın 'kim girerse' için lambanın aydınlatılmasına ilişkin göndermesinin Thomas'ta 'kim girerse ve çıkarsa' anlamında olduğunu, yani daha tam bir Semitik biçimde merismus'u ifade ettiğini belirtiyor. 114 Ancak bu yalnızca İncil'de yaygın olarak kullanılan bir ifadedir ve özellikle bir Sami Vorlage'ına işaret etmez. 115 Gerçekten de, Bölüm 8'de tartışılacağı gibi, Thomas'ın burada bir Lukan redaksiyon ögesini dahil etmesi (Luka 8.16'daki οἱ εἰσπορευόμενοι Markos 4.21 veya Matta 5.15'teki paralel değildir) ve bunu bir 've dışarı çıkanlar' dengelemesiyle tamamlaması oldukça muhtemeldir. 35.1 İsa'nın güçlü adamın bağlanmasıyla ilgili sözlerinde Thomas, güçlü adamın söz konusu evi 'zorla ele geçirmekle' (ⲭⲓ ... ⲭⲓⲓⲛ) tehdit ederken, Markos ve Matta'nın 'yağmalama' ([ⲓⲛⲓⲁⲛⲓⲛⲓⲁⲛ]) yaptığından söz eder. Bunların her ikisi de Quispel'e göre Aramice'den yapılan bağımsız çevirilere dayanmaktadır. 116 Ancak burada iki şüpheli unsur var. İlk olarak, her iki durumda da ifadenin tercümesi açıkça harfi harfine yapılmamıştır: Thomas 've onu al [sc . evi zorla ele geçirirken Sinoptikler "ve mülkünü ele geçirdiler" (Mark 111 Perrin, 'Aramaic Origins of the Gospel of Thomas', 53. 112 LSJ 1000a yalnızca bir örnekten daha bahseder. 113 GTH 33.1'de, Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 195, 'kulağında, diğer kulağında' ifadesinin bir Semitizm, yani dağıtıcı bir tekrar olabileceğinden bahseder: Bununla birlikte, sportif bir şekilde bunun da iyi bir Kıpti dili olduğunu belirtir ve ilk etapta (diğer birçok editörün yaptığı gibi) ⲓⲛⲓⲁⲛⲓⲛⲓⲁⲛ'nin düzeltilmesini talep eder. ⲓⲛⲓⲁⲛⲓⲛⲓⲁⲛ .114 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 200; Kgs 19.27; Ps. 121.8; ayrıca bkz. 4Q405 23.i.8-9 .

--- SAYFA 83 ---

Thomas 69 3.27'de Önerilen Semitizm; Mat. 12.29; bkz. Luka 11.22). Çevirinin birebir olmadığı açık olduğundan, fiiller arasındaki farkın Sami orijinalinden birebir fakat farklı iki tercümeyle atfedilebileceği açık değildir. Bu durum iki kat daha fazladır, çünkü fiillerin nesneleri her birinde farklıdır ve bu da -yukarıda 8'in söylendiği durumda gördüğümüz gibi- fiil seçimini belirlemese bile etkileyecektir. Ancak buna ek olarak, her durumdaki iki eylem (ⲃⲓ) ἀρπάσαι ve ⲭⲓ ... ⲭⲓⲓⲛ , gerçekten çok farklı mı? 117 Guillaumont ve DeConick, Thomas'ın İsa'nın versiyonunda kaygıya karşı söylediği "sabahtan akşama ve akşamdan sabaha" ifadesinin "sürekli" anlamına gelen bir Sami deyim olduğu yorumunu yaparak Mısır'dan Çıkış 18.13 (ἀπὸ πρωῒ θεν ἕως) yorumunu yapar. ἐσπέρας) ve 27.21 (ἀφ' ἐσπέρας ἕως πρωῒ). Ancak ilk durumda paralellik tam değildir: Exodus'ta iki ifade vardır; biri 'tüm gün', diğeri ise 'tüm gece' anlamına gelir. Bunlar deyimsele değildir: yüzeyde söylediklerini kastedebilirler - aslında ἀφ' ἐσπέρας ἕως πρωῒ , Çıkış 27'de çok kesin bir şekilde kastedilmiştir. İkincisi, bunlar Semitizm kadar Septuagintalizm'dir ve bu nedenle orijinal bir Semitik kompozisyonun kanıtı olarak görülemez: Elçilerin İşleri'nde, örneğin, Pavlus ἀπὸ πρωῒ ἕως ἐσπέρας'ı vaaz eder (Elçilerin İşleri 28.23); Philo, Exodus 27.21'deki ifadeyi küçük bir farkla dahil ediyor (... ἕως πρωῒ ας ; Spec. Leg . 1.296). 1 Clement - açıkça Yunanca bir kompozisyon - Çıkış 18'deki ἀπὸ πρωῒ θεν ἕως ἐσπέρας ifadesini oldukça farklı bir bağlamda kullanır (1 Clem . 39.5). Üçüncüsü, bu tür bir ifadenin İncil'den etkilenmeyen Yunanca'da mükemmel bir şekilde hayal edilmesi mümkündür. Örneğin Diodorus Siculus (Hist . 10.5.1), Pisagorluları, sabahtan başlayıp akşamla biten bir önceki gün yaptıkları her şeyi hatırlayarak hafızalarını günlük olarak eğiten kişiler olarak tanımlar (τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς πρωῒ ας , τὴν δὲ τελευτὴν ἕως ἐσπέρας ποιοῦμενοι). GTh 33.3 örneğinde olduğu gibi, İncil'deki bir şeye benzer bir ifade içerdiği için belirli bir deyişin Sami kökenli olduğu sonucuna varamayız. 117 ⲭⲓ ... ⲭⲓⲓⲛ daha çok ἀρπάζειν'un değil, βιάζεσθαι'nin bir çevirisidir. Matt'te. Ancak 11.12'de, βιάζεσθαι ve ἀρπάζειν fiilleri, ünlü "şiddetli adamların" cennetin krallığına yaptıklarını tanımlamak için kullanılıyor. Moore'un iki fiil üzerine yaptığı çalışma, bunların çok benzer anlamlara sahip olduğunu ve Josephus'ta her birinin genellikle diğerini güçlendirmek için kullanıldığını gösteriyor. Bkz. G.E. Moore, 'BIAZΩ, APFAZΩ and Cognates in Josephus', NTS 21 (1975), 519-43.

--- SAYFA 84 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 70 39.1 GTh 39'da geçen sözler, hem krallığa girmeyi reddeden hem de başkalarının krallığa girmesini engelleyenler için bir vay içerir (çapraz başvuru Matta 23.13; Luka 11.52). Bununla birlikte görünüşe göre bir tutarsızlık, Luka'nın suçlamasının bilginin anahtarını 'aldıkları' (ἀλρειν) olduğu ve Thomas'ın suçlamasının ise onu yalnızca 'aldıkları'/'aldıkları' (x) olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Bu iki fiilin çeşitli bilim adamları tarafından Batı Aramice (Guillaumont: qbl; Quispel: šql) orijinalinden farklı şekilde ortaya çıktığı veya özellikle Süryanice nsb (Perrin) ile bağlantılı olduğu değerlendirilmiştir. 118 Bununla birlikte, Luka'nın Yunancası ile Thomas'ın Kıpti dili arasındaki farkın, varsayımsal bir tertium'a başvurmayı garanti etmek için yeterli olup olmadığı sorgulanmalıdır. Elbette, Yunanca ἀλρεω genellikle Kıpti q ile çevrilirken, x daha çok λαμβάνω anlamına gelir. Ancak q ve x fiilleri sıklıkla birbirlerinin varyantları olarak görünür. 119 İki Kıpti fiilin örtüşen anlamsal alanlara sahip olduğu göz önüne alındığında, bu hiç de şaşırtıcı değil. Dahası, burada Luka ve Thomas'ta bilgi anahtarının 'alınması'na yapılan iki atıf anlam açısından açıkça aynıdır ve mevcut haliyle kabul edilebilirdir. 40.1 'Baba'nın () dışına bir asma dikildi, ancak kurulmadı. Kökünden sökülecek ve yok olacak.' Bu, birçok yönden İsa'nın 'cennetteki Babam' (ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος) tarafından dikilmeyen her bitkinin kökünden söküleceğinden bahsettiği Mattean deyişine yakındır. Quispel bunu Aramice bir orijinalin kanıtı olarak öne sürdü: Aramice 'b ' 'baba' veya 'babam' anlamına gelebildiğinden, bu Aramice muhtemelen Thomas'ın 'Baba' ve Matta'nın 'Babam' sözcüklerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 120 Bu, daha önce de söylediğimiz gibi, bunun en iyi Batı Aramicesine mi yoksa Süryanice Vorlage'a mı atfedilebileceğini tartışan DeConick ve Perrin tarafından ele alınmıştır. 121 Ancak burada da bu süreç yalnızca birebir çeviri varsayıldığında işe yarar. Bu sözün en eski biçiminden Matta ve Thomas'a dahil edilmesine kadar olan süreçte her ne olmuştusa, 118 Quispel, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', 202; Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 199; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 157, Guillaumont'un ya da Quispel'in önerilerine izin veriyor gibi görünüyor; Perrin, 'Thomas İncili'nin Aramice Kökenleri', 56-7. 119 Örnekler için bkz. Crum 620a-b, 748a. 120 Quispel, 'L'Évangile selon Thomas et les Clé mentines', 188-9. 121 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 161, Aramice; Perrin, 'Aramice Origins of the Gospel of Thomas', 53-4 her ikisini de bir olasılık olarak verir. Ayrıca bkz. M. Wilcox, 'Semitisms in the New Testament', ANRW 2.25.2 (1984), 978-1029 (996-8), (Mishnaic) İbranice kanıtlar hakkında da.

--- SAYFA 85 ---

Ancak Thomas 71'de Önerilen Semitizmler'e göre sürecin sadece birebir fakat farklı iki çeviriden ibaret olduğu söylenemez. (Bu, 2. Bölüm'de bahsedilen Wellhausen hipotezine atıfta bulunularak vurgulanan noktayı tekrarlamaktadır.) Matthew ve Thomas'taki sözler biçim olarak çok farklıdır. Dahası, Matta'nın 'semavi Baba'dan söz etmesi gerçekten de 'semavi' sıfatıyla bağlantılı olarak bir iyelik zamirini gerektirir. İlk Hristiyan yazılarında 'semavi Baba'ya çok sayıda atıf vardır (Matta'da 20x; Markos'ta 1x; Didache'de 1x), ancak bunların hepsinde bir iyelik zamiri vardır ("senin/benim/cennetteki Babamız"). Bunun tersine, İncillerde (Thomas'ta olduğu gibi) 'Baba'ya yapılan atıflar asla ilahi bir sıfatla değiştirilmez. Dolayısıyla bu diğer faktör, Matthew'un dahil etmesini ve Thomas'ın iyelik zamirini hariç tutmasını etkiler. 42 Quispel diyerek Baarda ve diğerleri, Thomas'ın en kısa ama belki de en esrarengiz deyişinin Sami orijinalini önerdiler: 'Yoldan geçen olun! (ωϣωϣ ϣωϣω ϣωϣωϣω)'. Quispel, 'geçip gideni' İbranice 'ober'e, yani gezici bir öğretmene geri götürmeye götürür. 122 Ancak Baarda haklı olarak 'ober'in bu teknik anlama sahip olup olmadığını sorguluyor ve bunun yerine 'İbrani olun ('bryyn)' gibi olası bir anlamı merak ediyor; ancak bunu yalnızca bir spekülasyon olarak öne sürüyor. 123 Eğer 'geçmek' anlamı korunursa, bu deyişin Sami kökenli olması hiçbir şekilde imkansız değildir; bu deyişi herhangi bir dile geri çevirebiliriz. Ancak sorun şu ki, bu tür geriye dönüşler ayetteki sorunların hiçbirini çözümüyor. Geriye dönmeyi önermek hâlâ bypass edilmesi gereken şeyin sağlanması gerektiği anlamına geliyor. 124 O halde bu Sami önerilerinin hiçbirinin fazla ağırlık taşıdığı okunamaz. 125 122 G. Quispel, Makarius, das Thomasevangelium und das Lied von der Perle (NovTSuppS; Leiden: Brill, 1967), 20–2. DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 164, aynı zamanda 'İbranice' diyor. 123 Bkz. T. Baarda, 'Jesus Said: Be Passers-By: On the Anlamı ve Kökeni of the Gospel of Thomas', Baarda, Early Transmission of the Words of Jesus: Thomas, Tatian and the Text of the New Testament (Amsterdam: Free University Press, 1983), 179–205 (194), Quispel'in iddiasına ilişkin kanıt eksikliği hakkında iddia. Baarda, GTh 43 ile birlikte GTh 42'deki iddianın, aşağıdaki ifadede olumsuz değer verilen "Yahudiler"in aksine, Thomas topluluğunun kendisini gerçek "İbraniler"den oluştuğunu tanımlamasının mümkün olduğunu hayal ediyor. 124 Dolayısıyla DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 164, onu Mezmurlarla ilişkilendirir. 119 ve gösterişlere bakmaktan vazgeçip Thomas'taki referansı 'Ferisilerin ve diğer öğretmenlerin öğretileri' olarak kabul ediyor, ancak İncil'in daha sonraki bir redaksiyonunda bunun farklı bir kalıba bürünmüş olabileceğini düşünüyor. 125 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 192, sözdizimsel olarak Aramice sözdizimi kadar Kıpti dilini de yansıtılabileceğini kabul ediyor.

--- SAYFA 86 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 72 Söz 43.3 'Ağacı seven ve meyvesinden nefret eden, meyveyi seven ve ağaçtan nefret eden' Yahudileri eleştiren 43 derken, ortadaki 've' (ו) harfinin Aramice w-'nin yanlış tercümesi olduğu iddiası ileri sürülmektedir: daha ziyade 'veya' olarak çevrilmesi gerekirdi. 126 78 derken benzer bir durum için aynı noktaya değinilmektedir. Ancak burada yine bir sorunla karşı karşıyayız (yukarıda 3.3 derken belirttiğimiz gibi), καί gibi bağlaçlar genellikle en az tahmin edilebilir şekilde tercüme edilir. Aslında, aşağıda göreceğimiz gibi, Kıpti metnimizde alıntı sözcüklerin Yunanca parçalardakiyle aynı olmadığı üç durum vardır: üçünden biri καί, diğeri ἢ - burada özellikle söz konusu olan iki sözcük. 44.3'ün 'ne yerde ne de cennette' affedilmesine yapılan atıf, bazılarının 'cennette'yi 'Tanrı tarafından' anlamına gelen bir Semitizm olarak görmesine yol açmıştır. 127 Ancak bu önemsiz bir örnektir. Muhtemelen var olan her dil 'cennette' tabirine benzer bir şey kullanmıştır. 'Tanrı adına' anlamına da gelmesine gerek yok; gerçekten de 'toprak' ile eşleştirildiğinde doğrudan Tanrı'ya gönderme yapması pek mümkün değil. 45.3 İsa'nın iyi ve kötü ağaçlar, iyi ve kötü kalpler, iyi ve kötü meyvelerle ilgili sözlerini Thomas'ın aktardığı versiyonda (krş. Matta 12.35, Luka 6.45), Quispel ve diğerleri 'yüreğindeki kötü hazinesinden' ifadesini 'çarpıcı bir Semitizm' olarak tanımlamışlardır. Bununla kastedilen, Thomas'ın 'kalbinde olan' (ⲕⲁⲗⲓⲛ ⲉⲛ ⲁⲓⲛ) deyiminin Matta 12.35 (Sina ve Kureton) ve Luka 6.45 (Sina ve Peşitta) Süryanice versiyonlarının bazılarında görülen d̄l̄bh ifadesiyle paralel olduğudur. 128 Öncelikle bunun önemini değerlendirmek zordur. Muhtemelen, burada söz konusu akademisyenler bunun Matta ve Luka'nın Yunanca versiyonlarını atlayarak Süryanice çevirilere dahil edilen Matta öncesi/Lukan öncesi Aramice biçimin bir kalıntısı olduğunu söylemiyorlar. 126 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193; ayrıca DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 165. 127 G. Quispel, 'The Latin Tatian or the Gospel of Thomas in Limburg', JBL 88 (1969), 321-30 (328-9); DeConick, Orijinal Thomas İncili Çeviride, 166. 128 Quispel, 'Thomas İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', 286; benzer şekilde, Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197: 'l'expression de caract è re tr è s s é mitique'; DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 169.

--- SAYFA 87 ---

Üçüncü yüzyılın başlarında NT'nin Thomas 73'ünde Önerilen Semitizm. Öte yandan, Guillaumont'un Thomas'taki bu deyim kaynağının aslında NT'nin Süryanice versiyonlarında olduğu yönündeki görüşü de kabul edilmesi aynı derecede zor: 129 bu, bir yandan Thomas için alışılmadık derecede geç bir tarih ve/veya Süryanice İnciller için alışılmadık derecede erken bir tarih anlamına gelecektir. İkincisi, 'kalbinde olan' ifadesinin gerçekten de alimlerin iddia ettiği gibi Sami bir renk taşıyıp taşımadığı da sorgulanmalıdır. Söz konusu tabir, her dilde geçebileceği düşünülebilecek, son derece basit ve anlaşılır bir ifadedir. Aslında Wilson, bunun da aynı derecede Kıpti deyimsel olduğunu belirterek bu öneriye karşı çıktı. 130 Üçüncüsü, Matta, Luka ve Thomas'ın versiyonlarında 'kalp'e yapılan atıflar oldukça ayırım gözetmeksizin gelir: Luka 6.45'te 'kalbin hazinesi' vardır, Matta 12.35'te ise sadece 'hazine' vardır, ancak her ikisinde de Thomas'ın yaptığı gibi 'kalbin bolluğuna' gönderme vardır. Thomas'ın ayırt edici göreceli cümlesi, 'kalbindeki hazine', Luka'nın 'kalbin hazinesi' olduğu göz önüne alındığında, aslında o kadar dikkate değer değildir - fark gerçekten de çok küçüktür. 131 Belki de tartışılabilir en fazla şey, bunun Thomas'ın versiyonunun (yine tamamen birebir tercüme olduğu varsayılarak) Suriye ortamında formüle edildiğine dair potansiyel bir kanıt olduğudur. 47.2 Söylemek İki efendiye hizmet etmenin imkansızlığıyla ilgili sözler Thomas'ta Sinoptik'tekinden çok daha kısadır (bkz. Tablo 3.1). Quispel'e göre hem Thomas hem de Q bu sözü bağımsız olarak Aramice'den tercüme ediyor. 132 'hb ve s% n' fiillerinden Thomas -ⲕⲁⲗⲓⲛ (muhtemelen τικῶν yoluyla) ve -ⲉⲛ ⲁⲓⲛ (muhtemelen ὑπὸ ζειν aracılığıyla) üretir; Sinoptikler (veya Q), ἀγαπᾶν/ἀντέχειν ve μισεῖν/καταφρονεῖν ile çift çeviri üretir. Ancak Quispel'in teorisi pek ikna edici değil. Doğal olarak 'hb ve s% n' i ἀγαπᾶν ve μισεῖν ile ilişkilendirebiliriz, ancak diğer Aramice eşleştirmeler kendilerini ἀντέχειν ve καταφρονεῖν veya için kaynak olarak daha kolay önerebilir. -ⲕⲁⲗⲓⲛ ve -ⲉⲛ ⲁⲓⲛ. Thomas'ın versiyonu da rahatlıkla 129 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197. 130 R.McL olabilir. Wilson, Studies in the Gospel of Thomas (London: Mowbray, 1960), 120. 131 Ayrıca Kıpti çevirilerde 'kalbe' yapılan atıfların da yapıldığı görülebilir. Örneğin Sextus Cümleleri'nin tercümanı νόμιζε'yi üç kez ⲕⲁⲗⲓⲛ ἢ ⲉⲛ ⲁⲓⲛ olarak çevirir (Sent. Sext. 315, 324); ἢ ⲉⲛ ⲁⲓⲛ aynı zamanda 329'da κρίνῃς, 375'te ἡγοῦ ve 390'da ἀνάφερε tercümelerinde de kullanılmıştır. 132 Quispel, 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', 279.

--- SAYFA 88 ---

The Composition of the Gospel of Thomas 74 Synoptics versiyonunun kısaltması: GTh 47.2'deki ⲁ, ortak 'ya (ⲥ) ... ya da (ⲥ) ...' ifadesinin kısaltıldığını önerebilir ve ⲥ'nun 'veya başka', 'aksi takdirde' olarak daha az yaygın olan kullanımını geride bırakır: 133 bunun tersi (bir genişletme), ancak teorik olarak da mümkündür, ancak bunu açıklamak için kesinlikle “çift çeviriye” gerek yoktur. 48 Matta ve Thomas'ın 'İkisi anlaşır/sağlaşırsa...' sözlerinde, ⲥlm fiilini içeren bir Batı Aramice Vorlage'sinin veya ⲥw' ile bir Süryanice'nin, Thomas'ın barışı sağlama (-ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ) ile Matta'nın anlaşma (-ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ) arasındaki tutarsızlığı açıklamak için gerekli olduğu varsayılmaktadır. ⲥⲙⲡⲱⲛⲏⲥⲱⲥⲓⲛ) Matta 18.19'da . 134 Ancak yine de, Matta ve Thomas'taki çok farklı iki deyiş biçiminde (ya da aslında iki farklı deyişte) açıkça görülemeyen zorluk, baştan sona birebir çeviri sürecinin varsayımıdır: Thomas'ın 'Eğer iki kişi birbiriyle tek bir evde barışırsa, dağa 'Kımıldatın' derler ve dağ hareket eder' cümlesini Matta'nın 'Eğer ikiniz yeryüzünde sorduğunuz herhangi bir konuda anlaşırırsanız, o da hareket eder' sözüyle karşılaştırın. Onlara cennetteki Babamdan gelecek.' Eğer sözlerin başka yerlerindeki farklılıklar bu kadar önemliyse, kişi özellikle anlaşma ve barışı sağlamaya yönelik atıfların birebir fakat farklı çevirilerin ürünleri olduğunu varsaymamalıdır. 133 Bu görüş H.W. Bartsch, 'Das Thomas-Evangelium und die synoptischen Evangelien: zu G. Quispel's Bemerkungen zum Thomas-Evangelium', NTS 6 (1960), 249-61 (252) ve W.A. Beardslee, 'Proverbs in the Gospel of Thomas', D.E. Aune, ed. Yeni Ahit ve Erken Hristiyan Edebiyatı Çalışmaları: Allen P. Wikgren Onuruna Yazılar (Leiden: Brill, 1972), 92-103 (99). 134 DeConick, Vorlage'ın Süryanice değil Batı Aramice olması gerektiğini savunuyor; Perrin her ikisinin de olabileceğini savunuyor. DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 177; Perrin, 'Thomas İncili'nin Aramice Kökenleri', 55. Tablo 3.1 Matta 6.24 /Luka 16.13 GTh 47.2 ⲟⲩⲃⲉⲓⲥ (Luka + ⲟⲩⲕⲉⲧⲏⲥ) ⲃⲟⲩⲛⲁⲧⲁⲓ ⲃⲱⲥⲓ ⲕⲣⲓⲟⲓⲥ ⲃⲟⲩⲗⲉⲩⲉⲓⲛ · ⲁⲓⲁⲓ ⲁ ⲃⲱⲥⲓ ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲁ ⲁ ⲱ ⲱⲥ ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ ⲥⲁⲣ ⲧⲟⲛ ⲉⲛⲁ ⲙⲓⲥⲏⲥⲓ ⲕⲁⲓ ⲧⲟⲛ ⲉⲧⲉⲣⲟⲛ ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲥⲁⲣ ⲉⲛⲁⲓⲥ Bu çok önemli. ⲁ ⲕⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲕⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ

--- SAYFA 89 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 75 Söyleme 49 ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ hakkında, yukarıdaki 16.4'e bakın. 135 52.2 Söylemek 52 söylemek, Guillaumont tarafından sağlanan, şimdiki zaman anlamına sahip mükemmel zamanlar listesindeki ilk örnektir: bunların İbranice olduğunu ileri sürer. 136 Bu sözlerle öğrenciler, İsa'nın gelişini önceden bildiren peygamberler hakkında saygı dolu bir ifadeye benzeyen bir ifade kullanmışlardır. Ancak şu cevabı alıyorlar: 'Senin huzurunda yaşayanı atlادين (ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ) ve sadece ölümler hakkında konuştun (ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲱⲥⲁⲓⲥ). Bununla birlikte, mükemmel zaman (Kıpti İlk Mükemmel) burada o kadar da sıra dışı değil: bu zaman ya önceden bir anlama sahip olabilir (burada uygun değil), ancak aynı şekilde İngilizce'deki mükemmel zamana benzer bir anlama da sahip olabilir, yani 'geçmişin şimdiki zamana dayalı açıklaması'. 137 Ayrıca Böhlig, İsa'nın öğrencilerinin GTh 52.1'de söylediklerine yanıt verdiğine dair basit bir gözlemde bulunur. 138 Kıpti dilinin bu haliyle burada pek anlamlı olmadığını söylemek abartı olur. 53.3 Söylemek Bu, Guillaumont'un şimdiki anlamla İbranice mükemmel zaman kipinin Vorlage'ını önerdiği başka bir örnektir. 139 İsa, fiziksel sünneti reddettikten sonra, 'ruhtaki gerçek sünnetin tamamen kârlı hale geldiğini (ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ)' der. Her ne kadar bu şekilde ifade edilirse, bu ifade İngilizce'de, muhtemelen Fransızca'da Guillaumont'a söylendiği kadar tuhaf gelse de, bir Sami Vorlage'ı varsaymak kesinlikle garip değildir. Bununla birlikte, aynı zamanda oldukça kabul edilebilir bir Yunancadır. Gerçekten de Yeni Ahit'teki 53 deyişine en yakın paralelde, şimdiki zaman anlamına gelen benzer bir mükemmel zaman bulunur: περιτομή μὲν γὰρ ὠφέλει ἂν νόμον πράσσης· ἂν δὲ παραβάτης νόμου ᾖ, ἥ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν (Romalılar 2.25). 140 Bu ayette iki ana fiil vardır: ilki mevcuttur 135 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 202-3; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 15, 179. 136 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193: 'Ainsi de nombreux parfaits sont à entendre comme des parfaits h é breux à sens pr é sent.' 137 B. Layton, Bir Kıpti Dilbilgisi, 2. rev. edn (Wiesbaden: Harrassowitz, 2004), §334. 138 B ö hlig, 'Das Problem aram ä ischer Elemente', 442. 139 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193. 140 GTh 53 ile Rom arasındaki benzerlikler üzerine. 2.25-3.2, aşağıdaki Bölüm 10'a bakın ve S.J. Gathercole, 'Pavlus'un Thomas İncili Üzerindeki Etkisi (§§ 53.3 ve

--- SAYFA 90 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 76 (ὡφελεῖ) ve ikincisi (γέγονεν) mükemmeldir, ancak amaçlanan zaman ayrımı yoktur. O halde yine şimdiki anlamı taşıyan mükemmel bir zamanın Sami orijinaline başvurmak gereksizdir. 55.1 -2 Söylemesi Sinoptik İncillerde, öğrencinin anne ve babasından nefret etmesi gerektiğini ifade eden deyimde iyelik zamirinin yalnızca bir örneği bulunmaktadır (Luka 14.26: τὸν πατέρα ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα κτλ., bkz. Matt 10.37). Öte yandan, Thomas'ta iyelik işareti her ismin yanında bulunur: 'Kim babasından ve annesinden nefret etmezse (ὁ ἀγαπᾷ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα) ... Ve kim erkek ve kız kardeşlerinden nefret etmezse (ὁ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν καὶ τὴν ἀδελφήν) ...'. Bu, bazı bilim adamları tarafından Aramice veya Süryanice etkisinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. 141 Benzer şekilde, İsa'nın 'benim öğrencim olmanın' bir gereği olarak aileden vazgeçmeyi şart koşmasında (ὁ ἀγαπᾷ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα ; krş. Luka'nın μου μαθητῆς'sı), bu 'bana göre' açıklanabilir de olsa bir tuhafılık olarak kabul edilir. Aramice açısından. Ancak Kuhn çok erken bir zamanda, hem iyelik belirteçleri hem de "bana müritlerin" dilinde Thomas'ın anlatım tarzının Sahidik Yeni Ahit'teki Luka 14.26-7 ile tamamen paralellik gösterdiğini yanıtladı! 142 O halde bu, Semitik Vorlage gerektiren bir şeyin kötü bir örneğidir. Ek olarak, Guillaumont'un kendisinin de belirttiği gibi, Thomas'ın "benim için" öğrenci olma (ὁ ἀγαπᾷ) şeklindeki ifadesine paralel olarak Yuhanna 13.35 ve 15.8'de Yunanca görünür. 143 ὁ ἀγαπᾷ μου μαθητῆς μου'yu ifade etmenin belki de iyi bir yoludur, çünkü Kıpti dilinde mülkiyeti ifade etmenin normal yolu belirli bir artikelin kullanılması gerektirir (bu durumda, ὁ ἀγαπᾷ μου), bu da kesinlik düzeyini artırır (ὁ ἀγαπᾷ μου yalnızca göreceli olarak belirlidir). 144 17)', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung – Rezeption – Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 72-94 (özellikle 75-9). 141 Örneğin bkz. Quispel, 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', 287; DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 189. 142 K.H. Kuhn, 'Thomas'a Göre Kıpti İncili Üzerine Bazı Gözlemler', Musé, 73 (1960), 317-23 (322). Guillaumont, Thomas'ın Kıpti dilinin burada kabul edilebilir olduğu yorumunu yapar ('Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 192). 143 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 191: ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε... (Yuhanna 13.35); bkz. 15.8 : ... γένησθε ἐμοὶ μαθηταὶ . 144 Guillaumont ayrıca 55.1'den 55.2'ye aktarılan olumsuzluğun İbranice sözdiziminin tanıdık bir özelliği olduğunu belirtir, ancak bunun Sinoptik paralelliklerde de görüldüğüne dikkat çeker.

--- SAYFA 91 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 77 Söz 56 Bu logion'da, "cesedi bulma" şeklindeki olumlu değer taşıyan eyleme (krş. GTh 80: "cesedi bulma") garip bir atıfla Guillaumont makul bir Aramice Vorlage önermektedir; burada ms[' fiili İbranice'de (yani 'i nd') ne anlama geldiği değil, Aramice'de (veya Süryanice'de) ne anlama geldiği anlamına gelir, yani. 'efendi', 'hakim'. 'Ceset/bedende ustalaşmak' ifadesinin çok daha anlamlı olduğunu belirtiyor. 145 Ancak yine de dikkatli olmamız gerekiyor. İlk olarak, küçük bir not olarak, Guillaumont'un çekincesi şu: "Trouver le corps" ifadesi étrange dans un contexte gnostique'. 146 Açılış cümlesinde ortaya konan Gnostik Thomas'ın bu varsayımı, açıkçası çok sayıda yorumcu tarafından paylaşılmıyor, aslında ne ben ne de -bildiğim kadarıyla- Thomas'ın (en azından Batılı) Aramice yazıldığını düşünenlerden herhangi biri tarafından paylaşılmıyor. Üstelik 2. Bölüm'de "yanlış çevirileri" veya "yabancı" dili tanımlama konusunda da bir zorluk söz konusudur: özellikle Thomas'ın durumunda, tuhaf ya da yabancı olanı göz ardı etmeden önce çok dikkatli olmamız gerekir. İkincisi, Süryanice tarafında ms['nin tek başına Süryanice'de genellikle 'efendi' ya da 'hakim' anlamına gelip gelmediği sorgulanabilir. Payne Smith'in Thesaurus'u, bu anlamın h?yl' ile bileşimindeki ms['ye veya en azından b- veya 'l edatlarıyla eşdeğer olduğunu ileri sürer. 147 Üçüncüsü, 'bulma' (ܒܠܡܐ -), hem GTh 56 hem de 80'de 'bilme' (ܒܝܠܡܐ) ile paralel gelir ve 'bilme', mevcut haliyle 'bulma' ile paralel olarak iyi çalışır. Aslında, 'dünyayı bilmek' ifadesi şeffaf olmadığından, benzer şekilde açıklama gerektiren paralel bir ifade beklenebilir (krş. 'dünya hakkındaki gerçeği bilmek' ve 'bedenin/dünyanın bir ceset olduğunu keşfetmek'). Bu nedenle, sözün bir kısmındaki eksiltmeyi ortadan kaldıracak bir çözüm mutlaka aranmamalıdır. Son olarak, 'bulma'nın bu kullanımı aynı zamanda bir Septuagintalizm de olabilir. Aslında İbranice'deki ms[' fiilinin anlamının 'bulmak' ile sınırlı olmadığı, aynı zamanda Aramice fiille daha düzenli olarak ilişkilendirilen 'erişmek', 'sollamak', 'ustalaşmak' vb. anlamlara da sahip olabileceği yaygın olarak belirtilmiştir. 148 Bu ms[' örnekleri hâlâ düzenli olarak hem Yunanca hem de Kipti dilinde 55.2'ye (örneğin Luka 14.27) çevrilmektedir ('Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193). 145 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 194. 146 Guillaumont, 'Sé mitismes dans les logia', 116. 147 Payne Smith, Thesaurus Suriyecus, 2190-2; aynen J. Payne Smith, Özet Süryanice Sözlüğü, 296. 148 Bkz. A.R. Ceresco, 'İbrani Şiirinde Antanacsis'in İşlevi (ms[' "i nd" // ms[' "ulaşmak, yetiştirmek, kavramak"), Özellikle Qoheleth Kitabında', CBQ 44 (1982), 551-69.

--- SAYFA 92 ---

Anlamı açıkça 'ustalaşmak' veya 'anlamak' olsa bile Yunanca versiyonlarında εὐρίσκω ile Thomas İncili'nin Kompozisyonu 78 78. Bizim amaçlarımız açısından en ilginç olanı, Ceresco'nun Eyüp, Atasözleri ve Vaizler kitabında msl' /εὐρίσκω'nin bilme veya anlama fiilleriyle eşleştirildiği birkaç örneğe dikkat çekmesidir. 149 En azından bu, bir 'bulma' fiilinin bir bilme fiiliyle eşleştirildiğinde dikkat çekici olmadığı yönündeki yukarıdaki noktayı güçlendirir, ancak kanıtlar aynı zamanda Septuagint'teki εὐρίσκω'nın bu hakimiyet, kavrama veya anlama hissine sahip olabileceğini de gösterebilir. Bu göz önüne alındığında, εὐρίσκω'nın Kıpti dilinin temelini oluşturduğu ve zaten mantıklı olduğu düşünülebilir, ancak bu - önerilen diğer retroversiyonlar gibi - aynı zamanda spekülatiftir. 56.1 Söylemek Bu sözdeki başka bir noktayla bağlantılı olarak Guillaumont, farklı □□□□ (GTH 56'da) ve □□□□ (GTH 80'de)'yi açıklamak için Semitik bir kökene (Aramice pgr' 'beden' veya 'ceset' anlamına gelir) başvurduğunda, Aramice arka planı çok fazla zorluyor. 150 Ancak bu kesinlikle Yunan içi veya Kıpti içi bir çeşitliliğin çok doğal olduğu bir durumdur. İlk durumda, Ezop'un atasözlerinden birinde kanıtlandığı gibi, iki Yunanca kelime arasında kelime oyunu ilişkisine dair bir gelenek zaten mevcut olabilir: 'Beden düşünür, ceset düşünmez' (τὸ νοοῦν σῶμα, τὸ μὴ νοοῦν) πτώμα). 151 Asonanslarının yanı sıra, iki kelimenin anlam alanları önemli ölçüde örtüşmektedir ve Sinoptik İncillerde olduğu gibi, 'Ceset/beden neredeyse, akbalar/kartallar orada toplanacak' (Mat. 24.28 /Luka 17.37) deymi durumunda birbirlerinin yerine kullanılabilirler: Matta'da πτώμα, Luka vardır. σῶμα . Veya yine, İsa'nın gömülmesiyle ilgili kayıta, bedeninden genellikle σῶμα olarak bahsedilir (Markos 15:43; Matta 27:58, 59; Luka 23:52, 55; 24:3, 23; Yuhanna 19:38, 40; 20:12), fakat aynı zamanda πτώμα olarak da anılır. Markos 15.45'te, Markos'un diğer kelimeyi kullanmasından sadece iki ayet sonra. πτώματα, σώματα'nın basitçe bir alt kümesidir. Kuhn, Kıpti dilindeki benzerliğin daha da güçlü olduğunu, burada □□□□ (→ □□□□□)'ya tanım artikelinin eklendiğini belirtiyor. Bu durumda, □□□□□'ye daha çok benziyor ve ses çıkarıyor. 152 Üstelik 149 Ceresco, 'The Function of Antanacsis', 560-7'ye katlanmak gerekir. 150 Guillaumont, 'Sé mitismes dans les logia', 117; Guillaumont, 'Les sé mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 194. 151 Bkz. B.E. Perry, Aesopica (Urbana: University of Illinois Press, 1952), 281 (Atasözü 106). Ancak tarihi belirsizdir. 152 □□□□□ sanki baş harfi □ belirli artikel gibi iki katına çıkmış gibi ele alınabilir (cf. örn. □□□□□□□): □q2□ □□□□□□□ (belirsiz) ile karşılaştıran 56.1 , 56.2'de □□□□□22□□ □□□□□□□ (tanımlı) ile ve GTh 80.1'de □q2□ □□□□□□□ ile son ifade ve 80.2'de □□□□□22□□ □□ □□□□□□□ .

--- SAYFA 93 ---

Thomas 79'da Önerilen Semitizmler, Plumley'in Yeni NT'nin (Sahidik) Kipti çevirmenlerinin bazen alışılmadık bir Yunanca kelimeyi başka, daha yaygın bir Yunanca kelimeyle "çevirdikleri" yönündeki gözlemini akılda tutuyor ve kendisi bir örnek olarak $\pi\tau\omega\mu\alpha$ 'nin $\sigma\omega\mu\alpha$ ile değiştirilmesini veriyor. 153 Guillaumont'un 'l'alternance de $\pi\tau\omega\mu\alpha$ en Matthieu 24, 28 et de $\sigma\omega\mu\alpha$ en Luc 17, 37 ne peut s'expliquer que par un substrat araméen' olduğu ve dolayısıyla Thomas örneğinde benzer bir açıklamanın tercih edilmesi gerektiği yönündeki sonucu açıkça fazlasıyla güçlü bir şekilde ortaya konmuştur. 154 56.2 Söyleniş Cesedi bulan kişinin 'dünyaya layık olmadığı' ifadesinde, bazıları Sami bir deyim görmüştür. 155 Bununla birlikte bu ifade, yalnızca Sami kökenli eserlerde yaygın değildir, aynı zamanda -'ölümü tatmak' gibi- Yunan eserlerinde de yaygındır: İlk üç örneği ele alırsak, bu ifade yalnızca Mekhilta de-Rabbi İsmail'de değil, aynı zamanda Philo ve İbranilere Mektup'ta da kullanılmıştır. (Tomas ve İbraniler arasındaki bu bağlantı hakkında, bkz. aşağıdaki Bölüm 11.) Söyleme 60.1 Kuzu taşıyan bir Samiriyeli'ye atıfta bulunularak tanıtılan bu deyiş, baştaki saçma Kipti dili olmak üzere birçok tuhaflığa sahiptir ($\pi\tau\omega\mu\alpha$ $\sigma\omega\mu\alpha$ $\pi\tau\omega\mu\alpha$ $\sigma\omega\mu\alpha$). Bu genellikle düzeltmeyle çözümlenir: Örneğin Layton < $\pi\tau\omega\mu\alpha$ > $\pi\tau\omega\mu\alpha$ şeklinde okur, bu da başlangıç fiilinin homoio-arcton veya homoioteleuton yoluyla çıkarılmasına yönelik çifte olasılık sunar; Aland'ın yeni Özetindeki Berliner Arbeitskreis metni gibi 156 diğer metinde < $\pi\tau\omega\mu\alpha$ > $\pi\tau\omega\mu\alpha$ var. 157 Öte yandan Nagel ve DeConick Aramice orijinaline başvurulmasını önermektedir. Nagel, π - prei x'in ($\pi\tau\omega\mu\alpha$ = π - + $\tau\omega\mu\alpha$) Samiriyeli'nin fiilin öznesi değil, yalnızca öznesi olabileceği anlamına geldiğini söylüyor. 153 Plumley, 'Kipti (Sahidic) in Recenting Greek' Sınırlamaları', 147. 154 Guillaumont, 'Sana layık' kelimesiyle ilgili olarak bunun 'sana eşit' anlamına geldiğini ileri sürerek Aramice'ye dönerek burada hem 'eşit' hem de 'değerli' anlamına gelir (Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193-4). Ancak bu gereksiz görünüyor. Her durumda, Bö hlig, Bauer'in Sözlüğüne atıfta bulunarak, $\alpha\chi\iota\sigma$ 'un aynı zamanda 'eşit' anlamına da gelebileceğini söylüyor (Bö hlig, 'Das Problem aram ä ischer Elemente', 444). 155 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 192, M. Meyer'in yayınlanmamış bir gözlemine atıfta bulunmaktadır. 156 B. Layton, ed. ve T. O. Lambdin, tr. 'Thomas'a göre İncil', Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2 – 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 52-83 (74). 157 K. Aland, ed. Özet Quattuor Evangeliorum (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1996), 534.

--- SAYFA 94 ---

[illegible]

--- SAYFA 95 ---

Öte yandan, Thomas 81'de Önerilen Semitizm DeConick, 'etrafında' ifadesinin, 'etrafında olmak'/'etrafında olmak'/'çevrelemek' anlamına gelebilen ama aynı zamanda -buradaki bağlam açısından mantıklı bir şekilde- 'bağlamak' anlamına da gelebilen muğlak Süryanice krk'ye geri gittiğini düşünüyor. 162 Bununla birlikte, aynı şekilde Yunanca περιέχω fiili gibi bir şey de düşünülebilir; bu fiil, kuzunun 'etrafında olan' adama, aynı zamanda Yahudiye'ye doğru yürürken kuzuya 'tutunan' veya 'yapışan' adama da gönderme yapabilir. Ya da yine, περιάγω'nun Yunanca Vorlage'ı temel anlamı 'etraftan geçmek' anlamına gelebilir ama aynı zamanda 'etraftan dolaşmak' anlamına da gelebilir (örneğin Matta 9.35'te geçişli olarak kullanılmıştır). Tekrar ediyorum, bu, Yunanca fiillerden birinin veya diğerinin gerçek kaynak olduğunu öne sürmek değil, yalnızca yanlış çeviriyi tespit etmek için mevcut kontrollerin eksikliğini bir kez daha vurgulamaktır. DeConick'in (muhtemelen Nagel'in değil) yeniden inşası uzak bir olasılık olmaya devam ediyor, ama artık değil. 61.1 Deyişi 'iki kişi bir kanepede dinlenecek; biri () ölecek, biri () yaşayacak', ... kalıbına bir itirazda bulunuldu: çeşitli bilim adamlarına göre, bu mutlu bir Kıpti modeli değil (biri ... beklenir ...) ve ayrıca ó εἰς ... ó εἰς ...'un iyi bir Yunanca olmadığı itirazı yapılıyor. 163 Öte yandan Aramice (h?d ... wh?d ...) veya İbranice ('h?d ... w'h?d...) ile iyi örtüşmektedir. 164 Görünüşte bu fena bir hipotez değil. Ancak Yunanca'da bu kadar alışılmadık bir durum olmaması gölgeleniyor. Çeşitli bilim adamları bu noktada LXX, 165'ten bir örnek ve Origen'in de bu sözdizimini kullanabileceğini belirtiyorlar. 166 Ek olarak, kesin makaleler olmadan, 162 DeConick, *Original Gospel of Thomas in Translation*, 198. 163 Her ne kadar Grobel, 'How Gnostic is the Gospel of Thomas?', NTS 8 (1962), 367-73 (370), sadece bunun 'Yunan N.T. tarafından bilinmediğini' söylüyor ki bu da özellikle alakalı bir husus değil. Ayrıca 1 Kgs 12.29 ve τὴν μίαν ... τὴν μίαν ... 164 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 192; DeConick, *Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili*, 200. 165 Δαν (1 Kg 12,29), örneğin; Grobel, 'Thomas'ın İncili Ne Kadar Gnostiktir?', 370. 166 Origen'in Lev'in iki keçisi hakkındaki tartışmasında. 16.8 , 10 (ἐνα τῷ κυρίῳ ... ἐνα τῷ ἀποπομπαίῳ ...), şu yorumu yapıyor: κακεῖ γὰρ ὁ εἰς θύεται καὶ ὁ εἰς πέμπεται εἰς τὴν ἀποπομπὴν αὐτοῦ (Lev. Hom. VIII.10'da: W.A. Baehrens , *Origenes Werke*, cilt VI, *Homilien zum Hexateuch*, Ruis Übersetzung, pt 1 *Die Homilien zu Genesis, Exodus und Leviticus* (GCS; Leipzig: Teubner, 1920), 409. Origen'deki ikinci bir örnekte İbrani etkisinin açık bir örneği bile yoktur. John 4.37 hakkında Herakleon'la olan anlaşmazlığında (ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ἀληθινὸς ὅτι ἄλλος) ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων) Origen şöyle yanıt verir: 'O (sc . Heracleon), biri eken ve diğeri hasat eden iki İnsan Oğlu olduğunu hiç de açıkça kanıtlamıyor (ὡν ὁ εἰς σπείρει καὶ ὁ εἰς θερίζει)'. Bkz. Origen, *Commentary on John*, ad Jn 4.37 (§49 (324): E. Preuschen, *Origenes Werke*, cilt 4, *Das Johannesevangelium* (GCS; Leipzig: Hinrichs, 1903), 276).

--- SAYFA 96 ---

[illegible]

--- SAYFA 97 ---

Thomas 83'te Önerilen Semitizmler tuhaf görüldü: aslında Layton tarafından yozlaşmış olarak işaretlendi ve Lambdin'in çevirisinin tamamen dışında bırakıldı. 173 Ancak 2. Bölüm'de gördüğümüz gibi bu, hem Aramice hem de Yunanca Vorlagen için eşit derecede ustaca önerilerin bulunduğu bir örnektir. Bazıları, Yunan sahnesindeki metinsel bozulma yoluyla, Salome'nin İsa'dan 'yabancı/misafir' olarak bahsettiğini öne sürüyor (ὥς ξένος → ὥς ἐξ ἐνός → ܡܢ ܗܕܐ ܕܡܗܕܐ, 174 kişi İsa'nın gelişine dair bir atıf görüyor Salome'nin kanepesi 'aniden' (mn h?d' , mh?d' → ܡܢ ܗܕܐ ܕܡܗܕܐ). 175 Ancak önerilen pek çok başka çözüm de var. Editio Princeps ve DeConick, ܡܢ ܗܕܐ ܕܡܗܕܐ'yi ὥς ἐκ τινός ("kimden geldiği gibi") kelimesinden yanlış çeviri olarak görüyor. 176 DeConick, ὥς ξένος yeniden inşasını, 'verimin diyalogun kendisinde bir anlam taşımadığı' gerekçesiyle eleştirir. 177 Aslında oldukça işe yarıyor: Salome'nin İsa'ya şunu sormasını sağlarız: 'Sen kimsin dostum, misafir olarak kanepeme gelip masamda yemek yedin?' Kanepeye uzanıp masada yemek yemek tam olarak bir ξένος'un yaptığı şeydir. Her ne kadar makul olsa da, metnin yeniden inşası olarak bu da diğer tüm öneriler gibi spekülasyon düzeyinde kalmalı. Gerçekten de, Alıntı Theodoti 36.1'e göre Theodotus'un Valentinianuslularının meleklerimizin birlik içinde ortaya çıktığını ve ὥς ἀπὸ ἐνὸς προελθόντες olduğunu söyledikleri göz önüne alındığında, Kıpti dilinin bu haliyle anlamlı olabileceği de öne sürüldü. 178 Yukarıdaki 2. Bölümde yer alan uyarı uyarınca, Thomas'taki bir şeyi çok tuhaf bularak göz ardı etmeden önce bu bizi bir kez daha uyarmaya hizmet edebilir. 64.9 Söyleme Ziyafet benzetmesinde, yemeğe gelmeyen misafirlerin listesi Luka 14.18'de bir ἀγρός satın alan ve 173 Layton ve Lambdin, 'Thomas'a göre İncil', 74-5'e katılması gereken birini içermektedir. 174 Örneğin bkz. İngiltere-K. Plisch, 'Thomas in Babel: Verwirrung durch Sprache(n) im Thomasevangelium', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomas evangelium: Entstehung – Rezeption – Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2007), 60–71 (62–3). 175 Örneğin bkz. Perrin, 'Thomas: The Fifth Gospel?', JETS 49 (2006), 67–80 (71) ve M. Wilcox, 'Semitisms in the New Testament', 1009, söz konusu Aramice deyimini tartışılması için. 176 A. Guillaumont, H.-C. Puech, G. Quispel, W. Till ve Y. 'Abd al Masīḥ], Thomas'a göre İncil: Kurulmuş ve Çevirilmiş Kıpti Metin (Leiden: Brill/London: Collins, New York: Harper, 1959), 34–5; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 202. 177 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 202. 178 I. Dunderberg, 'Thomas' I-Sayings and the Gospel of John', R. Uro, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 33–64 (51–3).

--- SAYFA 98 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 84 onu inceleyin; Thomas'ta davet edilenlerden biri bir ܡܢ ܗܕܐ satın aldı ve kirayı tahsil etmeye gitmesi gerekiyor. Guillaumont, bu iki ismin Süryanice qṛ, qṛyt'ye geri dönebileceğini, bunun da 'köy' (krş. ܡܢ ܗܕܐ) veya 'çiftlik' (krş. ἀγρός) anlamına gelebileceğini yorumladı. 179 Bu çok iyi bir durum gibi görünüyor: her ikisi de belirsiz bir Süryanice orijinaline dayanan anlamsal olarak farklı iki Yunanca/Yunanca-Kıpti isim. 180 Ancak bu öneri başlangıçtaki çekiciliğine rağmen, ἀγρός ve ܡܢ ܗܕܐ'nin benzetmedeki ortak bir öğeye geri dönüp dönmediği gerçekten açık değildir. Asıl sorun, benzetmedeki bir dizi "reddetme"de, aralarında biraz mesafe olması ve çevredeki malzemenin her durumda oldukça farklı olmasıdır. Bu, Luka ve Thomas'ın reddetme nedenlerinin karşılaştırılmasında görülebilir (bkz. Tablo 3.2). Bu tablo, Luka 14.20 ve GTh 64.7'deki düğün örneği dışında, bahaneleri eşleştirmenin ve bunların gerçek paralellikler olduğunu iddia etmenin aslında çok zor olduğunu göstermektedir. Her iki benzetmenin iskelet yapısı aynı olsa da, bu taslaktaki bireysel unsurlar farklıdır. Meselin tamamı, yazarlardan en az biri tarafından kapsamlı bir şekilde yeniden işlenmiş veya sözlü gelenek yoluyla basitçe iki farklı biçime dönüştürülmüştür. Sonuç olarak, Luka 14.18 ve GTh 64.9'un, iki çevirmen tarafından bağımsız olarak çevrilmiş olan aynı öge olması gerektiğini iddia etmek zordur: Luka 14.18 ve GTh 64.9, her versiyonda benzetmenin zıt uçlarında görünmektedir (ilk öge Tablo 3.2 Luka 14.18, 19, 20 GTh 64.3, 5, 7, 9). bir tarla satın aldım → incelemem gerekiyor borçlular bu akşam geliyor → onlara talimat vermem gerekiyor öküz boyunduruğu aldım → incelemem gerekiyor bir ev satın aldım → evlendiğim gün için gereklirim bir eş → gelemiyorum arkadaşım evleniyor → ziyafeti hazırlamam gerekiyor bir çiftlik satın aldım → kirayı toplamam gerekiyor 179 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 198. 180 Ancak LSJ 1017b, Hesychius'un Sözlüğündeki ἀγρόδιον üzerine bir açıklamadır; bkz. ayrıca Maniheizt Mezmur Kitabı 224, 17 ve 20'deki ܡܢ ܗܕܐ için 'bahçe'nin anlamı. .

--- SAYFA 99 ---

Sırasıyla Thomas 85 ve dördüncü elementte Önerilen Semitizmler); Her versiyonun başka yerlerinde "satın alma" özellikleri (Luka'da öküzler ve Thomas'ta bir ev satın alınır) ve her mazeretin gerektirdiği eylemler oldukça farklıdır (Luka'da tarlayı inceleme ihtiyacı; Thomas'ta köyden kira toplama ihtiyacı). Bu haliyle, geriye dönmenin imkânsız hale gelecek kadar zor olduğu oldukça açık bir durumdur. 66 diyerek, Mezmur 118'in GTH 66'da reddedilen kapak taşına yapılan zımni ima üzerine Quispel, (Yunanca Mezmur ve onun NT paralelleriindeki "köşenin başı" yerine) "köşe taşı" varyasyonuna önem vermiştir. Thomas'taki bu 'köşe taşı' bir Semitizm olarak kabul edilir. 181 Ancak bunun kanıtı, Quispel'in tüm Diatessaron/Thomas paralellikleri gibi, İbranilerin İncili'ne kadar uzanan Diatessaronik bir okuma olmasıdır. Ancak Baarda, Diatessaronik bir okuma olarak bunun kanıtlarının ne kadar zayıf olduğunu gösterdi - bu yalnızca tek bir ortaçağ Hollandalı tanıktan, Liège Harmony'den geliyor. 182 Bu Liège Harmony'nin daha geniş Batı geleneğine bağlı olduğu görülebilir ve Mezmur 118.22 ve Yeşaya 28.16'nın taşlarını tanımlamak için parlak 'köşe taşı' ("köşenin başı"nın yerine değil, ona ilave) eklemiş gibi görünmektedir. 69.1 derken Thomas'ın İsa'sı burada 'Baba'yı gerçekten tanıyanlar' (ⲁⲓ ⲉⲛⲟⲩⲱⲧⲉ ⲙⲏ ⲡⲁⲧⲉⲣ ⲉⲃⲁⲃⲁ ⲙⲏ ⲙⲁⲗⲕⲁⲥ) üzerine bir kutsama beyanında bulunur; bu, Guillaumont için Thomas'ın İbraniceyi yansıtan başka bir örneğidir. şimdiki zaman ile mükemmel zaman (bkz. yukarıdaki 52 ve 53. sözler). 183 Ancak bu açık olmaktan çok uzaktır: Thomas'taki ⲁⲓ ⲉⲛⲟⲩⲱⲧⲉ'nin anlamı çoğu zaman 'tanınmak' anlamına geldiğinden, buradaki 69 kelimesinin Kipti dilindeki hali bu haliyle son derece mantıklıdır ve pekala 'Babayı gerçekten tanıyanlara' atıfta bulunabilir. İkinci olarak, Tanrı'yı bilmekle bağlantılı olarak geçmiş zamanların bu kullanımı Yeni NT'de hem Aramice bir arka planın olabileceği yerlerde (Yuhanna 8.55: οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν) hem de açıkça bulunmadığı yerlerde paralellik gösterir; Pavlus'ta (Gal. 4.9: οὖν δὲ γινώτες θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ , bkz. 181) G. Quispel, 'L'Évangile selon Thomas et le Diatessaron', VigChr 13 (1959), 87-117 (92). 182 T. Baarda, 'The Cornerstone': An Araism in the Diatessaron and the Gospel of Thomas?', NovT 37 (1995), 285-300. Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193.

--- SAYFA 100 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 86 Rom. 1.21) ve 1 John'da (2.13: ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς κτλ. ve 2.14: ἐγνώκατε τὸν πατέρα) ... ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς). Buradaki argümanlar GTh 91.2 durumunda da geçerlidir. 69.2'de Thomas, açlıkla ilgili mutluluğun şu versiyonunu söylüyor: 'Ne mutlu açlık çekenlere, böylece arzulayanın karnı dolacak (ωρεῖται = Gk ἵνα).' Sieber'i takip ederek DeConick, (Batı) Aramice bir köken, Perrin'in ise Süryanice bir orijinal olduğunu öne sürüyor: her ikisi de buradaki son cümlelerin olağandışı olduğu konusunda hemfikir ('bir kimse neden aç kalsın ki? Sinoptik paralelliklerde 'böylece' yerine 'çünkü' (ὅτι) olduğu göz önüne alındığında. 184 Bu tutarsızlık, d- / dy veya alternatif olarak w-'nin Sinoptik'in nedensel ὅτι (Luka 6.21: μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι) ile çevrilebilmesiyle açıklanabilir. χορτασθήσεσθε, cf. Matt 5.6) veya son cümleyi (Kipti Thomas'a göre) tanıtarak. Ancak bu sözdeki ek bir sorunu da çözen başka bir çözüm daha var. Bu mutluluğun garip özelliklerinden biri, standart çeviride, ana cümledeki çoğuldan yan cümledeki tekile hafif tuhaf bir geçişin olmasıdır: 'Arzulayanın karnı dolsun diye aç olanlara ne mutlu'.185 Ancak bu zorluk, mutluluğun Sinoptik gelenektekiyle aynı anlama gelmesi gerektiğini varsaymaktan kaynaklanır (yani, aç olanların kendileri de mutlu olacaktır. dolu). Ancak Plisch bu tuzağa düşmez ve bu konuda yorumlayıcı bir açıklamayı şu şekilde sağlar: 'Ne mutlu, daha umutsuzca ihtiyacı olan başkaları yiyebilsin diye yemekten (gönüllü olarak) vazgeçenlere.'186 İlk kiliseden bu "sosyal oruca" kadar çeşitli paralellikler vardır. 187 Bu yorum, deyimde çoğuldan tekile geçişi iyi bir şekilde ifade etmektedir. Aynı zamanda Thomas'ın kafa karıştırıcı son cümlesi de anlamlıdır. Ayrıca, 184 Perrin, 'Aramaic Origins of the Gospel of Thomas', 54-5, Vorlage'ın Süryanice olduğunu kabul eder; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 224, w-'yi tercih ediyor. 185 Bkz. Lambdin (Layton ve Lambdin'de, 'Thomas'a göre İncil'): 'Ne mutlu aç olanlara, çünkü arzulayanın karnı doyurulacaktır.' 186 U. K. Plisch, The Gospel of Thomas: Original Text with Commentary (Peabody, MA: Hendrickson, 2008), 168. 187 Dr Stephan Witetschek dikkatimi Hermas, Sim'e çekti. 5.3.7; Aristides, Apol. 15.7; ve Origen, Hom. Lev'de. 10.2, orucun, oruç sırasında yemeğe harcanacak paranın onlara verilmesi yoluyla yoksulları rahatlatmaya yönelik bir mekanizma olduğu. Origen paralelliği özellikle yakındır: inuenimus enim in quodam libello ab apostolis dictum: beatus est qui etiam ieunat pro eo ut alat pauperem. Ayrıca bkz. S. Witetschek, 'Bir Amaç İçin Aç Olmak: Hareket Halinde. Thom. 69.2 ve Origen'de İhmal Edilmiş Bir Paralel', JSNT 32 (2010), 379-93.

--- SAYFA 101 ---

Thomas 87'de Önerilen Semitizm, Sami bir orijinale başvurma ihtiyacını ortaya koyuyor. 188 Bu sözün iki versiyonu hem lafızları hem de anlamları bakımından önemli ölçüde farklıdır. 72 diyerek Burada, kardeşleri (Luka'nın aksine Tomas'ta çoğul) mirastan pay almasına izin vermediği için İsa'ya başvuran mağdur bir biraderle karşılaşırız. İsa, Luka 12:13-14'teki paralellikte yaptığı gibi, işinin 'bölüşme' olmadığından yakınıyor; o bir ἰσχυρὸς / ἰσχυρὸς değil. Gershenson ve Quispel, Thomas'ın bu bölümünün, İncil'in büyük bir kısmı gibi, İbranilerin İncili'nden türetildiği ve dolayısıyla İncil'in Aramice orijinaline kadar uzandığı sonucuna varırlar. 189 Onlar, μεριστής ve ἰσχυρὸς'nin arkasına, hûoleq veya onun Aramice eşdeğeri gibi bir kelimenin varsayılabileceği İbranice veya Aramiceye bakarak bunun desteklendiğini ileri sürüyorlar. Bu İbranice veya Aramice orijinalin bir kelime oyununa işaret ettiğini iddia etmeye devam ediyorlar: İsa sadece bu tahkimde yer almayı reddetmekle kalmıyor, aynı zamanda kendisinin bölücü, 'muhalif görüşler ortaya koyan' anlamında bir 'bölücü' olmadığını da söylüyor. 190 Bu ustaca bir öneri, ama insan İsa'nın ya da müjde yazarının "Hristiyanlığın tarihsel Yahudilikte herhangi bir kopuş göstermediği" yönünde yorum yapmasına neden olan şeyin bağlam içinde ne olduğunu merak ediyor. 191 Quispel'in yeniden inşası dışında bunun görünürde olduğunu varsaymak için hiçbir neden bulunmadığından, bu yalnızca bir spekülasyon olarak kalır. Öte yandan DeConick, bağlama uygun daha olası bir senaryo sunuyor. 192 Bu görüşe göre h?oleq / μεριστής / ἰσχυρὸς teknik anlamda 'yürütücü' anlamına gelmektedir. Lightfoot'un *Horae Hebraicae*'si ve 188 Bkz. J.H. Moulton ve W.F. Howard (C.L. Bedale ile birlikte), 'Ek: Yeni Ahit'te Semitizm', Moulton ve Howard, *A Grammar of New Testament Greek*, cilt. II, *Accidence and Word Formation* (Edinburgh: T&T Clark, 1929), 411-85, başka bir açıklama için. ὅτι ve ἰνα için her ikisinin de eşit derecede Aramice dy'ye geri döndüğü birçok durumda ("Yeni Ahit'te Semitizmler", 435-6, 469-70) bol miktarda kanıt sunduktan sonra, şu sonuca varıyorlar: "ὅτι ve ἰνα edatlarının akraba ile karıştırılması için sunulan en etkileyici kanıt, aynı eğilim ortadan kaldırıldığında gücünün çoğunu kaybeder." Yunan dilinin daha sonraki aşamalarında giderek daha yaygın olduğu bulunmuştur" (483). Ek olarak Sebastian Brock, bir çalışmada dy'nin yanlış çevirinin çok güvenilmez bir göstergesi olduğunun kanıtlandığını belirtti. Bkz. Brock, 'Review of Black, *Aramic Approach*', *JTS* 20 (1969), 278. 189 D. Gershenson ve G. Quispel, "'Meristae'", *VigChr* 12 (1958), 19-26 (25). 190 Gershenson ve Quispel, 'Meristae', 24. 191 Gershenson ve Quispel, 'Meristae', 25. 192 DeConick, Thomas'ın Orijinal İncili'nin Çevirisi, 229.

--- SAYFA 102 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 88 Talmudicae, μεριστά'ın miras davasında resmi "hakemler", "bölünmenin eşitliğine dikkat edenler" olduğu yorumunu yapıyor. 193 Ancak Lightfoot'un yorumunu değerlendirmek zordur: Yunanca terimi kullanarak sözde Talmud'daki resmi bir rolden bahsetmesi tuhaftır ve dahası, görüşüne ilişkin herhangi bir kanıt sunmaz. İbranice tarafında da hûleq teknik bir hukuk terimi gibi görünmüyor. Sonuç olarak ne Quispel'in ne de DeConick'in açıklaması özellikle ikna edici değil. 75 □□□□□□□□ hakkında, yukarıdaki 16.4 tartışmasına bakınız. 194 76.2'de Thomas'ın "çok pahalı inci" benzetmesine ilişkin versiyonu, tüccarın o tek inciye "kendisi için satın aldığı" (□□□□□□ □□□) ifadesiyle hikayeyi bitirir. Guillaumont, ileri sürdüğü deliller şüpheli olmasına rağmen, bu ilişkinin bir Semitizm olduğunu ileri sürmüştür. 195 Ruth 4.8'de potansiyel kurtarıcı akrabanın Boaz'a 'Kendin için satın al (qnh-lk)' dediğini kaydeder. Bu paralellikte göreceli olanın vurgulu olması ve gereksiz olmaması nedeniyle bir sorun vardır: Potansiyel rakip mülk parçasını geri alamaz ve bu nedenle Boaz'a onu kendisi için satın almasını söyler. Dolayısıyla bu, İbranice rel exive kelimesinin gereksiz kullanımı değildir (örneğin Yaratılış 12.1'deki ünlü lek-lka'da olduğu gibi). 196 Ayrıca sözdizimi Yunancada da tamamen mümkündür. 197 Bununla birlikte, bir Vorlage'ın gereksiz bir Semitik rel exive (ya da zamir sonekiyle 'merkezcil lamed' 198) ile varsayılmasını yalnızca gereksiz bir neden olmaktan çıkaran başka bir neden daha vardır. Romalılara ve Korintlilere İlk Mektup (Oxford University Press, 1859), 3.132-3. 194 GTh 75'teki □□□□□□□□'ye yapılan atıflar Guillaumont tarafından tartışılmıştır, 'Les s é mitis-mes dans l'Évangile selon Thomas', 202-3; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 15, 233. 195 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 234. 196 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197. 197 Örneğin bkz. Life of Aesop 40, burada Xanthus (Ezop'un köle efendisi), Ezop'un bilgeliğinden o kadar etkilenmiştir ki arkadaşlarına bir köle değil, bir köle satın aldığını söyler. öğretmen. Bkz. Perry, Aesopica, 49: δοῦλον οὐκ ἡγόρασα, ἀλλὰ καθηγητὴν ἐμαυτῷ ἐώνημαι (metin G); ve s. 88: μὴ γὰρ δοῦλον ἐαυτῷ ἡγόρασα; μᾶλλον δὲ καθηγητὴν (metin W). 198 P. Jo ü on ve T. Muraoka, A Grammar of Biblical İbranice (Roma: Editrice Pontii cio Istituto Biblico, 1991), 488-9 (§133d).

--- SAYFA 103 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizmler 89 hipotezi ama aslında pek olası değil: yani, belirttiğimiz gereksiz görecelik neredeyse her zaman bir emirle ortaya çıkar ve burada GTh 76'da açıklayıcı, üçüncü şahıs anlatımıyla ilgiliyiz: 'tek inciye kendisi için satın aldı'. 199 Söylemek 78 GTh 43'te, Kıpti □□□'nin Aramice w-'ye geri döndüğünün varsayıldığı, orijinaldeki anlamın 've' yerine 'veya' olduğu durumu daha önce tartışmıştık. Burada, Vaftizci Yahya ile ilgili soruda da aynı argümana sahibiz: '...rüzgârın salladığı bir kamış görmek ve (□□□) ince giysiler giymiş bir adam görmek...?' Bazı bilim adamları burada bir 'veya' görmeyi tercih ederlerdi. 200 Ancak aynı sorun yine geçerlidir: çeviride bağlaçların özellikle öngörülemezliği sorunu. (Özellikle yukarıdaki GTh 3.3 tartışmasına bakın.) Gerçekten de Matt. 11.7-8 ve Luka 7.24-5, Matta ve Luka'da ἀλλά var. 201 79.1 Söylemesi 79, DeConick tarafından Aramice bir ürün olarak kabul edilirken, Perrin tarafından orijinal olarak özellikle Süryanice olarak kabul edilmiştir. 202 Kilit nokta, Luka 11.27'de kadının İsa'yı 'emdiğin göğüsler (μαστοὶ οὗς ἐθήλασας)' ile ilgili bir makarna ile kutsaması, Kıpti Thomas'ın ise 'seni besleyen göğüslere (□ □ □□) sahip olmasıdır. □□□□□□□□□□□□).' Bu çok büyük bir fark değil, ancak hem seste 'emmek' hem de aph'el'de (ve Süryanice'de pa'el) 'emmek' anlamına gelebilen Aramice/Süryanice ynq'e başvuruluyor. Ancak aynı Aramice veya Süryanice kelimelerin elimizdeki iki farklı versiyona hatasız bir şekilde nasıl tercüme edilebileceğini anlamak zordur. Aramice Vorlage fiil sorununu çözebilir ama iki yeni sorunu ortaya çıkarır: özne ve nesne. Bana öyle geliyor ki (1) konuyu işaretleyen farklı fiil sonları ve (2) bu gözlem için meslektaşım Prof. Graham Davies'e minnettarım. 200 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193; DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 240. 201 Matt. 11.7b-8a: τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι ; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον ; ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν ; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἡμφιεσμένον . 202 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 242; Perrin, 'Thomas İncili'nin Aramice Kökenleri', 56-7; Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 197 ve 197 n'de Aramice'ye bir olasılık olarak izin veriliyor. 18.

--- SAYFA 104 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu Her durumda 90 zamir eki, karışıklığı neredeyse imkansız hale getirecektir. Thomas'ın 'seni emziren göğüsler' formülasyonu muhtemelen tdy' d' wnyqwk veya Süryanice (Luka 11.27 Syrs,c,pesh'te olduğu gibi) tdy' d' ynqwk olabilir; tersine, Luka dilinde 'emdiğiniz göğüsler' tdy' dynqthwn veya tdy' dynqt' nwn veya Süryanice'de (Luka 11.27 Syr hark'ta olduğu gibi) tdy' hnwn dynqt ile eşdeğerdir. 203 Aradaki fark özellikle Süryanice'de belirgindir ve ikinci durumda hnwn zamirini gerektirir. O halde muhtemelen şu ya da bu durumda (ya da aslında her iki durumda da) bir açıklamayla karşı karşıyayız. Kıpti versiyonundaki farklılık bir dizi faktörle açıklanabilir: (1) Suriye versiyonunun etkisinin bir sonucu olabilir; (2) bu bir yumuşatma olabilir (yukarıdaki 9 ile karşılaştırın): Thomas'ta göğüsleri ilgili cümlecğin ("seni besleyen göğüsler") öncülü/öznesi yapmak, diğer üç örneğin de (GTH 79.1 ve 79.3'te) çocuktan ziyade annenin bedeninin özne olduğu gerçeğine uyum sağlayabilir. Bu açıklama üçüncü bir olasılığa benzer. (3) Luka 11'deki 'emdiğiniz göğüsler'den Thomas'ın 'seni besleyen göğüsler'e geçiş Luka 23.29'un müdahalesinin sonucu olabilir. 204 Bununla birlikte belki de en kolay çözüm, Θηλάζειν'un Aramice ynq'den hem "emmek" hem de "emmek" anlamına çok daha uygun olduğunu gözlemlemektir: Aramice fiil anlamını pe'al'de veya aph'el / pa'el'de görünmesine göre değiştirirken, Θηλάζειν'nin aktif seste açıkça her iki anlamı da vardır. 205 80 Deyiş 56 paralel sözlerle ilgili yukarıdaki tartışmaya bakınız. 82 Meşhur beyit: 'Bana yakın olan, ateşe yakındır; Benden uzak olan, krallıktan da uzaktır' sözü, İsa'nın Thomas'taki yeni özgün sözleriyle ilgili değerlendirmelerde muhtemelen diğerlerinden daha fazla ilgi görmüştür. 206 Bu itibarla, muhtemelen onu rububî kabul edenlerin tümü de 203 Bkz. Kiraz, Süryanice İncillerin Karşılaştırmalı Baskısı, 3.231. 204 Luka 23.29b: μακάριοι αἱ στεῖραι καὶ αἱ κοιλῖαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μαστοὶ Bu çok önemli. 205 LSJ 797b. 206 Bkz. yakın zamanda E.K. Broadhead, 'An Authentic Saying of Jesus in the Gospel of Thomas?' NTS 46 (2000), 132-49, GTh 82.1'in Vaftizci Yahya'ya (147-8) kadar gidebileceğini savunur; Daha sonra İsa bunu ele aldı ve 82,2'yi (148) ekledi.

--- SAYFA 105 ---

Thomas 91'de Önerilen Semitizm, bunun Semitik bir orijinale geri döndüğünü düşünüyor. Bununla birlikte, gerçekliği genellikle dilsel temellerden ziyade teolojik içerik temelinde tartışılmıştır. Bunun bazı istisnaları Jeremias ve Ménard'dır. 207 Bu deyiş Aramiceye çevrildiğinde mem ve kafiye aliterasyonuyla dört cümle (veya iki dört vuruşlu stichoi) bulunduğunu ileri sürerler: man diq e rib 'immi, q e rib 'im nura, man dir e chiq minni, re chiq mimmalkuta. 208 Bununla birlikte, 82 demenin günümüze kadar gelen versiyonlarının neredeyse tamamı, deyişe özgü tekrarın doğası gereği oldukça fazla ritmik dengeye ve kafiyeyle sahiptir. 209 Bu nedenle, Aramice'deki varsayımsal bir yeniden yapılanmanın orijinal olarak neden özellikle çekici olduğunu anlamak zordur. 85.1, 2 diyerek 'Dünya...ya layık değildir' ve 'ölümü tadın' ifadeleri için sırasıyla GTh 56 ve 1'e bakınız. 210 Söyleme 86 Perrin, 2006 tarihli makalesinde, Thomas üzerindeki Diatessaronik (ve dolayısıyla açıkça Süryanice) etkisinin başlıca örneği olarak kuşlar ve tilkilerle birlikte İnsanoğlu sözünü sunar. Makale, Thomas'ın versiyonundaki varyasyonların, Strobel tarafından yeniden kurgulanan Tatian'ın Diatessaron'undaki versiyona tam olarak karşılık geldiğini tespit ediyor. 211 Strobel, Thomas tarafından ortaya atılan kanonik formun yedi varyasyonunu tanımlar: 'Tilkilerin (1) delikleri vardır ve kuşların (2: 'havası' olmayan) yuvaları vardır (3: Matta ve Luka'ya dahil değildir) (tekil: 4), fakat Son of Man'ın yuvası yoktur 207 J. Jeremias, The Unknown Sayings of Jesus (London: SPCK, 1964 [3. baskı, 1963]), 71-2. 'Fakat sahihliğin en önemli göstergesi, sözün amacıdır' (72); Mé nard, 'Les Probl è mes de l'Évangile selon Thomas', 59-73. 208 So Mé nard, 'Les Probl è mes de l'Évangile selon Thomas', 60. 209 Karşılaştırın: ὁ ἐγγὺς μου ἐγγὺς τοῦ πυρός· ὁ δὲ μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ , μακρὰν ἀπὸ τῆς βασιλείας (Didymus, Mezmurlar 88.8'de (PG 39.1488)); Thomas'ın Kıpti Dili: ⲙⲁⲕⲁⲣⲁⲛ ⲁⲡⲓ ⲉⲙⲟⲩ ⲙⲁⲕⲁⲣⲁⲛ ⲁⲡⲓ ⲧⲉ ⲃⲁⲥⲓⲗⲉⲓⲁⲥ (Didymus, Mezmurlar 88.8'de (PG 39.1488)); Thomas'ın Kıpti Dili: ⲙⲁⲕⲁⲣⲁⲛ ⲁⲡⲓ ⲉⲙⲟⲩ ⲙⲁⲕⲁⲣⲁⲛ ⲁⲡⲓ ⲧⲉ ⲃⲁⲥⲓⲗⲉⲓⲁⲥ ; Origen , Latince çevirisinde: qui iuxta me est, iuxta igne est; qui longe est a me, longe est a regno. Belki de en kafiye, Origen'in çevirideki farklı bir formülasyonunda bulunabilir: qui approximant mihi approximant igni (Hom. Josh. 4.3). 210 DeConick Tarafından Aramilik Olduğu İddia Edildi, Original Gospel of Thomas in Translation, 15, 250. 211 Perrin, 'Thomas: The Fifth Gospel?', 69; F.A. Strobel, 'Textgeschichtliches zum Thomas-Logion 86 (Mt 8, 20/ Luk 9, 56)', VigChr 17 (1963), 211-24.

--- SAYFA 106 ---

Thomas incilili'nin Kompozisyonu 92 başını yaslayacağı (6) ve dinleneceği (7) yer (5). Aslında Perrin ve Strobel'in argümanları oldukça farklı; Perrin Diatessaronik etki konusunda ısrar ederken, Strobel buradaki Kıpti metninde yalnızca Süryanice Vorlage'ı savunuyor ve aslında Diatessaronik etkiyi reddediyor gibi görünüyor. 212 Thomas'ın Süryanice veya Diatessaronik olduğu iddia edilen bazı varyantlarının açıkça sahte olduğunu, çünkü bunların yalnızca Kıpticilik olduğunu kısaca belirtebiliriz. (1)'de, Sahidik Matta 8.20 ve Luka 9.58 - Tomas gibi - 'kendi deliklerine' sahiptir (ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ). (4) Onların tekil 'yuvaları' da bir Kıpticilik olarak oldukça anlaşılabilir: 213 Çoğul bir anlam gerektiren iyelik zamirlerinin kullanıldığı tekil artikellerin Sahidik örnekleri çoktur ve gerçekten de Thomas'ın kendisinde bulunur. 214 (5)'teki 'hiçbir yer'e yapılan atıf, bir Kıpticilik olarak daha da kolay anlaşılır: ⲡⲓ ile negatif, 'hiçbir yerde' demenin oldukça standart bir yoludur, aslında bu değişim Sahidik NT versiyonlarının açıkça ortaya koyduğu gibi: ⲡⲱⲙⲁⲣⲁⲗⲁ ⲡⲓ ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ (ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ)ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ . Bu madde aynı zamanda (6) numaralı varyantın, yani kafasına yapılan göndermenin de - (1)'e benzer şekilde - sahte olduğunu açıkça ortaya koyuyor: Guillaumont, Kıpti dilinin Süryanice gibi sıklıkla mülkiyeti işaretlemeyi tercih ettiğini (burada, -ⲛⲁⲕ-), oysa Yunanca'da vücut parçalarını içeren makalenin yeterli olduğunu belirtiyor. 215 Strobel 'havanın' ifadesinin çıkarılmasını (2) serbest çeviriye atfeder ve ona göre yalnızca 'schwerlich'in Tatian'la ilişkilendirilebileceği yorumunu yapar. 216 İkinci cümledeki ('kuşların yuvaları var') 'sahip' ifadesinin (ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ) girişi (3) de oldukça önemsizdir. Bu, potansiyel olarak önemli tek kanıt olarak 'dinlenme'yi (7) bırakır. Ancak bunun önemini önemli ölçüde azaltan üç faktör vardır. Birincisi, Thomas ve Diatessaron'un aslında aynı fikirde olduklarına dair bilimsel önerilerle anlaşma düzeyi abartılmıştır, ancak onlar bunu yapmamaktadır: bazı armonilerin "kafasını dinlendir" ile eşdeğer bir değeri vardır, ancak GTh 86'nın "kafasını yasla ve dinlen" ifadesi vardır ve bu armonilerin hiçbirinde yoktur. İkincisi, 212 Strobel, 'Textgeschichtliches zum Thomas-Logion 86' referanslarının Tatianic referansları bile, sözün ikinci cümlesindeki 'have' ifadesinin armoni geleneğinde yalnızca azınlık bir tanık tarafından desteklendiğini belirtiyor (215) ve Thomas ile Tatian arasında doğrudan bir edebi bağlantının 'abseitig' olduğu sonucuna varıyor (216). s. 2'deki sonuca bakınız. Süryanice Vorlage ile ilgili nokta için 224. 213 Plisch, 'Thomas in Babel', 70–1, bunu da olası bir Süryanilik olarak öne sürüyor. 214 Örnekler arasında Yuhanna 10.3 yer alır; burada iyi bir çoban, varsayılan birden fazla isme rağmen koyunlarının her birine ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ adını verir; ayrıca İstefanos'un kalpleri sünnetsiz olanları kınadığı Elçilerin İşleri 7.51'i de karşılaştırın (ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ ; bkz. Gk ἀπερίτομητοι καρδιαίς). GTh 53'te, eğer sünnet çocuklar için faydalı olsaydı, 'babaları' (ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ) onları zaten sünnetli olan 'annelerinden' (ⲛⲁⲓⲧⲉⲕⲏⲩⲥⲟⲩ) doğururdu. Tüm bu durumlarda açıkça çoğul göndergelere sahibiz, ancak tekil isimler kullanıyoruz. 215 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 192. 216 Strobel, 'Textgeschichtliches zum Thomas-Logion 86', 215.

--- SAYFA 107 ---

Thomas 93'te Önerilen Semitizm 'geri kalan' güçlü değil: yalnızca Ephrem'in yorumunda, Hollanda armonisinde ve Pepys'te var. 217 Üçüncüsü, bunun bile nitelendirilmesi gerekiyor: Thomas ile Süryani geleneği (Ephrem dahil) arasındaki bağlantı da genel olarak zayıftır. Bu İnsanoğlu sözünün Süryanice versiyonlarında, yani Syr's, Syrc ve Ephrem'in Diatessaron yorumunda genellikle 'rest' olarak çevrilen fiil smk'tir. Ancak bu fiil, 'dinlenme' anlamına geldiği kadar 'destek' veya 'yatma' geçişli anlamına da sahiptir: Payne Smith, 'dinlenme' ve 'yalın' anlamlarının yanı sıra 'dinlenme' anlamlarını da basit bir şekilde verir. 218 Bu nedenle, eğer Ephrem orijinal Diatessaronik okumayı koruyorsa, Tatianus'un da aynı şekilde basitçe Sinoptik geleneğe katıldığı düşünülebilir: bu deyişin Yunanca biçimleri ile Süryanice versiyonları arasında hiçbir fark yoktur. Thomas'ın "ve dinlenme"yi eklemesi o halde sadece kısa bir genişletmedir. Burada Kıpti GTh 86'da belirgin Semitik özellikler bulunmadığından, Diatessaron'la olan paralelliklerin "dikkate değer" olduğunu ya da Kıpti çevirmenin Süryanice Vorlage'a "zweifelsohne" borçlu olduğunu iddia etmek zordur. 219 90 DeConick, Thomas'ın "kolay boyunduruk" deyişi veya 'Heilandsruf' versiyonunun Aramice bir orijinale, aslında Mattheus'taki muadilinden daha ilkel olan bir orijinale dayandığını ileri sürmüştür (Mat. 11.28-30). 220 Daha önceki biçim, İsa'nın Thomas'a, "boyunduruğunun ve efendiliğinin" hafif olduğu yönündeki öğüdüdür ve bu formülasyon, "ilkel Aramice eğilimlere" kadar uzanır. 221 Bunun başlıca kanıtları şunlardır: (1) Targum İşaya'da 'boyunduruk' ve 'efendilik'in birbirinin yerine geçebildiği pasajlar (Yeşaya 10.7; 14.25; 47.6) ve (2) 'boyundurukların' Eski Antlaşma ve Eski Yakın Doğu'daki egemenlik ile daha geniş anlamda ilişkilendirildiğine dair kanıtlar. 222 Ancak ikinci noktada, boyundurukların egemenlik ile olan ilişkisi Antik Yakın Doğu'dan çok daha geniş bir alana yayılmaktadır - 217 Pepys'in okumasının da o kadar alakalı olmayabileceği de iyi bilinmektedir: Tyndale, The Great Bible ve the Cenevre İncil gibi bazı İngilizce çevirilerde KJV'nin 'lay' yerine 'reste' zaten vardı. 218 Payne Smith, Özet Süryanice Sözlüğü, 380. 219 Referanslar Perrin, 'Thomas: The Fifth Gospel?', 69 ve Strobel, 'Textgeschichtliches zum Thomas-Logion 86', 223. 220 M.S. DeConick, 'The Yoke Saying in the Gospel of Thomas 90', VigChr 44 (1990), 280-94. 221 DeConick, 'Yoke Saying', 291. DeConick'in, Matthew'un versiyonunun yeniliğinin 'Matthew'un 'yük' üzerindeki polemik vurgusunda' görülebileceği yönündeki iddiasında bir zorluk vardır ('Yoke Saying', 291). Bu vurgu özellikle Matthean'a özgü bir vurgu değildir: konuyla ilgili diğer söz Matt'tedir. 23.4 - Luka 11.46'ya paraleldir. 222 DeConick, 'Yoke Saying', 287 ve 286-7 sırasıyla.

--- SAYFA 108 ---

Örneğin Thomas İncili'nin Kompozisyonu 94 Roman. 223 Önceki noktada (1), Thomas'ın özellikle İşıya etrafındaki tefsir geleneğiyle ilişkili olması mümkündür, ancak bu hiçbir şekilde kesin değildir. Aslına bakılırsa, 'boyunduruk' ve 'efendilik' kelimelerinin birbirinin yerine kullanılabilirliği hiç de şaşırtıcı değil: İncil geleneğinde boyunduruğun hayvanlarla değil insanlarla ilişkilendirildiği hemen hemen her durumda, bu, ister bireysel ister ulusal düzeyde olsun, efendi-köle ilişkisinin bir metaforudur. Pavlus'un 'köleliğin boyunduruğu' deyimi (ζυγὼ δουλείας, Gal. 5.1; bkz. 1 Tim. 6.1) ve - diğer bir bakış açısından - Didache'deki mükemmellik hakkındaki ünlü ifadedeki 'Rab'bin boyunduruğu': εἰ μὲν γὰρ δύνῃσαι βασιτάσαι ὅλον τὸν ζυγὸν τοῦ κυρίου, τέλειος ἔσῃ ... (Yaptı . 6.2). 'Boyunduruk'un metaforik kullanımı, bir tarafta κύριος/δεσπότης/βασιλεύς veya benzeri ile diğer tarafta δοῦλος arasında bir ilişki olduğunu varsayar: GTh 47.2'deki efendi ve köle dili de karşılaştırılabilir (ⲉ ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩ ve ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ). Bu nedenle, Pavlus'un Galatyalılarda 'boyunduruk' kelimesini δουλεία ile açıklaması doğal olduğu gibi, Thomas veya kaynağının da aynısını ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ karşılığı ile yapması doğaldır. Bu olgu, özel olarak Aramice tefsir geleneğiyle açıklanabilir, ancak bu hiçbir şekilde gerekli değildir. 91.2 (a)'yı söylerken Tomas, Luka'yla (ve belki de Matta - metin belirsizdir) İsa'nın muhaliflerinin gökyüzünü ve yeri inceleyebildikleri, ancak mevcut eskatolojik anı ayırt edemedikleri hakkındaki ifadeyi paylaşıyor. İncelemek veya ayırt etmek için kullanılan fiil Luka 12.56'da δοκιμάζειν ve Thomas'ta ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ (πειράζειν)'dir; Matta 16.3'te διακρίνειν'dur. Guillaumont, bu büyük çeşitliliğin hepsinin altta yatan bir Süryani anlayışıyla açıklanabileceğini öne sürüyor. 224 Ancak 'farklılığı' açıklamak için başka bir varlığın gerekli olup olmadığı ve Kıpti dilinin 'burada pek bir anlam ifade edip etmediği' sorgulanabilir. 225 Başka birçok yerde, söz konusu üç fiil neredeyse birbirinin yerine geçebilir: LXX Mezmur 25.2 (δοκίμασόν με κύριε καὶ πείρασόν με) ve 2 Korintliler 13.5 (ἑαυτοὺς πειράζετε ... ἑαυτοὺς δοκιμάζετε) üçünden ikisinin neredeyse eşdeğer olduğu örneklerdir 223 Örneğin bkz. H. Versnel, Triumphus'taki sub iugum missio tartışması: An Roma Zaferinin Kökeni, Gelişimi ve Anlamı Üzerine Araştırma (Leiden: Brill, 1970), 132-63. 224 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 198; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 260. 225 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 198; DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 260.

--- SAYFA 109 ---

Thomas 95'te Önerilen Semitizmler (çapraz başvuru Jas 1.12; Sir. 27.5). Yine, 1 Korintliler 14.29'da peygamberleri 'incelemek' için kullanılan fiil διακρίνειν'dur, ancak Didache 12.1'de δοκιμάζειν'dir. Üç fiil arasındaki bu örtüşme, Thomas'ın Kıpti metninin şu anki kadar zor olmayabileceğini ve varyasyonun, aktarım sürecinin Yunanca veya Kıpti aşamasında meydana geldiğinin eşit derecede anlaşılabilirliğini gösteriyor. 91.2 (b) diyor Burada İsa, mevsimi tanımayan ve kendilerinden öncekini bilmeyenleri azarlıyor (ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ). Guillaumont, 69.1'in söylenmesinde olduğu gibi, bunu Thomas'ın şimdiki anlamıyla İbranice mükemmel zamanı korumasının bir durumu olarak görüyor. 226 Ancak yukarıda 69.1 sözüyle ilgili olarak yapılan eleştirilerin aynısı burada da geçerlidir. Guillaumont'un zamanlarla ilgili sunduğu tüm bu örneklerde, Yunanca Yeni Ahit'teki şimdiki zamandan Kıpti dilindeki tam zamana geçişin iyi bilinen bir olgu olduğu da hatırlanmalıdır. 227 Söylemek 97.2 Yolculuk sırasında kavanozunun içindekileri döken kadın benzetmesinin birçok potansiyel Semitizme sahip olduğu tespit edilmiştir. 228 En ikna edici olanı muhtemelen bdrk rh?qh ifadesiyle karşılaştırılan bir kadının 'uzun yolculukta' (ⲉⲛ ⲉⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ) olduğuna yapılan atıftır (krş. Yunanca ἐν ὁδῷ μακράν) Sayılar 9.10'da. Ancak bu, Semitizm kadar Septuagintalizm'dir, çünkü bu ifade düzenli olarak kelimenin tam anlamıyla Yunancaya çevrilmektedir (bkz. ayrıca Özdeyiş 7.19: πεπόρευται δὲ ὁδὸν μακράν ← hlk bdrk mrh?wq). Aslında, Sahidik Atasözleri 7.19'da GTh 97.2'ye benzer bir ifade vardır (ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ ⲛⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩⲉⲩ), 229 ve başka benzer durumlar da vardır. 230 Bu itibarla Thomas'ın anlatım şekli yalnızca dolaylı olarak Semitiktir; bu daha ziyade Septuagintal ifade tarzıyla şekillenen bir "İncil'deki Kıpti" örneğidir. 226 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 193. 227 Mink, 'Die koptischen Versionen', 198-200 ve P.J. Williams'daki tartışmalara bakın, 'Nestle-Aland Novum Testamentum Graece'de Sahidic'in Temsili Üzerine', Journal of Coptic Studies 8 (2006), 123-5 (123). 228 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 201; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 271. 229 Metin için bkz. P.A. Ciasca, Sacrorum Bibliorum Fragmenta Copto-Sahidica Musei Borgiani, cilt. II (Roma: Sancta Congregatio de Propaganda Fide, 1889), 159. 230 Bkz. Crum 470b-1a.

--- SAYFA 110 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 96 Söylenen 97.3 (a) Aynı benzetmedeki diğer iki örnek daha az ilgi çekicidir. Guillaumont, 1 Samuel 24.12'de bir arada bulunan yd ' ve r 'h eşleşmesine geri dönmek için 'bilmiyordu ve anlamadı' (ܐܠܡܝܕܝܢܐ ܐܠܡܝܕܝܢܐ ...ܐܠܡܝܕܝܢܐ) ifadesini kullanıyor. , 25.17 ve başka yerlerde. 231 Ancak bu pek ikna edici değil çünkü r'h, ܐܠܡܝܕܝܢܐ'nin en belirgin eşdeğeri değil. Thomas burada vurgu için neredeyse eşanlamlı iki fiilin tekrarını kullanıyor: Crum, ܐܠܡܝܕܝܢܐ ve ܐܠܡܝܕܝܢܐ'nin yakın bir şekilde bir araya geldiği diğer yerlerin örneklerini sunuyor. 232 97.3 (b) Söylemek Bu bilmek fiillerinin nesnesi ܐܠܡܝܕܝܢܐ'dur ("bilmiyordu ve bir sorunu fark etmedi"). Buradaki ifade kesinlikle tuhaf: ܐܠܡܝܕܝܢܐ'nın olağan anlamı talihsiz bir olay değil, sıkı çalışma ve zahmettir. Öte yandan DeConick, ܐܠܡܝܕܝܢܐ'nın Yunanca κάκωσις aracılığıyla Süryanice byš'e geri döndüğünü varsayarak bir açıklama getiriyor (cf. κάκωσις / byš , Sir. 29.12). Ancak burada bir değil iki yanlış çevirinin varsayılması gerekir: İlk varsayımsal aşamada, çevirmen byš'u ('talihsizlik' anlamına gelebilir) κάκωσις ile tercüme etmiştir; bu, bu bağlamda uygunsuz görünmektedir (çok güçlü ve kadının bir başkası tarafından kötü muameleye uğradığını düşündürmektedir); ikincisinde, çevirmen κάκωσις'yu ܐܠܡܝܕܝܢܐ ile çevirmiştir: κάκωσις'ya yapılan bir göndermeyi anlamadığı için ona sempati duyulabilir, ancak o bu deyişten herhangi bir anlam çıkarmaya çalışmamış, sadece başka bir anlaşılabilir versiyon üretmek için anlamı değiştirmiştir. Ek olarak ܐܠܡܝܕܝܢܐ kelimesinin Yunanca karşılığı olarak Crum, σμφορά (LSJ 1688a: 'kötülük', 'talihsizlik') kelimesini verir ki bu da deyim anlamını mükemmel bir şekilde karşılar. Bu, olası bir Vorlage bulma işine girmek değil: 97 deyişini içeren Yunanca bir parça bulursak σμφορά ile karşılaşacağımızı söylemiyorum. Daha ziyade, aynı derecede spekülasyon fakat daha olası olan ve hiçbir kanıt olmayan bir versiyona başvurmayan başka olası hipotezlerin olduğunu öne sürmektir. 98.2 derken bir başka örnek de Thomas'ın, düşmanına saldırmadan önce kılıcını kendi duvarına saplayan adamla ilgili tuhaf benzetmesidir. Cümlede, 'Kılıcını çekti ve deldi, yani. duvar (ܐܠܡܝܕܝܢܐ 231 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 201. 232 Bkz. Crum 77b (Acts of the Martyrs'den bir örnek ve Shenoute'den bir örnek).

--- SAYFA 111 ---

Thomas 97 ܡܬܝܢ 'de Önerilen Semitizmler'in ikinci cümlesi, bazıları tarafından beklenti fiili eki (-ܝܢ) esas alınarak Aramilik veya Süryanilik olarak alınmıştır; 1957'de Garitte tarafından bu şekilde önerilmiştir.²³³ Bununla birlikte, Guillaumont'un belirttiği gibi, başka bir açıklama daha vardır, yani cümle 'kılıcını çekti ve onu (kılıcı) duvara sürdü' anlamına gelir,²³⁴ ki aslında bu Lambdin gibi birçok çevirmen tarafından alınmıştır. 100.1 diyen Guey, 1960 yılında Sinoptiklerin 'denarius'unun (Mark 12.15 ve paralelleri) Thomas'ın 'altın parası' haline geldiğini, çünkü her ikisinin de Aramice/Süryanice dinlere dayandığını öne sürdü. ²³⁵ Ancak bununla ilgili zorluklar var. Bunun için Guey tarafından alıntılanan en eski kanıt, MS 193'ten kalma iki dilli Aramice-Yunanca bir yazıttır. Ek olarak, bu özel durumda, yazıt denarilerin altın olduğunu kesin olarak kabul etmiyor, bunun yerine 'üç yüz eski altın denari'ye (χρυσᾶ παλαιὰ δηνάρια τριακόσια / dnryn dy dnb'tyqyn) atıfta bulunarak bunu belirtmesi gerekiyor. tltm'h). ²³⁶ Hal böyle olunca, bir altın dinar/denarius'un yalnızca Sami diline geri dönebileceği argümanı bir ölçüde açığa çıkmış durumda. ²³⁷ Süryanice tarafında, parşömenlerde denarii'ye yapılan ilk atıfların açıkça altın denarii'ye yönelik olmadığı belirtilebilir (bir durumda, bir köle 700 denariye satılmaktadır). ²³⁸ Aynı şekilde Aphrahat'ta da 100 dinar az bir miktar olarak kabul edilmektedir. ²³⁹ Bu nedenle Guillaumont'un bu bağlamda "Aramice alanında o dönemde hizmet ettiğini" söylemesi kesinlikle yanlıştır ²³³ Garitte, 'Le Premier Volume de l'édition photographique des manuscrits gnostiques coptes et l'Évangile de Thomas', 66; ardından DeConick, *Original Gospel of Thomas in Translation*, 272. ²³⁴ Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 196. ²³⁵ J. Guey, 'Comment le "denier de Cé sar" de l'Évangile at-t-il pu devenir une pi è ce d'or?', *Bulletin de la Soci é t é fran ç aise de Numismatique* 15 (1960), 478–9, ardından DeConick , *Original Gospel of Thomas in Translation* , 274. ²³⁶ CIS II.3.1 3948 (s. 121–2). Ancak bu durum her zaman böyle belirtilmez: *Res Gestae Divi Saporis*'teki tartışmalara bakın, burada muhtemelen 500.000 denarii altındır (ancak bu daha açık bir durumdur çünkü burada GTH 100'de yer almayan bir haraç ödemesi söz konusudur): bkz. J. Guey, 'Autour des *Res Gestae Divi Saporis*: 1. Deniers (d'or) et deniers d'or (de compte) anciens', *Suriye* 38 (1961), 261–74; T. Pek á ry, 'Autour des *Res Gestae Divi Saporis*: 2. Le "Tribut" aux perses et les i nances de Philippe l'arabe', *Suriye* 38 (1961), 275–83. ²³⁷ Daha detaylı eleştiri için bkz. S. Witetschek, 'Ein Goldst ü ck f ür Caesar? Anmerkungen zu *EvThom* 100', *Apocrypha* 19 (2008), 103–22. ²³⁸ Bkz. H.J.W. Drijvers ve J.F. Healey, *Edessa ve Osrhoene'nin Eski Süryanice Yazıtları: Metinler, Çeviriler ve Yorum* (HO 42; Leiden: Brill, 1999), 30 ve s. 232–42'deki metinler (P1 ve P2). ²³⁹ Aphrahat, *Gösteri* 6.1 : 'Kim yüz dinarı geri istemezse, Rabbi onu on bin talant bağışlar.' Açıkça ima edilen, küçük ve büyük miktar arasındaki zıtlıktır. Dem'de not ediyor. 22.25 Dem'i yazdı. MS 337'de 6.

--- SAYFA 112 ---

Thomas Incilî'nin Kompozisyonu 98 altın denarius'u belirtmek için kullanılır ve bu, tek başına kullanıldığında bile anlamdır [örn. 'altın' özelliği olmadan] çoğunlukla Süryanice'de bulunur. 240 Bu, en eski Süryanice kanıtlar için kesinlikle doğru değildir. Yine, bu durumda birebir çeviriyi varsayma konusunda özellikle dikkatli olmak gerekir: madeni paraya yapılan atıfların hedef dilin kültürüne göre oldukça doğal olarak değişmesi beklenebilir, dolayısıyla örneğin Mark 12.15'teki KJ V'nin 'penny'si (bazı eski İngilizce versiyonlarına göre). 241 102 diyerek yine Garitte, Thomas hakkındaki ilk makalesinde, 'Yazıklar olsun onlara, Ferisiler' (ܩܝܦܬܝܬܐ ܕܦܪܝܫܝܬܐ) ifadesinde Aramice veya özellikle Süryanice etkisinin açıkça görüldüğünü öne sürdü. 242 GTh 98'de olduğu gibi, proleptik zamirin Süryanice etkisinin kanıtı olduğunu öne sürdü. Bu oldukça mümkündür, çünkü böyle bir prolepsis Kipti dilinde olduğu kadar deyimsel Yunancada da tuhaf olabilir. Bununla birlikte, Samileşen Yunancanın -Sami Vorlage'ı olmadan- 'Vay o Ferisilere' anlamında ܠܐ ܐܘܬܐܝܬ ܬܘܬܝܢ ܕܦܪܝܫܝܬܐ gibi bir ifade üretebileceği kolayca hayal edilebilir ve bu, varsayımsal Süryanice olduğu kadar Kipti'yi de açıklayabilir. ginal. 243 Diğer bir olasılık da, Böhlig'in iddia ettiği gibi, ܐܪܡܝܐܝܬܐ'nin Pistis Sophia 100'de olduğu gibi basitçe birleşim halinde olmasıdır: 'vay halime' (ܐܪܡܝܐܝܬܐ ܕܠܝܡܐ). 244 Bu paralellik dikkate alındığında GTh 102 sonuçta kabul edilebilir Kipti dili olabilir. 240 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 202: 'dans le domaine aram é en, il a servi couramment à tasmir le denier d'or, et c'est ce sens que, m é me istihdam é seul, il a le plus souvent en syriaque'. 241 Kipti ܩܝܦܬܝܬܐ kelimesinin Greko-Latince alıntı kelime nummus'tan etkilenmiş olması (uzak) bir olasılıktır: bu, ܩܝܦܬܝܬܐ / ܩܝܦܬܝܬܐ / olarak yazılan bir Greko-Kipti kelime olarak görünmektedir. Kellis mektuplarında ܩܝܦܬܝܬܐ. Bkz. H. Fö rster, Wö rterbuch der griechischen Wö rter in den koptischen dokumentarischen Texten (Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002), 551. Ayrıca Shenoute's God is Blessed'deki ܩܝܦܬܝܬܐ'ye dikkat edin: bkz. É. Chassinat, Le Quatri è me Livre des entretiens et é pitres de Shenouti (Kahire: L'Institut Fran ç ais d'Arch é ologie Orientale, 1911), 157 II. 3-4. 242 Garitte, 'Le Premier Volume de l'édition photographique des manuscrits gnostiques coptes et l'Évangile de Thomas', 66, ardından DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 279; Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 194: ('aram é en, v.g. syriaque'). 243 Bu, Moulton ve Howard tarafından "isimin tanımını güçlendirmek için gereksiz kullanım" olarak tanımlanan, NT'de yaygın olan bir fazlalıktır. Mat. 12.45 D; İşaret 5.16D; 6.17; 6.18D; 6.22 FS; vb. örnek olarak gösterilmektedir (Moulton ve Howard, 'Semitisms in the New Testament', 431). Ayrıca bkz. Wilcox, 'Yeni Ahit'te Semitizm', 1018, Elçilerin İşleri 7.52 D'yi ekleme; 6,7 D; Mat. 3.4; Markos 12.36-7 . 244 Bö hlig, 'Das Problem aram ä ischer Elemente', 444.

--- SAYFA 113 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizmler 99 104.2 derken Thomas'ın, 'İşlediğim günah nedir veya nerede mağlup oldum (ܐܢܝܢ ܕܡܥܬܐ ܕܡܥܬܐ ܕܡܥܬܐ)' sözü, bazıları tarafından h?wb fiilini içeren Aramice bir arka plana geri dönmek için alınmıştır. h?wb ya mağlup olmak ya da daha sık olarak 'suçlu olmak', 'günah işlemek' anlamına gelebileceğinden, Sami bir alt katman varsayıldığında katı bir paralellik ortaya çıkacaktır. 245 Elbette, İsa'nın varsayımsal olarak olası yenilgisinin bağlamı belirsizdir, ancak belirsizlik Thomas için yeni bir şey değildir. Ancak bazı olası bağlamları sağlamak zor değil. Örneğin Yuhanna İncili'nde İsa Yahudilere şu soruyu sorar: τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; (Yuhanna 8.46). Yuhanna'daki bu örnek, İsa'nın Tomas'taki sorusunun iki unsurunu güzel bir şekilde birleştiriyor. Birincisi, İsa'nın günahsızlığı (Tomas'ta 'işlediğim günah nedir?') Yuhanna'da da ima edilmektedir. İkincisi, Yuhanna'nın burada kullandığı ܐܢܝܢ dili, adli veya diyalektik çürütme veya çürütme çağrışımlarıyla birlikte, aynı zamanda İsa'nın tartışmada mağlup edilmesinin teorik olasılığını da ima eder. Örneğin Platon'un Sofist'i, "Eleatik Yabancı"nın "olmayan şeyin çürütülmesinin (τὸν τοῦ μὴ ὄντος ἔλεγχον) yenilgi olduğunu hayal ettiği örnekte yenilgi ile ἔλεγχος'yu birleştirir (ἡττημένον) uzun zamandır ben'. 246 Dolayısıyla Yuhanna 8'deki gibi bir ortam hayal edilirse, Thomas'ın sözleri çok mantıklı olur. 107.3 Kayıp koyun benzetmesinde (Mat. 18.12-13; Luka 15.3-7; GTh 107), Thomas, çobanın daha önce kaybolan koyunlara şöyle demesini sağlar: 'Seni doksan dokuzdan daha çok seviyorum (ܐܢܝܢ ܕܡܥܬܐ ܕܡܥܬܐ)', Matta'nın koyunlara sevinen çobana ilişkin referansı ile karşılaştırıldığında (ܡܥܬܐ ܕܡܥܬܐ). Guillaumont, her ikisinin de Aramice/Süryanice s[b]'ye dayandığını, bunun 'dilek' veya 'zevk almak' ve aynı zamanda 'sevmek' anlamına gelebileceğini ileri sürer. 247 Dolayısıyla hem Matta hem de Tomas'ın anlatım şekli aynı Aramice orijinaline dayanarak açıklanabilir. Bununla birlikte, benzetmenin Thomasine versiyonunda, 245 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 194 ve ardından DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 281. 246 Soph'tan ifade tarzındaki farklılığın şekillenmesine yardımcı olan çeşitli faktörler vardır. 239B; tr. Nicholas White, J. Cooper, ed. Platon: Bütün Eserler (Indianapolis/Cambridge: Hackett, 1997). Bkz. ayrıca Plutarch, Frat. Am. 483C: ἡ τοιαύτη δίκη τοῖς ἐλεγχόμενοις ποιεῖ τὴν ἡττάν ἢ δὴ τῆς νίκης ("böyle bir adalet, reddedilenler için yenilgiyi zaferden daha hoş kılar"). 247 Guillaumont, 'Sé mitismes dans les logia', 120; Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 199-200.

--- SAYFA 114 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 100 Sinoptiklerin vurgusu sevmekten ziyade sevinmeyedir. En önemlisi, GTh 107'de kayıp koyun aynı zamanda en büyük koyundur ve dolayısıyla çoban için en büyük sevgi nesnesidir: örneğin GTh 8'i karşılaştıran, burada i sherman sonsuz derecede tercih edilen büyük balığı keşfeder ve böylece geri kalan her şeyi bir kenara atabilir. İkincisi, GTh 107'de çobanın doğrudan koyunlara hitap etmesi, muhtemelen çobanın dilini de şekillendiriyor. O halde yine GTh 8 örneğinde olduğu gibi, anlatıda muhtemelen Thomas'a özgü dil seçimini şekillendiren faktörler var. Bu, Guillaumont'un çevirinin yalnızca bir değil iki aşamasını yeniden yapılandırmasını kabul etmeden önce bizi kesinlikle duraklatmalıdır. 248 Söyleniyor 109.3 Thomas'ın gizli hazineyle ilgili benzetmesinde, tarlayı satın alan kişi hazinenin orada olduğunu bilmiyordu (krş. Matta 13.44). Bunu 'tarlada çiftçilik yapmaya gittiğinde (ܡܥܬܐ ܕܡܥܬܐ)' keşfetti. Bu 'çift sürmeye gitti' ifadesi olası bir Semitizm olarak dikkat çekti. 249 Ancak bu kötü bir örnektir, çünkü aynı zamanda oldukça makul bir Yunancadır. Yeni Ahit'te hem İncillerin anlatım bölümlerinde (örn. Markos 1.14: ἦλθεν ... κηρύσσων; ayrıca bkz. 1.39) hem de İsa'nın sözlerinde (örn. Matta 11.18-19) periferik yapı 'geldi' + şimdiki zaman sıfatının geçtiği yerlerin çeşitliliğini düşünün. //Luka 7.33-4) ve Pavlus'ta (1 Korintliler 2.1). Dolayısıyla burada Sami bir alt katmana başvurmak gereksizdir. 250 111.3 Deyişi 'Dünya buna layık değildir...' ifadesi için bkz. yukarıdaki 56. söz. 251 248 Guillaumont, Yunanca εὐδοκεῖν fiilinin bir biçiminin burada Aramice ve Kipti Thomas arasında aracı olduğunu düşünmektedir ('S é mitismes dans les logia', 120). 249 Hedrick, Şiirsel Kurgu Olarak Parables, 138; DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 288. 250 Benzer şekilde DeConick, Hedrick'ten sonra kısaca şunu belirtir: 'O bu alanı aldı ve onu sattı' (GTh 109.2) ifadesinin bir Sami deyimi olduğunu (DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 289; Hedrick, Parables as Poetic Fictions, 137. Ancak yine, Hedrick, Eski Antlaşma'da olduğu gibi Yeni Antlaşma'da da çok sayıda benzer örneğe dikkat çeker (burada bu söz dizimi hem İbranice hem de LXX'te bulunur). 251 Bunun önemli bir Semitizm olduğu iddiası için bkz. DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 15, 293.

--- SAYFA 115 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 101 Söz 113.2 Thomas'ta İsa, Tanrı'nın krallığının 'beklentilerle' gelmeyeceğini söylüyor (ἡ ἁπλοῦς ἰστορία). Ancak Luka 17.20'ye göre bu 'gözlemle' gelmeyecek (μετὰ παρατηρήσεως) ve Guillaumont bunların 'anlam açısından çok açık bir şekilde farklı' olduğu gerçeğini açıklamaya çalışıyor. 252 Onun çözümü, Luka'nın 'gözleminin' ve Thomas'ın 'beklentisinin' her iki anlamı da içerebilen Aramice h?wr veya nt@r'ye dayandığıdır. 253 Ancak bunların gerçekten 'bu kadar açık bir şekilde farklı' olup olmadığı sorusu ortaya çıkıyor. Baarda, ὁ ἁπλοῦς ἰστορία'nın iki bileşeninin ayrı ayrı alındığında ('beklemek' anlamına gelen bir bileşik yerine) görsel bileşenle birlikte 'dikkat et' duygusunu vereceğine dikkat çekiyor. 254 Ancak DeConick bunun 'inanılmaz derecede beceriksiz bir çeviri' olacağına karşı çıkıyor. 255 Yine de Baarda'nın önerisine paralellikler bulunabilir. Örneğin, İbraniler 12.14-15'te şunlar yazıyor: 'Herkesle barışın ve kutsallığın peşinde olun - ki o olmadan kimse Rab'bi göremez - ve buna dikkat edin/dikkat edin (ἐπισκοποῦντες / ὁ ἁπλοῦς ἰστορία) hiç kimse Tanrı'nın lütfundan yoksun değildir.' Benzer şekilde, Vahiy 19.10'da Yuhanna meleği gördüğünde ve onun önünde eğildiğinde, melek tercüme edilemeyen ὅρα μὴ ile karşılık verir - Sahidik versiyon bunu ὁ ἁπλοῦς ἰστορία olarak çevirir. Bu gerçekten beceriksiz bir çeviri, ancak yine de ὁ ἁπλοῦς ἰστορία anlamının - ὅρα gibi - İbraniler 12.15'te olduğu gibi 'dikkatli olun' veya 'dikkat edin' anlamına geldiğinin kanıtıdır. O halde bunlar GTh 113 ile oradaki ve Luka 17.20'deki ifadelerin temelde eşanlamlı olarak görülmesini sağlayan paralellikler sağlar. 114.2 Benzer şekilde 3.1 demesi durumunda DeConick, son olarak İsa'nın Meryem hakkındaki beyanındaki yanlış tercümenin arkasında Semitik bir orijinalin yattığını savunur: 'Onu (ὁ ἁπλοῦς ἰστορία) çizeceğim böylece onu erkek yapabilirim.' 'Çizim'e yapılan beceriksiz göndermenin Aramice'ye dayandığı iddia ediliyor. Süryanice ngd, çizmek veya -başlangıçta amaçlandığı gibi- 'öncülük etmek' anlamına gelebilir 252 Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 200: 'si nettement diff é rentes de sens'. 253 Quispel, 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', 288; Guillaumont, 'Les s é mitismes dans l'Évangile selon Thomas', 200. DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 295. 254 T. Baarda, 'Luka 12:13-14: Text and Transmission from Marcion to Augustine', Baarda, Early Transmission of the Words of Jesus: Thomas, Tatian and the Text Yeni Ahit (Amsterdam: Free University Press, 1983), 117-72 (134-7). 255 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 295.

--- SAYFA 116 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 102 veya 'rehber'. 256 Dolayısıyla, 'Bu çeviri hatası Sami bir alt yapının kanıtıdır.' 257 Aramice fiil kesinlikle bu iki anlamı da taşıyabilir. Bununla birlikte, sözün bu haliyle anlamlı olması gerçeği Aramice aslına başvurma ihtiyacını ortadan kaldırır: Meryem'in 'çizilmesi'ne yapılan atıf 'tuhaf bir ifade' değildir. Aynı ὁ ἁπλοῦς ἰστορία fiili Yuhanna İncili'nde, yine İsa'nın kurtuluş faaliyetiyle bağlantılı olarak birinci şahıs ifadesinde kullanılmıştır: 'Fakat yerden yukarı kaldırıldığım zaman, bütün insanları çekeceğim (πάντα ἐλκύσω / ὁ ἁπλοῦς ἰστορία ὁ ἁπλοῦς ἰστορία) kendime.' (12.32) . Fiil Yuhanna 6.44'te yine Baba'nın kurtarma eylemi için kullanılmıştır. Daha sonraki bir örnek, Hezekiel'in insanları tefekküre nasıl 'çektiğine' (ἔλκυσε) değinir. 258 Bu nedenle, Thomas'ın buradaki anlatım tarzında açıklama gerektiren herhangi bir özel tuhaflık görülmemelidir. Sonuç O halde, yukarıda sunulan kanıtların ışığında, Guillaumont'un "essai de classement"ından çok daha kötümser olsa da, başka bir sınıflandırma girişiminde bulunmak mümkündür. Yukarıdaki Semitizm değerlendirmeleri, yukarıda Bölüm 2'de tartışılan metodolojik zorluklara karşılık gelecek şekilde düzenlenebilir. Semitik Vorlage'a kanıt olarak öne sürülen bir dizi unsur göz önünde bulundurduk ve sonuçlar özet halinde aşağıdaki gibi kategorize edilebilir. İlk olarak, 2. Bölüm'de mevcut Yunanca veya Kıpti diliyle ilgili bir sorun ortaya koymanın gerekliliğine dikkat çektik. Bununla birlikte, aslında Yunanca terimlerle açıklanabilen (örneğin, GTh 52.2; 53.3; 61.1; 69.1; 72; 76.2; 91.2b) veya Kıpti deyim olarak (21.5; 55 bis; 86) veya her ikisi birden (3.1; 42; 55). Yanlış çeviri iddialarının büyük bir kısmının, aslında mevcut haliyle kabul edilebilir olan tefsir vakaları olduğu görüldü (12.2; 14.3; 19.3; 21.4; 61.2?; 69.2; 98.2; 104.2; 114). Metinde gerçek sorunların olduğu yerde, Semitik açıklama kadar kolay bir şekilde Yunanca bir açıklamanın (13.8; 60.1; 60.2; 61.2?) veya belki de metinsel bozulmanın (60.1 ?; 61.2?) olduğu varsayılabilir. Başlangıçta gündeme getirilen ikinci konu, yeniden yapılandırmalar için güvenli bir dilsel temel oluşturma ihtiyacıydı. Ancak çeşitli söylemlerin tartışılmasında anakronik dilsel verilerin kullanıldığını gördük (16.4; 19.3; 27.1 ?; 49.1; 75; 100.1 ?). 256 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 297. 257 DeConick, Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili, 297. 258 Akrostiş İlahiler 1.14.

--- SAYFA 117 ---

Thomas'ta Önerilen Semitizm 103 Farklı Semitizm türlerinin dikkatli bir şekilde sınıflandırılması ve değerlendirilmesinin önemi konusunda, geçmişte buna bir miktar ilgi olmuştur²⁵⁹ ancak daha yeni araştırmalarda bu yeterli değildir. Dil açısından İbranice veya Aramiceye mutlaka bir şey borçlu olmayan genel İncil ifadelerinin varlığına çok fazla önem atfedilen durumları gördük (33.3; 36; 44.3; 72; 97.3a). Çoğu zaman, yine, İncil'de Yunanca ve Kipti dili haline gelen Semitizme (97.2) veya Septuagintal Yunancaya çok benzer bir dile (27.2) veya NT'de yaygın olan deyimlere (109.3) önem verilmektedir. Sami Vorlage'a ait olduğu iddia edilen bazı ahşap çeviriler aslında çağdaş Hristiyan Yunan edebiyatıyla paralellik gösterebilir ve bu nedenle Yunancadan açıklanabilir (25; 102). Ayrıca, muhtemelen bir Sami dilinden kaynaklanan, ancak çeşitli farklı dillerde kullanılan, İncil sonrası döneme ait çeşitli ifade örnekleri de vardır (1; 18.3; 19.3; 56.2; 80; 85.1; 85.2; 111.3). Semitik olduğu iddia edilen bazı temaların aslında daha yaygın olduğu görülebilir (16.2; 90). Ya da tam tersine, bazı sözler Yahudi ya da Suriyeli bir çevrenin etkisini gösterebilir, ancak özel bir Sami dilsel bileşeni olmayabilir (30, 45). Ek olarak, bazı durumlarda iddia edilen Semitizmlerin, çözümlediklerini iddia ettikleri sorunları çözmediklerini de gördük (16.3; 42; 47.2; 56; 60.1). Gerçekten de, bir örnek zaten karmaşık olan bir durumu daha da zorlaştırır (7) ve bazıları, önerilen farklılıkları kolayca ortaya çıkaramayan geriye dönüklüklere dayanır (21.4; 28.3; 79.1). Bu farklı çeviriler meselesinde, başlangıçtaki bir sorun, mevcut versiyonlar arasındaki semantik örtüşme nedeniyle gerçekten farklı olmayan durumlar (28.3; 33.2; 35.1; 91.2a; 113.2) veya mevcut iki durumun, mevcut oldukları ve aynı şeyi ifade ettikleri için anlaşılabilir oldukları (9.2b; 39.1) durumlarda yatmaktadır. İki versiyonu çevreleyen bağlamların, ortak bir Vorlage'dan birebir çeviriler olmaya yeterince yakın olmadığı örneklerde (3.2; 6; 12.1; 40; 48; 64), farklı versiyonları şekillendiren anlatı faktörleriyle (8, 107) büyük bir zorluk ortaya çıkmıştır. Bazı farklılık örnekleri, Semitik Vorlage için güvenilir bir kanıt değildi çünkü bunların, son derece öngörülemez olan bağlaçların (3.3; 43.3; 78) çevirileri olduğu ileri sürülüyor; benzer bir durumda, farklı edatlar aktarımdaki istikrarsızlıkları temelinde kolayca açıklanabilir (9.2a). Gerçek farklılığın olduğu iki durumda, Yunanca bir açıklama 259 Guillaumont'un bu tartışmaya bazı yöntemler getirdiğini ve Nagel'in tek güvenli kanıt olarak yanlış çevirileri belirleme endişesini not ettik ('Erwä gungen zum Thomas-Evangelium', 379).

--- SAYFA 118 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 104, Sami dilindeki kadar kolaylıkla elde edilebilir (56, 79). Bu iddia edilen farklılıklarla ilgili sorunların aynı zamanda Bölüm II için de sonuçları vardır, çünkü bunlar Thomas'ın ve Sinoptiklerin bağımsızlığı davasıyla ilgilidir. Son olarak, Bölüm 4'te tartışılacak olan bir konuyla bağlantılı olarak, bazı durumlar sorunludur çünkü Sami dilinden Kipti diline doğrudan bir çeviriyi varsayarlar (13.8; Nagel, 27.2'de). Bu sonuçlar elbette Thomas'taki çeşitli sözlerin Sami orijinallerine gitmesinin imkansız olduğu anlamına gelmiyor: örneğin, GTh 9.2 ve GTh 27.1'in Süryanice bir bağlantıya sahip olma ihtimali devam ediyor. Ancak bu bölümdeki analiz, yalnızca Batı Aramice veya Süryanice Vorlage temelinde açıklanabilecek kanıtları ortaya çıkarmanın ne kadar zor olduğunu vurguluyor.

--- SAYFA 119 ---

105 Giriş Semitik bir kompozisyonun kanıtı güçlü olmasa bile, orijinalin Yunanca olduğuna dair olumlu bir kanıt var mı? Altı nokta burada toplanacak. Öncelikle el yazmalarının maddi kanıtlarını ele alacağız. İkinci ve üçüncü noktalar, henüz bir Yunanca orijinal kompozisyon oluşturmaya da, Kıpti metninin Vorlage'ın Yunanca olduğunu makul şüphelerin ötesinde gösteren özelliklerini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, üç nokta daha (4-6) orijinal bir Yunanca kompozisyona işaret etmektedir: (4) "İncillerin" büyük çoğunluğu Yunanca yazılmıştır; (5) Thomas İncili, esasen bir Yunan koleksiyonunun (çevirisi) olan Nag Hammadi Kodeksi II'de mevcuttur (muhtemelen Nag Hammadi külliyyatının tamamı gibi): bu, bir Yunanca orijinal için dolaylı bir kanıttır; (6) Yunan Thomas'ımızın Sinoptik İnciller ve İbrani İncili'ndeki paralelliklerine yakınlığı, onlar gibi Thomas'ın da Yunanca formüle edilmiş geleneklerden oluştuğunu göstermektedir. 1 Maddi deliller ilk durumda, Thomas'ın günümüze ulaşan bir Sami versiyonunun bulunmadığını yalnızca sessizlikle iddia edebiliriz. Bu özel sessizliğin önemini yanı sıra üç Yunanca parçanın (P. Oxy. 1; 654 ve 655) karşılayıcı kanıtlarının ağırlığını değerlendirmek zordur. Thomas'ın popüleritesine ilişkin tartışmalarda, üç parçanın sayımı genellikle küçük bir sayı yerine oldukça büyük bir sayıyı temsil edecek şekilde alınır, ancak bu kadar küçük bir istatistiksel örnekle uğraşırken son derece dikkatli olmak gerekir. 1 Bununla birlikte, maddi deliller, Yunan Dili KÖKENİ İÇİN OLUMLU KANIT 1 Üçü büyük bir sayı olarak görmekten yana olan Hurtado, bu puanın ikinci veya üçüncü yüzyıldaki Mezmurlar, Yuhanna ve Matta parçalarının (sırasıyla on altı, on beş ve on iki) toplam sayısından çok daha düşük olmasına rağmen, örneğin 1 Korintliler (iki parça) ve İşaretle (yalnızca bir tane). L.W. Hurtado, 'Yunan Parçaları

--- SAYFA 120 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 106 Aksine kanıt bulunmadığında, Yunan kompozisyonu belki de varsayılan konum olmalıdır. 2 Yunanca ve Kıpti Thomas'taki kelime dağılımı öğeleri arasındaki benzerlik düzeyi En azından Yunanca Vorlage'ı güçlü bir şekilde düşündüren bazı kanıtları Kıpti metnimizde bir araya getirmeye devam edebiliriz. Yeterince anlaşılmayan bir nokta, Yunanca ve Kıpti metnindeki kelime öbekleri arasındaki eşleşmenin ne kadar yakın olduğudur. Bu, Thomas'ın Kıpti metni ile mevcut Yunancanın örtüştüğü Kıpti metnindeki 27 Yunanca alıntı kelimenin incelenmesinde açıkça görülmektedir. Aşağıda Thomas'ın Kıpti metnindeki ifadelerde geçen ve Yunanca parçalarla paralellik gösteren tüm Yunanca alıntı sözcüklerin bir listesi yer almaktadır: P. Oxy. 654 Bundan sonra, GTh 3.4-5'te (ροις , ροις , ροις) Yunanca özlüdür. GTh 1 ροις : bkz. Gk [τὴν ἐρμηνείαν] GTh 2.2 ροις : bkz. Gk ὅταν GTh 3.2 ροις : bkz. Gk τῆς θαλάσσης] 2 GTh 3.3 ροις : bkz. Gk καὶ GTh 4.1 ροις : bkz. Gk περὶ τοῦ τόπου GTh 5.2 ροις : Bu noktada Yunan eksikliği GTh 6.1 ροις : cf. Gk πῶς νηστεύωμεν] GTh 6.1 ροις : Bu noktada Yunan lakünozu GTh 6.1 ροις : bkz. Gk παρατηρήσωμεν] GTh 7.1 ροις : bkz. Gk [μα] κ ἄρι [ος] of Thomas Gospel as Artefacts: Papyrus Oxyrhynchus 1, Papyrus Oxyrhynchus 654 ve Papyrus Oxyrhynchus 655' üzerine Papirolojik Gözlemler, J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung – Rezeption – Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2007), 19–32 (29). Bununla birlikte ayrıca C.M.'deki uygun uyarıya da bakın. Tuckett, Meryem İncili (Oxford University Press, 2007), 9–10. 2 Burada, deyişin iki versiyonunda denize atıf farklı bir yerdedir: Yunanca'daki apodosis'te ('... denizin...') ve Kıpti dilindeki protasis'te ('... denizdedir...').

--- SAYFA 121 ---

Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt 107 P. Oxy. 655 P. Oksi. 1 Bundan sonra, Yunanca'da GTh 28'in çok azı hayatta kaldı ve bu nedenle ϣϣϣϣϣ ϣ, ϣϣϣϣ ϣ, ϣϣ ϣ, ϣϣϣ ϣ, ile paralel olabilecek şey ϣϣ ϣ ve ϣϣϣ ϣϣϣϣ ϣ mevcut değil. Yunanca'da GTh 29'un yalnızca en sonu hayatta kaldı ve benzer şekilde, ϣϣϣ ϣ, ϣ, ϣ ϣ, ϣϣ ϣ ve ϣϣ ϣ'ye paralel olabilecek şey mevcut değil. P. Oksi. 655 GTh 37,3'ten GTh 39,2'ye (ϣϣ ϣ, ϣϣϣ ϣϣϣϣϣ, ϣϣϣϣϣ ϣ, ϣϣϣϣϣ ϣ, ϣϣϣ ϣ, ϣϣ ϣ) Yunanca, Yunanca ve Kıpti metinleri arasındaki benzerlikleri veya farklılıkları tespit edemeyecek kadar eksiktir. GTh 24.1 (ϣϣϣϣϣϣ, ϣϣϣϣ ve ϣϣϣϣ ile) mevcut değil. GTh 24.3 ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk [... κ] όςμω GTh 26.2 ϣϣϣ : Bu noktada Yunan lacunose GTh 26.2 ϣϣϣ : cf. Gk τότε GTh 27.1 ϣϣϣ ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk έάν μη νηστεύσεται GTh 27.1 ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk τόν κόσμον GTh 27.2 ϣϣ ϣ ϣϣ ... ϣϣ ϣϣϣ : bkz. Gk έάν μη σαββατίσεται GTh 27.2 ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk τó σαββατον GTh 28.1 ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk τοῦ κόσμου GTh 28.1 ϣ ϣϣϣ : bkz. έν σαρκ [ε] GTh 28.3 -ϣϣϣϣ : bkz. Gk ή ψυχή μου GTh 30.2 ϣ : paralel Gk yok GTh 31.1 ϣϣϣϣϣ : cf. Gk προφήτης GTh 31.2 ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk ποιεί θεραπείας GTh 32 ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk πόλις GTh 32 ϣϣϣ : bkz. Gk οὔτε ... οὔτε ... GTh 33.2-3 (ϣϣ, ϣϣϣ, ϣϣϣ, ϣϣϣϣ) mevcut Yunan GTh 37.1'de paralel değildir ϣϣϣϣϣϣ : bkz. Gk οι μαθηταί αὐτοῦ GTh 37.2 ϣϣϣϣ : bkz. Gk ὅταν

--- SAYFA 122 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 108 Hemen hemen her durumda, Yunanca metnin mevcut olduğu Kıpti dilinde ödünç alınmış bir Yunanca kelime ile arasında bir benzerlik olduğu görülmektedir. Bunun tek istisnası ϣϣϣ (GTh 3.3'te ← καί), GTh 30.2'de ϣ'nin benzersiz kullanımı ve GTh 32'nin Kıpti dilinde Yunanca'daki οὔτε yerine ϣϣϣ tercih etmesidir. Son iki durumda, tutarsızlık çevredeki bağlamdaki farklı sözdiziminden kaynaklanır ve Kıpti dilinin sıklıkla ϣ ve ϣ arasında ayrım yapmadığı dikkate alındığında ϣϣϣ ile οὔτε arasındaki fark önemsizdir. 3 Eğer ϣ ve ϣϣϣ dikkate alınmaz ise, o zaman 25 üzerinden sadece bir istisna kalır. (Ayrıca, diğer Yunancadan Kıpticeye çevirilerde en az tahmin edilebilecek şekilde aktarılan unsurların parçacıklar olduğunu gördük.) Bu oldukça dikkat çekici bir istatistiktir ve Yunanca Vorlage'ı (ve bizim mevcut Yunanca fragmanlarımıza oldukça benzeyen) neredeyse kesin kılar. 3 Kıpti Thomas'taki Yunanca alıntı kelimelerin ek özellikleri Kıpti metni okunduğunda hemen anlaşılan şey, Yunanca alıntı kelimelerin yüksek oranıdır. Stephen Emmel'in Kıpti Gnostik Kütüphanesi baskısındaki indeksine göre, özel isimler hariç, 'Yunancadan alınan kelimelerin' 372 örneği var. 4 Bu, söz başına 3 vakanın üzerinde bir orandır ve taslağın her satırında neredeyse 1 örnek ortalamadır. Tek başına bu, bir Yunanca orijinali, hatta bir Yunanca Vorlage'ı desteklemez, çünkü yerli Kıpti eserlerinde yüksek oranda Yunanca kelime dağarcığı bulunması da yaygındı. 5 Bununla birlikte, belki de en çarpıcı olanı, ϣϣ ϣϣϣϣ (GTh 21) ve ϣϣ ... ϣϣ ... (GTh 73) gibi Yunancanın belirli örneklerinden bazılarıdır. F ö rster's GTh 39.3 ϣϣ : bkz. Gk δέ GTh 39,3 ϣϣϣϣϣ : bkz. Gk [φρόνι] μοι GTh 39.3 ϣϣϣϣϣ : cf. Gk [ά] κέραι [οι] 3 J.M. Plumley, 'Yunancayı Temsil Etmede Kıpti (Sahidik) Sınırlamaları', B.M. Metzger, Yeni Ahit'in İlk Versiyonları: Kökenleri, İletimleri ve Sınırlamaları (Oxford: Clarendon, 1977), 141-52 (147). Ancak Plumley, kabul etmek gerekir ki, kaymanın genellikle δ'dan ϣ'ya doğru olduğunu ve tam tersinin olmadığını belirtiyor. 4 Listeye bakınız: S. Emmel, 'Indexes of Words/Catalogues of Grammatical Forms', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II, 2-7, XIII ile birlikte, 2*, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (Leiden: Brill, 1989), 261-336 ('Tractate II: Thomas'a göre İncil. II. Yunancadan Alıntılanan Kelimeler', 280-2). Bu, geri yüklenen örnekler dahil ancak cihazdaki örnekler hariç olmak üzere maksimum bir sayıdır. 5 Bkz. W.A. Girgis, 'Greek Loan Words in Coptic (I)', Bulletin de la Soci é té d'Arché ologie Copte 17 (1964), 63-73 (özellikle 64, 71).

--- SAYFA 123 ---

Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt 109 Kipti belgelerinde ikincisiyle ilişkin hiçbir kanıt yoktur ve በበጋ ስባሳይስ, Girgis'in konuyla ilgili kapsamlı incelemesindeki yorumu göz önüne alındığında belki daha da dikkat çekicidir: 'İsimler ve fiiller doğal olarak baskın olsa da, Yunanca alıntı kelimeler zamirler dışında konuşmanın herhangi bir yerinden gelebilir.' 6 Kuşkusuz በአርማኛ burada bileşik bir ifadeyle geçiyor, ancak Girgis'in sözleri bunun yine de doğal bir Kipti biçimi olarak kullanılmadığını (ve dolayısıyla Yunanca dışında bir dilden yapılan bir çeviride de muhtemelen) kullanılmadığını gösteriyor; bu nedenle Yunan Vorlage'dan ithal edilmiş olması çok muhtemeldir. Hedef dil Kipti olduğunda, Yunanca bir orijinalin veya Vorlage dilinin tanımlanmasında en etkili şekilde kullanılan faktörlerden biri, değiştirilmiş Yunanca biçimlerin hayatta kalmasıdır. Bu, aşağıda bahsedilen Adem'in Kıyameti gibi Nag Hammadi eserlerinde açıkça görülmektedir. Thomas elyazmamızda vokatif, belirtme eki, ilgi eki veya belirtme eki örneklerine sahip değiliz, ancak sıfatların yalın nötr tekil biçimlerine sahibiz: 14.3 በመንፃረር ዓለም መደብር ነው 45.2, ... በየትኑ ቤተክርስቲያናት የእግዚአብሔር ጽሕፈት 45.3 በየትኑ [የ]ቤተ ክርስቲያናት የእግዚአብሔር ጽሕፈት ... በየትኑ የእግዚአብሔር ጽሕፈት 45.4 የእግዚአብሔር ጽሕፈት የእግዚአብሔር Bu örneklerin, bu çok yaygın sıfatların nötr formlarının olduğunu gösterdiği iddia edilebilir. neredeyse isimler ve dolayısıyla kendi başlarına sözcüksel formlar olarak kabul edilir. Ancak daha sonraki bir örnek daha çarpıcıdır: 87.1 በመንፃረር ዓለም መደብር ነው የእግዚአብሔር ጽሕፈት ταλαίπωρος sıfatının nötr biçimi dikkat çekicidir ve kesinlikle en azından bir Yunan Vorlage'ını akla getirir. 7 Bu, Aramice'den Kipti'ye doğrudan çeviriye ilişkin GTh 27.2'deki Nagel gibi yukarıda tartışılan önerilerin sürdürülmesini zorlaştırmaktadır. 6 Girgis, 'Kipti dilinde Yunanca Alıntı Kelimeler (I)', 63; bkz. H.P.'nin Thomas hakkındaki yorumu Houghton, 'The Coptic Gospel of Thomas', Aegyptus 43 (1963), 107-40 (136): 'Zamirler en nadiren ödünç alınan biçim gibi görünüyor.' Aslında, bu በበጋ ስባሳይስ'deki በአርማኛ tek durumdur. 7 W.A. Girgis [Anba Gregorius], 'Greek Loan Words in Coptic (VI)', Bulletin de la Société d'Archéologie Copte 23 (1976-8), 199-222 (199-200), eklemelerin göründüğünü ancak bunun nadir olduğunu ve verdiği örneklerin neredeyse tamamının Yunancadan çevrilmiş materyallerden olduğunu belirtir.

--- SAYFA 124 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 110 4 Yunan İncilleri Bir başka husus da Thomas İncili'nin ilişkilendirildiği edebiyat türünün ezici bir çoğunlukla Yunanca olmasıdır. Mevcut haliyle, Thomas'ın türü bir "İncil" türüdür: Kıpti metne eklenen başlıkta ve -eğer esas olarak aynı eserle ilgileniyorlarsa- üçüncü yüzyılın başlarında Hippolytus'tan başlayarak ona yapılan çok sayıda patristik atıfta bu şekilde açıkça tanımlanmıştır. 8 Ancak bu isim orijinal olmasa bile, başından beri Thomas'ın kurtarıcı kelimelerden oluşan bir koleksiyon olarak tasarlandığı açıktır. Kanonik anlamda bir İncil olmasa bile, kendi şartlarıyla ele alındığında bir İncil olması muhtemeldir. İnciller göz önüne alındığında, dört NT İncilinde dört Yunanca kompozisyon bulunur; Papias'ın İbrani Matta hakkındaki raporu doğru olabilir ama aynı zamanda sorgulanmıştır. Her ne kadar bazı akademisyenler Matta'nın orijinal İbranice veya Aramice olması konusunda artık daha iyimser olsa da, 9 buna karşı çok güçlü ifadelerle daha sık karşılaşılmaktadır. 10 Q söz konusu olduğunda, onun varlığı sorusunu bir kenara bıraksak bile, Q uzmanları arasında onun orijinal karakteri konusunda kayda değer bir tartışma vardır. Ellis, türü ve orijinal dili de dahil olmak üzere konulardaki bilimsel görüş çeşitliliğini şu şekilde özetledi: Q tek bir belgedir, bileşik bir belgedir, birçok belgedir. Daha önceki kaynakları içerir; farklı redaksiyonlarda kullanılır. Orijinal dili Yunancadır; Aramice; Q farklı çevirilerde kullanılır. Bu Matthean mantığıdır; öyle değil. Şekli ve sırası vardır; parçalardan oluşan bir koleksiyondur. Bu bir İncildir; öyle değil. Tamamen sözlerden oluşuyor; anlatım içerir. Bunların hepsi Matta ve Luka'da korunmuştur; öyle değil. Matthew'un Q sırası doğrudur; Luke'ununki doğru; ikisi de doğru değil. Mark tarafından kullanılır; Mark tarafından kullanılmamaktadır. 11 8 Bu patristik referanslar hakkında bkz. S.J. Gathercole, 'Thomas'ın İncili'ne Adlandırılmış Tanıklık: Genişletilmiş Envanter ve Analiz', HTR 104 (2012), yakında çıkacak. 9 W.D. Davies ve D.C. Allison, Aziz Matta'ya Göre İncil Üzerine Eleştirel ve Yorumsal Bir Yorum, 3 cilt. (ICC; Edinburgh: T&T Clark, 1988 -97), I, 7-17. 10 Bkz. A. F. Gregory, 'Yahudi-Hristiyan İncilleri', P. Foster'da, ed. The Non-Canonical Gospels (New York/London: T&T Clark, 2008), 54-67 (55): 'Matthew'un Yunanca yazıldığına inanmanın nedenleri o kadar zorlayıcıdır ki, İbranice bir orijinal arayışı, ne kadar romantik görünürse görünsün, bir çıkmaz sokak olarak kabul edilir.' 11 E.E. Ellis, Yeni Ahit Belgelerinin Yapımı (Leiden: Brill, 2002), 17-18. Orijinal dil konusundaki bazı anlaşmazlıklar için bkz. Casey'nin J.S.'ye karşı Aramice lehine argümanı Kloppenborg'un Q'ya Aramice Bir Yaklaşımda Yunanca için argümanı: Matta ve Luka İncillerinin Kaynakları (SNTSMS 122; Cambridge University Press, 2002). 22-3; bkz. J.S. Kloppenborg, Q'nun Oluşumu: Kadim Bilgeliğin Yörüngeleri

--- SAYFA 125 ---

Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt 111 Günümüze kadar ulaşan eserlere bakıldığında, yakın zamanda keşfedilen Yahuda İncili'nin, bildiğim kadarıyla, Yunanca yazıldığı konusunda herkesin ortak bir kanaati olduğu kabul ediliyor; 12 Aynı şey Petrus'un İncili için de geçerlidir. 13 Philip'in İncili, Suriye temalarına ve -genel olarak kabul edildiği gibi- Suriye menşesine olan ilgisine rağmen neredeyse her zaman Yunanca yazılmış olduğu kabul edilir. 14 Aynı şey P. Oxy için de geçerli olabilir. 840 , Kruger bunun Yunanca orijinal olduğunu varsayıyor ancak Suriye menşeli olduğunu öne sürüyor. 15 Şu ana kadar Kurtarıcı'nın İncili hakkında yorum yapan hemen hemen tüm yorumcular, eserin bir Kıpti kompozisyonu olduğunu düşünen Peter Nagel dışında, bir Yunanca orijinali önermektedir. 16 Meryem İncili için Tuckett, Yunanca dışında bir orijinal dilin kullanılmasına yalnızca teorik bir olasılık olarak izin veriyor ve bunun lehine hiçbir olumlu kanıt yok. 17 Koleksiyon (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1999), 51-64; Kloppenborg, Kazı Sorusu: Atasözleri İncilinin Tarihi ve Ortamı (Edinburgh: T&T Clark, 2000), 72-80. İlginç bir şekilde, Thomas'ın orijinal dili buradaki Q'nun orijinal dilinin tartışılmasında bir faktör değildir: muhtemelen Kloppenborg ilkinin Yunanca olduğunu varsaymaktadır. 12 Örneğin bkz. R. Kasser, M. Meyer ve G. Wurst, eds. Yahuda'nın İncili (Washington, DC: National Geographic, 2006), 11; E. Pagels ve K. King, Reading Judas (Londra: Penguin/Allen Lane, 2007), xi. 13 Yunan kompozisyonunun tüm yorumcular tarafından kabul edildiği görülmektedir. Örneğin G. Pet'in tarzıyla ilgili tartışmaya bakın. H.B.'de Swete, Aziz Petrus İncili: Giriş, Notlar ve Dizinlerle Yunanca ve İngilizce Metin (Eugene, OR: Wipf & Stock, 2005 [1893]), xlv. 14 J.E. M é nard , L'Évangile selon Philippe: Introduction, Texte, Traduction, Commentaire (Strasbourg: Facult é de Thé ologie Catholique, 1967), 33-5, Kıpti metninin Vorlage'nının en azından Yunanca olduğunu ileri sürer ve eserin bir 'milieu syriaque' (34) ve bir 'ambiance syriaque' (35) kaynaklı olduğu yorumunu yapar. ancak Süryanice dilindeki bir orijinalden söz etmiyor; W. Isenberg, 'Tractate 3: Philip'e göre İncil: Giriş', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII ile birlikte, 2*, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I, 131-9 (134). Onu P. Foster, 'The Gospel of Philip', Foster, ed. takip ediyor. Kanonik Olmayan İnciller (New York/Londra: T&T Clark, 2008), 68-83 (70 n. 24). 15 T.J. Kraus, M.J. Kruger ve T. Nicklas, eds. Gospel Fragments (OECGT; Oxford University Press, 2009), 167 (Suriye'ye atıfta bulunarak) ve 168 ('Yunanca orijinaline' atıfta bulunarak). 16 C.W. Hedrick ve P.A. Mirecki, Kurtarıcının İncili: Yeni Bir Antik İncil (Santa Rosa, CA: Polebridge, 1999), 12-13; İngiltere-K. Plisch, 'Zu einigen Einleitungsfragen des Unbekannten Berliner Evangeliums (UBE)', ZAC 9 (2005), 64-84 (72); S. Emmel, 'Kurtarıcı'nın Yakın Zamanda Yayınlanan İncili ("Unbekanntes Berliner Evangelium")': Sayfaların ve Olayların Sırasını Düzeltmek', HTR 95 (2002), 45-72 (47 n. 12); P. Nagel, "'Gespr ä che Jesu mit seinen J ü ngern vor der Auferstehung": Zur Herkunft und Datierung des "Unbekannten Berliner Evangelium"', ZNW 94 (2003), 215-57. Plisch'in yorumladığı gibi, Nagel haklı olarak bilim adamlarını bu tür kararları varsayımlardan ziyade kanıtlara dayandırmaya zorlamıştır ('Zu einigen Einleitungsfragen', 71 n. 18).

17 Tuckett, Meryem İncili, 10-11. K.L. King, The Gospel of Mary Magdala (Santa Rosa, CA: Polebridge Press, 2003), 8, Yunanca orijinal olduğunu varsayar. Benzer şekilde A. Pasquier, L'Évangile selon Marie (BG 1) (BCNH 10; Quebec City: Presses de l'Universit é Laval, 1983), 2.

--- SAYFA 126 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 112 Antik çağda hiçbir "İncil" olarak adlandırılmasa da, Bebeklik İncilleri de not edilebilir. Thomas'ın Bebeklik İncili'ne gelince, Chartrand-Burke bu esere ilişkin bursun ilk günlerinde 'bazılarının IGT'nin Süryanice yazıldığını bile öne sürdüğünü' söylüyor. 18 Ancak şimdi bu, kendine özgü olduğu gerekçesiyle itibarsızlaştırıldı. James'in Protevangelium'u da aynı derecede açık bir şekilde bir Yunan kompozisyonudur. 19 Genellikle Bebeklik İncilleri kategorisinde ele alınan üç İncil arasında istisna, çok daha sonra gelen ve Latince yazılmış olan Sözde Matta İncilidir. 20 Süryanice bir çalışma için ilgi çekici bir olasılık, yakın zamanda yayınlanan Ermeni Bebeklik İncili'dir. 21 Terian, bu çalışmayı 'şu anda kayıp olan bir Süryanice orijinalinin altıncı yüzyıla ait bir çevirisi' olarak değerlendiriyor, ancak sunduğu kısa argümanlar hiçbir şekilde güvenli değil ve gelecekte ayrıntılı bir analiz gerektirecek. 22 Her halükarda bu eser, Sözde Matta İncili gibi, bizim amaçlarımız açısından muhtemelen oldukça geç bir eserdir. Aynı şey Nicodemus İncili/Pilatus'un İşleri için de geçerlidir, ancak hem Yunanca hem de Latince düzeltmeler mevcuttur. 23 Hatta bazı bilim adamlarına göre Thomas'la yakından ilgili olan sözde "Yahudi-Hristiyan İncilleri"nin 24 Sami orijinaleri olduğu varsayılmaz. 25 Bu İncilleri çevreleyen giriş sorularının herhangi birinde çeşitli zorluklar vardır. Bu tür İncillerin sayısını bile bilmiyoruz: bilim adamları genellikle alıntıların standart "kanonunu" İbranilerin İncili'ne, Nazoralıların İncili'ne ve Ebionitlerin İncili'ne verirler; buna rağmen bunlardan ikincisi bir ortaçağ başlığı ve üçüncüsü bir yirminci yüzyıl başlığıdır. 26 18 A. Chartrand-Burke, 'The Infancy Gospel of Thomas', P. Foster'da, ed. The Non-Canonic Gospels, (New York/London: T&T Clark, 2008), 126-38 (132 ve n. 23). R.F.'de varsayıldı. Hock, The Infancy Gospels of James and Thomas (Santa Rosa, CA: Polebridge, 1995), 99, 'hem Yunanca hem versiyonlu' metinlere atıfta bulunur. 19 Hock, James ve Thomas'ın Bebeklik İncilleri, 10, ve özellikle. 12. 20 Gijssel tarafından gerçekten de "mod è le grec" in, yani James'in Protevangelium'unun bir "kalıntısı" olarak kabul edilir: bkz. J. Gijssel ve R. Beyers, Libri de nativitate Mariae: Pseudo-Matthaei Evangelium: Textus et Commentarius (CCSA 9; Turnhout: Brepols, 1997), 50. Gijssel, bunun kesinlikle altıncı yüzyılın ortası ile sekizinci yüzyılın son on yılı arasına tarihlendiği ve muhtemelen yedinci yüzyılın ilk çeyreğine ait olduğu sonucuna varır (Pseudo-Matthaei Evangelium, 67). 21 A. Terian, ed. Bebeklik Döneminin Ermeni İncili: Yakup'un Protevangelium'unun Üç Erken Versiyonuyla (Oxford: Oxford University Press, 2008). 22 Terian, Bebeklik Dönemi Ermeni İncili: xi, xxii-xxvi. 23 H.-J. Klauck, Apocryphal Gospels: An Introduction (London/New York: T&T Clark, 2003 [2002]), 89. 24 Daha önce de belirtildiği gibi, G. Quispel, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', VigChr 11 (1957), 189-207'de tartışılmıştır. 25 Bkz. Chartrand-Burke, 'The Infancy Gospel of Thomas', 132: 'Tüm birinci ve ikinci yüzyıl İncilleri arasında yalnızca İbranilerin İncili ve Nasıralıların İncili'nin Sami bir dilde yazıldığına inanılıyor.' 26 Klauck, Apocryphal Gospels, 37.

--- SAYFA 127 ---

Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt 113 Bu alıntıların orijinal dili sorunu, hiçbir şekilde eserlerin "Yahudi-Hıristiyan" karakterinden anlaşılabileceği kadar açık değildir. Klauck sadece şu yorumu yapıyor: 'Orijinal dil Aramice veya Yunanca olabilir.'²⁷ Öncelikle, Yahudi-Hıristiyan İncilleri alanının ne kadar kafa karıştırıcı olduğuna dair bize fikir veren Ebionitlerin İncili'ni inceleyebiliriz. G. Eb için yedi tanıklık. hepsi Epiphanius'ta gelir ve bu alıntılarda dillerinin Yunanca olduğuna dair güçlü öneriler vardır: Panarion 30.13.4-5'te Epiphanius, eserin Vaftizci Yahya'nın gerçek diyetini ἀκρίδες'dan ('çekirgeler') ballı ἔγκρις'a (pasta) çevirdiğini belirtiyor; bu, Yunanca'da en mantıklı olan yanlış okuma; 28 Epiphanius aynı zamanda İsa'nın Fısıh'ta öğrencileriyle birlikte et yemek istemesine atıfta bulunarak dinsizce bir "değil" eklenmesinden de söz eder ve ek "değil" in mu ve ēta'nın eklenmesi olduğuna dikkat çeker; Klijn, aynı pasajın Septuagint hakkındaki bilgiyi de gösterdiğini savunuyor. 29 Ancak aynı zamanda Epiphanius, Irenaeus'un (AH 1.26.2; 3.11.7), Ebionitlerin Panarion 30.13.2'ye göre İbranice Matta İncili olarak adlandırdıkları Matta İncili'ni kullandıkları yönündeki gözlemlerini takip eder. Mevcut tartışmanın Gregory ile şu sonuca varması cazip gelebilir: 'İki şey açık görünüyor. Alıntılar yalnızca Yunanca yazılmış olmakla kalmıyor, aynı zamanda en azından Matta ve Luka'ya dayanan materyaller içeriyor gibi görünüyor.'³⁰ Ancak bu yalnızca hikayenin bir parçası olabilir ve birincil kaynaklar, Epiphanius'un anlatımında hangi eserlerin göz önünde bulundurulduğu konusunda kesin bir sonuca varmamıza gerçekten izin vermiyor: Skarsaune, Epiphanius'un iki farklı eseri tek bir eserde birleştirdiği konusunda muhtemelen haklıdır. 31 İkincisi, İbranilerin İncili ikinci ve üçüncü yüzyıllarda Yunanca olarak ve ancak daha sonra Sami dilinde bilinmektedir. Clement ve Origen bunu Yunanca biliyor gibi görünüyorlar ve arayan-bulma-hüküm sürme-dinlenme değişiminin dili (Strom. 2.45.5; 5.96.3) GTh 2'nin Yunancasına çok yakındır (aşağıda göreceğimiz gibi). Didymus ayrıca Mezmurlar Üzerine Yorumunda da buna atıfta bulunur; bu, İbranilerin İncilini bilen ilk üç Babanın İskenderiye'de yaşayan Yunan yazarlar olduğu anlamına gelir. Kısmen bu temelde Klijn, orijinal dilin 27 Klauck, Apocryphal Gospels, 37. 28 Klauck, Apocryphal Gospels, 51. 29 A.F.J. olduğundan emindir. Klijn, Yahudi-Hıristiyan İncil Geleneği (VigChrSupps 17; Leiden/New York/ Köln: Brill, 1992), 67-8. 30 Gregory, 'Yahudi-Hıristiyan İncilleri', 61; A.F. Gregory, 'Engel mi, Yardım mı: Modern "Yahudi-Hıristiyan İncili" Kategorisi, Atıfta Bulunduğu Metinlere İlişkin Anlayışımızı Bozuyor mu?', JSNT 28 (2006), 387-413 (395). 31 O. Skarsaune, 'The Ebionites', O. Skarsaune ve R. Hvalvik, eds. İsa'ya İnanan Yahudiler: Erken Yüzyıllar (Peabody, MA: Hendrickson, 2007), 419-62 (460-1).

--- SAYFA 128 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 114 Yunanca. 32 Eserin İbranice yazıldığına ancak dördüncü yüzyılda, Jerome'la birlikte değinebiliyoruz: Görünüşe göre Jerome onu Yunanca ve Latince'ye kendisi çevirmek zorunda kalmıştı (Vir. III. 2). Son olarak Hieronymus, Nazoralılar tarafından okunan bir İncil'e de atıfta bulunur, ancak onu İbranilerin İncili ile özdeşleştirir. 33 Bununla birlikte bilim adamları, Nazoralılar'ın İncili başlığı altında, birçoğu Matta'nın İncili ile yakın ilişki içinde olan pasajlardan oluşan bir derleme oluşturmuşlardır. Gregory bunun sadece kanonik Matta'nın Sami dilindeki bir tercümesi olduğu ihtimalini gündeme getiriyor. 34 Klijn daha yumuşak bir tavır alır, yalnızca Matta hakkındaki bilgisini kabul eder ve onun Aramice yazıldığını iddia eder. 35 Klijn, mevcut tüm parçaları ilgili İncillere ve onların arkasındaki gruplara ayırma konusunda her yerde güven yayıyor; 36 Klauck, özellikle Nasıralıların İncili söz konusu olduğunda bu durumu düzeltmeye yardımcı oluyor ve haklı olarak 'bu metnin istikrarsız durumundan' söz ediyor. 37 Bu İncillerden birinin (veya muhtemelen daha fazlasının) Sami dilinde yazıldığını göz ardı edemeyiz: Örneğin, Origen'in İbranilerin İncili'nden yaptığı alıntıda Kutsal Ruh'tan İsa'nın annesi olarak bahsetmesi, bir tür Sami etkisini pekala yansıtır olabilir. 38 Benzer şekilde, her ne kadar sözdizimi belirsiz olsa da, Eusebius'un Hegesippus'un τὸ Συριακόν'dan (EH 4.22.8) alıntılar yaptığını ilişkin referansı pekala bir İncil'e atıfta bulunabilir, ancak sıfat eşit derecede coğrafi, etnik veya dilsel bir etiket olabilir: τὸ'ye atfedilen ifadeler karşılaştırılabilir. ᾿λουδαϊκόν, bunların hepsi Yunancadır. 39 Nasıralıların İncili başlığı altında gruplandırılan Hieronymus'taki pasajlar, orijinal olarak İbranice veya Aramice yazılmış olabilir. 40 Ancak Sami kökenlilerin durumu hiçbir şekilde açık değildir. Sorun, bu İncillerin Yunan orijinallerine karşı Sami orijinallerine ilişkin kanıtların bölünmüş olması ya da tam olarak dengelenmemiş olması değildir; daha çok, tüm durumun çok karmaşık olması ve nüfuz edilmesinin zor olması meselesidir; ayrıca biz, 32 Klijn, Yahudi-Hristiyan İncil Geleneği, 33. 33 Gregory, 'Engel veya Yardım', 402. 34 Gregory, 'Yahudi-Hristiyan İncilleri', 61. 35 Klijn, Yahudi-Hristiyan İncil Geleneği, 29-30. 36 Bkz. Klijn, Jewish-Christian Gospel Tradition, 30: farklı Yahudi-Hristiyan çevrelerini yansıtan üç İncil vardır (bu 'yerleşmiş bir gerçektir', s. 41); bir grup Ürdün'ün doğusunda yaşıyordu; Nazoralılar Beroia çevresinde yaşıyordu ve üçüncüsü bir grup Mısırlı Yahudi-Hristiyandı. 37 Klauck, Apokrif İnciller, 37. 38 Gregory, 'Yahudi-Hristiyan İncilleri', 60. 39 Klijn, Yahudi-Hristiyan İncil Geleneği, 34 et passim. 40 Gregory, 'Yahudi-Hristiyan İncilleri', 60-1.

--- SAYFA 129 ---

Çok kısa olan ve sonuç olarak içerikleri açısından şu ya da bu şekilde pek fazla kanıt sağlamayan parçalarla ilgili olarak Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıtlar 115. Genel olarak, makul derecede güvenli sonuçlara varmak için yeterli bilgiye sahip olduğumuz bilinen mevcut metinlerle uğraştığımızda, kanıtlar neredeyse istisnasız olarak Yunanca orijinalleri işaret etmektedir. İncil türü ezici bir çoğunlukla Yunanca dildeki bir türdür. 5 Nag Hammadi risalelerinin Yunanca orijinalleri Ek olarak, Nag Hammadi literatürünün örtüşen yapısı dikkate alındığında, herhangi bir risalenin Yunancadan başka bir dilde yazılmış olduğunu görmek zordur. Brill Kipti Gnostik Kütüphanesi baskısının editörleri arasında, çeşitli eserlerin Yunancadan başka bir dilde yazıldığını kabul eden hiç kimse bulamadım. Aslında, şu tür yorumlarla sık sık karşılaşılır: 'Nag Hammadi risalelerinden herhangi birinin orijinal olarak Kipti dilinde yazıldığına veya herhangi birinin Yunanca dışında bir dilden tercüme edildiğine inanmak için hiçbir neden yoktur.'⁴¹ Her ne kadar Kipti Gnostik Kütüphanesi baskısında orijinal dil hakkında rutin bir tartışma olmasa da, bazı durumlarda Yunanca orijinaler hakkında açık yorumlar yapılmıştır. 42 Alternatif görüşler üreten az sayıdaki eserden biri de Hakikat İncili'dir: H.-M. Schenke, her ne kadar kendisi Yunanca bir orijinali savunsa da şunu belirtiyor: 'Bunun tuhaflığı, orijinal dilinin ne olabileceği sorusuna akademisyenler korosu tarafından uni sono 'Yunanca' ile yanıt verilmemesi gerçeğinde de açıkça görülmektedir.'⁴³ Mé nard, 41 F. Wisse, 'Introduction to Codex VII', B.A. Pearson, ed. Nag Hammadi Kodeksi VII (NHS 30; Leiden/New York/Köln, 1996), 1-13 (11 n. 37). 42 Havari Pavlus'un Duası Üzerine Mueller kitapla ilgili tartışmasına ilk sayfada 'Aslen Yunanca yazılmış' sözleriyle başlıyor (D. Mueller, 'Prayer of the Apostle Paul: Introduction', H.W. Attridge, ed. Nag Hammadi Codex I (The Jung Codex), cilt I (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 5-7 (5). James'in Apocryphon'una gelince, 'belgenin orijinali Yunancaydı': yani F.E. Williams, 'The Apocryphon of James: Introduction', ed. Nag Hammadi Codex I (Jung Codex), cilt I (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 13-27 (27). L'Épître apocryphe de Jacques (NH I, 2) (BCNH 18; Quebec City: Presses de l'Université Laval, 1987), 2, Ap Jam'de Yunanca Dative [Coptic] [Coptic] 'ye işaret ediyor. Bir kanıt olarak 1.16, M.L. Peel, 'Resurrection Üzerine İnceleme: Giriş', ed. Nag Hammadi Codex I (Jung Codex), cilt I (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 123-46 (146). bkz. H.W. Attridge ve E. Pagels, 'The Tripartite Tractate: Introduction', 172-3. On the Dialogue of the Savior, bkz. H. Koester ve E. Pagels, 'Giriş', S. Emmel, ed. Nag Hammadi Codex III,5: Dialogue of the Savior (NHS 26; Leiden: Brill, 1984), 1-17. (15). 43 H.-M. Schenke, '"Evangelium Veritatis" (NHC I,3/XII,2), H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, eds. I, NHC I,1-V,1, cilt.

--- SAYFA 130 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 116 Fecht (Kıpti orijinalini savunan) ve Nagel'in (Süryanice'yi savunan) alternatif teorilerinin yaklaşımları, ancak özellikle son durumda, kelime oyunlarının Süryanice orijinal bir esere geri döndüğü ileri sürüldüğünde Yunanca'da da aynı derecede iyi olduğu belirtiliyor. 44 Attridge ve MacRae şu sonuca varıyor: 'Gos'u ileri sürmek için çok az neden var. Hakikat, bir Yunan kaynağından tercüme olması bakımından diğer tüm Nag Hammadi risalelerinden farklıdır. 45 Ayrıca, eğer bu veya onun bir versiyonu Irenaeus'un bildiği Hakikat İncili'nin aynısıysa (AH 3.11.9), Yunanca orijinal olma olasılığı artar. Farklı bir bakış açısı yaratan bir diğer eser ise Doresse'nin ilk olarak Kıpti dilinde bestelediği İsa Mesih'in Sofya'sı. Ancak daha sonra Puech, SJC'yi Yunan P. Oxy ile ilişkilendirdi. 1081 ve böylece Kıpti hipotezi çöktü. 46 Nag Hammadi külliyyatında orijinal dil konusunda hiçbir şüphenin bulunmadığı bazı durumlar vardır: En bariz olanı Platon'un Devlet'inin Kodeks VI'da Kıpti diline çevrilmiş olan bölümüdür! Aynı şey muhtemelen Sextus'un Cümleleri ve Silvanus'un Öğretileri için de benzer bir güvenle söylenebilir. Ayrıca Zostrianus, Plotinus'un okulunda, açıkça Yunan entelektüel ortamında da tartışma konusuydu. 47 J.M. Robinson tarafından düzenlenen baskıdan hareketle, iki ciltlik Nag Hammadi Deutsch'u da not edebiliriz; burada Christoph Marksches, Nag Hammadi külliyyatının tamamının Yunan kompozisyonundan oluştuğu görüşünü benimser - NHD ciltlerinin Griechische Christliche Schriftsteller serisine dahil edilmesiyle ilgili önsözlerindeki noktaya dikkat çeker. 48 H.-M. Schenke, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4'ün (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.27-44 (29) girişinde bu noktaya bir kez daha dikkat çekiyor: 'Ihre Besonderheit zeigt sich nun auch darin, dass die Frage, welches ihre Ursprache gewesen sein mag, vom Chor der Forscher nicht uni sono mit: "Griechisch" beantwortet wird.' Ancak yorumunu sürdürüyor: 'Dass Griechisch auch im Falle des EV die Sprache ist, in der das Original einst entworfen wurde, ist dennoch zwar die Meinung der Mehrzahl oder fast alle.' Fecht ve Nagel'e dikkat çekerek şunu ekliyor: 'Von Disen beiden Gegenthesen stellt die Syrische Variante wohl die gr ö ssere "Versuchung" dar ve kann noch heute als eine gewisse Bedrohung der "normalen" Sicht der Dinge wirken.' (29). 44 J.E. Mé nard, L'Évangile de vé rit é (NHS 2; Leiden: Brill, 1972), 9-17 (12, kelime oyunları ile ilgili noktada). 45 H.W. Attridge ve G. MacRae, 'Gerçeğin İncili: Giriş', Attridge, ed. Nag Hammadi Yazması I (Jung Yazması), cilt. I (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 55-81 (64). 46 DM Parrott, 'Giriş', Parrott'ta, ed. Nag Hammadi Kodeksleri III,3-4 ve V,1, Papyrus Oxyrhynchus 8502,3 ve Oxyrhynchus Papyrus 1081 ile (NHS 27; Leiden/New York/Köln: Brill, 1991), 1-30(6-7). 47 Sieber'in Zostrianus analizi Yunan Vorlage'ı için daha fazla kanıt sağlar. Bkz. J.H. Sieber, 'Zostrianus'a Giriş', Sieber'de, ed. Nag Hammadi Codex VIII (NHS 31; Leiden/New York/Köln: Brill, 1991), 7-28 (27). 48 C. Marksches, 'Geleitwort', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003) I.v-vii (vi).

--- SAYFA 131 ---

117 ciltlik Yunanca kökenli bir dil olduğuna dair olumlu kanıt, bu noktadaki neredeyse bilimsel görüş birliğine işaret ediyor: 'Fakat biz her durumda çevirilerle ilgileniyoruz ve hemen hemen tüm eserlerde oybirliğiyle kabul edildiği gibi, Yunancadan yapılan çeviriler.'⁴⁹ Ara sıra, bireysel risalelerin editörleri benzer yorumlarda bulunurlar, örneğin: 'Büyük Seth'in İkinci İncelemesi - tüm Nag Hammadi yazıları gibi - bir Yunanca orijinalin Kıpti çevirisidir.'⁵⁰ Bazen dil biraz daha ılımlıdır; tümünün değil, diğer Nag Hammadi risalelerinin 'neredeyse tamamı' veya 'çoğunun' analojisine dikkat çekilir.⁵¹ Bazı editörler, Yunanca harf sonlarının Kıpti tercümesine dikkatsizce dahil edilmesinin özellikle Yunancadan çeviriyi akla getirdiğini belirtmektedir. NHD editör-çevirmenlerinden biri hariç tümü, sorumlu oldukları metnin Yunanca orijinalinden çevrilmiş olduğunu belirtmektedir. Beltz'in Aramice bir eser olarak kabul ettiği Adem'in Kıyameti hakkındaki hükmü bunun istisnasıdır.⁵² Ancak bu pek olası değildir⁵³ ve MacRae'nin Eski Ahit Pseudepigrapha'daki orijinalin Yunanca olduğu yönündeki görüşü çok daha muhtemeldir.⁵⁴ Eski Yunan versiyonlarına yakınlığın olduğu Eski Antlaşma'ya göndermelerde, Yunanca bir orijinal (veya en azından Yunanca Vorlage) önerilmektedir.⁵⁵ Bu, bir Yunan 49 H.-M.'nin hayatta kalmasıyla doğrulanmaktadır. Schenke, 'Einf ü hrung', H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), 1.1-6 (2): 'In allen Fallen aber handelt es um Ü bersetzungen, und zwar, wie f ür fast alle Schriften einm ü tig angenommen wird, (letztlich) aus dem Griechischen.'⁵⁰ S. Pellegrini, 'Der Zweite Logos des gro ß en Seth (NHC VII,2)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), II.569-90 (571): '2LogSeth ist - wie alle NH-Schriften - die koptische Ü bersetzung eines griechischen Originals.' Veya tekrar, 'ApkPt ist, wie auch die anderen Nag-Hammadi-Schriften, aller Wahrscheinlichkeit nach aus der griechischen Sprache ü bersetzt worden.' (H. Havelaar, 'Die Apokalypse des Petrus', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, eds. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), II.591-600 (593)). Bunlar yalnızca Kıpti versiyonlarının en doğrudan Vorlage'ı olan Yunanca hakkında yapılan yorumlar değildir; tartışmalar, Nag Hammadi Deutsch ciltlerinin neredeyse tüm bölümlerinde yer alan 'Ursprache' başlığı altında gerçekleşiyor.⁵¹ U.U.'nun yorumları Kaiser ve U.-K. Plisch (H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, eds. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), II.425, 456): 'hızlı alerji', 'meisten'.⁵² W. Beltz, 'Die Apokalypse des Adam (NHC V,5)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), II.433-41 (434).⁵³ Beltz, Aramice'nin Vorlage olduğunu ve bunun MÖ 100 ile MS 200 yılları arasında Suriyeli Yahudilerin ortak dili olduğunu öne sürüyor. Ancak bu, yukarıda tartışılan Suriye'nin iki dilliliğini haklı çıkarmaz.

⁵⁴ G. MacRae, 'Adem'in Kıyameti', J.H. Charlesworth, ed. Eski Ahit Pseudepigrapha, cilt. I (New York: Doubleday, 1983), 707-19 (708). ⁵⁵ MacRae, 'Adem'in Kıyameti', 708.

--- SAYFA 132 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 118 genel hali: çevirmen ἀνθεῶνος'yu ἀνθεών'nın genel tekili olarak tanımamıştır (nadir bir kelime olduğu için oldukça anlaşılır bir şekilde) ve bu nedenle onu edebi olarak □□□□□□□□ (V 80.6) olarak yeniden üretmiştir. 56 Adem'in Kıyameti'nin Yunanca orijinaline ilişkin diğer kanıtlar Françoise Morard tarafından ayrıntılı olarak tartışılmıştır. 57 Benzer bir görüş Fransızca Biblioth è que copte de Nag Hammadi'de de bulunabilir. Yorumunun kapsamı NH külliyatı ile aynı kapsamlı olmasa da Anne Pasquier, Meryem İncili'nin 'diğer Gnostik yazılar gibi, kökeni nedeniyle Yunanca yazılmış olduğu' yargısına varır. 58 Burada her Nag Hammadi risalesinin orijinal dilinin örneklerini inceleyecek yer yok; Biz burada sadece Kodeks II'deki risaleler üzerine mevcut bilimsel çalışmaların ana hatlarını çizeceğiz (Kodeks XIII üzerine genişletilmiş bir notla birlikte). Burada söz konusu olan risale olduğu için Thomas İncili'ni bir kenara bırakırsak, Codex II'de ona eşlik eden diğer risalelerin hepsinin Yunanca yazılmış olduğuna dair fazla şüphe yok gibi görünüyor. Nag Hammadi'den Yuhanna Apocryphon'unun kopyaları (ve aynı şey Berlin versiyonu için de geçerlidir), Brill baskısında, biri daha uzun diğeri daha kısa olmak üzere iki farklı Yunanca Vorlagen'i temsil edecek şekilde alınmıştır; bunların hiçbirinin çevirisi basit bir mesele gibi görünmemektedir. 59 Thomas'tan sonra, daha önce belirttiğimiz gibi, Suriye temalarına ve -genel olarak kabul edildiği gibi- Suriye menşesine olan ilgisine rağmen, Yunanca yazıldığı kabul edilen Philip İncili gelir. 60 Arhontların Hipostazı örneğinde, 'Genel olarak bilim adamları tarafından, tüm Nag Hammadi metinleri gibi HypArch'ın da Yunancadan çevrildiği varsayılır.' 61 Gerçekten de Peter Nagel, D.M. Papağan, ed. Nag Hammadi Codices V, 2-5 ve VI with Papyrus Berolinensis 8502, 1 ve 4 (NHS 11; Leiden: Brill 1979) 151-95 (183), bunun 'çok sıra dışı' olduğunu belirtiyor. 57 F. Morard, L'Apocalypse d'Adam (NH V, 5) (BCNH 15; Quebec City: Presses de L'Universit é Laval, 1985), 5-6. 58 Pasquier, L'Évangile selon Marie, 2: 'comme les autres é crits gnostiques, doit à l'originine, avoir é t é compos é en grec'. 59 M. Waldstein ve F. Wisse, eds. Yuhanna'nın Apokrifonu: Nag Hammadi Yazmalarının Özeti II,1; III,1; ve IV,1 ile BG 8502,2 (NHS 33; Leiden/New York/Cologne: Brill, 1995), 1 ve Kıpti çevirilerindeki sorunlar hakkında, 6-7. 60 Isenberg, 'Filip'e Göre İncil', 134, ardından Foster, 'Filip'in İncili', 70 n. 24. Ayrıca H.-M. Schenke, 'Das Evangelium nach Philippus (NHC II,3)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.183-213 (186-7). 61 R.A. Bullard, 'Arkonların Hipostazı: Giriş', B. Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 220-6 (221); bkz. U.U.'nun çok benzer yorumu. Kaiser, 'Die Hypostase der Archonten (NHC II,4)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge

--- SAYFA 133 ---

Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt 119 Yunanca. 62 Hans-Gebhard Bethge, İskenderiye'de Yunanca yazılmış olan 'Dünyanın Kökeni Üzerine' başlıklı isimsiz incelemeyi ele alır. 63 Ruh Üzerine Tefsir'e gelince (daha önce yukarıda GTh 21'deki tartışmada bahsedilmişti), onun bir Yunan kompozisyonundan başka nasıl olabileceğini hayal etmek zordur. William C. Robinson, girişinin açılış paragrafında şu yorumu yapıyor: 'Yunanca yazılmış olmalı.' 64 Eski Ahit'ten yapılan alıntıların, Kıpti Eski Antlaşma'nın mevcut versiyonlarından bağımsız olduğu, ancak bildiğimiz Yunanca versiyonlara çok yakın olduğu gösterilmiştir. 65 Odysseia'dan da alıntı yapılıyor. □□□ □□□□□ ile bazı Eski Uzatma ve Homerik alıntılara giriş de fikir vericidir. 66 Sevrin de benzer şekilde şu yorumu yapar: 'Ruh Üzerine Tefsir'in orijinal dilinin Yunanca olduğundan şüphe edilmemelidir.' 67 Son olarak, tartışmayla ilgili olan ve yalnızca Thomas İncili ile aynı kodekste yer alması nedeniyle değil, aynı zamanda Edessa'nın bir menşeiini öne sürerken, Turner tarafından 'şüphesiz Yunancadan çevrilmiş' olarak kabul edilen Yarışmacı Thomas'ın Kitabı. 68 ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.215-33 (217). 62 Bkz. P. Nagel, Das Wesen der Archonten: Koptischer Text, Ü bersetzung und griechische R ü ck ü bersetzung, Konkordanz und Indizes (Wiss. Beitr. Martin-Luther-Universit ä t; Halle: Martin-Luther-Universit ä t, 1970) (non vidi). 63 H.-G. Bethge, 'Dünyanın Kökeni Üzerine: Giriş', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. II (NHS 21; Leiden/New York/Köln: Brill, 1989), 12-25 (13); bkz. Bethge, 'Vom Ursprung der Welt (NHC II,5)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.235-62 (237). 64 W.C. Robinson, 'Ruh Üzerine Açıklayıcı İnceleme: Giriş', B. Layton ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. II (NHS 21; Leiden/New York/Köln: Brill, 1989), 136-41, ayrıca C.-M. Franke, 'Die Erzä hlung ü ber die Seele (NHC II,6)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.263-78 (265); M. Scopello, L'Ex é g è se de L'Âme (Nag Hammadi Codex II, 6): giriş, çeviri ve yorum (NHS 25; Leiden: Brill, 1985), 13. 65 P. Nagel, 'Die Septuaginta-Zitate in der koptisch-gnostischen "Exegese ü ber die Seele" (Nag Hammadi Codex II)', Archiv f ü r Papyrusforschung 22-3 (1974), 249-69. 66 J.-M. Sevrin, L'Ex é g è se de L'Âme (NH II, 6): texte é tabli et pré sent é (BCNH 9; Quebec City: Presses de l'Universit é Laval, 1983), 7. 67 Sevrin, L'Ex é g è se de L'Âme, 56: 'Que la langue orijinale de l'ExAm soit le grec ne saurait faire de doute.' 68 J.D. Turner, 'The Book of Thomas: Introduction', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. II (NHS 21; Leiden/New York/Köln, 1989): 173-8 (173). H.J.W. Drijvers, 'Gerçekler ve

Erken Süryanice Konuşan Hristiyanlıkta Sorunlar', SecCent 2 (1982), 157-75 (170), Thom'un iddia ettiği gibi. Devam Süryanice yazılmıştır, ancak argümanı yalnızca J.D. Turner'ın The Book of Thomas the Contender: The Coptic Text, Translation'a referansına dayanmaktadır.

--- SAYFA 134 ---

[illegible]

--- SAYFA 135 ---

Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt 121 Codex II'deki koleksiyonun ne kadar geriye gittiğini bilmiyoruz, ancak Kıpti tercümesinden önce en azından kısmen zaten bir Yunanca koleksiyon olması muhtemeldir. 74 Bu, Kıpti kodeksinin sonundaki kolofondaki çevrilmemiş Yunanca unsurlar tarafından güçlü bir şekilde ima edilmektedir. Sonuç olarak, eğer Kodeks II'nin geri kalanına ilişkin bilimsel fikir birliği doğruysa, bu, en azından Thomas'ın Yunanca orijinali lehine ikinci dereceden bir kanıttır. Bu, mevcut Kıpti tercümesine kadar Yunanca Vorlage olduğuna dair güçlü bir delildir ve tüm bunlarda Yunancaya dair ne kadar çok delil bulunursa, Sami teorilerinin ispat yükü de o kadar yüksek olur. 6 Erken dönem Yunan paralelliklerine yakın benzerlik Yalnızca Yunanca bir Vorlage için değil, özellikle Yunanca bir kompozisyon lehine olan son nokta, Thomas Hypostasis of the Archons: Sonuç'un Yunanca metni arasındaki benzerliktir: Sonuç', HTR 69 (1976), 31-101 (84): 'Biçim ve kodeks yapısıyla ilgili düşünceler de bu tanımlamayı desteklemektedir.' Ayrıca bkz. S. Emmel, 'The Nag Hammadi Codices Editing Project: Final Report', American Research Center in Egypt: Newsletter 104 (1978), 10-32, burada yazarların 'muhtemelen kimliklerinin belirleneceği' yorumunu yapıyor (27) ve bkz. 28 n. Tanımlamanın tarihi hakkında 3. J.D. Turner, 'Codex XIII'e Giriş', C.W. Hedrick, ed. Nag Hammadi Kodeksleri XI, XII, XIII (NHS 28; Leiden/New York/Köln: Brill, 1990), 359-69 (362-3), 'iki elin bir öğrenciye ve eğitime ait olduğu' ihtimaline izin verirken, yine de 'Kodlar II ve XIII'ün birbirine çok yakın bir şekilde kopyalanmış olduğunun varsayılabilceği' sonucuna varmaktadır (362). Turner'ın 'Katip eli' başlığı altındaki yorumları 'Fiziksel tanımlama' (359-61) hakkındaki benzer gözlemlerin devamıdır. Codex XIII'den geriye yalnızca bir risale kalmıştır: 34 kayıp sayfadan sonra, sayfa 35'te diğer mevcut çalışma, genellikle Yunanca yazıldığı varsayılan Trimorphic Protennoia'nın başladığı görülmektedir ('Introduction to Codex XIII', 367 ve 'Trimorphic Protennoia: Introduction', C.W. Hedrick, ed. Nag Hammadi Codices XI, XII, XIII (NHS 28; Leiden/New York/Cologne: Brill, 1990), 371-401 (401). Kolofon göz önüne alındığında bu hiç de şaşırtıcı değil: ροτεννοια ροτεννοια | ροτεννοια ροτεννοια | ροτεννοια ροτεννοια | ροτεννοια ροτεννοια . (50.21-4) 22-4. satırlarla ve özellikle son ifadeyle Yunancadır. ροτεννοια ροτεννοια), standart değişiklikler olmaksızın, basit Yunanca olduğundan, Codex II ile başka bir bağlantıda, Trimorphic Protennoia'nın kopyalandığı son sayfanın geri kalanını kaplayan Dünyanın Kökeni Üzerine'nin ilk on satırına sahibiz. Kökenin 'varsayılan Yunan orijinali' (Turner, 'Giriş: NHS XIII,2*: Dünyanın Kökeni Üzerine', C.W. Hedrick, ed. Nag Hammadi Codices XI, XII, XIII (NHS 28; Leiden/New York/Cologne: Brill, 1990), (455). 74 Thomas ve Philip İncillerinin birbiriyle bağlantılı olduğunu gösteren kanıtlar da var. Antik çağ. Bakınız özellikle Pistis Sophia I.42-3 (c. 3. yüzyıl), burada havariler Matta, Thomas ve Philippos'a Bizanslı Pseudo-Leontius, De sectis 3.2 (6. yüzyılın ortası - sonu): οὗτοι καὶ βιβλία. bu çok önemli. Φίλιππον , ἅπερ ἡμεῖς οὐκ

ἴσμεν (PG 86-I.1213C). Bkz. ayrıca Konstantinopolisli Timothy, De resepsiyone haereticorum (6. yüzyılın sonları?), Thomas ve Philip'in Maniheizt eserler listesinde yan yana geldiği yer (PG 86-I.21C) ve Bazilika (Scholia) Kitap 21, Başlık 1: Bölüm 45.3 (11. yüzyıl). Bu, Codex II'deki yan yana gelmeleriyle örtüşüyor ve Codex II'nin bunları birbirine bağlama konusunda yenilikçi olmadığını gösteriyor.

--- SAYFA 136 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 122 Tablo 4.2 Markos 10.31 Matta 19.30 Yunanca GTh 4 πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι ὅτι πολλοὶ ἔσονται π [ρῶτοι ἔσχατοι] καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι . bu çok hoş. [καὶ] οἱ ἔσχατοι πρῶτοι . Tablo 4.1 G. Heb. (Clem. Strom. 2.9.45) G. Heb. (Clem. Strom . 5.14.96) Yunanca GTh 2 οὐ παύσεται ὁ ζητῶν , ἕως ἂν εὕρῃ· μὴ παυσάσθω ὁ ζη [τῶν τοῦ ζητεῖν ἕως ἂν] εὕρῃ εὐρών δὲ θαμβηθήσεται , καὶ ὅταν εὕρ [ῃ θαμβηθήσεται ,] ὁ θαυμάσας βασιλεύσει , θαμβηθεὶς δὲ βασιλεύσει , [καὶ θαμ] βηθεὶς βασιλεύσῃ καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαήσεται . βασιλεύσας δὲ ἐπαναπαήσεται . □ α? [ἰ βασιλεύσας ἀναπα] ῃσεται . ve hem kanonik hem de kanonik olmayan diğer bazı İncillerin Yunanca metinleri. Buradaki amaç Thomas'ın zorunlu olarak bu diğer İncillere bağımlı olduğunu iddia etmek değildir (veya bazı durumlarda henüz değil). Buradaki asıl nokta, kanıtların Thomas'ın sözlerinin çoğunun zaten Yunanca biçimlerde dolaşımda olduğu bir ortamda ortaya çıktığını ve bu sözlerin Thomas'a, sonuç olarak başka yerlerde de bulunan geleneksel Yunanca biçimlerde dahil edildiğini öne sürmesidir. İbrani İncili'ndeki kanıtlar Tablo 4.1'de görülebilir. Sinoptik geleneğe dönersek, ilk olarak GTh 4'te bir paralelle karşılaşırız (bkz. Tablo 4.2). Burada, Thomas'ta ὅτι'nin eklenmesinin bir sonucu olan δέ'nin ihmal edilmesi dışında, Matthew ve Markos'la aynı olan sekiz kelimeden oluşan bir dizi buluyoruz. Bunun tersine, bir sonraki durumda, 5 derken, mevcut metin Luka'ya daha yakın (aslında tam anlamıyla, hayatta kaldığı sürece) karşılık gelmektedir (bkz. Tablo 4.3).

--- SAYFA 137 ---

Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt 123 P. Oxy'de görülen ilk metinde. Şekil 1'de, Sinaiticus, Alexandrinus ve diğer bazı versiyonlardaki Luka metniyle aynı sırayla on üç kelime vardır (bkz. Tablo 4.4). O halde, Sinoptik geleneğe çok fazla benzerlik göstermeyen paralellik gösteren iki sözümüz var (bkz. Tablo 4.5). Burada Thomas ile başka bir İncil arasında kesin bir örtüşme yoktur, ancak gerçekte versiyonların hiçbiri diğeriyle tam olarak uyuşmamaktadır ve Thomas'ın versiyonundaki farklılıklar diğer versiyonlarda bulunanlarla tamamen aynı türdendir. Bununla birlikte, ortak olarak paylaşılan bazı ayırt edici kelime dağılımı öğeleri vardır: πατρίς dört versiyonda da görülür ve δεκτός Thomas ve Luke'ta görülür. Tablo 4.3 Markos 4.22 Luka 8.17 Yunan GTh 5 οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν [οὐ γάρ ἐσ] τιν κρυπτὸν ἐὰν μὴ ἴνα φανερωθῇ . bu çok önemli. ὁ οὐ φανε [ρὸν γενήσεται]. Tablo 4.4 Luka 6.42 (P 75 +W=NA 27) Luka 6.42 (ⲭ AC go vb.) Yunanca GTh 26 καὶ τότε διαβλέψεις τὸ κάρφος καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ Bu, sizin için önemli olan bir şey değil. bu çok önemli bir şey. bu çok önemli bir şey. Tablo 4.5 Markos 6.4 Matta 13.57 Luka 4.24 Yuhanna 4.44 Yunan GTh 31 οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ . οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι ... οὐδεὶς προφήτης bu çok önemli. bu çok önemli. οὐκ ἔστιν δεκτὸς προφήτης ἐν τῇ πατρίδι αὐτ [ο] ὦ .

--- SAYFA 138 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 124 32 derken, Thomas ile onun Sinoptik paraleli arasında yine gevşek bir yazışma vardır, ancak her ikisinde de aynı Yunanca formların (δύναται, πόλις, κρυβῆναι, ὅρους) varlığı vardır (bkz. Tablo 4.6). Çok parçalı olmasına rağmen 39 dendiği de söylenebilir (bkz. Tablo 4.7). Bu deyişte paralel malzemenin olduğu yerlerde çarpıcı biçimde yakındır. Yunanca Thomas'taki boşluklara rağmen, sıfatlar tüm versiyonlarda neredeyse kesinlikle aynıdır ve farklılıklar çok küçüktür. O halde, özellikle 2, 4, 5 ve 26 numaralı deyişlerde sadece kullanılan sözcük dağılımında değil, aynı zamanda çekimlerde de çarpıcı benzerlikler olduğu açıktır. Bazı durumlarda bu, sıralı birkaç kelimeye kadar uzanır. Buradaki amacın henüz İbranilerin İncili veya Sinoptik İnciller karşısında Thomas'ın ikincil karakterini tartışmak olmadığını bir kez daha vurgulamak gerekir. Mesele şu ki, Thomas ister türetilmiş ister bağımsız olsun, paylaşılan materyal Thomas'ın bu sözlerin geleneksel olarak bilinen Yunanca biçimlerini dahil ettiğini pekala önerebilir. Bunun ikinci aşamada yani ikinci aşamada gerçekleşmesi elbette imkansız değil. Bu bir Sami Vorlage tercümesidir, ancak bu durumda daha önceden var olan versiyonlara çok yüksek derecede asimilasyon olduğu varsayılmalıdır. καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ gibi bir cümlelerin olduğuna inanmak zor. τοῦ ἀδελφοῦ σου görünecektir Tablo 4.6 Matta 5.14 Yunanca GTh 32 οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὅρους κειμένη . πόλις οἰκοδομημένη ἐπ' ἄκρον [ὅ] ρους ὑψηλοῦ { ς } καὶ ἐστηρικμένη οὔτε πε [σ] εἶν δύναται οὔτε κρυ [β] ῆναι . Tablo 4.7 Matta 10.16b Yunan GTh 39.3 Kıpti GTh 39.3 γίνεσθε οὗν φρόνιμοι [ὑμεῖς] δὲ γεί [νεσθε] [φρόνι] μοις ὡς οἱ ὄφεις ὡ [ς] ὄφεις] ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι [καὶ ἅ] κέραι [οἱ] ὡς αἱ περιστεραὶ [ὡς περιστε] ρα [ἱ]

--- SAYFA 139 ---

Bir Sami orijinalinin iki bağımsız Yunanca tercümesi tesadüf eseri Yunanca kökenli olduğuna dair olumlu kanıt¹²⁵. διαβλέπειν fiilinin oldukça nadir olması da bu durumu güçlendiriyor: TLG, MS 1. yüzyıldan önce bu fiilin yalnızca yedi örneğini gösteriyor. Kanonik versiyonların nihai kaynağı olarak Yunan Thomas'ı görmediğimiz sürece, Thomas'ın bilinen Yunan geleneğini bünyesine katmış olma ihtimali oldukça yüksektir. Sonuç Özetle, bu altı faktör, öncelikle Thomas'ın Yunanca Vorlage'dan Kıpti versiyonuna çevrilmesinin neredeyse kesin olduğu ve başka bir dilden Kıpti diline çeviri önerilerinin oldukça spekülasyon olduğu anlamına gelir. Yunancanın orijinal olduğunu ve arkasında herhangi bir Sami metninin bulunmadığını kanıtlamak daha zordur: bu, bir olumsuzluğun kanıtlanmasını gerektirir. Bununla birlikte, (1) Yunan tanıkların varlığının ve Semitik elyazmalarının yokluğunun, en azından Aramice/Süryanice orijinaler için yapılan tekliflere güçlü bir şekilde ispat yükü yüklediğini ve hem (4) Thomas'ın türünün hem de (5) onun tuttuğu arkadaşların güçlü bir şekilde bir Yunanca orijinali akla getirdiğini belirtmiştik. Dahası, Thomas'ın Yunanca metinleri ile diğer İnciller arasındaki ifade tarzındaki yakın paralellikler, Thomas'ın yazım aşamasında Yunan geleneğinin dahil edildiğine dair belki de en güçlü kanıttır. Bu son gözlem, Bölüm II'de bundan sonra gelecekler için önemli bir faktördür. Henüz Thomas'ın Matta, Luka ve İbrani İncili gibi diğer İncillere bağımlı olduğu ileri sürülmemektedir. Sadece bu eserler arasındaki etkileşimlerin Yunanca'da gerçekleşmiş olma ihtimalinin yüksek olduğu sonucuna varılıyor. Bölüm II, sorunun sadece bu eserleri etkileyen ve dolaşan ortak Yunan gelenekleri meselesi olmadığını tartışmaya devam edecek. Bu çalışmanın geri kalan kısmında Thomas'ın muhtemelen Matta ve Luka'nın yanı sıra diğer bazı erken Hristiyan literatürüne bağlı olduğu tartışılacaktır.

--- SAYFA 140 [Görsel / Boş] ---

--- SAYFA 141 ---

BÖLÜM II Sinoptik İnciller ve Thomas

--- SAYFA 142 [Görsel / Boş] ---**--- SAYFA 143 ---**

129 5 BAĞIMSIZLIK İÇİN TARTIŞMALARA CEVAPLAR Giriş Thomas'ın orijinal dili konusunu uzun uzadıya ele aldık. Bu, elbette, başlı başına ilginç bir çalışma konusudur ve dolayısıyla Kısım I, bağımsız bir argüman olarak işlev görebilir. Bununla birlikte, Thomas ile Sinoptikler (aynı zamanda diğer potansiyel kaynaklar) arasındaki ilişkinin tartışılması açısından da üç önemli çıkarımı vardır. İlk olarak, DeConick'in önerdiği türden varsayılan bir erken Aramice Thomas, Thomas ile Sinoptikler arasında bir ilişki olasılığını olası kılmayacaktır. Ancak elimizde bir Yunan Thomas İncili varsa, o zaman onunla Matta, Markos ve Luka arasındaki ilişki sorunu daha doğal olarak ortaya çıkar. 4. Bölümün sonunda Thomas ile diğer Yunan edebi İncil gelenekleri arasındaki bazı çarpıcı benzerliklere dikkat çekti ve gerçekten de sonraki dört bölümde en azından Matta ve Luka'nın Thomas'ı etkilediğini iddia etmek için nedenlerimiz olacak. İkincisi, eğer Thomas ve Sinoptik'in Aramice orijinalinden farklı görünen çeviriler içerdiğini göstermek mümkün olsaydı, o zaman bu gerçekten de bağımsızlık teorisine güçlü bir destek verebilirdi. Ancak 2. Bölüm, farklı çevirilerin incelenmesinde prensipte bazı zorluklar olduğunu gösterdi ve 3. Bölüm, iddia edilen özel durumların hiçbirinin zorlayıcı olmadığını gösterdi. Üçüncüsü ve daha önemsiz bir not olarak, Thomas'ın Yunanca ve Kıpti metinleri (paralel pasajlardaki ortak Yunanca/Yunanca-Kıpti sözcük dağarcığı açısından) arasındaki benzerliklere ilişkin 4. Bölüm'deki tartışma, Thomas'ın içeriğinin, Yunanca parçalar ile Kıpti versiyonunu ayıran bir veya iki yüzyıl boyunca oldukça istikrarlı olduğunu gösterdi. Bu noktanın tartışmamız açısından çıkarımları takip eden bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Başlangıçta şunu söylemek önemlidir ki, bu bölümler, sanki tüm yazar ya da kişilermiş gibi, Sinoptiklere tamamen bağımlılık gibi bir şeyi tartışmayacaktır.

--- SAYFA 144 ---

Thomas'ın İncili'nin Kompozisyonu 130 Thomas'ın editörü Markos, Matta ve Luka'dan başka bir şey olmadığını biliyordu. (Bu görüşü savunan herhangi bir bilim adamının varlığından haberdar değilim.) Açıkçası Thomas -her halükarda- Sinoptiklerden en azından kısmen bağımsızdır, çünkü Thomas'ın editörünün Sinoptiklerle paralel olmayan tüm materyali icat etmesi neredeyse inanılmazdır. Thomas'ta hem Sinoptik olmayan, hem de Sinoptik benzeri malzemenin ve oldukça farklı diğer sözlerin varlığı açıkça kısmi bağımsızlığa işaret etmektedir, ancak bunların hiçbirisi Sinoptik'te paralel olanın bağımsızlığına işaret olarak kabul edilemez. 1 Sonraki bölümlerde Sinoptik'in Thomas üzerindeki etkisine ilişkin yapıcı bir iddiada bulunmadan önce, bu bölüm, bağımsızlık adına karşı tarafın hizmetinde kullanılan argümanlardaki bazı zayıflıkları vurgulayacaktır. Bunlar dört ana alana özetlenebilir: 2 1 Thomas'ın emrinden kaynaklanan argüman 2 Thomas'ın (kısmi) biçim-eleştirel önceliğinden kaynaklanan argüman 3 Thomas'ın yakın sözel benzerliğin eksikliğinden kaynaklanan argüman 4 Thomas'ta redaksiyonel unsurların yokluğundan kaynaklanan argüman O halde bu bölüm, Bölüm 6'nın ve özellikle Bölüm 7-8'in olumlu argümanlarına yol açan, esasen olumsuz bir işleve sahiptir. 1 Sıralamadaki farklılıklar Thomas'ın ve Sinoptiklerin bağımsızlığını mı ima ediyor? Wilson ve diğer bazı akademisyenler, eğer Thomas Sinoptiklere bağlıysa neden düzen benzerliği olmadığı sorusunu soruyorlar. 3 1 Pace J.B. Bauer, 'Sinoptik Gelenek ve Thomas'ın İncili', F.L. Çapraz, ed., cilt. III Studia Evangelica (TU 88; Berlin: Akademie, 1964), 314-17 (314), Sinoptik benzeri materyal üzerine ve S.J. Patterson, 'Q ve Thomas'ta Bilgelik', L.G. Perdue, B.B. Scott ve W.J. Wiseman, der. Bilgelik Arayışında: John G. Gammie'nin Anısına Yazılar (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1993), 187-221 (190), geri kalanı. 2 Bireysel bilim adamlarının üzerinde durduğu başkaları da var. S.L. Davies, The Gospel of Thomas and Christian Wisdom, 2. baskı (Oregon House, CA: Bardic Press, 2005), xi, örneğin Thomas'ın gelişmiş bir kristoloji eksikliği üzerine yorumlar. Diğer örnekler için bkz. Blomberg, 'Thomas İncili'nin Parables'ında Gelenek ve Redaksiyon', D. Wenham, ed. İncillerin Dışında İsa Geleneği (Şefi alanı: JSOT, 1984), 177-205 (177-8). 3 R.McL. Wilson, '"Thomas" and the Synoptic Gospels', ExpT 72 (1960), 36-9 (37); R. McL. Wilson, 'Thomas' and the Growth of the Gospels', HTR 53 (1960), 231-50 (233); Bauer, 'Sinoptik Gelenek ve Thomas'ın İncili', 314; W.D. Stroker,

--- SAYFA 145 ---

Bağımsızlık iddialarına yanıtlar 131 Örneğin Thomas neden Matta 13'ü ayırıp yeniden düzenlesin? 4 Bağımlılık hipotezini savunanların belirli değişikliklerin neden yapıldığını söyleyebilmeleri gerekir, ancak çoğu durumda bu imkansızdır. 5 Gerçekten de, bazıları için Sinoptiklerle bu ortak düzen eksikliği yalnızca bağımsızlığa işaret etmekle kalmıyor, aynı zamanda Thomas'ın "örneğin Q ile temsil edildiği gibi geleneğin daha ilkel Sinoptik öncesi düzeyini" yansıttığı anlamına da geliyor. 6 Ancak burada bir dizi karşı itirazda bulunulabilir. Birincisi, itiraz başlangıçta sorun teşkil etmez. Muhtemelen Thomas biliminin başlangıcında hakim olan son derece yazıcı zihniyetinden doğmuştu: Bu zihniyet göz önüne alındığında, Thomas'ın yazılı İncil kaynaklarını alıp onları bu kadar açıklanamaz bir şekilde parçalayacağını düşünmek elbette garipti. Ancak bu yazıcı zihniyeti terk edildiğinde itirazın geçerliliği kalmaz. İkinci olarak Tuckett, 'bir yerlerde birisinin sinoptik düzeni ya da GTh'nin diğerini üretme düzenini değiştirmiş ya da yaratmış olması gerektiği (muhtemelen aradaki birkaç aşamayla)' vurgusunu yapıyor. 7 Üçüncüsü, her ne kadar bu konu şimdi genel olarak unutulmuş olsa da, Wilson aslında GTh 32-3 (par. Matt. 5.14-15), 8 ve GTh 44-5 (par. Matt. 12.31-5) gibi Thomas'taki bitişik sözlerin Sinoptiklerde de yan yana getirildiği birkaç durumu kabul etmiştir. Wilson şunu sorar: 'Thomas'ta [sc . GTh 45] hemen bir deyişin ardından gelir: [sc. GTh 44] Matta'da hangi kısmıyla ilişkilidir?' 9 Bu listeye GTh 65-6 (ayrıca bkz. Matt. 22.1-10'da GTh 64) ve GTh 92-4 (par. Matt. 7.7, 6, 7-8) eklenebilir. 10 'Kanonik Dışı Meseller ve Tarihsel İsa', Semeia 44 (1988), 95-120 (98-9); J.H. Sieber, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. Sanders, editörler. İncilin Kökenleri ve Hristiyan Başlangıçları: James M. Robinson'un Onuruna (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 64-73 (67-8); S.J. Patterson, The Gospel of Thomas and Jesus (Sonoma, CA: Polebridge, 1993), 16; Patterson, 'Q ve Thomas'ta Bilgelik', 190; Davies, Thomas'ın İncili ve Hristiyan Bilgeliği, xi. 4 Wilson, 'Thomas' and the Synoptic Gospels', 38. 5 Wilson, 'Thomas' and the Growth of the Gospels', 233. 6 C.W. Hedrick, 'Thomas and the Synoptics: Aiming at a Consensus', SecCent 7 (1990), 39-56 (53). 7 C.M. Tuckett, 'Thomas'ın İncili: İsa'nın Kanıtı mı?', NTT 52 (1998), 17-32 (23-4). 8 Wilson, 'Thomas' ve İncillerin Büyümesi', 245; H.K. McArthur, 'Thomas'a göre İncil', McArthur'da, ed. Yeni Ahit Yan Işıkları: Alexander Converse Purdy Onuruna Yazılar (Hartford Seminary Foundation, 1960), 43-77 (63). 9 Wilson, 'Thomas' and the Growth of the Gospels', 243. 10 McArthur, 'Gospel göre Thomas', 65, 'Sinoptiklere paralel birkaç küçük gruptandırma' olduğu yorumunda haklıdır.

--- SAYFA 146 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 132 Dördüncüsü, itiraz, Thomas ve Yeni NT İncilleri arasındaki tür farkının hakkını vermiyor. Bazı akademisyenler Thomas'ı bir "liste", 11 cümle koleksiyonu, 12 veya antoloji, 13 olarak tanımlamıştır; bu durumlarda düzenin bir anlatıda açıkça olduğu kadar önemli olması beklenemez. Özetle, ortak düzenin olmadığı iddiası derinden hukuka aykırıdır. 2 Biçim açısından kritik faktörler Thomas'ın versiyonlarının önceliğini gösteriyor mu? Thomas'ın, genel olarak Sinoptik'e göre daha iyi durumda olduğu düşünülür, çünkü Sinoptik, biçimsel eleştirel değerlendirmelerle değerlendirilen eski deyişler versiyonlarını korur. 14 (Bu tür düşünceler, Thomas'ın türünün İncil anlatısının gelişimini öngörmediği gerekçesiyle Thomas İncili'nin tamamına bile uygulanır. 15) Bu akıl yürütme çoğunlukla benzetmelerle bağlantılı olarak kullanılır. 2.1 Benzetmeler Thomas'ın benzetmelerini desteklemek için genellikle başvurulmuş biçim eleştirisi kriterleri arasında basitlik, göreceli kısalık, gerçekçilik ve Thomas'ın daha önceki biçimleri koruduğunun en açık göstergesi olan alegorileştirme eksikliği yer alır. Bu dördünü sırasıyla ele alabiliriz. İlk olarak, sadeliğe başvuru genellikle yapılır. 16 Örneğin Crossan, Mark'ın ekici benzetmesine ilişkin versiyonunun -Thomas'inkiyle karşılaştırıldığında (GTH 9)- 'çalışan görüntüler', 'anomaliler' ve 'fazlalık' ile dolu olduğunu iddia ediyor. 17 J.A.T. Robinson, kiracılar benzetmesine ilişkin Thomas versiyonunun basitliğini eşitliyor (GTH 65) 11 Davies, The Gospel of Thomas and Christian Wisdom, 168. J.D. Crossan, 'Lists in Early Christian', Semeia 55 (1991), 235-43'teki tartışmaya bakınız. 12 M. Mees, 'Einige Überlegungen zum Thomasevangelium', Vetera Christianorum 2 (1965), 151-63 (152-3). 13 G.C. Stead, 'Yeni İncil Keşifleri', Teoloji 62 (1959), 321-7 (325). 14 Stroker, 'Kanonik Dışı Meseller ve Tarihsel İsa', 99; Patterson, 'Q ve Thomas'ta Bilgelik', 190. 15 Patterson, 'Q ve Thomas'ta Bilgelik', 190; Davies, Thomas'ın İncili ve Hristiyan Bilgeliği, xi. Bu noktaya değinen ilk bilim adamı C.-H. Hunzinger, 'Au ß ersynoptisches Traditionsgut im Thomas-Evangelium', TLZ 85 (1960), 843-6 (843). S.J.'deki tartışmaya bakın. Patterson, 'Thomas'ın İncili ve Sinoptik Gelenek: Bir Forschungsbericht ve Eleştirisi', Forum 8 (1992), 45-97 (71). 16 Bkz. Davies, Thomas'ın İncili ve Hristiyan Bilgeliği, xi. 17 J.D. Crossan, 'Tohum İsa'nın Meselleri', JBL 92 (1973), 244-66 (245, 251).

--- SAYFA 147 ---

Bağımsızlık iddialarına özgünlüğüyle yanıtlar 133. 18 Ancak bu varsayımların temelini görmek zordur. Metinlerin basit başlayıp daha karmaşık hale geldiğini varsayar. Metinler basit bir şekilde başlayıp daha ayrıntılı hale mi geliyor? Bazen. Diğer zamanlarda ise karmaşık bir şekilde başlayıp basitleştirilirler. Örneğin Crossan'ın olaylara bakış açısına göre ikisine de sahibiz: Thomas'ta Mark'ın özetlediği düzgün ve derli toplu bir benzetme, ama sonra Luke bu Markan karmaşasını yeniden düzene koyuyor. Görünüşe göre Crossan pastasını alıp yemeye çalışıyor. İkincisi ve benzer şekilde, görelî kısalığa ilkelliğin bir işareti olarak başvurmak açıkça yanlıştır. Artık ne 'söyleyişlerin ikincil olarak genişleme eğilimine ilişkin sağlam biçim-eleştirel önvarsayımlardan'19 söz edilebilir, ne de 'kısa biçimlerin daha uzun olmaya eğilimli olduğu bir metin eleştirisi, biçim eleştirisi ve kaynak eleştirisi yarasına'20 veya benzeri 'dönüşüm yasalarına' başvurulabilir. 21 Tuckett, örneğin Matthew'un Markan mucizelerini kısaltma eğilimine ve ayrıca boşanma perikopu gibi diğer materyallere "bir geleneğin daha kısa versiyonlarının her zaman uzun versiyonlardan daha orijinal olmadığı" kanıtı olarak atıfta bulunur. 22 En azından bazı okuyucular, Snodgrass'ın, daha kısa olmanın daha erken anlamına geldiği fikrinden duyduğu öfkeyi paylaşabilir: 'İnsanlar neden geçersiz olduğu gösterilen kriterleri kullanmaya devam ediyor?' 23 Üçüncüsü, bazı akademisyenler, göreceli gerçekçilikleri nedeniyle Thomas'ın benzetmelerinin özgünlüğünü iddia ediyor. Kloppenborg, Thomas'ın kiracılarla ilgili benzetmesinin hayata ve hukuka en uygun örnek olduğunu iddia ediyor. 24 Pokorný, Thomas'ın ekiciyle ilgili benzetmesinin, tohum büyümesinin daha doğru bir şekilde tanımlanması nedeniyle daha gerçekçi olduğunu belirtiyor. 25 Hunzinger, Thomas'ın versiyonunun aksine, Matthew'un inci benzetmesinin ikna edici olmadığını belirtir: 'all sein Hab und Gut zu verkaufen, geht durchaus ü ber des hinaus, 18 J.A.T. Robinson, 'Kötü Kocaların Hikayesi: Sinoptik İlişkilerin Testi', NTS 21 (1975), 443-61 (449). Benzer şekilde, görünüşte bağımsız olarak, W.G. Morrice, 'The Parable of the Tenants and the Gospel of Thomas', ExpT 98 (1987), 104-7 (105-6). 19 S.R. Johnson, 'Gos'un Yunanca ve Kıpti Versiyonlarında Gizli/Açığa Çıkan Söz. Thom. 5 & 6', NovT 44 (2002), 176-85 (178). 20 G. Quispel, 'Thomas'ın İncili ve İbranilerin İncili', NTS 12 (1966), 371-82 (378). 21 J. Jeremias, İsa'nın Meselleri, rev. edn (London: SCM Press, 1963), 114. 22 Tuckett, 'The Gospel of Thomas: Evidence for Jesus?', 24. 23 K. Snodgrass, 'The Gospel of Thomas: A Secondary Gospel', SecCent 7 (1989 -90), 19-38 (21). 24 J. S. Kloppenborg, Bağdaki Kiracılar: Yahudi Filistin'de İdeoloji, Ekonomi ve Tarımsal Çatışma (Tübingen: Mohr, 2006). Daha fazla bilgi için aşağıdaki Bölüm 8'e bakın. 25 P. Pokorný, Thomas İncili Üzerine Bir Şerh: Yorumlardan Yorumlanarlara (London/New York: T&T Clark, 2009), 18.

--- SAYFA 148 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 134 ein verständiger Kaufmann tut; der Zug wirkt ü bertrieben und dadurch gerade nicht ü berzeugend'. 26 Schippers, Hunzinger'in bu ahşap hayal gücü eksikliğini haklı olarak eleştiriyor. 27 Bazı akademisyenler gerçekçiliğin özgünlüğün kanıtı olduğunu savunurken, diğerleri Thomas'ın gerilimleri çözme ve abartıyı azaltma eğilimini öne sürüyor. 28 Yukarıdaki diğer durumlarda olduğu gibi, bariz anakronizmler olmadığı sürece benzetmelerin zaman içinde daha gerçekçi veya daha az gerçekçi hale gelme ihtimalinin daha yüksek olduğunu bilmiyoruz. Dördüncüsü, Thomas'ın benzetmelerdeki alegorik özelliklerin göreceli olarak eksikliği, bağımsızlığı desteklemek için ileri sürülen en yaygın argümanlardan biridir. Crossan'ın tohum benzetmeleriyle ilgili makalesi bu bakımdan etkili oldu. 29 Morrice, GTh 8'deki alegorileştirme eksikliğini (dragnet benzetmesi), Matthean alegorileştirmesinin daha sonra yapılan bir ekleme olduğunun doğrulanması olarak kabul eder. 30 Koester, kiracılarla ilgili benzetme hakkında şunları söylüyor: 'Sonuç açık görünüyor: Thomas'ın İncili gerçekten de bu benzetmenin daha orijinal ve alegorik olmayan bir versiyonunu koruyor.'³¹ Aichele, ekici, büyük akşam yemeği, kiracılar ve diğerleriyle ilgili benzetmelerde Thomas'tan Sinoptiklere alegori yapma konusunda giderek artan bir eğilim olduğunu düşünüyor. 32 Ancak alegori sorusu o kadar doğrudan yanıtlanmamıştır. (1) Aichele'nin kendisi, artan alegorileştirmenin bir istisnası olduğunu belirtiyor; tüccar ve hazine benzetmesi (GTh 76). 33 Ancak başkaları da olabilir. Bauckham, GTh 21 26 C.-H. Hunzinger, 'Unbekannte Gleichnisse Jesu aus dem Thomas-Evangelium', W. Eltester, ed. Judentum, Urchristentum, Kirche: Festschrift f ü r Joachim Jeremias (BZNW 26; Berlin: Walter de Gruyter, 1960), 209-20 (220). 27 R. Schippers, 'İnci Kışasının Meşal Karakteri', F.L. Çapraz, ed. Studia Evangelica, cilt. II (TU 87; Berlin: Akademie, 1964), 236-41 (239). 28 F. Schnider, 'Das Gleichnis vom verlorenen Schaf und seine Redaktoren: Ein intertextueller Vergleich', Kairos 19 (1977), 146-54 (151), Thomas'ın, koyunun herhangi bir kayıp koyun değil, en iyisi olduğu açıklamasını ekleyerek kayıp koyun benzetmesini rasyonel hale getirdiğini söylüyor. E.F. Osborn, 'Parable and Exposition', Australian Biblical Review 22 (1974), 11-22, benzer şekilde Thomas'ın benzetmelerindeki gerilimleri çözdüğünü söylüyor ve Beardslee, Thomas'ın abartıyı azaltarak dengeli paralellik sunma eğiliminde olduğunu belirtiyor. W.A. Beardslee, 'Thomas'ın İncili'ndeki Atasözleri', D.E. Aune, ed. Yeni Ahit ve Erken Hristiyan Edebiyatı Çalışmaları: Allen P. Wikgren Onuruna Yazılar (Leiden: Brill, 1972), 92-103 (99). Bkz. Perkins'in, Thomas'ın açıklama hikayelerinde paradoksun ve abartının azaldığı yönündeki yargısı. P. Perkins, 'Thomas İncili'ndeki Telaffuz Hikayeleri', Semeia 20 (1981), 121-32 (121). 29 Crossan, 'İsa'nın Tohum Meselleri', 250-1. 30 W.G. Morrice, 'The Parable of the Dragnet and the Gospel of Thomas', ExpT 95 (1984), 269-73 (271-2). 31 H. Koester, 'Three Thomas Parables', A. Logan ve A. Wedderburn, eds. Yeni Ahit ve Gnosis: Robert McLaughlan Wilson Onuruna Yazılar (Edinburgh: T&T Clark, 1983), 195-203 (199). 32 G. Aichele, 'İsa'nın Parabolik Dilinde Fantastik', Neot 24 (1990), 93-105 (100). 33 Aichele, 'Fantastik', 100.

--- SAYFA 149 ---

Bağımsızlık iddialarına yanıtlar 135 'Thomas'a kadar inatla alegorik olmayan' bir benzetme örneğidir. 34 Lindemann, Thomas'ın benzetmelerinde GTh 57 dışında hiçbir alegorileştirmenin bulunmadığını düşünmektedir! 35 GTh 64'teki ziyafet benzetmesinin ziyafetteki yerleri açıkça 'Babamın yerleri' olarak yorumladığı ve dolayısıyla ev sahibinin Baba olduğu eklenebilir. Bu durum bir benzetmeyi alegorik kılan şeyin ne olduğu sorusunu gündeme getiriyor. Mevcut bağlamlarında Thomas'ın benzetmelerinin büyük bir kısmı alegorik olarak görülebilir. GTh 8, 65 ve 96'ya 'işitecek kulağı olan duysun' ifadesinin eklenmesi, bir yorumun gerekli olduğunu düşündürmektedir. (Bu formüle olan düşkünlük, Koester'in "bu İncil'in yazarı [sc. Thomas] benzetme kavramını gizem olarak kullanmak için herhangi bir çaba sarf etmemektedir" şeklindeki iddiasını pekala sorgulayabilir. 36) Benzeri benzerle karşılaştırmıyor da olabiliriz, çünkü kendi başına ele alındığında, Sinoptik alegorinin klasik örneği olan Markos'un kiracılarla ilgili benzetmesi, kendi içinde bir alegori olarak belirgin değildir. Alegorik özellikler ancak Markan bağlamında okunduğunda belirginleşir. Thomas'ın edebi biçimi nedeniyle, metindeki benzetmelerin bağlamdan aydınlatma eksikliğinden dolayı olduğundan daha az alegorik görünmesi olabilir. (2) Bazı akademisyenler aynı zamanda 'GTh'nin asıl amacının kaydedilen sözlerin anlamını açıklamak veya açıklığa kavuşturmak olmadığını', yani başlangıç ve GTh 1-2'de belirtildiği gibi amacın okuyucunun gizli anlamı keşfetmesi olduğunu belirtmişlerdir. 37 Silke Petersen benzer şekilde Thomas'ın benzetmelere ilişkin yorumlar yapma konusundaki isteksizliğinin onların ıllıklığının bir ürünü olmadığını, daha ziyade yorumun sağlanmadığı ancak okuyucunun bulmasına bırakıldığı Thomas'ın 'Gesamttenndenz'inin bir parçası olduğunu belirtir. 38 (3) Alegorileştirmenin ikincil olmasının gerekmemesinin bir başka nedeni de bazı Eski Antlaşma ve Yahudi benzetmelerinin alegori olmasıdır. 39 Bazı Eski Antlaşma örneklerini ele alırsak, 2 Samuel 12.1-4'te Natan'ın Davut'a söylediği kehanet, bir benzetme olarak adlandırılmasa bile açıkça bir alegoridir. Aynı şey Hezekiel'in, her ikisine de παραβολαί (Hezek. 17.2; 24.3) adı verilen kartallar ve çömlek alegorileri için de geçerlidir. 34 R.J. Bauckham, 'Synoptic Parousia Parables and the Apocalypse', NTS 23 (1977), 162-76 (168; vurgu bana ait), GTh 21'in (cf. Luka 12.36) 'krallığının evi' olduğuna dikkat çekiyor. 35 A. Lindemann, 'Zur Gleichnisinterpretation im Thomasevangelium', ZNW 71 (1980), 214-43 (242). 36 H. Koester, 'Q and its Relatives', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. Sanders, editörler. İncilin Kökenleri ve Hristiyan Başlangıçları: James M. Robinson'un Onuruna (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 49-63 (53-4). 37 Tuckett, 'The Gospel of Thomas: Evidence for Jesus?', 24. 38 S. Petersen, 'Adolf J ü licher und die Parabeln des Thomasevangeliums', U. Mell, ed. Gleichnisreden Jesu 1899-1999: Beiträ ge zum Dialog mit Adolf J ü licher (Berlin: Walter de Gruyter, 1999), 179-207 (192). 39 Snodgrass, 'İkincil İncil', 22.

--- SAYFA 150 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 136 Tuckett şunu belirtmiştir: 'Başlangıçta tek bir noktayı içerdiği iddia edilen, her benzetmenin tamamen alegorik olmayan bir biçimine ilişkin teori, belki de karşı koymayı amaçladığı benzetmelerin fazlasıyla alegorikleştirilmiş yorumu kadar keyfi ve gerekçesiz bir teoridir'. 40 (4) Belki de en zarar verici kanıt Sinoptik gelenekte bulunan kanıttır. Michael Goulder ilk etapta benzetme ve alegorinin düzgün bir şekilde ayrılabilir kategoriler olmadığını belirtmiştir. 41 Ayrıca, Markos, Matta ve Luka'nın sırasıyla ne kadar alegorik olduğunu tam olarak hesapladıktan sonra, Matta'nın benzetmelerinin Markos'un benzetmelerinden daha alegorik olduğu, ancak Luka'ninkilerin daha az olduğu sonucuna varır. Sinoptik geleneğin farklı eğilimler göstermesi gerçeği, Goulder'ın "alegori grafik teorisi" olarak adlandırdığı, alegorinin kaçınılmaz olarak arttığını, böylece daha az alegorik daha ilkel anlamına geldiğini savunan teoriyi çürütüyor. 42 Şu sonuca varıyor: 'Önerilen grafiklerin kanıta karşı birinci öznel ve ikinci karşıt olduğu gösterilmiştir.' 43 2.2 Söylemler Benzer biçim-eleştirel değerlendirmeler aynı zamanda sözler tartışmalarında da devreye girer. Burada iki örnek yeterli olacaktır. 90 demek ("kolay boyunduruk") genellikle Matta 11.28-30'daki Sinoptik paraleliyle karşılaştırıldığında tartılır. Ancak burada karar vermek neredeyse imkansızdır: yine bir kişinin diğerine karşı söylediği söz daha erkendir. DeConick şunu belirtir: 'Thomas İncili'nin 90, Matta'nın bu deyişinin versiyonunda bulunandan daha ilkel içerik ve yapıyı koruduğu kanıtlanmıştır'44, ancak bu sonuca sağlam bir temelde ulaşamamıştır. 45 Konuyu çevreleyen belirsizlik, Thomas'ın Matta 11.28-30'un en eski biçimini koruduğu şeklindeki daha önceki görüşünden fikrini değiştiren Lé gasse'de örneklenmiştir. 46 Bauer de benzer şekilde belirsizdir: 40 Tuckett, 'The Gospel of Thomas: Evidence for Jesus?', 25. 41 M. Goulder, 'Characteristics of the Parables in the Multiple Gospels', JTS 19 (1968), 51-69. 42 Goulder, 'Mesellerin Özellikleri', 61. 43 Goulder, 'Mesellerin Özellikleri', 66. 44 M.S. DeConick, 'Thomas İncili'nde Boyunduruk Söylemesi 90', VigChr 44 (1990), 280-94 (291). 45 Özellikle Matt'in ne olduğu şüphelidir. Sir'e göre 11.29ab 'bilgelik teolojisine karşı' (DeConick, 'Yoke Saying', 283) olarak görülmelidir. 51.26-7: 'Boynunuzu boyunduruk altına alın ve ruhlarınızın eğitim almasına izin verin; yakınlarda bulunabilir. Gözlerinizle görün ki, çok az çalıştım, ama yine de kendime büyük bir dinlenme buldum.' 46 S. Lé gasse, 'L'"Antijudaisme" dans l'évangile selon Matthieu', M. Didier'de, ed. L'évangile selon Matthieu: ré daction et thé ologie (Gembloux: Duculot, 1972), 417-28 (428 n. 24).

--- SAYFA 151 ---

Bağımsızlık iddialarına yanıtlar 137 Kısa bir makalede 47 bu metnin [sc. Thomas'ın versiyonu] Matta 11, 28-30'daki uzun formdan daha orijinaline daha yakındı. Ancak tanınmış bir bilim adamı, bu makale hakkında yazdığı bir mektupta, Matta biçiminin üslup açısından daha ayrıntılı olduğunu ve bundan Thomas İncili'nin yazarının metni basitleştirdiği ve değerini düşürdüğü sonucunun çıktığını söyledi. Bu tür durumlarda hiçbir yargı öznellikten arınmış değildir.'48 Aslında bu gibi durumlarda öznenin hemen hemen her şey olduğunu söylemek daha doğru olabilir. Koester, gnomical bir tavırla GTh 90'ın Matthew 11.28-30'dan "daha orijinal olabileceğini" söylüyor. 49 Ama yine de öyle olmayabilir. Aynı şey domuzdan önce inci deyişinin iki versiyonu için de geçerlidir (GTh 93/Matt. 7.6). Koester karakteristik olarak Thomas'ın daha saf meşal biçiminin Matthew'un dini biçiminden daha eski olduğunu ifade etmiştir. 50 Plisch yakın zamanda Thomas'ın versiyonunun görece önceliğine ilişkin daha mantıklı bir gerekçe sunmuş ve haklı olarak Thomasine'in deyişinin Matthean'daki muadili ile karşılaştırıldığında daha tatmin edici bir şekilde dengeli ve düzenli olduğunu belirtmiştir. 51 O zaman şu soru ortaya çıkıyor: Düzen kaostan önce mi gelir, yoksa tam tersi mi? Söylenen sözler ilk söylendiğinde düzgün ve düzenli başlayıp daha da düzensiz hale mi geliyor? Yoksa önceleri çarpıtılıp sonra editörler tarafından yavaş yavaş düzeltiliyor mu? Soru sorulur sorulmaz cevap açıktır: Her ikisi de neredeyse eşit derecede olasıdır. Özetle, ister kıssadan, ister deyişten söz edelim, bu konuda kolaylıkla telaffuz etmemizi sağlayacak bir "yasa" yoktur. Patterson, 'belirli bir deyişin iki versiyonundan hangisinin daha ilkel olduğunu söylemenin genellikle nispeten kolay olduğunu' belirtiyor. 52 Ne var ki bu, kesin kanunların varsayımına dayanan son derece hüsnükuruntudur. Öte yandan Sinoptik geleneğin gerçek verileri incelendiğinde bunun tam tersi görülmektedir. Sanders Sinoptik çalışmasını şu şekilde sonuçlandırıyor: 'Sinoptik geleneğin gelişiminin kesin ve kesin yasaları yoktur. Her açıdan gelenek zıt yönlerde gelişti. Hem daha uzun oldu hem de 47 J.B. Bauer, 'Das milde Joch und die Ruhe, Matt. 11,28-30', TZ 17 (1961), 99-106. 48 Bauer, 'The Synoptic Tradition and the Gospel of Thomas', 315. 49 H. Koester, 'Gnostik Yazılar as Witnesses for the Development of the Sayings Tradition', B. Layton'da, ed. Gnostisizmin Yeniden Keşfi , cilt. I (Leiden: Brill, 1980), 238-56 (246). 50 H. Koester, 'One Jesus and Four Primitive Gospels', J.M. Robinson ve Koester, Trajectories Through Early Christian (Philadelphia: Fortress, 1971), 158-204 (182 n. 83). 51 İngiltere-K. Plisch, "Perlen vor die Sä ue" – Mt 7,6 im Licht von EvThom 93', ZAC 13 (2009), 55-61. 52 S.J. Patterson, 'Giriş', J.S. Kloppenborg, M.W. Meyer, S.J. Patterson ve M.G. Steinhauser, der. Q-Thomas Reader (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 77-123 (87).

--- SAYFA 152 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 138 daha kısa, hem daha fazla hem de daha az ayrıntılı.' 53 Aynı şey Thomas'ı bu Sinoptik karışıma dahil ettiğimizde de geçerli olabilir. 3 Eğer Thomas Sinoptik'e bağımlıysa, neden kapsamlı bir kelimesi kelimesine yazışma yok? Patterson ve Davies, Thomas ile Sinoptikler arasındaki sözlü benzerliğin, aralarında edebi bir ilişki olduğunu iddia etmek için yeterli olmadığı yorumunu yapıyor. 54 Bazen bu noktaya Matta, Markos ve Luka arasındaki durumla karşılaştırma yapılarak bir tür edebi ilişkinin açıkça olduğu vurgulanır. Örneğin DeConick şu yorumu yapıyor: 'Üçlü Gelenek versiyonları ile Quelle versiyonları arasında paylaşılan tam sözlü uyum, uzun kelime dizileri ve ikincil özellikler, Thomas İncili'nde bulduğumuz her şeyi çok aşıyor.'55 Kiracıların benzetmesiyle ilgili özel durumda, Thomas ile Sinoptikler arasında sözlü bir ilişkinin çok daha makul olduğunu belirtiyor, 'çünkü beş veya daha uzun kelime veya ifade dizileri bulamıyoruz.' altı' ortak nokta. 56 Thomas ile Sinoptikler arasındaki edebi ilişkiye dair en iyi kanıt, aşağıda 7. ve 8. Bölümlerde tartışılan bireysel sözlerde bulunacaktır. Ancak şimdilik burada sistematik bir karşılaştırmaya girişmeden, bazı örnekler yine de çok kapsamlı yazışmaların olduğunu ortaya koyacaktır. Kısım I'de GTh 26'nın Sinoptiklerle özellikle yakın paralelliklere sahip olduğunu zaten görmüştük: Matta 7.5: καὶ τότε διαβλέψαις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ bu çok önemli. Luka 6.42 (NA 27): ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν . Luke 6.42 (var.): Yeni sürüme geçin τοῦ ἀδελφοῦ σου . GTh 26: καὶ τότε διαβλέψαις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου . 53 E.P. Sanders, The Tendency of the Synoptic Tradition (SNTSMS 9; Cambridge University Press, 1969), 272. 54 Patterson, 'Wisdom in Q and Thomas', 190; Davies, Thomas'ın İncili ve Hristiyan Bilgeliği, xi. 55 M.S. DeConick, The Original Gospel of Thomas in Translation: With a Commentary and New English Translation of the Complete Gospel (LNTS, 287; London/New York: T&T Clark International, 2006), 23. 56 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 215, ancak ikincil sözlü anlatım olanağına izin veriyor.

--- SAYFA 153 ---

Bağımsızlık iddialarına yanıtlar 139 Söylemlerin büyük çoğunluğu için elbette Thomas'ın Yunanca metinlerine sahip değiliz. Bununla birlikte birçok bilim adamı, bazı Kıpti sözlerinin Yunanca Sinoptik karşılıklarına ne kadar yakın olduğunu gözlemlemiştir. Kosnetter, örneğin GTh 34 ile Matthew 15.14 arasında 'v ö llig w ö rtliche Ü bereinstimmung' olduğunu belirtiyor. 57 Grobel şunu belirtiyor: '73a'nın yedi kelimesi Sahidic Matt ile tam olarak aynı fikirde. ix. 37, "Hasat harika ama işçiler az" - μέν ve δέ'ye kadar bile ve 'Logion 34 yalnızca zaman kipinde, 39b yalnızca bağlaçta, 54 yalnızca "Tanrı'nın Krallığı" için "Göklerin Krallığı"nda ve 62b yalnızca cümleciklerin sıralamasında farklılık gösterir. 58 GTh 86'nın "İnsanın Oğlu" deyişi, bir dereceye kadar GTh 45'te olduğu gibi, Sinoptik muadillerine çok yakındır. İkinci benzetmesiyle ilgili olarak Horman'ın özeti, "Thomas'ta verilen benzetmenin yarısından biraz fazlasının, benzetmenin Sinoptik versiyonunu hayal edilebildiği kadar yakından tercüme ettiğini, hatta Sinoptiklerin kesin kelime sırasını takip edecek ölçüde tercüme ettiğini" gösteriyor. 59 En ilginç gözlemlerden biri, Matta 11.7-8 / Luka 7.24-5 / GTh 78'in nasıl çok benzer ifadeleri paylaştığını ancak farklı noktalama işaretlerini yansıttığını açıklamak için edebi bir hipoteze duyulan ihtiyaç hakkında yorum yapan Wilson'ın gözlemidir. 60 Bazı bilim adamlarının Sinoptikler arasındaki fikir birliğinin düzeyinden etkilendiklerini ve dolayısıyla bu düzeyi bir karşılaştırma temeli olarak benimsediklerini belirtmiştik. (Gördüğümüz gibi, DeConick bu noktada açıktır.) Ancak bu standarda göre, antik edebiyattaki pek çok etki vakası başarısız olacaktır; Sinoptiklerin istisnai karakteri böyledir. Edebi ilişkileri incelemeye alışkın olanlar sıklıkla kaynaklar ile bunlara uygun olan eserler arasındaki farklılıklara dikkat çekerler. 61 Bununla birlikte, Sinoptik İncillerin durumunun bir "norm" olarak benimsenmesi, yukarıdaki "beş veya altıdan daha uzun kelime veya kelime dizileri" gerekliliği örneğinde olduğu gibi, belki de ispat yükünün yapay olarak yüksek yerleştirilmesine yol açmaktadır. Thomas ile Sinoptikler arasındaki benzerlikler oldukça fazladır ve bu nedenle edebi bir açıklama daha olasıdır. 57 J. Kosnetter, 'Das Thomasevangelium und die Synoptiker', J. Kisser, F. Krones ve U. Schöndorfer, eds. Wissenschaft im Dienste des Glaubens: Festschrift f ü r Abt. Dr. H. Hermann Peichl (Wien: Katholische Akademie, 1965), 29-49 (38). 58 K. Grobel, 'Thomas'ın İncili Ne Kadar Gnostiktir?', NTS 8 (1962), 367-73 (368). 59 J.F. Horman, 'Thomas İncili'ndeki Ekici Meselinin Versiyonunun Kaynağı', NovT 21 (1979), 326-43 (334). 60 Wilson, 'Thomas and the Synoptic Gospels', 36. 61 Bu bağlamda en çok alıntı yapılan çalışmalardan biri J. Whittaker, 'The Value of Indirect Tradition in the Institution of Greek Philosophical Texts or the Art of Misquotation', J.N. İmtiyazlı. Yunanca ve Latince Metinlerin Düzenlenmesi: Yirmi Üçüncü Yıllık Editoryal Sorunlar Konferansı'nda verilen makaleler (New York: AMS Press, 1989), 63-95, yalnızca hatalı hafızaya ve dikkatsizliğe değil, aynı zamanda kasıtlı değişikliklere de dikkat çekiyor; bu, çok sayıda klasik yazarın serbestçe kabul ettiği bir noktadır (64, 70).

--- SAYFA 154 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 140 (Elbette bu yalnızca şu ya da bu yönde edebi bir ilişkinin olduğu anlamına gelir: bu bilgi tek başına bize etkinin yönü hakkında hiçbir şey söylemez.) Ancak bu, buradaki kısa incelemeden ziyade 7. ve 8. Bölümlerde tartışılan örneklerden daha iyi görülecektir. 4 Thomas'ın Sinoptik'te redaksiyon özelliklerini benimsemesinin yokluğu ya da önemsizliği edebi bir ilişkinin olmadığını mı gösterir? Bu konu önümüzdeki üç bölümde ilgi odağı olacak olsa da, daha bu aşamada bazı açıklamalarda bulunmak mümkün. Özellikle Matthean'lı Thomas ve Markos'un Lukan redaksiyonu üzerindeki etkisi, Thomasine bağımlılığının savunucuları tarafından genellikle Thomas'ın ikinci karakterinin makul şüphenin ötesinde bir kanıtı olarak kabul edilir. Thomas'ın bu redaksiyon özelliklerini kabul ettiğini destekleyen kanıtlar, Thomas'ın araştırmalarında çok erken bir zamanda geliştirildi⁶² ve dolayısıyla bu kanıtı itiraz etmek için gürültülü girişimler oldu. Örneğin Koester, 'Thomas'ın Markan pasajlarının Matta ve/veya Luka tarafından yapılan başka düzeltmelerden herhangi birini bildiğine dair hiçbir kanıt yok' diyerek itiraz ediyor. ⁶³ Bazıları için bu, Thomas'ın Sinoptiklere göre göreceli olarak daha geç kalmış olmasına rağmen bağımsız sözlü geleneği korumasının bir sonucudur, diğerleri için ise Thomas'ın Sinoptikler'den önce tarihlendirilmesi ve bağımlılığı açıkça imkansız hale getirmesidir. ⁶⁴ Ancak bağımsızlığın birçok savunucusu redaksiyona benzer özelliklerle karşı karşıya kalıyor. Bu nedenle itiraz, bu tür bariz redaksiyon özelliklerinin basitçe mevcut olmadığı yönünde değil, daha ziyade bunların hem sayısal hem de içerik bakımından o kadar önemsiz olduğu ki, bunların etkisi için yeterli kanıt olarak kabul edilemeyeceği yönündedir. H.K. McArthur, 'Thomas İncili'nin Sinoptiklere Bağlılığı', ExpT 71 (1960), 286-7. ⁶³ H. Koester, Ancient Christian Gospels: They History and Development (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1990), 112 veya tekrar: 'Matthew'un, Markos'un veya Luka'nın editoryal çalışmalarının hiçbir özelliği Thomas'ın bu meşhur sözlerinde tanınmadığı için, bunların Sinoptik İncillerden alındığını varsaymak için hiçbir neden yoktur', Koester'de, 'One Jesus and Four Primitive' İnciller', 181-2. ⁶⁴ Önceki noktada D.E. Aune, 'Kıyamet İsa Geleneklerinin Tarihsel Değerinin Değerlendirilmesi: Çatışan Metodolojilerin Eleştirisi', J. Schröter ve R. Brucker, eds. Der historische Jesus: Tendenzen und Perspektiven der gegenwärtigen Forschung (BZNW 114; Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002), 243-72 (254), ikinci yüzyılda sözlü geleneğin canlılığı üzerinde ısrar ediyor. Öte yandan Koester'e göre sözlerinin biçim açısından kritik önceliği, Thomas'ın Sinoptiklerden önce geldiği ve Sinoptiklerden etkilenmeyi başlangıçta imkansız hale getirdiği anlamına gelir: Koester, Ancient Christian Gospels, 85-6.

--- SAYFA 155 ---

Bağımsızlık iddialarına yanıtlar 141 Thomas'ın Özeti . Örneğin Sieber, editoryal kanıtların tamamen yokluğundan çok, 'büyük ölçüde yokluğuna' dikkat çekiyor. 65 Davies "varsayarsa bile az" örneklerle atıfta bulunarak kaçamak ifadeler kullanıyor. 66 Sieber, Patterson ve Hedrick bazı vakaların varlığını kabul ediyorlar. 67 O halde soru, eğer bir bağımsızlık teorisine bağlı kalmak isteniyorsa, bunlarla ne yapılması gerektiğidir. Birincisi, stratejilerden biri itirazı daha spesifik hale getirmektir: Bağımlılık teorisindeki sorun herhangi bir bağımlılığın yokluğu değil, Sinoptiklere üçlü veya kısmen tutarlı bir bağımlılığın olmamasıdır. 68 Başka bir deyişle, eğer bir etki olsaydı, orada burada birkaç kelimeyle ifade edilmek yerine, daha büyük ölçüde ortaya çıkar veya aynı türden benzer delillerden oluşurdu. Ancak Tuckett haklı olarak şöyle yanıt veriyor: 'GTH'nin yazarı muhtemelen daha sonraki kaynak eleştirmenleri için yazmamış, kendi metninde İncillerden redaksiyon unsurları şeklinde düzgün bir ipucu izi bırakmış. Bu nedenle, İncil metinleriyle benzerlik modeli bir bakıma oldukça rastlantısal olmaya mahkumdur.' 69 Bir eserin diğeri üzerindeki etkisi önemli olabilir (Markos'un Matta'daki durumunda olduğu gibi) ya da daha az rahatsız edici olabilir (örneğin, 1. Yuhanna'nın Eski Antlaşma'yı kullanımında olduğu gibi). İkinci olarak Sieber, redaksiyonel bir özelliğin ancak Thomas'ın Matthean veya Lukan redaksiyonunun tipik bir parçasından etkilenmesi durumunda bu şekilde adlandırılabilceğini savunur: 'bir okumayı redaksiyonel iz olarak adlandırmak için, kişinin bu okumayı belirli bir evanjelistin teolojik niyetine atfedebilmesi gerekir'. 70 Ya da başka bir yerde daha cömertçe ifade ettiği gibi, bir özelliğin 'edebi üsluba ya da özel 65 J.H. Sieber, 'Thomas'a göre İncil'in Kaynakları Sorusuna Göre Sinoptik İncillerin Redaksiyonel Analizi' (Tez, Claremont Graduate School, 1965), 262-3, Sieber'den alıntı, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', 69. 66 S.L. Davies, 'Markos İncili'nde Thomas İncili'nin Kullanımı', Neot 30 (1996), 307-34 (308). 67 Sieber, 'Redaksiyonel Analiz', 262; Patterson, Thomas ve İsa'nın İncili, 92-3; C.W. Hedrick, 'Thomas İncili'nin Sinoptik İncillerden Bağımsızlığına Dair Anekdotik Bir Argüman', H.-G. Bethge, S. Emmel, K.L. King ve I. Schletterer, eds. Çocuklar İçin, Mükemmel Öğretim: Berliner Arbeitskreis f ü r koptisch-gnostische Schriften'in Otuzuncu Yılı Vesilesiyle Hans-Martin Schenke Onuruna Yapılan Çalışmalar (NHMS 54; Leiden/Boston: Brill, 2002), 113-26 (114, 118). 68 Koester, Eski Hristiyan İncilleri, 85 n. 4; bkz. Patterson, Thomas ve İsa'nın İncili, 93; Patterson, 'Giriş', Q-Thomas Reader'da, 86. 69 C.M. Tuckett, 'Q ve Thomas: İlkel Bir "Bilgelik İncili"nin Kanıtı? H. Koester'e Yanıt, ETL 67 (1991), 346-60 (359). 70 Sieber, 'Redaksiyonel Analiz', 17, alıntı: F.T. Fallon ve R. Cameron, 'Thomas'ın İncili: Bir Forschungsbericht ve Analiz', ANRW Principat 2.25.6 (1988), 4195-251 (4220).

--- SAYFA 156 ---

Bir evanjelistin kelime dağarcığı veya en önemlisi evangelistlerden birinin teolojik kaygıları veya niyetleri. 71 Ancak bu yine de çıtayı saçma derecede yükseğe koymak anlamına gelir. Redaksiyonel bir özelliğin tipik Matteenizm veya Lukanizm özelliği olması gerekmez. 72 Aksine, bir Markan pasajının Matta veya Luka tarafından açıklanabilir olsun veya olmasın yeniden ifade edildiği herhangi bir özellik, redaksiyonel bir iz olarak potansiyel olarak adil bir oyundur. Dehandschutter haklı olarak Sieber'in buradaki eleştirilerinin kesinlikle savunulamaz olduğunu gözlemliyor. 73 Üçüncüsü, bariz redaksiyon özellikleri karşısında, Luka veya Matta'nın Thomas üzerinde doğrudan etkisi olduğu sonucuna varmaktan kaçınan başka - özellikle metin açısından eleştirel - açıklamalar sunulmaktadır. Davies, bağımsızlıkların başvurduğu redaksiyon özelliklerine ilişkin alternatif açıklamaları uygun bir şekilde özetlemektedir: 1 kopyalama sürecinde kanonik versiyonlara yönelik yazı uyumu; 2 Kıpti diline çeviri sürecinde Kıpti NT'ye asimilasyon; 3 tesadüf ve şans; Matta ve Luka'daki 4 redaksiyon unsuru 'aslında Markos'un orijinal metnini yansıtır olabilir'; 5 redaksiyon ögesi GTh → Matta veya GTh → Luka'nın sonucu olabilir, tersi olamaz. 74 (1) ve (2)'yi sona bırakırsak, buradaki açıklama (3) bir çeşit umutsuzluk tavsiyesidir ve aşağıda ona karşı temel argüman etkinin niceliği olacaktır. Aynı şey (4) için de geçerlidir, çünkü hiçbir metin eleştirmeni ciddi bir şekilde yalnızca Thomasine paralelliğine dayanarak özgün bir okuma önermez. Elbette ki bu, tamamen yanlışlanamayacağı için ileri sürülmesi kolay bir spekülasyondur. 75 (5) durumunda, aşağıdaki Matthew ve Luke ile ilgili bölümlerimiz bunun için bazı test senaryoları sunacaktır: Davies, GTh → Matthew (Mark aracılığıyla) için tartışmıştır ve Riley ve Johnson, GTh → Luke için tartışmak için biraz ileri gitmiştir, ancak bu argümanlar yapıldığında ne gibi zorlukların ortaya çıkacağını göreceğiz. 71 Sieber, 'Thomas'ın İncili ve Yeni Ahit', 69. 72 Contra Sieber, 'Thomas'ın İncili ve Yeni Ahit', 69, örneğin δεκτός kullanımının özel Lukan sözlüğü olmadığı için alakasız olduğunu söylüyor. 73 B. Dehandschutter, 'Thomas'ın İncili Üzerine Son Araştırma', F. van Segbroeck ve C.M. Tuckett, der. Dört İncil 1992: Festschrift Frans Neirynck, cilt. III (Leuven: Peeters, 1992), 2257-62 (2261-2). 74 Bu liste Davies, 'The Use of the Gospel of Thomas in the Gospel of Mark', 308'den alınmıştır. 75 GTh 26 durumu hariç (parr. Matta 7.3-5; Luka 6.41-2), GTh 26'nın mevcut metni Luka 6.42 ʕ AC ve diğerleri ile aynıdır.

--- SAYFA 157 ---

Bağımsızlık iddialarına yanıtlar 143 (1) ve (2) numaralı noktalar daha geniş bir şekilde dile getiriliyor ancak hâlâ sorunlu. 76 Yunancanın mevcut olduğu ve kanonik bir okumadan daha uzak olduğu Kıpti metninde gerçek uyum örnekleri bulunabilseydi, bunlar kayda değer bir güç kazanırdı, ancak ben bu tür durumların farkında değilim. (Ayrıca, kanonik formlara yönelik bir uyumlaştırma olsaydı, bunun Thomas'ı Lukan'dan daha fazla Matthean gibi göstermesi beklenirdi, ancak göreceğimiz gibi durum tam tersidir.) Bu itirazın, Thomas'ın Yunanca parçalarında redaksiyonel materyalin varlığıyla oldukça etkisiz hale getirildiğini de göreceğiz (aşağıdaki 7. Bölümdeki GTh 5 ve 31'e bakınız), ancak 7-8. Bölümlerdeki metin açısından kritik konulara da dikkat edeceğiz. 77 Özetle, Robinson'un 'yalıtılmış ikincil eklemeler'78 olarak adlandırdığı şeye ilişkin bu argümanların aslında Snodgrass'ın 'kaçış cümleleri' olarak etiketlediği şeylerin oldukça umutsuz örnekleri olduğu görülüyor! 79 Tuckett'in (1) ve (2)'de belirttiği gibi: 'Böyle bir teori teorik olarak mümkündür. Ancak rahatsız edici derecede çok sayıda çağırılması gerekiyor. Dahası, birçok durumda, böyle bir teoriyi öne sürmek için, varsa da çok az bağımsız neden vardır... GTh'nin metinsel tarihinde bu tür benzeşmelere ilişkin doğrudan bir kanıt yoktur.'80 Haklı olarak, bu itirazların oldukça tehlikeli bir şekilde döngüsel olduğu sonucuna varır: 'GTh'nin bağımsızlığının GTh metninden gösterilmesi amaçlanmıştır, ancak yine de utanç verici karşı kanıtlar, bunun GTh'nin gerçek metninin bir parçası olmadığı iddiasıyla basitçe bir kenara itilir.'81 Sonuç Özetle, gerçekte Thomas'ın tam bağımsızlığını savunan herhangi bir güce sahip tek bir argüman yoktur. Bu kısmen durumun doğası gereğidir: Bir eserin diğerinden bağımsızlığını kanıtlamaya çalışmanın genel zorluklarından biri, bir bağımsızlık teorisinin yalnızca varsayımsal ve geçici olabilmesidir: 'Bir metnin bilinmemesi bir yana, kullanılmadığını kanıtlamak neredeyse imkansızdır'. 82 Thomas'ın bağımsız olduğundan şüphe edilebilir, ancak bunun yükselmesi zordur 76 Ayrıca bkz. Patterson, Gospel of Thomas and Jesus, 93. 77 Zaten McArthur, 'Dependence of the Gospel of Thomas', 286. 78 J.M. Robinson, 'On Bridging the Gulf from Q to the Gospel of Thomas (veya tersi)', C.W. Hedrick ve R. Hodgson, Nag Hammadi, Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık (Peabody, MA: Hendrickson, 1986), 127-75 (151). 79 Snodgrass, 'İkincil İncil', 25. 80 Tuckett, 'Thomas'ın İncili: İsa için Kanıt?', 26; Tuckett, 'Q and Thomas', 359. 81 Tuckett, 'The Gospel of Thomas: Evidence for Jesus?', 26. 82 A.F. Gregory, The Reception of Luke and Acts in the Period before Irenaeus: Looking for Luke in the Second Century (WUNT II/169; Tübingen: Mohr Siebeck, 2003), 353.

--- SAYFA 158 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 144 geçici hipotez seviyesinin üstünde. Bağımsızlık için en iyi potansiyel argüman, yani Sinoptikler ve Thomas'ın Aramice bir orijinalden farklı çeviriler içermesi, daha ayrıntılı olarak 2. ve 3. Bölümlerde görüldü. Öte yandan, önümüzdeki bölümlerde bunun tersinden, yani Matta ve Luka'nın Thomas'ı etkilediğinden şüphelenmek için aslında iyi nedenler olduğunu göreceğiz.

--- SAYFA 159 ---

145 Giriş Önceki bölümde Thomas'ın bağımsızlığı lehine argümanlarla ilgili bazı sorunları gördük. Bu bölüm neredeyse tamamen olumsuzdu. Bu bölümün amacı, Bölüm 7 ve 8'deki materyalin analizinden önce benimsenecek yöntemin yapıcı bir açıklamasını vermektir. Burada detaylandırılacak yöntem şu şekilde özetlenebilir: 1 Sinoptiklerin Thomas üzerindeki etkisi, Thomas'ın redaksiyonel materyali yeniden ürettiği yerde açıkça görülecektir. 2 Etkinin olduğu yerde, bu etkinin yönünün Sinoptik → Thomas (Thomas → Sinoptik yerine) olarak alınması çeşitli gerekçelerle haklı gösterilebilir. 3 Sinoptiklerin etkisi yalnızca Thomas'ın Matthean'ı ve Lukan'ın Markos'u düzeltmesini kabul etmesinde güvenilir bir şekilde görülebilir. 4 Thomas'ın analiz edilecek sözlerinin örneği bu nedenle Markos'la ve diğer Sinoptiklerden en az biriyle paralelliklerin olduğu yerlerle sınırlıdır. 5 Sözlü ve edebi faktörlerin birleşimi de dahil olmak üzere, etkinin nasıl gerçekleşebileceğine ilişkin çeşitli seçenekler tartışılmaktadır. 6 Son olarak, Thomas'ın beste ve aktarım tarihinde Sinoptiklerin etkisinin ne zaman ortaya çıktığı sorusu gündeme geliyor. 1-4. noktalardaki yöntemle ilişkin bu değerlendirmeler, Matta (Bölüm 7'de) ve Luka'nın (Bölüm 8'de) somut etki örneklerini incelemenin yolunu hazırlayacaktır. Daha sonra Bölüm 9'da, buradaki 5. ve 6. maddelerde sorulan sorulara yanıt veren sonuçları ele alacağız. 6 THOMAS VE SİNOPTİKLER: ETKİYİ DEĞERLENDİRMEK İÇİN BİR YÖNTEM

--- SAYFA 160 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 146 1 Yöntemin tanımı: Thomas'ın Markos'un redaksiyonlarını kabul etmesi Burada benimsenecek yöntem, bazı açılardan, Matta'lı Thomas ve Luka'nın redaksiyon materyalleri üzerindeki etkiyi değerlendirmeye yönelik, çok eskimiş bir yoldur. İncillerin etkisine yönelik bu yaklaşımın, en önde gelen yorumcusunun Helmut Koester'de (onların Havarisel Babalar üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmasında) bulunduğu görülür. 1 Thomas biliminin başlangıcından bu yana Thomas'a uygulandı, ancak - önceki bölümde belirtildiği gibi - oldukça farklı sonuçlar verdi. 2 Yöntem şu şekilde özetlenebilir: Markan önceliği bir temel olarak kabul edilir; • Mark'a paralel olan bu perikopilerde Matthean ve Lukan redaksiyonu tespit edilebilir; burada • Thomas, Matta veya Luka İncillerinin yazılı şekillerinden bazı unsurları sergiliyorsa, Thomas'ın Matta veya Luka İncillerinin yazılı biçimlerinden etkilendiği söylenebilir. Bu yaklaşıma Fallon ve Cameron tarafından yapılan önemli bir itirazın burada ele alınması gerekir. 3 Markos'a redaksiyonel değişiklikler gibi görünen şeylerin en iyi şekilde Matta ve Luka'nın edebi faaliyetlerinden gelen etki olarak açıklanabileceği fikrine karşı, bunun sözlü gelenek hakkında çok dar ve daha az yekpare bir açıklama verdiğini belirtiyorlar. Burada bir miktar doğruluk payı var, ancak aslında elimizde bir etki adayı olarak mevcut bir edebi kaynağımız varken, bilinmeyen bir sözlü geleneğe etki olarak başvurmak da oldukça spekülatif. Buna karşı çıkan başka bir nokta da -kısaca tekrar belirteceğimiz gibi- bazı durumlarda Thomas'ın Sinoptik'te bulunan redaksiyon özelliklerini genişlettiğini görebilmemizdir (Bölüm 8'deki GTh 33, 65 ve 104 tartışmalarına bakınız). Bu yöneme ilişkin iki açıklama daha yapılacak ve bunların her ikisi de yöntemi daha titiz hale getirmeyi amaçlıyor. Biri Sinoptikler ve Thomas'ın göreceli tarihlemeleriyle ilgilidir ve diğeri ise Matta ve Luka'nın Markos'a ilişkin redaksiyonlarının ötesinde alternatif redaksiyonel kanıtlara yapılan başvurularla ilgilidir. 1 H. Koester, *Synoptische Überlieferung bei den apostolischen Vätern* (TU 65; Berlin: Akademie, 1957). 2 Başlangıçta H.K. McArthur, 'Thomas'ın İncilinin Sinoptiklere Bağlılığı', *ExpT* 71 (1960), 286-7 (bağımlılık yanıtı) ve J.H. Sieber, 'Thomas'a göre İncil'in Kaynakları Sorusuna Göre Sinoptik İncillerin Redaksiyonel Analizi' (Tez, Claremont Graduate School, 1965) (karşı). 3 F.T. Fallon ve R. Cameron, 'The Gospel of Thomas: A Forschungsbericht and Analysis', *ANRW Principat* 2.25.6 (1988), 4195-251 (4214-15), McArthur'a yanıt olarak, 'Bağımlılık'.

--- SAYFA 161 ---

Thomas ve Sinoptikler 147 2 Sorgulanmayan bir varsayım: Thomas ve Sinoptiklerin göreceli tarihlenmesi

Önemli bir açıklama, Sinoptiklerin Thomas üzerindeki etkisine dair kanıtlar bulan Snodgrass ve Tuckett gibi kişiler tarafından uygulanan "redaksiyonel yöntem"de belki de sorgulanmamış bir varsayım olan şeyle ilgilidir. Bu yöntemin bu uygulamalarının potansiyel olarak zayıf noktası, etkinin yönünü verili kabul etmeleridir. Eğer Thomas, Matthew veya Luke ile redaksiyonel bir özelliği paylaşıyorsa, bu neredeyse otomatik olarak Thomasine bağımlılığının işareti olarak alınır. Ancak kesin olarak konuşursak, bu mantıksal bir sonuçtur: Etki hattının Matta → GTh veya Luka → GTh'den olması gerektiğinin varsayılması için a priori bir neden yoktur. Sinoptiklerin Thomas'tan öncesine ait olduğuna dair dile getirilmemiş bir varsayım var. Bunun nedeni Thomas'ın en son keşif olarak kendini kanıtlaması gerektiği için mi? Yoksa Thomas'ın açıkça daha sonraki özellikleri (GTh 83-4 veya 114 gibi), Thomas ile kanonik bir eser arasındaki edebi ilişkinin kaçınılmaz olarak Thomasine bağımlılığı anlamına geleceği anlamına mı geliyor? Belki bazıları için eğer Thomas "Gnostik" ise bu kaçınılmaz olarak daha sonradır. Ancak bazı bilim adamlarının Thomas'ın en azından Matta ya da Luka kadar erken bir döneme ait olduğunu düşünmesine rağmen, etkinin yönüne ilişkin bu varsayım bugün bile sürdürülmektedir⁴ ve Thomas'ın Gnostik karakteri geniş çapta reddedilmektedir. 5 Burada Thomas'ın tarihi sorusunu kapsamlı bir şekilde ele almak imkansız olsa da, Thomas ve Luke arasında paylaşılan redaksiyonel özelliklerin Lukan bağımlılığından ziyade Thomasine anlamına gelme olasılığının neden daha yüksek olduğunu varsayabilecek somut nedenler üzerinde düşünmek faydalı olacaktır; yani, Matta → GTh ve Luke → GTh'nin neden GTh → Matta ve GTh → Luke'tan daha muhtemel olduğu (Kısa inceleme 4 Örneğin bkz. S. Davies ve K. Johnson, Thomas'ın İncillerin en eskisi: 'Markos İncili'nde Thomas İncili'nin Kullanımı', Neot 30 (1996), 307-34; ve 'Markos'un Thomas İncili'ni Kullanımı: İkinci Bölüm', Neot 31 (1997), 233-61; M.S. DeConick, The Original Gospel of Thomas in Translation: With a Commentary ve New English Translation of the Complete Gospel (LNTS 287; London/New York: T&T Clark International, 2006), 8, Thomas'ın çekirdeğinin MS 50'den önce oluşturulduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca bkz. Riley ve Johnson (aşağıda Bölüm 8'de ele alınacaktır), Thomas'ın Luka üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri açıkça Thomas'ın önceliğini ima etmektedir. H. Koester bunun 'birinci yüzyıldan kalma olabileceği' yorumunu yapmaktadır: H. Koester, 'The Gospel of Thomas: Introduction', J.M. Robinson, ed. The Nag Hammadi Library, 3. baskı (Leiden: Brill, 1993), 125. 5 Örneğin, DeConick'in "erken dönem Suriye dindarlığını" tercih eden Gnostik karakterizasyona karşı güçlü direnişi (Orijinal Gospel of Thomas in Translation, 4). Marjanen de olumsuz bir yanıt veriyor. Bkz. A. Marjanen, 'Is Thomas a Gnostic Gospel?', R. Uro, ed. Thomas at the Crossroads (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 107-39.

--- SAYFA 162 ---

Buradaki tarih, mutlak tarihlendirmeden ziyade yalnızca göreceli tarihlendirmeye ilgilidir.) Ortaya atılabilecek dört neden vardır; bunlardan sonuncusunun biraz daha geniş bir şekilde ele alınması gerekir. İlk olarak, yukarıda bahsedilenler gibi daha sonraki özellikler (GTh 83-4 , 114 , vb.) meşru bir rol oynamaktadır, hatta şu anda Thomas'ın "Gnostik" olduğu fikri neredeyse kesinlikle terk edilmelidir. 6 ikincisi, Thomas'ta Matta İncili'ne atıf yapılması, Matta → GTh sırasını tam tersinden çok daha olası kılmaktadır. Matta'nın Thomas üzerindeki etkisi bir bakıma Luka'ninkinden daha açıktır, çünkü - 7. Bölüm'de tartışılacağı gibi - Thomas aslında Matta'yı Matta İncili'ne göndermeyi ima eden bir bağlamda adlandırır (GTh 13.3), üstelik kendisi de Matta'nın düzeltilmesinin işaretlerini ele veren bir bağlamdır (GTh 13.4-8). Eğer Matthew → GTh sırası doğruysa, o zaman benzer şekilde Luke → GTh sırası da muhtemeldir: Mark-Matthew- GTh -Luke'un kronolojisi Thomas'la çıkmak için çok dar bir pencere verir ve GTh → Luke ilişkisini imkansız olmasa bile olası hale getirir. Üçüncüsü, Luka'nın Thomas'tan önce çıktığı varsayımı, Lukan'daki redaksiyon özelliğinin bazen Thomas tarafından daha da genişletilmesi gerçeğiyle kuvvetle muhtemeldir. Bölüm 8'de daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, kötü kiracılarla ilgili benzetmenin Luka versiyonu anlatıya bir "belki" ekler ve "belki"nin iki örneği Thomas'ta görülür (GTh 65); Benzer şekilde, oruçla ilgili tartışmaya Luka "dua"ya bir atıf eklerken, Thomas bu eklemeyi paylaşıyor ve bir başka katkı daha yapıyor (GTh 104). Benzer şekilde Luka, kile altındaki ışık değişinde, aydınlatmanın 'içeri girenler için' olduğu noktasını ekliyor; Thomas bunun 'içeri giren ve çıkan herkes için' olduğunu söylüyor (GTh 33). Bu yayımlacı eğilim, tabiri caizse, başka bir argüman daha ekliyor. Son olarak, olumsuz da olsa, bilim adamlarının aşağıda tartışılan somut önerileri var; örneğin GTh → Luka veya GTh → Matta'nın etkisi veya biraz farklı bir biçimde Thomas'ın versiyonunun önceliği. Bu tür tartışmaların yapıldığı bu durumlarda, davaların oldukça sorunlu olduğu gösterilebilir. Sonraki bölümlerde Thomas'ın Matta ve Luka ile olan ilişkisinin analizi aynı zamanda Thomas'ın önceliğini savunan mevcut teorileri de test etmeyi amaçlamaktadır. Thomas ve Sinoptik sorusu aslında Sinoptik'in sadece bir varyasyonudur 6 P. Pokorný, 'Die Eschatologie des Thomasevangeliums', ZAC 13 (2009), 48-54 (48), örneğin; Geç kalmanın ve dolayısıyla ikincil karakterin kanıtı olarak GTh 50'deki Platonlaştırma eğilimi. Yorumu Thomas'taki "popüler Platonculuk" temasını daha da geliştirir. Bkz. P. Pokorný, Thomas'ın İncili Üzerine Bir Şerh: Yorumlardan Yorumlananlara (London/New York: T&T Clark, 2009), 10, 25.

--- SAYFA 163 ---

Thomas ve Synoptics 149 sorunu, tıpkı bu alanda alternatiflerin test edilmesi gerekliliğinin üstlenilmesi gerektiği gibi, burada da öyle. Sonraki iki bölümde aşağıdaki durumlar incelenecektir: • GTh → Mark → Matthew: Davies, Mark'ın, Matthew'un Mark'ı kullanmadan önce Thomas'ı redakte ettiğini savunur (GTh 14). • GTh (yaklaşık) → Mark → Matthew+Luke: Kloppenborg, Thomas'ın kötü kiracılar benzetmesinin versiyonuna benzer bir şeyin Markos'u etkilediğini ve bunun da Matta ve Luka'yı etkilediğini ileri sürer (GTh 65, 66). • GTh +Mark=Luke: Riley, Luke'un Thomas ve Mark'ı bir örnekte ilişkilendirdiğini öne sürer: bu, yukarıda GTh 65-6 ile ilgili argümandan farklıdır, çünkü Kloppenborg, Luke'un Thomas'a erişimi olduğunu düşünmezken Riley bunu yapar (GTh 47). • GTh +Mark+Q =Luke: Johnson, ek Q unsuruyla (GTh 76) başka bir bağlantı örneği önerir. • GTh → Luke: Riley, bir başka örnekte, Luke'a özgü bir perikopta Thomas'ın etkisi olduğunu ileri sürer (GTh 72). Bu örnekler, önceki bölümde tartışılan oldukça sallantılı biçim-eleştirel argümanlar yerine, bu akademisyenler tarafından somut metinsel kanıtlara dayanarak önerildiği için incelenmektedir. Ancak bunların hala sorunlu olduğunu ve görünürde edebi bir ilişkinin olduğu yerde etki yönünün Sinoptik'ten Thomas'a doğru gitme ihtimalinin çok daha yüksek olduğunu göreceğiz. 3 Matta ve Luka'nın Markos redaksiyonlarıyla sınırlı Diğer açıklığa kavuşturulması gereken nokta, başlangıçta da belirttiğimiz gibi, yalnızca Markos → Matta → GTh ve Markos → Luka → GTh örneklerinden yararlanacağız, başka örneklerden yararlanmayacağız. Bu iki örnek grubuyla büyük ölçüde terra irma'dayız çünkü az çok bilinen üç miktarla ilgileniyoruz. Öte yandan iddia edilen diğer olasılıklar ise fazlasıyla spekülattir. Çok sayıdaki alternatif etki dizileri burada tarihsel olarak imkansız olduğu gerekçesiyle göz ardı edilmemektedir, ancak bilim adamlarının geniş bir çoğunluğu için ikna edici olma ihtimalinin son derece düşük olduğu gerekçesiyle bir kenara bırakılmıştır. Bu (1) örneği içerir

--- SAYFA 164 ---

Tek tek kanonik İncillerin Thomas İncili'nin Kompozisyonu 150, mevcut bir kaynağın hiçbir redaksiyonunun Thomas'a dahil edilmediği durumlarda Thomas'ı etkilediği varsayılmaktadır: Mark → GTh Matta → GTh Luka → GTh Yuhanna → GTh. 7 Bunun bir nedeni, Uro'nun Luka 11 ve GT 89'daki bardağın içi ve dışı hakkındaki sözlerle bağlantılı olarak belirttiği gibi, Thomas'ın Luka sözcüğünü kullandığından şüphelenilebilir, ancak 'öte yandan, Luka ve Thomas tarafından kullanılan ve Lk 11, 39b-40'a paralel bir söz içeren bir kaynağa (sözlü veya yazılı) her zaman başvurulabilir' . 8 Etkinin ters yönde de gitmesi teorik olarak mümkündür (GTh → Mark, GTh → Matthew, vb.). 9 Benzer şekilde (2) burada Thomas'ı uyumlu hale getiren okumaların, yani Matta+Luka= GTh'nin üzerindeki etki olasılıklarını dikkate almayacağız: bunlar aynı zamanda etkinin teorik olarak ters yöne gidebileceği veya yine ortak kaynakların sonucu olduğu suçlamasına da açıktır. 10 7 R.E. Brown, 'The Gospel of Thomas and St John's Gospel', NTS 9 (1962 -3), 155-77, John'un Thomas üzerindeki etkisine dair örnekler önerdi, ancak bu daha yakın zamanda, Riley'nin anlaşmazlığın bedensel dirilişle ilgili olduğu iddiası, Pagels'in anlaşmazlığın antropoloji ve Yaratılış kitabının ilk bölümlerinin yorumlanması ve DeConick'in, çatışmanın Tanrı bilgisinin inanç yoluyla mı yoksa görümsel deneyim yoluyla mı geldiğiyle ilgili olduğu yönündeki görüşü. Bkz. Riley, Diriliş Yeniden Değerlendirildi: Tartışmalı Thomas ve John (Minneapolis: Augsburg/Fortress, 1995); A.D. DeConick, Mistiklerin Sesleri: Yuhanna ve Thomas İncillerinde ve Diğer Antik Hristiyan Edebiyatında Erken Hristiyan Söylemi (Sheffield Academic Press, 2001); E.H. Pagels, İncanın Ötesinde: Thomas'ın Gizli İncili (New York: Random House, 2003). Bununla birlikte, hem Brown hem de diğerleri hakkında bazı araştırmacı eleştiriler yapılmıştır, ancak özellikle I. Dunderberg'in çeşitli eserlerinde, 'John and Thomas in Conl ict' dahil, J.D. Turner ve A. McGuire, The Nag Hammadi Library after Fifty Years: Proceedings of the 1995 Society of Biblical Literatür Anma (Leiden: Brill, 1997), 361-80; I. Dunderberg, 'Thomas' I-Sayings and the Gospel of John', R. Uro'da, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 33-64 ve I. Dunderberg, Çatışmadaki Sevgili Mürit? Yuhanna ve Thomas'ın İncillerini Yeniden İncelemek (Oxford University Press, 2006). 8 R. Uro, "'Kupanın Dışını Yıkamak": Gos. Thom. 89 ve Synoptic Parallels', J.Ma. Asgeirsson, K. De Troyer ve M.W. Meyer, eds. Arayıştan Soruya: Festschrift James M. Robinson (Leuven: Leuven University Press/Peeters, 2000), 303-22 (318). 9 Örneğin, Davies (Mark'ta), Riley ve Johnson Luke'ta ve - çeşitli şekillerde - Riley, DeConick ve Pagels John'da. 10 B.D. Chilton, 'İsa'nın Öğretisinin Kaynağı Olarak Thomas'a Göre İncil', D. Wenham, ed. İsa Geleneği, İncillerin Dışında (Shefi alanı: JSOT, 1984), 155-75 (157-8), GTh 54, GTh 96 ve GTh 107'nin, Matteen ve Lukan'daki birleşik paralelliklerinin uyumlulaştırılmış versiyonları olduğunu savunur.

--- SAYFA 165 ---

Thomas ve Sinoptikler 151 Benzer nedenlerden dolayı, burada (3) evanjelistlerin bilinmeyen kaynaklara ilişkin iddia edilen düzeltmelerini de değerlendirme dışı bırakıyoruz, örneğin: Markan öncesi kaynaklar → Markan düzeltmesi → GTh M → Matthean düzeltmesi → GTh L → Lukan düzeltmesi → GTh Bu örnekler sorunludur, çünkü buradaki Sinoptik öncesi kaynaklar hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz ve bu nedenle, burada Sinoptik öncesi kaynaklar hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olduğumuzdan emin olamayız. Evangelistlerin redaksiyon faaliyetleri. Gregory ve DeConick ayrıca Thomas ve Matthean ve Lukan'ın özel materyalleri için ortak kaynak olasılığını göz ardı edemeyeceğimiz gerçeğini de vurguladılar. 11 Her ne kadar belki daha tartışmalı bir nokta olsa da, yine de Q'yu, en azından varsayılan içeriğinin ayrıntıları söz konusu olduğunda, bir bilinmeyen olarak ele almalıyız. Bazıları elbette Q'nun varlığını tamamen reddetti. Bununla birlikte, yukarıdaki Giriş bölümünde tartışıldığı gibi, Q'nun varlığı kabul edilse bile, Q'nun redaksiyonunun Thomas üzerindeki etkisine ilişkin argümanlar, Q'nun içeriğine ilişkin çok ayrıntılı bilgiye veya diğer taraftan söylemek gerekirse, tam olarak hangi redaksiyonun gerçekleştiğine dair ayrıntılı bilgiye dayanır: bunu tespit etmek son derece zordur. Sonuç olarak, burada ayrıca (4) Matta veya Luka'nın Q'ya ilişkin düzeltmelerinin Thomas üzerindeki olası etkisini de göz ardı edeceğiz: Q → Luka → GTh Q → Matta → GTh. Özetle, (1) Thomas'ı etkileyen bireysel bir kanonik İncil, (2) Thomas'taki uyumlaştırmalar, (3) bilinmeyen kaynakların redaksiyonunun etkisi (4) Q dahil olmak üzere tüm bunlar sorunludur. (1) ve (2) numaralı durumlar, ortak kaynakların olasılığını göz ardı eder ve (3) ve (4), ister Markan öncesi kaynaklar, ister L, M veya Q olsun, varsayımsal kaynakların içeriklerini ayrıntılı olarak bilmemize dayanır. Bu, bu tür teorilerin imkansız veya hatta ihtimal dışı olduğu anlamına gelmez, yalnızca birçok kişiyi tatmin edecek şekilde kanıtlanmalarının çok zor olduğu anlamına gelir. Bu çalışmada dayatılan ve yalnızca 11 A.F. Gregory, *The Reception of Luke and Acts in the Period before Irenaeus: Looking for Luke in the Second Century* (WUNT II/169; Tübingen: Mohr Siebeck, 2003), 14; DeConick, *Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili*, 190.

--- SAYFA 166 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 152 Markos → Matta → GTh veya Markos → Luka → GTh'nin yorumlanması, yöntem açısından başka bir sonuca sahiptir. 12 4 Araştırmanın kapsamı: test edilecek örnek Çalışmamızı Markos → Matta → GTh ve Markos → Luka → GTh paralel pasajlarıyla sınırlandırmanın zincirleme etkisi, burada özellikle incelenecek olan Thomas'ın söz örneklerinin belirlenmesinde yatmaktadır. Amacımız açısından kilit nokta, eğer araştırma Markos/Matthew/GTh ve Markos/Luka/GTh'den oluşan pasajlarla sınırlandırılırsa, bu aslında araştırmanın kapsamını Thomas'ın az sayıdaki sözlerine indirgeyecektir. Bu pasajlar izole edildikten sonra, gerçek etkinin kaç örneğinin, yani Mark → Matta → GTh veya Markos → Luka → GTh'nin (eğer varsa) olabileceğini belirlemeye devam edebiliriz. Markos/Matthew/GTh ve Markos/Luke/GTh pasajlarını (yani paralelliklerin nedenini önceden varsaymak yerine paralel malzeme içerenleri) bir eleme işlemiyle tespit edebiliriz. Thomas'taki sözlerin kabaca yarısının Sinoptik'te paralel olduğu sık sık söylenir. Bu tür bir niceliksel analiz, "logia"nın uzunluk eşitsizliğinden ve bazı "sözlerin" çok sayıda söz içermesinden dolayı her zaman biraz hatalıdır. 13 Akademisyenler paralelliklerin kesin sayımlarında farklılık gösterirler, ancak aslında çok fazla değil; iki örnek vermek gerekirse: Aune için 14'ü, 114 logia'nın 63'ü İncillerde paraleldir; 15 Koester için bu sayı 67. 16 Benim kendi sayım da 67, ancak sadece Aune 12'den değil bazı küçük farklılıklarla. Bu, C.M.'den farklı bir alan. Tuckett, 'Thomas and the Synoptics', NovT 30 (1988), 132-57, Q'nun Matthean ve Lukan tarafından redaksiyonuna dair potansiyel kanıt içerir. Ancak bu cildin Tuckett'in çalışmalarına ne kadar borçlu olduğu da aşikar. 13 D.E Aune, 'Kiyamet İsa Geleneklerinin Tarihsel Değerinin Değerlendirilmesi: Çatışan Metodolojilerin Eleştirisi', J. Schröter ve R. Brucker, eds. Der historische Jesus. Tendenzen und Perspektiven der gegenwärtigen Forschung (BZNW 114; Berlin/ New York: Walter de Gruyter, 2002), 243-72 (266). Buradaki amaçlarımız doğrultusunda GTh 1 kapsamında başlangıç/prolog dahil sayıyı 114'te tutuyoruz. 14 Diğer listeler C.A.'da bulunabilir. Evans, R.L. Webb ve R.A. Wiebe, eds. Nag Hammadi Metinleri ve İncil: Bir Özet ve Dizin (NTTS 18; Leiden/New York/Köln: Brill, 1993), 88-144; A. Guillaumont, H.-C. Puech, G. Quispel, W. Till ve Y. 'Abd al Masīh, eds. Thomas'a göre İncil: Kurulmuş ve Çevrilmiş Kipti Metin (Leiden/Brill/ Londra: Collins/New York: Harper, 1959), 59-62. 15 Aune, 'Assessing', 256: Aslında, 114 logia'nın 51'inin İncillerde 'önemli hiçbir paralelliği' olmadığını söyleyerek konuyu olumsuz bir şekilde ifade ediyor (n. 46'daki listesine bakınız). 16 Yine konuyu olumsuz bir şekilde ifade eden H. Koester, 'Introduction' (to the Gospel of Thomas), B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 38-49 (46-7), önemli bir paralellik olmaksızın 47/114 söze sahiptir.

--- SAYFA 167 ---

Thomas and the Synoptics 153 ama aynı zamanda Koester'den. 17 Bu çalışmada Sinoptiklerle önemli ölçüde örtüştüğü düşünülenler şu şekildedir: GTh 3 , 4 , 5 , 6 , 8 , 9 , 10 , 13 , 14 , 16 , 20 , 21 , 22 , 24 , 25 , 26 , 30 , 31 , 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 54, 55, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69 , 71 , 72 , 73 , 76 , 78 , 79 , 86 , 89 , 90 , 91 , 92 , 93 , 94 , 95 , 96 , 99 , 100 , 101 , 102 , 103 , 104 , 106 , 107, 109, 113. Altmış yedi deyiş paralelken, kırk yedi deyişin esaslı bir paralelliği yoktur. 18 Bu altmış yedi, yirmi sekiz tanesinde Thomas'ın yalnızca Matta ve Luka ile paralelliklerinin olduğu, fakat Matta-Lukan malzemesiyle hiçbir Markan paralelliğinin bulunmadığı sözlerdir. 19 (Bu, asgari düzeyde bir "Q/Thomas örtüşmesine" eşittir; bu, - Q hipotezine göre - Markos/Q örtüşmesi pasajlarıyla genişletilebilir ve muhtemelen Q ifadeleri yalnızca Matta veya Luka'da görünür.) 20 Bu sözler, tanım gereği Markos'un Matta veya Lukan redaksiyonunun örneklerini veremeyeceğinden, bunlar hariç tutulacaktır. Bu, 16, 21, 24, 26, 34, 36, 39, 45, 46, 54, 55, 61, 64, 68, 69, 73, 76, 78, 86, 89, 91, 92 ifadelerinin hariç tutulması anlamına gelir. , 94 , 96 , 21 101 , 102 , 103 ve 107 . Bu orijinal altmış yediden diğer yedisi yalnızca Luka / Thomas'tan oluşuyor ve hiçbir Markan paralelliği içermiyor: yani GTh 3, 10, 63, 72, 79, 95, 113. Diğer dokuz söz yalnızca Markan paralel materyali olmayan Matta/Thomas paralelliklerinden oluşur: 22 GTh 8, 23 30, 32, 40, 57, 62, 90, 93, 109. Altmış yedi kişi arasında Mark/Thomas materyalini paylaşan hiçbir söz yok ve sözde Matthean veya Lukan materyali de yok. 24 17 Ancak mevcut liste her ikisiyle de büyük ölçüde uyum içindedir. Koester ile, GTh 1'deki Sinoptiklerle hiçbir paralellik olmadığını düşünüyorum (Aune'un listesi dört NT İncilinin tümü ile ilgilidir); aynen GTh 12 . Öte yandan, Aune'un Koester'e karşı olduğu durumda GTh 67'de ve GTh 70'te (Koester'in Aune'a karşı olduğu) bir paralellik göremiyorum. GTh 3'te (Aune'ye karşı Koester ile) bir miktar paralellik vardır ve GTh 13, 22, 24, 71, 95, 102, 106'da (Koester ile Aune'a karşı) bir miktar paralel malzeme vardır. 18 Başlangıç + 1 , 2 , 7 , 11 , 12 , 15 , 17 , 18 , 19 , 23 , 27 , 28 , 29 , 37 , 38 , 42 , 43 , 49 , 50 , 51 , 52 , 53 , 56 , 58 , 59 , 60 , 67 , 70 , 74 , 75 , 77 , 80 , 81 , 82 , 83 , 84 , 85 , 87 , 88 , 97 , 98 , 105 , 108 , 110 , 111 , 112, 114. 19 Matta ve Luka'da hiçbir Markan materyalinin paralel olmadığını söylüyorum çünkü GTh 21'in de (Q materyalinden ayrı olarak) Mark 4.29'a paralelliği vardır, belki de Thomas'taki tek "Yalnızca Mark" paraleli. 20 Matta/Luka ikili geleneğiyle olan benzerlikler kesinlikle bundan daha kapsamlıdır; bu 27 söz, sözlerdeki Sinoptiklerle tek paralel materyalin çifte gelenek olduğu sözlerdir. 21 Bu, 'kulağı olana izin ver' formülünü hesaba katmaz. 22 Yine başka sözler de vardır; Matthew özel malzemesiyle paralellikler içeren GTh 76, ancak bunlar daha önceki bir kesimde zaten kesilmişti. 23 Bu, 'kulağı olana izin ver' formülünü hesaba katmaz. 24 GTh 21, GTh 21'de de Q malzemesi bulunduğundan zaten atılmıştır.

--- SAYFA 168 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 154 Bu, Markos + (Matta ve/veya Luka) paralelliklerine sahip yirmi üç sözden geriye kalan bir kalıntıdır. Ancak bu yirmi üç örnek arasında Mark /Q (ya da Mark/M?)/Thomas'ın örtüşmesinin üç örneği vardır; bu da Thomas'taki herhangi bir etkinin Mark'ın redaksiyonundan mı (ve dolayısıyla bir bağımlılık örneğinden) yoksa farklı bir kaynaktan mı (ve dolayısıyla potansiyel olarak bir bağımsızlık durumundan) kaynaklandığını söylemeyi çok zorlaştırır. Bu üçü GTh 6, 48, 106'dır. Geriye yirmi kişilik bir son kısa liste kalıyor: GTh 4, 5, 9, 13, 14, 20, 22, 25, 31, 33, 35, 41, 44, 47, 65, 66, 71, 99, 100 ve 104. 25 Buradaki araştırmamızın kilit noktası, bilim adamlarının çoğunluğu için ikna edici olabilecek bir şekilde bağımlılığın gösterilebileceği yegâne sözlerin bunlar olmasıdır. Bu, ya (1) bunların bağımlılık örnekleri olduğunu ya da (2) Thomas'ın başka hiçbir yerinde bağımlılığın olamayacağını söylemiyor. (1)'e göre bağımlılığı gösterme görevi henüz başlamamıştır: yalnızca çalışma alanı işaretlenmiştir. (2)'de, diğer ifadelerin herhangi birinde bağımlılığın inkar edilebileceği bir durum kesinlikle söz konusu değildir: sadece bu durumlarda, bağımlılık ya da bağımsızlığı göstermek neredeyse imkânsız olacaktır. (Yani, en azından mevcut yöntemde: belki daha etkili başka bir yöntemle, bağımlılık veya bağımsızlık başka tür materyallerde gösterilebilir.) Bu oldukça karmaşık matematiksel süreci özetleyelim. Buradaki sınırlamalara yalnızca Mark/Matthew/Thomas veya Mark/Luke/Thomas paralelliklerinin olduğu materyaller dahil edilebilir: 25 Bu liste, Neiryneck'in Mark/Thomas örtüşmesine ilişkin değerlendirmesiyle büyük ölçüde uyumludur. Neiryneck'in listesi "kulağı olana izin ver" formülünün tüm örneklerini, Mark/Q'nun örtüşmesini ve burada oldukça zayıf paralellikler olarak değerlendirilen iki ifadeyi içerir: GTh 12.1 /Mark 9.34 ve GTh 21 /Mark 3.27. İkincisi, Mark 3.27 /Matt ile biraz örtüşmesine rağmen yukarıda "Q/Thomas" örneği olarak hariç tutulmuştur. 12.29 da (τὰ σκεύη αὐτοῦ (δι) ἀρπάσαι / ⲧⲏⲩⲛⲁⲓⲥⲁⲓ ⲧⲏⲩⲛⲁⲓⲥⲁⲓ). Neiryneck'in listesinde, burada gerçek Markan paralelliklerine sahip olduğu değerlendirilen GTh 13, 71 ve 104 yer almıyor. Liste için bkz. F. Neiryneck, 'The Apocryphal Gospels and the Gospel of Mark', J.-M. Sevrin, ed. Erken Hristiyanlıkta Yeni Ahit: la réception des é crits né otestamentaires dans le christianisme primitif (Leuven University Press/Peeters, 1989), 123-75 (134). S.J. Patterson, '(Yahuda) Thomas'ın İncili ve Sinoptik Sorun', P. Foster, A. Gregory, J.S. Kloppenborg ve J. Verheyden, eds. Sinoptik Sorunda Yeni Çalışmalar: Oxford Konferansı, Nisan 2008: Christopher M. Tuckett Onuruna Yazılar (Leuven/Paris/Walpole, MA: Peeters, 2011), 783-808, 25 rakamına ulaşır (789 ve n. 30), ancak bu, yukarıda belirtildiği gibi, burada ele alınamayacak kadar karmaşık olduğu için burada değerlendirme dışı bırakılan Mark/Q örtüşmesinin bazı örneklerini içerir. herhangi bir kesin sonuca varmak için.

--- SAYFA 169 ---

Thomas ve Sinoptikler 155 Tüm sözler 114 – Sinoptikte benzeri olmayanlar – 47 – Yalnızca Thomas / Matta + Luka (Q) – 28 – Yalnızca Thomas / Luka – 7 – Yalnızca Thomas / Matta – 9 – Yalnızca Thomas / Markos – 0 – Markos/Q (veya Markos/M) örtüşüyor – 3 Toplam Markos + (Matta ve/veya Luka) = 20 Burada hesaba katılmayan diğer sözlerin burada hesaba katılmadığını vurgulamak gerekir. dolayısıyla mutlaka bağımsız olmaları gerekmez. Aksine, onlar hakkında agnostik kalıyoruz. Örneğin Tomas'ın Markos'tan ya da Matta ya da Luka'ya özgü materyallerden etkilenmiş olması da mümkündür; sadece bizim yöntemimizin bunu tanımlamanın bir yolu yok. Dahası, Thomas'ın bazı sözlerinde Sinoptik'teki ikili veya üçlü geleneğe bağlı olduğu, ancak burada malzemenin çeşitli biçimlerinin herhangi bir özel kaynağı belirlememiz için fazla benzer olduğu söylenebilir. 4'ün Sonuç Bu yirmi ifadede elde ettiğimiz bulgular, bu yaklaşımın herkesin bildiği çelişkili sonuçları olarak yukarıda bahsedilenler arasında, yani Sieber'in 'editöryel kanıtların çok büyük bir eksikliği' olduğu yönündeki sonucu²⁶ ile Tuckett'in Thomas'ın bağımlılığını işleyen bir hipotez olarak ele almak için yeterli kanıt olduğu yönündeki önerisi arasında bir karara varmamıza izin verecektir. 27 7-8. Bölümler, Mattean veya Lukan redaksiyonunun Thomas'a dahil edildiği yirmi söz arasındaki durumları inceleyecek. Bu araştırmanın sonuçları Bölüm 9'da daha ayrıntılı olarak tartışılacak ve bunun bizi Sieber'den Tuckett'e kadar olan yelpazede nereye yerleştirdiğini araştıracağız. 5 Etkileme araçları – sözlü mü yoksa edebi mi? Bu aşamada yöntemin daha ayrıntılı bir şekilde açıklanması gerekmektedir. Ne tür bir etki arıyoruz? 26 Sieber, 'Redaksiyonel Analiz', 262–3, J.H. Sieber, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. Sanders, editörler. İncilin Kökenleri ve Hristiyan Başlangıçları: James M. Robinson'un Onuruna (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 64–73 (69); bkz. ayrıca S.J. Patterson, 'Thomas'ın İncili ve Sinoptik Gelenek: Bir Forschungsbericht ve Eleştiri', Forum 8 (1992), 45–97 (54). 27 C.M. Tuckett, 'The Gospel of Thomas: Evidence for Jesus?', NTT 52 (1998), 17–32 (27): 'birçok örnekte GTh'nin sinoptiklere bağımlı olduğunun gösterilmesi, belki de bağımlılık teorisini daha belirsiz yerlerde de işe yarayan bir hipotez olarak almamız gerektiğini gösteriyor'.

--- SAYFA 170 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 156 Thomas Matta'dan mı yoksa Luka'dan mı kopyalamış? Bu, Matta, Luka ve Thomas'ın sözlü ortamda bağımsız gelişmelerini öne süren açıklamaların alternatifi midir? 5.1 Sözlü/edebi antitez Thomas araştırmalarında sıklıkla bunlar iki ana seçenek olarak görülmüştür. 1979'da Kaestli şu soruyu sordu: GTh'nin yazarı, İsa'nın Sinoptik İncillerle örtüşen sözlerini nereden aldı? Bunları doğrudan Mt, Mk ve Lk'den mi çekti? Yoksa kanonik İncillerden bağımsız, paralel bir geleneği mi kullandı? GTh'nin kaynaklarına ilişkin bu sorunun NT yorumcularının dikkatinde gururla yer alması şaşırtıcı değildir. 28 Burada Kaestli'nin üçüncü bir seçeneğe izin vermemesi dikkat çekicidir: Doğrudan edebi bağımlılık ile bağımsızlık arasında bir tercihi ima eder. Benzer bir kutuplaşma bazen günümüzde bilimsel tartışmalarda da yüzeye çıkabiliyor. Örneğin, GTh 26 hakkındaki tartışmasında DeConick, Thomas ile Sinoptikler arasındaki farklılıkların 'edebi gelişimden ziyade sözlü aktarımın sonucu' olduğunu söylüyor. 29 Sözlü anlatıma bu odaklanma, kısmen, muhtemelen Thomas ile kaynakları arasındaki ilişkileri fazlasıyla mekanik bir karalama tarzıyla yorumlama hatasına düşen Cullmann ve Schümann gibi daha önceki nesil bilim adamlarına karşı anlaşılır bir tepkidir. Öte yandan diğer uç noktaya gitmek de hatadır. 5.2 Antitezi sorgulamak Gereksiz olan Kaestli ve DeConick'in ya/ya da burada olmasıdır. Bu antitez, ister Ruth Finnegan'ın Eskimo, Malay, Güney Afrika ve diğer sözlü şiir çalışmaları, isterse daha yakın bir yerde 28 J.-D. Kaestli, 'L'Évangile de Thomas: son intérêt pour l'étude des paroles de Jésus et du Gnosticisme chrétien', Études théologiques et religieuses 54 (1979), 375–96 (381): 'D'où l'auteur de l'ETH tient-il les J'nin sözleri Evangeles'in özetleriyle uyumlu mu? Mt, Mc et Luc'a mı yönlendirileceksin? Yoksa Evangeles kanoniklerine paralel bir gelenek mi kullanıyorsunuz? ETH'nin kaynaklarına dair bu soru, önde gelen şefin dikkatini çeken eski NT'ye ait değil.' 29 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 128.

--- SAYFA 171 ---

Thomas ve Sinoptikler 157 Rosalind Thomas'ın antik Yunan'ı ele alışı. 30 Finnegan'ın "radikal bölünme" olarak adlandırdığı durumla ilgili olarak daha geniş bir alanda tanımlanan sorunlar, Thomas'a yönelik tek taraflı bir yaklaşımın da benzer sorunlara yol açıp açmadığı sorusunu gündeme getiriyor. 31 5.3 Antitezin alternatifleri Bu konu Bölüm 9'da daha detaylı tartışılacaktır ancak bu aşamada bazı gözlemler yapılabilir. Thomas'ın incelenmesinde bu kutuplaşmayı önlemenin yaygın bir yolu "ikincil sözlü anlatıma" başvurmaktır. 32 Bu, sözlü aktarımın ilk aşamasından sonra, Luka İncili'nde (diyelim) bir deyişin nasıl yazıldığına işaret eder. Ancak Lukan formülasyonu yazıldıktan sonra Hristiyan meclisi gibi bir ortamda okunur, öyle ki Lukan formülasyonu daha sonra (ikinci bir sözlü aşamada) belirli bir deyişin kullanılma şeklini şekillendirir. 33 İkincil sözlü anlatıma başvurmak "redaksiyon yöntemi" ile yararlı bir şekilde birleştirilebilir, böylece Markos ve Luka arasında paylaşılan bir söz Thomas İncili'ne daha önceki Markan biçiminde gelmez, sözlü de olsa Luka'nın formülasyonu tarafından şekillendirilmiş olarak gelir. John Barton, Kutsal Kitap'tan ataerkil alıntılara ilişkin tartışmasında benzer bir noktaya değinmiştir: Bu tür göndermelerin en iyi açıklamasının 'tam anlamıyla sözlü aktarımda değil, halihazırda yazılı biçimde mevcut olan metinlerin sözlü kullanımında' bulunabileceği sonucuna varmıştır. 34 Buna göre sözlü/edebi bir karşılıkla karşı karşıya kalmak yerine üçüncü bir yol daha vardır. 30 R. Finnegan, *Sözlü Şiir: Doğası, Anlamı ve Sosyal Bağlamı* (Cambridge University Press, 1977); R. Thomas, *Antik Yunanistan'da Okuryazarlık ve Sözlülük* (Antik Tarihte Anahtar Temalar; Cambridge University Press, 1992). 31 Bu ifade Finnegan, *Oral Poetry*, 258'de geçmektedir. 32 Krş. K. Snodgrass, 'Thomas'ın İncili: İkincil Bir İncil', Bölüm 7 (1989-90), 19-38 (28). R. Uro, *Thomas: Thomas İncili'nin Tarihsel Bağlamını Aramak* (Edinburgh: T&T Clark, 2003), 88-9; R. Uro, 'Thomas and Oral Gospel Tradition', Uro'da, ed. *Yol Ayrımında Thomas*, (Edinburgh: T&T Clark, 1998) 8-32 (10); J.H. Wood, 'Yeni Ahit İncilleri ve Thomas'ın İncili: Yeni Bir Yön', *NTS* 51 (2005), 579-95 (589). Görünüşe göre bu terim ilk kez W.H.'de İncil bilimi için uygulanmıştır. Kelber, *The Oral and Written Gospel: The Hermeneutics of Speaking and Writing in the Synoptic Tradition*, Mark, Paul ve Q (Philadelphia: Fortress, 1983), 197. 33 Bu, aşamaların yalnızca ilk bitirme ve ikincisi başladığında sıralı olduğu anlamına gelmez. İkincil sözlü anlatımın "katı" bir versiyonu, yazara veya Thomas'tan sorumlu topluluğa ulaşan sözün (dolaylı da olsa) Luka İncili'ndeki formülasyondan kaynaklandığını varsayabilir. Daha yumuşak bir versiyonda, Luka İncili'ndeki formülasyondan "müdahale" içeren kısmi bir etkinin daha mütevazı bir şekilde olduğu varsayılabilir. Ancak pratikte ikisini birbirinden ayırmak hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. 34 J. Barton, *Holy Writings, Sacred Text: The Canon in Early Christian* (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1997), 92.

--- SAYFA 172 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 158 Davies ikincil sözlü anlatıma saldırır, ancak onun itirazı yalnızca sıradan bir adama yöneliktir. Bunu benimseyenlerin tutumunun şu şekilde olduğunu belirtiyor: 'Thomas'ın kutsal kitaplara olan edebi bağımlılığına dair gerçek bir kanıt olmasa da, yine de onun yine de onlara bağlı olduğu sonucuna varabiliriz'. 35 Böylece bunun yanlışlanamaz bir hipotez olduğu sonucuna varır. 36 Bu her iki açıdan da yanlıştır. İkincil sözlülüğün mevcut tüm savunucuları (en azından benim karşılaştığım kadarıyla), 'gerçek bir kanıt yok'tan ziyade Thomas'ta redaksiyonel özelliklerin mevcut olduğunu savunuyorlar. Ve eğer biri bu redaksiyonel özelliklerin hayali olduğunu kanıtlayabilirse, o zaman en azından ikincil sözlülük hipotezine gerek kalmayacak olması nedeniyle bu yanlışlanabilir. Bununla birlikte, bir açıklama olarak "ikincil sözlülüğün" aşırı derecede spekülatif olduğu bir anlam vardır. Thomas'ın yazarının veya editörünün aslında bir veya daha fazla İncil'i veya onlardan alıntıları okumuş olması veya aslında Thomas'ın bir veya daha fazla kaynağının yazarının bunu yapmış olması elbette mümkündür. Thomas biliminin önde gelenlerinden ikisinin düşündüğü gibi, hafızanın da bir açıklama olması muhtemel olabilir. Daha 1960 yılında Wilson, Thomas'ın yazılı Sinoptiklere bağımlı olduğu yerlerde, 'hafızadan serbest alıntının, yoğun makas ve macun kullanımından daha hedefe yakın görüneceği' sonucuna vardı. 37 Ertesi yıl Haenchen şunları söyledi: Dem Verfasser war bereits die kanonische Erz ä hlung bekannt, wenn er auch nicht notwendig ein Evangelienbuch vor sich liegen hatte... er frei aus dem Ged ä chtnis zitierte, was vor ihm schon aus dem Ged ä chtnis – daher die vielen Stichwortverbindungen – weitergegeben savaşı. Aber es sind unsere kanonischen Evangelien, ölmek çok weiterleben. 38 Belki de Thomas'ın redaksiyon özelliklerini tespit eden akademisyenler, "ikincil sözlülüğün" daha "temkinli" bir bakış açısı olduğunu, gerçek metnin - ne kadar uzak olursa olsun - anılarından bahsetmekten ziyade talihin rehinesi olduğunu düşünmektedir. Ancak bunun mutlaka böyle olduğu kesin değildir. Belki de ikisinden hangisinin daha muhtemel olduğu konusunda agnostik kalmamız gerekebilir. Bireysel örnekleri değerlendirmeye geldiğimizde bilim adamlarının siyah-beyaz antitezini güçlendiren örneklerini göreceğiz. 35 S.L'den sonra. Davies, The Gospel of Thomas and Christian Wisdom, 2. baskı (Oregon House, CA: Bardic Press, 2005), xxix-xxx. 36 Davies, Thomas'ın İncili ve Hristiyan Bilgeliği, xxx. 37 R.McL. Wilson, Studies in the Gospel of Thomas (London: Mowbray, 1960), 100. 38 E. Haenchen, 'Literatur zum Thomasevangelium', ThR 27 (1961), 147-78 (175, 176, cf. 178).

--- SAYFA 173 ---

Thomas ve Lukan'ın Thomas'taki redaksiyonel materyallerinin alımlanışını inceledikten sonra, bu konuda neyin bilinip bilinemeyeceğini (Bölüm 9'da) ele alacağız. 6 Etki hangi aşamada oluyor? 6.1 Fikir yelpazesi Sorulacak son soru şudur: Thomas'ın kompozisyon ve metinsel tarihinin hangi aşamasında herhangi bir potansiyel etki uygulanmış olabilir? Burada çeşitli görüşleri dört ana konuma indirgeyebiliriz. Birincisi, Thomas'ın, paralel materyallerinin çoğunda veya hatta tamamında Sinoptik'e göre esasen ikincil olduğu ve bu etkinin, Thomas'ın orijinal dilindeki kompozisyonunun en köklerinde uygulandığı yönündeki görüş vardır. McArthur, bazı bağımlılık vakaları belirlendikten sonra ispat yükünün alternatif davayı ortaya koymak isteyenlere ait olduğunu belirtti. 39 Bu görüş, Snodgrass'ın 'Thomas'ın İncili: İkincil Bir İncil' başlıklı makalesinin başlığında ileri sürülmekte ve Perrin'in Thomas üzerindeki Diatessaronik etkiye ilişkin değerlendirmesinde ileri sürülmektedir. 40 İkincisi, Sinoptik paralelliklerde bir bağımlılık derecesinin bağımsızlıkla birleştirildiği bir görüşü bundan ayırt edebiliriz. Bu görüş, örneğin Thomas'ın bir dizi kaynaktan oluştuğu ve aynı zamanda kartopu benzeri bir 'yuvarlanan külliyat' olduğu Wilson tarafından benimsenmiştir. 41 Bu nedenle, Thomas'ın Sinoptik paralelliklerinden bazıları yazılı İncillerden etkilenmiştir, ancak diğerleri hayatta kalan sözlü gelenekten etkilenmiş olabilir. Ek olarak, sürekli devam eden bir külliyat olarak Thomas, ilk taslaklarında Sinoptiklerden bağımsız olabilir, ancak daha sonraki dönemlerde Thomas'ın edebi gelişiminde bu etki ortaya çıkabilir. Bu görüşün bir versiyonu, her ne kadar Sinoptiklerden gelen etkinin düzeyini gerçekten çok küçük olarak değerlendirse de, DeConick'in çalışmasında görülür: Ona göre çekirdek, birinci yüzyılın ortalarında Aramice ortaya çıktığı için elbette bağımsız olmalıdır. En son 39 McArthur, 'Dependence of the Gospel of Thomas', 287. 40 N. Perrin, Thomas ve Tatian: The Relationship Among the Gospel of Thomas and the Diatessaron (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2002); N. Perrin, 'Thomas: Beşinci İncil?', JETS 49 (2006), 67-80. 41 R. McL. Wilson, 'Thomas and the Synoptic Gospels', ExpT 72 (1960), 36-9 (39); R. McL. Wilson, 'Thomas' and the Growth of the Gospels', HTR 53 (1960), 231-50 (231) Sent'te Chadwick'ten alıntıdır. Seks. Bkz. Fieger'in 'bir Wachstumprozess' olduğunu varsaymamız gerektiği yönündeki görüşü. M. Fieger, 'Die Frau im Thomasevangelium', R. Schulz ve M. Görg, eds. Lingua Restituta Orientalis (Wiesbaden: Harrassowitz, 1990), 102-7 (103).

--- SAYFA 174 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 160 Thomas'ın katmanından MS 80-120'ye kadar, 42 daha sonraki Sinoptik etkinin varlığı oldukça mümkündür ve o, birkaç örnekte ikincil sözlü anlatım yoluyla etkinin olasılığına izin vermektedir. 43 Üçüncüsü, bazı bilim adamlarının bu bileşim teorisinin bile fazlasıyla doğrusal ve evrimsel olduğu konusundaki ısrarı, her sözün tamamen bireysel bir durum olarak ele alınması gerektiği anlamına geliyor. Aune'un J.P. Meier'e yanıt olarak belirttiği gibi: 'Thomas'ın karmaşık kökenleri ve düzeltmeleri öyledir ki, Matta İncili'ndeki tek bir logionun bağımlılığı yalnızca o logionun bağımlılığını kanıtlar.'44 Bu haliyle soru neredeyse yanıtlanamaz. Daha doğrusu sorunun potansiyel olarak 114 farklı kısmi yanıtı var. Son olarak, hiçbir zaman bir etki örneğinin olmadığını öne sürenler de var. Örneğin Koester'in Thomas üzerine yaptığı yüzlerce sayfalık çalışma arasında Sinoptiklerin olası etkisinden tek bir söz bile bulmak zordur. Bu aynı zamanda Davies ve onu sevenler için de Thomas'la tüm Sinoptiklerden daha erken çıkanlar için geçerlidir. 6.2 İlgili kompozisyon ve aktarım sorunları Bu çeşitli seçeneklerin ima ettiği gibi, Thomas'ın kökenleri hakkında farklı görüşleri etkileyen temel sorular üzerinde büyük anlaşmazlıklar olduğunu görebiliriz. Bunlar şu şekilde özetlenebilir. İlk olarak, orijinal dil sorunu bir faktördür. Kısım I'de belirtildiği gibi, eğer Thomas'ın orijinal dili, en azından özünde, bir tür Batı Aramice ise, o zaman bilim adamları tarafından Yunan İncillerinin etkisinden muaf olarak kabul edilmesi daha olasıdır. Alternatif olarak, eğer bir Süryanice eserse, o zaman kanonik İncillerden etkilenme olasılığı çok daha yüksektir: Aslında Süryanice kompozisyon teorilerinin çoğuna Diatessaron'un etkisine dair teoriler eşlik etmektedir. Ancak bu kitabın I. Kısımında uzun uzadıya tartışıldığı gibi, bu Aramice/Süryanice teoriler kanıtlarla desteklenmemektedir. 42 DeConick, *Original Gospel of Thomas in Translation*, 10'da listelenen sözlere bakın. 43 Bkz. DeConick, *Original Gospel of Thomas in Translation*, 215, GTh 65 ve - daha kesin olarak - 14.5'te (s. 91). Thomas'ın kompozisyonunun muhtemelen daha radikal bir yorumu, A.D. DeConick, 'The Original Gospel of Thomas', *VigChr* 56 (2002), 167-99 (180)'de yer almaktadır; buna göre, 'metni uzun bir süre boyunca yeni kaynak materyallerle katmanlandıran çok yazarlı yazarlar' yerine, geleneksel yazar kavramlarını askıya almalıyız. 44 Aune, 'Değerlendirme', 256. Krş. Aune, 'Assessing', 270, ilgi odağı Thomas olan akademisyenlerin bağımsızlığa yöneldiği bir ortamda, her sözün kendi içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtiyor.

--- SAYFA 175 ---

İkinci olarak, Thomas'ın, kompozisyonundan sonra, Kıpti diline çevirisinde ve (çeviriden önce veya sonra) metinsel aktarımında değişikliğe uğrayıp uğramadığı meselesi var. Prensipde bu çok daha muhtemel, ancak bu değişikliğin kapsamı oldukça küçük görünüyor. Önceki bölümde Tuckett'in, Yunan ve Kıpti paralel materyallerinin olduğu yerlerde NT'den gelen müdahaleye ilişkin kanıtların eksik olduğu yönündeki gözlemine dikkat çekmiştik. 45 Ancak Kıpti aşamasında değişiklik yapıldığına dair başka kanıtlar da var. İki durumda, sözler Kıpti aşamasında slogan bağlantısıyla birbirine bağlanmış gibi görünüyor, ancak bunu Yunanca ile karşılaştırabildiğimiz örnekte, değişiklik eklenmiş içerikten ziyade düzene yönelik bir değişikliktir. 46 Kıpti versiyonunda 'tanrı' (ⲁⲛⲁⲛⲁⲛ) kelimesinin kullanımı konusunda daha fazla suskunluk gibi başka küçük farklılıklar da vardır. Ancak genel olarak bakıldığında, Yunanca parçalar ile Kıpti versiyonlarının genel olarak oldukça benzer olması dikkat çekicidir. Yeterince ciddiye alınmayan bir nokta, 4. Bölüm'de, Kıpti dilindeki Yunanca alıntı sözcüklerin neredeyse her zaman bizim Oxyrhynchus parçalarımızdaki aynı Yunanca sözcükleri yansıttığı yönündeki gözlemdir: Kıpti dilinden Yunancayla paralel olan 27 alıntı sözcükten tek fark üç parçacıktır (ve parçacıklar diğer Yunancadan Kıpticeye çevirilerde en az tahmin edilebilecek şekilde aktarılan öğelerdir). Çeviri birebir değildir ancak farklı bir düzeltme veya 'Überarbeitung' da değildir. 47 Tek büyük farklar 30/77 ifadelerinin sıralamasında ve GTh 36'nın Kıpti dilindeki önemli kısaltmasındadır. 48 Son olarak, tercüme ve nakil sürecinde Thomas'taki sözlerin 45 C.M. Tuckett, 'Q ve Thomas: İlkel Bir "Bilgelik İncili"nin Kanıtı? H. Koester'e Yanıt, ETL 67 (1991), 346-60 (359). Tuckett, Thomas'ın yalnızca bir tam el yazmasına sahip olduğumuz için bunun tamamen spekülatif olduğunu haklı olarak belirtiyor. 46 GTh 30 + 77.2-3 - birlikte P. Oxy'de. 1 - muhtemelen 77.1 ile 77.2-3 arasında paylaşılan Kıpti ⲁⲛⲁⲛⲁⲛ nedeniyle Kıpti dilinde ayrılmıştır. GTh 33, Kıpti dilinde ⲁⲛⲁⲛⲁⲛ kelimesini iki farklı anlamıyla ('kulak'/'kile') içeren iki deyişi birleştirir. Bu iki örnek için bkz. Haenchen, 'Literatur zum Thomasevangelium', 161-2; Tuckett, 'Thomas'ın İncili: İsa'ya İlişkin Kanıtlar mı?', 21 n. 17. 47 Farklı bir düzeltme olarak Kıpti hakkında, bkz. M. Marcovich, 'Textual Criticism on the Gospel of Thomas', JTS 20 (1969), 53-74 (64). Fieger'in Kıpti dilini bir 'Überarbeitung' ('Die Frau im Thomasevangelium', 103) olarak görmesinde olduğu gibi, bu da kesinlikle kayda değer bir abartıdır. J.A. Fitzmyer, 'The Oxyrhynchus Logoi of Jesus and the Coptic Gospel göre Thomas', Fitzmyer, Essays on the Semitic Arka Planı of the New Testament (Missoula, MT: Scholars Press, 1974), 355-433 (416)'da daha fazla süreklilik görülmektedir. Tartışma için bkz. J.M. Robinson, 'On Bridging the Gulf to the Q'dan the Gospel of Thomas (ya da tam tersi)', C.W. Hedrick ve R. Hodgson, eds. Nag Hammadi, Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık (Peabody, MA: Hendrickson, 1986), 127-75 (162). 48 Farklılıklar için bkz. Fallon ve Cameron, 'The Gospel of Thomas: A Forschungsbericht and Analysis', 4203.

--- SAYFA 176 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 162'de Matta'yı alırlar. Ancak sonraki iki bölümde Thomas'ın Matthean'dan çok Lukan'ın düzeltmelerinden daha fazla etkilendiği dikkate değer olacaktır. Üçüncüsü, daha sonraki aktarım ve çevirileri dikkate almadan önce, ilk etapta Thomas'ın kompozisyon birliği meselesi var. Bazıları (1) Thomas'ın özünde bir birlik olduğunu ya da en azından "gövdenin" birleşik bir bileşimden bahsedecek kadar sağlam bir birlik olduğunu düşünüyor. 49 Diğerleri ise kompozisyonun iki ana aşaması olduğu görüşünü (2) benimsiyor: bu bazen bir "Gnostik" katmanla desteklenen bir başlangıç sapiential çekirdek olarak ortaya çıkıyor. DeConick'in (3) daha karmaşık bir teorisi var, ancak Thomas'ın koleksiyona potansiyel olarak çok sayıda farklı durumda katılan karmakarışık bir sözler yığını olduğunu düşünenler (4) kadar karmaşık değil. 50 Burada, temelde birleşik bir çalışma olan konum (1) için tam ölçekli bir tartışma yapmaya yer yoktur. 51 Bununla birlikte, kompozisyonun birden fazla aşamasının olduğu görüşler üzerine birkaç soru ortaya atılabilir: (1) Wilson'ın Thomas'ın 'değişen bir külliyat' olduğuna dair etkili yorumu, Chadwick'in Sextus'un Cümleleri hakkındaki değerlendirmesiyle yaptığı analogiden etkilenmiştir. Ancak ikincisinde durum oldukça farklıdır: Chadwick'in iki ana metnin 'sıralama açısından derinden farklı olduğu' yönündeki yorumu Thomas'ın el yazmaları için söylenemez. 52 49 S.J. ile yaşanan zorluğun bir kısmı Patterson, Thomas ve İsa'nın İncili (Sonoma, CA: Polebridge, 1993), 116; Ancak buradaki ifadesi biraz kafa karıştırıcıdır, çünkü (1) önceki sayfada içeriğin şüphesiz nesilden nesile değiştiğini belirtmişti (115) ve (2) Thomas'ta iki ana katman görüyor; daha önceki bir gezici çekirdek ve daha sonraki bir Gnostisyen katman. Görünüşe göre Davies, yalnızca GTh 114'ün daha sonra eklenen bir ekleme olduğunu düşünüyor. 50 Ancak DeConick'in görüşü burada tutarsız olabilir. Şu ifadeleri göz önünde bulundurun: 'Muhtemelen metne yeni sözler sızmadı, biri burada, biri orada. Tam tersine, ideolojiyle ilgili sorulara yanıt olarak ya da kriz durumlarına yanıt olarak belirli anlarda topluca koleksiyona girdiler" (DeConick, 'The Original Gospel of Thomas', 189). Ancak iki sayfa sonra DeConick, çok özel, bireysel söylemlerin bir araya gelmesine yol açan çok özel krizlerden örnekler veriyor: 'İlk olarak, James'in liderliği tehdit altında görünüyor. Topluluk bu bağlantının sürdürülmesini teşvik ederek karşılık verdi (L.12). Ayrıca topluluğun kahramanı Thomas'ın otoritesine tarihlerinin bir noktasında meydan okunmuş gibi görünüyor, bu yüzden giriş sözünü ve Logion 13'ü ekleyerek yanıt verdiler (s. 191). Bu tam olarak 'metnin içine biri buraya, biri oraya damlayan' yeni sözler izlenimini aktarıyor gibi görünüyor. 51 Daha önceki taslaklardan bazı farklılıklar olabilir. Örn. S. Giversen, 'Thomas'a Göre İncil'deki Sorular ve Cevaplar: Pl.'nin Kompozisyonu. 81,14-18 ve pl. 83,14-27', Acta Orientalia 25 (1960), 332-8, 6 ve 14 numaralı sözlerin aslında tek bir diyalog olabileceği konusunda haklı olabilir. 52 H. Chadwick, Sextus'un Cümleleri: Hristiyan Etiği Tarihine Bir Katkı (Cambridge University Press, 1959), 3.

--- SAYFA 177 ---

Wilson'ın Thomas hakkındaki değerlendirmesi, önceki varsayılan "baskıların" hiçbirinin günümüze ulaşmadığı gerçeğinde yatmaktadır: Yunanca parçalar Kıpti dilindeki parçalarla oldukça yakından örtüşmektedir ki bu, açıkça elimizdeki son yayınlanan versiyona en yakın olanıdır. Haenchen'in belirttiği gibi, MS 200'den (Oxyrhynchus parçaları için olası en erken tarih) önce çığ gibi büyüyen bir olay ne olursa olsun, Yunan ve Kıpti dönemleri arasında pek bir fark olmadığı açıktır. 53 Elimizdeki tüm deliller büyük benzerlik göstermektedir. Daha önce farklı versiyonlar mevcut olsaydı, hiçbirinin hayatta kalmaması garip görünüyor. Tersine, eğer Thomas bazı yorumlar kadar geçirgense, neden Yunanca parçalar ile Kıpti versiyonu arasında hiçbir ifade eklenmemiştir? 54 (2) Teolojik tutarsızlığın sıklıkla kompozisyonun birden fazla aşamasından kaynaklandığı iddia edilir. Ancak bu konuda Thomas'ın doktrinsel çeşitliliğe ilişkin değerlendirmelerinin bilim adamlarından bilim adamlarına büyük farklılıklar gösterdiğini belirtmekte fayda var. Bazıları için GTh 12'de James'in liderliğine atıf yapılması ve GTh 53'te fiziksel sünnetin eleştirilmesi, Yahudi Hristiyanlığına karşı oldukça uyumsuz duruşlar sergilemektedir. 55 Veya yine: 'Günlüğün bu özel içeriğini uyumlu hale getirmeye çalışan yorumcu. 24 koleksiyondaki diğer sözler hayal kırıklığına uğrayacak... Koleksiyonda ışığa en az altı kez atıfta bulunuluyor, ancak bu sözleri ortak bir temel doktrine bağlamaya yönelik tüm girişimler zorunlu görünüyor.' 56 Öte yandan, diğer bilim adamları Thomas'taki belirli temaları tartışma ve makul derecede iyi bir arada tutulan açıklamalar verme konusunda oldukça yetenekli görünüyorlar. Örneğin, Uro'nun Thomas'taki otoriteye (James sorusuna değinen) incelikli yaklaşımı ve çilecilik konusu akla geliyor. 57 İkincisi, Uro 53 E. Haenchen, 'Literatur zum Thomasevangelium (Fortsetzung)', ThR 27 (1961), 306-38 (314). 54 P. Sellew, 'The Gospel of Thomas: Prospects for Future Research', J.D. Turner ve A. McGuire, eds. Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatı Anma Topluluğu Bildirileri (Leiden: Brill, 1997), 327-46 (335), Thomas'ın formunun ona enterpolasyona karşı çok az koruma sağladığını belirtiyor. 55 DeConick, 'The Original Gospel of Thomas', 167. 56 T. Zöckler, 'Light Within the Human Person: A Comparison of Matta 6:22-23 and Gospel of Thomas 24', JBL 120 (2001), 487-99 (496). 57 R. Uro, "'Liderimiz Kim Olacak?'" Thomas İncili'nde Otorite ve Özerklik, I. Dunderberg, C.M. Tuckett ve K. Syreeni, eds. Adil Oyun: Erken Hristiyanlıkta Çeşitlilik ve Çatışmalar: Heikki'nin Onuruna Yazılar Ră is ä nen (Leiden/Boston/Köln: Brill, 2002), 457-85 ve R. Uro, 'Asceticism and Anti-Familial Language in the Gospel of Thomas', H. Moxnes, ed. Erken Hristiyan Aileleri İnşa Etmek: Sosyal Gerçeklik ve Metafor Olarak Aile (Londra: Routledge, 1997), 216-34.

--- SAYFA 178 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 164 zorunlu olarak katı konumlardan ziyade eğilimleri tanımlar. 58 Bazen çelişkili olarak kabul edilen Thomas'ın eskatolojisini bir arada ele almak bence çok da zor değil. 59 Neller ve Davies, Thomas'ın dürüstlüğünden bahseden diğer iki bilim adamıdır. 60 E.P. Sanders, Paul'un mektuplarıyla bağlantılı olarak bunların sistematik düşünme sergilemediklerini ancak tutarlılık sergilediklerini belirtti. Aynı şeyi Thomas için de söyleyebiliriz. Öte yandan Stead, izleyicinin heterojenliğini Thomas'ın bakış açısındaki çeşitliliğin bir açıklaması olarak sunuyor. 61 (3) İkiliilerde sorun, onların varlığıyla ilgili değil, yaygınlığıyla ilgili bir sorundur. Matta ve Luka'nın her ikisinin de ikizleri var ama Thomas'ta bulunan kadar çok değil. Ancak bazıları ikililerin belirli edebi nedenlerini tanımladılar: bu onlar üzerine yapılan en önemli çalışmanın sonucu; 62 başka bir bilim adamı daha sonraki versiyonları daha önceki formlar üzerine yapılan doğaçlamanın sonucu olarak görüyor. 63 Öte yandan, Thomas'ın yazarının o kadar yetenekli bir yazar olmadığı da söylenebilir. Arnal muhtemelen haklı olarak yazarı/editörü 'orta düzeyde eğitilmiş', ancak 'edebi açıdan çok az bilgili' olarak nitelendiriyor. 64 58 Bkz. Uro, 'Asceticism and Anti-Familial Language', 226. 59 Bkz. S.J. Gathercole, 'Gökler ve Yer Sarılacak': Thomas İncili'nin Eskatolojisi', H.-J. Eckstein, C. Landmesser ve H. Lichtenberger, eds. Eschatologie - Eschatology: Altıncı Durham-Tübingen Araştırma Sempozyumu: Eski Ahit, Eski Yahudilik ve Erken Hristiyanlıkta Eskatoloji (Tübingen, Eylül 2009) (WUNT, Tübingen: Mohr Siebeck, 2011), 280-302. 60 SL Davies, 'Thomas İncili'nin Kristolojisi ve Protolojisi', JBL 111 (1992), 663-82 (664). 61 G.C. Stead, 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Düşünceler', F.L. Çapraz, ed. Studia Evangelica, cilt. III (TU 88; Berlin: Akademie, 1964), 390-402 (399-400). 62 J.Ma. Asgeirsson, 'Thomas İncili'nde Argümanlar ve İzleyici(ler) (Bölüm II)', SBLSP (1998), 325-42 (329), çiftleri dış kaynakların asimilasyonundan ziyade iç Thomasin büyümesi olarak tanımlar. Ayrıca SBLSP (1997), 47-85'in ilk bölümüne bakınız; burada temel veriler 49, 50 ve 75. sayfalarda verilmektedir. Cf. J.-M. Sevrin, 'Thomas, Q et le Jésus de l'histoire', içinde A. Lindemann, ed. Sayings Source Q and the Historical Jesus (Leuven University/Peeters, 2001), 461-76 (465), son yirmi deyişte birkaç ikilinin yer alması nedeniyle bunların toplu olarak bir tür özetleme işlevi gördüğü görüşünü benimser. Bu noktaya aynı zamanda gerçeklerden oldukça farklı bir sonuca varan Stead tarafından da dikkat çekilmiştir; yani orijinal sonuç muhtemelen GTh 100 civarındaydı ancak daha sonra tekrar tekrar genişletildi ('Some Relations on the Gospel of Thomas', 401). 63 A.J. Dewey, 'Bulana Kadar Konuşmaya Devam Edin...: Thomas ve Sözlü Mimesis Okulu', R. Cameron ve M.P. Miller, editörler. Hristiyan Kökenlerini Yeniden Tanımlamak (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2004), 109-32 (117). 64 BİZ Arnal, 'Marjinalliğin Retoriği: Kıyametçilik, Gnostisizm ve İncil Sözleri', HTR 88 (1995), 471-94 (489); bkz. Bazı bilim adamlarının Thomas'ı 'edebiyat dışı bir ürün' olarak gördüklerini belirten Sellw ('The Gospel of Thomas: Prospects for Future Research', 328).

--- SAYFA 179 ---

Thomas ve Sinoptikler 165 Horman, biraz eksik belirtmeden şunu belirtiyor: 'Sanırım Thomas'ta edebi mükemmelliğe yönelik bir dürtü yok.'⁶⁵ Bir bakıma, ikililer herhangi bir teori için bir sorundur; sanki - incelikli edebi karmaşıklık teorisi hariç tutulursa - birikim süreci ne kadar uzun olursa olsun son editörün dikkatsizliğine işaret ederler: 66 ister bir yüzyıldan fazla bir sürede olsun (yani DeConick), ya da muhtemelen editörün İbranilerin İncili ile Mısırlıların İncili'ni (dolayısıyla erken Quispel'i) birleştirmesi için harcadığı kısa süre. 67 Neller'in işaret ettiği gibi, bazıları ikilileri Thomas'ın büyüyen bir koleksiyon olduğunun kanıtı olarak alırken, diğerleri Thomas'ın birden fazla kaynak kullanan tek bir editörden çıktığını kanıtlıyor. 68 Öte yandan ikililerin dikkatsizlikten ziyade kasıtlı olduğu da doğru olabilir. İkililerden ikisi, yazar/editör tarafından ikili olarak bilinecek şekilde tanıtılmıştır. 69 Dolayısıyla Dewey'in sonraki versiyonların önceki versiyonların yeniden işlenmesi olduğu yönündeki görüşü doğru olabilir. (4) Son olarak, koleksiyonun çelişkileri ve tutarsızlıkları nedeniyle tek bir yazardan gelemeyeceği görüşü sorunu daha da büyütüyor. Thomas'ın oldukça kısa bir çalışma olduğu ve düzenlenmesinin kolay olması gerektiği göz önüne alındığında, bunun yerine eksantrik ve/veya zeki olmayan bir son editörle karşı karşıya kalıyoruz (ki bu elbette tamamen mümkün). Yukarıda belirtildiği gibi, bunun amacı Thomas'ın birliğinin gerçek bir savunması değildir; sadece (muhtemelen) şu anda baskın olan "değişen külliyat" görüşü hakkında bazı soruları gündeme getirmeye çalışıyor. 65 J.F. Horman, 'Thomas İncili'ndeki Ekici Meselinin Versiyonunun Kaynağı', NovT 21 (1979), 326-43 (343). Thomas'ın üslubunun bazı yönlerinin "şaşırtıcı derecede kaba" olduğunu ve "şok edici derecede kötü zevki" yansıttığını belirtti (342). 66 DeConick, 'The Original Gospel of Thomas', 178, Arnal'ın iki aşamalı kompozisyon modelinin, tek yazarlı birleşik kompozisyonla aynı sorunlarla karşı karşıya olduğunu belirtiyor. 67 Örneğin bkz. G. Quispel, 'Gospel of Thomas and the Gospel of the İbraniler', NTS 12 (1966), 371-82 (373), Quispel'in bu ikisini tek kaynak olarak görmesi için. Aynı makalede Thomas'ın ikililerini bu iki kaynağın birleşimine bağlar (378). Quispel daha sonra Hermetik bir kaynak ekledi: Fallon ve Cameron'daki görüşlerinin gelişimi hakkındaki tartışmaya bakın, 'The Gospel of Thomas: A Forschungsbericht and Analysis', 4217-18. 68 K.V. Neller, 'Thomas'ın İncili'nde Çeşitlilik: Yeni Bir Yön İçin İpuçları?', Bölüm 7 (1989 -90), 1-18 (3). 69 (1) GTh 46'daki krallığı çocuk olarak tanımakla ilgili ifade, belki de GTh 22'deki benzer düşünceyi anımsatarak 'dedim' şeklinde getiriliyor. (2) Benzer şekilde, GTh 111'deki dünyanın kendini bulan kişiye layık olmadığı yönündeki yorumun başında 'İsa söylemedi mi?' ifadesi okuyucuyu belki de GTh 56 ve 80'deki benzer ifadeler konusunda uyarmaktadır.

--- SAYFA 180 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 166 6.3 Tabakalaşma ve yuvarlanan külliyyat hipotezlerinin etkisine ilişkin bir test Thomas'ın katmanlı veya birikimli görüşleri üzerine yerleştirilebilecek bu soru işaretlerine ek olarak, bunların Sinoptiklerin Thomas üzerindeki etkisine ilişkin argümanlara gerçekte ne kadar zarar verici oldukları da değerlendirilebilir. Bu değerlendirme Bölüm 9'da aşağıdaki şekilde yapılacaktır. İlk olarak, 7-8. Bölümlerde Matta ve Luka'dan etkilendiği değerlendirilen Thomas'ın sözleri toplanır. İkinci olarak, yalnızca Thomas'ın kompozisyonu ile ilgili gelişimsel görüşleri savunmaya çalışmakla kalmayıp aynı zamanda Thomas'ın belirli sözlerini belirli katmanlara atayan bilim adamlarının temsili bir örneğini alıyoruz. Özellikle Crossan, Arnal, DeConick ve Puig örnek olarak alınmıştır. Üçüncüsü, bu iki aşamadan sonra, bu dört bilim adamının her biri için Matta veya Luka'dan etkilendiğine karar verilen sözlerin (onların değil benim tarafımdan) onların önceki veya sonraki katmanlarına girip girmediğini görebiliriz. Eğer 7-8. Bölümlerde Sinoptiklerden etkilendiği tanımlanan sözler ağırlıklı olarak daha sonraki katmanlara/birikim katmanlarına düşüyorsa, o zaman bu ilginç bir sonuç olabilir ve belki de kanonik İncillerin etkisinin çekirdekten ziyade yalnızca daha sonraki birikimler üzerinde uygulandığını gösterir (ve dolayısıyla onların modelleri belki de doğrulanabilir). Öte yandan, eğer burada Matta ve Luka'dan etkilendiği düşünülen sözler tüm farklı katmanları kesiyorsa veya daha önceki katmanlarda hakimse, o zaman bu, - hipotezlerinde bile - Sinoptiklerin etkisinin yalnızca daha sonraki düzeltmelerle sınırlı olmadığını, Thomas'ın daha bütüncü olduğunu gösterir. Bu "test" daha sonra tartışma amacıyla Thomas'ın artan veya katmanlı görüşlerini kabul eder. Her ne kadar bu akademisyenler tarafından önerilen birikimlerin katmanlaşmalarını veya aşamalarını onaylamıyor olsam da, sonuçlar en azından tökezleyen engellerden birini ortadan kaldırabilir. Eğer Thomas'ın Matta ya da Luka'dan redaksiyonel materyal içeren çok sayıda sözü, bu bilim adamları tarafından daha önceki katmanlar olarak düşünülen tabakalarda görünüyorsa, o zaman kişi hâlâ Thomas'ın kompozisyonuna ilişkin katmanlı ya da birikimli bir bakış açısıyla, söz konusu kompozisyon sürecinin erken bir aşamasında Sinoptiklerin etkisini kabul edebilir. Sonucun ne olacağını 9. Bölümde göreceğiz.

--- SAYFA 181 ---

Thomas ve Sinoptikler 167 Sonuç Bu bölümün ilk dört noktası, Thomas ve Sinoptikler için ortak olan malzemeye yönelik yaklaşımın yönlerini inceledi. Yöntemi tanımladık ve bunun için bazı ek gerekçeler ve açıklamalar sunduk, ayrıca tartışılacak özel pasajların çıkarılacağı materyalin (toplamda yirmi söz) sınırlarını da belirledik. Öte yandan, 5. ve 6. noktalar (etkinin nasıl ve hangi aşamada gerçekleşmiş olabileceğine ilişkin) yaklaşım yöntemiyle değil, sonuçların nasıl analiz edileceğiyle ilgiliydi. O halde ilk dört noktanın, Matta ve Luka'daki pasajların, etki örnekleri sağlamak amacıyla Thomas'taki paralelleriyle karşılaştırılacağı sonraki iki bölüm üzerinde daha büyük bir etkisi vardır. Ancak sonuçların toplu olarak değerlendirileceği 9. Bölüm'de 5. ve 6. noktalar daha fazla devreye girecek.

--- SAYFA 182 ---

168 Giriş Her ne kadar çok olmasa da bazı bilim adamları Thomas'ın Matta'ya diğer erken dönem Hristiyan literatüründen daha aşina olduğunu düşünmektedir. 1 Eğer Thomas, Matta'nın tarihini daha sonraya tarihlendiriyorsa, Matta'nın ikinci yüzyıldaki Hristiyan edebiyatının geniş bir yelpazesi üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, bu hiç de şaşırtıcı olmayacaktır. 2 Öte yandan teorik olarak Matthew ve Thomas'ın bağımsız olması, hatta Matthew'un bir şekilde Thomas'tan etkilenmiş olması da mümkündür. Bu bölüm, Thomas'ın Markos'un Matthean'ın redaksiyonundan haberdar olup olmadığı sorusunu araştırmayı amaçlamaktadır ve aslında bunun bazı örnekleri bulunacaktır. Önceki bölümde belirtildiği gibi, bilinmeyenlerin söz konusu olduğu durumlarda bazılarının göre daha ihtiyatlı olacağız, örneğin Q'nun Matthean redaksiyonunun olası örneklerinden kaçınacağız. 3 Bölüm 3'te incelenen farklı çeviri teorilerine ek olarak, bu bölümde alternatif hipotezleri test etmenin bir yolu olarak Thomasine bağımlılığına yönelik bazı alternatifleri araştıracağız. Davies özellikle, Mark'ın Thomas'ı Matthew'un Mark'ı kullanmadan önce düzelttiğini savunuyor (GTh 14); Koester ve Quispel'in GTh'nin bağımsızlığı yönündeki iddialarının yanı sıra bu örneği de inceleyeceğiz 44 . 4 7 THOMAS'IN İNCİLİ'NDE MATT A 1 Bkz. G. Garitte, 'Les Paraboles du royaume dans l'Évangile de Thomas', L. Cerfaux, Recueil Lucien Cerfaux: études d'exégèse et d'histoire religieuse de Monseigneur Cerfaux (Gembloux: Duculot, 1962), cilt. III, 61-80 (75). 2 Apostolik Babalar ve savunucular hakkında, bkz. E. Massaux, The Influence of the Gospel of the Saint Matthew, Saint Irenaeus'tan önceki Hristiyan Edebiyatı, cilt. III, Apologistler ve Didache (Macon, GA: Mercer University Press, 1993 (Fransız orijinali 1950)), 187. C.M. Tuckett, Nag Hammadi and the Gospel Tradition: Synoptic Tradition in the Nag Hammadi Library (Edinburgh: T&T Clark, 1986), 149, Nag Hammadi kütüphanesi için aynı sonuca varıyor; bkz. S.J. Gathercole, Yahuda'nın İncili: Erken Hristiyanlığın Yeniden Yazılması (Oxford University Press, 2007), 134-8. 3 Bkz. GTh 33'ün W.-D'de Q'nun Matthean düzenlemesini içerdiği görüşü. Köhler, Die Rezeption des Matthäusevangeliums in der Zeit vor Irenäus (WUNT; Tübingen: Mohr Siebeck, 1987), 386. Matthew ve Thomas'ın bu bölümden çok daha iyimser olan tam tartışması için bkz. s. 385-94. 4 İkinci durumda, mesele daha iyi bir alternatif bulmaktan ziyade "test" etmektir.

--- SAYFA 183 ---

Thomas İncili'nde Matta 169 Smith aynı zamanda GTh 99'da Matta'nın Markos ve Thomas'ı (GTh +Mark=Matta) ilişkilendirdiğini bulduğumuzu ileri sürmüştür, ancak bu konudaki tartışmayı GTh 99'un hem Matta hem de Luka ile olan ilişkisini daha kapsamlı bir şekilde araştıracağımız bir sonraki bölüme saklayacağız. Ancak bu örneklerle gelmeden önce, Thomas'ın aslında Matta'dan Matta İncili'yle ilişkilendirilen öğrenci olarak bahsettiği fikrini inceleyeceğiz. 1 GTh 13 .3 ve Mürit Matta Aşağıda daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, GTh 13 Matta, Markos ve Luka'daki Caesarea Philippi bölümünün Thomas'ın versiyonudur. Tıpkı kanonik Sinoptik İncillerde olduğu gibi İsa, kimliğiyle ilgili görüşleri ortaya çıkaran bir soru sorar ve çeşitli yanıtlar alır: İsa öğrencilerine şöyle dedi: 'Beni karşılaştı ve kime benzediğimi söyle.' Simon Petrus ona şöyle dedi: 'Sen adil bir melek gibisin.' Matta ona, 'Sen bilge bir filozof gibisin.' Thomas ona şöyle dedi: 'Üstad, ağzım senin kime benzediğini kesinlikle söyleyemez.' (GTh 13.1-4)) Bilim adamlarının da hemfikir olduğu gibi bu diyalogun anlamı, ilk iki cevabın açıkça yanlış olduğudur. İlk cevap, Simon Petrus'un cevabı, bazılarının burada Petrus İncili'nden ya da Markos İncili'nden söz edilebileceğini düşündürdü, ancak burada bir İncil'in temsilcisi olarak Petrus'a özel bir atıf görmek zor - ya da en azından gereksiz. 5 Peter'in muhatap olarak seçilmesi şaşırtıcı değildir, çünkü erken Hristiyan geleneğinin en önde gelen müridi ve "kurumsal" Hristiyanlığın somutlaşmış figürü olarak Peter, daha fazla ana akım fikirlerin sorgulandığı herhangi bir çalışmada doğal bir hedeftir (ayrıca bkz. GTh 114). Matta ise İsa'nın muhataplarından biri olarak çok daha şaşırtıcı bir seçimdir. Yeni Antlaşma'da o, yalnızca Matta İncili'ndeki çağrı anlatımında (Mat. 9.9; bkz. Markos 2.14; Luka 5.27'de Levi'ye yapılan atıf) ve havari listelerinde (Markos 3.18; Matta 10.3; Luka 6.15; Elçilerin İşleri 1.13) adı geçen özel bir rolü olmayan öğrencilerden biridir. Papias ayrıca ondan, Andrew, 5 A.F. Walls, 'References to Apostles in the Gospel of Thomas', NTS 7 (1961), 266-70 (269), Peter'ı Markos'un İncili'ni simgeleyen biri olarak kabul eden ve H. Koester, 'Apocryphal and Canonical Gospels', HTR 73'e atıfta bulunan müritler listesinden biri olarak bahseder. 1980), 105-30 (118-19) Petrus İncili'ne bir atıf görmektedir. İkincisine yanıt olarak bkz. R.M. Trevijano Etcheverría, 'Santiago el Justo y Tomás el Mellizo (Evangelio de Tomás, Log 12 y 13)', Salmanticensis 39 (1992), 97-119 (110).

--- SAYFA 184 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 170 Petrus, Philip, Thomas, Yakup, Yuhanna ve Matta. 6 Havarisel Babalar külliyyatının başka yerlerinde, Papias'ın kendisinden bir İncil yazarı olarak bahsetmesi dışında ondan hiç bahsedilmez. 7 Matta, Kurtarıcı'nın Diyaloğu ve İsa Mesih'in Sofya'sı gibi Nag Hammadi metinlerinde yer alır, ancak yalnızca bağımsız bir çıkarı olmayan renksiz bir muhatap olarak. 8 Justin tarafından hiçbir şekilde ondan söz edilmemektedir. 9 Kısacası Matta, bir açıdan, yani Papias tarafından kendisine atfedilen rol dışında, havarisel topluluğun seçkin bir üyesidir. Sonuç olarak, bazı akademisyenler GTh 13'te Matta'ya yapılan atıfların ona atfedilen yazılı bir İncil'in bilgisi anlamına gelip gelmediğini merak etmişlerdir. 10 Bu örnekte, Matta'nın ilk Hristiyanlık döneminde müjdeci rolü dışında itibarının olmaması nedeniyle bu durumun Petrus'a göre çok daha olası olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, Matta'nın buraya dahil edilmesinin açık ara en olası açıklaması bir İncil yazarı olmasıdır. 11 6 Papias, apud Eusebius, HE III.39.4 . 7 Papias, apud Eusebius, HE III.39.16: περὶ δὲ τοῦ Ματθαίου ταῦτ' εἴρηται· Ματθαῖος μὲν bu çok önemli, bu çok önemli. 8 Thom'daki katibinin adı. Devam 138.2-3 □□□□□□□□□□ olarak yazılıyor ve onu Matta'dan ziyade Elçilerin İşleri 1'deki Matthias'la (ya da elbette başka bir tahminle) daha yakından tanımlıyor. 9 Belki de onu diğer müritlerden herhangi bir anlamda ayıran ikinci yüzyıldan kalma tek eser, Epiphanius'un Ebionitler tarafından kullanıldığını düşündüğü İbraniçe Matta'sıdır: 'İsa adında bir adam vardı ve yaklaşık otuz yaşlarındaydı ve bizi seçti. Ve Kefernahum'a varıp Petrus lakaplı Simon'un evine girdi ve ağzını açıp şöyle dedi: "Tiberya Denizi'nin yanından geçerken, Zebedi'nin oğulları Yahya ve Yakup'u, Simon ve Andreas'ı, <Filip ve Bartholomeos'u, Alfaeus ve Tomas'ın oğlu Yakup'u, Thaddaeus'u, Zelot Simon'u ve İskariyot Yahuda'yı seçtim. Sen de aynı şekilde Matta, gelenek makbuzunu aradım ve sen beni takip ettin, o zaman İsrail'e tanıklık için on iki havari olacağım." (Epiphanius, Panarion XXX.13.2-3; tr. F. Williams). Buradaki referans, Matta'nın Celile Denizi tarafından seçilmeyen tek öğrenci olduğunu ima ediyor gibi görünüyor. 10 Matta İncili ile bağlantı E.H. Pagels, Beyond Belief: The Secret Gospel of Thomas (New York: Random House, 2003), 47 ve daha güçlü bir şekilde Walls'da, 'References to Apostles', 269; T.V. Smith, Erken Hristiyanlıkta Petrine Tartışmaları (Tübingen: Mohr Siebeck, 1985), 115-16 ve R.J. Bauckham, İsa ve Görgü Tanıkları: Görgü Tanığının Tanıklığı Olarak İnciller (Grand Rapids: Eerdmans, 2006), 236-7. Koester, 'Apocryphal and Canonical Gospels', 118-19, burada Q'ya bir atıf olduğunu ileri sürer, ancak bu oldukça spekülatiftir. Koester belki Matthew ya da Q'yu öneriyor ama tartışması oldukça belirsiz. Bkz. ayrıca H. Koester, Ancient Christian Gospels: Onların Tarihi ve Gelişimi (Philadelphia: Trinity Press International, 1990), 166-7. 11 Matta'nın GT 13'te İsa geleneğinin, özellikle Petrus Hristiyanlığının ("Matta" ile birlikte) garantörü olarak görüldüğüne dair hangi kanıtların olabileceğini görmek zordur.

ve "Peter" muhtemelen bir hendiadys olarak), E. Rau, 'Jenseits von Raum, Zeit und Gemeinschaft: "Christ-sein" nach dem Thomasevangelium', NovT 45 (2003), 138-59 (142, 156)'da tartışıldığı gibi. Ancak Rau'nun Matta'yla ilgili sözlü bir gelenek yerine hâlâ yazılı bir İncil tasavvur ediyor olması mümkündür.

--- SAYFA 185 ---

Thomas İncili'nde Matta 171 Aslında, eğer bu referansta Matta İncili'ne bir gönderme görmek gerçekten doğruysa, muhtemelen daha da ileri gitmek gerekir. Zira bu referans, neredeyse kesinlikle sadece Thomas'ın yazarının karşılaştığı herhangi bir İncil'e değil, otoriteye sahip olduğu veya en azından İsa'nın kabul edilmiş bir rakip portresine sahip olduğu kabul edilen bir İncil olacaktır. Burada Matta ve Petrus (İncil) arasında, Haenchen'in ifadesini kısmen yerinde kılan ima edilmiş bir benzetme vardır, yani GTh 13, 'die weite Verbreitung und Hochschätzung des Mt-Evangeliums und die maßgebende Stellung des Petrus in der "Großen Kirche"'yi varsayar. 12 Burada Matthew'un "weite Verbreitung" varsayımına katılmayabiliriz: Matthew'un bilgisi açıkça yazarımızın çevresine yayılmış olsa bile, başka nereye ulaştığı hakkında çok fazla spekülasyon yapamayız. Öte yandan, burada yazarımız tarafından bilinen ya da en iyi bilinen kişi olarak Matthew'un seçildiği de düşünülebilir. Thomas, GTh 13'te 'Matthew'a yapılan atıf hakkındaki yorumumuza göre, Matta'nın başkaları tarafından 'Hochschätzung' olarak kabul edildiğini kesinlikle varsaymaktadır: Açıkçası, bunun çürütülmesini gerektirecek kadar yetkili olduğu kabul edilmektedir. GTh 13, yalnızca Matta İncili'nin bilgisinin değil, aynı zamanda yetkili Matta'nın bilgisinin de kanıtıdır. Matta'nın GTh 13.3'teki "bilge filozof" Kristolojisi Petrus, İsa'yı "doğru bir melek" ile karşılaştırır. Matthew'un "Bilge bir filozof gibisin" cevabı da muhtemelen benzer şekilde fazlasıyla aşağılayıcı bir itiraf olarak değerlendiriliyor. Matta İncili'nin içeriği, Matta'nın İsa'yı 'bilge filozof' olarak nitelendirmesinin itici gücü olabilir mi? Bu Elaine Pagels tarafından önerildi. 13 Bu fikri daha ayrıntılı olarak incelemek gerekirse, bunun Matthean'ın İsa'ya ilişkin görüşünü akla getirmesinin iki nedeni vardır. Matta İncili ve 'bilgelik'/'Bilgelik' Dilsel bir tuhaflık, görünüşte totolog olan 'bilge filozof'tur: bilgelik hem sıfatta hem de isimde görünür (Kipti dilinde, Yunanca alıntı kelime φιλοσοφία). 14 Bu bağlamda şu belirtilebilir: 12 E. Haenchen, 'Literatur zum Thomasevangelium (Fortsetzung)', ThR 27 (1961), 306-38 (315). 13 Yani Pagels, Beyond Belief, 47. 14 Bununla birlikte, özellikle ilk Hristiyanlık döneminde felsefenin olumsuz tasvirleri göz önüne alındığında (Elçilerin İşleri 17.16-23; Kol. 2.8; 1 Korintliler 1-2; Ep. Diog. 8 et passim; Tr. Res. 46.8-9, yalnızca inanan bir filozofu tanımlıyor), bunun böyle olmaması mümkündür. Yanlışlıkla bilgeliğe sahip olduğunu iddia eden tüm bilginlerin aksine, İsa'nın gerçekten bilgeliğe sahip biri olarak totolog ama daha çok çarpıcı bir tanımlaması. Mektubundaki referans da karşılaştırılabilir.

--- SAYFA 186 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 172 Matta İncili, bilgelik motiflerine ve bilgelik Kristolojisine olan belirgin ilgisinden dolayı muazzam miktarda ilgi çekmiştir. Matta 11'de, Mesih'in işleri (11.2) ile Bilgeliğin işleri (11.19) arasındaki bağlantı ve ayrıca Matta 11.28-30'daki 'kolay boyunduruk' ifadesi özellikle anlamlıdır (krş. ayrıca 11.25-7); Luka'da Bilgelik tarafından söylenenlerin Matta 23.34-6'da İsa'ya atfedilmesi ve bitişik 23.37-9'da İsa'ya uygulanan kadın tasviri de benzer şekilde etkili olmuştur. Bu pasajlar, 1863 gibi uzun bir süre önce, D.F. Strauss,¹⁵ ve A. Feuillet gibi bilim adamlarının yirminci yüzyıldaki çalışmaları bu temayı daha da destekledi. 16 1970'lerde sektörde özellikle hızlı bir büyüme görüldü; Matta'da özel olarak bilgelik Kristolojisi'ne ayrılmış iki monografi¹⁷ ve daha geniş kapsamlı olan ancak aynı zamanda Matta'ya da odaklanan diğer iki monografi. 18 Bu hareket bazı eleştirilere yol açtı, 19 ancak bu, daha sonraki literatürün (1980'ler ve 1990'lardaki diğer üç monografi dahil) bu fikri savunmasını durdurmaya yetmedi. 20 Diğerleri bilgelik temalarının daha da yaygın bir etkiye sahip olduğunu savundular, hatta bir bilim adamı Matta'nın bütünüyle "bilge bir çalışma" olduğunu ileri sürdü. 21 Mara bar Serapion'dan İsa'ya bilge bir kral olarak söz edilmesi ve Lucianus'un ondan bir sofist olarak bahsetmesi (Peregrinus 13). 15 D.F. Strauss, 'Jesu Weheruf ü ber Jerusalem und die σοφία τοῦ Θεοῦ. Matematik. 23,34-39, Luc. 11,49-51, 13,34f. Ein Beitrag zur johanneischen Frage', Zeitschrift f ü r wissenschaftliche Theologie 6 (1863) 84-93, İsa'nın Bilgelik ile özdeşleştirildiğini savunuyor. 16 A. Feuillet, 'Jé sus et la Sagesse Divine d'apr è s les É vangiles Synoptiques: le "logion johannique" et l'Ancien Testament', RevB 62 (1955), 161-96. 17 M.J. Suggs, Wisdom, Christology and Law in Matthew's Gospel (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1970); F.W. Burnett, İsa-Sophia'nın Ahit'i: Matta'daki Eskatolojik Söylemin Redaksiyon-Eleştirel Bir Çalışması (Washington, DC: University Press of America, 1979). 18 F. Christ, Jesus Sophia: Die Sophia-Christologie bei den Synoptikern (ATANT 57; Zü rich: Zwingli, 1970); R. Hamerton-Kelly, Pre-Existence, Wisdom, and the Son of Man: A Study of the Pre-Existence in the New Testament (SNTSMS 21; Cambridge University Press, 1973). 19 M.D. Johnson, 'Matthew's Christology'ye Bilgelik Yaklaşımı Üzerine İlişkiler', CBQ 36 (1974), 44-64; G.N. Stanton, 'Kurtuluş İlan Edildi: X. Matthew 11 28-30: Rahat Kelimeler?', ExpT 94 (1982 -83), 3-9. 20 Örneğin bkz. C. Deutsch, Hidden Wisdom and the Easy Yoke: Wisdom, Tora and Discipleship in Matta 11:25-30 (JSNTSS; Shefi alan: JSOT Press, 1987); C. Deutsch, Lady Wisdom, Jesus, and the Sages: Metaphor and Social Context in Matthew's Gospel (Valley Forge, PA: Trinity Press International, 1996) ve ayrıca makalesi, 'Wisdom in Matthew: Transformation of a Sembol', NovT 32 (1990), 13-47. Ayrıca bkz. Gench, Wisdom in the Christology of Matthew (Lanham, MD: University Press of America, 1997) ve R. Pregeant, 'The Wisdom Passages in Matthew's Story', SBLSP 29 (1990), 469-93. 21 B. Witherington III, Matthew (Smyth & Helwys Bible Commentary; Macon, GA: Smyth & Helwys, 2006), 16.

--- SAYFA 187 ---

Thomas İncili'nde Matta 173 Buradaki mesele kesinlikle tüm bu yorumların doğru olduğu (ya da herhangi birinin doğru olduğu) değildir. 22 Aksine, Matta'da böyle bir yoruma uygun olabilecek unsurlar açıkça vardır (yorum ne kadar doğru ya da yanlış olursa olsun). Bu modern bilim, Matta'nın gerçekten de bilgeliğin vücut bulmuş olduğu bir İsa'yı içeren bir bilgelik İncili olduğunu göstermez; daha ziyade -doğru ya da yanlış- belirli bir arka planda bakıldığında Matta'nın bilgelik geleneğindeki temalarla ilişkilendirilebileceğini ve Matta'nın İsa'sının bir bilge olarak tasvir edilebileceğini gösterir. Tomas İncili'nin yazarının Matta hakkında böyle düşünmüş olması (ve belki de bunu onaylamamış olması) pekâlâ mümkün olabilir. Bu, Thomas İncili'nin bilgelik geleneğini özümsemesini engellemeyecektir,²³ ancak eğer (gerçek bir eğer) GTh 13, İsa'ya yönelik "sapiential" yaklaşımları üstü kapalı olarak eleştiriyorsa, bu, bu tür bir bilgelik geleneğinin bilinçli olarak bilgelik geleneği olarak benimsenmesinin olası olmadığı anlamına gelecektir. Matta'da öğretmen olarak İsa Matta'nın "bilge filozofu"nun Matta İncili ile bağlantılı olabilecek ikinci bir yönü GT13'te mevcuttur. Bu daha çok, genellikle öğretimle meşgul olduğu düşünülen bir kişi olan 'filozof'a yapılan atıfla ilgilidir. Bilimde Matta İncili'nin bir öğreti el kitabı olarak tanımlandığını²⁴ ve İsa'nın öğretmen olarak rolünün Matta tarafından güçlü bir şekilde vurgulandığını görmek yaygındır. 25 Sık sık 'Bir zamanlar Yahudi bir öğretmen ve peygamber olarak yeryüzünde yaşamış olan İsa'nın Mattean portresi'²⁶ ya da 'İsa'nın Matta İncili'ndeki en öne çıkan faaliyeti öğretmektir' gibi ifadelerle karşılaşılmaktadır.²⁷ Yine, ben burada olayın doğruları ya da yanlışları ile ilgilenmiyorum, daha ziyade Matta İncili ve içindeki Kristoloji'nin bunu yapabileceği gerçeğiyle ilgileniyorum. 22 Bazı eleştirel açıklamalar için bkz. S.J. Gathercole, Önceden Var Olan Oğul: Matta, Markos ve Luka'nın Kristolojilerini Kurtarmak (Grand Rapids: Eerdmans, 2006), 193–209. 23 Belki de GTh 28'de olduğu gibi, genellikle Kristoloji'nin bir çeşit bilgelik olduğu düşünülür. Ayrıca bkz. S.L.'de akıllı veya "sofialojik" bir İsa'nın savunulması. Davies, The Gospel of Thomas and Christian Wisdom, 2. baskı (Oregon House, CA: Bardic Press, 2005). 24 F.W. Beare, The Gospel göre Matthew (Oxford: Blackwell, 1981), 5, Matta'nın 'Hristiyan yaşam tarzına yönelik bir eğitim kılavuzu' olduğunu belirtir. 25 Örneğin bkz. S. Byrskog, Jesus the Only Teacher: Didactic Authority and Transmission in Ancient Israel, Ancient Judaism and the Mattean Community (Coniectanea Biblica; New Testament Series 24; Stockholm: Almqvist and Wiksell International 1994) ve J. Yueh-Han Yieh, One Teacher: Jesus' Teaching Role in Matta's Gospel (Berlin: Walter de Gruyter, 2004). 26 Bear, Matthew, 6. 27 L.T. Johnson, Yeni Ahit'in Yazıları: Bir Yorum (Londra: SCM Press, 1999), 195.

--- SAYFA 188 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 174 bazı okuyucular tarafından bu şekilde yorumlanabilir. Matta'nın İsa'yı bir καθήγητής (Mat. 23.10) olarak vurgulaması dikkat çekicidir; bu terim genellikle 'özel öğretmen' anlamına gelir, bazen belirli bağlamlarda bir felsefe öğretmeni anlamına gelir. 28 Değerlendirme GTh 13.3'ün sadece Matta İncili'ne bir gönderme değil aynı zamanda onun bir tanımlaması olduğu sonucuna varabilseydik çok ilginç olurdu. Bu prensipte bir zorluk değil: Sonuçta ikinci yüzyılın başından itibaren ve daha sonraki yüzyıllara kadar Matta'nın bazı tanımlamalarına sahibiz. Örneğin Papias, Matta'nın bir sentagma, yani kehanetlerin 'düzenli bir düzenlemesi' olduğu görüşünü oluşturdu. 29 Irenaeus, Matta'yı bir bütün olarak Yahudi izleyici kitlesine yönelik olarak tasarladı ve kitabını "İbraniler"den oluşan bir okuyucu kitlesi için yayınladı. 30 Öyle bile olsa, GTh 13.3'teki "Matta'nın Kristolojisi"nden çok fazla şey iddia etme konusunda muhtemelen dikkatli olmalıyız. Bu Kristoloji ile Matta İncili'nin içeriği arasında bir bağlantı olması heyecan verici bir olasılıktır ve belki de düşündürücüdür, ancak bundan daha fazlasını iddia etmek acelecilik olacaktır. Öte yandan, ikinci yüzyıldaki mürit Matta'ya yapılan atıfların nadirliği ve özellikle de ona herhangi bir önem atfedilmesinin nadirliği göz önüne alındığında, GTh 13'teki müritten yapılan atıfların onun bir İncil yazarı olarak ününün bir yansıması olması çok muhtemel görünüyor. Thomas'ın Matta hakkındaki (hangi biçimde olursa olsun) bilgisine ilişkin görüş, GTh 13'teki ek faktörlerle daha da güçlendirilmektedir. 2 GTh 13 ve Matthean'ın redaksiyonu GTh 13'te Matta'ya gerçek bir atıf yapılmasının yanı sıra, söz aynı zamanda Matta İncili'nin içeriğinden de etkilenmiş gibi görünmektedir. Tablo 7.1'de Markos, Matthew ve Thomas'ın versiyonlarını paralel olarak ele aldığımızda bu açıkça ortaya çıkıyor. Akademisyenler Matta'nın Markos'u buraya uyarlamasının çeşitli yollarına dikkat çekti. "İnsanlar benim kim olduğumu söylüyor?" bölümündeki "ben" 'İnsanoğlu' olur. Cevapta olasılıklardan biri olarak Yeremya ekleniyor. Ancak bunlar, 28 J. Glucker, Antiochus and the Late Academy (Hypomnemata 56; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1978), 127-34 (özellikle 131) ve cf. 'Excursus 3: Kathegetes Olarak Nasıralı İsa', 424-48, Matt. 23.10 . Bu, terimin kendi başına felsefe öğretmeni anlamına geldiği anlamına gelmez. 29 Eusebius, HE III.39.16 (bkz. yukarıda n. 7). 30 Apud Eusebius, HE V.8.2 .

--- SAYFA 189 ---

Tablo 7.1 Markos 8.27-32 Matta 16.13-22 GTh 13 Ve İsa ve öğrencileri Filipus Sezariyesi çevresindeki köylere gittiler. Yolda 13 İsa, Filipus Sezariyesi bölgesine geldiğinde öğrencilerine, 'İnsanlar benim kim olduğumu söylüyor?' diye sordu. Öğrencilerine, 'İnsanlar, İnsanoğlu'nun kim olduğunu söylüyor?' diye sordu. İsa, öğrencilerine, 'Beni karşılaştıran ve kime benzediğimi söyleyin' dedi. Onlar, 'Bazıları Vaftizci Yahya diyor; diğerleri İlyas diyor; ve yine diğerleri, peygamberlerden biri. 14 Onlar şöyle dediler: 'Bazıları Vaftizci Yahya diyor; diğerleri İlyas diyor; ve yine başkaları, Yeremya ya da peygamberlerden biri. Simon Peter ona, 'Sen adil bir melek gibisin' dedi. Matta ona, 'Bilge bir filozof gibisin' dedi. 'Peki ya sen?' diye sordu. 'Kim olduğumu söylüyorsun?' 15 Onlara şöyle dedi: 'Ama siz, kimim diyorsunuz?' Petrus ona, 'Sen Mesih'sin' dedi. 16 Simun Petrus cevap verdi: 'Sen, yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin.' Tomas ona şöyle dedi: 'Efendim, ağzım senin kime benzediğini kesinlikle söyleyemez.' 17 İsa ona şöyle cevap verdi: 'Ne mutlu sana, Simon bar Yunus, çünkü bunu sana açıklayan et ve kan değil, göklerdeki Babamdı. İsa şöyle dedi: 'Ben senin efendin değilim. İçtiğinde kazdığım köpüren dereden sarhoş oldun.' Ve onu alıp çekildi ve ona üç kelime söyledi.

--- SAYFA 190 ---

Tablo 7.1 (devam) Markos 8.27–32 Matta 16.13–22 GTh 13 18 Ve sana söylüyorum, sen Petrus'sun ve kilisemi bu kayanın üzerine inşa edeceğim ve Hades'in kapıları onu aşamayacak. 19 Sana göklerin krallığının anahtarlarını vereceğim; yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde de bağlanacak, yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde çözülecek.' İsa onları, kendisinden kimseye bahsetmemeleri konusunda uyardı. Daha sonra onlara, İnsanoğlu'nun birçok acı çekmesi gerektiğini, ihtiyarlar, başkâhinler ve hukuk öğretmenleri tarafından reddedilmesi gerektiğini, öldürülmesi ve üç gün sonra yeniden dirilmesi gerektiğini öğretmeye başladı. Bu konuda açıkça konuştu ve Petrus onu bir kenara çekip azarlamaya başladı. vb. 20 Sonra öğrencilerini kendisinin Mesih olduğunu kimseye söylememeleri konusunda uyardı. 21 O andan itibaren İsa öğrencilerine Yeruşalim'e gitmesi, ileri gelenler, başkâhinler ve din bilginleri yüzünden çok acı çekmesi, öldürülmesi ve üçüncü gün dirilmesi gerektiğini anlatmaya başladı. 22 Petrus onu bir kenara çekip azarlamaya başladı. "Asla, Tanrım!" dedi. vb. Thomas arkadaşlarının yanına döndüğünde ona şunu sordular: 'İsa sana ne dedi?' Thomas onlara şöyle dedi: 'Onun bana söylediği sözlerden birini size söylersem, yerden taş alıp bana atarsınız. Ama ben taşlardan çıkıp seni yakardım.'

--- SAYFA 191 ---

Thomas İncili'ndeki Matta 177 nispeten küçüktür. Matta'nın Matta 16.17-19'daki kayda değer artışı çok daha anlamlıdır; burada İsa (1), Petrus'un Baba'dan vahiy alma ayrıcalığına sevinir (16.17) ve (2) Petrus'a kilisenin temeli olarak özel bir rol ve anahtarların yetkisini verir. Matta'da açıkça görülen bu iki redaksiyon özelliği daha sonra Thomas'ta (mutatis mutandis) ortaya çıkar, yani. (1) Matta ve Tomas, sırasıyla Petrus ve Tomas'ın bilgilerinin kaynaklarına dikkat çekiyorlar ve (2) Matta'da olduğu gibi Tomas'taki olay, İsa'nın toplumunun temeli olacak bir şahsın kutsanmasına vesile oluyor. Matta 16:17'de İsa, Petrus'un aldığı vahiy nedeniyle kutsanmış olduğunu beyan eder ve onun kilisenin üzerine inşa edileceği kaya olduğunu ilan eder. Benzer şekilde GTh 13.4-8, Thomas'ın önsözü 31 ile birlikte, Thomas'ın İsa'nın vahyinin baş vasisi olarak atandığını gösterir. Bu nedenle Thomas'ın versiyonu burada neredeyse kesinlikle Matthew'a bağlıdır. 32 Bununla birlikte, Uro'nun muhtemelen haklı olarak belirttiği gibi, bu pekala "yazılı yeniden çalışmanın" bir sonucu değil, daha ziyade "Matthew'un edebi redaksiyonunun Thomas'ın yararlandığı sözlü gelenek üzerindeki etkisi"nin bir sonucu olabilir. 33 Burada Thomas ve Sinoptikler arasında kesinlikle önemli farklılıklar vardır, ancak Matta ile olan benzerlikler yine de çarpıcıdır. 34 Bir sonraki bölümde Luka İncili ile Tomas arasındaki ilişkiyi incelemeye geldiğimizde, ikisi arasındaki her türlü doğrudan etki konusunda çok suskun kalma fırsatımız olacak. Ancak burada aslında Matta'ya bir gönderme gördüğümüze göre, daha doğrudan bir edebi ilişkinin olması muhtemeldir. Bu muhtemelen, Uro'nun haklı olarak belirttiği gibi, bir "yazılı yeniden çalışma" değildir, ancak belki de Thomas'ın bu sözünün yazarının İncil'i okuduğuna dair gerçek bir anısının bir sonucu olabilir. Ancak söylenebilecek tek şey bu "belki". 31 'Bunlar yaşayan İsa'nın söylediği ve (Didymus) Yahuda Thomas'ın yazdığı gizli sözlerdir.' 32 Bu iki nokta hakkında bkz. R. Uro, Thomas: Seeking the Historical Context of the Gospel of Thomas (Edinburgh: T&T Clark, 2003), 88: 'Sadece Matta ve Thomas'ta İsa'nın yanıtı itirafın ilahi kaynağına bir gönderme içerir (krş. Matta'daki kutsama). 16:17 ve Gos'ta Tomas'ın sarhoşluğu. 13:5) bu, İsa'nın uygun cevabı veren öğrenciye verdiği eşsiz rol ile doğrulanmaktadır.' Smith, Petrine Tartışmaları, 115–16. 33 Uro, Thomas, 88–9. 34 Örneğin, Matta'da Petrus'u onunla konuşmak için kenara çeken İsa'dır, oysa Tomas'ta Thomas'ı özel olarak konuşmak için götüren İsa'dır.

--- SAYFA 192 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 178 3 GTh 14.5 14'ün Matta'ya bağlılığa aday olduğu uzun zamandır öne sürülmektedir (bkz. Tablo 7.2). 35 Burada Thomas'ı açıkça ayıran bazı özellikler var. GT 14 havarilere hitap etmektedir (14.1: 'İsa onlara söyledi') ve bu son bölümden (14.5) önce bu söz ikinci çoğul şahıslarla doluydu; Sonuç olarak, Thomas'ın baştan sona ikinci çoğul şahısları kullanması ve genel olarak insanlardan hiç bahsetmemesi şaşırtıcı değildir (krş. Mark ve Matthew'da ἄνθρωπος x2'nin her biri). Bir tür edebi ilişkiye dair çok küçük bir öneri (ki bu çok önemli olarak kabul edilmemelidir), deyişin ikinci yarısını tanıtan ἀλλά / ὅτι ('Daha doğrusu') ifadesinin ortak varlığıdır. 36 Ancak Matta'nın Thomas üzerindeki etkisini destekleyen birkaç faktör vardır. İlk olarak, hem Matta hem de Thomas'ta (Markos'a karşı) antitezin her iki bölümünde de ağza (στόμα / ὀφθαλμοί) atıfta bulunuyoruz. İkinci olarak, antitezin ikinci yarısında Markos saflığa yönelik tehditleri çoğul hale getirirken Matthew ve Thomas tekili koruyor. Üçüncüsü, Matthew ve Thomas, deyişinin son cümlesinde vurgulu bir zamiri paylaşıyorlar: 'Bu'. Ayrıca, Matta ve Tablo 7.2 Markos 7.15 Matta 15.11 GTh 14.5'te ortak olan iki eksiklik vardır. Bir insanın dışarıdan içine giren, ağzına giren, ağzınıza giren ve onu tanımlayabilecek hiçbir şey yoktur. kişiyi tanımlamaz. seni bırakmayacağım. Aksine, kişinin içinden çıkanlar, daha doğrusu, ağzından çıkanlar, daha ziyade, ağzından çıkanlar, kişiyi kötüleyen şeylerdir. bu kişiyi tanımlar. olacak olan budur. 35 Tuckett GTh 14'ü Thomas'ın Sinoptiklere bağımlılığının açık bir örneği olarak alıyor: C.M. Tuckett, 'Thomas and the Synoptics', NovT 30 (1988), 132-57 (143); bkz. H.K. McArthur, 'Dependence of the Gospel of Thomas on the Synoptics', ExpT 71 (1960), 286-7 ve J. Schröter, Erinnerung an Jesu Worte: Studien zur Rezeption der Logien überlieferung in Markus, Q und Thomas (WMANT 76; Neukirchen: Neukirchener, 1997), 236. 36 Yukarıda Bölüm 3'te belirtildiği gibi, bağlaçlar çok öngörülemez bir şekilde çevrildiğinden, tek başına buna fazla dayanamayız.

--- SAYFA 193 ---

Thomas İncili'nde Matta 179 Thomas: Markos'un 'kişinin dışından olduğu' (ἐξωθεν τοῦ ἀνθρώπου), ve 'yeteneği olan' (ὁ δύνανται). Bu faktörlerin birleşimi, bu sözlerde Thomas'ın Matta'ya olan bağımlılığını oldukça açık bir şekilde göstermektedir. Stevan Davies, Mark'ın Thomas'tan etkilendiği teorisinde bu yaklaşımın bir bileşenine GTh 14.5'e saldırmıştır: o, bağımlılığın yönünün bu kitapta tartışılan neredeyse tersi olduğunu düşünen az sayıdaki bilim adamından biridir. Davies, Mark'ın neden Thomas'taki bu deyişi alıp düşüncelere odaklandığı için "ağız" ifadesini kaldırdığını kolayca hayal edebileceğini iddia ediyor. 37 Ancak Davies daha sonra şunu belirtmek zorunda kalır: 'Markos'u revize eden Matta, "ağıza giren her şey mideye geçer..." (15:17) yazarken "ağız"ı tekrar ekler, bu da sözü muhtemelen orijinal biçimine döndürür.'38 (Bu, Crossan'ın ekici benzetmesine ilişkin görüşüne benzer; buna göre Thomas'ın en eski versiyonu nispeten kısaydı, Markos onu uzatmıştı, ancak 'Luke'un edebi içgüdüğü hikayeyi daha orijinal bir uzunluğa kadar budadı.)39 Davies'in görüşü elbette teorik olarak mümkün, ancak pek çok bilim insanı Marks'ın bir Thomasine unsurunu kaldırmasını ve Matthew'un -Thomas'tan habersiz- onu tekrar geri koymasını içeren bir teoriye şüphe yok. Şimdiye kadarki en ekonomik açıklama Thomas'ın Matte'ci redaksiyon unsurunu dahil ettiğini varsaymaktır. 4 GTh 44 Sinoptik İncillerdeki "başılanamaz günah" sözünün, Thomas'ın versiyonunda Matte'nin redaksiyonunun izlerini bıraktığı da söylenebilir. Bu karmaşık bir durumdur çünkü bazen bunun Mark-Q örtüşmesinin bir örneği olduğu söylenir. 40 Bununla birlikte, Thomas'taki deyişin en az bir unsurunun Matta aracılığıyla Markos'tan geldiği, yani Markos 3.29'da vurgulanan küfürün ebedi sonuçlarına yapılan atıf olduğu oldukça açıktır. Tablo 7.3'ten görülebileceği gibi, Thomas söze bir tür üçlü yapı kazandırmıştır. Babaya yapılan atıf yenidir. Oğul'a yapılan atıf, Matta ve Luka'nın İnsanoğlu hakkında söylediklerinin değiştirilmiş halidir. Son olarak "affedilmez günah" sözü dördünün de ortak noktasıdır. 37 Davies, Thomas'ın İncili, xix. 38 Davies, Thomas'ın İncili, xviii. 39 J.D. Crossan, 'İsa'nın Tohum Meselleri', JBL 92 (1973), 244-66 (246). 40 Bkz. J.D. Crossan, 'Mark ve İsa'nın Akrabaları', NovT 15 (1973), 81-113 (92).

--- SAYFA 194 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 180 Markos'ta, Kutsal Ruh'a karşı işlenen günah kesinlikle ciddidir: günahkar 'asla (οὐκ ... εἰς τὸν αἰῶνα) affedilmeyecektir, ancak sonsuz (αἰωνίου) günden suçu olacaktır'. Luka'nın versiyonu, İnsanoğlu'nun versiyonuyla paralellik gösteren, çok daha sıradan bir ifadedir. Tablo 7.3 Markos 3.28-9 Matta 12.31-2 Luka 12.10 GTh 44 28 Doğrusu, size söylüyorum ki, insanoğullarının işlediği her günah ve küfür ne olursa olsun, her şey bağışlanacaktır. [29 Ama Kutsal Ruh'a küfreden asla bağışlanmayacaktır; o sonsuz bir günah işliyor.] Bu nedenle size diyorum ki, insanların her günahı ve küfürü bağışlanacak, ama Ruh'a karşı yapılan küfür bağışlanmayacaktır. Kim Baba'ya küfrederse affedilecek; Ve kim İnsanoğlu'na karşı bir söz söylerse, o bağışlanacaktır. Ve İnsanoğlu'na karşı bir söz söyleyen herkes bağışlanacaktır; ve Oğul'a küfreden herkes bağışlanacak; 29 Ama Kutsal Ruh'a küfreden asla bağışlanmayacaktır. o sonsuz bir günahın suçlusudur. Ama Kutsal Ruh'a karşı konuşan kimse ne bu çağda, ne de gelecek çağda affedilmeyecektir. ama Kutsal Ruh'a küfreden kişi bağışlanmayacaktır. ama Kutsal Ruh'a küfreden kimse ne yerde ne de gökte bağışlanmayacaktır.

--- SAYFA 195 ---

Matta, Thomas İncili'nde 181'in hemen öncesinde yer alır. Since Matthew 's version of the saying about the Holy Spirit, then, is rather closer to Mark than to Luke, it might be reck- oned more probably a version of Mark's saying than of a Q saying. Matthew bifurcates Mark 's simple statement in terms resonant of the rabbinic contrast between ha-olam ha-zeh and ha-olam ha-ba : where Mark simply says there will 'never' be forgiveness for such a blas- phemer , Matthew states that the person will not be forgiven either in this age or in the age to come. Thereafter, it is understandable that Thomas should rephrase Matthew's temporal pairing with a pairing perhaps more amenable to his own cosmology: this age and the age to come become earth and heaven. 41 Thomas burada Matta'nın tamamlayıcı paralellliğini paylaşıyor ve dolayısıyla Matta'dan etkilenmiş gibi görünüyor. The structural similarity appears in the division they share over against Mark: Mark's 'never' becomes in Matthew 'neither in (οὔτε ἐν) this age nor in (οὔτε ἐν) the age to come' and in Thomas 'neither on (οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς) earth nor in (οὐδὲ ἐπὶ τῆς οὐρανίας) cennet'. 42 Two objections A i rst objection to this line of reasoning can be seen in Koester 's argu- ment that the saying 'circulated freely' and that the modii cations to something like the Markan version in Thomas are 'best explained as an independent development'. 43 Ancak bu dikkate değer bir rastlantıyı varsaymak demektir. Koester'in yorumuna göre, Matthew ve Thomas, Mark'ın hiçbir zaman affedilmeyeceği şeklindeki basit ifadesini bağımsız olarak ikiye ayırmış olmalılar. It is much more straightforward to suppose a rela- tionship between there being no forgiveness 'either in this age or the age to come' and 'either in earth or in heaven'. A second objection arises from the fascinating parallel, adduced by Quispel , to the Tuscan Diatessaron (see Table 7.4) : 44 41 Tuckett takes Thomas to be secondary here, though primarily (1) because it is 'very highly developed in its Christian trinitarian language' and (2) on the basis of its more developed reference to 'blasphemy ' rather than merely 'speaking against'. SANTİMETRE. Tuckett, 'Q ve Thomas: İlkel Bir "Bilgelik İncili"nin Kanıtı? H. Koester'e Yanıt, ETL 67 (1991), 346-60 (355). 42 Similarly, Baarda rightly notes that while Thomas 's version could derive from a Q saying, in view of the reference to the earth /this age and heaven /the age to come pairing, GTh 44 is much more likely to be derived from Matthew . T. Baarda, "'Vader - Zoon - Heilige Geest": Logion 44 van "Thomas"', NTT 51 (1997), 13-30 (30). 43 H. Koester , 'One Jesus and Four Primitive Gospels', in Koester and J.M. Robinson, Trajectories through Early Christianity (Philadelphia: Fortress, 1971), 158-204 (171 n. 36); H. Koester, Ancient Christian Gospels , 93. 44 V. Todesco and A. Vaccari , Il Diatessaron in volgare italiano: testi inediti dei secoli XIII-XIV (Vatican City: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1938), 244: 'Chiunque dir à

--- SAYFA 196 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 182 Quispel için bu söz, Thomas ve Diatessaron'u etkileyen İbrani İncili'nin bir başka örneğidir; Diatessaron okuması o zamanlar Toskana metninde varlığını sürdürmüştür: "Toskana uyumu burada, Tatianus'un aracılığıyla, çok eski ve arkaik, ama kesinlikle özgün olmayan bir okumayı korumuştur." 45 Bununla birlikte, bu okumanın yalnızca tek bir Batı uyumuyla ve hiçbir Doğu tasdiki olmadan hayatta kalması gerçeği, bu "teslisçi" yapının orijinal bir Diatessaron okuması olduğu iddiasını kesinlikle oldukça zayıf hale getiriyor. Matthew ve Thomas'ın ortak emri 46 Burada Matthean'ın etkisi lehine ek bir faktör, Wilson'ın belirttiği noktadır; çarpıcı bir şekilde Thomas ve Matthew, iyi ve kötü insanlar ve onların depoları hakkındaki sözlerle küfür sözlerini takip ediyor. 47 (Bkz. Tablo 7.5.) Burada da Thomas ve Luka arasında benzerlikler vardır, ancak bizim amaçlarımız açısından kilit nokta, bu noktada Matta ve Tomas arasındaki garip ortak düzendir. Bu sadece bir rastlantı olabilir ama her halükarda Matthew'un etkisine ilişkin nokta geçerliliğini koruyor. Tablo 7.4 Tuscan Diatessaron GTh 44 Kim Baba'ya karşı bir söz söylerse, o kişi affedilecektir; Kim Baba'ya küfrederse affedilecek; ve kim Oğul'a karşı bir söz söylerse, o bağışlanacaktır; ve Oğul'a küfreden herkes bağışlanacak; ama Kutsal Ruh'a karşı konuşan kişi ne bu çağda ne de diğer çağda bağışlanmayacaktır. ama Kutsal Ruh'a küfreden kimse ne yerde ne de gökte bağışlanmayacaktır. parola contra 'I Padre, gli sar à perdonato; / e chi dir à parola contra 'I Figliuolo, gli sar à perdonato; / ma chiunque dir à contra lo Spirito santo, / non gli sar à perdonato in questo secolo n è nell'altro.' 45 G. Quispel, Tatian and the Gospel of Thomas (Leiden: Brill, 1975), 55; bkz. ayrıca G. Quispel, 'The Latin Tatian or the Gospel of Thomas in Limburg', JBL 88 (1969), 321-30 (329). 46 Burada ve aşağıda Thomas ve Synoptics'teki sözlerin farklı versiyonlarının karşılaştırılması için ilgi çekici kelimelerin altı çizilmiştir. 47 R.McL. Wilson, "'Thomas' and the Growth of the Gospels', HTR 53 (1960), 231-50 (243): 'Thomas'ta bunun [ör. GTh 45] hemen bir deyişin ardından gelir: GTh 44] Matta'nın hangi kısmıyla ilişkilidir?'

--- SAYFA 197 ---

Thomas İncili'nde Matta 183 Tablo 7.5 Markos 3.28-9 Matta 12.31-5 GTh 44-5 28 Size doğrusunu söyleyeyim, insanoğullarının işlediği her günah ve küfür ne olursa olsun her şey affedilecektir. 31 Bu nedenle size diyorum ki, insanların işlediği her günah ve küfür bağışlanacak, ama Ruh'a karşı yapılan küfür bağışlanmayacaktır. 32 Ve kim İnsanoğlu'na karşı bir söz söylerse, o bağışlanacaktır. 44 İsa şöyle dedi: 'Baba'ya küfreden bağışlanacak, Oğul'a küfreden de bağışlanacak. 29 Ama Kutsal Ruh'a küfreden asla bağışlanmayacaktır; o sonsuz bir günahın suçlusudur. Ama Kutsal Ruh'a karşı konuşan kimse ne bu çağda, ne de gelecek çağda affedilmeyecektir. ama Kutsal Ruh'a küfreden kimse ne yerde ne de gökte bağışlanmayacaktır.' 33 Bir ağacı iyi yapın, meyvesi iyi olsun, ya da bir ağacı kötü yapın, meyvesi kötü olsun; çünkü ağaç meyvesinden tanınır. 45 İsa şöyle dedi: 'Üzümler dikenlerden, iğler devedikenlerinden toplanmaz; çünkü meyve vermezler. 35 İyi adam kendisinde birikmiş olan iyilikten iyi şeyler çıkarır, kötü adam da kendisinde birikmiş olan kötülükten kötü şeyler çıkarır. İyi bir adam ambarından iyilik çıkarır; Kötü adam, kalbindeki kötülük deposundan kötü şeyler çıkarır ve kötü şeyler söyler. 34 Ey engerek soyu, siz kötüler, nasıl iyi bir şey söyleyebilirsiniz? Çünkü ağız, yüreğin taşmasıyla konuşur. Çünkü o, yüreğinin taşkınlığından kötü şeyler doğurur.' Sonuç Özetle, Matta'nın Thomas üzerindeki etkisini destekleyen argümanlar ikna edicidir. Bu, tüm bu örneklerin mutlaka Thomas ya da onun tarafından doğrudan edebi bağimliliğin sonucu olduğu anlamına gelmez.

--- SAYFA 198 ---

The Composition of the Gospel of Thomas 184 kaynakları, redaksiyon özellikleri pekala ikincil sözlü anlatımın sonucu olabilir. Öte yandan Matta'da özellikle dikkate değer olan şey, Thomas'ın aslında İncil'e kasıtlı bir atıf içeriyor gibi görünmesidir. Olumsuz olarak ise burada öne sürülenlere alternatif hipotezler ileri sürüldüğünde bunların ikna edici olmadığını gördük. Davies'in GTh 14'e ilişkin açıklaması pahalı bir açıklamadır; Mark tarafından değiştirilen ve daha sonra Matthew tarafından kasıtsız olarak orijinal durumuna döndürülen "ilkel" bir orijinali gerektirir. Benzer şekilde Koester'in GTh 44 vakasındaki açıklaması da bir tesadüfe, yani Matthew ve Thomas'ın bağımsız olarak atasözünün orijinal biçiminde çok benzer değişiklikler yapmasına dayanıyor. Daha sonra, Matta ile aynı şekilde değinilmeyen ancak diğer taraftan Thomas üzerinde daha fazla sayıda kanıtlanabilir etki örneğine sahip olduğu görülebilen Luka İncili'nin etkisini inceleyeceğiz.

--- SAYFA 199 ---

185 Giriş Thomas ve Luka arasındaki ilişkiye Thomas ve Matta'ya olduğundan daha fazla odaklanılmıştır. 1 Spektrumun bir ucunda, ikincil özellikleri belirlemeye yönelik standart yaklaşıma uygun olarak, Riley'nin Thomas'ın Luka üzerindeki etkisine ilişkin argümanı yer alır: 'Luka metninde Thomas'ın düzeltmelerinin bulunduğu yerde, Luka metni daha ileri bir tarihe ait olmalı ve Thomas Hristiyanlığı'nda oluşturulmuş sözlere bağlı olmalıdır.' 2 İki makale farklı sonuçlarla Thomas ve Lukan'ın özel malzemesine odaklanmıştır. 3 Diğer bilim adamları, ister ortak edebi ister sözlü kaynakların bir sonucu olarak, Tomas'ın Luka'dan bağımsızlığını savundular. 4 Bunun tersine, bazı kişiler Tomas'ın Luka'ya bağımlı olduğunu vurgulamıştır. 5 Mevcut çalışmayla özellikle uyumlu olarak Tuckett, özellikle GTh 5'te Mark → Luke → GTh için güçlü argümanlar ortaya koyuyor. 8 LUKA VE THOMAS'IN İNCİLİ 1 Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. 'Thomas'ın İncilinde Luka', NTS 57 (2011), 114-44 (özellikle 114-20). 2 G.J. Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Luka 12:14 ve 5:39'a Etkisi', HTR 88 (1995), 229-35 (229). 3 H. Schürmann, 'Das Thomasevangelium und das lukanische Sondergut', BZ 7 (1963), 236-60; F. Bovon, 'Les cümleler propres à Luc dans l'Évangile selon Thomas', L. Painchaud ve P.-H. Poirier, der. Uluslararası Colloque: 'L'Évangile selon Thomas' et les textes de Nag Hammadi: Qu'é bec, 29-31 mai 2003 (Leuven: Peeters, 2007), 43-58; şimdi de İngilizce çevirisiyle: 'Thomas'ın İncili'nde Luka'ya Özel Sözler', Bovon, New Testament and Christian Apocrypha: Collected Studies (Tübingen: Mohr, 2009), 161-73. 4 Edebiyat: T. Schramm, Der Markus-Stoff bei Lukas: Einliterarkritische und redaktionsgeschichtliche Untersuchung (Cambridge University Press, 1971), özellikle. 10-21 (16, 20-1). Sözlü: ör. S.J. Patterson, The Gospel of Thomas and Jesus (Sonoma, CA: Polebridge Press, 1993), ancak Luka'ya özel bir odaklanma yoktur. 5 Bu, B. Dehandschutter'de vurgulanmaktadır, 'L'Évangile selon Thomas: t'é moin d'une gelenek pr é lucanienne?', F. Neirynck, ed. L'Évangile selon Luc: probl è mes litt é raires et thé ologiques: Memorial Lucien Cerfaux (BETL 32; Gembloux: Duculot, 1973), 287-97, 324-6.

--- SAYFA 200 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 186 O halde bu bölüm, Luka'dan Thomas İncili'ne kadar olan etkiyi ortaya koymaya çalışıyor ve sekiz örnek vermeye çalışıyor. Bu nedenle Tuckett tarafından tanımlanan örneklerin sayısını artırmayı amaçlamaktadır. 6 Buna ek olarak, Bölüm 6'da tartışıldığı gibi, aynı zamanda çeşitli alternatifleri test etmeyi de amaçlamaktadır, özellikle: • GTh (yaklaşık) → Mark → Luke (böylece Kloppenborg: bkz. 1.3-4, GTh 65 -6'da) • GTh (yaklaşık)+Mark=Luke (böylece Smith: bkz. GTh 99'da 1.6) • GTh → Mark → Luke (böylece Riley) : bkz. GTh 47, 1.8) • GTh → Luke (Riley: bkz., GTh 72, 2.1) • GTh +Mark+Q =Luke (Johnson: bkz. GTh 76, 2.2) Yukarıda belirttiğimiz gibi, bağımsızlık teorisi genellikle test edilemez, ancak test edilebilir olduğu durumlarda - yani Thomas ve Synoptics'teki Aramice'den iddia edilen farklı çevirilerde - teorinin yetersiz olduğu görüldü. (Bu, örneğin aşağıda tartışılacak olan DeConick'in GTh 33 hakkındaki görüşü ve Quispel'in GTh 66 hakkındaki görüşündeki 3. Bölümdeki değerlendirmelerde açıkça görülmektedir.) Burada, Thomas'ın Lukan redaksiyon özelliklerini dahil ettiği örneklerin birikiminin aynı zamanda bağımsızlığa karşı olduğu ve bunun yerine Luka'nın Thomas üzerindeki etkisinin lehine konuştuğu ileri sürülmektedir. Özellikle çarpıcı olan şey, aşağıda tartışılan sekiz vakanın üçünde, Thomas'ın -neredeyse kesinlikle bilinçsizce- Lukan redaksiyonunun belirli bir ögesini daha da genişlettiğini görüyoruz. 1 Luka'nın Thomas üzerindeki etkisi 1.1 GTh 5.2 /Luka 8.17 Buradaki metin miktarı az olmasına rağmen, Thomas'ın Luka'yla tamamen aynı fikirde olduğu, ancak Markos'la aynı fikirde olmadığı açıktır (bkz. Tablo 8.1). Bu nedenle birçok kişi bunu neredeyse kesin bir etki örneği olarak gördü. 7 Ancak burada kesinlik eksikliğinin olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Bu bazılarına kesin bir kanıt gibi görünebilir, ancak GTh 5 6 C.M. Yunancasının parçalı doğası. Tuckett, 'Thomas and the Synoptics', NovT 30 (1988), 132-57, GTh 5 ve 31'e (145-6, 143) atıfta bulunur, ancak aşağıda tartışılan diğer pasajlara değinmez: makalesi, tüm Sinoptik gelenek boyunca "bazı örneklerle" (145) ilgilendiğini iddia eder. 7 Örn. J. Schröter, Erinnerung an Jesu Worte: Studien zur Rezeption der Logien ü berlieferung, Markus, Q und Thomas (WMANT 76; Neukirchen: Neukirchener, 1997), 370; SANTIMETRE. Tuckett, 'Kaynaklar ve Yöntemler', M.N.A. Bockmuehl, ed. The Cambridge Companion to Jesus (Cambridge University Press, 2001), 121-37 (129): 'Bu, en azından bu noktada, Thomas'ın Luka'nın bitmiş İncilini varsaydığının açık bir kanıtı gibi görünüyor.'

--- SAYFA 201 ---

Luka ve Thomas İncili 187 dikkate alınmalıdır: yeniden inşa için başka seçenekler de olabilir. 8 Yukarıda ikincilik iddiasının bu kadar makul görünmesinin bir nedeni, Thomas'ın yalnızca Kıpti dili temel alınarak değil, aynı zamanda (neredeyse kesinlikle) Luka 8.17 temel alınarak da restore edilmiş olmasıdır. DeConick'in sözlü performans yoluyla ortaya çıkan farklı versiyonlar teorisinin aynı zamanda Thomas'ın buradaki metin biçimini de açıklaması mümkündür. 9 Ancak Luka ve Thomas'ın yakınlığı yalnızca göz ardı edilmemelidir. 10 Özellikle, diğer deyişlerdeki Lukanca redaksiyonla paralelliklerin sayısı artmaya başlarsa, o zaman sözlü performanslarda ortaya çıkan ortak Lukan varyasyonları teorisi daha zayıf görünecektir. 1.2 GTh 31.1 /Luka 4.24 GTh 31.1'in özü dört kanonik İncil'deki versiyonlarla aynıdır: bu söz Yuhanna'da da geçmesi açısından dikkate değerdir (bkz. Tablo 8.2). Ancak Thomas'ın versiyonunda şüphe uyandıran Lukan'a ait özellikler var. 11 İlk olarak Thomas, Mattean ve Markan'ın 'değil... hariç...' yerine, Luke (ve John) ile basit bir olumsuz ifadeyi paylaşıyor. 12 İkincisi, Thomas, Luka'yla δεκτός sözcüğünü paylaşıyor. Bu Tablo 8.1 Mark 4.22 Luka 8.17 GTh 5.2 οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν ἐάν μὴ ἴνα φανερωθῇ ... οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν ve bu çok önemli. [οὐ γάρ ἐσ] τιν κρυπτόν ὃ οὐ φανε [ρὸν γενήσεται] 8 Örn. ... ὃ οὐ φανε [ρωθήσεται], Clement'in Strom'da sahip olduğu şey bu. I.13.3. S.R. Johnson, 'Gos'un Yunanca ve Kıpti Versiyonlarında Gizli/Açığa Çıkan Söz. Thom. 5 & 6', NovT 44 (2002), 176-85 (184 n. 21), haklı olarak yeniden yapılanmanın belirsizliğini hatırlatıyor. 9 M.S. DeConick, The Original Gospel of Thomas in Translation: With a Commentary and New English Translation of the Complete Gospel (LNTS 287; London/New York: T & T Clark International, 2006), 61. 10 GTh 5'in Matta'dan türetilmiş olması da muhtemel değildir. Bkz. Johnson, 'Gizli/Açığa Çıkan Söyleyiş', 176-7. 11 Yani ör. W. Schrage, 'Evangelizität in den Oxyrhynchus-Logien und im koptischen Thomas-Evangelium', W. Eltester, ed. Apophoreta: Festschrift Ernst Haenchen (Berlin: Tö pelmann, 1964), 251-68 (264). 12 Bu nedenle, A.F. Gregory, The Reception of Luke and Acts in the Period in the Irenaeus: Looking for Luke in the Second Century (WUNT II/169; T ü bingen: Mohr Siebeck, 2003), 155, bu sadece paylaşılan δεκτός kelimesi meselesi değildir.

--- SAYFA 202 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 188 özellikle yaygın bir kelime değildir: Yeni Antlaşma'da yalnızca beş kez geçer (Luka'da 3 kez, Elçilerin İşleri'nde 2 kez, Pavlus'ta 2 kez). Üçüncüsü, Luka'nın açılışı οὐδεὶς ve Thomas'ın οὐκ'sı dışında, Luka ve Thomas yalnızca sıraları farklı olan aynı kelimeleri paylaşırlar. Thomas'ın GTh 31.1'i 31.2 ile eşleştirme konusunda Luke'a bağımlı olması da mümkündür. 13 DeConick burada hem Luka'yı hem de Thomas'ı etkileyen yalnızca sözlü bir kaynağa başvuruyor. 14 Ancak yine de, farklı deyişlerde daha fazla fikir birliği ortaya çıkarsa, bu etki dolaylı olsa ve sözlü aktarımla da aracılık edilse bile, Luka'nın yazılı İncili'nin bir etki yaratma ihtimalinin artmasıyla karşı karşıya kalırız. 1.3-4 GTh 65-6 /Luka 20.9-17 Bu gelişen model, Tomas'taki kötü kiracılarla ilgili benzetmede daha da belirgindir. 15 (Bkz. Tablo 8.3.) 13 Örneğin; F.F. Bruce, 'The Gospel of Thomas', Bruce, Jesus and Christian Origins out the New Testament içinde (Londra: Hodder ve Stoughton, 1974), 110-56 (127). Thomas'ın "Hiçbir doktor kendisini tanıyanları iyileştirmez" şeklindeki deyişinin ikinci kısmı, antik çağdaki doktorların neredeyse evrensel uygulamalarıyla çelişen çok tuhaf bir atasözüdür. Prof. Sir Geoffrey Lloyd bana şunu söyledi: 'Çok merak ediyorum. Doktorların kendilerini tanıyanları tedavi etmemesi yönündeki sözlerin akla hiçbir paralelliği gelmiyor ve prensiple çelişen çok sayıda metin geliyor' (e-posta iletişimi, 28/02/2008). Ancak Thomas'taki sözlerin birleşimi Luka 4.23-4 veya Markos 6.4-5'in eşleştirilmesine borçlu olabilir. Patterson, Thomas ve İsa'nın İncili, 31-2, ardından S.R. Johnson, Yok Olmaz Hazineyi Aramak: Zenginlik, Bilgelik ve Bir İsa Sözü (Eugene, OR: Cascade, 2008), 77 n. 50, Thomasine eşleşmesinin daha orijinal olduğunu savunuyor. Ancak bu, form açısından kritik tahminlerden biraz daha fazlasıdır: Mark'ın sert GTh 31.2'nin yerine bir "yumuşama eğilimi" benimsediğini varsayarsak. Johnson'ın Thomas'ın önceliğine ilişkin ek argümanını kabul etmek özellikle zordur: 'Luka'nın İsa'nın kendisinin bunun yaygın bir atasözü olduğunu ve bu nedenle muhtemelen İsa'nın orijinal bir sözü olmadığını belirttiğine dikkat edin.' 14 DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 141. 15 Bu benzetmenin Markan versiyonunun önceliğini sorgulamak için hiçbir zorlayıcı neden yoktur. Tablo 8.2 Markos 6.4 Matta 13.57 Luka 4.24 Yuhanna 4.44 GTh 31.1 οὐκ ἐστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ . οὐκ ἐστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ . Bu, sizin için önemli olan bir şey değil. bu çok önemli. οὐκ ἐστιν δεκτός προφήτης ἐν τῇ πατρίδι αὐτ [o] ü .

--- SAYFA 203 ---

Tablo 8.3 Markos 12.1–11 Luka 20.9–17 GTh 65 1 Bir adam bir bağ dikti, etrafına çit çekti, bir fıçı kazdı ve bir kule inşa etti; sonra onu kiracılara kiraladı ve gitti. 9 Bir adam bir bağ dikti, onu bağcılara kiraladı ve uzun süreliğine oradan ayrıldı. 1 Bir tefecinin bir bağı vardı. Burayı kiracı çiftçilere çalıştırsınlar ve ürünlerini onlardan alsınlar diye kiraladı. 2 Mevsimi gelince bağın ürününden kendi payına düşeni alması için kiracılara bir köle gönderdi. 3 Ama onu yakalayıp dövdüler ve eli boş gönderdiler. 4 Ve onlara yine başka bir köle gönderdi; bunun başına vurup hakaret ettiler. 5 Bir başkasını gönderdi; onu öldürdüler. Başkalarını da gönderdi; bazılarını dövdüler, bazılarını öldürdüler. 10 Mevsimi gelince bağın ürününden kendisine düşen payı vermeleri için bağcılara bir köle gönderdi; ama kiracılar onu dövüp eli boş gönderdiler. 11 Sonra başka bir köle gönderdi; onu da dövüp hakaret ettiler ve eli boş gönderdiler. 12 Ve yine üçte birini gönderdi; bunu da yaralayıp dışarı attılar. 2 Bağcıların kendisine bağın ürününü vermeleri için hizmetçisini gönderdi. 3 Hizmetçisini yakalayıp dövdüler, neredeyse onu öldürdüler. Hizmetçi geri dönüp efendisine durumu anlattı. 4 Efendisi, 'Belki de onları tanımadı' dedi. ii 5 Başka bir hizmetçi gönderdi. Kiracılar bunu da yendi. 6 Geriye göndereceği bir oğlu kalmıştı; sevdiği oğlu. 'Oğluma saygı duyacaklar' diyerek en son onu gönderdi. 13 Bunun üzerine bağın sahibi, 'Ne yapayım?' dedi. Sevdiğim oğlumu göndereceğim; belki ona saygı duyarlar.' 6 Sonra sahibi oğlunu gönderip şöyle dedi: 'Belki oğluma saygı duyarlar.'

--- SAYFA 204 ---

Tablo 8.3 (devam) Markos 12.1–11 Luka 20.9–17 GTh 65 7 Ancak kiracılar birbirlerine, 'Mirasçı budur' dediler. Gelin, onu öldürelim, miras bizim olsun.' 8 Bunun üzerine onu alıp öldürdüler ve bağdan dışarı attılar. 14 Ama kiracılar onu görünce konuyu konuşmaya başladılar. 'Varis budur' dediler. 'Onu öldürelim ki miras bizim olsun.' 15 Bunun üzerine onu bağdan atıp öldürdüler. 7 Bağın varisinin kendisi olduğunu anlayan bağcılar onu yakalayıp öldürdüler. 8 Kulağı olan işitsin. 9 O halde bağın sahibi ne yapacak? Gelip çiftçileri yok edecek ve bağı başkalarına verecek. Peki bağın sahibi onlara ne yapacak? 16 Gelip bu çiftçileri öldürecek ve bağı başkalarına verecek. Dinleyenler, 'Asla olmasın!' dediler. 10 Bu ayeti okumadınız mı? 'İnşaatçıların reddettiği taş köşenin başı oldu. 11 Bu Rab'dendir! Ve bu bizim gözümüzde harikadır!' 17 Onlara baktı ve şöyle dedi: 'İnşaatçıların reddettiği taş köşenin başı oldu' diye yazılan şeyin anlamı nedir?' GTh 66 İsa şöyle dedi: 'İnşaatçıların reddettiği taşı bana gösterin. O, köşe taşıdır. i 'İyi bir adam' ([] []) yerine [] []) şeklinde okumak da mümkündür. ii Bu belki şu şekilde düzeltilmelidir: 'Belki de onu tanımadılar.'

--- SAYFA 205 ---

Luka ve Thomas İncili 191 Sinoptik'teki benzetme ile GTh 65-6 arasında bir tür edebi ilişki olduğu hemen hemen kesindir; çünkü benzetmenin dört bölümde de (Matta, Markos, Luka ve Thomas) yer alması ve ardından Mezmur 118/117'den bir alıntı yapılması söz konusudur. Üstelik, GTh 66'da mezmurun kullanımı, hem ilk ifadesinde ("Göster bana...") hem de bu ifadenin doğrudan İsa'ya atfedilmesinde, Sinoptik alıntılara göre Mezmur'dan daha büyük bir mesafeyi yansıtmaktadır. Thomas ve Sinoptikler arasında genel olarak edebi bir ilişki olasılığını belirlemek elbette henüz özel olarak Lukan'ın etkisini kanıtlamıyor. Bununla birlikte, özellikle Thomas'ın ve Luka'nın versiyonları arasında bazı ortak noktalara dikkat çekilebilir: (1) GTh 65.1'deki benzetmenin ve paralellerinin kurgulanmasında Thomas, Markos ve Matta'nın aksine, teolojik bir arka plan olarak İşaya 5'e atıfta bulunulmaması konusunda Luka ile ortak bir noktaya sahiptir. 16 (2) GTh 65.2 ile bağlantılı olarak, Mark ve Matthew, sahibin ürünleri toplamaları için hizmetçileri göndermesini sağladı (ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τῶν καρπῶν) τοῦ ἀμπελῶνος (Mat.: λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ)), oysa Luka ve Thomas'ın son cümleleri ters sözdizimi ile vardır, 'böylece kiracılar ona ürününü verebilirler. bağ!': ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ / x□□□□□ □□□□□□□□ □□† □□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□ . 17 (3) Markos ve Matta hizmetkarları yakalatıyor, dövüyor, aşağılıyor ve öldürüyor. Ancak Luke ve Thomas, hizmetkarları dövüp geri gönderdiler, ancak öldürmeyi yalnızca oğullarına sakladılar. (4) Luka 20.13'te bağın sahibi kendi kendine şöyle der: 'Belki (ἵσως) oğluma saygı duyarlar.' Sinoptiklerden yalnızca Luka'nın 'belki' ifadesine sahip olması dikkat çekicidir çünkü ἵσως Yeni NT'de bir hapax legomenondur. O zaman Thomas'ta aslında 'belki' (□□ω□□) iki kez var. 18 (5) Tüm versiyonlarda Mezmur 118/117'nin varlığına dönersek, Luka ve Tomas'ın mezmurla ilgili ekteki referanslarını 22. ayetle bitirmeleri, Markos ve Matta'nın 23. ayetteki devamını atlamaları dikkat çekicidir. 16 İşaya 5 aynı zamanda Markos 12.9'da ve paralellerde de karşımıza çıkar, ancak Thomas bu kez benzetmeyi sonlandırmıştır. 17 K. Snodgrass, The Parable of the Wicked Tenants (Tübingen: Mohr, 1983), 52. 18 M. Hubaut, La Parabole des vignerons homicides (Paris: Gabalda, 1976), 134; Snodgrass, Mesel, 52-3.

--- SAYFA 206 ---

Son olarak, çok küçük iki nokta eklenebilir: (1) Markos ve Matta'nın çoğullarının aksine, Luka ve Thomas'ın tekil "meyve"ye ilişkin ortak atıfları, 19 ve (2) Markos'ta olduğu gibi, kafaya (?) vurmaya ilişkin tuhaf atıf yerine, Luka ve Tomas'ın ikinci hizmetçiyi dövmeleri. İtirazlara yanıt DeConick, bu ortak özelliklerin önemsiz olduğunu düşünüyor, "beş veya altıdan uzun kelime veya kelime dizileri bulamıyoruz" ve sözlü faktörlerin lehine sonuca varıyor. 20 Bununla birlikte, 'bir veya altı'nın zorunlu olarak seçilmesi oldukça keyfi görünmektedir ve aslında beş veya altı ifade oldukça dikkate değer olabilir. Yine Bölüm 5'te belirtildiği gibi, karşılaştırmanın temeli olarak Sinoptikler arasındaki benzerlik derecesini kullanmak yanıltıcıdır. Thomasine bağımlılığı teorisine en önemli saldırı John Kloppenborg'dan geldi. 21 Burada Kloppenborg'un, Thomas'ın versiyonunun temel yapısının ve içeriğinin önceliğine ilişkin argümanının tamamını tartışmaya yer yok; her ne kadar onun argümanlarında, örneğin Thomas'ın bağcılık ve hukuka ilişkin daha gerçekçi düşüncelerine ilişkin zorluklar olsa da. 22 Thomas'ın benzetmeyi bağlaması meselesine gelince. 19 Bu nokta sahip olduğu azıcık gücün çoğunu kaybediyor çünkü Thomas'taki farklılık Kıpti dilinin hafif bir tercihinin sonucu olabilir: Markos'un Yunancadaki çoğulu Kıpti dilinde tekil olur. W. Schrage, *Das Verhältnis des Thomas-Evangeliums zur synoptischen Tradition und zu den koptischen Evangelien Übersetzungen: Zugleich ein Beitrag zur gnostischen Synoptikerdeutung* (BZNW; Berlin: Töpelmann, 1964), 137, 142; B. Dehandschutter, 'La Parabole des vigneronns homicides (Mc 12:1-12) ve l'  vangile selon Thomas', M. Sabbe'de, ed. *L'  vangile selon Marc: g  lenek ve r  daction* (BETL 34; Leuven University Press/ Peeters, 1988), 203-20 (214). 20 DeConick, *Original Gospel of Thomas in Translation*, 215, ancak ikincil sözlü anlatım olanağına da izin veriyor. 21 J. Kloppenborg, *Bağdaki Kiracılar: Yahudi Filistin'de İdeoloji, Ekonomi ve Tarımsal   atışma* (Tübingen: Mohr, 2006). 22 Her birine bir örnek verilebilir. (1) Markos'un φραγμός'unun ('  it', 'duvar', '  it')   zellikle Mısır'a özgü bir bağcılık ürünü olduğu fikri kafa karıştıracıdır (Kloppenborg, *Tenants*, 168, 172): 'Bir çitin inşasına yapılan atıf (κα  ) περι  θηκεν φραγμόν) MT'ye özellikle Septuagintal bir eklemeyi yansıtır ve LXX   evirmenlerini etkileyen Mısır bağcılık uygulamasını yansıtır' (168). Ama m. Kil. 4.2 sınır   itlerini ve gdr'yi (φραγμός iyi bir e  değerdır) tartışıyor ve dahası, Kloppenborg'un çeşitli Yunan yazarlarının bu ismin kullanımına yaptığı göndermeler (*Tenants*, 159 n. 25), bu ismin hiçbir şekilde özellikle Mısırlı olmadığını kanıtlıyor. Dolayısıyla hem     e (  it) hem de terminolojisi (φραγμός) Filistin bağlamında açıkça sorunsuzdur. (2) Yasal açıdan Kloppenborg, Mk 12.7'nin kiracıların miras alacağı yönündeki görünüşte g  l  n   iddiasının aksine, Thomas'ın varisin öldürülmesine ilişkin referansının hukuku daha iyi yansıttığını savunuyor (*Tenants*, 330-4). Ancak Thomas'ın kiracılarının gerekçesi de bir o kadar g  l  n  : Varis bağın sahibi değil,   yleyse kiracılar neden varisi öldürerek mülkiyetlerini korusunlar? İlk etapta Mark'ın yasal olarak bunu kastetmiş olması pek olası görünmüyor.

--- SAYFA 207 ---

Luka ve Thomas İncili 193 ile Mezmur 117'de Kloppenborg, benzetme ile mezmur arasındaki bağlantının hem Markos'tan hem de Thomas'tan önceye dayandığını savunuyor. 23 Ancak Kloppenborg bu bağlantının orijinal olmadığını düşündüğü için bağlantı tünel döneminin sahipsiz bölgesine devredildi; sorun çözülmek yerine taşındı. Burada Kloppenborg'un kendisine karşı yaptığı alıntıyı yapmak cazip geliyor: 'Günümüzde çok az eleştirmen, Sinoptik Sorunu çözmenin bir aracı olarak yazılı belgelere kaydedilmesinden önce sözlü gelenekte kuşkusuz meydana gelen dönüşümlere ve gelişmelere çok fazla dikkat ediyor. Bunun nedeni, böyle bir bilginin pek yararlı olmayacağı değil, yalnızca bizim erişimimizin ötesinde olmasıdır.'²⁴ Genellikle Thomasine'in bağımsızlığını tercih edenler de dahil olmak üzere hemen hemen tüm bilim insanları, burada edebi bir ilişki görüyor. 25 Lukan etkisi ile ilgili belirli konularda: 26 (1) Thomas ve Luka'nın girişte teolojik bir arka plan olarak İşaya 5'e ortak bir şekilde atıfta bulunmamaları konusunda Kloppenborg, bunun, benzetmeyi Yahudilikten arındırma yönündeki Gnostik bir eğilim meselesi olmadığı konusunda kesinlikle haklıdır. Bununla birlikte, birçok kişi Kloppenborg'un (a) Thomas'ın versiyonunun Isaiah'sız benzetmenin en eski biçimini yansıttığı ve (b) Markos'un Isaianic materyali giriş kısmına eklediği ve (c) Luka'nın çoğunu tekrar çıkararak Thomas'inkine tesadüfen benzer bir giriş bıraktığı yönündeki önerisini kabul etmekte zorlanacaktır. (2) Markos 12.2 / Matta 21.34 ve Luka 20.10 / GTh 65.2 arasındaki amaç cümlecikleri arasındaki farklılıklar üzerine Kloppenborg, λαμβάνειν ve δίδοναι'nın 'bağın mirasçıları olacak kiracılarda kullanılan basmakalıp fiiller' olduğunu ileri sürer. Üstelik yukarıda belirtildiği gibi Thomas, Sinoptiklere göre daha az açıklama yapıyor. 23 Kloppenborg, Kiracılar, 269–76. Bağlantının çeşitli açıklamaları için bkz. Arnal, 'Kiracıların Hikayesi ve Köylülüğün Sınıf Bilinci', M. Desjardins ve S.G. Wilson, eds. Akdeniz Antik Çağ Dinlerinde Metin ve Eser (Waterloo, ON: Wilfrid Laurier University Press, 2000), 135–57 (144). 24 J.S. Kloppenborg Verbin, Kazı Sorusu: Atasözleri İncilinin Tarihi ve Ortamı (Edinburgh: T&T Clark, 2000), 51–2. 25 Patterson, Gospel of Thomas, 51. 26 Bazen C.H. Dodd, biçim eleştirisi uygulamasıyla Thomas'ın benzetmesindeki ifadeyi neredeyse 'tahmin ediyordu'. Bununla birlikte, Dodd'un yeniden inşasının Thomas'inkiyle temel ortak noktası, onun üç gönderideki yükselen üç kolona ilişkin görüşüdür. Dodd, Markos'un benzetme versiyonuna karşı tutumunda aslında oldukça muhafazakar; örneğin Markos 12.1'deki Isaianic materyalin gerçek olduğunu düşünüyor: C.H. Dodd, The Parables of the Kingdom, 3. baskı (Londra: Nisbet, 1936), 124–32 (126). 12.9b'yi sorguluyor ve 12.4 ile 12.10'un daha net birikimler olduğunu düşünüyor. Dodd'un kehanetine ilişkin bulduğum ilk referans R.McL'dedir. Wilson, Thomas'ın İncili Çalışmaları (Londra: Mowbray, 1960), 101.

--- SAYFA 208 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 194 kiralama düzenlemelerinin açıklaması' ve dolayısıyla 'Thomas ve Sinoptikler arasındaki anlaşmalar hakkında çok az şey yapılabilir' (258-9). Bununla birlikte, bundan hiçbir şey yapılamayacağını söylememesi önemlidir, ancak Kloppenborg'un retoriğinde bu anlama geliyor. Elbette bu küçük bir anlaşma ama kümülatif bir durumda yeri var. (3) Luke ve Thomas'ın Mark'tan farklı olarak cinayeti sadece oğula ayırması konusunda Kloppenborg'un monografisinde bir yorum bulamadım. (4) Luke ve Thomas'taki "belki" örneklerinde Kloppenborg, "belki"nin "Thomas'ın redaksiyon amacı açısından temel olduğunu ve Luke'unki için yalnızca tesadüfi olduğunu" ileri sürer; Bu nedenle, 'Luka'nın Thomas'ınki gibi bir benzetmeye ilişkin bilgiyi yansıttığı sonucuna varılabilir' (259). Daha önce Luke'un yalnızca Mark'a yönelik düzeltmelerinde ısrar ettiği göz önüne alındığında, Kloppenborg'un bu seçeneği ne kadar ciddiye aldığını bilmek zor. Luke'un burada yalnızca ὅπως kullandığını (aslında yukarıda belirtildiği gibi, Yeni NT'de bir hapax olduğunu) ve Thomas'ın ὅτι'yi tek kullandığı göz önüne alındığında, durumu değerlendirmenin ne kadar zor olduğunu söyleyerek suyu daha da bulandırıyor. Ama asıl mesele kesinlikle şu: Luka'nın nispeten alışılmadık bir kelime kullanması (ve aslında Thomas'ın bir "belki" daha eklemesi), Thomas'ın burada bir Lukan redaksiyon özelliği içerdiğinden şüphelenmek için daha da fazla neden oluşturuyor. (5) Luka ve Thomas'ın Mezmur kullanımlarını 22. ayetle sonlandırması konusunda Kloppenborg, daha fazla açıklama yapmadan bu noktaya dikkat çekiyor (269). Özetle, Kloppenborg'un monografisi, tüm muazzam öğrenimine rağmen, Mark → Luke → GTh'nin kanıtlarını açıklamıyor. 27 1.5 GTh 33.2-3 /Luke 11.33 GTh 33, bu Lukan ikilisiyle olan potansiyel bağlantıları açısından yeterince incelenmedi. İlişkilerin bağı kesinlikle karmaşıktır, ancak çifte gelenekle örtüşmeden kaynaklanan karmaşıklığa rağmen/Q 27 Sahibin bir ὁμοῦς değil bir ὁμοῦς olduğunun Kloppenborg'un tezi için kesinlikle gerekli olması da potansiyel bir sorundur. Arnal'ın ὁμοῦς argümanı, yani Thomas'ın karakterlerinin mesleklerini veya sosyal konumlarını tanımlama eğiliminde olduğu yönündeki argümanı makuldür (Arnal, 'The Parable of the Tenants', 142-3). Ancak birkaç sorun var: Thomas aynı zamanda karakterlerinin niteliklerini tanımlamayı da seviyor. Ek olarak, bu ne kadar Thomas'a özgü bir özellikse, kurtarılabılır en eski sözlü versiyonun bir özelliği o kadar azdır.

--- SAYFA 209 ---

Luka ve Tomas İncili 195 Tablo 8.4 Markos 4.21 Matta 5.15 Luka 8.16 Luka 11.33 GTh 33.2-3 Bir kandil gelmiyor Ne de bir kandil yakıyorlar Kimse bir lamba yakmıyor Kimse bir lamba yakmıyor Çünkü kimse kile altına ya da kanepenin altına koymak için bir lamba yakmaz. ve kilenin altına koy. ve onu bir kapla saklar veya bir kanepenin altına koyar. ve onu gizli bir yere koyar. iii ve onu bir kilenin altına koyar veya gizli bir yere koyar. Şamdanının üzerine konulmayacak mı? Hayır, şamdanının üzerinde ve evdeki herkese ışık verecek. Hayır, içeri girenler ışığı görsün diye onu şamdan üzerine koyar. Hayır, içeri girenler ışığı görebilsin diye kandilliğin üzerinde. Hayır, içeri giren ve çıkan herkes onun ışığını görsün diye onu şamdan üzerine koydu. iii ✠ BCD ve ark. + 'veya bir kilenin altında'. (Mat. 5.15 / Luka 11.33) derken, Markos'tan Luka'ya ve Thomas'a kadar bir gelişim çizgisi hala tanımlanabilir (bkz. Matta 12.31-2 / GTh 44'teki yukarıdaki tartışma). 28 Luka'nın Markos 4.21'i Luka 8.16'da yeniden biçimlendirmesi oldukça anlamlıdır. Markos'un lambayı kişileştirmesi ("bir lamba gelmiyor") kaldırılmıştır ve Luka açıkça "saklanmak"tan söz etmektedir. Bu söz (Markos'ta olduğu gibi) retorik bir soru olarak askıda bırakılmaz, ancak bir kişinin bir lambayla ne yaptığının açıklanmasıyla çözülür: açıkça Luka 8.16, bu noktada Matta 5.15 ve Luka 11.33'teki çifte gelenekten (veya Q'dan) kısmen etkilenmiştir. Luka 8.16 hala Markan deyişinin bir versiyonudur, ancak yaygın olarak paylaşılan özelliklere ek olarak burada Luke - Markos gibi - lambayı bir kanepenin altına koymanın varsayımsal olasılığına atıfta bulunmaktadır. Bizim amaçlarımız açısından en ilgi çekici olanı, Luka 8.16'da "içeriye girenler ışığı görsün diye" sehpanın üzerine konulan lambaya Luka dilinde yapılan eklemesidir. Bu, karakteristik olarak Lukan redaksiyon parçasına benziyor: Davies ve Allison'ın belirttiği gibi, 'adı çoğul sıfat-fiil, 'gelenler' NT'de yalnızca Luke'un ikili çalışmasında, Luka 8.16'da görülür; 11.33; Elçilerin İşleri 3.2; 28.30.' 29 Matta, aksine, 28'de 'Luka in the Gospel of Thomas', 131-2'deki zorluğa yeterince dikkat etmedim. 29 W.D. Davies ve D.C. Allison, Aziz Matta'ya Göre İncil Üzerine Eleştirel ve Yorumsal Bir Yorum, 3 Cilt. (ICC; Edinburgh: T&T Clark, 1988 -97), I.477.

--- SAYFA 210 ---

Onun paraleli, halihazırda evde olanların aydınlanmadan faydalananlar olarak söz ettiğine işaret ediyor. 'İçeriye girenler' ifadesinin özellikle Lukanca eklenmesinin önemli olmasının nedeni, bunun GTh 33'e dahil edilmiş olmasıdır. Dahası, GTh 33, Thomas'ın bir Lukan özelliği içeren ve onu daha da genişleten bir örneğidir: Luke, 'içeri girenler' referansını ekler ve Thomas bunu 'içeri giren ve çıkan herkes'e dönüştürür. Thomas ayrıca bu sözün iki Lukan versiyonunda 'saklanmak' anlamına gelen bir göndermeyi ve özellikle Markos 4.21 ve Luka 8.16'da 'koymak'/'yerleştirmek' fiiline birden fazla gönderme yapıyor (2x Markos 4.21; 1x Matta 5.15; 2x Luka. 8.16; 1x Luka 11.33; 3x GTh 33). Her ne kadar Thomas'ın Luka 8.16'daki ortak noktası olsa da, GTh 33'ün Luka 11.33'ten de etkilendiği neredeyse kesin görünüyor (görünüşe göre kendisi de Luka'nın 8.16'daki ifadesinden etkilenmiş). Bu nedenle Davies ve Allison, Thomas'ın "içeriye giren (hepsi)" ifadesine (ve aslında bu ifadenin uzantısına) atıfta bulunarak Lukan'ın düzeltmelerinden etkilendiğini gösterdiği konusunda büyük olasılıkla haklıdır. 30 Bu sözün iki versiyonunun birbirine müdahale etmesi gibi karmaşıklıklaştıran faktör, Thomas'ın Lukan redaksiyonuna ilişkin bilgisinin çok muhtemel olmasına rağmen kesin olmadığı anlamına gelir. Bu nedenle ilginçtir ki burada Thomas'ın (şüphesiz bilinçsizce) tıpkı GTh 65'te gördüğümüz gibi Lukan redaksiyonunu genişlettiğini görebiliriz. Bu "yayılmacı eğilimin" başka bir örneğini GTh 104'ü ele alırken göreceğiz. 1.6 GTh 99 /Luka 8.20-1 Aşağıdaki Sinoptik paralellikler aynı zamanda Ebionitlerin İncili'ne atfedilen bir diyalogla (Epiphanius, Pan. XXX.14.5) ve ayrıca 2 Clement 9.11'deki less anlatımının çok kısaltılmış versiyonuyla örtüşmektedir. 31 (Bkz. Tablo 8.5.) Smith, yalnızca Thomas'ın versiyonunun Sinoptik İncillerden bağımsız olduğunu değil, aynı zamanda Matta ve Luka'nın (Markos'u bilmelerinin yanı sıra) Thomas'inkine benzer bir versiyondan yararlandıklarını da savundu. 32 Bu, öncelikle Thomas'ın versiyonunun kanonik versiyonlardan 'daha basit ve mantıksal olarak daha tutarlı' olduğu yönündeki spekülasyon temellere dayanmaktadır: örneğin Thomas, 30 Davies ve Allison, Matthew, I.478 n. 18. 31 F.M. Strickert, 'İsa'nın Gerçek Ailesi: Sinoptik Gelenek ve Thomas', R.A. Argall, B. Bow ve R. White, eds. Daha Sonraki Bir Nesil İçin: İsrail'de Geleneğin Dönüşümü, Erken Yahudilik ve Erken Hristiyanlık (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2000), 246-57 (253), 2. Clement versiyonunun Luka'ya bağlı olduğunu alır. 32 M.H. Smith, 'Akrabalık Görecelidir: Markos 3:31-35 ve Parallels', Forum 6 (1990), 80-94.

--- SAYFA 211 ---

Tablo 8.5 Markos 3.32-5 Matta 12.47-50 Luka 8.20-1 GTh 99 G. Eb. 'İşte, annen ve erkek kardeşlerin [ve kız kardeşlerin] dışarıda seni arıyorlar.' 'İşte, annen ve erkek kardeşlerin dışarıda duruyor, seninle konuşmak istiyorlar.' 'Annen ve kardeşlerin dışarıda duruyor, seni görmek istiyorlar.' 'Kardeşlerin ve annen dışarıda duruyor.' 'Bakın, anneniz ve kardeşleriniz dışarıda duruyor.' O da onlara cevap verdi ve şöyle dedi: Kendisiyle konuşana cevap verdi ve şöyle dedi, Cevap verdi ve onlara dedi: Onlara dedi ki, 'Annem ve kardeşlerim kim?' Ve çevresinde daire şeklinde oturanlara bakarak şöyle dedi: 'İşte annem ve kardeşlerim. 'Annem kimdir ve kardeşlerim kimlerdir?' Elini öğrencilerine uzatarak şöyle dedi: 'İşte annem ve kardeşlerim. 'Annem ve kardeşlerim kimler?' Ve öğrencilerine elini uzatarak şöyle dedi: Kim Tanrı'nın isteğini yerine getirirse, o benim erkek kardeşim, kız kardeşim ve annemdir.' Çünkü kim göklerdeki Babamın isteğini yerine getirirse, o benim erkek ve kız kardeşim ve annemdir.' 'Annem ve kardeşlerim, Tanrı'nın sözünü duyan ve onu uygulayanlardır.' 'Burada Babamın isteğini yerine getirenler, bunlar benim kardeşlerim ve annemdir. Babamın krallığına girecek olanlar onlardır. 'Bunlar Tanrı'nın isteğini yerine getiren kardeşlerim ve annemdir.'

--- SAYFA 212 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 198 Baba'ya "Matta'nın göksel niteliği olmadan" ve itaatkarları "öncelikle kardeşler olarak" tanımlar. 33 Thomas'ın onları aslında "kardeşlerim ve annem" olarak tanımladığı göz önüne alındığında, bu son nokta oldukça tuhaftır, ancak yine de 5. Bölüm'de sadeliğin oldukça keyfi bir ıkellik kuralı olduğunu gördük. Smith, aynı makalede daha önce Markos'un "karakteristik fazlalığından" sonra, "Matta ve Luka versiyonlarının her zamanki gibi daha az hantal ve daha ekonomik olduğunu" belirtmişti.³⁴ Dahası, Thomas'ta Lukan'ın düzeltmelerinin bazı küçük işaretlerini görebiliriz. Birincisi, nispeten önemsiz bir nokta var: Thomas, Matthew ve Luke'la artıyı paylaşıyor, "dışarıda durmak", ama bu özellikle dikkate değer değil çünkü Markos 3.31 ve Matta 12.46'daki sahne düzenlemesinde "ayakta durmak"tan da bahsediliyor. Yalnızca biraz daha önemli olan, Thomas'ın, yalnızca Luke'la birlikte, başlangıçta 'bakmak'tan yoksun olmasıdır: bu belki ilginçtir çünkü Thomas 'bakmak'ı kullanmayı sever (GTh 3, 9, 10, 113, 114), ancak genel olarak paylaşılan eksiler muhtemelen paylaşılan artılardan daha az önemlidir. Ancak Luka 8.21 ve Tomas, İsa'nın yanıtında oldukça önemli bir eksiği paylaşıyor ki bu oldukça dikkat çekicidir. Son olarak, yine küçük bir not olarak, Thomas'taki değişim sonu, 8.21'deki Luka'nın çoğullarını (belirsiz tekillerin aksine) paylaşıyor. Lukan ve Thomasine versiyonlarının bu özellikleri sözlü gelenekte paralel olarak geliştirmiş olmaları mümkündür, ancak Luka İncili'nin yazılı biçiminin bu sözlü gelenek üzerinde bir etki yapmış olması daha muhtemeldir. 35 1.7 GTh 104 /Luka 5.33-5 Burada, Thomas'ın bağımsızlığını hararetle savunan bazılarının bile Lukan'ın düzeltmesi özelliklerini taşıyan bir değişimle karşı karşıyayız (bkz. Tablo 8.6). 36 33 Smith, 'Akrabalık Görecelidir', 84. 34 Smith, 'Akrabalık Görecelidir', 81. 35 G. Quispel, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', VigChr 11 (1957), 189-207 (190-1), G. Eb. İbranilerin İncili aracılığıyla Thomas'la ilişkilidir, ancak Thomas ile G. Eb. burada dikkat çekici değil. 36 Patterson, Thomas ve İsa'nın İncili, 80-1, 92-3 (sebepler s. 81'de); C.W. Hedrick, 'Thomas İncili'nin Sinoptik İncillerden Bağımsızlığına Dair Anekdotlar Bir Argüman', H.-G. Bethge, S. Emmel, K.L. King ve I. Schletterer, eds., Çocuklar İçin, Mükemmel Öğretim: Berliner Arbeitskreis ü r koptisch-gnostische Schriften'in Otuzuncu Yılı Vesilesiyle Hans-Martin Schenke Onuruna Çalışmalar (NHMS 54; Leiden/ Boston: Brill, 2002), 113-26 (118-19).

--- SAYFA 213 ---

Luka ve Thomas'ın İncili 199 Bu söz açıkça Thomas'ta büyük ölçüde değiştirilmiştir. Yine de Thomas, Lukan redaksiyonunun bir unsurunu içerir; oruç kadar duaya da gönderme. 37 Thomas aslında bu eşleştirmenin iki örneğini içerir; ilki Lukan düzenini tersine çeviriyor, ikincisi (şüphesiz oldukça bilinçsizce) İsa'nın cevabında Lukan düzenini geri getiriyor. 38 Bunun, Thomas'ın Lukan redaksiyonunun bir unsurunu (yani 'dua') dahil ettiği ve onu genişlettiği, gördüğümüz üçüncü bir örnek olması dikkat çekicidir (GTh 65 ve 33'ten sonra). 37 Böylece K. Snodgrass, 'The Gospel of Thomas: A Secondary Gospel', SecCent 7 (1989 -90), 19-38 (37), ve 37 n. 83 bu görüşü benimseyen diğer akademisyenler için. 38 Daha küçük bir not olarak, Thomas'ın versiyonu aynı zamanda Markan versiyonunun Luka'ninkine benzer bir kısaltmasını da içermektedir. Tablo 8.6 Markos 2.18-20 Luka 5.33-5 GTh 104 Yahya'nın öğrencileri ve Ferisiler oruç tutuyorlardı; ve gelip ona dediler: Ona dediler: İsa'ya dediler: 'Neden Yahya'nın öğrencileri ve Ferisilerin öğrencileri oruç tutuyorlar da sizin öğrencileriniz oruç tutmuyor?' 'Yahya'nın öğrencileri sık sık oruç tutuyor ve dua ediyor, Ferisilerin öğrencileri de öyle, ama sizinkiler yemeye ve içmeye devam ediyor. ' 'Gelin, bugün dua edelim ve oruç tutalım. İsa da onlara şöyle dedi: "Güvey yanlarındayken, güveyin hizmetkarları oruç tutamazlar, öyle değil mi?" Damat yanlarında olduğu sürece oruç tutamazlar. İsa şöyle cevap verdi: 'Güvenin konukları kendileriyle birlikteyken oruç tutabilir misin? İsa şöyle dedi: 'Ben hangi günahı işledim ya da nasıl yenildim? 'Fakat öyle günler gelecek ki, damat onlardan alınacak ve onlar da o gün oruç tutacaklar.' 'Fakat öyle bir zaman gelecek ki, güvey onlardan alınacak; o günlerde oruç tutacaklar. 'Ama damat gelin odasından çıktığında oruç tutun ve namaz kılın.'

--- SAYFA 214 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 200 1.8 GTh 47.3-5 /Luka 5.36-9 Bu örnek, bu bölümün GTh → Luka konumunu ele alacağımız ikinci bölümüne yönlendirdiği için sona bırakıldı. Thomas'ın eski ve yeni şarapla ilgili kısa "meseller" ve giysi üzerindeki yama versiyonları burada ilgi çekici çünkü Riley bunların Thomas'ın Luke üzerindeki etkisine dair kanıt sağladığını iddia ediyor. Riley'nin dikkatini çeken, Lukan İsa'nın şöyle dediği Markan (ve Matthean) versiyonuna Luka'nın yaptığı eklemidir: 'Ve eski şarabı içtikten sonra kimse yenisini istemez, çünkü o, "Eskisi daha iyidir" der (Luka 5.39). Bu, İsa'nın söyledikleriyle çelişiyor gibi görünüyor. Yeninin yalnızca eskinin üzerine dikilemeyeceğini veya eskinin içine dökülemeyeceğini vurguluyor; aksine yeninin tamamen yeni bir ortam gerektirdiğini vurguluyor. Öte yandan Lukan ilavesi, oldukça kafa karıştırıcı bir şekilde, eskiyi övüyor. Riley anlaşılır bir şekilde şunu sorar: 'Luke, Markan'ın Yamalar ve Şarap Tulumları hakkındaki deyişine neden bu cümleyi ekledi?' 39 Riley'ye göre Thomas'taki deyişin incelenmesi ilginç bir gerçeği ortaya çıkarıyor: GTh 47'deki versiyon 'eskiye yeniden daha çok değer veriyor'. 40 Bu şüphelidir 41 ama her halükarda Riley'yi Mark - Thomas - Luke ilişkisine ilişkin aşağıdaki açıklamayı yapmaya yöneltmektedir (bkz. Tablo 8.7). Riley'nin teorisinin karmaşıklığı, olup biteni özetleyen bir dizi fiilden açıkça anlaşılıyor: 'Thomas Hristiyanlığı miras aldı... düzeltti... tersine çevirdi... vurguladı... tanıttı... ilişkilendirdi...' (234): Thomas Markan versiyonunu alıyor, yeni bir önsöz ekliyor ve orijinal düzeni tersine çeviriyor. Luke daha sonra hem Markan hem de Thomasine versiyonunu alır. Markan düzenini ve genel anlayışı koruyor, ancak Thomas'ın önsözünü alıp sonuna koyuyor ve çelişkili bir söz sunuyor. Bu çözüm zarif değil. Ancak sadece iki adımdan oluşan daha ekonomik bir çözüm var: Takviye ve tersine çevirme. Luke, Markan versiyonunu kendi dipnotuyla tamamlıyor ve Thomas, Lukan versiyonunu alıp Tablo 8.8'deki gibi öğelerin sırasını tersine çeviriyor. 39 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi', 233. 40 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi', 234. 41 Daha ziyade, GTh 47'nin ilk yarısının temasını takip ederek, en önemli kaygının karşıtların uyumsuzluğu olduğu görülüyor. GTh 47.1-2, iki ata binmenin, iki yay çekmenin ve iki efendiye hizmet etmenin imkansızlığına dikkat çekiyor. Benzer şekilde, GTh 47.3-4 sadece yeni bir giysi üzerindeki eski bir yamanın ve eski tulumlardaki yeni şarabın uyumsuzluğuna veya bunun tersini ifade eder; bu durumlarda eskiye yeniye göre değer verilmez. GTh 47.5'in eski şaraba yenisinden daha fazla değer vermesi oldukça olasıdır, ancak bu yalnızca eski şarabın tercih edildiğinin zaten bilinmesi durumunda mümkündür.

--- SAYFA 215 ---

Luka ve Thomas'ın İncili 201 Buna göre basit çözüm şu şekilde olacaktır: AB → ABC → CBA. Elbette Sinoptik söylemlerin aktarımında çok sayıda karmaşıklık bulunur, ancak bu, karmaşıklıkları gereksiz yere çoğaltmamak için daha da fazla nedendir. Lukan eklemesiyle ilgili zorluk, Riley'nin öne sürdüğü kadar aşırı değildir: muhtemelen yorumcuların çoğunluğu - yalnızca bir dipnotla göz ardı edilemeyecekler - Luka 5.39'u, İsa'nın muhataplarının yollarını değiştirme ve yeniyi benimseme konusunda isteksiz olduklarına dair bir yorum olarak görüyorlar. 42 Bu, az önce sorulan oruçla ilgili soruya iyi bir şekilde karşılık gelmektedir. 42 Örn. G.B. Caird, Saint Luke (Pelican NT Commentaries; Harmondsworth: Penguin, 1963), 98; H. Schürmann, Das Lukasevangelium (Herders Theologischer Kommentar; Freiburg: Herder, 1969), I.300; I.H. Marshall, Commentary on Luke (NIGTC; Grand Rapids: Eerdmans, 1978), 228; J.A. Fitzmyer, The Gospel of Luke I-IX (Anchor Bible; New York: Doubleday, 1982), 597; J. Nolland, Luke 1-9.20 (WBC; Waco, TX: Word, 1989), 250; E. Schweizer, Das Evangelium nach Lukas, 3. baskı (NTD; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1993), 73-4. Tablo 8.7 Markos 2.21-2 → GTh 47.3-5 → Luka 5.36-9 [A] Hiç kimse eski bir giysinin üzerine çekmemiş bir kumaş parçası dikmez. Bunu yaparsa, yeni parça eski parçadan uzaklaşacak ve yırtık daha da kötüleşecektir. [C] Hiç kimse eski şarabı içmez ve hemen yeni şarap içmeyi arzular. [B] Ve yeni şarap, patlamasın diye eski tulumlara konulmaz; eski şarap da yeni tulumla konulmaz ki, (şarap tulumu) onu bozmasın. [A] Yeni bir giysinin üzerine eski bir yama dikilmez çünkü yırtık meydana gelebilir. [A] Hiç kimse yeni bir giysiden bir parça koparıp eskisinin üzerine dikmez. Böyle yaparsa yeni elbise yırtılmış olur ve yeni elbisenin yaması eski elbiseye uymaz. [B] Ve hiç kimse yeni şarabı eski tulumlara doldurmaz. Eğer bunu yaparsa, şarap tulumları patlatacak ve hem şarap hem de tulumlar mahvolacak. Hayır, yeni şarabı yeni tulumlara doldurur. [B] Ve hiç kimse yeni şarabı eski tulumlara doldurmaz. Bunu yaparsa yeni şarap tulumları patlatacak, şarap tükenecek ve tulumlar mahvolacak. Hayır, yeni şarabın yeni tulumlara doldurulması gerekir. [C] Ve hiç kimse eski şarabı içtikten sonra yenisini istemez, çünkü 'Eskisi daha iyidir' der.

--- SAYFA 216 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 202 İsa'ya hitap ediyordu ve özellikle Luka 6'nın başlangıcındaki iki perikopa ile birlikte. Dolayısıyla burada Thomas'ın Lukan'ın redaksiyonunu dahil ettiği iyi bir örnekle karşı karşıyayız. 43 2 Thomas'ın Luka üzerindeki etkisi? Son olarak, iddia edilen GTh → Luke'un iki örneğini daha kısaca ele alabiliriz; bunların her ikisinin de sorunlu olduğu gösterilebilir. Bu iki vakayı ele almanın amacı, Luka'nın Thomas üzerindeki etkisini olumlu bir şekilde tartışmak değil, daha ziyade sadece Thomas'ın Luka üzerindeki etkisinin her iki durumda da sürdürülemeyeceğini göstermektir. 43 DeConick bir kez daha sözlü aktarım sürecini vurgulamaktadır (Orijinal Gospel of Thomas in Translation, 175), ancak bunun edebi etkiyle karşı karşıya getirilmesine gerek yoktur. Tablo 8.8 Markos 2.21-2 → Luka 5.36-9 → GTh 47.3-5 [A] Hiç kimse eski bir giysinin üzerine çekmemiş bir kumaş parçası dikmez. Bunu yaparsa, yeni parça eski parçadan uzaklaşacak ve yırtık daha da kötüleşecektir. [A] Hiç kimse yeni bir giysiden bir parça koparıp eskisinin üzerine dikmez. Böyle yaparsa yeni elbise yırtılmış olur ve yeni elbisenin yaması eski elbiseye uymaz. [C] Hiç kimse eski şarabı içmez ve hemen yeni şarap içmeyi arzular. [B] Ve yeni şarap, patlamasın diye eski tulumlara konulmaz; eski şarap da yeni tulumla konulmaz ki, (şarap tulumu) onu bozmasın. [A] Yeni bir giysinin üzerine eski bir yama dikilmez çünkü yırtık meydana gelebilir. [B] Ve hiç kimse yeni şarabı eski tulumlara doldurmaz. Eğer bunu yaparsa, şarap tulumları patlatacak ve hem şarap hem de tulumlar mahvolacak. Hayır, yeni şarabı yeni tulumlara doldurur. [B] Ve hiç kimse yeni şarabı eski tulumlara doldurmaz. Bunu yaparsa yeni şarap tulumları patlatacak, şarap tükenecek ve tulumlar mahvolacak. Hayır, yeni şarabın yeni tulumlara doldurulması gerekir. [C] Ve hiç kimse eski şarabı içtikten sonra yenisini istemez, çünkü 'Eskisi daha iyidir' der.

--- SAYFA 217 ---

Luka ve Thomas'ın İncili 203 2.1 GTh 72 /Luka 12.13-14 Bir nesil önce, Quispel ile Baarda arasında Thomas'ın burada Luka'ya bağımlı olup olmadığı konusundaki karmaşık tartışma bir çıkmaza ulaştı, 44 ancak Riley, Luka'nın Thomas'a bağımlı olduğunu savunarak davayı yeniden açtı. 45 Baarda'nın Aşil topuğunun, Luka'nın ilginç sözcüğü μεριστής'a dikkat etmemesi olduğunu iddia ediyor (bkz. Tablo 8.9). Riley'e göre, "kelimenin kendisi, Luka zamanına kadar, mevcut Yunan edebiyatında ilk kez burada geçen bir hapax legomenon'du [aynen böyle]." 46 Riley, 'tuhaf kelimeye' dikkat çekerek devam ediyor ve 'hiçbir mahkemede veya tahkim sisteminde böyle bir makam veya unvan olmadığını... ne Yunan-Romen ne de Yahudi kültüründe' olduğunu iddia ediyor. 47 Üstelik "Lukan hikâyesinin buna kesinlikle ihtiyacı yok; metin, yeni ve tuhaf ifadeler olmadan daha doğal bir şekilde okunur. 48 Dolayısıyla Riley'nin sorusu: 'Bu terim neden türetildi ve neden Luka metninde yer alıyor?' 49 Thomas İncili'ne girin; burada 'bölücü' (μεριστής) GTh 72'de tamamen doğal olarak ve daha genel olarak Thomas'ın 'bölünmemiş olandan gelen' İsa'sında (GTh 61.3) yer alır. Bu anormal sözcük Luka'nın ağızına sızdı çünkü orijinal deyişte 'yargıç' vardı; Thomas bunu 'bölücü' ile değiştirdi ve Luke ikisini ilişkilendirdi. 50 44 G. Quispel, 'Yahudi Hristiyanlığının Tartışması', VigChr 22 (1968) 81-93 (85-6); T. Baarda, 'Luke 12:13-14: Text and Transmission from Marcion to Augustine', Baarda'da, Early Transmission of the Words of Jesus: Thomas, Tatian and the Text of the New Testament (Amsterdam: Free University Press, 1983), 117-72; temsilcisi J. Neusner'den, ed. Yahudilik, Hristiyanlık ve Diğer Greko-Romen Kültleri: Altmışta Morton Smith için Çalışmalar, cilt. I (Leiden: Brill, 1975), 107-62. 45 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi'. Benzer şekilde DeConick, Original Gospel of Thomas in Translation, 230, İslami bir metindeki paralelliği dikkate alıyor. 46 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi', 230. 47 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi', 230. 48 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi', 230. 49 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi', 231. 50 Riley, 'Thomas Hristiyanlığının Etkisi', 232. Tablo 8.9 GTh 72 Luka 12.13-14 Aman ona şöyle dedi: Kalabalıktan biri ona, 'Kardeşlerime söyle, babamın malını benimle paylaşınlar' dedi. 'Öğretmenim, kardeşime söyle, mirası benimle bölüşsün.' O (İsa) ona şöyle dedi: 'Ey adam, beni kim bölücü yaptı?'... O (İsa) ona şöyle dedi: 'Beni yargıç veya bölücü atayan adam. μεριστήν senin üzerinde mi?'

--- SAYFA 218 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 204 Ancak Riley'nin teorisindeki temel sorun, μεριστής'un bir Lukan neolojisi olduğu iddiasıdır. Bu izlenim LSJ'nin ana metninden edinilebilir, ancak Pollux Grammaticus ve Vettius Valens'teki ikinci yüzyıla ait referanslar 'kelimenin tam da bu deyişte ortaya çıkan bir uydurma gibi görüldüğü' sonucuna varmak için duraklamalara neden olabilir. 51 Bununla birlikte, 1968 tarihli LSJ eki, μεριστάι'den bahseden ve 'Istria'daki mali yetkililer' şeklinde ifade edilen MÖ üçüncü yüzyıldan kalma bir yazıt içermektedir. 52 1955 tarihli Bulletin é pigraphique'de not edildikten sonra (LSJ ekinin atıfta bulunduğu), Pippidi'nin Istria yazıtlarının baskısında yayımlandı; burada kısmen yeniden inşa edilmiş ve tamamen yeniden inşa edilmiş iki μεριστής örneği de yer alıyor. 53 Bunlar, sırasıyla οἰκονόμος ve μεριστής'ya görev atayan bir formülde yer almaktadır: 'Oikonomos maliyeti ödeyecek, meristai ise dağıtacak.' 54 Neredeyse eksiksiz bir örnek, M.Ö. 2. yüzyıldan kalma bir Magnesian yazıtından geliyor: 'Tüm zanaatkarlardan üç elçi, hem şimdi ve her zaman için ve meristai (τοὺς μερί [σ] τά [ς]) onlara meclisin kurban için emrettiği her şeyi verecektir...' (IMagn 54 .34-7). 55 Yazıt ne yazık ki bu bildirimden kısa bir süre sonra kırılıyor. Belki de yukarıdaki gibi fonların dağıtımından, bu durumda fedakarlıklardan sorumluydular. 56 MS 1. yüzyıldan kalma teknik yazılarda da iki örnek var. Bunlardan ilki Apion'un Homerik terimler sözlüğünde geliyor; bu sözlük, belirsiz bir kelimeyi aynı derecede belirsiz başka kelimelerle açıklayarak sözlükbilimin altın kuralını ortaya koyuyor gibi görünüyor: δαιτρός (Od . 1.141) : ὁ μάγειρος καὶ ὁ μεριστής ('oymacı': 'kasap' ve 'bölücü'). 57 Yani μεριστής kabul edilebilir 51 Riley, 'Influence of Thomas Christian', 230. 52 LSJ Suppl., 98, alıntı ' Bull. ve domuz. 1955. 163 (s.57)'. 53 DM Pippidi, ed. Yazıtlar Scythiae Minoris Graecae et Latinae, cilt. I Inscriptiones Histriae et Vicinae (Bükreş: Typis Academiae Scientiarum Dacoromanae, 1983). 54 IHistriae 6.3-5: τὸ δὲ ἀνάλωμα δοῦναι τὸν οἰκονόμον , μερίσαι δὲ τοὺς μεριστάς ; bkz. IHistriae 19.3-5: ... [μερίσαι] ι δ [ἐ τ] οὺς μερ [ιστάς]. Bkz. IHistriae 21.5 ve IHistriae 40.2'deki tamamen geri yüklenen örnekler. 55 Tarih için bkz. O. Kern, Die Inschriften von Magnesia am Maeander (Berlin: W. Spemann, 1900), 45 ve xxx-xxxi. 56 μεριστάι hakkında daha fazla bilgi için bkz. M.W. Baldwin Bowsky, 'Epigrams to the Elder Statesman and a Young Noble from Lato Pros Kamara (Girit)', Hesperia 58 (1989), 115-29 (122); GIBI. Henry, 'Provisions for the Payment of Athenian Decrees: A Study in Formulaic Language', ZPE 78 (1989), 247-95, Atina'daki μεριζόμενοι ve yıllık μερισμός'ya (261, 263) yapılan atıflar için ve ayrıca μερίσαι fiiline yapılan atıflar için Istria ve Magnesia yazıtlarındakine benzer bağlamlar (268-9, 273-92). 57 A. Ludwig, 'Ueber die Homerischen Glossen Apions', Philologus 74 (1917), 205-47 (228, II. 22-3).

--- SAYFA 219 ---

Luka ve Thomas İncili 205, et kesmeye atıfta bulunduğu bilinen iki terimin eşdeğeri olarak, yukarıdakinden oldukça farklı bir anlamdır. Son olarak, MS 1. yüzyılda yaşamış astrolog Sidonlu Dorotheus, eğer yıldız falında 'dönemleri bölen' (μεριστής τῶν χρόνων) varsa, oğlunun kaderinin kötü olduğunu söylüyor. 58 Bu tanımlamanın anlamı açık olmasa da, MS 2. yüzyılda LSJ'nin Vettius Valens örneğinde de görülmektedir. Orada μεριστής χρόνων ζῶης burcun efendisidir, 59 ve bu nedenle anlam muhtemelen Dorotheus'ta da aynıdır. Pollux Grammaticus, LSJ'nin aktardığı ikinci yüzyıldan diğer örneği sunuyor. Özetle, bu sözcük Hristiyanlık öncesi dönemde ve MS 1. yüzyılda çeşitli ortamlarda kullanılmıştır. μεριστής'un yaygın bir kelime olduğu iddia edilemese de, Riley'nin izniyle, Lukan ya da Thomasine'in buluşu da olmadığı kesin. 60 Bu elbette Lukan'ın Thomas üzerindeki etkisini kanıtlamaz, ancak Riley'nin Thomas'ın Luka 12'nin biçimine katkıda bulunduğu yönündeki argümanının temelini ortadan kaldırır. 2.2 GTh 76.3 /Luke 12.33 GTh → Luke'un başka bir örneği yakın zamanda Steven Johnson tarafından önerilmiştir. 61 Riley'nin yukarıdaki sonuçlarını coşkuyla ele alarak başlıyor: Riley'nin, Lukan'ın GTh 47'yi kullandığını 'gösterdiğini' düşünüyor ve 'Riley, Lukan'ın Thomas geleneğine bağımlılığı konusunda belki de en açık ve en güçlü vakaları seçti' yorumunu yapıyor. 62 Ne olursa olsun Johnson, GTh 76'nın Luka 12.33 için bir dizi kaynaktan biri olarak etkili olduğu başka bir örnek önermektedir (bkz. Tablo 8.10). Özetle Johnson'a göre Luka, 'Markos 10:21 ve GTh 76:3'ün yardımıyla Q 12:33'ü yeniden düzenledi'. 63 Mark ve Q'nun etkisine ilişkin soruları bir kenara bırakırsak, amaçlarımız açısından kilit nokta, kaynak olarak GTh 76.3 teorisi ve burada bir takım sorunlar ortaya çıkar. İlk olarak Johnson'ın ana özetinde 58 Dor var. II.33.4. D . Pingree, ed. Dorothei Sidonii Carmen Astrologicum (Leipzig: Teubner, 1976), 359-60. 59 LSJ, 1104a. 60 Riley ("Thomas Hristiyanlığının Etkisi", 230-2), μεριστής teriminin asıl Yunanca Thomas'ta kullanılan sözcük olduğunu düşünüp düşünmediğini belirtmez. Luka'nın bu sözcüğü açıkça uydurduğuna yaptığı vurguya dayanarak, başka bir ifadenin kullanıldığını düşünebilir; Öte yandan Thomas'ı göz ardı ettiğimizde Riley, Lukan dilinin analizi için retorik bir şekilde konuşuyor olabilir. 61 Johnson, Yok Olmayan Hazineyi Aramak, özellikle. 58-79. 62 Johnson, Yok Olmayan Hazineyi Aramak, 77 n. 50; bkz. 12. 63 Johnson, Yok Olmayan Hazineyi Arayış, 76.

--- SAYFA 220 ---

Thomas'ta "başarısız olmayan" (οὐκ ὀνείδω) kelimesi, çok tuhaf Yunanca μὴ τὸν ἀπολλύμενον ifadesine dönüştürülmüştür, bu kesinlikle bir tekçiliktir. 64 İkincisi, Thomas'ın οὐκ ὀνείδω'si Luke'un ἀνέκλειπτον'sine daha yakın olduğunda Johnson'ın bir ἀπολλύναι biçimini kullanan bir geriye dönüşlük varsayması belki de tuhaftır: Crum'un οὐκ ὀνείδω'nin ilk eşdeğeri ἐκλείπειν , 65'tir ve bunun tersine Luka'nın ἀνέκλειπτον'su Sahidik Luka 12.53'te οὐκ ὀνείδω olarak çevrilmiştir. Üçüncüsü, 'Thomas, Lukan'ın sözlerine ne katkıda bulunuyor?' sorusunun cevabı daha tuhaftır. Johnson'a göre bu, yukarıdaki özetle en yakın görünen şey değildir, çünkü onun Yunanca'da Thomas'ın 'başarısız olmayan' sözüne karşılık geldiği iddia edilmiştir. Daha ziyade 'hazine' nitelemesi fikridir; 66 Luka asıl nitelemeyi kendisi anlamadı: bu Luka μὴ τὸν ἀπολλύμενον'dan ἀνέκλειπτον'ya değişiyor. Yani Johnson'a göre Thomas'ın Luke'a yaptığı katkı yalnızca ikinci bir değerlendirme fikridir. Bu açıkça oldukça önemsiz bir katkıdır. Johnson'ın, kanonik İncillerin Thomas üzerindeki etkisini savunanlara yönelik şaşkınlığı şu şekilde ifade edilmektedir: 'GTh 76:3'ün bestecisi neden üç, hatta dört kanonik İncil'den tek tek kelimeleri seçmekte bu kadar zahmete girsin ki?' 67 Kaç kaynağa ihtiyaç duyulduğuna bakılmaksızın (gördüğümüz gibi, Johnson'ın Lukası burada üç tane gerektiriyor: Markos, Q ve Thomas), bu soru Tablonun şunu varsaydığını varsayar: 8.10 İncil kaynakları: Luka 12.33 Markos 10.21 Git, elindekini sat (şarkı söyle) ve fakirlere ver (şarkı söyle). Mallarınızı (çoğunlukla) satın ve (çoğunlukla) sadaka verin. Soru 12.33 Kendiniz için biriktirin Kendiniz için eskimeyen keseler yapın, GTh 76.3 tükenmeyen hazine GTh 76.3 Soru 12.33 cennette cennette kalan, Q 12.33 orada ne solucan ne pas yok olur ve hırsızlar ne içeri girer ne de çalar. hiçbir hırsızın yaklaşmadığı ve hiçbir solucanın yok etmediği yer. 64 Johnson, Yok Olmayan Hazineyi Aramak, 63. 65 Crum 539a. Bununla birlikte, ἀπολλύναι (539b) dahil olmak üzere bir takım olası eşdeğerler vardır. 66 Johnson, Yok Olmayan Hazineyi Aramak, 72-3. 67 Johnson, Yok Olmayan Hazineyi Arayış, 69.

--- SAYFA 221 ---

Luka ve Thomas'ın İncili 207 diğer bilim adamları kompozisyonun Johnson'ın yaptığı gibi aynı tahtaya benzer şekilde gerçekleştiğini düşünüyorlar. 68 Çok sayıda birbirine yakın geleneği birleştiren sözlü bir gelenek veya belki de hafızanın kaprisleri çok daha olasıdır. Johnson, diğer teorilerin Luka'nın üç kaynağı kullanmasına ilişkin görüşünden daha karmaşık olduğunu iddia eder ve 'ikincil sözlü anlatım'ı öne süren görüşü reddeder çünkü Yuhanna 6.27'nin Thomas'ı etkileyen sözlü geleneğe dahil edilmesi gerektiğini düşünür. 69 Ancak bu sahtedir, çünkü John ve Thomas arasındaki bağlantılar burada zayıftır: Johnson genellikle ortak noktaya aşırı vurgu yapar. 70 Özetle, bu teoriyle ilgili o kadar çok zorluk var ki nasıl kabul göreceğini görmek zor: Aynı şey GTh → Luke'u iddia eden diğer davalar için de geçerli. Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi burada ele alınan bu iki söz diğer yöne işaret eden bir delil olarak ileri sürülmemektedir (Luka → GTh); Buradaki argümanlar tamamen olumsuzdur. Sonuç O halde, Thomas'ın, Luka'nın Markos'u düzeltişini nasıl karşıladığını gösteren sekiz örnek gördük. 71 Thomas'ın aslında Matta'ya atıfta bulunmasına rağmen, Luka neredeyse kesinlikle birçok açıdan Thomas'a daha yakındır. Matta ile karşılaştırmadan bir başka fark da, bu bölümde Luka'nın Thomas'taki Yunanca sözler üzerindeki belirgin etkisinin örneklerini görmüş olmamızdır. Etki aynı zamanda aforizmalar (GTh 5, 31), bir benzetme (GTh 65) ve bir beyan öyküsü (GTh 99) gibi geniş bir yelpazedeki farklı materyal türlerini de kapsamaktadır. Ayrıca Thomas'ın versiyonlarının (veya Thomas'takine benzer versiyonların) önceliğine ilişkin çeşitli argümanları da inceledik. İncelemelerimiz, Thomas'ın neden 'Matthew'un olumsuzluklar sırasını... ama Luka'nın fiillerini' (Ölümsüz Hazineyi Arayışı, 70) vb. kullandığına dair araştırmalarında Thomas'ın doğrudan etkisine dair iddiaları kapsadı. 68 Johnson, versiyonlar arasındaki küçük farklılıklar nedeniyle teolojik nedenler üzerinde çok ısrarcıydı. Bu tür farklılıklar kolaylıkla sözlü aktarımdaki değişkenliklerin sonucu olabilir. Ancak Johnson, her varyasyonun gerekçelendirilmesi gereken, oldukça eleştirilen bir bağımlılık modeliyle çalışıyor. 69 Johnson, Ölümsüz Hazineyi Arayışı, 71. 70 Johnson'ın 'μη τὸν ἀπολλύμενον' ifadesi John'un diline benzer, ancak yalnızca Johnson'ın geçmişe dönük yaklaşımı onu öyle yaptığı için. Belirtildiği gibi, Thomas'ın πᾶσι τῶν ἀνθρώπων'si Luka'nın ἀνέκλειπτον'una aynı derecede yakındır; Öte yandan, Thomas'ın πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις'si, Johnson'ın retroversiyonunda ve Yuhanna 6.27'de olduğu gibi μένω katılımcısının standart eşdeğeridir. Bununla birlikte, yok olma/kalıcı karşıtlığı gelenekseldir (örneğin, Eccl. 7.15'in dürüst ἀπολλύμενος ve kötü μένων). 71 Öte yandan Gärtner ile birlikte 'Thomas İncili'ni toplayan ve şekillendiren düşünce ekolünün Luka'yı belirgin bir şekilde tercih ettiğini' söylemek çok doğru olur. OLMAK. Gärtner, The Theology of the Gospel of Thomas (Londra: Collins/New York: Harper, 1961), 67.

--- SAYFA 222 ---

The Composition of the Gospel of Thomas 208 doğrudan Luka'ya (Riley, GTh 72'de) ve ayrıca Luka'nın Thomas'a yakın bir şeye ve Markos'a (Smith, GTh 99'da) ve Thomas, Mark ve Q'ya (Johnson, GTh 76'da) bağlı olduğuna dair argümanlar; Ayrıca GTh 47 (yani Riley) ve GTh 65-6'nın (yani Kloppenborg) Lukan versiyonlarının altında yatan Markan deyişleri üzerine Thomas'ın (veya onun gibi ilkel bir versiyonun) etkisi için yapılan vakalara da baktık. Bunlardan herhangi birinin bilim adamları için nasıl ikna edici olacağını görmek zor olduğundan, yukarıda belirtilen Thomas'ın Luka'yı karşılama örneklerine daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Yol boyunca vurgulandığı gibi, üç durumda (GTh 65, 33 ve 104), yalnızca Thomas'a dahil edilmekle kalmayıp aslında genişletilen bir Lukan redaksiyon özelliğinin örneklerine sahip olmamız özellikle dikkate değerdir.

--- SAYFA 223 ---

209 Giriş: sonuçların özeti Geçtiğimiz iki bölümde, Sinoptik'ten Thomas'a kadar birçok etki örneği önerdik ve bu arada bazı alternatif hipotezleri test ettik. Bu hipotezler, bilim adamlarının Thomas'ın önceliğini veya Thomas'ın bir deyim versiyonuna yakın bir şeyi önerdiği çeşitli yolları kapsıyordu: • GTh → Mark → Matthew (Davies, GTh 14'te) • GTh (yaklaşık)+Mark=Matthew (Smith, GTh 99'da) • GTh → Mark → Luke (Riley, GTh 47'de) • GTh (yaklaşık) → Mark → Luke (Kloppenborg, GTh 65 -6'da) • GTh → Luke (Riley, GTh 72'de) • GTh +Mark+Q =Luke (Johnson, GTh 76'da) • GTh (yaklaşık)+Mark=Luke (Smith, GTh 99'da) Ek olarak, Thomas'taki sözlerin bağımsızlığı için neredeyse yanlışlanamayan çok sayıda öneride bulunulmuştur, 1, ancak Bölüm 3'te Thomas ve Sinoptik İncil'in Aramice bir orijinalden farklı ve dolayısıyla bağımsız çevirileri yansıttığı düşünülen argümanları da incelemiştik: Aramice → GTh 8 , 9 , 12 , 25 , 33 , 35 , 39 , 40 , 47 , 48 , 55 , 64 , 69 , 79 , 90 , 91 , 100 , 107 , 113 ↓ Sinoptikler 9 SİNOPTİKLER VE THOMAS: ÖZET VE DEĞERLENDİRME 1 A.F. Gregory, Luka'nın Kabulü ve Irenaeus'tan Önceki Dönemde Elçilerin İşleri: İkinci Yüzyılda Luka'yı Aramak (WUNT II/169; T ü bingen: Mohr Siebeck, 2003), 353: 'bir metnin bilinmemesi bir yana, kullanılmadığını kanıtlamak neredeyse imkansızdır'. Benzer şekilde bağımsızlığın aksini kanıtlamak da neredeyse imkansızdır.

--- SAYFA 224 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 210 Ancak yakından incelendiğinde, bu tür önerilen Semitik Vorlagen'de bir takım zorluklar ortaya çıkıyor. Olumlu olarak, aşağıdakilerin muhtemelen Thomas'ın Markos'un Matthean veya Lukan redaksiyonlarını nasıl algıladığının örnekleri olduğunu savunduk: Markos • → Matta → GTh 13 , 14 , 44 = toplamda 3 Mark • → Luka → GTh 5 , 31 , 33 , 47 , 65 , 66 , 99 , 104 = toplamda 8 Sonuç o halde on bir sözdür GTh /Mark/Matthew veya GTh /Mark/Luke paralel materyallerinin bulunduğu olası yirmi sözden biri. 2 Bu bölümün geri kalanında, diğer bilim adamlarının değerlendirmeleriyle karşılaştırma yaparak bu etki miktarının ne anlama geldiği değerlendirilecektir: bu, 1. bölümde yapılacaktır. Bundan sonra, Sinoptiklerin Thomas üzerindeki etkisinin iki yönüne daha bakacağız. 2. bölümde etkinin "nasıl" olduğu araştırılacaktır. Son olarak, 3. bölümde, etkinin "ne zaman" olduğunu inceleyeceğiz, yani Sinoptik İncillerin etkisinin Thomas'ın kompozisyonundaki hangi varsayılan aşama(lar)da (bazı akademisyenler tarafından önerilen varsayımsal sınıflandırmaları tartışma amacıyla kabul ederek) ortaya çıktığını soracağız. 1 Etkinin kapsamı 5. Bölüm'de Thomasine'in Sinoptiklere bağımlılığının boyutuna ilişkin bir görüş yelpazesinin ana hatlarını çizmiştik. Bir uçta Sieber, 'editorial kanıtların ezici eksikliğinden' söz etti³ ve diğer uçta Tuckett, 'pek çok örnekte GTh'nin sinoptiklere bağlı olduğunun gösterilmesi gerçeğinden' söz etti. 4 Üstelik bazı akademisyenler bu iki konumun arasında bir yerde oturuyorlar. Yirmi üzerinden onbirimiz ne kadar? Bu kabaca Thomas'ın "yarı bağımlı" olduğu anlamına mı geliyor? Diğer dokuz sözü incelemek çok yararlı olacaktır. 5 Sinoptik etki fikrine karşı çok güçlü bir karşı kanıt sunmamaları ilginçtir. 2 Matta veya Luka'da paralellik gösteren Markan malzemesiyle ilgili olası durumların "kısa listesi" (olası Mark/Q örtüşmesi olmadan) şöyleydi: GTh 4, 5, 9, 13, 14, 20, 22, 25, 31, 33, 35, 41, 44, 47, 65, 66, 71, 99, 100 ve 104. 3 J.H. Sieber, 'Thomas'a göre İncilin Kaynakları Sorusuna Göre Sinoptik İncillerin Redaksiyonel Analizi' (Tez, Claremont Graduate School, 1965), 262-3, Sieber'den alıntı, 'The Gospel of Thomas and the New Testament', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. Sanders, editörler. İncilin Kökenleri ve Hristiyan Başlangıçları: James M. Robinson'un Onuruna (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 64-73 (69). 4 CM Tuckett, 'Thomas'ın İncili: İsa'nın Kanıtı mı?', NTT 52 (1998), 17-32 (27). 5 GTh 4, 9, 20, 22, 25, 35, 41, 71, 100.

--- SAYFA 225 ---

Sinoptikler ve Thomas 211 Yunanca bir metnimizin olduğu GTh 4 ile başlamak için, çok az miktarda metinle uğraşıyoruz (πολλοὶ ἔσονται π [ρῶτοι ἔσχατοι καὶ] οἱ ἔσχατοι πρῶτοι) ve sorun Sinoptiklerle uyumluluk eksikliği değil, daha ziyade çok fazla: dört versiyonun tümü - Matta, Markos, Luka ve Thomas - redaksiyon yönteminin devreye girmesi için fazla benzer. Metnin azlığı sorunu, Sinoptik'te yalnızca parçalı başlangıcın ("Bu evi yok edeceğim") paralel olduğu GTh 71'de yeniden ortaya çıkıyor. Benzer şekilde kısa olan GTh 25.1'in 'komşunu kendin gibi sev' ("kardeşini ruhun gibi sev") versiyonu, üç Sinoptik İncil'in hepsinde paraleldir, ancak bu sonuncuların hepsi, redaksiyonel etki için çok fazla potansiyel üretmeyecek kadar benzerdir: hepsinde ἀγαπήσεις τὸν πλησίον vardır. σου ὡς σεαυτόν, bağlamdan kaynaklanan ara sıra sözdizimsel değişikliklerle (ve Thomas'ın versiyonu her halükarda oldukça farklıdır). Sinoptik versiyonlar arasındaki benzer tutarlılık, GTh 41 ("kimde varsa... daha fazlasını alacak" vb.) ile paralellikler durumunda da ortaya çıkar. İkinci benzetmesinde (GTh 9 ve paralellikler) elimizde daha büyük bir malzeme bölümü vardır, ancak üç kanonik versiyon yine son derece benzerdir ve Horman'ın özeti şunu gösterir: 'Thomas'ta verilen benzetmenin yarısından biraz fazlası, benzetmenin Sinoptik versiyonunu hayal edilebildiği kadar yakın bir şekilde tercüme etmektedir, hatta Sinoptik'in kesin kelime sırasını takip etme ölçüsünde. 6 Hardal tohumu benzetmesi (GTh 20) o kadar da yakın değildir, ancak hemen hemen her öge Markos ve Matta'da paralellik gösterebilir. GTh 100'deki 'Sezar'a sunum' perikopu tüm Sinoptiklere oldukça yakındır ve Bölüm 8'de vurgulanacak kadar belirgin olmasa da aslında bazı Lukan özelliklerini ortaya çıkarabilir. 7 Bazı durumlarda, sözler Markos'a daha yakın olabilir. GTh 35'teki 'güçlü adamın bağlanması' deyişi, Matthew ve Mark'taki çok benzer iki versiyonla paralellik gösterir, ancak bu iki kanonik versiyonun birbirinden ayrıldığı yerde Thomas, Mark'a daha yakındır. GT 22'yi Matta'dan etkilenmiş olarak almak cazip gelebilir, çünkü Markos 9.36-7'nin Matte'ci düzeltmesini (Matt. 18.1-5) pekâlâ içerebilir: Matta'nın "dönüp küçük çocuklar gibi olmadıkça, cennetin krallığına giremezsiniz" redaksiyonu Thomas'ın "bu emziren çocuklar krallığa girenler gibidir" sözünün arkasında yatıyor olabilir, ancak bazı zorluklar var. 8 J.F. Horman, 'Thomas İncili'ndeki Ekici Meselinin Versiyonunun Kaynağı', NovT 21 (1979), 326-43 (334). 7 Ancak bkz. 'Thomas'ın İncili'ndeki Luka', NTS 57 (2011), 114-44 (134-5). 8 Çocukla ilgili bu bölümdeki durum (Markos 9.36-7 / Matta 18.2-5 / Luka 9.47-8), İsa'nın çocukları kutsadığı benzer perikopla (Markos 10.13-16 / Matta 19.13-15 / Luka 18.15-17) örtüşmesi nedeniyle karmaşık hale gelmektedir.

--- SAYFA 226 ---

O halde, genel olarak, bu arta kalan sözlerde redaksiyon özelliklerinin bulunmaması, bunların Sinoptik'ten (böyle bir redaksiyon sergileyenlerle karşılaştırıldığında) göreceli uzaklığından dolayı değildir. Yukarıdaki durumların çoğunda, Sinoptiklerle hala çok yakın benzerlikler bulunmaktadır. Diğer bazı durumlarda, Thomas'ta redaksiyon özelliklerinin bulunmaması, ilk etapta Matta ve Luka'da çok fazla redaksiyon yapılmaması nedeniyle kaçınılmaz bir sonuçtur. Bazı durumlarda Thomas'ta redaksiyon özelliklerinin bulunmaması Markos'un kalıcı etkisinden kaynaklanıyor olabilir, ancak bu durumun doğası gereği kanıtlanamaz. O halde özetle, redaksiyon özelliklerinin tespit edilebildiği yirmi deyiş örneğinden on birine sahibiz. Yirminin geri kalan dokuzunda, Thomas ile Sinoptikler arasında yakın bir benzerlik vardır, ancak örtüşme genellikle o kadar kısadır ya da Sinoptikler arasındaki benzerlik o kadar yakındır ki, redaksiyon özelliklerinin etkisi için pek fazla şans yoktur. Buradaki etkinin boyutuna ilişkin yorumlarımız Sieber ve Patterson'un açıklamalarıyla açıkça çelişmektedir. Yukarıda Sieber'in şüpheliğine dikkat çekmiştik ve Patterson redaksiyonel özelliklerin varlığını tamamen göz ardı etmese de, Sinoptik paralelliklere sahip elli küsur ifadeden yalnızca altı redaksiyonel etki örneğinin (kendi hesabına göre) çok fazla bir şey ifade etmediğini belirtiyor. 9 (Ve eğer bu redaksiyon özellikleri Yeni Ahit'ten kompozisyon sonrası müdahale olarak açıklanabilirse, bu daha da az olur.) Patterson çok yakın tarihli bir makalesinde, yukarıda yaptığımız gibi tartışmayı Markos ve Matthean ya da Lukan paralelliklerini içeren sözlerle sınırlandırırsak ne olacağını soruyor. 10 Burada da yine yalnızca "ara sıra etki" olduğu sonucuna varıyor. 11 Buna karşılık, 7-8. Bölümlerin sonuçlarına dayanarak Thomas ile Sinoptikler arasındaki ilişkinin "önemli etkiyi" içerdiğini belki de özetleyebiliriz. Sinoptik'in Thomas üzerindeki etkisi baştan sona belirgin değildir ancak bazı S.J. Patterson, 'Thomas'ın İncili ve Sinoptik Gelenek: Bir Forschungsbericht ve Eleştiri', Forum 8 (1992), 45-97 (54). 10 S.J. Patterson, '(Yahuda) Thomas'ın İncili ve Sinoptik Sorun', P. Foster, A. Gregory, J.S. Kloppenborg ve J. Verheyden, eds. Sinoptik Sorunda Yeni Çalışmalar: Oxford Konferansı, Nisan 2008: Christopher M. Tuckett Onuruna Yazılar (Leuven/Paris/Walpole, MA: Peeters, 2011), 783-808 (788-90). 11 Patterson, 'The Gospel of (Judas) Thomas and the Synoptic Problem', 790. Patterson'un sonuçları, yukarıdaki 7-8. Bölümlerin sonuçlarıyla karşılaştırıldığında açıkça minimalisttir. Thomas'a ulaşan yalnızca iki ya da üç Matthean ya da Lukan redaksiyonu örneğini görüyor. Potansiyel söz stoğunun yirmiden biraz daha yüksek olduğunu düşünüyor; yirmi beşi büyük ölçüde sayıyor çünkü Mark/Q örtüşmesinin bir dizi örneğini içeriyor. (Yukarıdaki Bölüm 6'ya bakınız.)

--- SAYFA 227 ---

Sinoptikler ve Thomas 213 bunu iddia etmişlerdir. 7-8. Bölümlerdeki kanıtların kümülatif etkisi, Thomas'ın tamamen veya esasen bağımsız olduğu yönündeki herhangi bir görüşün kesin bir şekilde reddedilebilmesidir. 12 O halde soru, Tuckett'in geçici olarak attığı adımı, yani tespit edilebilir etki örneklerinden, belki de belirsiz durumlarda bağımlılığın da makul bir çalışma hipotezi olduğu sonucunu çıkarmanın meşru olup olmadığı haline gelir: 13 örneğin, Thomas'ın yalnızca Matta'ya veya yalnızca Markos'a paralel olduğu yerlerde vb. Bu çizgiyi destekleyen bir diğer destek, alternatiflere yönelik argümanların çok zayıf olmasıdır: bu, hem (1) ters yöndeki etki argümanları için hem de (2) bağımsızlık için yapılan vakalar için geçerlidir; zayıflık ister biçimsel eleştirel tahminlerde, ister daha esaslı olarak - farklı çevirilere ilişkin argümanlarda yatsın. Burada Tuckett'in aksine, Thomas'tan bir bütün olarak bahsederken 'bağımlılık/bağımsızlık savunuculuğunu bırakmamız... ve dikkati bireysel mantığa odaklamamız' gerektiğini söyleyen Hedrick'in konumu var. 14 Ancak Hedrick'in buradaki konumu muhtemelen aşırı tedbirin gerçeği çarpıtma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu bir konumdur. 15 İlk olarak, kendisinin ısrar ettiği gibi, aksini gösteren bir kanıt olmadığı sürece kişinin neden bağımsız olduğunu varsayması gerektiği açık değildir: "kanıt yükü" karmaşık bir konudur ve muhtemelen her iki iddiayı da ileri sürmek isteyen herkese eşit derecede düşmelidir. 16 İkincisi, Thomas'ın sözlerinden bir grubun başka bir yerinde etkili olduğuna dair önemli kanıtlarla karşılaştığında, bir kan örneğinin tüm dolaşımı yansıtmaması ilkesine göre, 12 J.-M. Sevrin, 'L'Interprétation de l'Évangile selon Thomas, entre gelenek et ré daction', J.D. Turner ve A. McGuire, eds. Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatı Anma Topluluğu Bildirileri (Leiden: Brill, 1997), 347-60 (348), tek tek vakaların çok fazla bir şey ifade etmeyebileceğini, ancak bütünlükleri içinde bağımsızlık teorisinin zayıflığını gösterdiği yorumunu yapıyor. 13 Tuckett, 'The Gospel of Thomas', 27. 14 C.W. Hedrick, 'Thomas and the Synoptics: Aiming at a Consensus', SecCent 7 (1990), 39-56 (56). 15 Bir kişinin 'dikkati bireysel mantığa odaklaması' yönündeki ısrarlarının bazen 'bağımlılığı' savunanları dizginlemeyi amaçlayan 'bağımsızlık' savunucularının retorik hileleri olduğu sonucuna varmaktan kaçınmak zordur. (Örneğin, Hedrick daha sonra 'Thomas İncili'nin Sinoptik İncillerden Bağımsızlığı İçin Anekdotsal Argüman' başlıklı bir makale yazdı!) Öte yandan Aune, Thomas biliminin mevcut ortamında bu tür bireysel odaklanmayı pragmatik bir gereklilik olarak görüyor: bkz. Aune, 'Kıyamet İsa Geleneklerinin Tarihsel Değerinin Değerlendirilmesi: Çatışan Metodolojilerin Eleştirisi', J. Schröter ve R. Brucker, eds. Der historische Jesus: Tendenzen und Perspektiven der gegenwärtigen Forschung (BZNW 114; Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002), 243-72 (270), ancak bkz. ayrıca 256. 16 Hedrick, 'Thomas and the Synoptics', 56: 'her bir söz, bireysel olarak Sinoptik İncillere bağlı olduğu gösterilinceye kadar, her bir söz bağımsız bir gelenek olarak ele alınmalıdır'.

--- SAYFA 228 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 214 Başka bir yerde önemli bir etki mevcut olabilir. Bu etki elbette Sinoptik'te paralel olan sözlerle sınırlıdır. Ek olarak, elbette bazı Sinoptik sözlerin Thomas tarafından başka kaynaklardan türetilmiş olma ihtimali de hesaba katılmalıdır, ancak ne yazık ki bu Thukydides'in ὄντα ἀνεξέλεγκτα - "araştırılması mümkün olmayan şeyler" olarak adlandırdığı alana aittir. 17 2 Sinoptik'in Thomas üzerindeki etkisi: sözlü mü, edebi mi yoksa her ikisi mi? 6. Bölüm'de ayrıca Thomas ile Sinoptikler arasındaki benzerliklere ilişkin çeşitli olası açıklamaları da inceledik; yani Thomas'ın Sinoptik'ten doğrudan kopyalanması, aralarında paylaşılan tamamen sözlü gelenek, ayrıca Thomas veya onun kaynakları açısından "ikincil sözlülük" ve okuma hafızası. 7-8. Bölümlerin sonuçlarının bu olası çözümlerden birini seçmemize yardımcı olup olamayacağı sorusuna gelmemiz gerekiyor. Ancak bundan önce, bu sorunun daha önce ele alındığı dört yanılgıyı incelememiz gerekiyor. 18 2.1 "Tünel dönemine" ilişkin ayrıntılı bilgimizin yanlışlığı Eski Hristiyan İncillerinde Koester, Snodgrass'ı "geleneğin kanonik öncesi tarihine dair bir teoriye" sahip olmadığı için azarlar. 19 Koester'in kendi teorisi elbette çok detaylıdır ve iletimin malzemeleri nasıl etkilediğine dair görüşlerle doludur. Ancak buna cevaben, detaylı teorilere yönelik bu tür iddialar olmaksızın mevcut türden bir çalışmanın yürütülmesi yalnızca mümkün değildir. Aslında, Bölüm 5'te biçim-eleştirel yaklaşımlara yönelik bazı eleştirilerin gösterdiği gibi, bu tür herhangi bir teoriye çok fazla güvenmemek son derece mantıklı bir stratejidir. Pek çok bilim insanı yalnızca Koester'in bulaşma tarihi konusundaki özel görüşüne değil, aynı zamanda yararlı bir teori oluşturmak için yeterli veriye sahip olup olmadığımıza da şüpheyle bakıyor. İngiliz bilim adamları arasında, İsa ile İnciller arasındaki geleneğin aktarıldığı döneme 17 Thuc olarak değinmek yaygındır. I.21.1 . 18 W. Kelber'in J. Schröter, Erinnerung an Jesu Worte: Studien zur Rezeption der Logien ü berlieferung in Markus, Q und Thomas (WMANT 76; Neukirchen: Neukirchener, 1997), 43-57'deki Mark ve Q hakkındaki derinlemesine tartışması bu bölümle bir dereceye kadar örtüşmektedir (mutatis mutandis). 19 H. Koester, Eski Hristiyan İncilleri: Tarihleri ve Gelişimi (Philadelphia: Trinity Press International, 1990), 85 n. 4.

--- SAYFA 229 ---

The Synoptics ve Thomas 215 "tünel dönemi", 20 tam da hakkında çok az şeyin bilinebildiği bir tür "Karanlık Çağ" olduğu için. 21 Aune, bir tür malzeme için haklı olarak şu yorumu yapmıştır: 'aforizmaların aktarıldığına dair kanıtların çoğu artık mevcut değildir'. 22 Dahası, Kloppenborg'un bu tünel döneminde neler olduğunu bilme olasılığı hakkındaki haklı şüphesi görüşünü yukarıdaki 8. Bölüm'de zaten gözlemlemiştik. 23 2.2 Tanımlanabilir "sözlü" varyasyonların yanılgısı Thomas'ın çalışmasında, "varyant edebi gelişmeden ziyade sözlü aktarımın sonucudur" gibi ifadelerle sık sık karşılaşılır. Dewey, "Ara ve bulacaksın" deyimindeki farklılıkların "sözlü ortamda anlaşılabilir" olduğunu yazıyor. 24 Riley 'bağımsız bir geleneğin sözlü ortamda normal gelişmelerinden' söz ediyor. 25 Koester, benzetmelerle ilgili tartışmasında sözlü ve edebi aktarım tarzları arasında keskin bir ayrım ile hareket eder: 'Meseller bazen anlamlı değişikliklerle anlatılır; Yoksa benzetmeler kopyalanıyor ve alegorik hale getiriliyor... İlk olarak, yazılı materyallerin bilinçli kullanımı ve bunların redaksiyona tabi tutulması pek olası değildir; ikinci durumda, yazılı materyaller muhtemelen her zaman kullanılır ve kasıtlı olarak düzenlenir.' 26 Benzer şekilde Patterson, Pauline ve Thomasine'in 'gözün görmediği şey vs.' (1 Korintliler 2.9 / GTh 17) versiyonları arasındaki varyasyonun, "kişinin sözlü aktarımdan kaynaklanmasını bekleyebileceği türden farklılıkları yansıttığı" görüşündedir. 27 Ancak 20'yi varsaymak yanlıştır. Bkz. J.A.T. Robinson, Yeni Ahit'e Güvenilebilir miyiz? (London: Mowbray, 1977), 25. 21 Luka ve Pavlus "vermek" ve "almak" kelimelerinden bahsediyorlar, ancak biraz daha fazlası (Luka 1.1-4; 1 Korintliler 15.1 ve 11.2, 23). 22 D.E. Aune, 'Sözlü Gelenek ve İsa'nın Aforizmaları', H. Wansborough, ed. İsa ve Sözlü İncil Geleneği (Shefi alanı: JSOT, 1991), 211-65 (240). 23 J.S. Kloppenborg Verbin, Kazı Sorusu: Atasözleri İncilinin Tarihi ve Ortamı (Edinburgh: T&T Clark, 2000), 51-2. 24 A.J. Dewey, 'Bulana Kadar Konuşmaya Devam Edin...: Thomas ve Sözlü Mimesis Okulu', R. Cameron ve M.P. Miller, editörler. Hristiyan Kökenlerini Yeniden Tanımlamak (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2004), 109-32 (111). 25 G.J. Riley, 'Son Burslarda Thomas'ın İncili', Currents in Research 2 (1994), 227-52 (235). 26 H. Koester, 'Three Thomas Parables', A. Logan ve A. Wedderburn, eds. Yeni Ahit ve Gnosis: Robert McLaughlan Wilson Onuruna Yazılar (Edinburgh: T&T Clark, 1983), 195-203 (195). 27 S.J. Patterson, 'Paul ve İsa Geleneği: Başka Bir Bakış Zamanı', HTR 84 (1991), 23-41 (37), C.M.'de eleştirildi. Tuckett, 'Pavlus ve İsa Geleneği: 1 Korintliler 2:9 ve Thomas İncili 17'nin Kanıtı', T.J. Burke, ed. Paul ve Korintliler: Çatışma İçinde Bir Topluluk Üzerine Çalışmalar: Margaret Thrall Onuruna Yazılar (Leiden: Brill, 2003), 55-73 (67 n. 40).

--- SAYFA 230 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 216, Thomas'ın üretildiği antik dünyada sözlü varyasyonun nasıl görüldüğünü biliyoruz. Bugün yapılan saha araştırmalarının her halükarda çok çeşitli sonuçlarını basitçe aktaramayız: Sözlü aktarım özelliklerinin farklı kültürler arasında, hatta belirli bir kültür içinde aktarılan materyalin karakterine göre büyük ölçüde farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. 28 Zorluk yalnızca sözlü aktarımın özelliklerinin çok çeşitli ve öngörülemez olmasından değil, aynı zamanda bu tür özellikleri edebi etkinin özelliklerinden ayırmanın çok zor olmasından da kaynaklanmaktadır. Daha önceki eserlerin daha sonraki eserler tarafından nasıl kullanıldığına dair bilgimizden ve yazıcılar metinleri kopyaladığında ne olduğuna dair bilgimizden, edebi ve yazı alanındaki gelişmelerin neye benzeyebileceğine dair kabaca bir fikir sahibiyiz. Ancak bu edebi gelişmeler, hayal edilebilecek her türlü çeşitliliği içerebilir. 29 DeConick, McIver ve Carroll'u takip ederek aşağıdakileri sözlü geleneğin karakteristik özelliği olarak tanımlar: Sözlü olarak iletilen materyallerin özellikleri, yüksek oranda ortak kelime dağarcığı üretebilir, ancak [1] aynı sırada bulunan kelimeler, yalnızca birkaç kelimedenden oluşan kısa cümlelere yerleştirilir. Bu 'aynı' ifadeler metnin her tarafına dağılmış durumda. Varyant versiyonlarının [2] aynı uzunlukta olması gerekmez ve fiillerin zamanlarında ve ruh hallerinde [3] kaymalar gözlemlemek oldukça yaygındır. [4] Çoğu zaman eşanlımlılar ve aynı anlama sahip ancak farklı kelimeler içeren kısa ifadeler kullanılır. 30 Buradaki sorun, ifadenin yanlış olması değil, bu tür özelliklerin edebi geleneğe eşit derecede uygulanabilir olmasıdır. John Whittaker'ın Yunan felsefesinin edebi aktarımına ilişkin bir tartışmasında (makale daha geniş kapsamlı olmasına rağmen), DeConick tarafından vurgulanan aynı dört özelliğin tartışma konuları olması ilginçtir (oldukça dikkat çekici bir şekilde, aynı sırada!). Kelime sırasının tutarsızlığı (1) konusunda, Whittaker belirli bir metin durumunda şunu belirtir: 'Kelime sırasının tersine çevrilmesi, Didaskalos'un üslubunun baskın bir özelliğidir; burada o kadar yoğun ve hızlı meydana gelirler ki kasıtlı olmaları gerekir, 28 Özellikle J. Vansina'da gösterildiği gibi, Tarih Olarak Sözlü Gelenek (Madison: University of Wisconsin Press, 1985). 29 Matta ve Luka'nın Markos'u farklı kullanım türleri arasındaki büyük çeşitliliği gözlemlemek yeterlidir: bkz. tekrar E.P. Sanders, Sinoptik Geleneğin Eğilimleri (SNTSMS 9; Cambridge University Press, 1969). 30 M.S. DeConick, The Original Gospel of Thomas in Translation: with a Commentary ve New English Translation of the Complete Gospel (LNTS 287; Londra/New York: T&T Clark International, 2006), 21. Numaralandırmayı ekledim.

--- SAYFA 231 ---

The Synoptics ve Thomas 217 dikkatsizlik veya kusurlu hafıza.'31 Kendisi bu tür eğilimlerin felsefi literatürle de sınırlı olmadığını belirterek devam ediyor. 32 Uzunluk değişimi (2)'de Whittaker hem çıkarmaları 33 hem de eklemeleri tartışıyor. 34 Whittaker (3) ve (4)'ü birlikte ele alır, böylece tekil/çoğul varyasyon veya katılımcı olmayan fiillerin sıfat-fiil yapma eğilimi ikamenin yalnızca iki örneğidir. Genel olarak (4)'te Whittaker'ın 'ikameler, özellikle de aynı kökenli terimlerin ve eşanlamlıların ikamesi' ile ilgili bir bölümü vardır. 35 Makalesi şu mor pasajla bitiyor: Aynı pasajların tekrar tekrar alıntılanması ve yanlış alıntılanması, Alcinous, Plotinus, Proclus ve diğerlerinin doğrudan Platon'a, Aristoteles'e ya da başka herhangi bir otoriteye danışmak yerine florilegia'yı kullandıkları anlamına gelmez. Aynı nedenden dolayı, antik dünyanın bilginlerine karşı, ayırım gözetmeksizin, salınımlı dikkatsizlik ve akılda kalıcı olmayan hafıza suçlamasını da yapmamalıyız çünkü onların alıntı yapma yöntemleri, modern metin editörünün özel ilgisini ve beklentisini tatmin etmemektedir. Bunun yerine, eski alıntı yapma tarzında tema ve çeşitleme tekniğine dair bir şeyler bulunduğunu kabul etmeliyiz; sanki aynı tanıdık kelimeleri sürekli tekrarlananın sıkıcı olduğu kadar kısıtlayıcı ve kişisel olmayan bir şey olduğu da düşünülüyor; sanki epigondan beklenen, kendi başına bırakarak kendisini inkar etmesi değil, alıntılanan şeye kendi dokunuşunu veya yorum yapan bir selefinin varsayımsal bireyselliğini eklemesi bekleniyor. 36 DeConick'in sözlü anlatımın özellikleri olarak tahmin ettiği şeyler ile Whittaker'ın somut kanıtlara dayanarak antik çağda edebi aktarımın özellikleri olarak gösterdiği şeyler arasındaki dikkate değer korelasyon, belirli özellikleri "sözlü varyasyonlar" olarak düşünmenin ne kadar tehlikeli olduğunu göstermektedir. Burada aynı zamanda Brookins'in antik dönemdeki okul açıklama alıştırmasının özetine de dikkat çekilebilir; bu alıştırma 'toplama yoluyla (per adiectionem) [= 2], çıkarma (per detractationem) yoluyla açıklamayı içerebilmektedir 31 J. Whittaker, 'The Value of Indirect Tradition in the Institution of Greek Philosophical Texts or the Art of Misquotation', J.N. İmtiyazlı. Yunanca ve Latince Metinlerin Düzenlenmesi: Yirmi Üçüncü Yıllık Editoryal Sorunlar Konferansında Verilen Makaleler (New York: AMS Press, 1989), 63-95 (72). 32 Whittaker, 'The Value of Indirect Tradition', 74. Genel olarak kelime sırası 72-5. sayfalarda tartışılmaktadır. 33 Whittaker, 'Dolaylı Geleneğin Değeri', 76-8. 34 Whittaker, 'Dolaylı Geleneğin Değeri', 80-3. 35 Whittaker, 'The Value of Indirect Tradition', 83-6 (bu ifade s. 83'ten alıntıdır). 36 Whittaker, 'Dolaylı Geleneğin Değeri', 94-5.

--- SAYFA 232 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 218 [=2], aktarma (per transmutationem) [=1] veya ikame (per immutationem) [= 4]'. 37 Bu da yine sözlü özelliklere aşırı güvenme eğilimine ilişkin endişeleri gündeme getirebilir. Bu sorun ilk Hristiyan araştırmalarıyla sınırlı değildir. Rosalind Thomas'ın Yunan okuryazarlığı ve sözlü diliyle ilgili çalışmalara yanıt olarak verdiği yanıt bu noktada geçerlidir: 'Sözlülüğün tartışılması hâlâ çoğu zaman fazla genelleştirilmiş, eleştirel olmayan ve belirsizdir, sözlülüğün iddia edilen karakteri şaşırtıcı bir şekilde çoğunlukla kanıttan ziyade inanç meselesidir... Sözlülüğün tezahürleri okuryazarlık kadar karmaşık ve değişken olduğu ortaya çıkar.'³⁸ Türü nedeniyle Thomas'ın durumuyla ilgili olan Vansina'nın şu gözlemidir: ' Atasözleri ve deyimlerin dinamikleri, gelişim biçimleri açısından pek bilinmiyor. 39 Bu nedenle, Koester, Dewey, Riley ve DeConick gibi akademisyenler, belirli varyasyonların, yazılı veya edebi varyasyonlar olarak anlaşılabilir olmaktan çok, sözlü aktarım veya performansın karakteristiği olduğunu belirttiklerinde, kişi şu soruyu sormaktan kendini alamaz: Nereden biliyorsun? 2.3 Thomas'ta sözlü iletişime yapılan atıfların Thomas'ın sözlü kökenlerini ima ettiği yanılgısı Bu yanılgıya ilişkin şaşırtıcı derecede açık iki ifadeyle karşılaştım, ancak diğer bilim adamları da bu konuyu zımnen varsayıyor olabilirler. Bu yanılgıya ilişkin ilk örnek, "yazılı olana" yönelik bir yönelim içeren" kanonik İncillerin aksine Thomas'ın hiçbir zaman yazılı bir metne başvurmamış olduğunu belirten Robbins'te görülür. 40 Gerçekte, bunun anlamı Thomas'ın ilkel bir sözlü dili koruduğudur: GTh 66 "yazılı" etkiden bağımsızdır", oysa "Markan versiyonu hem İsa'ya onun "yazılı" statüsüne ilgi atfeder, hem de bunun performansı yazılı metnin yazılı kopyasının etkisini gösterir.' 41 Bu tür değerlendirmelerin bir sonucu olarak Robbins şu sonuca varıyor: "Gos." Thom. "sözlü olarak iletilen kaynaklar" durumunu ortaya koymaktadır. 42 Fakat bu tamamen sıra dışıdır. Thomas'ın içeriğindeki sözlü kaygılar, sözlü kökenleri hakkında hiçbir şey söylemiyor. Karakter 37 T.A. Brookins, 'Luke'un İşareti Açıklama Olarak Kullanımı: "Kör Bartimaeus'un İyileştirilmesi" Pericope'de Karakterizasyon Üzerindeki Etkileri (Mk. 10.46-52/Lk. 18.35-43)', JSNT 34 (2011), 70-89. 38 R. Thomas, Antik Yunan'da Okuryazarlık ve Sözlülük (Antik Tarihte Anahtar Temalar: Cambridge University Press, 1992), 30. 39 Vansina, Tarih Olarak Sözlü Gelenek, 27. 40 V.K. Robbins, 'Thomas İncili'ndeki Retorik Kompozisyon ve Kaynaklar', SBLSP 36 (1997), 86-114 (88). 41 Robbins, 'Retorik Kompozisyon ve Kaynaklar', 89. 42 Robbins, 'Retorik Kompozisyon ve Kaynaklar', 102.

--- SAYFA 233 ---

Thomas'taki malzemenin Sinoptikleri ve Thomas 219 sözlü/edebi sorunla ilgisizdir: Vansina'nın belirttiği gibi, 'yalnızca sözlü edebiyata ait özel bir biçim yoktur'. 43 Aynı yanılgı, Dewey'in "işitecek kulağı olanın duymasına izin ver" ifadesinin sözlü performansın bağlamını vurguladığı ve "geleneğin hareket ettiği sözlü vurgunun altını çizdiği" yorumunda da görülür. 44 Matta ve Luka'nın Markos'tan bu formülün örneklerini çoğalttıklarından bahsetmeye pek gerek yok, ancak bunun nedeni Matta ve Luka'nın sözlü yönde ilerleyen geleneğin örnekleri olmasıdır. Burada son bir soruna dikkat çekilebilir. Sözlü özelliklerin nelerden oluştuğundan kesinlikle emin olunabilse bile, "saf" sözlülük ile "ikincil" sözlülük arasında ayırım yapmanın hiçbir yolu olmayacaktır. Bunun nedeni, eğer sözlü bir gelenek yazılı bir kaynaktan kaynaklanıyorsa, yazılı bir şeyden kaynaklanmayan bir sözlü geleneğin olduğu gibi çok hızlı bir şekilde sözlü aktarımdaki aynı kaprislere maruz kalır. 2.4 Müjde materyallerinin aktarımında saf sözlü anlatım yanılgısı Thomas'ın çoğunlukla daha önce katıksız bir sözlü geleneğin transkripsiyonundan başka bir şey olmayan görüşleri bağlamında, Risto Uro haklı olarak şu uyarıda bulunur: 'tamamen sözlü bir durumda yaşayan özgür bir 'vahşi akıl'ın çok romantik bir resmini benimsemek için dikkatli olunmalıdır'. 45 Örneğin David Aune'un yaptığı gibi 'İsa geleneğinin sözlü ve yazılı aktarımı arasındaki etkileşim' hakkında konuşmak daha iyidir. 46 Bir anlamda Thomas'ın sözlü karakterini güçlü bir şekilde vurgulayan Kelber bile, Thomas'ı 'hem sözlü hem de metinselliğe sınır oluşturan ve her iki dünya arasında bir yakınlaşma arayan bir arayüzde' olarak tanımlıyor. 47 Hiç şüphe yok ki, erken Hristiyanlık döneminde geniş bir sözlü aktarım vardı, fakat aynı zamanda, Pavlus'un mektupları, Kudüs Konseyi fermanı (Elçilerin İşleri 15.23-31; 16.4) ve Luka zamanında zaten İsa'nın hizmetine ilişkin açıklamalar sunmuş olan "birçok" kişi gibi erken dönem yazıları içeren canlı bir edebi - ya da belki de daha iyisi belgesel - kültür de vardı; 43 J. Vansina, Oral Tradition: A Study in Tarihsel Metodoloji (Harmondsworth: Penguin, 1973 (1965)), 55. 44 Dewey, 'Bulana Kadar Konuşmaya Devam Edin', 113. 45 R. Uro, 'Thomas and Oral Gospel Tradition', Uro'da, ed. Yol Ayrımında Thomas (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 8-32 (14). 46 Aune, 'Aforizmalar', 240. 47 W.H. Kelber, 'Başlangıçta Kelimeler Vardı: Logoların Apotheosis'i ve Anlatısal Yer Değiştirmesi', JAAR 58 (1990), 69-98 (78).

--- SAYFA 234 ---

Papias'ın bahsettiği Thomas İncili'nin Kompozisyonu 220 (EH III.39.4). Thomas vakasındaki edebi faktörlere ilişkin ana kanıt, 7-8. Bölümlerde tanımlanan somut kanıtlardan oluşmaktadır (ve ayrıca aşağıdaki 10-12. Bölümlere bakınız). 2.5 Değerlendirme Matta'dan başlayarak, Bölüm 7'de GTh 13'te Matta İncili'ne yapılan bir atfın ima edildiğini gözlemledik. Eğer bu doğruysa, o zaman Matthew örneğinde en azından Thomas'ın eseri hakkında biraz edebi bilgiye sahibiz. Ancak burada İncil'i ve başlığını bilmek ile içeriğini bilmek arasında bir ayrım yapmak gerekir. GTh 13'te öğrenci Matta hakkındaki hüküm göz önüne alındığında, Thomas'ın yazarı/editörünün materyalini havarisel patronu Thomas'ın karaladığı İncil'den bilinçli olarak çıkarmış olması pek olası görünmeyebilir. Sonuç olarak, Matta'nın etkisini yansıtan örnekler, Thomas İncili'ni oluşturan materyali tacirlerin sözlü hafızasının bir parçası haline gelmiş olabilir. Başka bir deyişle, etki "ikincil sözlülüğün" bir işlevidir. Bu terminolojiyle ilgili bazı sorunlar var⁴⁸ ancak ifadeyle ne kastedildiği anlaşıldığı sürece yine de faydalıdır. (Beşeri bilimlerde yazının sözlü gelenek üzerindeki etkisine ilişkin tartışmalarda daha yaygın olarak kullanılan "geri bildirim" terimi daha iyi olabilir.)⁴⁹ Luka söz konusu olduğunda, sürecin farklı olduğundan şüphelenmek için hiçbir nedenimiz yok. Her ne kadar Thomas bir müjdecisi olarak "Luka" hakkında bilgi sahibi olmasa da, Luka'nın Thomas'ın arkasındaki anı üzerindeki etkisi hala oldukça açık görünüyor. 48 Bunun belki de uygunsuz bir ifade olmasının nedeni, ilk olarak 1971'de Walter Ong tarafından ortaya atıldığında, iki edebiyat parçası arasındaki ilişkiye uygulanmaması, daha ziyade bütün bir kültürel zihniyete atıfta bulunmasıdır: modern "ikincil sözlülüğün" aksine, modern öncesi "birincil sözlülük". W.J. Ong, *Rhetoric, Romance and Technology: Studies in the Interaction of Expression and Culture* (Ithaca, NY/London: Cornell University Press, 1971), 20. Bu iki çağ arasında 'yazma, matbaa ve rasyonalizm çağının bireyselleştirilmiş içe dönüşlüğü' (285, Ong ayrıca bu ifadeleri kendisinin uydurduğuna dair inancına atıfta bulunur) araya girdi. Ayrıca bkz. Ong's *Orality and Literacy: The Technologizing of the Word* (London/New York: Methuen, 1982), 136-8 ve passim. Her ne kadar kesin olarak modern-öncesi ve modern bir karşıtlık olmasa da Ong, Lincoln ve Douglas arasındaki başkanlık tartışmasının saatlerce süren konuşmaları ile 'evcilleştirilmiş' çağdaş tartışmalar arasındaki karşıtlığı kullanarak bilgilendirici bir örnek veriyor (*Orality and Literacy*, 137). İkincil sözlülük, 'öngörülebilir gelecekte birlikte yaşamak zorunda kalacağımız' çok geniş bir kültürel olgudur (Ong, *Rhetoric*, 303). 49 Örneğin bkz. D. Henige, *Sözlü Tarih Yazımı* (London: Longman, 1982), 80-7, özellikle İncil ve Kur'an'ın yerel geleneği etkiledikleri "müdahalesine" dikkat çekiyor; bkz. Vansina, *Tarih Olarak Sözlü Gelenek*, 156.

--- SAYFA 235 ---

The Synoptics ve Thomas 221 İkincil sözlü anlatımın tarihsel olarak makul bir senaryo olmasının yanı sıra, mevcut akademik ortamda hem edebi hem de sözlü faktörleri bünyesinde barındıran “kapsayıcı” bir seçenek olarak cazip gelse de, bunun varsayımsal olduğunu unutmamak gerekir. Burada, aslında cevaba artık ulaşamayacağımız yerde, bilimsel korku vacui'sinin bir açıklama özlemi tehlikesi var. Thomas'ın ya da Thomas'ın kaynaklarından bir ya da daha fazlasının yazarı/editörünün aslında bir zamanlar Matta ve Luka'nın bazı bölümlerini bir biçimde okumuş olması hâlâ mümkün. R.H. Lightfoot'un, her Yeni Ahit bilgininin masasında 'Bilmiyoruz' yazan bir pankart bulundurması gerektiğini söylediği söylenir. Sinoptik İncillerin Thomas'ı etkileme yolları da bizim bilmediğimiz başka bir konudur ve bu gerçeği unutmamalıyız. 3 Thomas'ın gelişimi ne zaman? 6. Bölüm aynı zamanda Sinoptik İncillerin Thomas'ı hangi aşamada etkileyebileceği sorusunu da gündeme getirdi. Sonuçta, elimizdeki Thomas uzun bir gelişimin ürünüyse, o zaman kanonik İncillerin etkisinin ancak nispeten geç bir aşamada, hatta tamamlanmış kompozisyondan sonra, metinsel aktarım ve/veya çeviri süreci sırasında ortaya çıkması teorik olarak mümkündür. O halde ilk olarak, Yunan sahnesinde Sinoptik etkinin uygulanıp uygulanmadığını makul derecede bir kesinlikle bilip bilemeyeceğimizi sorabiliriz. Bu sorunun cevabı neredeyse kesinlikle olumludur. Tuckett ve Gregory tarafından belirtildiği gibi, Lukan redaksiyonunun GTh 5 ve 31'in Yunanca parçaları üzerindeki görünür etkisi bu yöne işaret etmektedir. Yine, Thomas'ın Yunanca parçalarında ortaya çıkan δεκτός gibi Yunanca sözdizimi veya sözcük dağarcığı öğeleri ve Yunanca GTh 26'da ve onun Sinoptik paralellerinde dikkat çekici neredeyse aynı diziler vardır. Bu nedenle, Matta ve Luka'nın 'bizim bildiğimiz şekliyle' Thomas üzerindeki etkisi, yalnızca Kıpti tercümesi üzerinde değil, Yunanca Thomas üzerinde de geçerlidir. Yeni NT'nin Kıpti aşamasındaki müdahalesi söz konusu olduğunda, Thomas'ın Yunanca ve Kıpti metnine sahip olduğumuz yerde buna ilişkin kanıt eksikliğini bir kez daha belirtmekte yarar var. Benzer şekilde, Thomas'ın aktarımının sonraki aşamalarında Yeni Antlaşma'ya oldukça fazla asimilasyon olmuşsa, Matta İncili'nin göreceli etkisi göz önüne alındığında, Matta'nın redaksiyon örneklerinin baskınlığını bulmayı bekleyebileceğimiz dikkate değerdir. 50 Aslında elimizde 50 tane var. Bkz. Bölüm 7, n. Hem "ortodoks" ikinci yüzyıl edebiyatında hem de Nag Hammadi metinlerinde en etkili İncil olarak Matta hakkında 2.

--- SAYFA 236 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 222, Lukan'ın redaksiyon vakalarının sayısıyla karşılaştırıldığında bunlardan çok azını buldu. Bununla birlikte, 6. Bölüm'de daha ileri düzeyde bir karmaşıklığa dikkat çekmiştik; yani çeşitli bilim adamları Thomas'ı katmanlı veya birikimli kompozisyonun bir ürünü olarak gördüklerinden, Sinoptik'ten gelen etki Thomas'ın kompozisyon tarihinde ancak nispeten geç bir aşamada uygulanmış olabilir. Her ne kadar 6. Bölüm'de bu görüşlerin altında yatan bir dizi soruna ve yanlış varsayımlara dikkat çekmiş olsak da, Thomas'ın büyümesine ilişkin bu tür gelişimsel görüşlerin çürütülmesi burada amaç değildir. Ancak görülebilen şey, Thomas'ın bu tür görüşlerinin Sinoptiklerin etkisinin öneminin anlaşılmasına engel olmadığıdır. Bu durum, gelişimsel görüşleri benimseyen bilim adamlarının genel olarak Thomas'ın ilk aşaması veya özü olarak gördükleri şeylerde Sinoptiklerden ilham alan sözlerin baskın olduğu gerçeğinden açıkça anlaşılmaktadır. Buraya örnek olarak dört alim alınmıştır. Crossan'ın, "Thomas I" ve "Thomas II" olarak gördüğü şeyleri çok kesin bir şekilde tanımladığı biliniyor. 51 Arnal, Thomas'ın tüm sözlerine bir şema uygulamaya çalışmama konusunda akıllıca davranarak daha ihtiyatlı davranır; ancak o, bazılarının oldukça açık bir şekilde önceki bilge katmana, diğerlerinin ise daha sonraki, daha gnostik katmana ait olduğunu düşünmektedir. 52 Crossan ve Arnal'ın ikili bölünmesinin aksine, DeConick dört ana katmandan oluşan daha uzun bir süreç öngörüyor; 53 ve Puig üç ana katmanı hesaplıyor (bkz. Tablo 9.1). 54 Açıkça görülüyor ki, yukarıda da belirtildiği gibi, farklı katmanlara ait bu teoriler, kendi başlarına Sinoptiklerin etkisini görmeye engel teşkil etmez. Elbette tarihlerin yeniden değerlendirilmesi gerekecek; örneğin, Matthew ve Luke'un, Thomas'ı DeConick ve Crossan'ın söz konusu sözlere tarih verdiği kadar erken bir zamanda etkilediğini düşünmek zor! Ancak bu tabakalaşma teorilerinden herhangi biri doğruysa, o zaman Matta ve Luka'nın etkisi genellikle kompozisyonun en erken aşamasına atfedilen sözler üzerindedir. Bunun istisnası GTh 13'tür; belki de oldukça ayrıntılı olduğundan yukarıdaki bilim adamlarının dördünden üçü tarafından daha sonraya tarihlendirilmiştir. (Eğer 51 J.D. Crossan, *The Historical Jesus: The Life of a Mediterranean Jewish Peasant* (San Francisco: HarperCollins, 1991), 427, 'ellili yıllarda' tamamlandığını düşündüğü Thomas I hakkında ve 430 Thomas II (MS 60-80) hakkında olsaydı. 52 W.E. Arnal, 'The Rhetoric of Marginality: Apocalypticism, Gnosticism, and Sayings Gospels', HTR 88 (1995), 471-94, yalnızca bilge tabakaya (478 n. 17) ve ikincil 'gnostik tabakaya' (479 n. 32) güvenle atfedilebileceklerin bir listesini verir. Thomas'ı bir bütün olarak birinci yüzyılın ikinci yarısına (489 n. 32) tarihlendirir. 70). 53 DeConick, *Original Gospel of Thomas in Translation*, 10, ilgili katmanlardaki materyal tablosu için. 54 A. Puig, *Un Jes ú s desconocido: las claves del evangelio gnóstico de Tomás* (Barcelona: Ariel, 2008), 133-78, farklı katmanlara ne atfettiği için bkz. Tarihler için 116 ve 121: Tomás 1 için MS 100-110; Tomás 2-a için .150 ve Tomás 2-b için 200. Tablonun amaçları doğrultusunda, 1, 2a ve 2b yerine üç farklı tabakayı adlandırdım.

--- SAYFA 237 ---

Sinoptikler ve Thomas 223, GTh 13'ün "Matta"ya atıfta bulunarak geç bir kompozisyon aşamasına ait olduğunu öne sürüyorsa, bu durumda Thomas'ın Sinoptikler'i sonradan tarihlendirmesi için 6. Bölüm'de tartışılan argümanlardan biri - yalnızca bir tanesi olsa da - daha sallantılı hale gelebilir.) 6. Bölüm'de tartışıldığı gibi, Thomas'ın evrimsel görüşü her durumda mutlaka doğru değildir. Öyle olsa bile, Sinoptiklerin etkisinin yine de önemli olduğu kabul edilmelidir: Yukarıdaki tartışma, Sinoptik etki teorisinin önündeki bu potansiyel engeli ortadan kaldırır. Sonuç Burada vardığımız sonuç oldukça basit bir sonuçtur; yani Sinoptiklerin etkisini Thomas İncili'nden dışlama girişimleri başarısızdır. Thomas'ta Matta ve Luka'dan anlaşılabilen, "önemli" diyebileceğimiz bir etki vardır. Bu etki önemlidir, çünkü Thomas'ta görülen redaksiyonel unsurlar (Matthean veya Lukan'ın editoryal çalışması) belirli yerlerde dikkate değer derecede kapsamlıdır; daha ziyade bu redaksiyon izleri, tanımlanabilecekleri yirmi deyişten on birinde yer aldığından dolayıdır. Buradaki sonucumuzun ikinci ve üçüncü bölümleri, Matta ve Luka'nın etkisine yönelik (özellikle 5. ve 6. Bölümlerde tartışılanlara ek olarak) iki itiraza daha dikkat çekti. İkincisi, Thomas'ın kompozisyon tarihinin katmanlı veya birikimli modelleriyle ilgiliydi, ancak - en azından tartışıldığı şekliyle - bu modellerin Tablo 9.1'deki önemli etki görüşüyle hiçbir şekilde uyumsuz olmadığını gözlemledik: Crossan Arnal DeConick Puig GTh 13 1/2 (MS 30-60) 2/2 4/4 (MS 80-120) 3/3 (c .200 CE) GTh 14,5 1/2 (MS 30-60) 1/2 3/4 (MS 60-100) 1/3 (MS 100-110) GTh 44,2-3 1/2 (MS 30-60) 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) GTh 5,2 1/2 (MS 30-60) 1/2 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) GTh 31,1 1/2 (MS 30-60) 1/2 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) GTh 33,2-3 1/2 (MS 30-60) 1/4 (30-50) CE) 1/3 (MS 100-110) GTh 47 1/2 (MS 30-60) 1/2 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) GTh 65 1/2 (MS 30-60) 1/2 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) GTh 66 1/2 (MS 30-60) 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) GTh 99 1/2 (MS 30-60) 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) GTh 104 1/2 (MS 30-60) 1/4 (MS 30-50) 1/3 (MS 100-110) Anahtar: ör. '3/4' = dört varsayılan kompozisyon aşamasından üçüncüsüne atanan söz

--- SAYFA 238 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 224 Thomas Üzerine Sinoptikler . İlk itiraz Thomas'ın sözlü karakterine dayanılarak yapılmıştı ancak burada Thomas'ın sözlü kaynakları pekala kullanmış olabileceği ancak bunun edebi faktörleri de dışlamak için kullanılamayacağı belirtilmişti. "İkincil sözlü anlatım", özellikle 1960'larda ve 1970'lerde bazı akademisyenler tarafından yapılan, Thomas üzerinde Sinoptik etkinin aşırı karalama modellerinden ve ayrıca Thomas'ın herhangi bir edebi etkiyle kirlenmemiş "saf sözlülükten" yararlanan buna karşılık gelen basit anlayıştan kaçınmanın bir yolu olabilir. Ancak ikincil sözlü anlatımın bir hipotezden başka bir şey olmadığı unutulmamalıdır; Matta ve Luka'daki redaksiyon özellikleri, Thomas'ın yazarının veya editörünün, kanonik İncilleri veya bunların bir kısmını bir şekilde okumuş olmasından kaynaklanan zihnindeki anılardan ibaret olabilir veya bu redaksiyon özellikleri, Thomas'ın kaynak materyallerinden bazılarını etkilemiş olabilir. Sonuçta bilginizin sınırlarının farkına varmamız gerekiyor. Matta ve Luka'nın Thomas üzerindeki etkisinin "bu" konusunda makul ölçüde emin olmamıza ve aslında bu etkinin önemli olmasına rağmen, "nasıl" bizim için çok daha az erişilebilirdir.

--- SAYFA 239 ---

BÖLÜM III Thomas ve diğer erken Hristiyan edebiyatı

--- SAYFA 240 [Görsel / Boş] ---**--- SAYFA 241 ---**

227 10 PAVLUS VE THOMAS'IN İNCİLİ Giriş Thomas'ın İncili ve Sinoptikler hakkındaki dağlık tartışmayla karşılaştırıldığında, Thomas ile Pavlus arasındaki ilişkiye ilişkin değerlendirmeler temelde çok zayıf kalmıştır. Peter Nagel konuya birkaç sayfa ayırdı ve Christopher Skinner da konu hakkında yazdı. 1 Stephen Patterson'un 'Pavlus ve İsa Geleneği: Başka Bir Bakış Zamanı' bu konuya tekrar tekrar değinir, ancak odak noktası Pavlus ve Thomas'ın kendisi değil,2 fakat Pavlus ve daha geniş olan İsa'nın sözleri geleneğidir; Thomas'ın İncili'nin erken dönemde önemli bir rol oynadığını ileri sürer. Patterson'un belirttiği gibi: 'İlk Hristiyan sözler geleneğine ilişkin genel bilgimizi genişletmek için Thomas'ın İncili'ni kullanmak, Pavlus'un, sözler geleneği aracılığıyla bile, müjdenin toplumsal açıdan radikal yorumuna nasıl ulaşmış olabileceğini hayal etmenin yollarını sağlayabilir.'3 Başlığında 'Thomas'ın İncili ve...' geçen kitap ve makalelerin sayısı göz önüne alındığında, Pavlus hakkında bu kadar az şey olması ilginçtir. En kolay açıklama 1 P. Nagel, 'Erwä gungen zum Thomas-Evangelium', F. Altheim ve R. Stiehl, eds. Die Araber in der alten Welt, cilt. V, pt 2 (Berlin: Walter de Gruyter, 1969), 368-92 (368-76) - 'Paul'un Thomas'ın İncili Üzerindeki Etkisi'ni yazarken ne yazık ki bu tartışmanın farkında değildim; C.W. Skinner, 'Thomas'ın Pavlus'un Teolojik Fikirlerini Reddetmesi İncili', M.F. Bird ve J. Willitts, eds. Pavlus ve İnciller: Kristolojiler, Çatışmalar ve Yakınsama (LNTS; Londra: T&T Clark, 2011), 220-41. Nagel, Paul'un Thomas'a borçlu olduğunu düşünüyor ('Erwä gungen zum Thomas-Evangelium', 375); Skinner genel olarak "Pavlus'un Thomas İncili üzerindeki etkisi" görüşüyle aynı fikirdeyken, daha da ileri giderek Pavlus'un fikirlerinin Thomas tarafından reddedilmesini öne sürüyor: "Thomas İncili'nin yazarları belirli Pavlus fikirlerine aşınaydılar ama sonuçta itiraf yoluyla İsa ile özdeşleşmenin süregelen önemini açıklamak için herhangi bir meşruiyete sahip oldukları gerekçesiyle bunları reddettiler." 2 S.J. Patterson, 'Pavlus ve İsa Geleneği: Başka Bir Bakış Zamanı', HTR 84 (1991), 23-41; R. Uro, Thomas: Seeking the Gospel of the Thomas (Edinburgh: T&T Clark, 2003), Pavlus ve Thomas'ın "giymek" ve "soyunmak" üzerine üç sayfalık bir tartışmasını içeriyor (74-7). GTh 29 ve 1 Tim arasında sıklıkla çizilen bir paralellik vardır. 3.16. Grant ve Freedman bazı benzerliklere dikkat çekiyor ancak haklı olarak bu noktaya değinmiyorlar: R.M. Grant ve D.N. Freedman, The Secret Sayings of Jesus (New York: Doubleday, 1960), 148. 3 Patterson, 'Paul and the Jesus Tradition', 35.

--- SAYFA 242 ---

Bunun için Thomas İncili'nin Kompozisyonu 228, söylenecek bir şeyin olmadığı varsayılmaktadır. Örneğin Dassmann, 'das Thomasevangelium aus der Mitte des 2. Jahrhunderts lässt dagegen [yani. G. Phil'in aksine .] jeden paulinischen Einfluss vermissen.' 4 Yine de Thomas'ın söyleyebileceği gibi, duyacak kulakları olanlar, bırakın duysunlar. Bu bölüm bu eksikliği gidermeyi ve Thomas İncili'nin en az bir Pavlus mektubundan haberdar olduğunu tartışmayı amaçlamaktadır. Bölüm II'deki önceki örneklerde olduğu gibi burada da Paulus dilinin etkisini arıyoruz; Mevcut çalışma söz konusu olduğunda, bırakın belirli bir Paulusbild'in etkisini, Paulus teolojisinin herhangi bir etkisini (olumlu veya olumsuz) tespit etmek zordur. 5 Daha genel tematik veya kavramsal benzerlikleri belirlemekle de ilgilenmeyeceğiz. 6 Elbette bu bölümde farklı bir yaklaşıma ihtiyaç var çünkü Pavlus'un durumunda doğrudan "redaksiyonel" bir yaklaşım benimsenemez. Aslında Pavlus'ta inceleyeceğimiz üç pasajın her biri farklı bir şekilde ele alınacak ve bu üç pasajın ikisinde redaksiyon yönteminin bir versiyonu kullanılacaktır. İlk örneğimiz dilse benzerliklere ve kronolojik faktörlere dayanan bir edebi etki durumudur (Rom. 2-3 / GTh 3). Bununla birlikte, ikinci ve üçüncü vakaların, Thomas'ın, Pavlus'un "düzeltme"sini, sırasıyla Kutsal Yazıların (Romalılar 10.6-8 / GTh 3'te) ve geleneksel bir Yahudi formülünün (1 Korintliler 2.9 / GTh 17) redaksiyonunu kabul etmesinin örnekleri olarak değerlendirilir; ancak bu son örnek daha az güvenlidir. Bölümün sonunda, diğerlerinin Pavlus'un diğer edebiyatlar üzerindeki etkisi konusunda yaptığı gibi, etkinin karakterini ele almaya döneceğiz. 7 4 E. Dassmann, Stachel im Fleisch: Paulus in der frühchristlichen Literatur bis Irenäus (Mühendis: Aschendorff, 1979), 198-9. Olası bir ilişki A. Lindemann, Paulus im frühen Christentum: Das Bild des Apostels und die Rezeption der paulinischen Theologie in der frühchristlichen Literatur bis Marcion'da (BHT 58; Tübingen: Mohr, 1979) tartışılmamıştır. 5 Lindemann'daki diğer birinci ve ikinci yüzyıl eserleriyle bağlantılı olarak tartışıldığı gibi, Paulus im frühen Christentum, 36-113 ve ayrıca A. Lindemann, 'Paul in the Writings of the Apostolic Fathers', W.S. Babcock, ed. Paul and the Legacies of Paul (Dallas: Southern Methodist University Press, 1990), 25-45 ve M.C. de Boer, 'Yorum: Hangi Paul' (A. Lindemann'a Yanıt), W.S. Babcock, ed. Paul ve Paul'un Mirasları (Dallas: Southern Methodist University Press, 1990), 45-54 (53). 6 Thomas ve Paul arasındaki yazışmaları bu terimlerle gevşek anlamda gösterme girişimleri, genel atmosfere bakma eğilimindeydi. Bkz. S.L. Davies, 'The Christology and Protology of the Gospel of Thomas, JBL 111 (1992), 663-82, Thomas'taki dönüşüm üzerine ("Pauline'in görüşünden pek farklı değil", 668) ve Pavlus'la benzerliklere yapılan atıflar s. 669 ve 677. 7 Cf. J. Carleton Paget, 'Paul ve Barnabas'ın Mektubu', NovT 38 (1996), 359-81: 'Paul'un etkisi ile ne kastettiğimizi sormalıyız' (363). Carleton Paget başka soruları gündeme getiriyor

--- SAYFA 243 ---

Pavlus ve Thomas İncili 229 1 Romalılar 2-3 ve GTh 53 Pavlus'un Thomas üzerindeki etkisinin en açık işareti muhtemelen Romalılar 2.25-3.2'nin GTh 53 üzerindeki etkisidir. (Bkz. Tablo 10.1.) Tablo 10.1 Romalılar 2.25-3.2 GTh 53 Çünkü eğer Yasayı uygularsanız sünnet bir avantajdır (περιτομή ... ὠφέλει). Ama eğer Yasayı çiğnerseniz, sünnetiniz (περιτομή) sünnetsizliğe dönüşür. Dolayısıyla sünnetsiz bir kişi Kanunun gereklerini yerine getirirse, onun sünnetsizliği sünnet sayılmayacak mı (εἰς περιτομήν)? O zaman Kanunu yerine getiren sünnetsiz kişi, yazılı kanuna ve sünnete (περιτομή) sahip olmanıza rağmen, sizi Kanun'u çiğneyen biri olarak yargılayacaktır. Çünkü övgüsü insanlardan değil Tanrı'dan gelen kişi, ne zahiri Yahudi ne de zahiri sünnet (περιτομή), fakat gizlice Yahudidir ve mektupta değil Ruh'ta kalbin sünnetidir (περιτομή καρδίας ἐν πνεύματι). Peki Yahudi olmanın faydası nedir? Veya (ἢ) sünnetin avantajı nedir (ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς)? Her bakımdan çok...! Öğrencileri ona, 'Sünnet bir avantaj mı (οὐκ ἔστιν ὠφέλεια) yoksa (οὐ) değil mi?' dediler. s) (zaten) sünnetli (οὐκ ἔστιν ὠφέλεια) anne(ler)inden (çocuklar) doğururdu. Aksine, Ruh'taki gerçek sünnet (οὐκ ἔστιν ὠφέλεια) tamamen (οὐκ ἔστιν) kârlıdır.' Bunlar burada geçerlidir: 'Sadece Pavlus olarak kabul ettiğimiz birkaç kavramı mı yoksa genel bir bakış açısını mı arıyoruz? Eğer kavramları arıyorsak bunlar ne olmalıdır, yani hangi kavramlar yalnızca Pauline'e özgüdür? Genel bir bakış açısı arıyorsak bu bakış açısı neyi oluşturur? Pauline tarzı bir bakış açısı var mı? Belirli bir metin ile Pavlus'ta bulduğumuz bir ayet arasındaki anlatım benzerlikleri temelinde mi ilerlemeyi tercih etmeliyiz? Ancak üslupta bir benzerlik fark ettiğimizde bile, bu, Pavlus'un mektuplarının doğrudan kullanımının kanıtı olmaktan ziyade, incelediğimiz yazara ait bir kaynak/gelenek aracılığıyla aktarılan Pavlus'un bir parçasının kanıtından başka bir şey olamaz mı?' (Carleton Paget, 'Paul ve Barnabas'ın Mektubu', 363; ayrıca bkz. 361.)

--- SAYFA 244 ---

Thomas İncil'in Kompozisyonu 230 Pavlus, Romalılar 2.25-9, sünnetin yalnızca yasaya uyulması durumunda herhangi bir değere sahip olduğunu ileri sürer; aslında yasayı yerine getiren sünnetsiz bir Hristiyan Yahudi, günah işleyen Yahudiden daha iyi bir konumda olacaktır. Öte yandan Yahudi kimliğinin ve sünnetin yararsız olduğu düşüncesinden kaçınıyor ve böylece Romalılar 3.1-2'de bu ayrıcalıklarda gerçekten gördüğü değeri doğruluyor. Öte yandan Thomas, GTh 51'deki ve Kutsal Yazılar'daki GTh 52'deki yeni yaratılış ve diriliş hakkındaki diyaloglarıyla devam ederek sünnet konusunda daha açık bir şekilde olumsuzdur: Sünnetle ilgili bu tartışma, öğrencilerin İsa tarafından radikal şekillerde yanıtlanan geleneksel temalar hakkındaki sorularının devamı niteliğindedir. 1.1 Etki olgusu Antti Marjanen, Thomas at the Crossroads kitabının kapanış makalesinde GTh 53 ile en önemli paralellikleri çok yararlı bir şekilde derledi. 8 Özellikle kral Rufus'un (Midraş Tanhuma'da) ve Justin Martyr'in (Trypho ile Diyalog'da) Yahudilere sünnetin gerekli olamayacağı veya Tanrı'nın hoşuna gitmeyeceği yönündeki meydan okumalarına dikkat çekiyor: eğer öyle olsaydı insanlar zaten sünnetli olarak yaratılır veya doğardı. 9 Marjanen Romalılar 2, 3 ve 10'dan bahseder ve özellikle Koloseliler 1 ve Süleyman'ın kasidelerindeki Ruh sünneti tartışmasıyla ilgilenir. 11 Ancak asıl dikkat çekici olanlar Romalılar 2-3'e olan benzerliklerdir (bkz. Tablo 10.2). 12 Öncelikle, öğrenciler tarafından GTh 53'ün (□□ □□ □□□□ ...) başında sorulan sorunun 8 A. Marjanen, 'Thomas and Jewish Religious Practices', R. Uro, ed.'deki dilini yansıtmaması dikkat çekicidir. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 163–83 (GTh 53'te, bkz. 178–80). 9 Midraş Tanhuma B 7 (18a), Lev. 12.2; Justin, Dial. 19. 10 Marjanen, 'Thomas ve Yahudi Dini Uygulamaları', 179; Davies, 'Kristoloji ve Protoloji', 675 n. 22, aynı zamanda bağlantıdan da söz ediyor, belki de Pavlus'un burada bir anlamda Thomas'tan yararlandığını ima ediyor. Patterson, 'Paul and the Jesus Tradition', 32'de aynı olasılığı öne sürüyor. 11 Marjanen, 'Thomas and Jewish Religious Practices', 179: 'Thomas'ın en önemli temalarından bazılarıyla ilgili olarak, en ilginç paralellikler, Mesih'in sünnetinin "bedeni çıkarmak" olarak görüldüğü Sütun 2.11 ve Odes Sol olabilir. 11.1-7'. 12 Rom'daki varyant okumaları arasındaki farklar. Buradaki argüman söz konusu olduğunda 2.25-3.2 önemsizdir. 2.25'te Swanson'da adı geçen tüm Yunan tanıklar arasında περιτομή ... ὡφέλει yer alıyor, ancak ὡφέλει'nin yazılışında farklılıklar var. 2.29'da, Swanson'da adı geçen tanıkların hepsinde περιτομή καρδίας ἐν πνεύματι vardır, ancak G hariç, ἐν atlanır. Aynı şey, aşağıdaki istisnalar dışında 3.1 için de geçerlidir: 1242 ve 1827'de ἡ yerine καὶ bulunur; 1243'te τίς ἡ ὡφέλεια τῆς περιτομῆς için τίς τομῆς vardır ve ὡφέλεια'nın sıklıkla farklı yazılışları vardır. Bkz. R. Swanson, ed. Yeni Ahit Yunanca El Yazmaları: Codex Vaticanus'a Karşı Yatay Çizgilerde Düzenlenmiş Çeşitli Okumalar: Romalılar (Wheaton, IL: Tyndale House Publishers, 2001), 31–4.

--- SAYFA 245 ---

Pavlus ve Thomas İncili 231 Romalılar 3'ün başlangıcında ve Romalılar 2.25'te 'sünnet' ve ὡφέλεια ('benei t', 'avantaj') (בְּנֵי ת' ... בְּנֵי ת' de olduğu gibi) בְּנֵי ת' İsa'nın cevabında). 'Veya' (וְ, הֵן) kelimesi de Kipti dilinde Yunancadan alınan kelimeyi kullanıyor. İkincisi, GTh 53.3 ile Romalılar 3.1'den önceki ayet arasında dil açısından bu kadar benzerliğin olması yine şaşırtıcıdır. Hem GTh 53.3 hem de Romalılar 2.29 'ruhta sünnetten' bahseder. Her yazar bu iki unsurun arasına bir değişiklik daha ekler: Pavlus'un durumunda 'kalbin Ruh'ta sünneti' ve Thomas'ın durumunda ise 'gerçeğin Ruh'ta sünneti'. Pavlus'la bir bağlantıyı bir kez daha gösteren kilit nokta, 'Ruh'ta sünnet'in ortak dilidir. Thomas ve Paul sünnetin değeriyle ilgili bu soruya oldukça farklı yanıtlar veriyorlar. Bununla birlikte, aralarındaki ortak kelime dağarcığı, birinin şu ya da bu yönde bir etkiden şüphelenmesine yol açan bir faktördür: Paylaşılan kelime dağarcığı: בְּנֵי ת' (GTh 53.1) ... τῆς περιτομῆς (Rom. 3.1) ὡφέλεια ... (Romalılar 3.1) (çapraz başvuru 53.2 : בְּנֵי ת' ... בְּנֵי ת') (53.1) הֵן (Rom. 3.1) בְּנֵי ת' (53.3) περιτομή (Rom. 2.29; çapraz başvuru 2.25-8) ἔ (53.3) ἐν (Rom. 2.29) πνεύματι (Romalılar 2.29) Romalılar 2.29 ve 3.1 elbette ardışık ayetlerdir. Üçüncüsü, GTh 53 ve Romalılar 3.1-2'nin biçimleri burada önemlidir. Her durumda ortak soru-cevap formatı önemlidir çünkü bu, yalnızca ortak bir geleneğe atfedilebilecek ortak bir motifle karşı karşıya olmadığımız anlamına gelir. Aksine, GTh 53 ortaya çıkıyor Tablo 10.2 Romalılar 2-3 GTh 53 2.25 περιτομή ... ὡφέλει 3.1 ... ἡ τίς ἡ ὡφέλεια τῆς περιτομῆς ; 53.1 בְּנֵי ת' בְּנֵי ת' בְּנֵי ת' x בְּנֵי ת' בְּנֵי ת' (2.26 , 27 , 28'deki περιτομή'nin diğer örnekleri) 53.2 בְּנֵי ת' x בְּנֵי ת' בְּנֵי ת' בְּנֵי ת' בְּנֵי ת' x בְּנֵי ת' בְּנֵי ת' 2,29 περιτομή καρδίας ἐν πνεύματι 53,3 πολλὰ κατὰ πάντα τρόπον . 53.2 πολλὰ κατὰ πάντα τρόπον

--- SAYFA 246 ---

Thomas İncili Kompozisyonu 232 burada Pavlus'un retoriğiyle şekillenmiştir (ya da - bu aşamada konuya önyargılı olmamak için - tam tersi): her iki yerde de sünnetin değeri konusunda bir soru-cevap vardır. Son olarak, Pavlus'un πολὺ κατὰ πάντα τρόπων ifadesinde sünnetin büyük değerini onaylaması ile Thomas'ın ⲡⲓⲕⲁⲓⲁⲓ ayetinde manevi sünnetin büyük değerini onaylaması arasında zayıf bir bağlantı olabilir. ⲡⲓⲕⲁⲓⲁⲓ oturumu sonlandırıyor. Fakat bu sünnetin faydası ve sünnetin Ruh(lar)daki önemi kadar önemli değildir. Özetle, bu ortak kelime dağarcığına sahibiz ve ikinci olarak tartışmanın soru-cevap formatındaki ortak çerçevesi, birinden diğerine etkiyi daha da ileri sürüyor. 1.2 Etkinin Yönü Peki ya etkinin yönü sorusu? Kısacası Paul'ün burada Thomas'ı etkileme ihtimali yüksek. Pavlus'ta sünnete güvenmeye yönelik bir eleştirinin bulunduğu ancak sünnetin ve Yahudi olmanın “her açıdan çok” avantajlı görüldüğünü anımsayabiliriz. Öte yandan Thomas'ta sünnetin yararsız olduğu konusunda oldukça açık bir eleştiri var. O halde, Pavlus'u daha erken, Tomas'ı da daha sonra görmenin bir nedeni, sünnetin açıkça reddedilmesinin, Pavlus'un ifade ettiği daha nitelikli görüşten daha sonraki bir olgu olmasının daha muhtemel olmasıdır. Thomas'ta savunulan görüş büyük ihtimalle Yahudi uygulamalarını şiddetle eleştiren ve -daha da çarpıcı biçimde- İsa'nın bir portresini bu çizgiler üzerine inşa eden bir ortamda ifade bulacaktı. Burada tarihler ve saatler hakkında genelleme yapmak zor olsa da, bu Pauline sonrası bir olgu gibi görünüyor. Sünnet tartışmasının formülasyonu, Thomas'ın tamamında sunulan "Yahudi sonrası" İsa ile gayet iyi örtüşmektedir (krş. GTh 6, 14, 52). Elimizdeki kanıtlara göre, İsa'nın böyle bir portresinin, Romalıların yazıldığı MS 56-7'den önce, yani İsa'nın hizmetinden yalnızca bir nesil sonra yapılmış olması pek olası değildir. İkincisi, etkinin ters yönde gerçekleşeceğini hayal etmek zordur. Romalıların MS 56-7'ye kadar olan geleneksel tarihi doğruya yakınsa, Thomas'ın bu sözünün Romalılardan öncesine ait olduğu görüşünü benimseyen bir bilim adamı bulmak zordur. Crossan ve DeConick gibi çekirdek Thomas'ın çok erken bir kompozisyonunu düşünenler bile bu sözün daha sonra eklenen bir şey olduğunu düşünüyor. 13 Bkz. ör. J.D. Crossan, *The Historical Jesus: The Life of a Mediterranean Jewish Peasant* (San Francisco: HarperCollins, 1991), 446, onu Thomas'ın ikinci katmanına tahsis ediyor, MS 60-80'e tarihleniyor; M.S. DeConick, *Thomas'ın Orijinal İncili*

--- SAYFA 247 ---

Pavlus ve Thomas İncili 233 1.3 Olasılık düzeyi Buradaki etki olasılığına hangi olasılık düzeyini atamamız gerekir? 1905'te *The New Testament in the Apostolic Fathers*'ı yayınlayan Oxford öğretim üyeleri, kullanım olasılığını şu şekilde sınıflandırmak için a, b, c ve d harflerini kullandılar: a: 'makul şüphe yok' b: 'yüksek derecede olasılık' c: 'düşük derecede olasılık' d: 'muhtemelen atıfta bulunulabilir, ancak... kanıtlar ona herhangi bir güven duyulmasına izin vermeyecek kadar belirsiz görünüyordu'. 14 Burada “b”nin Romalıların etkisi ihtimaline ilişkin makul bir sınıflandırma olduğunu, hatta belki de “a”yı öneriyorum! 2 Romalıları 10.7 ve GTh 3 Bildiğim kadarıyla, henüz hiç kimse Romalıları 10'un Thomas'ın ilham kaynağının bir parçası olduğunu iddia etmedi. 15 Ya da daha kesin bir şekilde ifade edersek: Pavlus'un Romalıları 10'daki Tesniye 30'u kullanması, Thomas'ın Tesniye 30'u kullanmasının arkasında yatmaktadır; öyle ki, Thomas'taki alımlama Pavlus'taki alım yoluyla dolayım lanmıştır. Bu anlamda, Kısım II'de kullanılan "redaksiyonel yöntem" devreye giriyor: Thomas'ın, Pavlus'un Tesniye'yi redaksiyonunu nasıl karşıladığına bakıyoruz. Tesniye → Pavlus → GTh modeli, daha önce incelenen Mark → Matta → GTh ve Mark → Luka → GTh modellerini yansıtır. (Bkz. Tablo 10.3.) GTh 3'ün Yunanca metninde İsa, öğrencilerini, krallığın iki saçma görüşünü - krallığın göklerde/göklerde olduğu veya yerin altında olduğu - dayattığı hayal edilen düşmanlarla olası bir yüzleşmeye hazırlıyor. Bazı akademisyenler halihazırda *Translation: With a Commentary and New English Translation of the Complete Gospel*'i önermiştir (LNTS 287; London/New York: T&T Clark International, 2006), 10, sözden MS 60-100 arası bir birikim olarak söz etmektedir. 14 Oxford Tarihsel Teoloji Derneği'nin bir Komitesi, *Apostolik Babalarda Yeni Ahit* (Oxford: Clarendon 1905), iii. Bkz. s. iv küçük harflerin kullanımı için. 15 T.F. Glasson, 'Thomas'ın İncili, Söz 3 ve Tesniye xxx. 11-14', *ExpT* 78 (1967), 151-2, şu soruyu gündeme getiriyor ama cevaplamıyor: 'Paul'ün versiyonunun, Oxyrhynchus'un Yunanca fragmanında yer alan ancak Kıpti dilinde bulunmayan kelimelerle herhangi bir bağlantısı var mı: "yeryüzünün altında ne var?" (152 n. 1). Nagel, Paul'un Thomas'ın buradaki deyişini bildiğini düşünüyor ('*Erwä gungen zum Thomas-Evangelium*', 371), ancak gözlemleri bir yöne veya diğerine bağlılıktan ziyade Thomas'ın ve Paul'ün versiyonları arasındaki önemli benzerlikleri gösteriyor.

--- SAYFA 248 ---

The Composition of the Gospel of Thomas 234 burada Tesniye 30'a atıf yapıyor; bu, diğer etkileri göz ardı etmek anlamına gelmiyor. 16 Burada Thomas'taki "gökte değil, denizde, yerin altında değil, ama senin içinde" üçlüsü Tesniye 30'daki "gökte değil, denizin ötesinde değil ama sana çok yakın" üçlüsüne çarpıcı biçimde benzer. Soru şu oluyor: Thomas Tesniye'yi makul derecede doğrudan bir şekilde mi kullanıyor, yoksa Tesniye 30 önceden var olan bir yorumlayıcı gelenek aracılığıyla Thomas'a aracılık mı ediyor? Buradaki iddia Tesniye 30'un Pavlus'un yorumunun Thomas'ın pasajı kullanımını şekillendirdiği yönündedir. Tablo 10.3 Romalılar 10.6–8 GTh 3 i Ama imanın doğruluğu diyor ki, İsa diyor ki, 'Eğer bizi (ya da sizi) götürenler (size) şöyle derlerse, 'Yüreğinizden (μὴ εἴπη) demeyin: 'Kim cennete çıkacak (εἰς τὸν) yani)?" (yani, Mesih'i indirmek için) "[İşte,] krallık cennettedir (ἐν οὐρᾳ [νῶ])", sonra [cennetin] kuşları (τοῦ οὐρ [ανοῦ]) [senden önce gelecek.] veya [Fakat şunu söylerlerse: "Kim cennete inecek?" uçurum (εἰς τὴν ἄβυσσον)?" (yani, Mesih'i ölümden diriltmek için). 'ii yerin altındadır (ὑπὸ τὴν γῆν), sonra denizin i'si[a] (οἱ ἰχθύες τῆς θαλά [σσης]) [ilk önce gidip oraya girecek önünüzde. Ama ne diyor? 'Söz sana yakın; ağzınızda ve kalbinizdedir (ἐγγύς σου ... ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου),' yani ilan ettiğimiz iman sözüdür. Ama akrabalık[Tanrı/cennet] sizin içinizdedir (ἐν τὸς ὑμῶν) [ve sizin dışınızdadır]. ' i İngilizce tercümesi Yunancadandır ve restorasyonları Kıpti'ye dayanmaktadır. ii Swanson'da adı geçen tüm tanıklar, ἄβυσσον'un çeşitli yazılışlarına rağmen, amaçlarımız açısından önemli olan εἰς τὴν ἄβυσσον ifadesini kullanıyorlar. Bkz. Swanson, *New Testament Greek Manuscripts: Romalılar*, 156. 16 Bkz. Glasson, 'The Gospel of Thomas, Saying 3', 151–2; J.-E. Mé nard, 'La Sagesse et le logion 3 de l' Évangile selon Thomas', F.L. Çapraz, ed. *Studia Patristica*, cilt. x, Oxford'da Düzenlenen Beşinci Uluslararası Patristik Araştırmalar Konferansında Sunulan Bildiriler, 1967 (TU 107; Berlin: Akademie, 1970), 137–40. Bu "diğer etkiler" arasında en önemlisi Luka 17.20-1'dir; bu kitap yine Tertullian'ın *Against Marcion* 4.35'teki Tesniye 30 ile bağlantılıdır. Bağlantı Glasson, 'Gospel of Thomas, Saying 3', 152'de belirtilmiştir.

--- SAYFA 249 ---

Pavlus ve Thomas İncili 235 2.1 Yer'in altındaki denizdeki uçurum Bunun nedeni Thomas'ın balıkların yaşadığı 'yerin altındaki' bölgeden söz etmesidir. Tesniye'de "gökte" ile "denizin ötesinde" arasında bir karşıtlık vardır ve Pavlus öncesi yorumların tümü de bunu muhafaza etmektedir. Ancak Paul ve Thomas'ın her ikisi de küçük bir değişiklik içeriyor. Her ikisi de yukarıdaki cenneti aşağıdakiyle karşılaştırıyor. 17 Pavlus burayı 'uçurum' olarak adlandırıyor ve buranın ölümlerin yaşadığı bölge olduğunu varsayıyor: Burası en azından 'Mesih'i ölümden diriltmeyi' hayal edebileceğiniz yerdir. Thomas burayı balıkların bulunduğu 'yeraltı' bölgesi olarak adlandırıyor. Bunlar aynı yer; Tesniye, Baruch ve Philo'daki gibi denizin ötesinde değil (aşağıdaki özete bakınız), fakat insanların balıklarla uyuduğu yerin altındaki tehomda. Richard Bauckham'ın öne sürdüğü gibi, erken dönem Yahudi ve Hristiyan geleneklerinde denizde ölenler yalnızca denizde ölenler değildir: 'Yeraltı okyanusu ile ölümler diyarının yakın bir ilişkisi vardır (örn. 2 Sam 22:5-6; Eyüp 26:5; Mezmur 69:15; Jon 2; Rev. 20.13)'. 18 Sonuç olarak, sonuç olarak, Tesniye'nin cennet ve uçurum arasındaki karşıtlığını yeniden yorumlama fikrini yalnızca Pavlus ve Thomas paylaşıyor (bkz. Tablo 10.4). Dolayısıyla Pavlus ve Thomas'tan önceki ve neredeyse çağdaş olan çalışmalar (LXX Tesniye; Baruch; Philo) sürekli olarak bu ikisinden farklı bir görüşe sahiptir. Paul ve Thomas'ın her ikisinin de dayandığı ortak bir gelenek hakkında spekülasyon yapılabilir, ancak bunu destekleyecek yeterli kanıt yoktur. 19 Elbette Paul ve Thomas'ın da olması mümkündür. 17 Denizlerin kaynağı olarak uçurumun sıradan bir örneği için bkz. Gibi. Mos. 10.6 . 18 Bkz. R.J. Bauckham, 'Ölümleri Geri Vermek Olarak Diriliş: Pseudepigrapha ve John'un Kıyametinde Geleneksel Bir Diriliş İmajı', J.H. Charlesworth ve C.A. Evans, editörler. The Pseudepigrapha and Early Biblical Interpretation (Studies in Scripture in Early Judaism and Christian 2; JSPSS 14; Sheffield: JSOT Press, 1993), 269-91 (bu noktada 280-1), aynı zamanda (s. 272-3) Tertullian'ın balık ve ölümlerin yeri arasında bağlantı kuran bir kıyamet alıntısına gönderme yaparak (Bedenin Dirilişi 32). 19 Bazı yorumcular Tesniye 30'da Pavlus ve Targum Neoi ti arasında paralellikler kuruyor (örneğin J.D.G. Dunn, Romalılar (WBC; Waco, TX: Word, 1988) II, 604): 'Büyük Deniz'in Ötesindeki Kanun da öyle değil, şöyle demeli: "Keşke Yunus peygamber gibi Büyük Deniz'in derinliklerine inip onu bize çıkaracak biri olsaydı, ve bize emirleri işittir ki onları yerine getirebilelim." Targum Neoi ti böylelikle 'büyük denize' inmeyi kastediyor. McNamara bunun Akdeniz'den ziyade Uçurum olduğunu düşünüyor (M. McNamara, tr. Targum Neoi ti 1: Deuteronomy: Translated with Apparatus and Notes (Edinburgh: T&T Clark, 1997), 141). Bununla birlikte, Eski Antlaşma'daki tüm referanslarda (olası bir istisna dışında) 'büyük deniz' Akdeniz'in adı olarak kullanılmaktadır: bu mitolojik değil coğrafi bir varlıktır. J. Goldingay, Daniel (WBC; Waco, TX: Word, 1991), 160: "Büyük Deniz" başka yerde [sc . Dan'ın dışında. 7.2] her zaman Akdeniz'i belirtir; bu onun için standart bir başlıktır.' Sayılar'da, Yeşu'da ve Hezekiel'de geçer ve neredeyse her zaman ülkenin batı sınırı olarak kullanılır. Yalnızca Daniel 7.2 vizyoner bir ortama sahiptir ve

--- SAYFA 250 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 236 bağımsız olarak Tesniye 30'un aynı yorumuna varmıştır, ancak tesadüf bilim adamlarının geleneksel olarak şüphelendiği bir şeydir. Bu bize şu ya da bu yönde makul bir etki olasılığı bırakıyor. 2.2 Etkinin yönü Öyleyse hangisinin bu kullanımını ilk olarak geliştirmiş olması daha olasıdır, Romalılar mı Thomas mı? Thomas'ta Eski Ahit'in herhangi bir bağımsız kullanımındaki ciddi eksiklik, Thomas'ın burada muhtemelen ikinci planda kaldığını düşündürmektedir. Öte yandan Pavlus'un mektupları, özellikle Romalılar 10'un geri kalan kısmında (Rom. 10.19'da Tesniye 32.21) ve Romalılar 11'de (Romalılar 11.8'de Tesniye 29.4) olmak üzere Tesniye'nin kapanış bölümlerine olumlu göndermelerle doludur. Daha sonra Romalılar 12 Tesniye 32'den (Romalılar 12.19'da Tesniye 32:35) alıntı yapar ve Romalılar 15 Tesniye 32'den (Romalılar 15.10'da Tesniye 32:43) alıntı yapar - ve bunlar yalnızca asıl alıntılardır: başka birçok ima da vardır. 20 O halde Pavlus ilk elden ayrıntılı bilgiye sahiptir. Tablo 10.4 LXX Tesniye 30.13 Baruch 3.30 Mesaj . 84-85 Romalılar 10.7 GTh 3 Denizin karşısı değil ki, 'Kim bizim için denizin sonuna kadar geçecek ve onu bizim için alacak ve bunu yapmamız için bize duyulur hale getirecek?' Kim denizi aşmış onu buldu ve onu seçme altınla ele geçirecek? Çünkü iyiliğin peşinde koşmak için ne cennete uzanmanıza ne de denizin ötesine ulaşmanıza gerek olduğunu söylüyor. Veya uçuruma kim inecek? - yani Mesih'i ölümden diriltmek. Eğer o yerin altındadır derse, denizin balıkları senden önce ona ulaşır ve içeri girer. Burada bile vizyondaki öğeler genellikle oldukça sıradandır (tabii ki anlamları öyle değildir). Sonuç olarak Goldingay ve diğer yorumcular burada Daniel 7.2'de de Akdeniz referansını alıyorlar. Yani Targum Neoi ti'de Yunus'un Akdeniz'in derinliklerine indiğini neredeyse kesin olarak görüyoruz. Bunun biraz mitolojik bir çağrışımı olabilir ama bu kesin değil ve 'yeryüzünün altı' diye bir atıf da yok. Targum Neoi ti'nin Paul ve Thomas'ın zamanlarında geçerli olduğu varsayılmak için artık çok geç. 20 Şimdi bakın G.P. Waters, Pavlus'un Mektuplarında Tesniyenin Sonu (WUNT 2; T ü bingen: Mohr, 2006) ve ayrıca D. Lincicum, Pavlus ve Tesniye ile Erken Yahudi Buluşması (T ü bingen: Mohr, 2010).

--- SAYFA 251 ---

Pavlus ve Thomas İncili Tesniye 237, ancak aynı şey Thomas'ın yazarı için söylenemez. Bu nedenle, Paul'ün Thomas üzerindeki etkisi konusunda çok fazla şüphe olamaz, tam tersi olamaz. Ayrıca burada Thomas'ın Pavlus'u etkilediğini varsaymak şu anlama gelebilir: Tesniye 30, Thomas'ın yazarı üzerinde bir etki yarattı; Thomas daha sonra Tesniye 30'u baştan sona yeniden çalıştı, dilin çoğunu değiştirdi ve mevcut karşıtlığı, belki de kozmolojik nedenlerden dolayı, cennete ve uçuruma karşı çıkan bir karşıtlığa uyarladı. Daha sonra, GTh 3 gibi bir şey içeren bir söz geleneğiyle karşılaşan Pavlus, bu değişimi benimsedi, ancak daha sonra söz geleneğinin bıraktığı Tesniye öğelerinden bazılarını yeniden tanıttı. Pauline'in Thomas üzerinde etkili olduğunu varsaymanın ekonomisi, öğelerin bir kenara atılıp daha sonra yeniden dahil edilmesine başvurmaya gerek olmadığı anlamına gelir. 2.3 Olasılık düzeyi Olasılık sınıflandırmalarımıza geri dönecek olursak, bu örneğe "a" notu verilemez, hatta belki "b" bile verilemez, ancak "c" - iyi bir spor şansı, ancak 53 deme durumunda olduğundan daha düşük olasılık - muhtemelen makuldür. 3 1 Korintliler 2.9 ve GT 17 Ama yazıldığı gibi: 'Gözün görmediğini, kulağın duymadığını ve insanın yüreğine yükselmediğini, Tanrı'nın kendisini sevenler için hazırladığını, Tanrı bize Ruh aracılığıyla açıkladı.' (1 Korintliler 2.9-10) 21 İsa şöyle dedi: 'Gözün görmediğini, kulağın duymadığını, hiçbir elin dokunmadığını ve dokunmadığını size vereceğim. (GTh 17) Pavlus'un 1. Korintliler 2.9'daki ifadesi, 1. Korintliler 1.18'den 2.16'ya kadar olan argümandaki bir dizi "X değil, Y" ifadelerinden biridir: daha önce 21. Beklendiği gibi, 1 Korintliler'de çok sayıda farklı okuma vardır. 2.9. Yazım farklılıkları örneğin P46'da (οὐκ ὡς οὐχ) bulunabilir. εἶδε (v), ἡτοίμασεν ve ἀγαπᾶσιν kelimelerinin birkaç farklı yazılışı vardır. καί ve οὐδέ, el yazması geleneğinin çeşitli noktalarında birbirlerine görünürler. İlk olarak ᾧ , birkaç el yazmasında ὁ veya ἦν bulunur; çok eski metinlerin çoğunda ikinci ᾧ'un yerini ὁσα almıştır. Ancak yine de hiçbir durumda buradaki argümanı etkileyecek türden esaslı bir değişiklik söz konusu değildir. Bkz. R. Swanson, ed. Yeni Ahit Yunanca El Yazmaları: Codex Vaticanus'a Karşı Yatay Çizgilerde Düzenlenmiş Çeşitli Okumalar: 1 Corinthians (Wheaton, IL: Tyndale House Publishers, 2003), 24-5.

--- SAYFA 252 ---

Tanrı'nın şu anda açığa vurduğu ve verdiği şeye hiç kimse tanık olamaz ve dahası, bu işaretlere bağlı, bilgeliğin - takıntılı, Tanrı'yı bilmeyen, zengin, güçlü, bilge, retorik odaklı - gözleri, kulakları ve zihinleri ve onun yöneticileri, çarmıha gerilmiş Mesih'in müjdesiyle karşı karşıya kaldıklarında, Tanrı'nın zayıf, aptal, seçilmiş inananlar tarafından kavramayı amaçladığı şeyi kavramaktan yapısal olarak acizdir. Ruh'un gücüyle doğrulanmıştır. Öte yandan, komşu sözlerden pek aydınlatılmayan 22 GTh 17, öncelikle İsa'nın kendi vahyinin benzersizliğini ve onu alan kişilerin ayrıcalıklı statüsünü öne sürmeye odaklanmıştır (ve vahyin soyutluğuna pek fazla değinmemektedir). 23 Bu farklılıklar bir yana, bu noktada Pavlus ile Thomas arasında önemli bir ortak zemin de bulunmaktadır. Her ikisi de bu formülü Tanrı'nın/İsa'nın seçilmiş olanlara verdiklerine atıfta bulunmak için kullanır. 'Gözün görmediği' vb. içeriği her iki durumda da kurtarıcı vahiydir. Dünyevi yollarla fark edilemeyen bu kurtarıcı vahiy şimdi Tanrı tarafından bildiriliyor. 3.1 1 Korintliler 2.9 ve GTh 17'nin ardındaki Hıristiyanlık öncesi formül 1 Korintliler 2.9 ve GTh 17 arasındaki ilişkiye gelecek olursak, bir çeşit ilişkinin olduğu konusunda zaten fikir birliği vardır: soru netür bir ilişki olduğudur. 24 Zaten 1889'da, GTh 17'nin ilk kez ortaya çıktığı Kıpti metninin keşfinden çok önce, Alfred Resch'in 22 Pavlus'u Korint dilindeki bir slogandan alıntı yaptığını düşünenlerin aksine, bu ifadenin, Pavlus'un 1 Korintliler'de tartıştığı şeyle tamamen aynı çizgide olduğu açıktır. 2 (pace Patterson, 'Paul ve İsa Geleneği', 37). 23 Bu, I. Dunderberg tarafından kabul edilmektedir, 'Thomas' I-Sayings and the Gospel of John', R. Uro, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 33-64 (45). Bunun nedeni iki yönlüdür: (1) 'kalp'e yapılan atıf, vahyin soyutluğuna ilişkin bir argümana pek uygun değildir ve (2) bu doğrultuda anlaşılan GT 17, GT 38 ile iyi bir paralelliğe sahiptir: 'İsa dedi ki, 'Sana söylediğim bu sözleri birçok kez duymayı istedin ve bunları duyacak başka kimsen yok.' 24 Burada, 1. Yuhanna ile Yuhanna arasındaki olası ilişkinin ilave karmaşıklığını göz ardı edeceğiz. 1.1-4 ve Thomas 17. Bunun için bkz. T. Onuki, 'Traditionsgeschichte von Thomas 17 und ihre christologische Relevanz', Onuki, Heil und Erlö sung: Studien zum Neuen Testament und Gnosis (WUNT 165; Tübingen: Mohr, 2004), 221-39 (233-6), ve I. Dunderberg, 'John and Thomas in Conflict', J.D. Turner ve A. McGuire, The Nag Hammadi Library after Fifty Years: Proceedings of the 1995 Society of Biblical Literature Annual Meeting (Leiden: Brill, 1997), 361-80 (365-70), Mur ile olası bağlantıya faydalı bir şekilde dikkat çeken yanıt. Frag. 29-31, ancak ikincisi muhtemelen doğrudan 1 John'a borçludur.

--- SAYFA 253 ---

Pavlus ve Thomas İncili 239, 1 Korintliler 2.9'un bir Rabban sözü olduğu konusunda iyi bir iddiaya sahip olduğunu öne sürdü. GTh 17'nin gelişi daha sonra Helmut Koester'in bunun "İsa'nın bilgece sözler geleneğine ait olduğu", 25 aslında "çok ilkel" olan "Q'nun bir versiyonu" olduğu sonucuna varmasına yol açtı. 26 Patterson, sözün gerçekliği hakkında yorum yapmadan, 'Pavlus, Thomas'ın İncili'nden bir söz aktarıyor' diyor. 27 Ancak 1900 yılında Henry St John Thackeray, Pseudo-Philo'nun 1 Korintliler 2.9'a çok benzer bir şeyi koruduğunu zaten gözlemlemişti ve bu gerçek, durumu oldukça karmaşık hale getiriyor. Her ikisinin de İsa'ya 64 ve 65'teki aynı ifade kombinasyonunu içerdiği görülüyor. Sonuç olarak, Pseudo-Philo'nun referansı ve Pavlus'un alıntısı birlikte ele alındığında, Thackeray'in de kabul ettiği gibi, söz konusu Isaianic ifadelerin zaten Hristiyanlık öncesi bir kutsal metin formülü olarak bir araya getirilmiş olduğunu güçlü bir şekilde ortaya koyuyor. 28 O halde muhtemelen formülün nihai kaynağı olarak İsa'dan ziyade Hristiyanlık öncesi Yahudilik görülmelidir. 29 En erken kullanımları Tablo 10.5'te gösterilmektedir. Bu kanıtlardan elde edilen güçlü izlenim, MS 1. yüzyılın ortalarında Yeşaya 64.3 ve 65.16'nın bir araya gelerek kutsal bir formül oluşturduğudur. Bu daha sonra Pseudo-Filo ve Paul tarafından muhtemelen bağımsız olarak alınıp kullanılıyor. Sonra ne olacak? Formülün Rabbinik Yahudilik üzerinde nispeten az etkisi vardır, ancak Pavlus sonrası Hristiyanlıkta buna yönelik muazzam bir coşku vardır. Peki bu, Pavlus'un etkisinden mi kaynaklanıyor? Çeşitli akademisyenler bu soruya olumlu bir cevap varsaymışlardır, 30 ancak Thomas'ın versiyonunun ikincil karakteri hakkında kesinlikle ikna edici argümanlar yapılmış olsa da (Pavlus'un kutsal metin formülünü oldukça sağlam bir şekilde korumasının aksine), bu kendi başına etkiyi göstermek için yeterli değildir. 25 H. Koester, 'The Structure and Criteria of Early Christian Beliefs', J.M. Robinson ve Koester, Trajectories through Early Christian (Philadelphia: Fortress, 1971), 205-31 (227). 26 H. Koester, 'One Jesus and Four Primitive Gospels', J.M. Robinson ve Koester, Trajectories through Early Christian (Philadelphia: Fortress, 1971), 158-204 (186). 27 Patterson, 'Paul and the Jesus Tradition', 36. 28 Bu görüşü M.R. James takip etti. H.St.J. Thackeray, The Relation of St Paul to Contemporary Jewish Thinking (London: Macmillan, 1900), 240-1, alıntı yapan M.R. James, The Biblical Antiquities of Philo (London: SPCK, 1917), 157 n. 13. 29 Bu kesin bir kesinlik olarak kabul edilemez, çünkü en azından formülün LAB'nin orijinal kompozisyonundan bir süre sonra el yazması geleneğine sızmış olması mümkündür. Bu soru LAB 26.13 ile ilgili olarak sorulmamış gibi görünüyor, ancak formülün Asc'ta yer alması dikkat çekicidir. İsa. 11.34 muhtemelen biraz geç bir aşamada, yalnızca ikinci Latince versiyonda ve Slavca tercümede görünüyor. 30 Örneğin; J.-E. Ménard, L'Évangile selon Thomas: giriş, çeviri, yorum (NHS 5; Leiden: Brill, 1975), 105.

--- SAYFA 254 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 240 Ancak etkiyi oluşturmaya yönelik konuyu oluşturmadan önce, Thomas'ta bu ikincil özellikleri tekrarlayacağız. 31 3.2 Thomas'taki ikincil özellikler İlk olarak Thomas'ın "artı"sı - 'hiçbir elin dokunmadığı şey'e yapılan atıf yalnızca Maniheizm metinlerde günümüze ulaşmıştır. Turfan fragmanı M 789'un şu şekilde bir versiyonu bulunmaktadır: 'Gözünle görmediğin, kulağınla duymadığın, elinle kavramadığın şeyi sana vereceğim.' 32 Ama bildiğimiz için Tablo 10.5 LXX Isaiah 64, 65 LAB 26.13 1 Korintliler 2.9 1 Clem. 34.8 GTh 17 ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· λέγει γάρ· οὐκ εἶδον οὐκ ἤκουσα nec auris audiuit , καὶ οὐκ ἤκουσεν καὶ οὐκ ἤκουσεν οὐκ εἶδον οὐκ ἤκουσα 64.3a οὐκ ἤκουσα nec auris audiuit , καὶ οὐκ ἤκουσεν καὶ οὐκ ἤκουσεν οὐκ εἶδον οὐκ ἤκουσα 64.3b οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον θεὸν πλὴν σοῦ καὶ τὰ ἔργα σου quod oculus non uidit ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδον ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδον 64.3a οὐκ ἤκουσα nec auris audiuit , καὶ οὐκ ἤκουσεν καὶ οὐκ ἤκουσεν οὐκ εἶδον οὐκ ἤκουσα 64.3b οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον θεὸν πλὴν σοῦ καὶ τὰ ἔργα σου quod oculus non uidit ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδον ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδον 64.3c ἃ ποιήσεις τοῖς ὑπομένουσιν ἔλεον . ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ... ὅσα ἡτοίμασεν τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν . 31 Bu özelliklerin en iyi açıklaması için bkz. C.M. Tuckett, 'Pavlus ve İsa Geleneği: 1 Korintliler 2:9 ve Thomas İncili 17'nin Kanıtı', T.J. Burke, ed. Paul ve Korintliler: Çatışma İçinde Bir Topluluk Üzerine Çalışmalar: Margaret Thrall Onuruna Yazılar (Leiden: Brill, 2003), 55-73. 32 Turfan Parçası M 789, tercümesi: W. Schneemelcher, New Testament Apocrypha, cilt. I, Gospels and İlgili Yazılar (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1991), 403. Metin F.W.K.'da bulunabilir. Müller, 'Handschriften-Reste in Estrangelo-Schrift aus Turfan 2', Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften (1904), Anhang,

--- SAYFA 255 ---

Pavlus ve Thomas İncili 241 Thomas'ın Maniheiztler tarafından bilindiği ve kullanıldığı, bunun neredeyse hiçbir bağımsız değeri yoktur. 33 Öte yandan Thomas'ın versiyonu orijinal olsaydı onun versiyonunun daha geniş bir dağılıma sahip olmasını beklerdik. Ancak öyle olmadığı için Thomas'ın (ellerle) versiyonu ikinci planda kalmış gibi görünüyor. İkincisi, Tomas'ın bu ifadeyi İsa'ya atfetmesi büyük ihtimalle ikincil bir değişikliktir. Pavlus MS 1. yüzyılın ortalarında 1. Korintliler'i yazdığında, ele aldığımız kabaca İsa'ya özgü formülün az çok sağlam kutsal metinlere dayandığını belirtmiştik. İfadenin İsa'nın ağzından aktarıldığı bir sonraki aşama, daha sonra ona atfedilen kutsal metinlerden birkaç alıntı örneğini gözlemlediğimizde anlaşılır hale gelir. Trevijano'nun az bilinen makalesi, İbranilere Mektup'un bu noktada önemli kanıtlarına katkıda bulunuyor. 34 'Adını kardeşlerime anlatacağım' (Mezmun 22.22), 'Ona güveneceğim' (Mezmun 18.2), 'Kurbanları ve sunuları arzulamadın, ama benim için hazırladığın bir beden... İşte senin isteğini yerine getirmeye geldim' (Mezmun 40.6-8) gibi ifadeler İsa'nın ağzından İbranice'de yer alır. İkinci yüzyılda Justin, 'Ben itaatsiz ve inatçı bir kavme ellerimi uzattım' (Yeşaya 65.2) ve 'O Phil-Hist'e sırtımı verdim' sözleriyle aynı şeyi yapar. Abh, Abh. II, 68; bkz. M 551 (II, s. 67-8). Metin daha erişilebilir olan M.E. Stone ve J. Strugnell, *The Books of Elijah: Parts 1-2* (Missoula, MT: Society of Biblical Literature, 1979), 42-73 (55, 57)'de yeniden yayınlanmıştır. Ayrıca bir sonraki dipnotta bahsedilen Nagel ve Funk'un makalelerindeki tartışmalara da bakın. 33 Maniheizt literatürde Thomas'ın kullanımı hakkında bkz. E. Hammerschmidt, 'Das Thomasevangelium und die Manichäer', *OrChr* 46 (1962), 120-3; P.A. Mirecki, 'Kıpti Maniheizt Mezmun 278 ve Thomas İncili 37', A. van Tongerloo ve S. Giversen, eds. *Manichaica Selecta: Yetmişinci Doğum Günü Vesilesiyle Profesör Julien Ries'e Sunulan Çalışmalar* (Maniheizt Araştırmalar 1; Leuven: Uluslararası Maniheizt Araştırmalar Birliği ve Dinler Tarihi Merkezi, 1991) 243-62; H.-J. Klimkeit, 'Orta ve Doğu Asya'da Apokrif İnciller', Klimkeit ve M. Heuser, eds. *Manici Edebiyat ve Sanat Çalışmaları* (NHMS 46; Leiden: Brill, 1999), 189-211; W.-P. Funk, '"Einer aus tausend, zwei aus zehntausend": Zitate aus dem Thomasevangelium in den koptischen Manichaica', H.-G. Bethge, S. Emmel, K.L. King ve I. Schletterer, eds. *Çocuklar İçin, Mükemmel Öğretim: Hans-Martin Schenke Onuruna Çalışmalar: Berliner Arbeitskreis für koptisch-gnostische Schriften'in Otuzuncu Yılı Vesilesiyle* (NHMS 54; Leiden/Boston: Brill, 2002), 67-94; P. Nagel, 'Synoptische Evangelien-geleneksel im Thomasevangelium und im Manichäismus', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds içinde. *Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie* (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 272-93. Ayrıca dikkate değer olan M. Grosso, 'Λόγοι Ἀπόκρυφοί : aspetti della ricezione del Vangelo Secondo Tommaso nel cristianesimo antico' (Doktora, Torino Üniversitesi, 2007), 277-304 ve NB Grosso'nun listesi s. 303, GTh'nin Maniheizt literatür üzerindeki olası etkilerinin sayısını önemli ölçüde genişletiyor.

34 R. Trevijano Etcheverría, 'La valoración de los dichos no canónicos: el caso de 1 Cor. 2,9 y Ev. Tom günlüğü. 17', E.A. Livingstone, ed. *Studia Patristica*, cilt. XXIV, *Historica, theologica et philosophica, gnostica* (Leuven: Peeters, 1993), 406-14 (410).

--- SAYFA 256 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 242 vuranlara ve sakallarını yolanlara yanaklarım' (Yeşaya 50.6), aynı bölümdeki diğer birkaç pasajla birlikte. 35 Bunun aksine, Tuckett'in belirttiği gibi Patterson, ters sürecin -bir İsa'nın söylediğinin kutsal metinlere dönüşmesi- 'birinin sözlü aktarımdan kaynaklanmasını bekleyebileceği türden farklılıkları yansıttığı' yönündeki varsayımına ilişkin hiçbir belge sunmuyor. 36 Dolayısıyla 'hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı' vb. ilk önce gevşek bir kutsal metin formülüdür ve daha sonra ikinci olarak İsa'ya atfedilir. 37 3.3 Pauline'in Thomas üzerindeki etkisi? Eğer Thomas'taki ifadenin biçimi, 1. Korintliler 2'deki ifadenin versiyonuyla karşılaştırıldığında ikincil özelliklere sahipse, bu, Thomas'ın burada Pavlus'tan etkilendiği anlamına mı gelir? Bu daha az kesindir. 38 Thomas, Pavlus'tan bağımsız olarak gelenekten yararlanıyor olabilir; sonuçta formül ikinci yüzyılda çok geniş çapta doğrulanmıştır. 39 Ancak burada konuyla ilgili ihmal edilen bir faktör var. Belki de çoğu akademisyen söz konusu formülün Pauline ve Thomasine bağlamlarına çok aşına olduğundan, formülün doğal yuvasının, soteriolojik bir bağlamda şimdi açığa çıkan veya alınmaya hazır hale gelen gizli veya erişilemez olanın tartışmalarında olduğu varsayılmıştır. Bununla birlikte, formülün Pauline öncesi bağlamlarında durum aslında böyle değildir. Gördüğümüz gibi İşaya 64 ve 65 (özellikle ilki) formülümüz için hammadde sağlıyor. Ancak buradaki bağlamın 35 Justin, 1 Apol ile hiçbir ilgisi yoktur. 38. 36 Patterson, 'Pavlus ve İsa Geleneği', 37, Tuckett'te eleştiriliyor, 'Pavlus ve İsa Geleneği', 55-73 (67 n. 40). 37 Onuki'nin hem GTh 17'nin hem de Mart'ın kristolojik doğasına dair vardığı sonuç. Petr. 19 (Ac. Petr. 39), bir İsa geleneği havuzunun erken dönem varlığına işaret etmektedir: bkz. Onuki, 'Traditionsgeschichte von Thomas 17', 227. 38 Bununla birlikte, Nagel'in Pavlus'un Thomas'a bağımlılığına ilişkin argümanı pek olası değildir ('Erw ä gungen zum Thomas-Evangelium', 376). Göz-kulak-kalp üçlü virgülünün Paul'un Thomas'ın dörtlü ("el" dahil) versiyonunun redaksiyonu olduğu görüşü, (1) LAB'deki Yahudi paralelliği ve (2) Thomas'ın formülasyonundaki öğelerin göreceli olarak hayatta kalma konusundaki eksikliği ışığında olası değildir. 39 Referans listeleri öncelikle Stone ve Strugnell, The Books of Elijah, 42-73'te bulunabilir. Daha sonraki örnekler ve analizler için bkz. K. Berger, 'Zur Discussion über die Herkunft von I Kor. II.9', NTS 24 (1978), 270-83. J.-M. Sevrin, "'Ce que l'œil n'a pas vu ...': 1 Co 2,9 comme parole de J é sus", J.-M. Auwers ve A.Wénin, eds. Lectures et relectures de la Bible (Leuven University Press/Peeters, 1999), 307-24, Thomas'la bağlantılarına dikkat çeken değerli bir paralellikler koleksiyonu içerir. Bu referanslara şimdi G. Jud'u eklemek gerekir. 47.10-13 .

--- SAYFA 257 ---

Pavlus ve Thomas'ın İncili 243, daha önce gizlenmiş olan ancak daha sonra ortaya çıkan şeylerle ilgilidir. İşıya 64'te Yahveh dışında başka bir tanrının görülmediği ya da duyulmadığı dil, tarihsel deneyimlerinde İsrailoğulları için savaşılan başka bir gücün yokluğuyla ilgilidir. Formülümüzün 'bir insanın aklına bile gelmemiştir' ifadesinin muhtemel kaynağı olan Yeşaya 65'te, insanların daha önce çektikleri acıların tamamen unutulacağı gerçeğine atıf yapılmaktadır: 've bu onların akıllarına girmeyecektir' (καὶ οὐκ ἀναβήσεται αὐτῶν) ἐπὶ τῇ καρδίᾳ, Isa 65.16). Pseudo-Philo'nun İncil'deki Eski Eserleri söz konusu olduğunda Kenaz'ın kabileleri incelemesinin anlatımında formülden bahsediliyor. Kenaz, Aşer kabilesine geldiğinde, onların ellerinde üzerlerine taşlar işlenmiş Amorit putları olduğunu keşfeder; bu taşlar o kadar harikadır ki karanlıkta ışık sağlar, hatta körlüğe bile çare olabilir (LAB 25.10-12). Ancak Kenaz taşlar için dua ettiğinde Tanrı onları denizin derinliklerine bırakmayı taahhüt eder ve bu da onları yutar (26.4, 8). Onların yerine Tanrı, insanlara Ahit Sandığı'nda saklanacak on iki yeni taş verecektir (LAB 26.12, 15). Ancak daha sonra, Tanrı dünyayı yargıladığında ve doğruları ödüllendirdiğinde, tüm taşları ve 'gözün görmediği' bir yerde saklanan diğer taşları da eski haline getirecek. (LAB 26.13). Dolayısıyla buradaki formül, yalnızca Tanrı'nın bildiği gizli bir alemde bahsetmenin bir yoludur: Nihai kurtuluşun genel bağlamında kullanılır, ancak görülmeyen, duyulmayan şeyin kendisi bu kurtuluşun içeriği değildir. Bu önceki iki durumun ışığında, Paul ve Thomas'ın formülü birbirlerine benzer, ancak öncekilere benzemeyen şekillerde kullanmaları dikkat çekicidir. Ne İşıya ne de LAB, kurtarıcı vahyin içeriği olarak Pavlus ve Thomas'ın 'gözün görmediği şey' vb. şeklindeki oldukça özel anlamının doğrudan öncülleri değildir. Sonuç olarak, (Thomas'ta açıkça görülen ikincil özellikler göz önüne alındığında) Pavlus'un formüle ilişkin yorumunun Thomas'ın bu açıdan kullanımını etkilediğini makul bir şekilde varsayabiliriz. Ancak bu bir olasılık olmaya devam ediyor; bunu kesin olarak söylemek mümkün değil. Pavlus'tan hemen sonraki diğer kullanım açısından, 1 Klement 34.8'deki formülümüz, azizlerin göksel kaderinde yerine getirilecek büyük ve görkemli vaatlerin bir açıklamasıdır. Yani yine baştan sona soteriolojiktir. Polycarp'ın Şehitliği 2'de vahiy yönü ön plana çıkıyor: işkenceleri sırasında, geçmişin Hristiyan şehitleri 'tastan yoklardı' (2.2) ve 'artık insan değil, zaten meleklerdi' (2.3). Bu durumda, şimdi gösterilen (ὁπεδεῖκνυτο) 'kulağın duymadığı, gözün görmediği' vb. şeylere bakabiliyorlardı.

--- SAYFA 258 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 244 onları Tanrı tarafından (2.3). 40 Pavlus'tan sonra formülün soteriolojik anlamı ve vahiysel bağlamı iyice yerleşmiştir. 3.4 1. Korintliler 2.9 / GTh 17'nin Özeti O halde gördüklerimiz, her şeyden önce, Pavlus ve Tomas'ın önemli bir açıdan birbirlerine, İşıya ya da Sözde Philo'dan daha yakın olduklarını gösteriyor. Bu muhtemelen birinin diğeri üzerindeki etkisine işaret ediyor. İkincisi, Thomas, Pavlus'ta olmayan ek özellikler geliştiriyor: Bu, ilkinin ikincisine bağlı olduğunu gösteriyor. Burada çeşitli türden etkiler söz konusu olabilir. Teorinin sert bir versiyonu, Thomas'ın 1 Korintlileri tanıdığını öne sürebilir; bu mümkündür ancak kanıtlanamaz. Daha ılımlı bir okuma, Thomas'ın Paul'den aradaki bir aşama yoluyla etkilendiği şeklinde olacaktır; bu kaynak aynı zamanda Paul'ün formülü özel kullanımıyla da şekillenmiştir. Bu çok daha muhtemeldir. Dolayısıyla kanıtlar şu şekilde özetlenebilir: İşıya formülün hammaddesini sağlıyor. • İşıya 64, 65'teki unsurlar, erken Yahudilikte İsa'ya ait • bir formülde birleştirilmiştir. Pseudo-Philo formülü gündelik olarak kullanıyor. • Pavlus, Pseudo- • Philo'ya göre iki ikincil özellik sergiliyor: o bunu açıkça kutsal kitaba dayalı olarak adlandırıyor; • bunu kurtarıcı vahiyi tanımlamak için kullanır. • • GTh 17, Pavlus'un kullanımıyla şekillenen bir kaynaktan yararlanır ve onu geliştirir: Paul'ün açıkça soteriolojik-vahiysel anlamını birleştirir; Pavlus'ta olmayan iki ikincil özelliği geliştirir: • İsa'ya atfedilmesi; • "eller"e dokunmanın eklenmesi. • 1 Korintliler 2.9 ile GTh 17 arasındaki daha önemli sözlü yazışmalara rağmen, burada Pavlus'un Thomas üzerindeki etkisi GTh 53'teki kadar açık değildir. Ancak yine de makul bir olasılık mevcut olduğundan bu durumda "c" notu önerilmektedir. Burada incelediğimiz diğer örneklerle göre çok daha fazla bilinmeyen var. İlginç bir şekilde, aynı şey 2. Clement (yine özellikle vaatlerle atıfta bulunur) ve Şehitlik Polikarp'ta da doğru olsa da, bu iki yazar "gözler" ve "kulakların" sırasını tersine çevirir, yani İsaiah 64.3'teki orijinal düzeni yeniden üretirler.

--- SAYFA 259 ---

Pavlus ve Thomas İncili 245, örneğin, bu olası Pavlus etkisinin uygulanmış olabileceği Thomas'ın aktarım aşaması hakkında hiçbir şeyi güvenle söyleyemeyiz. Belki bu soru üzerinde daha fazla araştırmaya yer vardır, ancak yeni verilerin yokluğunda belirsizlikler devam edebilir. 4 Paul'dan Thomas'a olan etkinin doğası O halde, GTh 53 ve GTh 3'te Paul'ün Thomas üzerindeki etkisine ilişkin örnekler için oldukça iyi iki adayımızın yanı sıra GTh 17'de biraz daha titrek bir durum olduğunu gördük. Bu vakalara, Thomas ve Sinoptiklerle bağlantılı olarak tartışılan, etkinin doğası hakkındaki bazı soruları ele almaya devam edebiliriz. 4.1 Paul'un doğrudan mı yoksa dolaylı kullanımı mı? Carleton Paget, Pavlus'un Barnabas'la olan ilişkisi hakkında şunu sorar: "İfadelerde bir benzerlik fark ettiğimizde bile, bu, Pavlus'un mektuplarının doğrudan kullanımının kanıtı olmaktan ziyade, incelediğimiz yazara ait bir kaynak/gelenek aracılığıyla aktarılan Pavlus'un bir parçasının kanıtından başka bir şey olamaz mı?"⁴¹ Thomas'ın yazarının Romalıların bunu okuduğunu duymuş olması, hatta kendisinin okumuş olması mümkündür. Ancak alternatif olarak başka bir yerden Romalılardan etkilenen geleneklerden parçalar almış olabilir. GTh 3 ve GTh 53'te korunan Pavlus'a özgü unsurlar, (1) sünnet tartışması durumunda, soru-cevap formatı etrafında yapılandırılmış olması ve (2) Tesniye 30 yorumu durumunda, unutulmaz - ve dolayısıyla aktarımda kolayca korunan - üçlü bir yapı olduğu göz önüne alındığında oldukça akılda kalıcı olurdu: 'yukarıda cennette değil', 'aşağıda uçurumda değil', ama senin yakınında. Dolayısıyla eğer Thomas'ın Pavlus dilini "kullanmasından" bahsedeceksek, bunun doğrudan mı yoksa dolaylı bir kullanım mı olduğundan emin olamayız. 4.2 Pavlus'un (geleneğin etkisinde kalan) Paul'e özgü olmayan amaçlar için kullanımı Açık olan şu ki, daha önce de belirttiğimiz gibi, burada Paul'e özgü olmayan (ama mutlaka Paul'e karşı olmayan) amaçlar için kullanıyoruz. 42 GTh 53 durumunda sünnet 41 Carleton Paget, 'Pavlus ve Barnabas Mektubu', 363 olarak reddedilmektedir. Vurgu bana aittir. 42 Burada J. Carleton Paget tarafından gündeme getirilen, 'Barnabas'ın Mektubu ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', A.F. Gregory ve C.M. Tuckett, der. The Reception of the New Testament in the Apostolic Fathers (Oxford: Clarendon, 2005), 229-49 (241), Werline'dan söz etmeye devam ediyor (bkz. aşağıda n. 43). Carleton Paget'in

--- SAYFA 260 ---

Doğal olmayan ve kârsız bir yaklaşımdır bu, Pavlus'un asla benimsemediği bir tutumdur. İkinci yüzyılda bu tür 'Pauline Argümanlarının Dönüşümü' (Justin Martyr'deki fenomen üzerine yakın zamanda yayınlanan bir makalenin başlığı) ile paralellikler vardır. 43 Benzer şekilde, Carleton Paget, Barnabas'ın Romalılar 4.11'den etkilendiğinden, ancak daha sonra Romalıların dilini (Barn. 13.7'de) Pavlus'un asıl amacından çok farklı bir şekilde uyguladığından söz eder: 44 Pavlus'ta, 'anahtar, Yahudi olmayanların mesih topluluğuna girmelerinde sünnetten ziyade inancın merkezi olduğu fikrini geliştirmekte yatmaktadır... Ancak Barnabas'ta pasaj şunu kanıtlamakla ilgilidir: Yahudiler değil Hristiyanlar İbrahim'in çocuklarıdır'. 45 Bütün bunlar, manevi sünnetin, açıkça kınanan fiziksel sünnet pahasına savunulduğu GTh 53'te olup bitenlere oldukça benziyor. 4.3 Romalıların mevcudiyeti Bu bizi Thomas'ın Yunanca kompozisyonu aşamasında Romalıların mevcudiyeti sorununa getiriyor. Pavlus'un mektuplarının birinci yüzyılın sonları ve ikinci yüzyılın başlarındaki dolaşımı hakkında çok az ayrıntılı bilgiye sahip olmamıza rağmen, bu mektuplar, hitap ettikleri belirli kiliselerin ötesinde açıkça biliniyordu. 1 Clement, Roma'nın ötesindeki Romalıların bilgisine dair doğrudan bir kanıt değildir, çünkü 1 Clement Roma'dan yazılmıştır; yine de, Clement'in Romalılar hakkındaki bilgisi "gerçekten çok muhtemel"⁴⁶ olduğundan, bu Paulus etkisi daha sonra 1. Clement'in alıcılarına da geçmiş olacaktır. Daha da ileri giderek Lindemann, 'Ignatius ve Pavlus'un incelenmesinin uzun bir geleneğe sahip olduğunu'⁴⁷ belirtir ve bunların çoğu ya Barnabas'ı savunur ya da Barnabas hakkındaki sonuçlar muhtemelen Thomas için de geçerlidir: "Dolayısıyla öyle görünüyor ki, Barnabas'ın Pavlus'un mevcut mektuplarından herhangi birini okuduğuna ya da onun bilinçli olarak Pavlus'un bir görüşünü geliştirdiğine ya da düzelttiğine dair kesin bir kanıt bulamıyoruz" ("Pavlus ve Barnabas'ın Mektubu", 377). 43 R. Werline, 'Justin Martyr'in Trypho ile Diyalogunda Pauline Argümanlarının Dönüşümü', HTR 92 (1999), 79-93. Genel olarak Paul ve Justin hakkında bkz. O. Skarsaune, The Proof from Prophecy: A Study in Justin Martyr's Proof-Text Tradition: Text-Type, Provenance, Theological Proi le (NovTSuppS; Leiden: Brill, 1987), 92-100 ve 92 n'deki bibliyografya. 144. Thoma'nın daha eski çalışması hala değerlidir: A. Thoma, 'Justinsliterarisches Verh ä ltniss zu Paulus und zum Johannes-Evangelium' (Paul üzerine Bölüm 1), Zeitschrift f ü r wissenschaftliche Theologie 18 (1875), 383-412. 44 Carleton Paget, 'Barnabas'ın Mektubu ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', 241. 45 Carleton Paget, 'Barnabas'ın Mektubu ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', 240. 46 A.F. Gregory, '1 Clement ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', Gregory ve C.M. Tuckett, der. Apostolik Babalarda Yeni Ahit'in Kabulü (Oxford University Press, 2005), 129-57 (157). 47 Lindemann, 'Havari Babalarının Yazılarında Pavlus', 40.

--- SAYFA 261 ---

Pavlus ve Thomas İncili 247, Ignatius'un havarinin mektupları hakkındaki bilgisini varsaymaktadır: 48 İzmirli mektubun başlangıcının Pavlus'un Romalıların başlangıcından etkilenmiş olmasının özellikle muhtemel olduğunu düşünüyorum. 49 'Polycarp' söz konusu olduğunda, yeni bir monografi şu yorumu yaptı: 'Polycarp'ın 1 Korintliler, Romalılar, Galatyalılar ve Efesliler'i kullanması neredeyse evrensel olarak kabul edilmiştir'. 50 Bu üç Havarisel Babadan, üssünün Antakya olduğu göz önüne alındığında, Ignatius belki de en önemlisidir: Eğer orada Romalılar biliniyorsa, bu, Romalıların belki de Suriyeli Thomas'ı etkilediği fikrine inandırıcılık kazandırır. Thomas'ın menşei Mısır ise, o zaman Barnabas Mektubu en azından Pavlus'tan etkilenen gelenek 51 hakkında bilgi sağlar - sonuçta GTh 53 ve GTh 3'te sahip olduğumuz tek şey bu olabilir. 4.4 Thomas'ın bulaşma geçmişinin hangi aşamasındaki etki? Romalılardan gelen etki neredeyse kesinlikle Thomas'ın Yunan evresine kadar uzanıyor: başka bir deyişle, Pavlus sadece 48'de yer almıyor. R.K. Bultmann, 'Ignatius ve Paul' (1953), Bultmann, Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann (Cleveland/New York: Meridian Books, 1966), 267-77 (267); K.W. Niebuhr, 'Judentum und Christentum bei Paulus und Ignatius', ZNW 85 (1994), 218-33 (229); BENİM. Macdonald, 'Hristiyan Çiftin İdeali: Ign. Pol. 5.1-2 Paul'e Geri Dönmek', NTS 40 (1994), 105-25 (106). 49 Rom arasındaki bağlantılar. 1.3-4 ve Ign. Smyrn. 1.1 İsa'nın Davud'dan soyuna ve ilahi evlatlığa ilişkin referansları Romalıların etkisine dair iyi bir göstergedir: karşılaştıran , τοῦ ὀρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἀγῶσύνῃς Paul ile ἐκ γένους Δαυὶδ κατὰ σάρκα , υἱὸν θεοῦ κατὰ θέλημα καὶ δύνανται Ignatius'ta . Oxford komitesi bunu yalnızca "c" olarak derecelendiriyor (C.M. Tuckett ve A.F. Gregory, eds. The Reception of the New Testament in the Apostolic Fathers (Oxford University Press, 2005), 70), ancak yalnızca sözlü bağlantılar değil, aynı zamanda her iki durumda da formülün harflerin başında geldiği gerçeği göz önüne alındığında olasılık daha güçlüdür. 50 P. Hartog, Polycarp and the New Testament (WUNT; Tübingen: Mohr, 2002), 177. Polycarp'ın Filipililere yazdığı mektupta Romalıları, özellikle de Romalıları oldukça açık atıflar yer almaktadır¹⁴. ROM. 14.10, 12'den Polycarp, Phil'de bahsedilmektedir. 6.2 . Polycarp'ın Phil'de 'doğruluğun silahları'na yaptığı atıf. 4.1 ayrıca Rom'a da atıfta bulunabilir. 6.13 (veya alternatif olarak 2 Kor. 6.7). Bireysel pasajların tartışması için, her şeyden önce bkz. K. Berding, Polycarp ve Paul: Polycarp'ın İncil ve İncil Dışı Edebiyat Kullanımının Işığında Edebi ve Teolojik İlişkilerinin Bir Analizi (VigChrSupps; Leiden: Brill, 2002). Bkz. M.W. Holmes, 'Polycarp'ın Filipililere Mektubu ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', C.M. Tuckett ve A.F. Gregory, editörler. Apostolik Babalarda Yeni Ahit'in Kabulü (Oxford University Press, 2005), 187-227. Romalıların etkisini 'olası' olarak tanımlıyor (226). 51 Yine bkz. Carleton Paget, 'Barnabas'ın Mektubu ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', 240-1. Anahtar ifade τῶν πιστευόντων δι' ἁκροβυστίας'dır ve Carleton Paget'in belirttiği gibi Oxford Komitesi'nin "b" kararı vermesine yol açar:

Barnabas tartışmasında en yüksek puanı aldılar (240 n. 39, Tuckett ve Gregory'ye atıfla, New Testament in the Apostolic Fathers, 304 ve Windisch'in de "benzer şekilde emin" olduğuna dikkat çekiyor).

--- SAYFA 262 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 248, Kıpti çeviri veya aktarım sürecine işaret ediyor. Bu, belki de Romalılar 10.7'nin Kıpti eşdeğerinden daha yakın olan bir Yunanca versiyonuna sahip olduğumuz GTh 3 örneğinde özellikle açıktır. 52 Üstelik GTh 53, bu konularda anlayabildiğimiz kadarıyla Kıpti versiyonundan ziyade, Yunan Romalılarından etkilenmiş gibi görünüyor. 53 O halde elimizdeki -kuşkusuz sınırlı- kanıtlar, Romalıların etkisinin sadece daha sonraki bir Kıpti versiyonundan ziyade, Thomas'ın Yunanca versiyonu üzerinde de uygulandığını göstermektedir. Sonuç Sinoptiklerin etkisi ile Pavlus'un Thomas üzerindeki etkisini analiz ederken ortaya çıkan bariz farklılıklara rağmen, bazı benzerlikler fark ettik. Yukarıdaki iki durumda (GTh 3 ve 17'de), Thomas'ın "Pauline redaksiyonu"nu -sırasıyla Tesniye 30 ve Hristiyanlık öncesi Yahudi "hiçbir gözün görmediği..." formülünün redaksiyonlarını- nasıl karşıladığına dair örneklerle sahibiz. Muhtemelen en inandırıcı örnek, Romalılar 2-3'ün GTh 53 üzerindeki etkisidir. Burada ikisi arasında bir dizi çarpıcı kelime dağarcığı ve aynı zamanda edebi bir ilişkiyi oldukça olası kılan ortak bir diyalogik yapıyla karşı karşıyayız ve bu, kronolojik değerlendirmelerin ışığında Thomas'ın Pavlus üzerindeki etkisinin bir örneği olarak kabul edilemez. Dassmann'ın bu bölümün başında aktarılan, Pavlus'un Thomas'ın İncili üzerinde hiçbir etkisi olmadığı yönündeki yorumu bu nedenle neredeyse kesinlikle yanlıştır. 54 Thomas'ın kökenlerine ilişkin değerlendirmelerde, bu (ve potansiyel olarak ek) Pavlus etkisine ilişkin kanıtların dikkate alınması gerekir. 55 Bir sonraki bölümde, Yunanca Thomas'ın ὁ πὸ τῆν γῆν'su, Kıpti'nin ⲡⲉ ⲛⲁⲛⲁⲛⲁⲛ'sinden Pavlus'un Rom'daki 'uçurumuna' biraz daha yakındır. 10.7 . 53 Örneğin, GTh 53'te ⲡⲉ ⲛⲁⲛⲁⲛ fiili varken, Rom. 2.25 5a'da ὡφελῇ ve Rom'un çevirisi olarak ⲡⲉⲛⲁⲛ vardır. ἡ ὡφελεία için 3.1 ⲡⲉⲛⲁⲛ . Kıpti metnindeki Greko-Kıpti sözcük dağarcığı ile Yunanca parçalardaki sözcükler arasındaki korelasyona ilişkin 4. Bölüm'de gördüğümüz diğer kanıtlar göz önüne alındığında, Thomas'ın ⲡⲉ ⲛⲁⲛⲁⲛ'sünün Yunanca Vorlage dilindeki ὡφελῇ sözcüğünün bir tercümesi olması muhtemeldir; bu da o zaman Yunanca'daki Romalılar etkisini yansıtacaktır. Kıpti yerine. Ancak bu elbette kesin değil. 54 Dassmann, Stachel im Fleisch, 198-9. 55 Kanıtların etki oluşturmak için yeterli olmadığı diğer olası örnekler arasında 1 Tim. 3.16 ve GTh 28.1, 1 Tim ile birlikte alınmıştır. 6.7 ve GTh 28.3. Skinner geçici olarak GTh 29, 70 ve 87'nin başka örnekler olabileceğini öne sürdü: bkz. Skinner, 'The Gospel of Thomas's Rejection of Paul's Theological Ideas'. Gal. 4.9 ve 1 Kor. 13.12 muhtemelen GTh 3 ile ilgili değildir; bkz. Nagel, 'Erwägungen zum Thomas-Evangelium', 375; İngiltere-K. Plisch, Thomas'ın İncili: Şerhli Orijinal Metin (Peabody, MA: Hendrickson, 2008), 44.

--- SAYFA 263 ---

Pavlus ve Thomas İncili 249 ilk kilisenin bazı çevrelerinde "Pauline" etkisinin bir başka örneği olarak görülüyordu. 56 Bu bölümün daha uzun bir versiyonu daha önce J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds.'de 'The Influence of Paul on the Gospel of Thomas (§§53.3 ve 17)' adıyla yayınlanmıştı. Das Thomasevangelium: Entstehung – Rezeption – Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 72-94.

--- SAYFA 264 ---

250 Giriş Bu bölümle birlikte iki spekülâtif gözlemin ilkinde geliyoruz. Yukarıda olduğu gibi, bu bölümde yine "redaksiyon yönteminin" bir tür uygulamasıyla ilgileniyoruz. Aradaki fark, yukarıda Pavlus'un durumunda olduğu gibi, tartışmanın Matthean'ın kabulü veya Markos'un Lukan tarafından redaksiyonuyla ilgili olmamasıdır. Daha ziyade, Thomas'ın Hristiyanlık öncesi Yahudi üslubuna ilişkin Hristiyan edebiyatına değişiklikleri dahil etmesiyle ilgileniyoruz. Bu bakımdan, en yakın paralellik, Pavlus'un 1 Korintliler 2.9'daki Yahudi deyimini kabul etmesidir; bu, daha sonra Pavlus aracılığıyla GTh 17'de ele alınmıştır. Bu bölüm aynı zamanda böyle bir Yahudi deyiminin İbranice'de yeniden ifade edilmesinin Thomas üzerinde böyle bir etkisi olduğunu savunmaktadır. Thomas ile İbranilere Mektup arasındaki genel ilişki söz konusu olduğunda, konuyla ilgili birkaç ayrı yorum yapıldı, ancak görünüme göre ne kadar kısa olursa olsun hiçbir çalışma yok. Daha önce yapılan münferit yorumlar, GTh 56 (GTh 80 ve 111'e paralel) ile İbraniler 11.38 arasındaki ilişkiyle ilgilidir; çünkü "dünya, bazı seçkin kişilere layık değildir" şeklindeki ortak ifadeden hareketle: Taşlanarak öldürüldüler, testereyle ikiye bölündüler, kılıçla öldürüldüler; dünyanın onlara layık olmadığı, yoksul, zulüm gören, işkence gören koyun ve keçi derileri içinde dolaştılar (ὡν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος). Çöllerde, dağlarda, mağaralarda ve yerdeki oyuklarda dolaştılar. (İbraniler 11.37-8) İsa şöyle dedi: 'Dünyayı tanıyan kişi bir ceset buldu. Ve o cesedi bulana, dünya ona layık değildir (ܡܠܟܐ ܕܕܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ)' (GTh 56) 11 İbranilere Mektup ve GTh 56; 80; 111

--- SAYFA 265 ---

İbranilere Mektup ve GTh 56; 80; 111 251 İsa şöyle dedi: 'Dünyayı tanıyan bedeni bulmuştur, ama bedeni bulan kişi, dünya ona layık değildir.' ܡܠܟܐ ܕܕܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ) (GTh 80) İsa şöyle dedi: 'Gökler ve yer senin huzurunda dürülecek. Diri olandan sağ kalan ise ölümü görmeyecektir.' İsa, 'Kendini bulan kişiye dünya ona layık değildir' demiyor mu? (ܡܠܟܐ ܕܕܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܠܟܐ) (GTh 111) Bu paralellik sıklıkla göz ardı ediliyor, öyle ki Thomas hakkında kitaplar yazan Wilson ve Montei ore bile İbranice yorumlarında Thomas paralelliklerinden bahsetmiyor! 1 Daha yakın zamanlarda, benzerlik belki de en yaygın olarak kullanılan tercümenin etkisiyle gölgelenmiştir; Lambdin'in Thomas'taki sözleri deyimisel olarak şu şekilde tercüme etmiştir: 'Bir ceset bulan dünyadan üstündür' (GTh 56), 'bedeni bulan dünyadan üstündür' (GTh 80) ve 'kendini bulan dünyadan üstündür' (GTh 111). 2 Bununla birlikte, Thomas ve İbraniler'deki ifadeler çarpıcı biçimde benzerdir, ancak "çapraz başvuru"ların ortaya çıkmasını tetiklemekten başka pek bir işe yaramamışlardır, örneğin: Dünyayı bilmek bir ceset (ya da buna paralel olarak bir ceset) bulmaya eşdeğerdir; bu bilgi ve bu keşif açıkça iyi kabul ediliyor, çünkü dünya keşfedene layık değil (çapraz başvuru İbraniler 11:38...). 3 Bir saat içinde bir Spruch bedeutet dann ungef ä saat: Wer die Welt – und nicht Gott – erkennt şapka, arazi beim Tode; aber welt sich selbst aufopfert, die Welt kann ü ber ihn spotten, da ß er mit einer Leiche gl ü cklich ist, aber die Welt ist seiner nicht wert, vgl. İbr. 11, 38. 4 1 H.W. Montei ore, İbranilere Mektup Üzerine Bir Yorum (Black's NT Commentaries; Londra: A. & C. Black, 1964); R.McL. Wilson, İbraniler (Yeni Yüzyıl İncil Yorumu; Grand Rapids: Eerdmans, 1987). Adil olmak gerekirse, bu ihmal alan ekonomisinin yararına olabilir. 2 B. Layton, ed. ve T.O. Lambdin, tr. 'Thomas'a göre İncil', Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 52-93 (75, 83, 93). 3 R.M. Grant ve D.N. Freedman, The Secret Sayings of Jesus (New York: Doubleday, 1960), 164. 4 E. Haenchen, 'Literatur zum Thomasevangelium (Fortsetzung)', ThR 27 (1961), 306-38 (319) R. Schippers'in görüşünden alıntı.

--- SAYFA 266 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 252 Dünyanın birine layık olmadığını söylemek (çapraz başvuru İbraniler 11.38) onu övmek demektir... 5 'Dünya şu kişiyi hak etmez...' ifadesi Semitiktir... (çapraz başvuru Mekilta de-Rabbi İsmail, Pişa 5; İbraniler 11.37-38). 6 İbranice ve Thomas'taki formülasyonları karşılaştıracak olursak, Thomas'takiler ile İbraniler'dekiler arasında bazı sözdizimi farklılıkları vardır: İbranice'de bu ifade ilgi cümlecisi olarak gelirken, Thomas'ta bu bir ana cümledir. Bununla birlikte, burada açıklanması gereken çarpıcı bir dil benzerliği olduğu açıktır: GTh 56 ve diğerleri arasında bazı ilişkiler. ve İbraniler 11 bu noktada mevcuttur. Thomas'ın bu ifadeleri hakkında sadece 'krş. İbranice. 11.38'. O halde, saf tesadüf bir kenara bırakırsak, buradaki dil benzerliğini açıklayabilecek dört yol vardır: (1) Thomas İbranilerden etkilenmiştir; (2) Tomas ve İbranilerin her ikisi de bağımsız olarak erken Hristiyan (İsa?) geleneğinden etkilenmiştir; (3) Thomas ve İbraniler birbirlerinden bağımsız olarak bu ifadeyi Yahudi geleneğindeki deyimden alıyorlar, (4) İbraniler Thomas'tan etkileniyor. Burada bunlardan ilkinin en muhtemel olduğu ileri sürülecektir: Doğrudan veya dolaylı etki işaretleri vardır ve etki hattı muhtemelen İbranilerden Thomas'a kadardır. Bu argüman dört adımda ilerleyecektir. İlk olarak, İbranilerin ikinci yüzyıldaki ve hatta birinci yüzyıldaki etkisi göz önüne alındığında, bunun makul bir seçenek olduğunu göstermeye çalışacağız. İkinci olarak, bu ifadenin Yahudiler tarafından farklı dillerde kullanılan "İbranice öncesi" bir deyim olduğuna dair deliller sıralanacaktır. Üçüncü bölümde Thomas'ın kullanımına geçmeden önce bu deyim İbranice'deki kullanımı incelenecek. Bu son kısım İbraniler 11'in Thomas üzerindeki etkisini ortaya koyacaktır. 1. Birinci Yüzyılın Sonları/İkinci Yüzyılın Başlarındaki İbraniler İlk olarak, İbranilerin birinci yüzyılın sonlarında ve ikinci yüzyıldaki etkisini daha geniş bir şekilde özetlemek yararlı olacaktır. Kanıtlar, en son Rothschild'in belirttiği gibi, çok çeşitli yerlerden geliyor. 7 Ayrıca 5 F.F. Bruce, 'The Gospel of Thomas', Bruce, Jesus and Christian Origins out the New Testament içinde (Londra: Hodder ve Stoughton, 1974), 110-56 (135). 6 A.D. DeConick, The Original Gospel of Thomas in Translation: With a Commentary and New English Translation of the Complete Gospel (LNTS 287; London/New York: T&T Clark International, 2006), 192. 7 C. Rothschild, İbraniler Pseudepigraphon olarak: The History and Signii cance of the Pauline Attribution of İbraniler (WUNT 235; T ü bingen: Mohr, 2009), 15-44 (NB en çok

--- SAYFA 267 ---

İbranilere Mektup ve GTh 56; 80; 111 253 Biblia Patristica'nın ilk cildinde (İskenderiyeli Clement ve Tertullianus'a kadar) Babalar arasında İbranilere yapılan 287 şüpheli imanın toplanması dikkate değerdir: bu sayı oldukça yüksek olsa bile, en azından olası etkinin geniş bir yayılımının göstergesidir. 8 İbranilerin etkisini açıkça gösteren çok sayıda yazar ve eser var. 9 En eski çok açık örnek, İbraniler 11.37'ye (1 Clem. 17.1) bir gönderme de dahil olmak üzere, neredeyse oybirliğiyle İbraniceleri kullandığı kabul edilen 1 Clement'tir. 10 İbranilerin Ignatius (özellikle Philad. 9.1), 11 2 Clement (özellikle 1.6; 11.6), 12 Barnabas Mektubu, 13 Hermas Çobanı, 14 Polycarp'ın Filipilileri, 15 ve Justin üzerindeki etkisine ilişkin örnekler de verilebilir. 16 Pagels, Valentinianusçu okul hakkında bu konuda oldukça açık sözlüdür: 'Valentinianusçu teologlar, Pavlus'un İbranilere mektubu olarak bildikleri incelemeye çok dikkat ederler.' 17 Ptolemy'den, 19-20'deki yararlı haritadan ve 139-44'ten bahsetmeye devam eder; bkz. ayrıca C. Koester, İbraniler: Giriş ve Yorumlu Yeni Bir Çeviri (AB; New York: Doubleday, 2001), 19-27. 8 J. Allenbach, A. Benoit, D.A. Bertrand, A. Hanriot-Coustet, P. Maraval ve diğerleri, eds. Biblia Patristica: litt é rature patristique'deki bibliques alıntıları ve imaları dizini, cilt. I, Des Origines à Clément d'Alexandrie et Tertullien (Paris: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1975), 519-24. 9 Negatif olarak ise, Muratoryan parçada İbranice'den bahsedilmiyor. Marcion'un genellikle İbraniler konusunda ya cahil olduğu ya da onlara karşı olumsuz olduğu düşünülür. Löhr, Basilides'in mektubu kullanıp kullanmadığı konusunda oldukça ihtiyatlı davranarak bunun belirsiz olduğunu söylüyor. W. Löhr, Basilides und seine Schule. Eine Studie: zur Theologie- und Kirchengeschichte des zweiten Jahrhunderts (WUNT 83; Tübingen: Mohr, 1996), 329. 10 A Komitesi of the Oxford Society of Historical Theology, The New Testament in the Apostolic Fathers (Oxford: Clarendon, 1905), 44-8 ve 137'deki tablo; bkz. ayrıca Rothschild, İbraniler, 29-30 ve Koester, İbraniler, 22 n'de belirtilen literatür. 9. 11 J.B. Lightfoot, Apostolik Babalar: Bölüm II: S. Ignatius, S. Polycarp, cilt. II, pt 1 (London: Macmillan, 1885), 274-5, hiç de güvenilir olmayan Oxford Komitesine karşı İbranilerin etkisinden emindir (Oxford Society, The New Testament in the Apostolic Fathers, 75). 12 2 Clement, Oxford Society, The New Testament in the Apostolic Fathers, 126'da bilinçdışı etki konusunda açıktır. 13 Oxford Society, The New Testament in the Apostolic Fathers, 6-11'in son derece olumlu bir sonucu var; J. Carleton Paget, 'Paul and the Epistle of Barnabas', NovT 38 (1996), 359-81, hem İbraniler hem de Barnabas'taki benzer ortama dikkat çekmesine rağmen daha ihtiyatlı. 14 Özellikle bkz. paralellikler İbranice. 3.18 / Herm. 7.2; 15.2 ve İbranice. 11.13; 13.14 / Herm. 50.1-2 (Oxford Society, The New Testament in the Apostolic Fathers, 107; Koester, İbraniler, 23). 15 Oxford Topluluğu, Apostolik Babalarda Yeni Ahit, 99-100. 16 Justin hakkında bkz. B.F. Westcott, The Epistle to the İbraniler (London: Macmillan, 1889), lxiii. Tüm bu örnekler için Rothschild, İbraniler, 29-32'deki özete bakınız. C.M.'deki makaleler. Tuckett ve A.F. Gregory, editörler. Yeninin Karşılanması Apostolik Babaların Vasiyeti (Oxford University Press, 2005), her zaman daha şüphelidir. 17 E.H. Pagels, Gnostik Paul: Pauline Mektuplarının Gnostik Yorumu (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1975), 141.

--- SAYFA 268 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 254 Theodotus, Bilginin Yorumu, Hakikat İncili ve Herakleon, Diriliş Üzerine İnceleme ve Philip İncili, İbranice'nin az ve çok kullanıldığı dereceler. 18 Nag Hammadi literatürünün başka yerlerinde, Gerçeğin Ahit'i (1 Clement gibi) İbraniler 11.37'ye (40.8-41.4) gönderme yapıyor olabilir. İkinci yüzyılın sonlarında ve üçüncü yüzyılın başlarında Tertullianus, Hippolytus ve Irenaeus, hem İskenderiyeli Clement hem de onun kıdemli İskenderiyeli 'kutsanmış ihtiyar'ı¹⁹ ve belki de Pinytus (HE 4.23) ve Antakyalı Theophilus (Ad Autolyc. 2.25) bu mektubu biliyorlar. 20 İlk elyazmalarında İbranice'nin tasdiki oldukça iyidir; S.46 ve diğer eski papirüslerde yer almaktadır. 21 İbraniler 11.38, bildiğim kadarıyla ilk kez Clement'in Stromateis'inde ve Origen'in Contra Celsum'unda alıntılanmıştır. 22 Tüm bu kanıtlara dayanarak, İbranilerin Thomas'ı etkileyebileceği fikrinde prensipte kesinlikle bir sorun yoktur. Bu, önceden olası bir ihtimal değildir. 2 Çok dilli bir Yahudi ifadesi olarak "...dünyanın layık olmadığı" Buradaki tartışmanın bir sonraki aşaması, İbraniler ve Thomas'ın oluşumundan önce Yahudiler tarafından kullanılan, kesinlikle "Yahudi Yunancası"nda ve aynı zamanda Aramice ve/veya İbranicede de kalıplaşmış bir ifadenin var olduğudur. 2.1 Mekhilta de-Rabbi Ishmael Önceki yorumcular, bildiğim kadarıyla, üçüncü yüzyıldaki Mekhilta de-Rabbi Ishmael'de İbranilere 11.38 gerçek bir Yahudi paralelliğine dikkat çekmişlerdir: 18 Pagels, Gnostik Pavlus, 141-2, 142-3, 143 (ve bkz. n. 153 n. 22), 144, Sırasıyla 145, 148 (ve 154 n. 71), 149 (ve 155 n. 80). Gerçeğin İncili hakkında ayrıca bkz. S. Giversen, 'Evangelium Veritatis ve İbranilere Mektup', Studia Theologica 13 (1959), 87-96. 19 Rothschild, İbraniler, 30-1 ve nn. 64-5; 36-7, Clement ve İskenderiyeli ihtiyar hakkında, genellikle Pantaenus olduğu düşünülür. 20 Rothschild, İbraniler, 41, bu konuda akademik görüş ayrılıklarına dikkat çekiyor. 21 P46 (c.200); P114 (üçüncü yüzyıl); P12 (üçüncü ila dördüncü yüzyıl); P13 (üçüncü ila dördüncü yüzyıl). Bu tarihler yaklaşıktır ve tartışmaya açıktır. Daha fazla bilgi için L.W.'deki tablolara bakın. Hurtado, The Earliest Christian Artifacts (Grand Rapids: Eerdmans, 2006), ek: ek 1'deki maddeler §§159-62 (s. 222-3) ve D.C. Parker, An Introduction to the New Testament Manuscripts and its Texts (Cambridge University Press, 2008), 258-9. 22 Clem. Strom. IV.16.102 ve Origen, c. Cels. 7.7 (bkz. ayrıca Mezmurlar'daki daha belirsiz Selecta, reklam Ps. 33.10, PG 12.1308).

--- SAYFA 269 ---

İbranilere Mektup ve GTh 56; 80; 111 255 R. Eliezer ha-Kappar şöyle diyor: İsrail, tüm dünyanın layık olmadığı dört erdeme (š ' yn kl h ' wlm kd ' y bhn) sahip değil miydi, iffet ve masal anlatma konusunda şüphelerin üstündeydi, isimlerini değiştirmediler ve dillerini değiştirmediler. (Mekh. Pisk 5a ad Mısır'dan Çıkış 12.6) 23 Burada İbraniler ve Tomas'ta görülen ifadenin aynısının Sami dilindeki bir örneğini görüyoruz. R. Eliezer ha-Kappar'ın (ikinci yüzyılın ikinci yarısı) bu açıklamasının Mekhilta'nın derlenmesinden bir süre daha önceye gitmesi mümkün olabilir ama bu kesin olamaz. 24 Her halükarda, sadece kelimeler arasında yakın bir yazışmaya değil, aynı zamanda aynı sözdizimine de sahip olmamız dikkat çekicidir: Mekhilta'nın š - ... -hn'inin İbranilerin ūv'sine karşılık geldiği göreceli bir cümle. Buradaki ifadenin Mekhilta'daki kullanımı, İbraniler 11'deki paralelden daha sonra olmasına rağmen, bu ikisinin kombinasyonu güçlü bir şekilde birinci yüzyılda geçerli olan Hristiyanlık öncesi bir deymi akla getirmektedir: Ana alternatifler, İbranilerin Mekhilta üzerindeki etkisine dair olası olmayan senaryoyu veya her iki eserin de bu ifadeyi tamamen tesadüf yoluyla bağımsız olarak geliştirdiğini varsaymak olacaktır. 2.2 Philo Hristiyanlık öncesi bir deyim teorisi, bu ifadenin varyasyonlarının çok erken örneklerini (Yunanca) sağlayan Philo tarafından doğrulanmıştır. Det. Örneğin 62'de, "toprak, su ve havanın, evet, hatta cennetin ve tüm dünyanın değersiz olduğu düşünülen" Levililer hakkında bir tartışma var (ὡν ἀνάξιος κληρὸς γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ ἔτι δὲ οὐρανὸς καὶ πᾶς καὶ κόσμος ἐνομίσθη). Burada daha önce gördüklerimize yakın bir paralellik görüyoruz. Philo burada İbranilerle deyimim ilgi zamiri ūv ile açılışını paylaşıyor; bu da deyimim Philo ve İbraniler'in yazarı tarafından (muhtemelen bağımsız) kullanılmadan önce Yunanca'da zaten var olduğunu gösteriyor. Philo, İbranilerle olmasa da Mekhilta'yla tüm dünyaya bir göndermeyi paylaşıyor. Ayrıca çok sayıda ilave renk (toprak, su, hava ve ayrıca cennet) ekler. Benzer dili başka yerlerde de kullanıyor. 25 23 J.Z.'den metin ve çeviri. Lauterbach, Mekilta de-Rabbi Ishmael, 3 cilt. (Philadelphia: Amerika Yahudi Yayın Topluluğu, 1976 (1933)), 1:34. Üçüncü yüzyılın ikinci yarısının tarihi H.L. Strack ve G. Stemberger tarafından verilmektedir, Introduction to the Talmud and Midrash (Edinburgh: T&T Clark, 1991), 255. 24 H. Danby, The Mishnah (Oxford University Press, 1933), 800, onu 'beşinci nesil (M.S. 165-200)'. 25 Bkz. Philo'nun Tanrı'ya yaptığı iki gönderme. İlk olarak Bacak'ta. Heps, diyor ki: 'Tanrı için bütün dünya değerli bir mülk ya da mesken olmazdı' (θεοῦ γὰρ οὐδὲ ὁ σύμπας κόσμος

--- SAYFA 270 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 256 2.3 Mişna Ayrıca Mekhilta'da (š ' yn kl h ' wlm kd ' y bhn) geçen ifadenin hemen hemen aynısını Mişna'da da bulmak mümkündür. Mişna Yadaim'de, R. Akiba'nın Şarkıların ve Vaizlerin Şarkısı'nın elleri kirli kılıp kılmadığı (yani kanonik statüye sahip olup olmadıkları) konusundaki tartışmalara verdiği yanıtta yer almaktadır: Haham Akiba şöyle dedi: 'Tanrı korusun! İsrail'de hiç kimse Şarkılar Şarkısı'nın elleri kirletmediğini [söylemesi gerektiğini] tartışmadı, çünkü tüm dünya bile Şarkılar Şarkısı'nın İsrail'e verildiği güne layık değildir (š ' yn kl h ' wlm kd ' y).' (m. Yad. 3.5; tr. Danby (s. 782), uyarlanmış) Burada, ifadenin biraz farklı bir biçimi ve işlevi vardır. Mişna'daki bu örnekte, š - bağlacının ilgi cümleciği getirmekten ziyade nedensel bir anlamı vardır. Yine h ' wlm muhtemelen geçici bir 'yaş' duygusu taşıyor, çünkü Şarkılar Şarkısı'nın ilham günüyle karşılaştırıldığında duruyor. Tüm ifade, karşılaştırılan şeyin eklenmesiyle de uzatılmıştır ('... Şarkıların Şarkısı'nın İsrail'e verildiği güne layık değildir'). Bu farklılıklara rağmen, burada Mişna ve Mekhilta arasında hala önemli ölçüde kelimesi kelimesine örtüşme vardır: her ikisinde de š ' yn kl h ' wlm... kd ' y... ifadesi vardır ve Mişna'da vurgu için sadece vurgulu artı klw ('hepsi') bulunur. 2.4 Sözde Clementine Tanımları Hristiyanlık öncesi Yahudi ifadesine ilişkin daha fazla kanıt, Pseudo-Clementine Tanımları 7.7'de bulunabilir. Peter'in Clement'in hizmetçisi olması yönündeki teklifi Clement'in duygusal bir patlama yaşamasına yol açıyor: 'Ama bunu duyduğumda titredim ve hemen gözyaşlarım fışkırdı, çünkü o kadar büyük bir adam ki (Peter), tüm dünyanın kendisinden daha aşağı sayıldığı (quo ἄξιον ἂν εἶναι χωρὶον καὶ ἐνδοαίτημα, Tümü 1.62). Bu, İbranice'deki deyimim anlamının aynı güce sahip olduğunu düşündürebilir, yani. İnanc kahramanlarının dünyadan daha değerli olduğu yönündeki diğer görüşün aksine, dünyanın inançla yaşayanlar için değerli bir mesken olmadığı görüşü. (Ancak bu, antik çağda bu deymi kullananlar tarafından algılanmayan aşırı kesin bir ayırım olabilir.) Yine Philo burada bir genellemeyle açılıyor ve tüm dünyaya gönderme yapıyor. Philo şunu yazdığında, dünya aynı şekilde anlatılıyor (σύμπας ὁ κόσμος), 'çünkü tüm dünya onu onurlandırmaya layık/yeterli bir tapınak olmazdı' (οὐδὲ γὰρ σύμπας ὁ κόσμος ἱερὸν ἀξιόχρεον ἂν γένοιτο πρὸς τὴν τοῦτου τιμὴν, Bitki 126).

--- SAYFA 271 ---

İbranilere Mektup ve GTh 56; 80; 111 257 omnis mundus habetur superior) bana böyle bir teklifte bulunmuştu.' Yine, Rabbinik paralellikler ve İbranice'de olduğu gibi bu ifadenin ilgi cümlecisi (quo...; cf. š - ve ūv) olarak görünmesi dikkat çekicidir. Dahası, Rabbinik örnekler ve Philo ile benzer şekilde, ancak İbranilere karşı, Recognitions'da 'tüm dünya' vardır. Recognitions ve Philo aynı zamanda 'olmak' fiilinin basit bir kullanımı yerine, dikkate alınan değerliliğe ilişkin bir referansı paylaşırlar (krş. habetur ve Philo'nun ἐνομήθη'ı). 2.5 Sonuçlar Bu ifadenin Hristiyanlık öncesi Yahudilikteki en eski biçimi veya biçimleri hakkında bazı sonuçlar çıkarabiliriz. Birincisi, İbranilerin, Mişna'nın ve Mekhilta'nın (aynı zamanda Pseudo-Clementines'in) hepsinin bu ifadeyi, Rabbinik örnekleri tanıtırken ve ūv İbraniler 11.38'i tanıtırken (cf. quo, Recogn.) ile ilgili veya alt cümlede kullanmaları kesinlikle bir tesadüf değildir. İfade, düzenli olarak bir yan cümle olarak eklenen bir şeydir. Aklınıza bazı İngilizce paralellikler gelebilir: Donne'un 'çanlar kimin için çalıyor' ifadesi, Hemingway'in romanı aracılığıyla, kendi başına iyi bilinen bir göreceli cümle haline geldi. 'Hangisi hakkında ne kadar az söylenirse o kadar iyidir' ya da 'hangisi hakkında daha sonra çok konuşulur' gibi diğer ifadeler daha sıradan örnekler oluşturur. Üstelik hepsi olumsuz. Mişna Abot 6'da (Abot'un daha sonraki bir orta çağ bölümü) olumlu bir kullanım örneği olmasına rağmen, sonraki versiyonlarda da durum böyledir. 26 Bunun dışında, hem Hristiyanlık öncesi hem de Rabbinik kullanım burada tutarlıdır. Daha sonra, en eski örneklerden biri olan İbraniler ve Thomas, Hristiyan olmayan Yahudi kullanımlarından (ve Tanımlarından) ikincisinin 'tüm dünyaya' gönderme yapması bakımından farklılık gösterir. Mişna, gördüğümüz gibi, kl h ' wlm klw (lafzen 'tüm dünya - hepsi') ifadesiyle bunu güçlendirir. Dolayısıyla orijinal ifadenin 'tüm dünyayı' içermesi muhtemeldir. Başlangıçtaki bulgularımızı özetlemek gerekirse: Philo ve İbraniler, Mekhilta'da belirtilen ifadenin bu biçimde Hristiyanlık öncesi Yahudiliğe kadar uzandığına dair kanıtlar sunmaktadırlar; Mişna ve Mekhilta, bu ifadenin en eski biçimlerinin geniş ana hatlarını • yeniden yapılandırmamızı sağlar. Öğeler (sıraları farklılık gösterebilir) şunlardır: ilgi cümlecisi giriş • 'tüm dünyaya' atıf • 26 m. Yaklaşık 6, geç bir açıklama olarak bkz. Danby, Mishnah, 458-9 n. 12. Bu bölüm J. Neusner, The Mishna: A New Translation (New Haven: Yale, 1988) kitabında hiç yer almıyor.

--- SAYFA 272 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 258 olumsuzlama • değerliliğe atıf • 3 İbranilerin bu ifadeyi kullanımı ve uyarlaması Bu ifade, İbraniler tarafından küçük bir değişiklikle alınıp kullanılmaktadır. İbraniler sözdizimini korur (ifade hala göreceli bir cümle olarak kullanılıyor). En belirgin fark, İbranilerin tüm dünyadan bahsetmemesi ve 'dünya'ya basitçe gönderme yapmasıdır. Ancak başka bir fark daha var. Diğer erken örneklerde, dünyaya yapılan atıf daha tesadüfidir ve İsrail'in erdemlerinin, Tanrı'nın veya Levililerin kaderinin vb. büyük değerini vurgulamak için yapılmıştır. Ancak İbranice'de dünyaya yapılan atıf daha anlamlıdır, çünkü bu, inançlarıyla görünür dünyayı aştıkları ve daha iyi, görünmeyen bir cennet evi aradıkları için "yeryüzündeki yabancılar ve yabancılar"ın (11.13) övüldüğü bir bölümde gelir: Hatta Nuh'un "dünyayı kınadığı" bile söylenir (κατέκρινεν τὸν) κόσμον, 11.7). Bu, geçici veya görünür dünya veya belki de insan toplumu anlamına gelen κόσμος'ya biraz olumsuz bir değer verilmesi anlamına gelir. 27 4 İfadenin Thomas'ta kullanımı Thomas'taki üç paralellik, bir şey bulan gerçek öğrenciye atıfta bulunur - dünya cesedi (GTh 56), dünya bedeni (GTh 80) veya kendisi (GTh 111). 28 İsa'nın burada bahsettiği kişi son derece olumludur ("dünya ona layık değildir") ve dolayısıyla eylemler de öyledir. Hal böyle olunca dünyayı tanımak ve bir ceset bulmak, dünyanın gerçekte ne olduğunu anlamının referansları gibi görünüyor, yani. cansız bir şey (bkz. yukarıdaki Bölüm 3). Thomasine öğrencisi elbette bu keşfi yapan kişidir ve o bu dünyaya ait olmayan ve dolayısıyla o dünyadan sonsuz derecede daha büyük bir değere sahip olan kişidir. 4.1 İbraniler ve Thomas'ın Paylaştığı Özellikler İfadenin kullanımında, Thomas'ın yalnızca İbranilerle paylaştığı iki unsurun olduğu görülmektedir. 27 İkincisi İbranice'de gönderge olarak alınır. W.L.'de 11.38 Lane, İbraniler 9-13 (Word Biblical Commentary; Waco, TX: Word, 1991), 392. 28 Krş. ayrıca GTh 85'te Adem'in havarilere layık olmaması ve Petrus'un GTh 114'te Meryem'in yaşama değersizliği hakkındaki yorumu.

--- SAYFA 273 ---

İbranilere Mektup ve GTh 56; 80; 111 259 İlk olarak Thomas, İbranilerle mevcut dünyayı aşma arzusunu paylaşıyor. Thomas'ta 'dünya'ya yapılan atıf hiçbir şekilde tesadüfi değildir ya da yalnızca gerçek müridin niceliksel değeriyle ilgilidir: dünyaya olumsuz bir değer verilir ve gerçek müridin onun karakterini keşfetmesi onun o dünyayı aşmasını sağlar. İbraniler, yaratılmış düzen olarak dünya hakkında olumsuz bir görüşe sahip değildir (her ne kadar bu bile 'toplanmış' olsa da - İbraniler 1.10-12); Ancak İbraniler 11'de κόσμος yukarıda belirtildiği gibi daha olumsuz bir rol üstleniyor. Bu, belki de dünyanın daha büyük bir değersizleşmesinin olduğu Thomas'ın anlayışına çok benziyor. GTh 56'da dünya bir ceset olarak tanımlanır ve Thomas'ın başka yerlerinde dünya veya beden "yoksulluk" olarak tanımlanır (GTh 29). Parabolik tabirle çocuklar kendilerine ait olmayan bir alanda yaşıyorlar (GTh 21). Thomas'ta "değersiz dünya" deyiimiyle ilgili verdiğimiz üç örnekte, dünyaya yapılan atıf sadece sıradan bir gönderme değil, aynı zamanda İbranice'de de olduğu gibi bir miktar güç taşıyor. İkincisi, İbraniler ve Thomas'taki ifadelerin kullanımında küçük de olsa bir ortak nokta vardır. Bu, 'tüm' dünyaya göndermenin ihmal edilmesidir. Bu ilk gözlemle ilgili bir nokta. Philo ve Hahamlar arasındaki yaratılış görüşü göz önüne alındığında, Tanrı'ya yapılan atıf dışında, olumlu şeyleri dünyaya üstün kılmaya yönelik gerçek bir girişim yoktur. Mesele şu ki, bu, tartışılan şeyin büyüklüğüne ilişkin abartılı bir ifadedir: İsrail'in erdemleri vb. tüm dünyadan daha büyüktür. Bu bir tür niceliksel karşılaştırmadır. İbraniler ve Thomas'ın durumunda ise bu daha çok niteliksel bir karşılaştırmadır. Bu nedenle, 'tüm' dünyaya atıfta bulunmak gereksiz olacaktır. Bu faktörlerin ışığında, şu ya da bu yönde bir etki muhtemel görünüyor. 4.2 Etkinin yönü Şu ana kadar sadece İbraniler → GTh veya GTh → İbraniler arasında bir etkinin var gibi görüldüğünü tespit ettik. Etkinin hangi yöne doğru ilerleyeceği henüz belli değil. Ancak İbranilerin burada Thomas'ı etkilediğinden şüphelenmek için iyi nedenler var. İlk olarak, İbraniler'in ikinci yüzyılda (ve zaten birinci yüzyılın sonlarında) Thomas'tan çok daha etkili bir eser olduğunu gözlemleyebiliriz. Thomas'ın ikinci yüzyıl eserleri üzerindeki etkilerine dair olası örnekler vardır, ancak bunlar ne kesindir ne de çoktur. 29 Thomas'ı etkilemek için en güçlü rakiplerden ikisi Yahuda İncili ve Philip İncili'dir. Thomas ve muhtemelen arasında başka ortak noktalar da var

--- SAYFA 274 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 260, Thomas'ın açıkça birinci yüzyıla ait İbranilere Mektup üzerindeki etkisini hayal etmek daha zordur. İbraniler 10.1-2'de muhtemelen öne sürüldüğü gibi, İbraniler MS 70 öncesine tarihleniyorsa, Thomas'tan böyle bir etki daha da ihtimal dışı hale gelir. 30 İkincisi ve daha maddi açıdan İbranice'de görülen deyim Yahudi "Vorlage"ına Thomas'tan daha yakındır. İbranice'deki atasözünün biçimi, en eski Yahudi kullanımlarıyla neredeyse aynıyken, Thomas'taki dil, Philo, Mişna ve Mekhilta'daki Yahudi örneklerinden daha uzaktır. Bu, Philo, Mişna ve Mekhilta'da da gördüğümüz gibi, İbranilerin bu ifadeyi ilgi cümlecisi olarak benzer şekilde kullanmalarından açıkça görülmektedir. O halde, İbranice'nin bu ifadenin Hristiyan bağlamındaki en eski kullanımını içerdiği ve bunun Thomas tarafından ikincil olarak ele alınıp uyarlandığı muhtemel görünüyor. Thomas'ın dilinin Hristiyanlık öncesi ifadeye İbranice'den daha uzak olması elbette Thomas'ın mutlaka İbranilerden etkilendiği anlamına gelmez. Ancak bunun tersi daha olasıdır (bkz. Tablo 11.1). Sonuç Tartışmanın aşamalarını burada özetleyebiliriz. (1) Göreceli/yardımcı cümlecik (š 'yn...) biçiminde Hristiyanlık öncesi Yahudilerde bir kullanım vardır. Konu son derece önemli bir konudur: Şarkıların Şarkısı'nın verilmesi; İsrail'in dört temel erdemi; Tanrının varlığı. Anlamı, dünyanın onları kapsamaya layık olmadığı değil, sadece onların dünyadan daha değerli olduğudur. (2) Bu kullanım İbranilere Mektup'ta ele alınmıştır. Yazar veya kaynağı, bu deyimsel ilgi tümcesini şehit düşenlerin tanımına ekler. (3) İbranice dili, tıpkı mektubun 2. Clement ve Kurtarıcının Diyaloğu gibi ikinci yüzyıl eserlerindeki diğer bazı çevreler üzerinde yaptığı gibi, Thomas üzerinde (doğrudan veya dolaylı) bir etki yaratır; ancak her durumda göreceli tarihlerden emin olamayacağımız için, zorluğun bir kısmı etkinin yönünü belirlemekte yatmaktadır. 30 'Yasa, gelecek iyi şeylerin yalnızca bir gölgesine sahip olduğundan ve bu gerçekliklerin gerçek biçimine sahip olmadığından, her yıl sürekli olarak sunulan aynı fedakarlıklarla yaklaşanları asla yetkinliğe kavuşturamaz. Aksi takdirde, tamamen temizlenmiş olan tapınanlar artık günah bilincine sahip olmayacakları için, bunların sunulması durdurulmaz mıydı?' (İbraniler 10.1-2, çeviri benim). Koester'in belirttiği gibi: 'Soru, Tapınağın yıkılması nedeniyle kurbanların artık sunulmadığını belirtmek yerine, dinleyicilerin yazarla aynı fikirde olmasını bekliyor.' Koester, İbraniler, 53. Yazarın Tapınağın kendisine atıfta bulunmaması nedeniyle bunun tamamen belirleyici olmadığını belirtiyor.

--- SAYFA 275 ---

Tablo 11.1 Philo m. Yad. Mekhilta İbraniler 11 GTh 56 GTh 80 GTh 111 Tanıyın. Levililer (Şarkılar Şarkısı'nın geldiği gün) İsrail'in dört erdemi imanla hareket edenler (şehitler) cesedi bulan kişi bedeni bulan kişi kendini bulan kişi (Petrus) kime göre toprak, su ve hava, evet, hatta cennet ve tüm dünya, tüm dünya - 'hepsi' tüm dünya dünya dünya dünya tüm dünya değersiz olarak kabul edildi, layık değil layık değil layık değil layık değil ondan aşağı sayılır

--- SAYFA 276 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 262 birinci yüzyılın sonu ve ikinci yüzyılın başı (1 Clement ve ark.). Burada takip edilen argüman, Thomas'ın Sinoptiklerle olan ilişkisini ele alırken kullanılan yöntemle benzer: burada bir tür "temel metnin" (çapraz başvuru Markos) izini sürüyoruz, bu daha sonra İbranice'de düzeltilmiştir (çapraz başvuru Matta ve Luka), bazı redaksiyon unsurları daha sonra Thomas'ta ortaya çıkmıştır. Ancak girişte belirtildiği gibi, en yakın benzetme önceki bölümde Yahudi geleneğine ilişkin argümanlardır → 1 Korintliler 2.9 → GTh 17. Bu bölümde aynı zamanda Hristiyanlık öncesi Yahudi üslubunun mektup yoluyla kabulü yoluyla Thomas'ı da etkileyeceğiz. Yukarıdaki argüman doğruysa, Thomas'ın tanımlanabilir kaynaklarının sayısı genişletilebilir.

--- SAYFA 277 ---

263 Olası etkinin son örneği 3. Bölüm'de değinilen bir örnektir, ancak kısa bir ilave yorumu hak etmektedir. GTh 25'te "komşunu kendin gibi sev" sözünün "ruhun gibi" varyasyonu bir versiyonu ve daha da genişletilen bir versiyonu var: "onu gözbebeğin gibi koru". Özellikle bu ikinci yarı, Sinoptik gelenekteki hiçbir şeye yakından uymuyor. Bununla birlikte, Barnaba Mektubu'nun, Thomas'ın buradaki sözlerinin her iki yarısıyla (bkz. Tablo 12.1) - benim daha önce belirttiğim kadarıyla - yakın bir paralelliği olan bir bölümü vardır. Ne paralellik ne de Barnabas'ın versiyonundaki bitişik iki ifade kesindir. Bununla birlikte, dikkate değer benzerlikler vardır: 3. Bölüm'de tartışıldığı gibi, her iki durumda da sevgi emri basit rel exive (ὡς σεαυτόν) yerine - çok daha az yaygın olduğu gibi - ruha yapılan bir göndermeden (ὑπὲρ τὴν ψυχὴν σου ve) yararlanır. ⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ). Daha da sıra dışı olanı, her iki durumda da 'gözünüzün gözbebeği gibi' sevmeye veya korumaya yakın bir referanstır (ὡς κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ ve ⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ). Ancak tartışmayı önemli ölçüde karmaşıklaştıran bir faktör, Barnabas'ın bu pasajının Didache'de yakından paralel olan "İki Yol" bölümünde yer almasıdır. Barn ile ilgili paralellikler. 19.5, 9 Yapıldı. 2.7 ve 4.1: 'Kimseden nefret etme, azarladıkların dışında - onlar için dua et ve onları canından çok sev... Oğlum, gece gündüz sana Tanrı'nın sözünü söyleyen hatırla - onu Rab olarak onurlandır.' Bu özel "Sinoptik problemin" sonuçları, Didache ve Barnabas'taki bu pasajların, neredeyse oybirliğiyle, önceden var olan "İki Yol"dan bağımsız olarak çizildiğinin düşünülmesidir. kaynak. Bu kaynağı içeren başka birçok eserin de olduğu tespit edilmiştir; en önemlisi, Latin Doctrina Apostolorum,1 ve yakından ilişkili Apostolik metinlerin Yunanca metinleri. La Doctrine des douze Ap ô tres (SC 248; Paris: Cerf, 1978), Ek (207-10).

--- SAYFA 278 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 264 Kilise Düzeni ve Kutsal Havarilerin Kanonlarının Özeti . 2 Daha az önemli başka paralellikler de mevcuttur. 3 Barnabas ve Tomas'la olan bu daha önemli paralellikler yan yana yerleştirilebilir. (Bkz. Tablo 12.2.) Burada iki nokta açıkça görülmektedir. Birincisi, GTh 25.1, aynı zamanda "komşunu sev" sözünün kendi versiyonunu da genel olarak uygulanabilir bir aforizma olarak kullanan Barnabas'a en yakın olanıdır. İkincisi, Thomas aynı zamanda - Didache'ye karşı - çarpıcı derecede farklı bir ifade olan 'gözünüzün gözbebeği gibi' sevmek veya korumaktan söz etme konusunda Barnabas'la bir miktar mutabakat içindedir. 4 Ana konu üzerinde fikir birliği olmasına rağmen, bu farklı versiyonlar arasındaki karşılıklı ilişkiler sorunu son derece karmaşıktır. Hem "İki Yol" geleneğinin Yahudi biçimlerine yakınlığı hem de okumalarının geleneğin geri kalanına dağıtılma şekli nedeniyle Doctrina'nın genellikle en ilkel metni verdiği düşünülür. 5 Eğer bu doğruysa, Didache daha yakındır. 2 T. Schermann'daki metinler, Die allgemeine Kirchenordnung, fr ü hchristliche Liturgien und kirchliche Überlieferung, vol. I, Die allgemeine Kirchenordnung des zweiten Jahrhunderts (Paderborn: Schöningh, 1914), 12-34 (Apostolik Kilise Tarikatı) ve T. Schermann, Eine Elfapostelmoral oder die X-Rezension der 'beiden Wege' (Münih: Lentner, 1903), 16-18 (Epitome). 3 Shenoute'nin Arap Hayatı, Yunanca "İki Yol"dan (Kipti dilinden Arapçaya çevrilmiştir) iki aşama çıkarılmış olması nedeniyle bizim amaçlarımız açısından sorunludur. GTh 25.1/Barn ile paralelliği vardır. Yalnızca 19.5: 'O mon ils, ne haispersonne, car (l'homme) est l'image et la ressemblance de Dieu; si quelqu'un glisse, fait un faux pas et tombe dans une faute, r é primande-le à l'écart, comme l'ont fait quelques-uns, aime-le comme toi-mê me (lafzen 'ruhunuz gibi'). Metne ve Fransızca tr. E. Amé lineau'da, Monuments pour servir à l'histoire de l'Égypte chrétienne aux IV e et V e si è cles (Paris: Leroux, 1888), 291-6 (az önce belirtilen paralel için 292). Athanasius'a (PG 28.835-45) ve Fides CCCXVIII Patrum'a (PG 28.1637-44) atfedilen Syntagma Doctrinae'nin manastır kodlarındaki "İki Yol" materyali, ilgilendiğimiz pasajlarla herhangi bir yakın paralelliğe sahip değildir. 4 Ayrıca Barnaba'daki iki söz birbirine Didache'dekinden daha yakındır. 5 A. Milavec, Didache: İlk Hristiyan Topluluklarının İnancı, Umudu ve Yaşamı, MS 50-70. (Mahwah, NJ: Newman, 2003), 696-7, Goodspeed'in ardından; ve J. Carleton Tablo 12.1 Ahır. 19.5, 9 GTh 25 Komşunuzu ruhunuzdan daha çok sevin. Kardeşinizi canınız gibi sevin, Rab'bin sözünü size söyleyen herkesi gözbebeğiniz gibi sevin. Onu gözbebeğiniz gibi koruyun.

--- SAYFA 279 ---

"İki Yol" geleneği ve GTh üzerine bir not 25 265 Tablo 12.2 Doktrin 2.7; 4.1 Yaptım. 2.7; 4.1 ACO 6.4; 12.1 / Özet 3, 9 Ahır. 19.5, 9 GTh 25.1, 2 İnsanlar arasında kimseden nefret etmeyeceksin ama onları ruhundan daha çok seveceksin. Hiç kimseden nefret etmeyeceksin, ancak azarladıkların dışında, onlar için dua et ve onları canından çok sev. Hiç kimseden nefret etmeyeceksin, ancak azarladıkların dışında onlara merhamet et, onlar için dua et ve onları canından çok sev. Komşunuzu ruhunuzdan daha çok sevin. Kardeşini canın gibi sev. Size Rab Tanrı'nın sözünü söyleyeni gece gündüz hatırlayın ve onu Rab olarak onurlandıracaksınız. Oğlum, sana Tanrı'nın sözünü söyleyeni gece gündüz hatırla; onu Rab olarak onurlandır. Tomas şöyle dedi: Oğlum, sana Tanrı'nın sözünü söyleyen, yaşamına aracı olan ve sana Rab'bin mührünü veren, onu gözbebeğin gibi sev, onu gece gündüz an, onu Rab olarak onurlandır. Size Rabbin sözünü söyleyen herkesi gözbebeğiniz gibi seveceksiniz. Onu gözbebeğiniz gibi koruyun. (başka yerlerde olduğu gibi burada da) Barnabas'tan orijinal "İki Yol"a (Öğreti'de en yakın şekilde yakınlaştırılmıştır) atıfta bulunulmuştur, ancak bu "İki Yol"un - diğer şeylerin yanı sıra - "gözbebeği" referansını da içeren erken bir versiyonu da olmalıdır. Sonuçta bu varyant, Paget, The Epistle of Barnabas: Outlook and Background (WUNT; T ü bingen: Mohr Siebeck, 1994), 80-2, Audet'in ardından; H. van de Sandt ve D. Flusser, Didache: Yahudi Kaynakları ve Erken Yahudilik ve Hristiyanlıktaki Yeri (CRINT; Minneapolis: Fortress, 1995), 70-80.

--- SAYFA 280 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 266 sadece Barnabas'ta değil, aynı zamanda Apostolik Kilise Düzeni ve Özet'te de yolunu bulur. (Neredeyse kesinlikle rastlantısal olsa da, dikkat çekici bir şekilde, havarilerin "İki Yol"u ayrı mini konuşmalara ayırmalarında, Apostolik Kilise Tarikatı ve Özet, mürit Thomas'a atfedilen bir blokta "gözünüzün gözbebeği" deyimini içerir.) Yine, eğer bu doğruysa, o zaman Thomas, "İki Yol"un bu erken (Barnabas'ı etkileyecek kadar erken) yeniden işlenmesinden etkilenmiş olabilir, "Komşunu sev" deyiminin bağımsız bir aforizma haline geldiği ve "gözbebeği gibi sevmek" atfının da dahil edildiği. Alternatif olarak Thomas'ın Barnabas'tan etkilenmiş olması da mümkündür - gerçi böyle bir görüşle ilgili kronolojik sorunlar olabilir. 6 Sonuç Elbette burada bazı belirsizlikler var. Öncelikle, önceden var olan "İki Yol" kaynağı ve kesin içeriği elbette varsayımsaldır. Apostolik Kilise Düzeni gibi daha sonraki eserlerin aslında bağımsız olmaktan ziyade Didache ve Barnabas'ın armonileri olması mümkündür. Bununla birlikte, bu çeşitli metinler arasındaki ilişkilere ilişkin bu açıklama, Thomas'ı hariç tutan eserler söz konusu olduğunda kesinlikle bilimsel görüş birliğine uygundur. Paralellerin hem Barnabas'ta hem de - daha az ölçüde - Apostolik Kilise Düzeni ve Özet'te GTh 25.1 ve 25.2'ye yakınlığı ışığında, karışıma GTh 25'i dahil etmek mantıklı görünüyor. 6 Barnabas'ın genellikle ya birinci yüzyılın sonlarına ya da ikinci yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendiği düşünülür. İkinci durumda, Barnabas'ın Thomas'ı etkilediğini varsaymak özellikle zor olabilir.

--- SAYFA 281 ---

267 Geriye sadece yukarıdaki bölümlerin temel sonuçlarını özetlemek ve bazı son açıklamalarda bulunmak kalıyor. Bir bakıma Kısım I, Thomas'ın orijinal dilinin kendi kendine yeten bir tartışması olarak kendi şartlarında ele alınabilir. Thomas'ın biliminin bu alanı bir bakıma merak uyandırıcıdır, çünkü geçtiğimiz yıllarda bu soruna ilişkin tartışmaların neredeyse tamamı Thomas'ın Sami orijinalini ileri sürenler tarafından üstlenilmiştir. Her ne kadar bazı akademisyenler Yunanca orijinale bağlı kalmayı sürdürmüş olsalar da, benim bildiğim kadarıyla bu görüşü savunan kapsamlı bir tartışma hiç yapılmadı. İddia edilen Semitizm vakalarıyla ilgili belirli zorluklara ek olarak (3. Bölüm'de tartışılmıştır), konunun tamamıyla ilgili (2. Bölüm'de değinilen) çok sayıda metodolojik zorluk vardır ve bunlar, orijinal Aramice veya Süryanice arayışına çok hızlı girişenler tarafından yeterince ciddiyetle ele alınmamıştır. Giriş'te ve 5. Bölüm'de, Kısım I'deki orijinal dil tartışmasının Kısım II'deki kaynakların işlenmesi açısından bazı çıkarımlarına değinmiştik. Birincisi, Thomas'ın Aramice teorileri, son araştırmalarda eserin kompozisyonunu aşırı tarihlere itme eğilimindeydi; DeConick'in, Thomas'ın çekirdeğini MS 50'den öncesine tarihlendirmesinin nedeninin bir kısmını oluşturan Batı Aramice kompozisyonu lehine vardığı sonuç ve Perrin'in, Thomas'ı ikinci yüzyılın sonuna götüren bir Süryanice kompozisyonu olduğu görüşü. Bu tarihlerde, Yeni Ahit kaynakları sorunu oldukça basitleşiyor: DeConick'in teorisine göre, Thomas'ın - en azından özünde - kanonik İncillerden etkilenmesi neredeyse imkansızdır, oysa Perrin haklıysa Thomas'ın etkilenmemesi (en azından dolaylı olarak) neredeyse imkansızdır ve aslında Diatessaron'un temel biçimlendirici etki olduğu görüşünün ayrılmaz bir parçasıdır. Ek olarak, Bölüm I, Thomas'ta, Sinoptik'teki aynı sözlerin Yunanca versiyonlarından farklı olarak Aramice'den yapılan çeviriler sonucunda ortaya çıktığı iddia edilenler de dahil olmak üzere bir dizi iddia edilen Semitizmi tartışmaktadır: bu argümanlar bulunduğundan beri SONUÇ

--- SAYFA 282 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 268'in eksik olması, Thomas'ın bağımsızlığının önemli bir potansiyel göstergesi olarak ortadan kaldırılmıştır. Bölüm II ve III'te 'Kaynaklar' başlığı altında, elbette Thomas'ın tüm kaynaklarının ne olabileceğini tasvir etme girişiminde bulunulmamıştır. Kesinlikle Thomas'ı besleyen, bizim için kaybolan çok sayıda eser var. Benzer şekilde günümüze kadar ulaşan ancak etkinin yönünden veya Thomas ile paralel çalışmanın ortak bir kaynağa gidip gitmediğinden emin olamadığımız için kaynak olarak açıkça tespit edilemeyen başkaları da var kuşkusuz: GTh 74 ile Göksel Diyalog arasındaki paralellikler tesadüf olamayacak kadar yakın, GTh 22'deki "iki-bir, dış-ıçeri, erkek-dişi" deyiminin versiyonları gibi, 2 Clem . 12.2 ve Mısırlıların İncili, ancak Thomas'a göre bu diğer eserlerin tarihlerini bilmiyoruz ve edebi açıdan hangi deyiş biçiminin en ilkel olduğundan emin olamayız. Thomas'ın kaynakları hakkında bilmek isteyebileceğimiz şeylerin çoğu bilinemez. Yine de, 6. Bölüm'de açıklandığı gibi, Matta ve Luka'nın Thomas'tan öncesine göre tarihlendirilmesi için iyi nedenler gördük. 5. Bölüm'de, ilkellikle ilgili biçim açısından kritik varsayımların bazılarında yer alan tehlikeli düzeydeki öznellik - ve hatta doğrudan hata - hakkındaki tartışma, Sinoptik İncillerden etkilenme olasılığına ilişkin yeni bir değerlendirme için zemini temizlemeyi amaçladı. "Redaksiyonel yöntem", uygulanabilirliğini açıklığa kavuşturmak (Matthew-Thomas ve Luka-Thomas'ın göreceli dizilerini tanımlayarak) ve onu dizginlemek (örneğin, Markan dışı materyalin redaksiyonları hakkındaki aşırı öznel değerlendirmeleri hariç tutmak yoluyla) için bazı ilave girişimlerle birlikte 6. Bölüm'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Tartışmanın Markos → Matta → GTh ve Markos → Luka → GTh örnekleriyle sınırlandırılması için gerekçe sunuldu; zira diğer olası etki hatları çok spekülâtifti ve diğer akademisyenler için ikna edici olma ihtimali yoktu. Bu, Thomas'ta incelenecek materyalin Markos/Matthew/GTh veya Markos/Luke/GTh paralel materyallerinin (toplamda yirmi sözden oluşan bir külliyat) bulunduğu pasajlarla sınırlı olacağı anlamına geliyordu. Matta ve Luka'ya uygulandığında, redaksiyon yönteminin bu ıslah edilmiş versiyonu, bu yirmi söz arasında redaksiyon izleri sergileyen on bir söz tespit etti; Matta'nın veya Luka'nın Markos'u düzelttiklerinin Thomas'a ulaştığı örnekler. GTh 13 örneğinde, havari Matta'ya bile bir atıf vardır; bu, onun başka açılardan göreceli önemsizliği göz önüne alındığında, bir İncil yazarı olarak ona yapılan bir gönderme olarak en iyi şekilde açıklanabilir.

--- SAYFA 283 ---

Sonuç 269 O zaman Matta ve Luka İncillerinin Thomas'ı nasıl etkilediği sorusu ortaya çıkıyor, ancak bu noktada çok daha karanlık sulara giriyoruz. "İkincil sözlü anlatımın" iyi bir açıklama olması mümkündür, hatta muhtemeldir; örneğin Matta ve Luka İncillerinin Hristiyan meclislerinde okunması yoluyla, özdeyişlerin ve perikopaların Matta ve Luka versiyonları erken Hristiyan söyleminin eterine girmiş ve böylece Thomas'ı etkilemiştir. Ancak bu spekülatiftir ve Thomas'ın yazarı veya editörünün (veya kaynaklarından bir veya daha fazlasının) bu İncilleri veya bunların bir kısmını okumuş ve bu özel perikopaları bazı redaksiyon ayrıntılarıyla birlikte hatırlamış olması mümkündür. Ancak bu özel konuda agnostik kalmamız gerekiyor. Son olarak, Pavlus, İbraniler ve erken dönem Hristiyan "İki Yol" geleneğine ilişkin tartışmaların yer aldığı III. Bölüm, belki biraz daha spekülatif bir girişimle meşgul oldu. Bununla birlikte, Bölüm II ve III'te önemli bir yöntem örtüşmesi vardır: Pavlus ve diğerlerinin erken Yahudi veya (12. Bölüm örneğinde) erken Hristiyan geleneklerine ilişkin redaksiyonlarının incelenmesinde de olsa, sonraki bölümlerde "redaksiyon yöntemi" hala devreye girmektedir. Daha önce dikkatlerin çoğu, Sinoptik İncillerin Thomas'a ait kaynaklar olup olmadığı konusuna odaklanmıştı, ancak belki de bu kitabın III. Bölümü, başka kaynakların bir dereceye kadar olasılık ile tespit edilip edilemeyeceği konusunda daha fazla tartışmaya yol açabilir. Bölüm 6'da özetlenen çok kısıtlı yöntemle rağmen, diğer bilim adamlarının daha esnek ve Thomas ve Sinoptikler için daha kapsamlı sonuçlar üretebilecek yöntemler geliştirebilmeleri de söz konusu olabilir. Örneğin Mark Goodacre, Thomas'ın - Thomas'ın kronolojik sonralığını varsayarak - Sinoptik perikopae'yi sürekli olarak belirli bir şekilde, yani ortadaki bölümleri çıkararak (Goodacre'in "eksik orta" olarak adlandırdığı şey) kısaltma eğilimine ilişkin yayınlanmamış bazı gözlemlerini yayınladı. Elinizdeki kitap kesinlikle bu konudaki son söz olma iddiasında değildir. Benzer şekilde, Kısım I'de yalnızca Thomas'a yönelik Sami bir temelin varlığını savunmaya yönelik önceki tüm girişimlerin başarısız olduğunun kanıtlandığı iddia edildi. Tanım gereği bir olumsuzluğu kanıtlamak muhtemelen imkansız olduğundan, Thomas'a ait metinlerimizin bazı bölümlerinin temelinde Aramice bir Vorlage bulunmasının imkansız olduğunu gösterdiğimi iddia etmiyorum. Sonuç olarak, başkalarının gelecekte Thomas ile Sinoptikler arasındaki çeviri farklılığı temelinde Thomas'ın bazı sözlerinin bağımsızlığı yönünde argümanlar ileri sürmeleri mümkün olmaya devam ediyor. Bununla birlikte, Bölüm 2'de özetlenen metodolojik problemler ve mümkün olduğu kadar yetenekli bir Semitist'in de bu konuda uzman olduğu gerçeği göz önüne alındığında, şüpheli olduğum için belki affedilebilirim.

--- SAYFA 284 ---

Thomas İncili'nin Kompozisyonu 270 Guillaumont ikna edici bulunan örnekleri sunamadı. Hiç şüphe yok ki Thomas'ın yazarı veya editörü bu cilt karşısında tamamen şaşkına dönecektir. Modern okuyucuların bunu daha anlaşılır bulup bulmayacağını zaman gösterecek.

--- SAYFA 285 ---

271 Aichele, G., 'İsa'nın Parabolik Dilinde Fantastik', Neot 24 (1990), 93 –105. Aland, K., ed. Özet Quattuor Evangeliorum (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1996). Allenbach, J., A. Benoit, D.A. Bertrand, A. Hanriot-Coustet, P. Marval ve diğerleri, eds. Biblia Patristica: bibliques dans la littérature patristique'den alıntılar ve imalar dizini, cilt. I, Des Origines à Clément d'Alexandrie et Tertullien (Paris: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1975). Amélineau, E., Monuments pour servir à l'histoire de l'Égypte chrétienne aux IVe et Ve siècles (Paris: Leroux, 1888). Arai, S., "'Onu Erkek Yapmak": Thomas İncili'ndeki Logion 114'ün Yorumu', E.A. Livingstone, ed. Studia Patristica, cilt. XXIV (Louvain: Peeters, 1993), 373–6. Arnal, B.E., 'Marjinalliğin Retoriği: Kıyametçilik, Gnostisizm ve İncil Sözleri', HTR 88 (1995), 471 –94. 'Kiracıların Hikayesi ve Köylülüğün Sınıf Bilinci', M. Desjardins ve S.G. Wilson'da, eds. Antik Akdeniz Dinlerinde Metin ve Eser (Waterloo, ON: Wilfrid Laurier University Press, 2000), 135–57. Asgeirsson J.Ma., 'Thomas'ın İncili'ndeki Tartışmalar ve İzleyici(ler) (Bölüm 1)', SBLSP (1997), 47 –85. 'Thomas İncili'ndeki Tartışmalar ve Dinleyici(ler) (Bölüm II)', SBLSP (1998), 325 –42. Asgeirsson, J.Ma, A.D. De Conick ve R. Uro, eds. Antik Çağda Thomasine Gelenekleri: Thomas İncili'nin Sosyal ve Kültürel Dünyası (Leiden/ Boston: Brill, 2006). Attridge, H.W., 'Relictions on Research into Q', Semeia 55 (1991), 223 –34. 'Q, Thomas ve John'da 'Aramak' ve 'Sormak', J.Ma. Asgeirsson, K. De Troyer ve M.W. Meyer eds. Arayıştan Soruya: Festschrift James M. Robinson (Leuven: Peeters/ Leuven University Press, 2000), 295–302. Attridge, H.W. ve G. MacRae, 'The Gospel of Truth: Introduction', H.W. Attridge, ed. Nag Hammadi Yazması I (Jung Yazması), cilt. I, (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 55–81. Attridge, H.W. ve E. Pagels, 'The Tripartite Tractate: Introduction', H.W. Attridge, ed. Nag Hammadi Yazması I (Jung Yazması), cilt. I, (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 159–90. KAYNAKÇA

--- SAYFA 286 ---

Kaynakça 272 Aune, D.E., 'Sözlü Gelenek ve İsa'nın Aforizmaları', H. Wansborough, ed. İsa ve Sözlü İncil Geleneği (Shefi alanı: JSOT, 1991), 211–65. 'Kıyamet İsa Geleneklerinin Tarihsel Değerinin Değerlendirilmesi: Çatışan Metodolojilerin Eleştirisi', J. Schröter ve R. Brucker, eds. Der historische Jesus: Tendenzen und Perspektiven der gegenwärtigen Forschung (BZNW 114; Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002), 243–72. Baarda, T., 'Rabula'nın Biyografisindeki İncil Metni', VigChr 14 (1960), 102 –27. İsa'nın Sözlerinin Erken Aktarımı: Thomas, Tatian ve Yeni Ahit Metni (Amsterdam: Free University Press, 1983). 'İsa Dedi ki: Yoldan Geçenler Olun: Thomas İncili'nin Anlamı ve Kökeni Üzerine 42', Baarda'da, ed. İsa'nın Sözlerinin Erken Aktarımı: Thomas, Tatian ve Yeni Ahit Metni (Amsterdam: Free University Press, 1983), 179–205. 'Luka 12:13–14: Metin ve Marcion'dan Augustine'e Aktarım', Baarda'da, Early Transmission of the Words of Jesus: Thomas, Tatian and the Text of the New Testament (Amsterdam: Free University Press, 1983), 117–72; temsilcisi J. Neusner'den, ed. Yahudilik, Hristiyanlık ve Diğer Greko-Romen Kültürleri: Altmışta Morton Smith için Çalışmalar, cilt. I (Leiden: Brill, 1975), 107–62. 'Thomas and Tatian', Baarda'da, Early Transmission of Words of Jesus: Thomas, Tatian and the Text of the New Testament (Amsterdam: Free University Press, 1983), 37–49. "'Seçilmiş" veya "Toplanmış": Thomas İncili'nin 8. Logion'unda ve Bağımsızlık Sorununda Aramiliğe İlişkin', HTR 84 (1991), 373 –97. "'Köşe Taşı": Diatessaron'da ve Thomas İncili'nde Bir Aramilik mi?', Kasım 37 (1995), 285 –300. "'Vader – Zoon – Heilige Geest": Logion 44 van "Thomas"', NTT 51 (1997), 13 –30. "'Ne mutlu Yoksullara": Concerning the Provenance of Logion 54 in Thomas', ARC 33 (2005), 32 –51. 'Kıpti Geleneğinde "Kim Girmek İstedi" Okuması: Matta 23.23, Luka 11.52 ve Thomas 39', NTS 52 (2006), 583 –91. Baehrens, W.A., Origenes Werke, cilt. VI, Homilien zum Hexateuch in Russische Übersetzung, pt 1, Die Homilien zu Genesis, Exodus und Leviticus (GCS; Leipzig: Teubner, 1920). Baker, A., 'Sözde Macarius ve Thomas'ın İncili', VigChr 18 (1964), 215 –25. "'Dünyaya Oruç Tutmak"', JBL 84 (1965), 291 –4. 'Thomas İncili ve Diatessaron', JTS 16 (1965), 449 –54. 'Thomas'ın İncili ve Süryani Liber Graduum', NTS 12 (1965), 49 –55. Baldwin Bowsky, M.W., 'Lato Pros Kamara'dan (Girit) Yaşlı Devlet Adamına ve Genç Asil'e Epigramlar', Hesperia 58 (1989), 115 –29. Bammel, E., 'Dinlenme ve Kural', VigChr 23 (1969), 88 –90. Barton, J., Kutsal Yazılar, Kutsal Metin: Erken Hristiyanlıkta Kanon (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1997). Bartsch, H.W., 'Das Thomas-Evangelium und die synoptischen Evangelien: Zu G. Quispels Bemerkungen zum Thomas-Evangelium', NTS 6 (1960), 249 –61.

--- SAYFA 287 ---

Kaynakça 273 Bauckham, R.J. , 'Sinoptik Parousia Hikayeleri ve Kıyamet', NTS 23 (1977), 162 -76. 'Post-Apostolik Kilisede Şabat ve Pazar', D.A. Carson, ed. Şabat'tan Rab'bin Gününe (Grand Rapids: Zondervan, 1982), 251-98. 'Ölüleri Geri Vermek Olarak Diriliş: Pseudepigrapha ve John'un Kıyametinde Geleneksel Bir Diriliş İmajı', J.H. Charlesworth ve C.A. Evans, der. Pseudepigrapha ve Erken İncil Yorumu (Studies in Scripture in Early Judaism and Christian 2; JSPSS 14; Sheffield: JSOT Press, 1993), 269-91. İsa ve Görgü Tanıkları: Görgü Tanıklarının Tanıklığı Olarak İnciller (Grand Rapids: Eerdmans, 2006). Bauer, J.B., 'Das Jesus Wort " Wer mir nahe ist "', TZ 15 (1959), 446 -50. 'Das milde Joch und die Ruhe, Math. 11,28 - 30', TZ 17 (1961), 99 -106. 'Sinoptik Gelenek ve Thomas'ın İncili', F.L. Çapraz, ed. Studia Evangelica, cilt. III (TU 88; Berlin: Akademie, 1964), 314-17. ' Das "Regelwort" Mk 6,4par und EvThom 31 ', BZ 41 (1997), 95 -8. Beardslee, W.A., 'Thomas'ın İncili'ndeki Atasözleri', D.E. Aune, ed. Yeni Ahit ve Erken Hristiyan Edebiyatı Çalışmaları: Allen P. Wikgren Onuruna Yazılar (Leiden: Brill, 1972), 92-103. Beare, F.W., 'Thomas'a göre İncil: Bir Gnostik El Kitabı', CJT 6 (1960), 102 -12. Matta'ya göre İncil (Oxford: Blackwell, 1981). Beltz, W., 'Die Apokalypse des Adam (NHC V,5)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), II.433-41. Berding, K., Polycarp ve Paul: Polycarp'ın İncil ve İncil Dışı Edebiyatı Kullanımı Işığında Edebi ve Teolojik İlişkilerinin Bir Analizi (VigChrSupps; Leiden: Brill, 2002). Berger, K., ' Zur Tartsma ü ber die Herkunft von I Kor. II.9', NTS 24 (1978), 270 -83. Bethge, H.-G. 'Dünyanın Kökeni Üzerine: Giriş', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2 - 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. II (NHS 21; Leiden/New York/Köln: Brill, 1989), 12-25. 'Vom Ursprung der Welt (NHC II,5)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.235-62. Black, M., İncillere ve Elçilerin İşleri'ne Aramice Bir Yaklaşım, 3. baskı (Oxford: Clarendon, 1967). Blatz, B., 'The Coptic Gospel of Thomas', W. Schneemelcher'de, ed. Yeni Ahit Apocrypha (Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 1991), I.110-33. Blomberg, C.L. , 'Thomas İncili'nin Parables'ında Gelenek ve Redaksiyon', D. Wenham'da, ed. İncillerin Dışında İsa Geleneği (Şefi alanı: JSOT, 1984), 177-205. Jesus and the Gospels: An Introduction and Survey, 2. baskı (Nashville: Broadman & Holman, 2009).

--- SAYFA 288 ---

Kaynakça 274 de Boer, M.C. , 'Yorum: Hangi Paul' (A. Lindemann'a Yanıt), W.S. Babcock, ed. Paul ve Paul'un Mirasları (Dallas: Southern Methodist University Press, 1990), 45-54. Bö hlig, A., 'Das Problem aram ä ischer Elemente in den Texten von Nag Hammadi', F. Junge içinde, ed. Studien zu Sprache und Religion Ägyptens, cilt. II, Din (FS W. Westendorf) (Göttingen: F. Junge, 1984), 983-1011; A. Bö hlig, Gnosis und Synkretismus: Gesammelte Aufsä tze zur spä tantiken Religionsgeschichte, pt 2'de yeniden basılmıştır (WUNT 48; T ü bingen: Mohr, 1989), 414-53. Bovon, F., 'Les cümleler propres à Luc dans l' Évangile selon Thomas', L. Painchaud ve P.-H. Poirier, der. Uluslararası Colloque: 'L'Évangile selon Thomas' et les textes de Nag Hammadi: Qu é bec, 29-31 mai 2003 (Leuven: Peeters, 2007), 43-58 = 'Thomas İncili'nde Luka'ya Özel Sözler', Bovon, New Testament and Christian Apocrypha: Collected Studies (T ü bingen: Mohr, 2009), 161-73. Broadhead, E.K. , ' Tomas İncili'nde İsa'nın Gerçek Bir Sözü mü? ', NTS 46 (2000), 132 -49. Brock, S., Review of Black, Aramice Yaklaşım, JTS 20 (1969), 278. 'Yunancadan Süryaniye ve Süryaniceden Yunancaya', Brock, Süryanice Perspektifler on Geç Antik Çağ (Londra: Variorum, 1984), 1-16, Journal of the Süryanice Akademisi 3 (1977), 1-16'dan yeniden basılmıştır. Brookins, T.A. , 'Luka'nın İşareti Açıklama Olarak Kullanımı: "Kör Bartimaeus'un İyileştirilmesi" Pericope'de Karakterizasyon Üzerindeki Etkileri (Mk. 10.46-52/Lk. 18.35-43) ', JSNT 34 (2011), 70-89. Brown, R.E. , 'Thomas İncili ve Aziz Yuhanna İncili', NTS 9 (1962-3), 155 -77. Bruce, F.F. , 'The Gospel of Thomas', Bruce, Jesus and Christian Origins Outside the New Testament içinde (Londra: Hodder ve Stoughton, 1974), 110-56. Buckley, J.J., 'An Interpretation of Logion 114 in the Gospel of Thomas', NovT 27 (1985), 245 -72. Mandaeanlar: Eski Metinler ve Modern İnsanlar (Oxford University Press, 2002). Bullard, R.A. , 'Arkonların Hipostası: Giriş', B. Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2 - 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 220-6. Bultmann, R.K. , Die Geschichte der synoptischen Tradition (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1931). 'Ignatius ve Paul' (1953), Bultmann'da, Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann (Cleveland/New York: Meridian Books, 1966), 267-77. Bultmann, R.K. ve K. Kundsın, Form Criticism: Two Essays on New Testament Research (New York: Harper, 1962). Bumazhnov, D.F. , 'MONAXOC Döneminin Erken Tarihine İlişkin Bazı Diğer Gözlemler', J. Baun, A. Cameron, M.J. Edwards ve M. Vinzent, eds. Studia Patristica, cilt. XLV (Leuven: Peeters, 2010), 21-6. Burnett, F.W., İsa-Sophia'nın Ahit'i: Matta'daki Eskatolojik Söylemin Redaksiyon-Eleştirel Bir Çalışması (Washington, DC: University Press of America, 1979).

--- SAYFA 289 ---

Kaynakça 275 Buth, R. ve B. Kvasnica, 'Tapınak Yetkilileri ve Ondalık Kaçırma: Bağ, Kiracılar ve Oğul Hikayesinin Dilsel Arka Planı ve Etkisi', R.S. Notley, M. Turnage ve B. Becker, eds. İsa'nın Geçen Haftası: Sinoptik İncillerde Kudüs Çalışmaları, cilt. I (Leiden: Brill, 2006), 53-80. Byrskog, S., Tek Öğretmen İsa: Eski İsrail'de, Eski Yahudilikte ve Matthean Cemaatinde Didaktik Otorite ve Aktarım (Coniectanea Biblica; Yeni Ahit Serisi 24; Stockholm: Almqvist ve Wiksell International 1994). Caird, G.B. , Saint Luke (Pelican NT Commentaries; Harmondsworth: Penguin, 1963). Callahan, A.D., 'Kafiye veya Sebep Yok: Thomas İncili'nin Gizli Mantiği', HTR 90 (1997), 411 -26. Cameron, R., "'Ne Görmek İçin Dışarı Çıktın?" İncillerde Yuhanna ve İsa'nın Karakterizasyonları', Semeia 49 (1990), 35 -69. 'Thomas'ın İncili ve Hristiyanlığın Kökenleri', B.A. Pearson, A.T. Kraabel ve G.W.E. Nickelsburg, der. Erken Hristiyanlığın Geleceği: H. Koester Onuruna Yazılar (Minneapolis: Fortress, 1991), 381-92. 'Alternatif Başlangıçlar - Farklı Sonlar: Eusebius, Thomas ve Hristiyan Kökenlerinin İnşası', L. Bormann, K. Del Tredici ve A. Standhartinger, eds. Yeni Ahit Dünyasında Dini Propaganda ve Misyoner Rekabeti: Dieter Georgi'yi Onurlandıran Denemeler (Leiden: Brill, 1994), 501-25. 'Erken Hristiyanlıkta Mit Oluşturma ve Metinlerarasılık', E.A. Castelli ve H. Taussig, eds. Hristiyan Kökenlerini Yeniden Tasarlamak (Valley Forge, PA: Trinity Press International, 1996), 37-50. 'Antik Mitler ve Modern Teoriler Thomas İncili ve Hristiyan Kökenleri', Cameron ve M.P. Miller, editörler. Hristiyan Kökenlerini Yeniden Tanımlamak (Atlanta: SBL, 2004), 89-108. = Din Çalışmalarında Yöntem ve Teori 11 (1999), 236-57. Carleton Paget, J., Barnabas Mektubu: Görünüm ve Arka Plan (WUNT; Tübingen: Mohr Siebeck, 1994). 'Pavlus ve Barnaba Mektubu', Kasım 38 (1996), 359 -81. 'Barnabas'ın Mektubu ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', A.F. Gregory ve C.M. Tuckett, der. Apostolik Babalarda Yeni Ahit'in Kabulü (Oxford: Clarendon, 2005), 229-49. 'Yahudiler Arasındaki Dörtlülük', M. Bockmuehl ve D.A. Hagner, der. Yazılı İncil (Cambridge University Press, 2005), 205-21. Casey, Başbakan. , Soruya Aramice Bir Yaklaşım: Matta ve Luka İncillerinin Kaynakları (SNTSMS 122; Cambridge University Press, 2002). "İnsanın Oğlu" Sorununun Çözümü (LNTS 343; Londra/New York: T&T Clark, 2007). Ceresco, A.R. , 'İbrani Şiirinde Antanacsis'in İşlevi (ms['] "i nd" // ms['] "ulaşmak, yetişmek, kavramak")', Özellikle Qoheleth Kitabında', CBQ 44 (1982), 551-69. Cerfaux, L. (G. Garitte ile birlikte), 'Les Paraboles du Royaume dans l'Évangile de Thomas', Cerfaux'da, Recueil Lucien Cerfaux: études d'exégèse et d'histoire religieuse de Monseigneur Cerfaux, cilt. III (Gembloux: Duculot, 1962), 61-80.

--- SAYFA 290 ---

Kaynakça 276 Chadwick, H., *The Cümleler of Sextus: A Contribution to the History of Christian Ethics* (Cambridge University Press, 1959). Chartrand-Burke, A., 'Thomas'ın Bebeklik İncili', P. Foster'da, ed. *Kanonik Olmayan İnciller* (New York/Londra: T&T Clark, 2008), 126-38. Chassinat, E., *Le Quatri è me Livre des entretiens et é pitres de Shenouti* (Kahire: L'Institut Français d'Archéologie Orientale, 1911). Chilton, BD, 'İsa'nın Öğretisinin Kaynağı Olarak Thomas'a Göre İncil', D. Wenham'da, ed. *İncillerin Dışında İsa Geleneği* (Şefi alanı: JSOT, 1984), 155-75. Christ, F., *Jesus Sophia: Die Sophia-Christologie bei den Synoptikern* (ATANT 57; Zürih: Zwingli, 1970). Ciasca, Pensilvanya, *Sacrorum Bibliorum Fragmenta Copto-Sahidica Musei Borgiani*, cilt. II (Roma: Sancta Congregatio de Propaganda Fide, 1889). Colvin, S., *Tarihsel Bir Yunan Okuyucusu: Miken'den Koine'ye* (Oxford University Press, 2007). Oxford Tarihsel Teoloji Derneği'nin bir Komitesi, *Apostolik Babalarda Yeni Ahit* (Oxford: Clarendon, 1905). Cooper, J., ed. *Plato: Bütün Eserler* (Indianapolis/Cambridge: Hackett, 1997). Crossan, J.D., 'Markos ve İsa'nın Akrabaları', *NovT* 15 (1973), 81 -113. 'İsa'nın Tohum Meselleri', *JBL* 92 (1973), 244 -66. 'Krallık ve Çocuklar: Aforistik Gelenek Üzerine Bir Araştırma', *Semeia* 29 (1983), 75 -95. Tarihsel İsa: Bir Akdeniz Yahudi Köylüsünün Hayatı (San Francisco: HarperCollins, 1991). 'Erken Hristiyanlıkta Listeler', *Semeia* 55 (1991) 235 -43. Crum, B.E., *Bir Kıpti Sözlüğü* (Oxford: Clarendon, 1939). 'Bir Gnostik Parça', *JTS* 44 (1943), 176 -9. Cullmann, O., 'Thomas'a Göre İncil ve Kanonik İncillerin Araştırması İçin Önemi', *The Hibbert Journal* 60 (1962), 116 -24. 'Thomas İncili ve İçinde Bulunan Geleneğin Çağı Sorunu', *Int* 16 (1962), 418 -38. Cuvillier, E., 'Marc, Justin, Thomas ve les autres: varyasyonlar autour de la pericope du denier à Cé sar', *ETR* 67 (1992), 329 -44. Danby, H., *Mişna* (Oxford University Press, 1933). Dassmann, E., *Stachel im Fleisch: Paulus in der ü hchristlichen Literatur bis Irenä us* (Münster: Aschendorff, 1979). Davies, S.L., 'Thomas İncili'nin Kristolojisi ve Protolojisi', *JBL* 111 (1992), 663 -82. 'Markos İncili'nde Thomas İncili'nin Kullanımı', *Neot* 30 (1996), 307 -34. Açıklamalı ve Açıklanmış Thomas İncili (Londra: Darton, Longman ve Todd, 2003). *The Gospel of Thomas and Christian Wisdom*, 2. baskı (Oregon House, CA: Bardic Press, 2005 (New York: Senbury Press, 1983). Davies, S.L. ve K. Johnson, 'Mark's Use of the Gospel of Thomas: Part Two', *Neot* 31 (1997), 233 -61. Davies, W.D. ve D.C. Allison, *Aziz Matta'ya Göre İncil Üzerine Eleştirel ve Yorumsal Bir Yorum*, 3 cilt (ICC; Edinburgh: T&T Clark, 1988 -97).

--- SAYFA 291 ---

Kaynakça 277 Davila, J.R., 'Yunanca Bir Apocryphon veya Pseudepigraphon'un İbranice veya Aramiceden Çevrildiğini (Nasıl) Anlayabiliriz? ', JSP 15 (2005), 3 -61. DeConick, A.D., 'Thomas İncili'nde Boyunduruk Söyleniyor 90', VigChr 44 (1990), 280 -94. 'Dünyadan Oruç: Thomas'ın İncili'nde Enkratit Soteriolojisi', U. Bianchi, ed. Karşılaştırmalı Araştırmada 'Din' Kavramı: XVI. IAHR Kongresinin Seçilmiş Bildirileri, Roma, 3-8 Eylül 1990 (Roma: 'L'Erma' di Bretschneider, 1994), 425-40. 'Kurtarıcının Diyaloğu ve İsa'nın Mistik Sözleri', VigChr 50, (1996), 178 -99. Onu Görmeye Çalışın: Thomas İncili'nde Yükseliş ve Vizyon Mistisizmi (Leiden: Brill, 1996). Mistiklerin Sesleri: Yuhanna ve Thomas İncillerinde ve Diğer Eski Hristiyan Edebiyatında Erken Hristiyan Söylemi (Sheffield Academic Press, 2001). 'Thomas'ın Orijinal İncili', VigChr 56 (2002), 167 -99. 'Thomas'ın İncilini Erken Hristiyanlığın Ortak Hafızasının Deposu Olarak Okumak', A. Kirk ve T. Thatcher'da, eds. Bellek, Gelenek ve Metin: Erken Hristiyanlıkta Geçmişin Kullanımları (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2005), 207-20. Thomas'ın Orijinal İncilini Kurtarmak: İncil'in Tarihi ve Büyümesi (LNTS 286; Londra/New York: T&T Clark International, 2005). 'Thomas İncili'nin Eleştirel Okumasında Düzeltmeler', VigChr 60 (2006), 201 -8. Çeviride Thomas'ın Orijinal İncili: Tam İncil'in Yorumu ve Yeni İngilizce Çevirisi ile (LNTS 287; Londra/New York: T&T Clark International, 2006). DeConick, A.D. ve J.E. Fossum, 'Tanrının Önünde Soyulmuş: Thomas'ın İncilinde Logion 37'nin Yeni Bir Yorumu', VigChr 45 (1991), 123 -50. Dehandschutter, B., 'Les Paraboles de l'Évangile selon Thomas: la parabole du Tré sor caché (log 109)', ETL 47 (1971), 199 -219. 'L'Évangile selon Thomas: t é moin d'une gèlenek pré lucanienne?', F. Neirynck'te, ed. L'Évangile selon Luc: probl è mes litt é raires et thé ologiques: Memorial Lucien Cerfaux (BETL 32; Gembloux: Duculot, 1973), 287-97, 324-6. 'Le lieu d'originine de l'Évangile selon Thomas', Orientalia Lovaniensia Periodica 6 -7 (1975 -6), 125 -31. 'La Parabole de la perle (Mt 13:45-46) et L'Évangile selon Thomas', ETL 55 (1979), 243 -65. 'L'Évangile de Thomas comme koleksiyonu de paroles de Jésus', J. Delobel, Logia: les paroles de Jésus/The Sayings of Jesus (BETL 59; Leuven University Press/Peeters, 1982), 507-15. 'Thomas'ın İncili ve Sinoptikler: Status Quaestionis', E.A. Livingstone, ed. Studia Evangelica 7 (Berlin: Akademie, 1982), 125-31. 'La Parabole des vigneron homicides (Mc 12:1-12) et l'Évangile selon Thomas', M. Sabbe'de, ed. L'Évangile selon Marc: gèlenek et ré daction (BETL 34; Leuven University Press/Peeters, 1988), 203-20.

--- SAYFA 292 ---

Kaynakça 278 'Thomas'ın İncili Üzerine Son Araştırmalar', F. van Segbroeck ve C.M. Tuckett, der. Dört İncil 1992: Festschrift Frans Neirynck, cilt. III (Leuven: Peeters, 1992), 2257-62. Deissmann, G.A. , İncil Çalışmaları (Edinburgh: T&T Clark, 1901). Deutsch, C., Gizli Bilgelik ve Kolay Boyunduruk: Matta 11:25 - 30'da Bilgelik, Tora ve Müritlek (JSNTSS; Shefi alan: JSOT Press, 1987). ' Matta'da Bilgelik: Bir Sembolün Dönüşümü ', NovT 32 (1990), 13 -47. Leydi Bilgelik, İsa ve Bilgeler: Matta'nın İncili'nde Metafor ve Sosyal Bağlam (Valley Forge, PA: Trinity Press International, 1996). Dewey, A.J. , 'Geçici Bir Açıklama: Thomas 42', Forum 10.1/2 (1994), 69 -86. 'Buluncaya Kadar Konuşmaya Devam Edin...: Thomas ve Sözlü Mimesis Okulu', R. Cameron ve M.P. Miller, editörler. Hristiyan Kökenlerini Yeniden Tanımlamak (Atlanta: İncil Edebiyatı Topluluğu, 2004), 109-32. Diebner, B.J., 'Bemerkungen zur "Mitte" des Thomas-Evangeliums', içinde C. Fluck, L. Langener ve S. Richter, eds. Divitiae Aegypti: Koptologische und verwandte Studien zu Ehren von Martin Krause (Wiesbaden: Ludwig Reichert, 1995), 77-84. Dodd, C.H. , The Parables of the Kingdom, 3. baskı (Londra: Nisbet, 1936). Drijvers, H.J.W. , 'Edessa und das j ü dische Christentum', VigChr 24 (1970), 4 -33. 'Erken Süryanice Konuşan Hristiyanlıkta Gerçekler ve Sorunlar', SecCent 2 (1982), 157 -75. Drijvers H.J.W. ve J.F. Healey, Edessa ve Osrhoene'nin Eski Süryanice Yazıtları: Metinler, Çeviriler ve Yorum (HO 42; Leiden: Brill, 1999). Drower, E.S. Bin ve On İki Soru/Alf Trisar Ş ualia (Berlin: Akademie, 1960). Drower, E.S. ve R. Macuch, A Mandaic Dictionary (Oxford: Clarendon, 1963). Dunderberg, I., 'John ve Thomas Çatışmada', J.D. Turner ve A. McGuire, Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatını Anma Derneği Bildirileri (Leiden: Brill, 1997), 361-80. 'Thomas ve Sevgili Müritlek', R. Uro'da, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 65-88. 'Thomas' I-Sayings and the Gospel of John', R. Uro'da, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 33-64. Sevgili Müritlek Çatışmada mı? Yuhanna ve Thomas'ın İncillerini Yeniden İncelemek (Oxford University Press, 2006). Dunn, J.D.G. , Romalılar (WBC; Waco, TX: Word, 1988). Ehlers (Aland), B., ' Kann das Thomasevangelium aus Edessa stammen? ', Kasım 12 (1970), 284 -317. Eisele , W. , 'Ziehen, F ü hren und Verf ü hren: Eine begriffs- und motivgeschichtliche Untersuchung zu EvThom 3,1', J. Frey, J. Schrö ter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 380-415. Ellis, E.E., Yeni Ahit Belgelerinin Yapımı (Leiden: Brill, 2002).

--- SAYFA 293 ---

Kaynakça 279 Emmel, S. ' The Nag Hammadi Codices Editing Project: Final Report ', American Research Center in Egypt: Newsletter 104 (1978), 10 -32. 'Kelime Dizinleri/Gramatik Form Katalogları', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2 - 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 261-336. ' Kurtarıcı'nın Yakın Zamanda Yayınlanan İncili ("Unbekanntes Berliner Evangelium"): Sayfaların ve Olayların Sırasını Düzeltmek ', HTR 95 (2002), 45 -72. Englezakis, B., 'Thomas, Logion 30', NTS 25 (1979), 262 -72. Evans, CA , İsa'yı Üretmek: Modern Bilim Adamları İncilleri Nasıl Çarpıtıyor (Downers Grove, IL: InterVarsity, 2006). Evans, CA , R.L. Webb ve R.A. Wiebe, eds. Nag Hammadi Metinleri ve İncil: Bir Özet ve Dizin (NTTS 18; Leiden/New York/Köln: Brill, 1993). Fallon, F.T. ve R. Cameron, 'The Gospel of Thomas: A Forschungsbericht and Analysis', ANRW Principat 2.25.6 (1988), 4195 -251. Feder, F., Ieremias, Lamentationes (Threni), Epistula Ieremiae et Baruch (Biblia Sahidica; Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002). Feuillet, A., 'Jé sus et la Sagesse Divine d'après s les É vangiles Synoptiques: le "logion johannique" et l'Ancien Testament', RevB 62 (1955), 161 -96. Fieger, M., 'Die Frau im Thomasevangelium', R. Schulz ve M. Görg, eds'de. Lingua Restituta Orientalis (Wiesbaden: Harrassowitz, 1990), 102-7. Das Thomasevangelium: Einleitung, Kommentar und Systematik (Münster: Aschendorff, 1991). Finnegan, R., Sözlü Şiir: Doğası, Önemi ve Sosyal Bağlamı (Cambridge University Press, 1977). Fitzmyer, J.A. , ' İsa'nın Oxyrhynchus Logosu ve Thomas'a göre Kıpti İncili', TS 20 (1959), 505 -60 = Yeni Ahit'in Semitik Arka Planı Üzerine Denemeler (Missoula, MT: Scholars Press, 1974), 355-433. Luka İncili I-IX (AB; New York: Doubleday, 1982). Fleddermann, H., 'Q, Synoptics ve Thomas'taki Hardal Tohumu ve Maya', SBLSP (1989), 216 -36. Förster, H., Wö rterbuch der griechischen Wö rter in den koptisch dokumentarischen Texten (Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002). Foster, P., 'Philip'in İncili', Foster'da, ed. Kanonik Olmayan İnciller (New York/Londra: T&T Clark, 2008), 68-83. Franke, C.-M. , 'Die Erz ä hlung ü ber die Seele (NHC II,6)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.263-78. Franzmann, M., Süleyman'ın Odes'i: Şiirsel Yapı ve Biçimin Bir Analizi (Freiburg Üniversitesi ä tsverlag/G ö ttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1991). Nag Hammadi Yazılarında İsa (Edinburgh: T&T Clark, 1996). Friend, W.H.C. , ' Thomas İncili: Rehabilitasyon Mümkün mü? ', JTS 18 (1967), 13 -26. Funk, W.-P. , '"Einer aus tausend, zwei aus zehntausend": Zitate aus dem Thomasevangelium in den koptischen Manichaica', H.-G. Bethge,

--- SAYFA 294 ---

Kaynakça 280 S. Emmel, K.L. King ve I. Schletterer, eds. Çocuklar İçin, Mükemmel Öğretim: Berliner Arbeitskreis für koptisch-gnostische Schriften'in Otuzuncu Yılı Vesilesiyle Hans-Martin Schenke Onuruna Yapılan Çalışmalar (NHMS 54; Leiden/Boston: Brill, 2002), 67-94. Funk, R.W. ve R.W. Hoover, eds. Beş İncil: İsa'nın Otantik Sözlerinin Arayışı (San Francisco: HarperSanFrancisco, 1993). Gardner, I. ve S.N.C. Lieu, ed. ve tr. Roma İmparatorluğu'ndan Maniheizm Metinler (Cambridge University Press, 2004). Garitte, G., 'Le Premier Volume de l'édition photographique des manuscrits gnostiques coptes et l'Évangile de Thomas', *Muséon* 70 (1957), 59 -73. 'Les "Logoi" d'Oxyrhynque et l'apocryphe copte dit "Évangile de Thomas"', *Muséon* 73 (1960), 151 -72. 'Les "Logoi" d'Oxyrhynque sont traduits du copte', *Muséon* 73 (1960), 335 -49. 'Les Paraboles du royaume dans l'Évangile de Thomas', L. Cerfaux, *Recueil Lucien Cerfaux: études d'exégèse et d'histoire religieuse de Monseigneur Cerfaux* (Gembloux: Duculot, 1962), cilt. III, 61-80. Gärtner, B.E. , *The Theology of the Gospel of Thomas* (Londra: Collins/ New York: Harper, 1961). Gathercole, S.J. , Önceden Var Olan Oğul: Matta, Markos ve Luka'nın Kristolojilerini Kurtarmak (Grand Rapids: Eerdmans, 2006). ' P.Oxy'nin Önerilen Yeniden Okunması. 654 satır 41 (Gos. Thom. 7)', *HTR* 99 (2006), 355 -9. Yahuda'nın İncili: Erken Hristiyanlığı Yeniden Yazmak (Oxford University Press, 2007). 'The Influence of Paul on the Gospel of Thomas (§§53.3 ve 17)', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. *Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie* (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 72-94. "Gökler ve Yer Sarılacak": Thomas İncili'nin Eskatolojisi, H.-J. Eckstein, C. Landmesser ve H. Lichtenberger, eds. *Eschatologie - Eschatology: Altıncı Durham-Tübingen Araştırma Sempozyumu: Eski Ahit, Eski Yahudilik ve Erken Hristiyanlıkta Eskatoloji* (Tübingen, Eylül 2009) (WUNT; Tübingen: Mohr Siebeck, 2011), 280-302. 'Thomas İncili'nde Luka', *NTS* 57 (2011), 114 -44. 'Thomas'ın İncili'ne Adlandırılmış Tanıklık: Genişletilmiş Envanter ve Analiz', *HTR* 105 (2012), yakında çıkacak . Gench, F.T. , Matta'nın Kristolojisinde Bilgelik (Lanham, MD: University Press of America, 1997). Gershenson, D. ve G. Quispel, " Meristae ", *VigChr* 12 (1958), 19 -26. Gianotto, C., 'Etude critique: la formation de l' Évangile selon Thomas: à propos d'une étude récente', *Apocrypha* 18 (2007), 298 -307. Gijssels, J. ve R. Beyers, *Mariae'nin Doğuş Kitaplığı: Pseudo-Matthaei Evangelium: Textus et Commentarius* (CCSA 9; Turnhout: Brepols, 1997). Girgis, W.A., 'Kıpti dilinde Yunanca Ödünç Kelimeler (I)', *Bulletin de la Société d'Archéologie Copte* 17 (1964), 63 -73. [Anba Gregorius], 'Kıpti dilinde Yunanca Ödünç Kelimeler (VI)', *Bulletin de la Société d'Archéologie Copte* 23 (1976 -8), 199 -222.

--- SAYFA 295 ---

Kaynakça 281 Giversen, S., 'Evangelium Veritatis ve İbranilere Mektup', *Studia Theologica* 13 (1959), 87-96. 'Thomas'a Göre İncil'deki Sorular ve Cevaplar: Pl.'nin Kompozisyonu. 81,14-18 ve pl. 83,14-27', *Acta Orientalia* 25 (1960), 332-8. Glasson, T.F., 'Taraklama ve Eğirme: Oxyrhynchus Papyrus No. 655', *JTS* 13 (1962), 331-2. 'The Gospel of Thomas, Saying 3 ve Tesniye XXX.11-14', *ExpT* 78 (1967), 151-2. Glucker, J., *Antiochus ve Geç Akademi (Hypomnemata 56; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1978)*. Goldingay, J., *Daniel (WBC; Waco, TX: Word, 1991)*. Goulder, M., 'Çeşitli İncillerdeki Kıssaların Özellikleri', *JTS* 19 (1968), 51-69. Grant, R.M., 'Thomas'ın İncili Üzerine Notlar', *VigChr* 13 (1959), 170-80. 'İki Gnostik İncil', *JBL* 79 (1960), 1-11. Grant, R.M. ve D.N. Freedman, *The Secret Sayings of Jesus (New York: Doubleday, 1960)*. Gregory, A.F., *Luka'nın Kabulü ve Irenaeus'tan Önceki Dönemde Elçilerin İşleri: İkinci Yüzyılda Luka'yı Aramak (WUNT II/169; Tübingen: Mohr Siebeck, 2003)*. '1 Clement ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', Gregory ve C.M. Tuckett, der. *Apostolik Babalarda Yeni Ahit'in Kabulü (Oxford University Press, 2005)*, 129-57. 'Engelleme mi, Yardım mı: Modern "Yahudi-Hristiyan İncili" Kategorisi, Atıfta Bulunduğu Metinlere İlişkin Anlayışımızı Bozar mı?', *JSNT* 28 (2006), 387-413. 'Yahudi-Hristiyan İncilleri', P. Foster'da, ed. *Kanonik Olmayan İnciller (New York/Londra: T&T Clark, 2008)*, 54-67. Griffith, S.H., 'Tanrı'nın Hizmetinde "Bekârlar": Suriyeli Aphrahat ve Ephraem'in Eserlerinden İhidaye Üzerine Düşünceler', *The Harp: A Review of Süryani ve Oryantal Araştırmalar* 4 (1991), 145-59. Grobel, K., 'Thomas'ın İncili Ne Kadar Gnostiktir?', *NTS* 8 (1962), 367-73. Grosso, M., 'Λόγοι Ἀπόκρυφοι: aspetti della ricezione del Vangelo Secondo Tommaso nel cristianesimo antico' (Doktora, Torino Üniversitesi, 2007). Guey, J., 'Yorum yap le "inkarcı de Cé sar" de l'Évangile a-t-il pu devenir une pièce d'or?', *Bulletin de la Société française de Numismatique* 15 (1960), 478-9. 'Autour des Res Gestae Divi Saporis: 1. Deniers (d'or) et deniers d'or (de compte) anciens', *Suriye* 38 (1961), 261-74. Guillaumont, A., 'Sémitismes dans les logia de Jésus retrouvés à Nag-Hamâdi', *Journal asiatique* 246 (1958), 113-23. 'Les "Logia" d'Oxyrhynchus sont-ils traduits du copte?', *Musé*, 73 (1960), 325-33. 'ΝΗΣΤΕΥΕΙΝ ΤΟ ΝΚΟ ΣΜΟΝ (P. Oxy. 1, verso, l. 5-6)', *BIFAO* 61 (1962), 15-23. 'Les sémitismes dans l'Évangile selon Thomas: essai de classement', R. van den Broek ve M.J. Vermaseren, eds. *Gilles Quispel'in 65. Doğum Günü Münasebetiyle Sunulan Gnostisizm ve Helenistik Dinler Üzerine Çalışmalar (Leiden: Brill, 1981)*, 190-204.

--- SAYFA 296 ---

Kaynakça 282 Guillaumont, A., H.-C. Puech, G. Quispel, W. Till ve Y. 'Abd al Masīḥ[, Thomas'a göre İncil: Koptik Metin Kuruldu ve Çevirildi (Leiden: Brill/London: Collins/New York: Harper, 1959). Haenchen, E., Die Botschaft des Thomas-Evangeliums (Berlin: Tö pelmann, 1961). 'Literatur zum Thomasevangelium', ThR 27 (1961), 147 -78, 306-38. 'Spruch 68 des Thomasevangeliums', Musé on 75 (1962), 19 -29. 'Die Anthropologie des Thomas-Evangeliums', H. Braun, H.-D. Betz ve L. Schottroff, eds. Neues Testament und christliche Existenz (Tübingen: Mohr, 1973), 207-27. Hamerton-Kelly, R., Ön-Varoluş, Bilgelik ve İnsan Oğlu: Yeni Ahit'te Ön-Varoluş Fikri Üzerine Bir Araştırma (SNTSMS 21; Cambridge University Press, 1973). Hammerschmidt, E., 'Das Thomasevangelium und die Manichä er', OrChr 46 (1962), 120 -3. Harl, M., 'À propos des logia de Jé sus: Le sens du mot μ ο ν α χ ó ς', Revue des é tudes grecques 73 (1960), 464 -74. Harris, J.R., The Teaching of the Apostles (faks metinle birlikte) (Londra: C.J. Clay and Sons, 1887). Hartog, P., Polycarp ve Yeni Ahit (WUNT; Tübingen: Mohr, 2002). Hausherr, I., 'Quanam aetate prodierit Liber Graduum', Orientalia Christiana Periodica 1 (1935), 495 -502. Havelaar, H., 'Die Apokalypse des Petrus', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003). Başkan PM ve P.J. Williams, 'Q Review', TynB 54 (2003), 119 -44. Hedrick, C.W., 'Thomas ve Sinoptikler: Bir Konsensus Hedeflemek', SecCent 7 (1990), 39 -56. Şiirsel Kurgu Olarak Benzetmeler: İsa'nın Yaratıcı Sesi (Peabody, MA: Hendrickson, 1994). 'Thomas İncili'nin Sinoptik İncillerden Bağımsızlığına İlişkin Anekdotsal Bir Argüman', H.-G. Bethge, S. Emmel, K.L. King ve I. Schletterer, eds. Çocuklar İçin, Mükemmel Öğretim: Berliner Arbeitskreis f ü r koptisch-gnostische Schriften'in Otuzuncu Yılı Vesilesiyle Hans-Martin Schenke Onuruna Yapılan Çalışmalar (NHMS 54; Leiden/Boston: Brill, 2002), 113-26. Thomas'a göre İncil'in Sırlarının Kilidini Açmak (Eugene, OR: Wipf ve Stock, 2010). Hedrick, C.W. ve P.A. Mirecki, Kurtarıcının İncili: Yeni Bir Antik İncil (Santa Rosa, CA: Polebridge, 1999). Henige, D., Sözlü Tarih Yazımı (Londra: Longman, 1982). Henry, A.S. , 'Atina Kararnamelerinin Ödemesine İlişkin Hükümler: Kalıplaşmış Dilde Bir Çalışma', ZPE 78 (1989), 247 -95. Higgins, A.J.B. , 'Thomas İncili'nde Gnostik Olmayan Sözler', NovT 4 (1960), 292 -306. Hock, R.F. , James ve Thomas'ın Bebeklik İncilleri (Santa Rosa, CA: Polebridge, 1995). Hoi us, O., 'Das koptische Thomasevangelium und die Oxyrhynchus Papyri no 1,654 und 655', EvTh 20 (1960), 21 -42, 182-92.

--- SAYFA 297 ---

Kaynakça 283 Hogeterp, A. , 'The Gospel of Thomas and the Historical Jesus: The Case of Eschatology', A. Hilhorst ve G.H. van Kooten, der. Mısır Bilgeliği: Gerard P. Luttikhuisen Onuruna Yahudi, Erken Hristiyan ve Gnostik Denemeler (Leiden/Boston: Brill, 2005), 381-96. Holmes, M.W., 'Polycarp'ın Filipililere Mektubu ve Daha Sonra Yeni Ahit'i Oluşturan Yazılar', C.M. Tuckett ve A.F. Gregory, eds. Apostolik Babalarda Yeni Ahit'in Kabulü (Oxford University Press, 2005), 187-227. Horman, J.F., 'Thomas İncili'ndeki Ekici Meselinin Versiyonunun Kaynağı', NovT 21 (1979), 326 -43. Houghton, H.P. , 'The Coptic Gospel of Thomas', Aegyptus 43 (1963), 107 -40. Hubaut, M., La Parabole des vigneronns homicides (Paris: Gabalda, 1976). Hunzinger, C.-H. , 'Au ß ersynoptisches Traditionsgut im Thomas-Evangelium', TLZ 85 (1960), 843 -6. 'Unbekannte Gleichnisse Jesu aus dem Thomas-Evangelium', W. Eltester'da, ed. Judentum, Urchristentum, Kirche: Festschrift f ü r Joachim Jeremias (BZNW 26; Berlin: Walter de Gruyter, 1960), 209-20. Hurtado, L.W. , En Eski Hristiyan Eserleri (Grand Rapids: Eerdmans, 2006). 'Artefact Olarak Thomas İncilinin Yunan Parçaları: Papyrus Oxyrhynchus 1, Papyrus Oxyrhynchus 654 ve Papyrus Oxyrhynchus 655 Üzerine Papirolojik Gözlemler', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2007), 19-32. Isenberg, W., 'Tractate 3: Philip'e göre İncil: Giriş', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2 - 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 131-9. Jackson, H.M. , Aslan İnsan Oluyor: Gnostik Leontomorfik Yaratıcı ve Platonik Gelenek (SBL Tez Serisi 81; Atlanta: Scholars Press, 1985). ' Origen tarafından Celsus'un Ἀληθὴς Λόγος'undan Korunan "Göksel Diyalog" Parçasının Ortamı ve Mezhepsel Kaynağı, HTR 8 (1992), 273 -305. James, M.R., Philo'nun İncil Antik Eserleri (Londra: SPCK, 1917). Janssens, Y., 'L'Évangile selon Thomas et son caract è re gnostique', Musé on 75 (1961), 301 -25. Jastrow, M., Targumim Sözlüğü, Talmud Babli ve Yerushalmi ve Midrashic Literatür (New York: Title Publishing, 1943). Jeremias, J., İsa'nın Meselleri, rev. edn (Londra: SCM Press, 1963). İsa'nın Bilinmeyen Sözleri (Londra: SPCK, 1964 (3. baskı, 1963)). Johnson, L.T. , Yeni Ahit'in Yazıları: Bir Yorum (Londra: SCM Press, 1999). Johnson, M.D., 'Matthew's Christology'ye Bilgelik Yaklaşımı Üzerine Rel Ections', CBQ 36 (1974), 44 -64. Johnson, SR , 'Gos'un Yunanca ve Kipti Versiyonlarındaki Gizli/Açıkçası Söz. Thom. 5 & 6 ', Kasım 44 (2002), 176 -85. Yok Olmaz Hazineyi Aramak: Zenginlik, Bilgelik ve Bir İsa Sözü (Eugene, OR: Cascade, 2008).

--- SAYFA 298 ---

Kaynakça 284 Jongkind, D. , "' Tarladaki Zambaklar" Yeniden Değerlendirildi: Codex Sinaiticus and the Gospel of Thomas ', NovT 48 (2006), 209 -16. Joosten, J., 'Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi', Aramice Çalışmaları 2 (2004), 126 -30. Joüon, P. ve T. Muraoka, A Grammar of Biblical İbranice (Roma: Editrice Pontificia Istituta Biblica, 1991). Hakim, E.A. , 'Monachos'un Keşiş için İlk Kullanımı (P. Coll. Youtie 77) ve Manastırcılığın Kökenleri', JAC 20 (1977), 72 -89. Kaestli, J.-D. , ' L'Évangile de Thomas: son önemi pour l'étude des paroles de J é sus et du Gnosticisme chré tien ', Études thé ologiques et religieuses 54 (1979), 375 -96. Kaiser, U.U. , 'Die Hypostase der Archonten (NHC II,4)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Berlin: Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.215-33. Kasser, R., L'Évangile selon Thomas: présentation et commentaire thé ologique (Neuchâtel: Delachaux et Niestlé, 1961). Kasser, R., M. Meyer ve G. Wurst, eds. Yahuda'nın İncili (Washington, DC: National Geographic, 2006). Kelber, W.H. , Sözlü ve Yazılı İncil: Sinoptik Gelenekte Konuşma ve Yazmanın Hermeneutiği, Mark, Paul ve Q (Philadelphia: Fortress, 1983). 'Başlangıçta Kelimeler Vardı: Logoların Apotheosis ve Anlatı Yer Değiştirmesi', JAAR 58 (1990), 69 -98. 'Q ve Thomas'taki Sözlü Sanat: Bir Epistemoloji Sorusu', R.A. Horsley, ed. Q'da Sözlü Performans, Popüler Gelenek ve Gizli Transkript (Atlanta: İncil Edebiyatı Topluluğu, 2006), 25-42. Kern, O., Die Inschriften von Magnesia am Maeander (Berlin: W. Spemann, 1900). Kral, K.L. , Magdala Meryem'in İncili (Santa Rosa, CA: Polebridge Press, 2003). Kiraz, G.A. , Süryanice İncillerin Karşılaştırmalı Baskısı: Sinaiticus, Curetonianus, Peshitta ve Harklean Versiyonlarının Hizalanması (Leiden: Brill, 1996). Mutfak, R.A. ve M.F.G. Parmentier, Adımlar Kitabı: Süryani Liber Graduum (Kalamazoo, MI: Sistersiyen, 2004). Klauck, H.-J. , Apocryphal Gospels: An Introduction (Londra/New York: T&T Clark, 2003 (2002)). Havarilerin Kıyamet Eylemleri: Bir Giriş (Waco, TX: Baylor, 2008 (2005)). Klijn, A.F.J., 'Das Thomasevangelium und das altsyrische Christentum', VigChr 15 (1961), 146 -59. 'Thomas İncili'nde "Tek Bir"', JBL 81 (1962), 271 -8. ' Edessa'da Hristiyanlık ve Thomas İncili: Barbara Ehlers Üzerine, "Kann das Thomasevangelium aus Edessa stammen?"', NovT 14 (1972), 70 -7. Yahudi-Hristiyan İncil Geleneği (VigChrSupps 17; Leiden/New York/ Köln: Brill, 1992). Thomas'ın İşleri: Giriş, Metin ve Yorum, 2. rev. edn (NovTSupps; Leiden: Brill, 2003).

--- SAYFA 299 ---

Kaynakça 285 Klimkeit, H.-J. , 'Orta ve Doğu Asya'da Apokrif İnciller', Klimkeit ve M. Heuser'de, eds. Manici Edebiyat ve Sanat Çalışmaları (NHMS 46; Leiden: Brill, 1999), 189-211. Kloppenborg, J.S. , 'Bereket ve Marjinallik: Q, Thomas ve Erken Hristiyanlıkta "Zulüm Mutluluğu"', Forum 2 (1986), 36 -56. Q'nun Oluşumu: Antik Bilgelik Koleksiyonlarındaki Yörüngeler (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1999). Bağdaki Kiracılar: Yahudi Filistin'de İdeoloji, Ekonomi ve Tarımsal Çatışma (Tübingen: Mohr, 2006). Kloppenborg Verbin, J.S. , Kazı Sorusu: Atasözleri İncilinin Tarihi ve Ortamı (Edinburgh: T&T Clark, 2000). Kloppenborg, J.S. , M.W. Meyer, S.J. Patterson ve M.G. Steinhauser, der. Q-Thomas Reader (Sonoma, CA: Polebridge, 1990). Kmosko, M., Liber Graduum: Patrologia Suriyeca, cilt. I, pt 3 (Paris: Firmin-Didot, 1926). Koester, C., İbraniler: Giriş ve Yorumlu Yeni Bir Çeviri (AB; New York: Doubleday, 2001). Koester, H., Synoptische Überlieferung bei den apostolischen Vätern (TU 65; Berlin: Akademie, 1957). 'GN Ö MAI DIAPHOROI: The Origin and Nature of Diversification in the History of Early Christian', J.M. Robinson ve H. Koester, Trajectories through Early Christian (Philadelphia: Fortress, 1971), 114-57 içinde. 'Bir İsa ve Dört İlk İncil', J.M. Robinson ve Koester, Trajectories through Early Christian (Philadelphia: Fortress, 1971), 158-204. 'Erken Hristiyan İnançlarının Yapısı ve Kriterleri', J.M. Robinson ve Koester, Trajectories through Early Christian (Philadelphia: Fortress, 1971), 205-31. 'Kıyamet ve Kanonik İnciller', HTR 73 (1980), 105 -30. 'Değişler Geleneğinin Gelişiminin Tanıkları Olarak Gnostik Yazılar', B. Layton, ed. Gnostisizmin Yeniden Keşfi , cilt. I (Leiden: Brill, 1980), 238-56. 'Three Thomas Parables', A. Logan ve A. Wedderburn'de, eds. Yeni Ahit ve Gnosis: Robert McLaughlan Wilson Onuruna Yazılar (Edinburgh: T&T Clark, 1983), 195-203. 'Yuhanna 8:12-59'daki Gnostik Sözler ve Tartışmalı Gelenekler', C. Hedrick ve R. Hodgson, eds. Nag Hammadi, Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık (Peabody, MA: Hendrickson, 1986), 97-110. 'Giriş' (Thomas İncili'ne), B. Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2 - 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 38-49. Eski Hristiyan İncilleri: Tarihleri ve Gelişimleri (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1990). 'Q ve Akraları', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. , Sanders, ed. İncilin Kökenleri ve Hristiyan Başlangıçları: James M. Robinson'un Onuruna (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 49-63. 'Thomas'ın İncili: Giriş', J.M. Robinson, ed. Nag Hammadi Kütüphanesi, 3. baskı (Leiden: Brill, 1993).

--- SAYFA 300 ---

Kaynakça 286 Koester, H. ve E. Pagels, 'Giriş', S. Emmel'de, ed. Nag Hammadi Codex III,5: Kurtarıcının Diyaloğu (NHS 26; Leiden: Brill, 1984), 1–17. Köhler, W.-D. , Die Rezeption des Mathä usevangeliums in der Zeit vor Irenä us (WUNT; Tübingen: Mohr Siebeck, 1987). Kosnetter, J., 'Das Thomasevangelium und die Synoptiker', J. Kissler, F. Krones ve U. Schöndorfer, eds içinde. Wissenschaft im Dienste des Glaubens: Festschrift f ü r Abt. Dr. Hermann Peichl (Wien: Katholische Akademie, 1965), 29–49. Kowalski, A., Perfezione e giustizia de Adamo nel Liber Graduum (Orientalia Christiana Analecta; Roma: Pontificum Institutum Orientale, 1989). Kraus, T.J. , M.J. Kruger ve T. Nicklas, eds. İncil Parçaları (OECGT; Oxford University Press, 2009). Krogmann, W., 'Heliand, Tatian und Thomasevangelium', ZNW 51 (1960), 255–68. 'Heliand und Thomasevangelium', VigChr 18 (1964), 65–73. Kuhn, K.H. , 'Thomas'a göre Kıpti İncili Üzerine Bazı Gözlemler', Musé, 73 (1960), 317–23. Kuntzmann, R., Le Livre de Thomas (NH II, 7) (BCNH 16; Quebec City: Presses de l'Université Laval, 1986). Lampe, G.W.H. , Patristik Bir Yunan Sözlüğü (Oxford: Clarendon, 1969). Lane, W.L. , 'Özgün Otantik Agrapha'nın Eleştirisi', JETS 18 (1975), 29–35. İbraniler 9 – 13 (Word İncil Yorumu; Waco, TX: Word, 1991). Lattke, M., 'Süleyman'ın Odes'lerinin Tarihlendirilmesi', Antichthon 27 (1993), 45–59; Lattke'de yeniden basılmıştır, Oden Salomos in ihrer Bedeutung f ü r Neues Testament und Gnosis, 4 cilt (Fribourg: Éditions Universitaires, 1979–98), IV.113–32. Oden Salomos: Übersetzt und eingeleitet (Fontes Christiani 19; Freiburg: Herder, 1995). 'Oden Salomos', LTK 7'de (3. baskı; 1998), 972–3. Süleyman'ın Odes'i (Hermeneia; Minneapolis: Fortress Press, 2009). Lauterbach, J.Z. , Mekilta de-Haham İsmail, 3 cilt. (Philadelphia: Amerika Yahudi Yayın Topluluğu, 1976 (1933)). Layton, B. 'Arkonların Hipostasi: Sonuç', HTR 69 (1976), 31–101. 'Giriş', Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2 – 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 1–18. Bir Kıpti Dilbilgisi, 2. rev. edn (Wiesbaden: Harrassowitz, 2004). Layton, B., ed. Nag Hammadi Codex II,2 – 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989). Layton, B., ed. ve T.O. Lambdin, tr. 'Thomas'a göre İncil', Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2-7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. I (NHS 20; Leiden: Brill, 1989), 52–93. Lé gasse, S., 'L'Antijudaïsme" dans l'Évangile selon Matthieu', M. Didier'de, ed. L'Évangile selon Matthieu: rédaction et théologie (Gembloux: Duculot, 1972), 417–28. Leipoldt, J., Das Evangelium nach Thomas: Koptisch und deutsch (Berlin: Akademie, 1967).

--- SAYFA 301 ---

Kaynakça 287 Leloir, L., 'Ini ltrations dualistes chez les P è res du dé sert', J. Ries, Y. Janssens ve J.-M. Sevrin, der. Gnosticisme et monde hellénistique (Université Catholique de Louvain, 1982), 326-36.

Liebenberg, J., Krallığın Dili ve İsa: Sinoptik Gelenek ve Thomas İncili'nin Ortak Sözleri Malzemesindeki Mesel, Aforizma ve Metafor (Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2001). 'Nasıl Bulacağını Bilmek, Bilmeden Bulmak: Thomas İncili'nde Bilgelik', HTS 59 (2003), 99 -120.

Lightfoot, J., Horae Hebraicae et Talmudicae: İnciller, Elçilerin İşleri, Aziz Pavlus'un Romalılara Mektubu ve Korintlilere İlk Mektup'un Bazı Bölümleri Üzerine İbranice ve Talmudik Uygulamalar (Oxford University Press, 1859 (1677)).

Lightfoot, J.B., Apostolik Babalar: Bölüm II: S. Ignatius, S. Polycarp, cilt. II, bölüm 1 (Londra: Macmillan, 1885).

Lincicum, D., Paul ve Tesniye ile Erken Yahudi Karşılaşması (Tübingen: Mohr, 2010).

Lincoln, B., 'Thomas-Gospel ve Thomas-Community: Tanıdık Bir Metne Yeni Bir Yaklaşım', NovT 19 (1977), 65 -76.

Lindemann, A., Paulus im ä ltesten Christentum: Das Bild des Apostels und die Rezeption der paulinischen Theologie in der fr ü hchristlichen Literatur bis Marcion (BHT 58; Tübingen: Mohr, 1979).

'Zur Gleichnisinterpretation im Thomas-Evangelium', ZNW 71 (1980), 214 -43.

'Havari Babalarının Yazılarında Pavlus', W.S. Babcock, ed. Paul ve Paul'un Mirasları (Dallas: Southern Methodist University Press, 1990), 25-45.

Lö hr, W., Basilides und seine Schule: Eine Studie zur Theologie- und Kirchengeschichte des zweiten Jahrhunderts (WUNT 83; Tübingen: Mohr, 1996).

Lowe, M.F. , 'Bağ Meselinden Sinoptik Öncesi Bir Kaynağa', NTS 28 (1982), 257 -63.

Ludwich, A., 'Ueber die Homerischen Glossen Apions', Philologus 74 (1917), 205 -47.

Lü hrmann, D., 'S: İsa'nın Sözleri mi yoksa Logia'nın Sözleri mi?', R.A. Piper, ed. İncillerin Arkasındaki İncil: Q Üzerine Güncel Çalışmalar (Leiden: Brill, 1995), 97-116.

McArthur, H.K. , 'Thomas İncili'nin Sinoptiklere Bağlılığı', ExpT 71 (1960), 286 -7.

'Thomas'a göre İncil', McArthur'da, ed. Yeni Ahit Yan Işıkları: Alexander Converse Purdy Onuruna Yazılar (Hartford Seminary Foundation, 1960), 43-77.

Macdonald, M.Y. , ' Hristiyan Çiftin İdeali: Ign. Pol. 5.1-2 Paul'e Geri Dönmek ', NTS 40 (1994), 105 -25.

Mack, B.L. , 'Logia'nın Efendisi: Kurtarıcı mı Bilge mi?', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. Sanders, eds., Gospel Origins and Christian Beginnings: In Honor of James M. Robinson (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 3-18.

McLean, B.H. , 'Thomas ve Q'nun İncili Üzerine', R.A. Piper, ed. İncillerin Arkasındaki İncil: Q Üzerine Güncel Çalışmalar (Leiden: Brill, 1995), 321-45.

McNamara, M., tr. Targum Neoi ti 1: Tesniye: Aparatlar ve Notlarla Çeviri (Edinburgh: T&T Clark, 1997).

--- SAYFA 302 ---

Kaynakça 288 MacRae, G., 'The Apocalypse of Adem', D.M. Papağan, ed. Nag Hammadi Kodeksleri V, 2 – 5 ve VI ile Papyrus Berolinensis 8502, 1 ve 4 (NHS 11; Leiden: Brill, 1979), 151–95. 'Adem'in Kıyameti', J.H. Charlesworth, ed. Eski Ahit Pseudepigrapha, cilt. I, (New York: Doubleday, 1983), 707–19. Marcovich, M., 'Thomas'ın İncili Üzerine Metinsel Eleştiri', JTS 20 (1969), 53 –74. Marjanen, A., 'Thomas bir Gnostik İncil mi?', R. Uro'da, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 107–39. 'Thomas ve Yahudi Dini Uygulamaları', R. Uro'da, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 163–83. Marksches, C., 'Geleitwort', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.v–vii. Marshall, I.H. , Luke Üzerine Yorum (NIGTC; Grand Rapids: Eerdmans, 1978). Marshall, J.W. , 'The Gospel of Thomas and the Cynic Jesus', W. Arnal ve M. Desjardins'de, ed. Kimin Tarihsel İsa'sı? (Waterloo: Wilfrid Laurier University Press, 1997), 37–60. Massaux, E., Aziz Matta İncili'nin Aziz Irenaeus'tan Önce Hristiyan Edebiyatına Etkisi, cilt. III, Savunmacılar ve Didache (Macon, GA: Mercer University Press, 1993 (Fransız orijinali 1950)). Mees, M., 'Einige Überlegungen zum Thomasevangelium', Vetera Christianorum 2 (1965), 151 –63. Meier, J.P., Bir Marjinal Yahudi, cilt. I (New York: Doubleday, 1991). Ménard, J.-É., L'Évangile selon Philippe: giriş, metin, tercüme, yorum (Strazburg: Faculté de Théologie Catholique, 1967). 'Le milieu syriaque de l'Évangile selon Thomas et de l'Évangile selon Philippe', Revue des sciences religieuses 42 (1968), 261 –6. 'La Sagesse et le logion 3 de l'Évangile selon Thomas', F.L. Çapraz, ed. Studia Patristica, cilt. X, Oxford'da Düzenlenen Beşinci Uluslararası Patristik Araştırmalar Konferansında Sunulan Bildiriler, 1967 (TU 107; Berlin: Akademie, 1970), 137–40. L'Évangile de vérité (NHS 2; Leiden: Brill, 1972). 'Les Problèmes de l'Évangile selon Thomas', M. Krause'da, ed. Alexander Böhlig Onuruna Nag Hammadi Metinleri Üzerine Denemeler (Leiden: Brill, 1972), 59–73. L'Évangile selon Thomas: giriş, çeviri, yorum (NHS 5; Leiden: Brill, 1975). 'Der syrische Synkretismus und das Thomasevangelium', A. Dietrich'te, ed. Synkretismus im syrisch-persischen Kulturgebiet (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1975), 65–79. 'Beziehungen des Philippus- und des Thomas-Evangeliums zur syrischen Welt', K.W. Tröger, ed. Altes Testament, Frühjudentum, Gnosis (Gütersloher Verlagshaus Mohn, 1980), 317–26. 'La fonction soteriologique de la mémoire chez les Gnostiques', Revue des sciences religieuses 54 (1980), 298 –310.

--- SAYFA 303 ---

Kaynakça 289 'La event synoptique et l'Évangile selon Thomas', F. Paschke, J. Dummer, J. Irmscher ve K. Treu, eds. Überlieferungsgeschichtliche Untersuchungen (Berlin: Akademie, 1981), 411-26. 'Les logia de l'Évangile selon Thomas', Revue des sciences religieuses 62 (1988), 10 -13. Merz, A., D. Rensberger ve T. Tieleman, Mara bar Serapion: Oğluna Mektup (Tübingen: Mohr, 2011). Metzger, B.M., 'Quispel, Tatian ve Thomas İncili'nin İncelemesi', JTS 27 (1976), 479 -81. Milavec, A., Didache: İlk Hristiyan Topluluklarının İnanç, Umudu ve Yaşamı, MS 50 - 70. (Mahwah, NJ: Newman, 2003). Didache: Metin, Çeviri, Analiz ve Yorum (Collegeville, MN: Liturgical Press, 2004). Mink, G., 'Die koptischen Versionen des Neuen Testaments: Die sprachlichen Probleme bei ihrer Bewertung für die griechische Textgeschichte', K. Aland içinde, ed. Die alten Übersetzungen des Neuen Testaments, die Kirchenväterzitate und Lektionare: Der gegenwärtige Stand ihrer Erforschung und ihre Bedeutung für die griechische Textgeschichte (Berlin: Walter de Gruyter, 1972), 160-299. Mirecki, PA, 'Kipti Maniheizt Mezmur 27 ve Thomas İncili 37', A. van Tongerloo ve S. Giversen, eds. Manichaica Selecta: Profesör Julien Ries'e Yetmişinci Doğum Günü Münasebetiyle Sunulan Çalışmalar Maniheizt Araştırmalar 1; (Leuven: Uluslararası Maniheizt Araştırmalar Birliği ve Dinler Tarihi Merkezi, 1991), 243-62. Monte Cevheri, H.W., 'Thomas'a Göre İncil Meselleri ile Sinoptik İncillerin Karşılaştırılması', NTS 7 (1961), 220 -48. İbranilere Mektup Üzerine Bir Yorum (Black's NT Commentaries; Londra: A. & C. Black, 1964). Moore, G.E., 'BIAZΩ, ΑΡΡΙΑΩ ve Josephus'ta Cognates', NTS 21 (1975), 519 -43. Morard, F.-E., 'Monachos, moine: histoire du terme grec jusqu'au 4e siècle', Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie 20 (1973), 332 -411. 'Monachos: Mısır'dan bir ithalat mı yapıyor? Quelques aperçus nouveaux', E.A. Livingstone, ed. Studia Patristica, cilt. XII (Berlin: Akademie, 1975), 242-6. 'Encore quelques réflexions sur monachos', VigChr 34 (1980), 395 -401. L'Apocalypse d'Adam (NH V, 5) (BCNH 15; Quebec City: Presses de l'Université Laval, 1985). Morrice, W.G., 'The Parable of the Dragnet and the Gospel of Thomas', ExpT 95 (1984), 269 -73. 'Kiracıların Hikayesi ve Thomas'ın İncili', ExpT 98 (1987), 104 -7. Mosser, C., 'Mezmur 82'nin En Eski Patristik Yorumları, Yahudi Öncülleri ve Hristiyan Tanrısının Kökeni', JTS 56 (2005), 30 -74. Moule, C.F.D., An Idiom-Book of New Testament Greek, 2. baskı (Cambridge University Press, 1959). Moulton J.H. ve W.F. Howard (C.L. Bedale ile birlikte), 'Ek: Yeni Ahit'te Semitizm', Moulton ve Howard, A Grammar of New Testament içinde

--- SAYFA 304 ---

Kaynakça 290 Yunanca, cilt. II, Kaza ve Kelime Oluşumu (Edinburgh: T&T Clark, 1929), 411-85. Mueller, D., 'Havari Pavlus'un Duası: Giriş', H.W. Attridge, ed. Nag Hammadi Yazması I (Jung Yazması), cilt. I (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 5-7. Müller, F.W.K., 'Handschriften-Reste in Estrangelo-Schrift aus Turfan 2', Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften (1904), Anhang, Phil-Hist. Abh. Abh. II, 67-8. Nagel, P., 'Erwägungen zum Thomas-Evangelium', F. Altheim ve R. Stiehl, eds. Die Araber in der alten Welt, cilt. V, bölüm 2 (Berlin: Walter de Gruyter, 1969), 368-92. Das Wesen der Archonten: Koptischer Text, Übersetzung und griechische Rückübersetzung, Korkordanz und Indizes (Wiss. Beitr. Martin-Luther-Universität; Halle: Martin-Luther-Universität, 1970). 'Die Septuaginta-Zitate in der koptisch-gnostischen "Exegese über die Seele" (Nag Hammadi Codex II', Archiv für Papyrusforschung 22 -3 (1974), 249 -69. "Gespräche Jesu mit seinen Jüngern vor der Auferstehung": Zur Herkunft und Datierung des "Unbekannten Berliner Evangelium", ZNW 94 (2003), 215 -57. 'Die Neuübersetzung des Thomasevangeliums in der Synopsis Quattuor Evangeliorum und in Nag Hammadi Deutsch Bd. -57. 'Synoptische Evangelientraditionen im Thomasevangelium und im Manichäismus', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 272-93. Nagel, W., 'Neuer Wein in alten Schläuchen (Mt 9, 17)', VigChr 14 (1960), 1 -8, 'The Apocryphal Gospels and the Gospel of Markos', J.-M. Sevrin'de, ed. Critiques néotestamentaires dans le christianisme primitif (Leuven University Press, 1989), 123 -75. Neller, K.V., 'Çeşitlilik in the Gospel of Thomas: Clues for a New Direction?', SecCent 7 (1989 -90), 1 -18. Yeni Çeviri (New Haven: Yale, 1988), 'Judentum und Christentum bei Paulus und Ignatius', ZNW 85 (1994), 218 -33. Özet Süryanice Dilbilgisi (Londra: Williams ve Norgate, 1904). 1 - 9.20 (WBC; Waco, TX: Word, 1989). Ong, W.J., Retorik, Romantizm ve Teknoloji: İfade ve Kültürün Etkileşimi Üzerine Çalışmalar (Ithaca, NY/London: Cornell University Press, 1971) (Londra/New York: Methuen, 1982). T., 'Traditionsgeschichte von Thomas 17 und ihre christologische Relevanz', Onuki, Heil und Erlösung: Studien zum Neuen Testament und Gnosis (WUNT 165; Tübingen: Mohr, 2004), 221-39.

--- SAYFA 305 ---

Kaynakça 291 Osborn, E.F., ' Parable and Exposition ', Australian Biblical Review 22 (1974), 11 -22. Owen P. ve D. Shepherd, ' Qumran, Dalman ve İnsanoğlu adına konuşan: Bar Enasha, İsa'nın Zamanında "İnsan" için Kullanılan Ortak Bir Terim miydi? ', JSNT 81 (2001), 81 -122. Pagels, E.H. , Gnostik Paul: Pauline Mektuplarının Gnostik Yorumu (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1975). ' Thomas ve Yuhanna İncillerinde Yaratılış 1'in Tefsiri ', JBL 118 (1999), 477 -96. İnancın Ötesinde: Thomas'ın Gizli İncili (New York: Random House, 2003). Pagels, E.H. ve K. King, Reading Judas (Londra: Penguin/Allen Lane, 2007). Ressam, J., 'Yahya'nın Önsözündeki Yaratılış'ı Yeniden Okumak mı?', D. Aune, ed. Neotestamentica et Philonica: Peder Borgen Onuruna Çalışmalar (Leiden/ Boston: Brill, 2003), 179-201. Parker, D.C., 'Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi', TC 8 (2003). Yeni Ahit El Yazmaları ve Metinlerine Giriş (Cambridge University Press, 2008). Papağan, DM. 'Giriş', Parrott'ta, ed. Nag Hammadi Kodeksleri III,3 - 4 ve V,1, Papyrus Oxyrhynchus 8502,3 ve Oxyrhynchus Papyrus 1081 ile (NHS 27; Leiden/New York/Köln: Brill, 1991), 1-30. Pasquier, A., L'Évangile selon Marie (BG 1) (BCNH 10; Quebec City: Presses de l'Université Laval, 1983). Patte, D. , 'Çocuklar Gibi Krallığa Girmek: Yapısal Bir İnceleme', SBLSP (1982), 371 -96. Patterson, S.J. , ' Thomas'ın İncili ve Tarihsel İsa: Retrospectus ve Prospectus ', SBLSP (1990), 614 -36. 'Giriş', J.S. Kloppenborg, M.W. Meyer, S.J. Patterson ve M.G. Steinhauser, der. Q-Thomas Reader (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 77-123. 'Pavlus ve İsa Geleneği: Başka Bir Bakış Zamanı', HTR 84 (1991), 23 -41. 'Thomas'ın İncili ve Sinoptik Gelenek: Bir Forschungsbericht ve Eleştirisi', Forum 8 (1992), 45 -97. Thomas ve İsa'nın İncili (Sonoma, CA: Polebridge, 1993). 'Q ve Thomas'ta Bilgelik', L.G. Perdue, B.B. Scott ve W.J. Wiseman, eds. Bilgelik Arayışında: John G. Gammie'nin Anısına Yazılar (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1993), 187-221. 'Evet, Virginia, Bir Soru Var', Bible Review 11 .5 (1995), 39 -40. '(Yahuda) Thomas'ın İncili ve Sinoptik Sorun', P. Foster, A. Gregory, J.S. Kloppenborg ve J. Verheyden, eds. Sinoptik Sorunda Yeni Çalışmalar: Oxford Konferansı, Nisan 2008: Christopher M. Tuckett Onuruna Yazılar (Leuven/Paris/Walpole, MA: Peeters, 2011), 783-808. Patterson, S.J. , J.M. Robinson ve Berliner Arbeitskreis f ü r koptisch-gnostische Schriften, The Fifth Gospel: The Gospel of Thomas Comes of Age (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1998). Payne Smith, J., Özet Süryanice Sözlüğü (Oxford: Clarendon, 1902). Payne Smith, R., Thesaurus Suriyecus (Oxford: Clarendon, 1901).

--- SAYFA 306 ---

Kaynakça 292 Pearson, B.A. , Antik Gnostisizm: Gelenekler ve Edebiyat (Minneapolis: Fortress, 2007). Peel, M.L. , 'Diriliş Üzerine İnceleme: Giriş', H.W. Attridge, ed. Nag Hammadi Yazması I (Jung Yazması), cilt. I (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 123-46. Pek á ry, T., 'Autour des Res Gestae Divi Saporis: 2. Le "Tribut" aux perses et les i nances de Philippe l'arabe ', Suriye 38 (1961), 275 -83. Pellegrini, S. , 'Der zweite Logos des gro ß en Seth (NHC VII,2)', H.-M. Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), II.569-90. Perkins, P., 'Thomas İncili'ndeki Telaffuz Hikayeleri', Semeia 20 (1981), 121 -32. 'Reddedilen İsa ve Krallık Sözleri', Semeia 44 (1988), 79 -94. Perrin, N., Thomas ve Tatian: Thomas İncili ile Diatessaron Arasındaki İlişki (Atlanta: İncil Edebiyatı Topluluğu, 2002). ' NHC II,2 ve Oxyrhynchus Fragments (P.Oxy 1, 654, 655): Gözden Kaçan Kanıtlar için Süryanice Thomas İncili ', VigChr 58 (2004), 138 -51. ' Thomas: Beşinci İncil mi? ', JETLER 49 (2006), 67 -80. 'The Aramic Origins of the Gospel of Thomas - Revisited', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2008), 50-9. Perry, B.E. , Aesopica (Urbana: University of Illinois Press, 1952). Perttilä, E., 'Sahidic Coptic'in Arkasındaki Yunanca Metin Nasıl Okunmalı', A. Voiteda ve J. Jokiranta'da, eds. Geçiş Halindeki Kutsal Yazılar: Raija Sollamo Onuruna Septuagint, İbranice İncil ve Ölü Deniz Parşömenleri Üzerine Denemeler (Leiden/New York/ Köln: Brill, 2008), 367-77. Petersen, S., 'Adolf J ü licher und die Parabeln des Thomasevangeliums', U. Mell, ed. Gleichnisreden Jesu 1899 - 1999: Beiträ ge zum Dialog mit Adolf J ü licher (Berlin: Walter de Gruyter, 1999), 179-207. Petersen, W.L. , 'Thomas İncili'nde ve Sinoptiklerde Kayıp Koyun Kısası', NovT 23 (1981), 128 -47. Pingree, D., ed. Dorothei Sidonii Carmen Astrologicum (Leipzig: Teubner, 1976). Pippidi, D.M., ed. Yazıtlar Scythiae Minoris Graecae et Latinae, cilt. I, Inscriptiones Histriae et Vicinae (Bükreş: Typis Academiae Scientiarum Dacoromanae, 1983). Plisch, İngiltere. , 'Zu einigen Einleitungsfragen des Unbekannten Berliner Evangeliums (UBE)', ZAC 9 (2005), 64 -84. 'Thomas in Babel: Verwirrung durch Sprache(n) im Thomasevangelium', J. Frey, J. Schröter ve E.E. Popkes, eds. Das Thomasevangelium: Entstehung - Rezeption - Theologie (BZNW 157; Berlin: Walter de Gruyter, 2007), 60-71. Thomas'ın İncili: Yorumlu Orijinal Metin (Peabody, MA: Hendrickson, 2008). ""Perlen vor die Sä ue" - Mt 7,6 im Licht von EvThom 93 ', ZAC 13 (2009) 55 -61.

--- SAYFA 307 ---

Kaynakça 293 Plumley, J.M., 'Yunancayı Temsil Etmede Kıpti (Sahidic) Sınırlamaları', B.M. Metzger, Yeni Ahit'in İlk Versiyonları: Kökenleri, İletimleri ve Sınırlamaları (Oxford: Clarendon, 1977), 141-52. Poirier, J.C., 'Sinoptik Sorun ve Yeni Ahit Alanına Giriş', JSNT 32 (2009), 179 -90. Poirier, P.H. , 'L'Évangile selon Thomas (log. 16 et 23) et Aphraate (Dé m. XVIII, 10-11)', [editör yok] Mélanges Antoine Guillaumont: contributions à l'étude des christianismes orientaux (Cenevre: Patrick Cramer, 1988), 15-18. Pokorný, P., Thomas İncili Üzerine Bir Şerh: Yorumlardan Yorumlanarlara (Londra/New York: T&T Clark, 2009). 'Die Eschatologie des Thomasevangeliums', ZAC 13 (2009), 48 -54. Popkes, E.E., "'Ich bin das Licht" – Erwägungen zur Verh ä ltnisbestimmung des Thomasevangeliums und der johanneischen Schriften anhand der Lichtmetaphorik', J. Frey, ed. Kontexte des Johannesevangeliums (Tübingen: Mohr, 2004), 641-74. Das Menschenbild des Thomasevangeliums (Tübingen: Mohr, 2007). Pregeant, R., 'Matthew'un Hikayesindeki Bilgelik Pasajları', SBLSP 29 (1990), 469 -93. Preuschen, E., Origenes Werke, cilt. 4, Das Johannesevangelium (GCS; Leipzig: Hinrichs, 1903). Prigent, P., 'Ce que l'oeil n'a pas vu, I Cor. 2,9: histoire et pré histoire d'une citation', Theologische Zeitschrift 14 (1958), 416 -29. Psichari, J., 'Essai sur le grec de la Septante', REJ 55 (1908), 161 -208. Puech, H.-C. , 'Un logion de J é sus sur bandelette fun é raire', Revue de l'Histoire des Religions 147 (1955), 126 -9. 'Une Collection de Paroles de J é sus r é cemment retrouve é: L'Évangile selon Thomas', Acad é mie des Inscriptions et Belles-Lettres: comptes rendus (1957), 146-67. 'Explication de L'Évangile selon Thomas et recherches sur les paroles de J é sus qui y sont r é sum é es', Annuaire du Coll è ge de France 58 (1958), 233 -9. 'Das Thomas-Evangelium', E. Hennecke ve W. Schneemelcher, eds. Neutestamentliche Apokryphen in deutscher Ü bersetzung, 3. baskı (Tübingen: Mohr, 1959), 199-223. En qu è te de la gnose, cilt. II: Sur l'évangile selon Thomas: esquisse d'une interpr é tation syst é matique (Paris: Gallimard, 1978). Puig, A., Un Jes ú s desconocido: las claves del evangelio gn ó stico de Tomás (Barselona: Ariel, 2008). Quecke, H. , " Sein Haus seines K ö nigreiches " : Zum Thomasevangelium 85,9f. ', Musé, 76 (1963), 47 -53. 'Das Evangelium nach Thomas', J.B. Bauer ve H.D. Galter, der. Gnosis (Graz: Institut f ü r Ö kumenische Theologie und Patrologie an der Universit ä t Graz, 1994), 45-63. Quispel, G., 'Thomas'ın İncili ve Yeni Ahit', VigChr 11 (1957), 189 -207. 'L'Évangile selon Thomas et les Cl é mentines', VigChr 12 (1958), 181 -96. 'Thomas İncili Üzerine Bazı Açıklamalar', NTS 5 (1958-9), 276 -90. 'L'Évangile selon Thomas et le Diatessaron', VigChr 13 (1959), 87 -117.

--- SAYFA 308 ---

Kaynakça 294 'L'Évangile selon Thomas et le "Texte Occidental" du Nouveau Testament ', VigChr 14 (1960), 204 -15. 'Der Heliand und das Thomasevangelium', VigChr 16 (1962), 121 -51. 'Das Thomasevangelium und das Alte Testament', [editör yok] Neotestamentica et Patristica: Eine Freundesgabe Herrn Prof. Dr. Oscar Cullmann zu seinem 60. Geburtstag Ü berreicht (Leiden: Brill, 1962), 243-8. 'Suriyeli Thomas ve Suriyeli Macarius', VigChr 18 (1964), 226 -35. 'Gnostisizm ve Yeni Ahit', VigChr 19 (1965), 65 -85. 'Thomas'ın İncili ve İbranilerin İncili', NTS 12 (1966), 371 -82. Makarius, das Thomasevangelium und das Lied von der Perle (NovTSuppS; Leiden: Brill, 1967). 'Tatianus Latinus', NTT 21 (1967), 409 -19. 'Yahudi Hristiyanlığının Tartışması', VigChr 22 (1968), 81 -93. 'Heliand Üzerindeki Yahudi Etkileri', J. Neusner, ed. Antik Çağda Dinler: Erwin Ramsdell Goodenough'un Anısına Yazılar (Leiden: Brill, 1968), 244-50. 'Latin Tatian veya Limburg'daki Thomas İncili', JBL 88 (1969), 321 -30. 'Yahudi-Hristiyan İncil Geleneği', Anglican Theological Review 3 (1974), 112 -16. 'Kardeşini Sev', Quispel, Gnostik Çalışmalar, cilt. II (Leiden: Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut te İstanbul, 1975), 169-79. Tatian ve Thomas'ın İncili (Leiden: Brill, 1975). 'The Gospel of Thomas Revisited', B. Barc, Colloque international sur les textes de Nag Hammadi (Quebec City: Presses de L 'Université Laval, 1981), 218-66. 'Thomas'ın İncili ve İsa'nın Yargılanması', T. Baarda, A. Hilhorst, G.P. Luttikhuisen ve A.S. van der Woude, ed. Metin ve Tanıklık: A.F.J. Onuruna Yeni Ahit ve Kıyamet Edebiyatı Üzerine Yazılar. Klijn (Kampen: Kok, 1988), 193-9. Rau, E., 'Jenseits von Raum, Zeit und Gemeinschaft: "Christ-sein" nach dem Thomasevangelium', NovT 45 (2003), 138 -59. Richardson, CC , 'The Gospel of Thomas: Gnostic or Encratite?', D. Neiman ve M.A. Schatkin'de, eds. Erken Kilisenin Mirası: Georges Vasilievich Florovsky Onuruna Yazılar (Roma: Pont. Institutum Studiorum Orientalium, 1973), 65-76. Riley, G.J. , 'Son Burslarda Thomas'ın İncili', Currents in Research 2 (1994), 227 -52. ' Thomas Hristiyanlığının Luka 12:14 ve 5:39'a Etkisi ', HTR 88 (1995), 229 -35. Diriliş Yeniden Değerlendirildi: Tartışmalı Thomas ve John (Minneapolis: Fortress, 1995). Robbins, V.K. , 'Tebliğ Hikayeleri ve İsa'nın Çocukların Kutsaması: Retorik Bir Yaklaşım', Semeia 29 (1983), 42 -74. 'Thomas İncili'ndeki Retorik Kompozisyon ve Kaynaklar', SBLSP 36 (1997), 86 -114. 'Thomas İncili'ndeki Entimemik Doku', SBLSP (1998), 343 -66. Roberts, C.H. , 'Thomas'ın İncili: Logion 30A', JTS 21 (1970), 91 -2.

--- SAYFA 309 ---

Kaynakça 295 Robinson, J.A.T. , 'Kötü Kocaların Hikayesi: Sinoptik İlişkilerin Testi', NTS 21 (1975), 443-61. Yeni Ahit'e Güvenilebilir miyiz? (Londra: Mowbray, 1977). Robinson, J.M., 'Interim Collations in Codex II and the Gospel of Thomas', A. Bareau ve diğerleri, eds. Mélanges d'histoire des Religions Offerts à Henri-Charles Puech (Paris: Presses Universitaires de France, 1974), 379-92. İngilizce Nag Hammadi Kütüphanesi (San Francisco: Harper & Row, 1977). 'Körfезде Q'dan Thomas İncili'ne (ya da tam tersi) Köprü Kurmak Üzerine', C.W. Hedrick ve R. Hodgson, eds. Nag Hammadi, Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık (Peabody, MA: Hendrickson, 1986), 127-75. 'Nag Hammadi'den Sonra Tarihsel İsa'nın İncelenmesi', Semeia 44 (1988), 45-55. '(Kuzgunlar ve) Zambakların Ön-Q Metni: Q 12:22-31 ve P Oxy 655 (Gos Thom 36)', S. Maser ve E. Schlarb, eds. Text und Geschichte: Dieter Lührmann zum 60. Geburtstag (Marburg: Elwert, 1999), 143-80. '36 Söylemede Kanonik Olmadan Önce Bir Yunanca Okuma', Robinson, The Sayings Gospel Q: Collected Essays (Leuven University Press, 2005), 845-83. Robinson, J.M. ve C. Heil, 'Tarladaki Zambaklar: Thomas İncili'nin 36'sını Söylemek ve Q 12.22b-31'deki İkincil Yığılmalar', NTS 47 (2001), 1-25. 'P.Oxy. 655 ve Q: Zum Discussionsbeitrag von Stanley E. Porter', H.-G. Bethge, S. Emmel, K.L. King ve I. Schletterer, eds. Çocuklar İçin, Mükemmel Öğretim: Berliner Arbeitskreis für koptisch-gnostische Schriften'in Otuzuncu Yılı Vesilesiyle Hans-Martin Schenke Onuruna Yapılan Çalışmalar (NHMS 54; Leiden/ Boston: Brill, 2002), 411-23. Robinson, J.M. ve H. Koester, Erken Hristiyanlık Yoluyla Trajectories (Philadelphia: Fortress, 1971). Robinson, W.C. , 'Ruh Üzerine Açıklayıcı İnceleme: Giriş', B. Layton'da, ed. Nag Hammadi Codex II,2 - 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. II (NHS 21; Leiden/New York/ Köln: Brill, 1989), 136-41. Rordorf, W. ve A. Tuilier, eds. La Doctrine des douze Apôtres (SC 248; Paris: Cerf, 1978). Rothschild, C., Pseudepigraphon olarak İbraniler: İbranilerin Pauline Attribution'ının Tarihi ve Önemi (WUNT 235; Tübingen: Mohr, 2009). Rouleau, D., L'Épître apocryphe de Jacques (NH I, 2) (BCNH 18; Quebec City: Presses de l'Université Laval, 1987). Rüstow, A., 'ΕΝΤΟΣ ΥΜΩΝ ΕΣΤΙΝ: Zur Deutung von Lukas 17, 20-21', ZNW 51 (1960), 197-224. Sanders, E.P. , Sinoptik Geleneğin Eğilimleri (SNTSMS 9; Cambridge University Press, 1969). İsa ve Yahudilik (Londra: SCM Press, 1985). van de Sandt, H. ve D. Flusser, Didache: Yahudi Kaynakları ve Erken Yahudilik ve Hristiyanlıktaki Yeri (CRINT; Minneapolis: Fortress, 1995). Schenke, H.-M. , 'Thomas İncili'nin Kompozisyon Tarihi Üzerine', Forum 10.1-2 (1994), 9-30. 'Das Buch des Thomas (NHC II,7)', Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II,

--- SAYFA 310 ---

Kaynakça 296 NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.279-91. 'Einführung', Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.1-6. 'Das Evangelium nach Philippus (NHC II,3)', Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.183-213. "Evangelium Veritatis" (NHC I,3/XII,2)', Schenke, H.-G. Bethge ve U.U. Kaiser, der. Nag Hammadi Deutsch, cilt. I, NHC I,1-V,1, cilt. II, NHC V,2-XIII,1, BG 1 ve 4 (GCS; Walter de Gruyter, 2001, 2003), I.27-44. Schermann, T., Eine Elfapostelmoral oder die X-Rezension der 'beiden Wege' (Münih: Lentner, 1903). Die allgemeine Kirchenordnung, früchristliche Liturgien und kirchliche Überlieferung, cilt. I, Die allgemeine Kirchenordnung des zweiten Jahrhunderts (Paderborn: Schöningh, 1914). Schippers, R., 'İnci Kışasının Meşal Karakteri', F.L. Çapraz, ed. Studia Evangelica, cilt. II (TU 87; Berlin: Akademie, 1964), 236-41. Schneemelcher, W., Yeni Ahit Apocrypha, cilt. I, İnciller ve İlgili Yazılar (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1991). Schnider, F., 'Das Gleichnis vom verlorenen Schaf und seine Redaktoren: Ein intertextueller Vergleich', Kairos 19 (1977), 146 -54. Schoedel, W.R., 'Thomas'ın Kıpti İncili'nde Naassene Temaları', VigChr 14 (1960), 225 -34. Schrage, W., 'Evangelenzitate in den Oxyrhynchus-Logien und im koptischen Thomas-Evangelium', W. Eltester içinde, ed. Apophoreta: Festschrift für Ernst Haenchen (Berlin: Töpelmann, 1964), 251-68. Das Verhältnis des Thomas-Evangeliums zur synoptischen Tradition und zu den koptischen Evangelienübersetzungen: Zugleich ein Beitrag zur gnostischen Synoptikerdeutung (BZNW; Berlin: Töpelmann, 1964). Schramm, T., Der Markus-Stoff bei Lukas: Einliterarkritische und redaktions-geschichtliche Untersuchung (Cambridge University Press, 1971). Schröter, J., Erinnerung an Jesu Worte: Studien zur Rezeption der Logienüberlieferung in Markus, Q und Thomas (WMANT 76; Neukirchen: Neukirchener, 1997). Schüngel, P., 'Ein Vorschlag, EvTh 114 neu zu übersetzen', NovT 36 (1994), 394 -401. 'Zur Neuübersetzung des Thomasevangeliums in der Alandschen Synopse', NovT 48 (2006), 275 -91. Schürmann, H., 'Das Thomasevangelium und das lukanische Sondergut', BZ 7 (1963), 236 -60. Das Lukasevangelium (Herders Theologischer Kommentar; Freiburg: Herder, 1969). Schweizer, E., Das Evangelium nach Lukas, 3. baskı (NTD; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1993). Scopello, M., L'Exégèse de L'Âme (Nag Hammadi Codex II, 6): giriş, çeviri ve yorum (NHS 25; Leiden: Brill, 1985).

--- SAYFA 311 ---

Kaynakça 297 Sell, J., 'Thomas İncili'nin Logion 61'inde Johannine Traditions', *Perspectives in Religious Studies* 7 (1980), 24 –37. Sellew, P., 'The Gospel of Thomas: Prospects for Future Research', J.D. Turner ve A. McGuire, eds. *Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatı Anma Derneği Tutanakları* (Leiden: Brill, 1997), 327–46. Sevenster, J.N. , 'Geeft den keizer, wat des keizers is, en Gode, wat Gods is', *NTT* 17 (1962), 21 –31. Sevrin, J.-M. , 'L'Évangile selon Thomas: paroles de Jésus et révélation gnostique', *Revue théologique de Louvain* 8 (1977), 265 –92. 'L'Évangile apocryphe de Thomas: un enseignement gnostique', *Foi et vie* 81 (1982), 62 –80. L'Exégèse de L'Âme (NH II, 6): texte établi et pré-senté (BCNH 9; Quebec City: Presses de l'Université Laval, 1983). 'Un groupement de trois paraboles contre les richesses dans l'Évangile selon Thomas (63, 64, 65)', J. Delorme, *Paraboles évangéliques: perspectives nouvelles* (Paris: Cerf, 1989), 425–39. 'La rédaction des paraboles dans l'Évangile de Thomas', M. Rassart-Debergh ve Julien Ries, eds. *Actes du IVe Congrès Copte, Louvain-la-Neuve, 5 – 10 Eylül 1988, t. II, De la linguistique au Gnosticisme* (Institut Orientaliste de l' Université Catholique de Louvain/Peeters, 1992), 343–54. 'L'Interprétation de l'Évangile selon Thomas, entre gelenek et rédaction', J.D. Turner ve A. McGuire, eds. *Elli Yıl Sonra Nag Hammadi Kütüphanesi: 1995 İncil Edebiyatı Anma Derneği Tutanakları* (Leiden: Brill, 1997), 347–60. "Ce que l'œil n'a pas vu ...": 1 Co 2,9 comme parole de Jésus', J.-M. Auwers ve A.Wénin, eds. *İncil'den dersler ve yansımalar: Festschrift P.-M. Bogaert* (Leuven University Press/Peeters, 1999), 307–24. 'Thomas, Q et le Jésus de l'histoire', A. Lindemann'da, ed. *Sözler Kaynak Q ve Tarihsel İsa* (Leuven University Press/Peeters, 2001), 461–76. Shedinger, R.F. , Perrin, Thomas ve Tatian'ın İncelemesi, *RBL* 3 (2003). Sieber, J.H. , 'Thomas'a Göre İncil'in Kaynakları Sorunu Açısından Sinoptik İncillerin Redaksiyonel Analizi' (Tez, Claremont Graduate School, 1965). 'The Gospel of Thomas and the New Testament', J.E. Goehring, C.W. Hedrick ve J.T. Sanders, der. *İncilin Kökenleri ve Hristiyan Başlangıçları: James M. Robinson'un Onuruna* (Sonoma, CA: Polebridge, 1990), 64–73. 'Zostrianus'a Giriş', Sieber'de, ed. *Nag Hammadi Codex VIII (NHS 31; Leiden/New York/Köln: Brill, 1991)*, 7–28. Skarsaune, O., *The Proof from Prophecy: Justin Martyr's Proof-Metin Geleneğinde Bir Araştırma: Metin Türü, Kaynak, Teolojik Profil* (NovTSuppS; Leiden: Brill, 1987). 'The Ebionites', O. Skarsaune ve R. Hvalvik'te, eds. *İsa'ya İnanan Yahudiler: Erken Yüzyıllar* (Peabody, MA: Hendrickson, 2007), 419–62. Skinner, C.W., 'Thomas'ın Pavlus'un Teolojik Fikirlerini Reddetmesi İncili', M.F. Bird ve J. Willitts, eds. *Pavlus ve İnciller: Kristolojiler, Çatışmalar ve Yakınsama* (LNTS; Londra: T&T Clark, 2011), 220–41.

--- SAYFA 312 ---

Kaynakça 298 Smith, M.H. , 'Akrabalık Görecelidir: Markos 3:31-35 ve Parallels', Forum 6 (1990), 80 -94. Smith, T.V., Erken Hristiyanlıkta Petrine Tartışmaları (Tübingen: Mohr Siebeck, 1985). Snodgrass, K., 'Kötü Çiftçilerin Hikayesi: Thomas İncili'nin Orijinal Versiyonu mu? ', NTS 21 (1974), 142 -4. Kötü Kiracıların Hikayesi (Tübingen: Mohr, 1983). 'Thomas'ın İncili: İkincil Bir İncil', SecCent 7 (1989 -90), 19 -38. Staab, K., Pauluskommentar aus der griechischen Kirche aus Kettenhand-schriften gesammelt (NTA 15; Münster: Aschendorff, 1933). Stanton, G.N. , ' Kurtuluş İlan Edildi: X. Matta 1128 - 30: Rahat Sözler mi? ', ExpT 94 (1982 -83), 3 -9. Stead, G.C. , 'Yeni İncil Keşifleri', Teoloji 62 (1959), 321 -7. 'Thomas'ın İncili Üzerine Bazı Düşünceler', F.L. Çapraz, ed. Studia Evangelica, cilt. III (TU 88; Berlin: Akademie, 1964), 390 -402. Stone, M.E. ve J. Strugnell, The Books of Elijah: Parts 1 - 2 (Missoula, MT: Society of Biblical Literature, 1979). Strack, H.L. ve G. Stemberger, Talmud ve Midrash'a Giriş (Edinburgh: T&T Clark, 1991). Strauss, D.F. , ' Jesu Weheruf ü ber Kudüs ve σοφία τοῦ Θεοῦ. Matematik. 23,34-39, Luc. 11,49-51. 13,34f. Ein Beitrag zur johanneischen Frage', Zeitschrift f ü r wissenschaftliche Theologie 6 (1863), 84 -93. Streeter, B.H. , Dört İncil: Kökenler Üzerine Bir Araştırma , rev. edn (Londra: Macmillan, 1930 (1924)). Strickert, F.M. , 'Jesus' True Family: The Synoptic Tradition ve Thomas', R. Argall, B. Bow ve R. White, eds. Daha Sonraki Bir Nesil İçin: İsrail'de Geleneğin Dönüşümü, Erken Yahudilik ve Erken Hristiyanlık (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2000), 246-57. Strobel, F.A., 'Textgeschichtliches zum Thomas-Logion 86 (Mt 8, 20/Luk 9, 56)', VigChr 17 (1963), 211 -24. Stroker, W.D., 'Kanonik Dışı Meseller ve Tarihsel İsa', Semeia 44 (1988), 95 -120. de Suarez, P., L'Évangile selon Thomas: Traduction, présentation et commentaires (Marsanne: Éditions Mé tano ïa, 1974). Suggs, M.J., Wisdom, Christology and Law in Matthew's Gospel (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1970). Swanson, R., ed. Yeni Ahit El Yazmaları: Codex Vaticanus'a Karşı Yatay Çizgilerde Düzenlenmiş Çeşitli Okumalar: Mark (Sheffield Academic Press, 1995). Yeni Ahit El Yazmaları: Codex Vaticanus'a Karşı Yatay Çizgilerde Düzenlenmiş Çeşitli Okumalar: Matta (Sheffield Academic Press, 1995). Yeni Ahit Yunanca El Yazmaları: Codex Vaticanus'a Karşı Yatay Çizgilerde Düzenlenmiş Çeşitli Okumalar: 1 Corinthians (Wheaton, IL: Tyndale House Publishers, 2003). Yeni Ahit Yunanca El Yazmaları: Codex Vaticanus: Romalılara Karşı Yatay Çizgilerde Düzenlenmiş Çeşitli Okumalar (Wheaton, IL: Tyndale House Publishers, 2001). Tatlı, H.B. , Aziz Petrus İncili: Giriş, Notlar ve Dizinlerle Yunanca ve İngilizce Metin (Eugene, OR: Wipf & Stock, 2005 (1893)).

--- SAYFA 313 ---

Kaynakça 299 Tannehill, R.C. , 'Giriş: Telaffuz Hikayesi ve Türleri', Semeia 20 (1981), 1 -13. Taylor, C., Oxyrhynchus Logia ve Apocryphal Gospels (Oxford: Clarendon, 1899). Terian, A., ed. Bebeklik Döneminin Ermeni İncili: Yakup'un Protevangelium'unun Üç Erken Versiyonuyla (Oxford University Press, 2008). Thackeray, H.St. J., Aziz Paul'un Çağdaş Yahudi Düşüncesiyle İlişkisi (Londra: Macmillan, 1900). Thatcher, T., 'Erken Hristiyanlıklar ve Sinoptik Tutulma: Thomas İncili'nin Konumlandırılmasındaki Sorunlar', Biblical Interpretation 7 (1999), 323 -39. Thoma, A., 'Justinsliterarisches Verhältniss zu Paulus und zum Johannes-Evangelium' (Paul üzerine Bölüm 1), Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie 18 (1875), 383 -412. Thomas, R., Antik Yunanistan'da Okuryazarlık ve Sözlülük (Antik Tarihte Anahtar Temalar; Cambridge University Press, 1992). Todesco V. ve A. Vaccari, Il Diatessaron in volgare italiano: testi inediti dei secoli XIII-XIV (Vatikan Şehri: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1938). Torrey, C.C. , 'Orijinal Aramice İncillerden Yapılan Çeviriler', D.G. Lyon ve G.F. Moore, editörler. Dinler Tarihi Çalışmaları: Crawford Howell Toy'a sunuldu (New York: Macmillan, 1912), 269-317. Elçilerin İşleri Bileşimi ve Tarihi (HTS 1; Cambridge, MA: Harvard University Press, 1916). Trevijano Etcheverría, R.M. , 'La incompreension de los disipulos en el Evangelio de Tomás', E.A. Livingstone, ed. Studia Patristica, cilt. XVII.1 (Elmsford, NY: Pergamon Press, 1982), 243-50. 'Las prácticas de piedad en el Evangelio de Tomás (logion 6, 14, 27 y 104)', Salmanticensis 31 (1984), 295 -319. 'El anciano preguntará al niño (Evangelio de Tomás Log 4)', Estudios bíblicos 50 (1992), 521 -35. 'Santiago el Justo y Tomás el Mellizo (Evangelio de Tomás, Günlük 12 y 13)', Salmanticensis 39 (1992), 97 -119. 'La reconversión de la Escatología en Protología (EvTom log 18, 19, 24, 49 y 50)', Salmanticensis 40 (1993), 133 -63. 'Değerler arasında hiçbir şey yok: 1 Kor 2.9 ve Ev.Tom günlüğünün durumu. 17', E.A. Livingstone, ed. Studia Patristica, cilt. XXIV, Historica, theologica et philosophica, gnostica (Leuven: Peeters, 1993), 406-14. Trimaille, M., 'La parabole des vigneronniers meurtriers (Mc 12,1-12)', J. Delorme, ed. Paraboles évangéliques: perspectives nouvelles (Paris: Cerf, 1989), 247-58. Tripp, D.H., 'Thomas İncili'nin Amacı', ExpT 92 (1980), 41 -4. Tuckett, C.M. , Nag Hammadi ve İncil Geleneği: Nag Hammadi Kütüphanesindeki Sinoptik Gelenek (Edinburgh: T&T Clark, 1986). 'Thomas and the Synoptics', NovT 30 (1988), 132 -57. 'Soru ve Thomas: İlk Bir "Bilgelik İncili"nin Kanıtı? H. Koester'e Bir Yanıt, ETL 67 (1991), 346 -60. 'Das Thomasevangelium und die synoptischen Evangelien', BThZ 12 (1995), 186 -200. 'Thomas'ın İncili: İsa'nın Kanıtı mı? ', NTT 52 (1998), 17 -32. 'Kaynaklar ve Yöntemler', M.N.A. Bockmuehl, ed. The Cambridge Companion to Jesus (Cambridge University Press, 2001), 121-37.

--- SAYFA 314 ---

Kaynakça 300 'Pavlus ve İsa Geleneği: 1 Korintliler 2:9 ve Thomas İncili 17'nin Kanıtı', T.J. Burke, ed. Paul ve Korintliler: Çatışma İçinde Bir Topluluk Üzerine Çalışmalar: Margaret Thrall Onuruna Yazılar (Leiden: Brill, 2003), 55-73. Meryem İncili (Oxford University Press, 2007). 'Biçim Eleştirisi', W.H. Kelber ve S. Byrskog, İsa Hafızada: Sözlü ve Yazılı Perspektiflerde Gelenekler (Waco, TX: Baylor Üniversitesi, 2009), 21-38. Tuckett, C.M. ve A.F. Gregory, eds. Apostolik Babalarda Yeni Ahit'in Kabulü (Oxford University Press, 2005). Turner, H.E.W. ve H. Monteire, Thomas and the Evangelists (Londra: SCM Press, 1962). Turner, J.D., 'Suriye Judas Thomas Geleneğinde Yeni Bir Bağlantı', M. Krause içinde, ed. Alexander Bö hlig Onuruna Nag Hammadi Metinleri Üzerine Denemeler (Leiden: Brill, 1972), 109-19. Yarışmacı Thomas'ın Kitabı: Çeviri, Giriş ve Yorumlu Kipti Metin (Missoula, MT: Society of Biblical Literatür/Bilimciler Yayını, 1975). 'Thomas'ın Kitabı: Giriş', B. Layton, ed. Nag Hammadi Codex II,2 - 7, XIII,2* ile birlikte, Brit. Lib. Or.4926(1) ve P. Oxy. 1, 654, 655, cilt. II (NHS 21; Leiden: Brill, 1989), 173-8. 'Giriş: NHC XIII,2*: Dünyanın Kökeni Üzerine', C.W. Hedrick, ed. Nag Hammadi Codices XI, XII, XIII (NHS 28; Leiden/New York/Cologne: Brill, 1990), 455. 'Introduction to Codex XIII', C.W. Hedrick'te, ed. Nag Hammadi Kodeksleri XI, XII, XIII (NHS 28; Leiden/New York/Köln: Brill, 1990), 359-69. 'Trimorfik Protennoia: Giriş', C.W. Hedrick, ed. Nag Hammadi Kodeksleri XI, XII, XIII (NHS 28; Leiden/New York/Köln: Brill, 1990), 371-401. Uro, R., 'Thomas'ın İncili'nde Çilecilik ve Aile Karşısı Dil', H. Moxnes, ed. Erken Hristiyan Aileleri Oluşturmak: Sosyal Gerçeklik ve Metafor Olarak Aile (Londra: Routledge, 1997), 216-34. 'Thomas ve Sözlü İncil Geleneği', Uro'da, ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998), 8-32. "'Kupanın Dışını Yıkamak": Gos. Thom. 89 ve Synoptic Parallels', J. Ma. Asgeirsson, K. De Troyer, M.W. Meyer, eds. Arayıştan Soruya: Festschrift James M. Robinson (Leuven University Press/Peeters, 2000), 303-22. "Liderimiz Kim Olacak?" Thomas İncili'nde Otorite ve Özerklik, I. Dunderberg, C.M. Tuckett ve K. Syreeni, eds. Adil Oyun: Erken Hristiyanlıkta Çeşitlilik ve Çatışmalar: Heikki Rä isä nen Onuruna Yazılar (Leiden/Boston/Köln: Brill, 2002), 457-85. Thomas: Thomas İncili'nin Tarihsel Bağlamını Aramak (Edinburgh: T&T Clark, 2003). Uro, R., ed. Yol Ayrımında Thomas: Thomas'ın İncili Üzerine Denemeler (Edinburgh: T&T Clark, 1998). Valantasis, R., Thomas'ın İncili (Yeni Ahit Okumaları; Londra: Routledge, 1997). Vansina, J., Sözlü Gelenek: Tarihsel Metodolojide Bir Çalışma (Harmondsworth: Penguin, 1973 (1965)).

--- SAYFA 315 ---

Kaynakça 301 Tarih Olarak Sözlü Gelenek (Madison: University of Wisconsin Press, 1985). Versnel, H., Triumphus: Roma Zaferinin Kökeni, Gelişimi ve Anlamı Üzerine Bir Araştırma (Leiden: Brill, 1970). Votaw, C.W., 'Birinci ve İkinci Yüzyılların İncil Yapma Hareketiyle İlişkili Olarak İsa'nın Oxyrhynchus Sözleri', JBL 24 (1905), 79 -90. Waldstein, M. ve F. Wisse, eds. Yuhanna'nın Apokrifatı: Nag Hammadi Yazmalarının Özeti II,1; III,1; ve BG 8502,2 ile IV,1 (NHMS 33; Leiden/New York/Cologne: Brill, 1995). Walls, A.F., 'Thomas İncili'ndeki Havarilere Referanslar', NTS 7 (1961), 266 -70. Sular, G.P. , Pavlus'un Mektuplarında Tesniyenin Sonu (WUNT 2; Tübingen: Mohr, 2006). Watson, F.B. , Paul ve İnanç Hermeneutiği (Londra/New York: T&T Clark, 2004). 'Hipotez Olarak Q: Metodolojide Bir Çalışma', NTS 55 (2009), 397 -415. Wellhausen, J., Einleitung in die drei ersten Evangelien, 2. baskı (Berlin: Georg Reimer, 1911). Werline, R., 'Justin Martyr'in Trypho ile Diyalogunda Pauline Argümanlarının Dönüşümü', HTR 92 (1999), 79 -93. Westcott, B.F., İbranilere Mektup (Londra: Macmillan, 1889). Whittaker, J., 'Yunanca Felsefi Metinlerin Oluşturulmasında Dolaylı Geleneğin Değeri veya Yanlış Alıntı Sanatı', J.N. İmtiyazlı. Yunanca ve Latince Metinlerin Düzenlenmesi: Yirmi Üçüncü Yıllık Editöryal Sorunlar Konferansında Verilen Makaleler (New York: AMS Press, 1989), 63-95. Wilcox, M., 'Yeni Ahit'te Semitizm', ANRW 2 .25.2 (1984), 978 -1029. Williams, F.E., 'James'in Apocryphon'u: Giriş', H.W. Attridge, ed. Nag Hammadi Yazması I (Jung Yazması), cilt. I (NHS 22; Leiden: Brill, 1985), 13-27. Williams, P.J., 'Nestle-Aland Novum Testamentum Graece Aparatında Sahidic'in Temsili Üzerine', Journal of Coptic Studies 8 (2006), 123 -5. 'Thomas İncili'nde İddia Edilen Süryanice Sloganlar', VigChr 63 (2009), 71 -82. 'İncil'in Süryanice Versiyonları', J. Carleton Paget ve J. Schaper, eds. İncil'in Yeni Cambridge Tarihi, cilt. I (Cambridge University Press, yakında çıkacak). Wilson, R.McL. , 'Thomas'ın İncili', ExpT 70 (1959), 324 -5. Thomas İncili Çalışmaları (Londra: Mowbray, 1960). "' Thomas" ve İncillerin Büyümesi ', HTR 53 (1960), 231 -50. 'Thomas ve Sinoptik İnciller', ExpT 72 (1960), 36 -9. İbraniler (Yeni Yüzyıl İncil Yorumu; Grand Rapids: Eerdmans, 1987). 'Thomas'ın İncili Yeniden Değerlendirildi', C. Fluck, L. Langener ve S. Richter, eds. Divitiae Aegypti: Koptologische und verwandte Studien zu Ehren von Martin Krause (Wiesbaden: Reichert, 1995), 331-6. Wisse, F. , 'Kodeks VII'ye Giriş', B.A. Pearson, ed. Nag Hammadi Kodeksi VII (NHS 30; Leiden/New York/Köln, 1996), 1-13. Witetschek, S., 'Ein Goldst ü ck f ü r Caesar? Anmerkungen zu EvThom 100 ', Apocrypha 19 (2008), 103 -22.

--- SAYFA 316 ---

Kaynakça 302 ' Bir Amaç İçin Aç Olmak: Devam Ediyor. Thom. 69.2 ve Origen'de İhmal Edilmiş Bir Paralel ', JSNT 32 (2010), 379 -93. Witherington III, B., Matthew (Smyth & Helwys Bible Commentary; Macon, GA: Smyth & Helwys, 2006). Wood, J.H. , 'Yeni Ahit İncilleri ve Thomas İncili: Yeni Bir Yön', NTS 51 (2005), 579 -95. Wright, NT. , Yahuda ve İsa'nın İncili (Londra: SPCK, 2006). Yamauchi, E.M., 'Hristiyanlık Öncesi Gnostisizm, Yeni Ahit ve Son Tartışmalarda Nag Hammadi', Themelios 10 (1984), 22 -7. Young, D.W. , 'Nag Hammadi'nin Ortamı: Bazı Tarihsel Değerlendirmeler', VigChr 24 (1970), 127 -37. Yueh-Han Yieh, J., Bir Öğretmen: Matta İncili'nde İsa'nın Öğretme Rolü (Berlin: Walter de Gruyter, 2004). Zöckler, T., Jesu Lehren im Thomasevangelium (NHMS 47; Leiden: Brill, 1999). ' İnsanın İçindeki Işık: Matta 6:22-23 ile Thomas İncili 24'ün Karşılaştırması ', JBL 120 (2001), 487 -99. de Zwaan, J., 'Elçilerin İşleri'nde Yunan Dilinin Kullanımı', F.J. Foakes Jackson ve K. Lake, eds. Hristiyanlığın Başlangıçları, 1. bölüm, Havarilerin İşleri, cilt. II, Prolegomena II: Eleştiri (Londra: Macmillan, 1922), 30-65.

--- SAYFA 317 ---

303 Eski Ahit Yaratılış 3,3 58 12,1 88 Çıkış 5,21 54 12,6 255 18 69 18,13 69 27 69 27,21 69 Levililer 16,8 81 16,10 81 23,32 65 23,35 65 Sayılar 9,10 95 Tesniye 29,4 236 30 233 , 234 , 235 , 236 , 237 , 245 , 248 30,13 236 32,31 236 32,35 236 32,43 236 Hakimler 16,9 80 16,12 80 16,14 80 16,20 80 Rut 4,8 88 1 Samuel 24,12 96 25,17 96 29,6 68 2 Samuel 2,27 68 3,25 68 12,1-4 135 22,5-6 235 1 Krallar 12,29 81 2 Tarihler 36,21 65 Eyüp 26,5 235 Mezmurlar 18,2 241 22,22 241 25,2 94 40,6-8 241 69,16 235 82 66, 67 82,1 66, 67 117 193 118 85 118/117 191 118,22 85 118/117,22 191 118/117,22 194 118/117,23 191 119 71 121,8 68 Atasözleri 2,1 61 7,19 95 106 78 Vaizler 7,15 207 İşaya 5 191 , 193 10,7 93 14,25 93 28,16 85 37,28 68 47,6 93 50,6 242 64 239 , 242 , 243 , 244 64,3 239 , 240 , 244 65 239 , 240 , 242 , 243 , 244 DİZİN LOCORUM

--- SAYFA 318 ---

Index Locorum 304 65,2 241 65,16 239, 243 65,17 240 Hezekiel 17,2 135 24,3 135 Daniel 7,2 235, 236 Amos 9,6 67 Yunus 2 235 Zekeriya 7,5 63 Malaki 2,15 54 Yeni Ahit Matta 3,4 98 5,6 86 5,14 124 5,14-15 131 5,15 68 , 195 , 196 6,24 74 7,3-5 142 7,5 138 7,6 131 , 137 7,7 131 7,7-8 131 8,20 92 8,27 46 9,9 169 9,35 81 9,37 139 10,3 169 10,16 63 , 124 10,34 54 10,37 76 11 172 11,2 172 11,7-8 89 , 139 11,12 69 11,18-19 100 11,25-27 172 11,28-30 93 , 136 , 137 , 172 11,29 136 12 105 12,28 69 12,29 154 12,31-32 180 , 195 12,31-35 131 , 183 12,35 72 , 73 12,45 98 12,46 198 12,47-50 197 13 51 , 131 13,4 50 13,44 100 13,48 48 13,57 123 , 188 15 105 15,11 178 15,14 139 15,17 179 16 105 16,3 94 16,13-22 175 16,17 177 16,17-19 177 16,28 44 18,1 52 18,1-5 211 18,2-5 211 18,12-13 99 18,19 74 19,13-15 211 19,30 122 20,21 82 21,34 193 22,1-10 131 23 35 23,4 93 23,10 174 23,13 70 23,26 35 23,34-36 172 23,36 38 23,37-39 172 24,28 78 , 79 24,40 82 24,40-41 82 26,18 65 27,38 82 27,58 78 27,59 78 Mark 1,14 100 1,39 100 2,14 169 2,18-20 199 2,21-22 201 , 202 3,18 169 3,27 69 , 154 3,28-29 180 , 183 3,29 179 3.31 198 Eski Ahit (devam)

--- SAYFA 319 ---

Index Locorum 305 3,32-35 197 4,4 49 4,7 49 4,21 68 , 195 , 196 4,22 123 , 187 4,29 153 4,41 46 5,16 98 6,4 123 , 188 6,4-5 188 6,17 98 6,18 98 6,22 98 7,15 178 8,27-32 175 9,1 44 9,34 154 9,36-37 211 10,13-16 211 10,21 205 , 206 10,31 122 10,37 82 12,1 193 12,1-11 189 12,2 193 12,4 193 12,7 192 12,9 191 , 193 12,10 193 12,15 97 , 98 12,36-3 98 15,27 82 15,43 78 15,45 78 Luka 1,1-4 215 4,23-24 188 4,24 123 , 187 , 188 5,29 169 5,33-35 198 , 199 5,36-39 201 , 202 5,39 200 , 201 6 202 6,15 169 6,21 86 6,41-42 142 6,42 123 , 138 , 142 6,45 72 , 73 7,24-25 89 , 139 7,33-34 100 8,16 68 , 195 , 196 8,17 123 , 186 , 187 8,20-21 196 , 197 8,21 198 9,27 44 9,47-48 211 9,58 92 11 35 , 150 11,21 69 11,27 89 , 90 11,33 67 , 68 , 194 , 195 , 196 11,39-40 150 11,41 35 , 38 11,46 93 11,52 70 12 205 12,10 180 12,13-14 87 , 203 12,33 205 , 206 12,36 135 12,52-53 55 12,53 206 12,56 94 14,18 83 , 84 14,19 84 14,20 84 14,26 76 14,26-27 76 14,27 77 15,3-7 99 16,13 74 17,20 101 17,20-21 234 17,34 82 17,35 82 17,37 78 , 79 18,10 82 18,15-17 211 20,9-17 188 , 189 20,10 193 20,13 191 23,29 90 23,52 78 23,55 78 24,3 78 24,23 78 John 1,1-14 32 1,3 52 4,37 81 4,44 123 , 188 6,18 46 6,27 207 6,44 102 8 99 8,46 99 8,52 44 8,55 85

--- SAYFA 320 ---

Index Locorum 306 10,3 92 12,32 102 13,35 76 15,8 76 19,38 78 19,40 78 20,12 78 , 82 Elçilerin İşleri 1 170 1,13 169 3,2 195 6,7 98 7,51 92 7,52 98 14,2 54 15,23 26 15,23-31 219 16,4 219 16,19 45 17,16-23 171 28,23 69 Romalılar 1,3-4 247 1,21 86 2 230 2,25 75 , 231 , 248 2,25-3,2 75 , 229 , 230 2,25-28 231 2,25-29 230 2,26 231 2,27 231 2,28 231 2,29 230 , 231 2-3 228 , 229 , 230 , 231 , 248 3 230 , 231 3,1 230 , 231 , 248 3,1-2 230 , 231 4,11 246 6,13 247 10 233 , 236 10,6-8 234 10,7 233 , 236 , 248 10,19 236 11 236 11,8 236 12 236 , 247 12,19 236 13,4 54 14 247 14,10 247 15 236 15,10 236 1 Korintliler 1-2 171 1,18-2,16 237 2 238 , 242 2,1 100 2,9 215 , 228 , 237 , 238 , 239 , 244 , 250 , 262 8,6 52 11,2 215 11,23 215 13,12 248 14,29 95 15,1 215 2 Korintliler 6,7 247 13,5 94 Galatyalılar 4,9 85 4,22 82 4,29 248 5,1 94 Koloseliler 1 230 1,16 52 2,8 171 2,11 230 1 Timoteos 3,16 227 , 248 6,1 94 6,7 248 İbraniler 1,2 52 1,10-12 259 2,9 44 3,18 253 11 250 , 252 , 255 , 259 11,13 253 11,37 253 , 254 11,37-38 252 11,38 250 , 251 , 252 , 254 , 257 , 258 12,14-15 101 13,14 253 James 1,12 95 2,6 45 1 John 1,1-4 238 2,13 86 2,14 86 Vahiy 4.6 46 16.11 66 19.10 101 20.13 46, 235 Yeni Ahit (devam)

--- SAYFA 321 ---

Index Locorum 307 21,1 46 Eski Antlaşma Apocrypha Baruch 3,30 236 1 Makabiler 10,82 45 Sirach 2,17 54 27,5 95 29,12 96 46,5 80 51,26-27 136 Bilgelik 11,19 172 Eski Antlaşma Pseudepigrapha 1 Enoch 61.5 46 Yeşaya'nın Göğe Yükselişi 11.34 239 Musa'nın Göğe Yükselişi 10.6 235 Süleyman'ın Odes'i 3 38 11.1-7 230 Pseudo-Philo Liber Antiquitatum Biblicarum (LAB) 25.10-12 243 26.4 243 26,8 243 26,12 243 26,13 239 , 243 26,15 243 On İki Patrik'in Vasiyeti Benjamin'in Vasiyeti 4,3 62 Simeon'un Vasiyeti 4,6 62 Ölü Deniz Parşömenleri 4Q405 23-9 68 Plantatione Philo 126 256 Sonradan Caini 84-85 236 De specibus legibus 1.296 69 Legum allegoriarum 1.62 256 Quod deterius potiori insidari soleat 62 255 109 54 Rabbinik Edebiyat ve Targumlar Mişna m. Yaklaşık 3,2 55 3,6 66 6 257 m. Kil'ayim 4,2 192 m. Yad. 3.5 256 Mekhilta de Rabbi Ishmael Pisha 5 252 , 255 TanhumaB 7(18a) 230 Targums Targum Neoi ti Tesniye , 30 235 Levililer 19.18 61 Nag Hammadi ve İlgili Metinler I, 4 Diriliş Üzerine İnceleme 46.8-9 171 II, 1 Yuhanna Apokrifonu 5.3-4 52 5.19-20 52 32.8-10 120 II, 2 Thomas İncili Aşağıya bakın II, 3 Philip İncili 73.15-16 58 86.18-19 120 II, 4 Arhontların Hipostası 97.22-23 120 II, 6 Ruh 127,18 120 137,27 120 II, 7 Yarışmacı Thomas'ın Kitabı 138 170 145,18-20 120 V, 5 Adem'in Kıyameti 14,3 109 45,2 109 45,3 109 45,4 109 87,1 109 VII, 1 Sextus'un Cümleleri 315 73 324 73

--- SAYFA 322 ---

Index Locorum 308 VII, 1 Sextus'un Cümleleri 318 54 IX Gerçeğin Tanıklığı 40,8-41,4 254 1 Jeu 41 59 2 Jeu 42 59 44 59 50 59 Balaizah fr. 52 59 Yahuda İncili 47, 10-13 242 Pistis Sophia I,1 59 I,10 59 I,42-43 121 I,100 98 II,86 59 II,90 59 II,96 59 Başlıksız Metin (Bruce Kodeksi) 4 59 Thomas Incipit İncili + 1 153 1 26 , 44 , 58 , 91 , 103 , 106 , 152 , 153 1-2 135 2 27 , 113 , 122 , 124 , 153 2,2 106 3 22 , 37 , 44 , 46 , 153 , 198 , 228 , 233 , 237 , 245 , 247 , 248 3.1 19 , 44 , 101 , 102 3.2 36 , 45 , 103 , 106 3.3 46 , 47 , 72 , 89 , 103 , 106 , 108 3.4-5 106 4 122 , 124 , 153 , 154 , 210 , 211 4,1 106 5 122 , 123 , 124 , 143 , 153 , 154 , 185 , 186 , 187 , 210 , 221 5.2 106 , 186 , 223 6 36 , 47 , 103 , 153 , 154 , 162 , 232 6.1 47 , 106 7 153 7.1 106 7.2 47 8 21 , 51 , 69 , 100 , 103 , 134 , 135 , 153 , 209 8,1 80 8,2 80 8,3 48 9 51 , 90 , 132 , 153 , 154 , 198 , 209 , 210 , 211 9,2 49 , 50 , 103 , 104 10 153 , 198 11 153 12 36 , 153 , 162 , 163 , 209 12.1 51 , 52 , 103 , 154 12.2 26 , 52 , 102 13 153 , 154 , 162 , 169 , 170 , 171 , 173 , 174 , 210 , 220 , 222 , 223 , 268 13,1 148 13,1-4 169 13,3 169 , 171 , 174 13,4-8 148 , 177 13,5 177 13,8 26 , 52 , 102 , 104 14 53 , 61 , 149 , 153 , 154 , 162 , 168 , 178 , 184 , 209 , 210 , 232 14,1 178 14,3 53 , 102 14,5 160 , 178 , 179 , 223 15 153 16 54 , 55 , 56 , 153 16,2 54 , 55 , 103 16,3 55 , 103 16,4 56 , 75 , 88 , 102 17 153 , 228 , 237 , 238 , 239 , 240 , 242 , 244 , 245 , 248 , 250 , 262 18 44 , 153 18.3 58 , 103 19 44 , 153 19.3 58 , 102 , 103 19.4 58 20 5 , 153 , 154 , 210 , 211 20.2 80 21 21 , 59 , 108 , 119 , 134 , 135 , 153 , 154 , 259 21,2 80 21,4 59 , 102 , 103 21,5 60 , 102 22 153 , 154 , 165 , 210 , 211 , 268 23 153 24 153 24,1 107 24,3 107 25 21 , 61 , 62 , 103 , 127 , 153 , 154 , 209 , 210 , 211 , 263 , 266 25,1 61 , 62 , 211 , 264 , 266 25,2 62 , 266 26 124 , 138 , 142 , 153 , 156 , 221 26,2 107 27 21 , 26 , 64 , 153 27,1 63 , 64 , 102 , 104 , 107 27,2 27 , 30 , 65 , 103 , 104 , 107 , 109 Nag Hammadi ve İlgili Metinler (devam)

--- SAYFA 323 ---

Endeks Locorum 309 28 37 , 107 , 153 , 173 28.1 107 , 248 28.3 66 , 103 , 107 , 248 29 54 , 107 , 153 , 227 , 248 , 259 30 66 , 67 , 103 , 153 , 161 30.1 66 30.2 107 , 108 31 123 , 143 , 153 , 154 , 186 , 210 , 221 31.1 107 , 187 , 188 , 223 31.2 107 , 188 32 107 , 108 , 124 , 153 32-33 131 33 41 , 67 , 148 , 153 , 154 , 161 , 168 , 186 , 194 , 196 , 199 , 208 , 209 , 210 33.2 37 , 67 , 103 33.2-3 107 , 194 , 223 33.3 30 , 68 , 69 , 103 34 139 , 153 35 36 , 153 , 154 , 209 , 210 , 211 35.1 68 , 103 36 16 , 30 , 69 , 103 , 153 , 161 37 59 , 153 37.1 107 37.2 107 37.3 107 38 153 , 238 39 70 , 124 , 153 , 209 39.1 70 , 103 39.2 107 39.3 108 , 124 40 103 , 153 , 209 40.1 70 41 153 , 154 , 210 , 211 42 21 , 22 , 71 , 102 , 103 , 153 43 41 , 72 , 89 , 153 43.3 72 , 103 44 25 , 131 , 153 , 154 , 168 , 179 , 181 , 182 , 184 , 195 , 210 44.2-3 223 44.3 72 , 103 44-45 41 , 131 , 183 45 25 , 103 , 131 , 139 , 153 , 182 45.3 72 46 153 , 165 , 210 47 149 , 153 , 154 , 186 , 200 , 205 , 208 , 209 , 210 47.1-2 200 47.2 73 , 74 , 94 , 103 47.3-4 200 47.3-5 200 , 201 , 202 47.5 200 48 36 , 74 , 103 , 153 , 154 , 209 49 57 , 75 , 153 49.1 102 50 148 , 153 51 153 , 230 52 75 , 85 , 153 , 230 , 232 52.1 75 52.2 75 , 102 53 54 , 75 , 85 , 92 , 153 , 163 , 229 , 230 , 231 , 237 , 244 , 245 , 246 , 247 , 248 53.1 231 53.2 231 53.3 75 , 102 , 231 54 150 , 153 55 102 , 153 , 209 55.1 76 55.2 76 , 77 56 77 , 78 , 90 , 91 , 100 , 103 , 104 , 153 , 165 , 250 , 251 , 252 , 258 , 259 56.1 78 56.2 78 , 79 , 103 57 51 , 135 , 153 57.1 80 58 44 , 153 59 153 60 153 60.1 26 , 79 , 102 , 103 60.2 80 , 102 61 22 , 33 , 82 , 153 61.1 81 , 102 61.2 33 , 82 , 102 61.3 203 62 153 63 153 64 103 , 131 , 135 , 153 , 209 64.3 84 64.5 84 64.7 84 64.9 83 , 84 65 132 , 135 , 148 , 149 , 153 , 154 , 160 , 186 , 196 , 199 , 208 , 209 , 210 65.1 191 65.2 191 , 193 65-66 131 , 149 , 186 , 188 , 191 , 208 , 209 66 85 , 149 , 153 , 154 , 186 , 191 , 210 , 218 67 153 68 153 69 26 , 85 , 153 , 209 69.1 85 , 95 , 102 69.2 86 , 102 70 153 , 248 71 153 , 154 , 210 , 211

--- SAYFA 324 ---

Endeks Locorum 310 72 21 , 87 , 102 , 103 , 149 , 153 , 186 , 203 , 208 , 209 73 108 , 153 74 153 , 268 75 88 , 102 , 153 76 25 , 41 , 89 , 134 , 149 , 153 , 186 , 205 , 208 , 209 76.1 80 76.2 88 , 102 76.3 205 , 206 77 41 , 153 , 161 77.1 161 77.2-3 161 78 72 , 89 , 103 , 139 , 153 79 89 , 104 , 153 , 209 79.1 89 , 90 , 103 79.3 90 80 26 , 77 , 78 , 90 , 103 , 153 , 165 , 250 , 251 , 258 80.1 78 80.2 78 81 153 82 90 , 91 , 153 82.1 90 82.2 90 83 153 83-84 147 , 148 84 153 85 153 , 258 85.1 91 , 103 85.2 103 86 21 , 91 , 92 , 93 , 102 , 139 , 153 87 153 , 248 88 153 89 150 , 153 90 21 , 93 , 103 , 136 , 137 , 153 , 209 90.2 80 91 153 , 209 91.2 86 , 94 , 95 , 102 , 103 92 153 92-94 131 93 137 , 153 94 153 95 153 96 135 , 150 , 153 97 11 , 96 , 153 97.1 80 97.2 29 , 95 , 103 97.3 96 , 103 98 11 , 98 , 153 98.2 96 , 102 99 153 , 154 , 169 , 186 , 196 , 207 , 208 , 209 , 210 100 21 , 97 , 153 , 154 , 164 , 209 , 210 , 211 100.1 80 , 97 , 102 101 153 102 34 , 98 , 103 , 153 103 153 104 148 , 153 , 154 , 196 , 198 , 208 , 210 , 223 104.2 99 , 102 105 153 106 153 , 154 107 36 , 99 , 100 , 103 , 150 , 153 , 209 107.3 99 108 153 109 153 109.2 100 109.3 100 , 103 110 153 111 153 , 165 , 250 , 251 , 258 , 302 111.3 100 , 103 112 153 113 11 , 101 , 153 , 198 , 209 113.2 101 , 103 114 37 , 54 , 102 , 147 , 148 , 153 , 162 , 169 , 198 , 258 114.2 101 Kolophon (NHC II 51, 27-38) 120 Bkz. Papirüs Erken Hristiyan Yazıları 1 Clement 17.1 253 24.5 50 34.8 240 , 243 39.5 69 2 Clement 1.6 253 9.11 196 11.06 253 12.2 268 Petrus'un Elçileri 39 242 Aphrahat Gösterileri 6 97 6.1 97 14 63 22.25 97 Apostolik Anayasalar 6.4 265 12.1 265 Thomas İncili (devam)

--- SAYFA 325 ---

Index Locorum 311 Aristides Özür 15.7 86 Barnabas, Epistle of 1.4 62 13.7 246 19.5 62 , 63 , 263 , 264 19.9 62 , 63 , 263 , 264 Bazilika (Scholia) Kitap 21, Başlık 1 Bölüm 45.3 121 İskenderiyeli Clement Stromata 1.13.3 187 2.9.45 122 2.45.5 113 3.15 63 4.16.102 254 5.14.96 122 5.96.3 113 7.12 63 Kıpti Akrostiş İlahiler 1.14 102 Didache 2,7 62 , 263 4,1 263 4,7 265 6,2 94 12,1 95 Mezmurlarda Didymus 88,8 (PG 39,1488) 91 Diognetus, Epistle to 8 171 12,3 58 Epiphanius Panarion 30.13.2 113 30.13.2-3 170 30.13.4-5 113 Apostolik Anayasaların Sekizinci Kitabının Özeti 3 265 9 265 Eusebius Historia Ecclesiastica 3.39.4 220 3.39.16 174 4.22.8 114 4.23 254 5.8.2 174 Alıntı Theodoti 36.1 83 Fides CCCXVIII Patrum (PG 28.1637-1644) 264 Ebionitlerin İncili Epiphanius Panarion 30.14.5 196 , 197 Ignatius Philadelphialılara 9.1 253 İzmirli'lere 1.1 247 Irenaeus Adversus Haereses 1.26.2 113 3.11.7 113 3.11.9 116 Jerome De viris illustribus 2 114 Justin Apologia 38, 416 Dialogus cum Tryphone 19 230 125 50 Liber Graduum 15.16 63 29.7 63 Conon 2,7 45 Petrus'un Şehitliği 19 242 Polikarp'ın Şehitliği 2 243 2,2 243 2,3 243 , 244 Muratorian Parçası 29-31 238 Origen Contra Celsum 7,7 254 Yuhanna Üzerine Yorum 4,37 81 Yeşu Üzerine Vaazlar 4,3 91 Üzerine Vaazlar Levililer 10.2 86 Bkz. Sözde Kökenli Papias (ap. Eus. HE) 3.39.4 170 3.39.16 170 Filipililere Polikarp 4.1 247

--- SAYFA 326 ---

Index Locorum 312 6,2 247 Pseudo-Clementines Recognitions 7,7 256 Pseudo-Leontius of Byzantium De sectis 3,2 (PG 86-I.1213C) 121 Pseudo-Origen Selecta in Psalmos 33.10 (PG 28.835-845) 254 Hermas Çobanı 5.3.7 86 7.2 253 10.25 54 15.2 253 50.1-2 253 Syntagma Doctrinae (PG 28.835-845) 264 Tertullian Marcion'a Karşı 4.35 234 Bedenin Dirilişi Üzerine 32 46 , 235 Theophilus Ad Autolycum 2.25 254 Timothy of Constantinople De resepsiyone haereticorum (PG 86-I.21C) 121 Klasik Edebiyat Apion Homerik Terimler Sözlüğü 204 Diodorus Siculus Bibliotheca Historica 10.5.1 69 Dorotheus of Sidon Carmen Astrologicum 2.33.4 205 Mara Mektubu bar Serapion 13 172 Platon Sofist 239b 99 Devlet Adamı 298e 19 Plutarch De fraterno amore 483c 99 Seneca Epistulae morales ad Lucilium 41.2 54 Thukydides Tarihi 1.21.1 214 Maniheizt Metinler Kephalaia VI 59 Maniheizt Mezmur Kitabı 17 84 161,17-29 59 224 84 Turfan Parçası M 789 240 Yazıtlar IHistriae 6, II. 3-5 204 19, II. 3-5 204 21, I. 5 204 40, I. 2 204 IMagn 11. 34-35 204 54 204 Papyri Papyrus Oxyrhynchus 1 65, 105 , 107, 124, 161 1 recto I. 1 64 1 recto I. 14 64 1 recto I. 15 64 1 recto I. 17 64 1 recto I. 20 64 1 verso II. 6 64 1 verso II. 7 64 1 verso II. 13 64 654 106 655 107 840 111 1081 116 İlk Hristiyan Yazıları (devam)

--- SAYFA 327 ---

313 1 Clement , 50 , 69 , 246 , 253 , 262 2 Clement , 196 , 244 , 253 , 260 Abgar İsa-Abgar yazışmaları, 39 İbrahim, 246 uçurum, 45 , 234 , 235 , 236 , 237 , 245, 248 Thomas'ın İşleri, 38, 40, 56, 64 Ezop, 40, 78 agrapha, 64 Akiba, 256 İskenderiye, 113, 119, 120, 253, 254 alegori, 6, 132, 134, 135, 136 sadaka, 35 , 37 , 206 Alfaeus, 170 Amorit, 243 melek, 83 , 101 , 243 Antakya, 247 , 254 aforizmalar, 207 , 215 , 264 , 266 Aphrahat, 56 , 63 , 64 , 97 Gösteriler , 64 Adem'in Kıyameti , 109 , 117 Yakup'un Apokrifonu , 115 Yuhanna'nın Apokrifonu , 52 , 118 , 120 Apostolik Kilise Düzeni , 264 , 266 Arapça, 39 , 264 Aramice, 2 , 4 , 19 , 21 , 22 , 23, 24, 25, 26, 27, 33, 34, 35, 36, 37, 42, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 58, 61, 65 , 66 , 67 , 68 , 70 , 71 , 72 , 73 , 74 , 76 , 77 , 78 , 79 , 80 , 81 , 82 , 83 , 85 , 86 , 87 , 89 , 90 , 91 , 93 , 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 110, 113, 114, 117, 125, 129, 144, 159, 160, 186, 209, 254 , 267 , 269 Aramilikler, 2 , 51 , 59 , 60 , 62 , 91 , 97 Bkz. Semitizm Aristoteles, 25 , 57 , 217 Ermeni Bebeklik İncili , 112 Asklepios , 45 Atina, 204 Attica, 25 Bahlul, 58 Balaizah parçası, 59 Bar Kochba, 28 Barnabas, Mektubu, 62, 245, 246, 247, 253, 263, 264, 265, 266 Bartholomew, 170 Baruch, 31, 235 Basilides, 253 saadet, 57, 86 inanma, 110 , 112 , 171 , 220 , 238 , 246 İncil'deki Eski Çağlar (Ps.-Philo), 243 iki dillilik, 34 , 117 kuşlar, 50 , 51 , 91 , 92 , 234 küfür, 179 , 180 , 181 , 182 , 183 kutsama, 47 , 57 , 85 , 86 , 89 , 175 , 177 , 211 , 254 Bohairic, 61 Ülkelerin Kanunları Kitabı , 38 , 39 Yarışmacı Thomas Kitabı , 34 Bizans, 121 Caesarea-Philippi, 169 Kefernahum, 170 slogan, 21 , 40 , 41 , 42 , 43 , 161 Göksel Diyalog , 268 Mesih İsa Mesih'e Bakın, 130 , 172 , 173 , 174 , 228 , 230 kronoloji, 148 sünnet, 92, 229, 230 Clement, 64, 113, 253, 254, 256 Stromateis, 254 giyim, 89, 200, 201, 202, 227 Codex Alexandrinus, 123 Codex Sinaiticus, 50, 56, 123 madeni para, 28 Kolofon, 120 , 121 Kıpticilik, 25 , 92 Köşe Taşı, 190 Ceset, 5 , 77 , 78 , 79 , 250 , 251 , 258 , 259 , 261 Kureton Süryanicesi, 72 KONUSU DİZİNİ

--- SAYFA 328 ---

Konu Dizini 314 Davut, 135 , 247 ölüm, 26 , 30 , 44 , 58 , 59 , 79 , 91 , 250 , 251 denarius, 97 , 98
 Tesniye, 234 , 235 Kurtarıcı'nın Diyalogu , 57 , 170 , 260 Trypho ile Diyalog , 230 Diatessaron , 2 , 4 , 15 ,
 20 , 39 , 41 , 85 , 91 , 92 , 93 , 159 , 160 , 181 , 182 , 267 Didache , 30 , 62 , 71 , 94 , 263 , 264 , 266
 Didaskalos , 216 Didymus , 177 Mezmurlar Şerhi , 113 Doctrina Apostolorum , 62 , 263 ikili, 164 , 165
 içkili, 175 , 199 , 200 , 201 kartallar, 78 , 135 kulaklar, 68 , 135 , 153 , 154 , 161 , 190 , 219 , 228 , 237 ,
 238 , 240 , 242 , 243 , 244 toprak, 45 , 46 , 52 , 67 , 72 , 74 , 94 , 102 , 173 , 176 , 180 , 181 , 182 , 183 ,
 233 , 235 , 236 , 251 , 255 , 258 Vaizler, 78 , 256 Mısır, 247 Mısırlılar, 5 Elea Yabancı, 99 Eliezer, 255
 Elohim, 67 Empedocles, 63 Efesliler, 247 Ephraem, 56 Epicurus, 57 Epiphanius, 113, 170, 196 Mara
 Mektubu bar Serapion, 38 Kutsal Havarilerin Kanonlarının Özeti, 264, 266 eskatoloji, 49, 94, 164
 Eusebius, 114 Ruh Üzerine Tefsir, 60, 61, 119 göz, 62, 215, 237, 238, 240, 242, 243, 248, 263, 264, 265,
 266 Hezekiel, 102 , 135 , 235 iman, 150 , 218 , 234 , 256 , 258 , 261 oruç, 47 , 63 , 64 , 86 , 116 , 137 ,
 148 , 199 , 201 , 216 Baba, 56 , 70 , 71 , 74 , 76 , 85 , 102 , 135 , 175 , 177 , 179 , 180 , 182 , 183 , 197 ,
 198 , 203 , 229 Biçim eleştirisi, 5 , 6 , 7 , 14 , 130 , 132 , 133 , 136 , 140 , 149 , 188 , 193 , 213 , 214 ,
 268 form kritik yasalar, 5 , 7 , 133 bahçe, 58 , 84 tür, 8 , 110 , 115 , 125 , 132 , 218 Gnosis/Gnostisizm,
 20 , 77 , 118 , 147 , 148 , 162 , 193 , 222 Yahuda İncili , 111 Meryem İncili , 111 , 118 Nikodim
 İncili/Pilatus'un İşleri , 112 İncili Petrus , 11 , 111 , 169 Philip İncili , 34 , 111 , 118 , 228 , 254 Sahte Matta
 İncili , 112 Ebionitlerin İncili , 112 , 113 , 196 , 197 , 198 Mısırlıların İncili , 3 , 165 , 268 İbranilerin İncili , 3
 , 4 , 20 , 85 , 87 , 105 , 112 , 113 , 114 , 124 , 125 , 165 , 182 , 198 Nasıralıların İncili , 112 , 114 Nasıralı ,
 112 Hakikat İncili , 115 , 254 Grekizm, 25 Yunan orijinali, 2 , 4 , 7 , 19 , 22 , 23 , 24 , 25 , 28 , 29 , 30 , 31 ,
 32 , 33 , 34 , 35 , 36 , 37 , 38 , 39 , 40 , 41 , 43 , 44 , 45 , 46 , 47 , 49 , 50 , 51 , 52 , 53 , 54 , 55 , 56 , 57 , 60 , 61 , 62 ,
 63 , 64 , 65 , 66 , 68 , 69 , 70 , 72 , 75 , 76 , 77 , 78 , 79 , 81 , 82 , 83 , 84 , 85 , 88 , 92 , 93 , 95 , 96 , 97 ,
 98 , 100 , 102 , 103 , 105 , 106 , 107 , 108 , 109 , 110 , 111 , 112 , 113 , 114 , 115 , 116 , 117 , 118 , 119 , 120 , 121 ,
 124 , 125 , 129 , 139 , 143 , 160 , 161 , 163 , 171 , 186 , 192 , 203 , 205 , 206 , 207 , 211 , 216 , 218 ,
 221 , 230 , 231 , 233 , 246 , 247 , 248 , 255 , 263 , 264 , 267 Yunancadan Kiptiçeye çeviriler, 108 , 161
 Griesbach hipotezi, 8 uyumlaştırma, 15 , 142 , 143 , 150 , 151, 163 kalp, 72, 73, 92, 183, 234, 237
 cennet, 25, 52, 69, 70, 71, 72, 74, 139, 175, 180, 181, 183, 197, 206, 211,
 233 , 234 , 235 , 236 , 237 , 243 , 245 , 251 , 255 , 258 , 261 İbranilikler, 75 Bkz. Semitizm İbraniler,
 Epistle to the, 79 , 241 , 250 , 260 Hippolytus, 110 , 254 Homer, 119, 204 Odyssey, 119 Arhontların
 Hipostası, 118 Ignatius, 246, 247, 253 Thomas'ın Çocukluk İncili, 112 yazıt, 28, 97, 193, 204, 221

--- SAYFA 329 ---

Konu Dizini 315 Bilginin Yorumlanması , 254 Irenaeus, 174 , 254 Suriyeli İshak, 39 Isaiah, 243 , 244 İslam, 203 İsrail, 170 , 255 , 256 , 258 , 259 , 260 İsrailoğulları, 243 James, 52 , 98 , 162 , 163 , 170 Yeremya, 47 , 174 , 175 İsa, 2 , 10 , 11 , 13 , 23 , 26 , 31 , 33 , 44 , 51 , 52 , 54 , 58 , 66 , 68 , 69 , 70 , 72 , 75 , 76 , 78 , 82 , 85 , 87 , 89 , 90 , 93 , 94 , 95 , 99 , 100 , 101 , 102 , 113 , 114 , 121 , 156 , 165 , 169 , 170 , 171 , 172 , 173 , 174 , 175 , 176 , 177 , 178 , 183 , 190 , 191 , 198 , 199 , 200 , 201 , 203 , 211 , 214 , 218 , 219 , 227 , 230 , 231 , 232 , 233 , 234 , 235 , 236 , 237 , 238 , 239 , 241 , 242 , 244 , 247 , 250 , 251 , 252 , 258 İsa-Abgar yazışmaları Bkz. Abgar Yahudi Yunancası, 254 Yuhanna, 34 , 44 , 99 , 101 , 102 , 105 , 150 , 157 , 170 , 187 , 207 Vaftizci Yahya, 89 , 90 , 113 , 175 Yunus, 175 , 235 Yusuf, 62 Yeşu, 235 Yahuda, 81 Yahuda, 170 , 177 Justin Martyr, 15, 170, 230, 246, 253 Kephalaia, 59 krallık, 31, 44, 46, 60, 61, 69, 70, 90, 101, 135, 139, 165, 176, 197, 211, 233, 234 koine, 62 Levi, 169 Levites, 255, 258 Liber Graduum, 63, 64 ödünç kelimeler, 53, 60 aşk, 72 , 99 , 100 , 189 , 211 , 237 , 263 , 264 , 265 , 266 sevgi emri, 62 Luka, 2 , 3 , 6 , 8 , 9 , 15 , 29 , 35 , 36 , 37 , 44 , 50 , 56 , 57 , 68 , 72 , 73 , 76 , 78 , 82 , 87 , 90 , 94 , 110 , 113 , 122 , 123 , 125 , 129 , 130 , 133 , 136 , 138 , 140 , 141 , 142 , 143 , 144 , 145 , 146 , 147 , 148 , 149 , 150 , 151 , 152 , 153 , 154 , 155 , 156 , 157 , 159 , 162 , 164 , 166 , 167 , 169 , 172 , 177 , 179 , 180 , 182 , 184 , 185 , 186 , 187 , 188 , 191 , 192 , 193 , 194 , 195 , 196 , 198 , 199 , 200 , 201 , 202 , 203 , 204 , 205 , 206 , 207 , 208 , 210 , 211 , 212 , 215 , 216 , 219 , 220 , 221 , 222 , 223 , 224 , 233 , 250 , 262 , 268 , 269 Lycopolltan, 80 Mandaean, 65 Manichaeen Mezmur Kitabı, 59 Manichees, 40, 240, 241 Marcion, 253 Mark, 3 , 6 , 8 , 15 , 25 , 36 , 44 , 49 , 50 , 68 , 71 , 105 , 110 , 122 , 129 , 130 , 132 , 133 , 135 , 136 , 138 , 140 , 141 , 142 , 145 , 146 , 149 , 150 , 151 , 153 , 154 , 155 , 157 , 168 , 169 , 174 , 178 , 179 , 180 , 181 , 184 , 186 , 187 , 188 , 191 , 192 , 193 , 194 , 195 , 196 , 199 , 200 , 205 , 206 , 207 , 208 , 210 , 211 , 212 , 213 , 214 , 216 , 218 , 219 , 250 , 262 , 268 , 269 Elçilerin Şehitliği , 39 Conon'un Şehitliği , 45 Polycarp'ın Şehitliği , 244 Masada, 28 Matta, 2 , 3 , 6 , 8 , 9 , 14 , 15 , 35 , 36 , 37 , 44 , 48 , 50 , 51 , 57 , 63 , 68 , 70 , 72 , 73 , 74 , 78 , 82 , 89 , 93 , 94 , 99 , 105 , 110 , 112 , 113 , 114 , 121 , 122 , 125 , 129 , 130 , 131 , 133 , 134 , 136 , 137 , 138 , 140 , 141 , 142 , 143 , 144 , 145 , 146 , 147 , 148 , 149 , 150 , 151 , 152 , 153 , 154 , 155 , 156 , 159 , 160 , 162 , 164 , 166 , 167 , 168 , 169 , 170 , 171 , 172 , 173 , 174 , 177 , 178 , 179 , 181 , 182 , 183 , 184 , 185 , 187 , 191 , 192 , 195 , 196 , 198 , 200 , 207 , 210 , 211 , 212 , 213 , 216 , 219 , 220 , 221 , 222 , 223 , 224 , 250 , 262 , 268 , 269 Matthias, 170 Mekhilta de-Haham İsmail , 79 , 252 , 254 , 255 , 256 , 257 , 260 hafıza, 69 , 139 , 158 , 177 , 207 , 214 , 217 , 220 Midrash Tanhuma, 230 Mişna, 70 , 256 , 257 , 260 kompozisyon eklemeli ('rolling-corpus') teori modelleri, 159, 162, 165, 166, 222, 223 tabakalaşma teorileri, 166, 222, 223 Bkz. sözlü manastırcılık, 56, 264 Muratorian fragmanı, 253 neokoros, 45 Nuh, 258

--- SAYFA 330 ---

Konu Dizini 316 Süleyman'ın Gazelleri , 28 , 38 , 56 , 230 sözlülük, 7 , 14 , 138 , 156 , 157 , 158 , 160 , 184 , 207 , 214 , 216 , 217 , 218 , 219 , 220 , 221 , 224 , 269 Origen, 81 , 91 , 113 , 114 Contra Celsum , 254 yazım, 43 Oxyrhynchus, 161 , 163 , 233 Pantaenus, 254 Papias, 110 , 169 , 170 , 174 , 220 benzetmeler, 5 , 6 , 7 , 48 , 49 , 50 , 51 , 59 , 83 , 84 , 88 , 95 , 96 , 99 , 100 , 103 , 132 , 133 , 134 , 135 , 136 , 137 , 138 , 139 , 148 , 149 , 179 , 188 , 191 , 192 , 193 , 194 , 200 , 207 , 211 , 215 cennet, 58 , 59 açıklama, 217 parataksis, 25 katılımcı, 55 , 60 , 66 , 80 , 100 , 195 , 207 Paul, 2 , 69 , 85 , 94 , 100 , 164 , 188 , 215 , 219 , 227 , 228 , 229 , 230 , 231 , 232 , 233 , 234 , 235 , 236 , 237 , 238 , 239 , 242 , 243 , 244 , 245 , 246 , 247 , 248 , 250 , 253 , 269 inci, 25 , 88 , 133 , 137 Peşita, 28 , 39 , 46 , 62 , 72 Peter, 19 , 47 , 111 , 118 , 169 , 170 , 171 , 175 , 176 , 177 , 227 , 256 , 258 , 261 Filipililer , 247 , 253 Filistliler, 80 Philo, 54 , 69 , 79 , 235 , 239 , 243 , 244 , 255 , 257 , 259 , 260 Pinytus, 254 Platonculuk, 7 , 99 , 116 , 148 , 217 Pollux Grammaticus, 204 , 205 Polycarp, 247 , 253 Bkz. Polycarp yoksulluğunun şehitliği, 259 Praeparatio Evangelica , 39 övgü, 65 , 200 , 229 dua, 148 , 199 , 243 Proclus, 217 kehanet, 75 , 95 , 173 , 175 , 193 , 235 Yakup'un Protevangelium'u , 112 kaynak, 2 , 22 , 34 , 38 , 62 , 111 , 119 , 120 , 247 atasözü, 54 , 78 , 140 , 188 , 218 Atasözleri, 78 Mezmur, 191 Sözde Klementinler, 39, 257 Tanımlar, 257 sözde Efrem, 39 Sözde Leontius, 121 Ptolemaios, 253 kelime oyunları Bakınız kelime oyunları Pisagorcular, 69 Soru, 8 , 9 , 35 , 37 , 73 , 110 , 131 , 149 , 151 , 152 , 153 , 154 , 155 , 168 , 170 , 181 , 186 , 194 , 195 , 205 , 206 , 208 , 209 , 210 , 212 , 214 , 239 Kumran, 28 Haham, 66 , 67 , 181 , 239 , 256 , 257 , 259 redaksiyon, 3 , 7 , 9 , 15 , 21 , 68 , 71 , 110 , 130 , 140 , 141 , 142 , 143 , 145 , 146 , 147 , 148 , 149 , 150 , 151 , 152 , 153 , 154 , 155 , 157 , 158 , 159 , 160 , 162 , 166 , 168 , 177 , 179 , 184 , 185 , 186 , 187 , 194 , 195 , 196 , 198 , 199 , 202 , 207 , 208 , 210 , 211 , 212 , 215 , 221 , 223 , 224 , 228 , 233 , 242 , 248 , 250 , 262 , 268 , 269 diriliş, 150 , 230 geriye dönüş, 4 , 9 , 32 , 36 , 46 , 71 , 85 , 118 , 206 , 207 kafiye, 91 ritim, 91 Romalılar, 232 , 233 , 236 , 245 , 246 , 247 , 248 Rufus, 230 Şabat, 65 kutsal nesir, 29 Salome, 33 , 82 Samiriyeli, 79 , 80 Samson, 80 karalama, 3 , 7 , 13 , 26 , 64 , 131 , 142 , 156 , 177 , 207 , 214 , 216 , 218 , 224 deniz, 45 , 46 , 106 , 234 , 235 , 236 , 243 anlam alanları, 37 , 44 , 70 , 78 Semitizm, 4 , 19 , 20 , 21 , 23 , 24 , 25 , 26 , 27 , 29 , 30 , 31 , 32 , 40 , 42 , 43 , 53 , 55 , 60 , 64 , 65 , 68 , 69 , 72 , 82 , 85 , 88 , 95 , 100 , 102 , 103 , 267 Bkz. Aramilikler, İbranilikler, Süryanicilikler, Septuagintalizmler Seneca, 54 Sextus Cümleleri , 73 , 116 , 162 Septuagintalizmler, 31 , 65 , 77 , 95 , 103 , 192 Bkz. Semitizmler

Sheol, 235 Hermas Çobanı , 54 , 253 Zealot Simon, 170 Şarkıların Şarkısı, 256 , 260 , 261 İsa Mesih'in Sophia'sı , 116 , 170 ruh, 37 , 54 , 61 , 62 , 66 , 119 , 211 , 263 , 264 , 265

--- SAYFA 331 ---

Konu Dizini 317 ruh/Ruh, 52 , 54 , 75 , 114 , 180 , 182 , 183 , 229 , 230 , 231 , 232 , 237 , 238 kılıç, 54 , 96 , 250 Syntagma Doctrinae , 264 sözdizimi, 48 , 55 , 56 , 71 , 76 , 81 , 88 , 100 , 108 , 114 , 191 , 221 , 252 , 255 , 258 Suriye, 20 , 34 , 38 , 40 , 51 , 63 , 73 , 90 , 103 , 111 , 117 , 120 , 147 , 247 Süryanilik, 26 , 61 , 92 , 97 Bkz. Semitizm Talmud, 88 Targums Tg. İşaya, 93 Tg. Neof. Tesniye , 235 , 236 Tatian, 41 , 92 , 182 Bkz. Silvanus'un Diatessaron Öğretisi , 116 Tertullianus, 46 , 253 , 254 Gerçeğin Ahit'i , 254 Oniki Patrik'in Ahit'i , 62 tanıklık, 113 metinsel eleştiri, 5 , 68 , 133 , 142 , 143 , 187 Thaddaeus, 170 Büyük Seth'in İkinci İncelemesi, 117 Theophilus, 254 Yarışmacı Thomas, 119 , 120 Thukydides, 214 Tiberias, 170 Konstantinopolisli Timothy, 121 aktarım, 6 , 7 , 29 , 49 , 50 , 59 , 70 , 95 , 103 , 145 , 156 , 157 , 161 , 162 , 188 , 201 , 202 , 207 , 214 , 215 , 216 , 217 , 219 , 221 , 242 , 245 , 248 Diriliş Üzerine İnceleme , 254 ağaç, 58 , 59 , 72 , 183 İki Yol, 2 , 263 , 264 , 266 , 269 Valentinianizm, 83 , 253 Vettius Valens, 204 , 205 bilgelik, 8 , 14 , 136 , 162 , 171 , 172 , 173 , 222 , 238 , 239 Bilgelik, 172 kelime çifti, 41 kelime oyunu, 116 Zostrianus , 116

--- SAYFA 332 ---

318 'Abd al Masth[, Y., 83 Aichele, G., 134 Aland, B. bkz. Ehlers (Aland), B. Aland, K., 79 Allenbach, J., 253 Allison, D.C., 35, 110, 195, 196 Am é lineau, E., 264 Arnal, B.E., 164, 165, 166, 193, 194, 222, 223 Asgeirsson, J.Ma., 164 Attridge, H.W., 116 Aune, D.E., 140, 152, 153, 160, 213, 215, 219 Baarda, T., 21, 22, 23, 48, 71, 85, 101, 181, 203, 272, 294 Baehrens, W.A., 81 Baker, A., 21, 63, 64 Baldwin Bowsky, M.W., 204 Bammel, E., 52 Barton, J., 157 Bartsch, H.W., 74 Bauckham, R.J., 46, 134, 135, 170, 235 Bauer, J.B., 79, 130, 136, 137 Beardslee, W.A., 74, 134 Beare, F.W., 173 Beltz, W., 117 Berding, K., 247 Berger, K., 242 Bethge, H.-G., 119 Beyers, R., 112 Black, M., 35, 49, 87 Blomberg, C.L., 12, 21, 130 d e B o e r, M . C . , 4 1 3 B ö hlig, A., 21, 40, 45, 53, 60, 61, 75, 79, 98 Bovon, F., 82, 185 Broadhead, E.K., 90 Brock, S., 39, 87 Brookins, T.A., 217, 218 Brown, R.E., 150 Bruce, F.F., 59, 188, 252 Buckley, J.J., 65 Bullard, R.A., 118 Bultmann, R.K., 5, 247 Burnett, F.W., 172 Buth, R., 21 Byrskog, S., 173 Caird, G.B., 201 Cameron, R., 12, 14, 22, 141, 146, 161, 165 Carleton Paget, J., 45, 228, 245, 246, 247, 253, 265 Casey, P.M., 27, 28, 32, 35, 36, 110 Chartrand-Burke, A., 112 Chilton, B.D., 150 Christ, F., 172 Ciasca, P.A., 95 Colvin, S., 25 Crossan, J.D., 6, 10, 11, 12, 15, 132, 133, 134, 166, 179, 222, 223, 232 Crum, B.E., 45, 59, 66, 70, 95, 96, 206 Cullmann, O., 156 Danby, H., 67, 255, 256, 257 Dassmann, E., 228, 248 Davies, S.L., 11, 12, 15, 130, 131, 132, 138, 141, 142, 147, 149, 150, 158, 160, 162, 164, 168, 173, 179, 184, 209, 228, 230 Davies, W.D., 35, 110, 195, 196 Davila, J.R., 5, 24, 29, 31, 32, 33, 34 DeConick, MS, 2, 4, 5, 6, 21, 23, 28, 29, 42, 43, 44, 49, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 61, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 129, 136, 138, 139, 147, 150, 151, 156, 159, 160, 162, 163, 165, 166, 186, 187, 188, 192, 202, 203, 216, 217, 222, 223, 232, 252, 267 YAZAR DİZİNİ

--- SAYFA 333 ---

Yazar Dizini 319 Dehandschutter, B., 142, 185, 192 Deissmann, G.A., 30 Dewey, A.J., 7, 164, 165, 215, 218, 219 Dodd, C.H., 35, 193 Drijvers, H.J.W., 23, 28, 34, 97, 119 Drower, E.S., 65 Dunderberg, I., 83, 150, 238 Dunn, J.D.G., 235 Ehlers (Aland), B., 34, 38 Eisele, W., 45 Ellis, E.E., 110 Emmel, S., 108, 111, 121 Evans, C.A., 21, 152 Fallon, F.T., 12, 14, 22, 141, 146, 161, 165 Farmer, W.R., 8 Feder, F., 47 Feuillet, A., 172 Fieger, M., 12, 159, 161 Finnegan, R., 156, 157 Fitzmyer, J.A., 63, 65, 161, 201 Flusser, D., 265 Foster, P., 111, 118 Franke, C.-M., 119 Franzmann, M., 38 Freedman, D.N., 10, 227, 251 Funk, R.W., 11 Funk, W.-P., 241 Gardner, I., 59 Garitte, G., 19, 20, 22, 44, 62, 97, 98, 168 Gärtner, B., 207 Gathercole, S.J., 15, 75, 110, 164, 168, 173 Gench, F.T., 172 Gershenson, D., 21, 87 Gijssels, J., 112 Girgis, W.A., 108, 109 Giversen, S., 162, 254 Glasson, T.F., 233, 234 Glucker, J., 174 Goldingay, J., 235 Goulder, M., 6, 8, 136 Grant, R.M., 10, 22, 227, 251 Gregory, A.F., 110, 113, 114, 143, 151, 187, 209, 221, 246 Grifith, S.H., 56 Grobel, K., 81, 82, 139 Grosso, M., 241 Guey, J., 21, 97 Guillaumont, A., 19, 20, 21, 23, 29, 31, 33, 36, 43, 44, 45, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 61, 63, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 89, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 152, 270 Haenchen, E., 11, 22, 158, 161, 163, 171, 251 Hamerton-Kelly, R., 172 Hammerschmidt, E., 241 Harl, M., 57 Harris, J.R., 31, 62 Hartog, P., 247 Hausherr, I., 64 Head, P.M., 36 Healey, J.F., 28, 34, 97 Hedrick, C.W., 12, 82, 100, 111, 131, 141, 198, 213 Heil, C., 16 Henige, D., 220 Henry, A.S., 204 Hock, R.F., 112 Holmes, M.W., 247 Hoover, R.W., 11 Horman, J.F., 10, 139, 165, 211 Houghton, H.P., 109 Howard, W.F., 25, 26, 30, 32, 33, 34, 35, 87, 98 Hubaut, M., 191 Hunzinger, C.-H., 132, 133, 134 Hurtado, L.W., 105, 254 Isenberg, W., 111, 118 James, M.R., 239 Jastrow, M., 51, 54, 67 Jeremias, J., 5, 10, 91, 133 Johnson, K., 147 Johnson, L.T., 150, 173 Johnson, M.D., 172 Johnson, S.R., 133, 142, 149, 186, 187, 188, 205, 206, 207, 208, 209 Joosten, J., 41, 59, 60 Jo ü on, P., 88 Judge, E.A., 57 Kaestli, J.-D., 11, 13, 14, 156 Kaiser, U.U., 117, 118 Kasser, R., 10, 111 Kelber, W.H., 157, 214, 219 Kern, O., 204 King, K.L., 111 Kiraz, G.A., 62, 90 Kitchen, R.A., 64 Klauck, H.-J., 34, 40, 112, 113, 114 Klijn, A.F.J., 34, 40, 63, 113, 114

--- SAYFA 334 ---

Yazar Dizini 320 Klimkeit, H.-J., 241 Kloppenborg, J.S., 36 , 37 , 110 , 133 , 149 , 186 , 192 , 193 , 194 , 208 , 209 , 215 Kmosko, M., 64 Koester, C., 253 , 260 Koester, H., 6 , 7 , 8 , 9 , 10 , 11 , 14 , 16 , 22 , 115 , 134 , 135 , 137 , 140 , 141 , 146 , 147 , 152 , 153 , 160 , 161 , 168 , 169 , 170 , 181 , 184 , 214 , 215 , 218 , 239 Köhler, W.-D., 168 Kosnetter, J., 139 Kowalski, A., 64 Kraus, T.J., 111 Krogmann, W., 10 Kruger, M.J., 111 Kuhn, K.H., 20, 76, 78 Kundsinn, K., 5 Kuntzmann, R., 120 Lambdin, T., 83, 86, 97, 251 Lampe, G.W.H., 63 Lane, W.L., 111, 258 Lattke, M., 38 Lauterbach, J.Z., 255 Layton, B., 75 , 79 , 80 , 83 , 120 Lé gasse, S., 136 Leloir, L., 57 Liebenberg, J., 12 , 13 Lieu, S.N.C., 59 Lightfoot, J., 87 , 88 Lightfoot, J.B., 253 Lightfoot, R.H., 221 Lincicum, D., 236 Lincoln, B., 220 Lindemann, A., 135, 228, 246 Löhr, W., 253 Ludwich, A., 204 McArthur, H.K., 10, 131, 140 , 143 , 146 , 159 , 178 Macdonald, M.Y., 247 McNamara, M., 235 MacRae, G., 11 , 116 , 117 , 118 Macuch, R., 65 Marcovich, M., 45 , 161 Marjanen, A., 147, 230 Marksches, C., 116 Marshall, I.H., 201 Massaux, E., 168 Mees, M., 132 Meier, J.P., 160 Mé nard, J.-E., 20, 42, 55, 91, 111, 115, 116, 234, 239 Merz, A., 38 Milavec, A., 62, 264 Mink, G., 46, 47, 95 Mirecki, P.A., 111, 241 Monte ore, H.W., 251 Moore, G.E., 69 Morard, F.-E., 57, 118 Morrice, W.G., 133 , 134 Mosser, C., 67 Moule, C.F.D., 29 , 35 Mueller, D., 115 M üller, F.W.K., 240 Muraoka, T., 88 Nagel, P., 19 , 20 , 27 , 47 , 48 , 52 , 58 , 59 , 65 , 66 , 79 , 80 , 81 , 103 , 104 , 109 , 111 , 116 , 118 , 119 , 227 , 233 , 241 , 242 , 248 Neirynck, F., 12 , 154 Neller, K.V., 164 , 165 Neusner, J., 203 , 257 Nicklas, T., 111 Niebuhr, K.W., 247 N ö ldeke, T., 61 Nolland, J., 201 Ong, W.J., 220 Onuki, T., 238 , 242 Osborn, E.F., 134 Owen P., 27 Pagels, E.H., 111 , 115 , 150 , 170 , 171 , 253 , 254 Parker, D.C., 41 , 254 Parmentier, M.F.G., 64 Parrott, D.M., 116 Pasquier, A., 111, 118 Patterson, S.J., 9, 10, 12, 15, 130, 131, 132, 137, 138, 141, 143, 154, 155, 162, 185, 188, 193, 198 , 212 , 215 , 227 , 230 , 238 , 239 , 242 Payne Smith, J., 50 , 51 , 60 , 77 , 93 Payne Smith, R., 54 , 58 , 60 , 64 , 67 , 77 Pearson, B.A., 22 Peel, M.L., 115 Pek á ry, T., 97 Pellegrini, S., 117 Perkins, P., 134 Perrin, N., 2 , 4 , 5 , 14 , 21 , 23 , 36 , 39 , 40 , 41 , 42 , 43 , 44, 45, 46, 47, 48, 49, 59, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 70, 74, 83, 86, 89, 91, 92, 93, 159, 267 Perry, B.E., 78, 88 Perttilä, E., 4, 47 Petersen, S., 12, 135 Pingree, D., 205

--- SAYFA 335 ---

Yazar Dizini 321 Pippidi, D.M., 204 Plisch, U.-K., 5 , 83 , 86 , 92 , 111 , 117 , 137 , 248 Plumley, J.M., 49 , 79 , 108 Poirier, J.C., 8 , 64 Pregeant, R., 172 Psichari, J., 25 Puech, H.-C., 19, 59, 83, 116 Puig, A., 166, 222, 223 Quecke, H., 21, 60, 61 Quispel, G., 3, 4, 5, 6, 10, 20, 21 , 23 , 43 , 48 , 49 , 54 , 56 , 57 , 62 , 68 , 70 , 71 , 72 , 73 , 74 , 76 , 83 , 85 , 87 , 88 , 101 , 112 , 133 , 165 , 168 , 181 , 182 , 186 , 198 , 203 Rau, E., 170 Rensberger, D., 38 Richardson, C.C., 26 Riley, G.J., 7 , 9 , 10 , 12 , 142 , 147 , 149 , 150 , 185 , 186 , 200 , 201 , 203 , 204 , 205 , 208 , 209 , 215 , 218 Robbins, V.K., 218 Robinson, J.A.T., 8 , 132 , 133 , 215 Robinson, J.M., 11, 12, 16, 22, 116, 143, 161 Robinson, W.C., 60, 119 Rordorf, W., 62, 263 Rothschild, C., 252, 253, 254 Rouleau, D., 115 Sanders, E.P., 6 , 31 , 137 , 138 , 164 , 216 van de Sandt, H., 265 Schenke, H.-M., 115 , 116 , 117 , 118 , 120 Schermann, T., 264 Schippers, R., 134 , 251 Schnider, F., 134 Scholer, D., 11 Schrage, W., 11 , 14 , 187 , 192 Schramm, T., 185 Schröter, J., 15 , 16 , 178 , 186 Schü rmann, H., 156 , 185 , 201 Schweizer, E., 201 Sell, J., 206 Sellev, P., 13 , 163 , 164 Sevrin, J.-M., 11 , 13 , 14 , 22 , 26 , 119 , 164 , 213 , 242 Shedinger, R.F., 41 Shepherd, D., 27 Sieber, J.H., 10 , 13, 14, 86, 116, 131, 141, 142, 146, 155, 210, 212 Skarsaune, O., 113, 246 Skinner, C.W., 227, 248 Smith, M.H., 169, 186, 196, 198, 208, 209 Smith, T.V., 170, 177 Snodgrass, K., 12, 16, 133, 135, 143, 147, 157, 159, 191, 199, 214 Staab, K., 82 Stanton, G.N., 172 Stead, G.C., 132, 164 Stemberger, G., 255 Stone, M.E., 241, 242 Strack, H.L., 255 Strauss, D.F., 172 Strickert, F.M., 196 Strobel, F.A., 21 , 91 , 92 , 93 Stroker, W.D., 130 , 132 Strugnell, J., 241 , 242 de Suarez, P., 22 Suggs, M.J., 172 Swanson, R., 49 , 82 , 230 , 234 , 237 Swete, H.B., 111 Taylor, C., 26, 64 Terian, A., 112 Thackeray, H.Stj., 239 Thoma, A., 246 Tieleman, T., 38 Todesco, V., 181 Torrey, C.C., 26, 32, 49 Trevijano Etcheverría, R.M., 15, 169, 241 Tuckett, C.M., 9, 11, 12, 15, 55, 106, 111, 131, 133, 135, 136, 141, 143, 147, 152, 155, 161, 168, 178 , 181 , 185 , 186 , 210 , 213 , 215 , 221 , 240 , 242 Tuilier, A., 263 Turner, H.E.W., 121 Turner, J.D., 119 , 121 , 163 Uro, R., 14 , 57, 150, 157, 163, 164, 177, 219, 227 Vaccari, A., 181 Valantasis, R., 22 Vansina, J., 216, 218, 219, 220 Versnel, H., 94 Waldstein, M., 118 , 120 Walls, A.F., 169 , 170 Waters, G.P., 236 Watson, F.B., 8 , 31 Wellhausen, J., 35 , 36 , 37 , 38 , 49 , 71 Werline, R., 245 , 246 Westcott, B.F., 253 Whittaker, J., 7, 8, 139, 216, 217 Wilcox, M., 4, 27, 28, 70, 83, 98 Williams, F.E., 115, 170

--- SAYFA 336 ---

Yazar Dizini 322 Williams, P.J., 35 , 36 , 39 , 41 , 95 Wilson, R.McL., 10 , 12 , 73 , 130 , 131 , 139 , 158 , 159 , 162 , 182 , 193 , 251 Wisse, F., 115 , 118 , 120 Witetschek, S., 86 , 97 Witherington III, B., 172 Wood, J.H., 13 , 14 , 15 , 157 Wright, N.T., 21 Yamauchi, E.M., 11 Young, D.W., 204 Yueh-Han Yieh, J., 173 Zöckler, T., 163 de Zwaan, J., 26, 29, 30, 31